Inches 1 2 3 4 5 6 7 8

Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

Colour Chart #13

DANES PICTA .COM

Blue | Cyan | Green | Yellow | Red | Magenta | White | 3/Color | Black

DANES PICTA .COM

C M Y K

B 13 14 15 16 17 18 19

R G B WH GR BL

A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12

Grey Scale #13

LITES AC RES GESTAE

INTER

POLONOS ORDINEMQUE CRUCIFERORUM.

SPORY I SPRAWY

POMIĘDZY

POLAKAMI A ZAKONEM KRZYŻACKIM.

LITES AC RES GESTÆ

INTER

POLONOS ORDINEMQUE CRUCIFERORUM.

EDITIO ALTERA.

TOMUS II

COMPREHENDIT

C. CAUSAM ACTAM ANNO 1412, pag. 1—360,
ADDITAMENTUM, pag. 361—482.

POSNANIAE.
SUMPTIBUS BIBLIOTHECAE KORNICENSIS.
TYPIS OFFICINAE DZIENNIK POZNAŃSKI.
MDCCCXCII.

SPORY I SPRAWY

POMIĘDZY

POLAKAMI A ZAKONEM KRZYŻACKIM.

WYDANIE DRUGIE.

TOM II

ZAWIERA

C. SPRAWĘ WYTOCZONĄ ROKU 1412, str. 1—360,
DODATEK, str. 361—482.

POZNAŃ.
NAKŁADEM BIBLIOTEKI KÓRNICKIEJ.
DRUKIEM DRUKARNI DZIENNIKA POZNAŃSKIEGO.
1892.

Biblioteka Wojsk. Akad. Polit.
im. F. Dzierżyńskiego
3421/3

Niniejszy drugi tom Litesów jest tak samo, jak pierwszy, dziełem ś. p. pułkownika Zakrzewskiego. Jak już o tem w przedmowie do pierwszego tomu wspomnieliśmy, zaskoczyła go śmierć wśród druku tomu drugiego. Nasze zadanie ograniczyło się na dokończeniu tomu tego wedle planu nakreślonego przez ś. p. Zakrzewskiego z materyałów przez niego zebranych i do druku przygotowanych.

Kórnik, 27 czerwca 1892.

Zarząd Biblioteki Kórnickiej.

Dr. Z. Celichowski.

C.

SPRAWA
WYTOCZONA W BUDZIE
R. 1412.

RES
ACTA BUDAE
A°. 1412.

WSTĘP.

Po wydaniu w roku 1339 w Warszawie korzystnego dla Polski wyroku delegatów papiezkich, bo skazującego Krzyżaków na odbudowanie spalonych przy napadzie w roku 1330 i 1331 kościołów, na oddanie Pomorza i Ziem Inowrocławskiéj, Brzeskiéj, Dobrzyńskiéj, Chełmińskiéj i Michałowskiéj, daléj na zapłacenie krajowi poniesionych szkód i wybranych z tych Ziem dochodów, obliczonych na 194,500 grzyw., również kosztów processu, wynoszących 600 grzyw., a nadto obarczającego Zakon za te gwałty klątwą, wysłał Kazimierz Jana biskupa Krakowskiego i rycerza Niemierzę jako posłów do Papieża Benedykta XII w celu uzyskania potwierdzenia. Wiedzieli dobrze Krzyżacy, że wykonanie tego wyroku równałoby się zniweczeniu na zawsze ich ambitnych widoków ufundowania dla siebie potęgi świeckiéj, tak przeciwnych właściwéj naturze Zakonu, dla tego zawczasu temu zagrodzili przewidując z góry wynik bezstronnego sądu, który im groził. A najpierw wystarali się u cesarza Ludwika już w roku 1338 o pismo, w którem tenże na mocy urojonéj w téj mierze władzy cesarskiéj zakazuje Zakonowi oddawać jakąkolwiek część swych posiadłości obcemu jakiemu mocarstwu i stawać przed jakimkolwiek sądem, świeckim lub duchownym[1]. Następnie zaprotestowali jeszcze przed ogłoszeniem wyroku w Warszawie przeciwko całemu wytoczeniu sprawy[2], mogli zatem teraz spokojnie czekać dalszych wypadków, ile że byli w faktycznem posiadaniu głównych przedmiotów sporu, których z rąk dobrowolnie wypuścić zapewne nie myśleli. Nie zaniedbali wszakże przytem popierać swéj sprawy w Awignonie i wysłali tamże swych posłów; że jednak na mocy bulli Benedykta XII z roku 1338 W. mistrz był zobowiązanym stanąć osobiście przed nim z przywilejami Zakonu dla wytłómaczenia się z skarg Polaków[3], do czego wcale nie miał ochoty, spowodował zatem biskupów Chełmińskiego, Pomezańskiego i Sambjiskiego do wystósowania wspólnego pisma do kollegium kardynałów, w którem wszystkie skargi Polaków jako zupełnie nieuzasadnione zostały przedstawione[4]. Uniewinniali oni najpierw niestawienie się W. mistrza nie-

[1] Dokument ten drukowany w ostatnim tomie tego dzieła pomiędzy innymi, które Krzyżacy przywodzili na obronę swych pretensji. — [2] Zob. apellacją Krzyżaków w tomie Iwszym na stronie 89. — [3] Zob. bullę Benedykta XII w tomie Iwszym na stronie 68. — [4] Voigt, Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XXI. Był to sposób od dawna używany przez Zakon, że wielekroć się widział ciężko skompromitowanym, zawsze sobie kazał przez biskupów lub

bezpieczeństwem jakoby grożącem Zakonowi od Tatarów, Kazimierza zaś oskarzyli, że swemi nowemi pretensjami łamie swe dawne przyrzeczenia dane Zakonowi, nie wspominając naturalnie że te się rozbiły o opór Narodu[1], a nadto, że wspólnie z poganami łączy się naprzeciw niemu. W obec tak przeciwnych przedstawień z obu stron, Benedykt XII ponownie się w swych postanowieniach zawachał. Nie chciał on zupełnie przygnębiać mającego potężnych opiekunów Zakonu, który mu się sam zawsze jeszcze jako przedmurze przeciw Litwie i Tatarom polecał, zwłaszcza że skargi na pierwszą nieustannie się jeszcze powtarzały; z drugiéj strony nie życzył sobie zrażać Kazimierza, którego dopiero co za jego podległość Stolicy apostolskiéj był pochwalił[2], i wprost obalić wyroku delegatów przez siebie ustanowionych, a nadewszystko nie znał natury władzy monarszéj i prawa sukcesyjnego téjże w Polsce, równając ją z Zachodem i przypuszczając, że tu jak tam królowie mieli zupełną moc odstępowania lub darowania całych Ziem obcéj potędze. Głównie bowiem na mocy aktu sprzedaży czy darowizny Pomorza przez Jana Luksemburczyka i jego syna Karóla Zakonowi uczynionéj opierali teraz Krzyżacy swe pretensje do téj Ziemi[3]. Benedykt obrał zatem drogę pośrednią. Wysłuchawszy posłów obu stron mianował z zezwoleniem tychże nowych komissarzy, t. j. biskupów Misnjiskiego, Krakowskiego i Chełmińskiego z poleceniem doprowadzenia do zgody, za któréj główną podstawę polecił, jeźliby się obustronnie na to zgodzono, zwrócenie Polsce Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiéj wraz z dopłatą 10,000 złotych (florenorum auri). Co zaś do praw tychże stron do Pomorza i Ziemi Michałowskiéj, to mieli takowe doskonale zbadać i o wyniku poszukiwań Papieża uwiadomić[4]. W odpowiedzi zaś na list króla przywieziony przez biskupa Jana i Niemierzę a żądający potwierdzenia wyroku pisze, że sprawę osądzoną w Warszawie oddał na nowo do rozpatrzenia pewnym kardynałom, a że ci w procesie znaleźli pewne niedokładności (defectus), zatem potwierdzić wyroku nie może; natomiast że po długich obradach z posłami polskimi i krzyżackimi zgodzono się na to, aby wysłać na miejsce pewnych komissarzy, których ciż posłowie wspólnie obiorą, aby ci sprawę zbadali. W końcu nie szczędzi Papież Kazimierzowi pochwał i pociesza go mówiąc, że wieniec chwały nie jest przeznaczony rzutnym, lecz wytrwałym[5]. Przypuszczał Kazimierz że podane przez Papieża podstawy pokoju nie zrodzą żadnych trudności, bo Zakon i on sam już w Welehradzie i w Inowrocławiu się na nie był zgodził, szło zatem tylko o porozumienie się co do Pomorza i Ziem Chełmińskiéj i Michałowskiéj; żeby tu więc sprowadzić praktyczny jakiś skutek, spowodował w jesieni tegoż roku zjazd w Toruniu, na który przybyli oprócz samego W. mistrza Teodoryka z Altenburga, syn króla Czeskiego Karól, poseł króla Węgierskiego Antonius praepositus de Hay i posłowie Kazimierza i arcybiskupa Gnieźnieńskiego, gdy wtem śmierć W. mistrza, która na początku października nastąpiła, toczące się układy przerwała. Umarł także w Kwietniu roku

---

opatów Pruskich wystawiać świadectwa swéj doskonałości, które potem przedkładał Stolicy apostolskiéj. Pełno takich świadectw spotyka się w Voigta Cod. dipl. Prussic. Jaką im przypisywać wartość, łatwo można osądzić, jeźli się wspomni, że Krzyżacy w państwowym celu wszystkie dostojeństwa duchowne wyłącznie księżmi swego Zakonu obsadzali. Jako próba takich pochwał i systemu niech posłuży w tomie poprzednim Nr. IV i XII w Dodatku.

[1] O układach w Wyszehradzie i w Inowrocławiu zobacz w tomie I na stronie 62. Odnośne dokumenta drukowane w Dodatku I tomu. — [2] Bulla Benedykta XII datowana z Avignonu 1339 Aug. 17 u Theinera I, DLIII. — [3] Zobacz w tomie I na stronie 59. — [4] Zob. Theiner I, Nr. DLXXXI. — [5] Zob. tamże Nr. DLXVIII.

następnego Benedykt XII, lecz następca jego Klemens VI, równie pragnący Polskę, z Zakonem pogodzić, powtórzył kroki przez swego poprzednika w tym celu rozpoczęte upominał Zakon aby się do pokoju okazał skłonnym, zwłaszcza że król do tego okazał już gotowość[1], i potwierdził komissarzy przez niego zamianowanych równe im dając wytyczne[2]. Lecz tu już Krzyżacy poczęli robić trudności pod pozorem, że Kazimierz dotąd nie uzyskał od Ludwika Węgierskiego cofnięcia zobowiązania danego na zjeździe w Wyszehradzie w Lipcu r. 1339, że jeżeli po śmierci Kazimierza wstąpi na tron Polski, wtenczas odzyska napowrót kraje od niéj oderwane, a mianowicie Pomorze[3].

Tak spełzł na niczem wielki proces Krzyżacki z roku 1339 wraz z swymi dalszymi wynikami, równie jak poprzedzający go z roku 1320. Moralność i uczucie sprawiedliwości polityków nie starczyły już wówczas, aby przyznać słuszność prawdzie i skarcić gwałt i bezprawie; nie zdobyto się nawet na zwrócenie Polakom Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiéj. Głównym do tego powodem była plemienna stronniczość książąt i dążność cesarzy Niemieckich do utworzenia na północnym wschodzie mocarstwa Niemieckiego, im oddanego, by tem swą potęgę podnieść, popierano zatem bezwzględnie w tym kierunku Krzyżaków nawet przy każdem ich bezprawiu. Wystąpi ta bezwzględność niebawem w jeszcze jaskrawszych kolorach. Nie mogła też na bieg wypadków rozstrzygająco wpłynąć Stolica apostolska straciwszy podczas pobytu swego w Avignonie wiele z dawnéj swéj potęgi i będąc często przez fałszywe przedstawienia Krzyżaków, ich wyższego duchowieństwa i płaconych własnych doradzców w błąd wprowadzaną, nie wspominając już innych względów politycznych. Zresztą Zakon dążąc coraz widoczniéj do przekształcenia się na potęgę świecką, nie zważał już na gromy Stolicy Piotra, i lubo już był kilkakrotnie podpadł pod klątwę, nie ustępował nigdy.

Dalekim był Kazimierz od bohaterskiego usposobienia ojca, który w podobnem znajdując się położeniu niechybnie teraz byłby chwycił za oręż. Odsuwał on owszem od siebie wszelkie kombinacje, któreby go mogły doprowadzić do wojny z Zakonem, nie poprowadził do ostatniego wyniku głównéj myśli Łokietka, który dając mu za żonę Annę Giedyminownę, wskazał na potężną Litwę jako na jedynego i pewnego, bo naturalnego sprzymierzeńca przeciw drapieżności Krzyżaków. Wolał on szukać pokojowego poparcia kolejno u cesarza, u królów Czeskiego i Węgierskiego, nie pomnąc, że ci zawsze skrycie Zakonowi sprzyjali a jego ostatecznie poświęcali. Wiedział dobrze że Zakon nigdy bez ostatecznego przymusu, który tylko oręż sprowadzić mógłby, nie wyda Pomorza i Ziemi Chełmińskiéj, a że sama myśl wojny z tym przeciwnikiem była mu nieznośną, lubo Naród był do niéj usposobiony a skarb miał do tyla napełniony że mógł pożyczać grube sumy dwuznacznym swym sprzymierzeńcom Janowi i Królowi Czeskim[4], od dawna był jednak gotów kraje te poświęcić, jak tego dowiódł w Wyszehradzie i w Inowrocławiu, bo jeżeli dotąd tego nie uczynił, to było to jedynie zasługą dygnitarzy duchownych i świeckich i całego Narodu, który wręcz się takim zakusom był oparł. W obecnem położeniu, świeże wrażenie ujemnego skutku processu z roku 1339, wspomnienie równéj bezskuteczności processu z r. 1320, widok niemęzkiego króla, musiały zmitrężyć Naród i jego dostojników[5], widzących

---

[1] Bulla Klemensa VI z Villa nova 1342 Aug. 4 u Theinera I, DLXXX. — [2] Tamże I, DLXXXI. — [3] Naruszewicz, Hist. Nar. Polsk. pod rokiem 1339 i 1343. — [4] Naruszewicz, Hist. Nar. Polsk. pod rokiem 1343. — [5] Na duchowieństwo wpłynęła niewątpliwie bulla Klemensa VI z r. 1343 d. 5 Maja do biskupów Jana Krakowskiego i Ottona Chełmińskiego, w któréj im poleca sprowadzenie pokoju na podstawie podanéj przez Benedykta XII. Zob. str. 4, ods. 4, i samą bullę Klemensa w Dodatku.

się zagrzęzłymi w sprawę bez wyjścia; poddano się więc myśli bolesnéj utraty i upokorzenia. Tak mógł nastąpić za pośrednictwem biskupów Krakowskiego i Chełmińskiego ów pokój Kaliski z dnia 8 Lipca r. 1343. Kazimierz zrzekł się na zawsze za siebie i swych następców Pomorza i Ziemi Chełmińskiéj, t. j. wydał śmiertelnemu wrogowi wbrew oczywistemu prawu trzydzieści i kilka mil wybrzeża morskiego wraz z ujściem Wisły i Gdańskiem, naturalnym a niezbędnym portem dla Polski, i kraj z ludnością związaną z Polską wspólnem pochodzeniem, odwieczną tradycją, wiarą, mową i obyczajem, — on, prawodawca i ekonomista! Polsce zwrócone zostały Kujawy i Ziemia Dobrzyńska, a ostrożni Krzyżacy nie zapomnieli tym razem sprawić, że książęta, dygnitarze świeccy i miasta polskie zatwierdziły powyższy układ w osobnych dokumentach[1].

Dalsze lata panowania Kazimierza nie przedstawiają widoku starcia się pomiędzy dwoma tak wybitnymi antagonizmami, jakimi była Polska i Zakon; tlało jednak daléj w Narodzie uczucie poniesionéj krzywdy, bo daremną jest rzeczą aktem zewnętrznéj legalności uświęcać w sumieniach ludów bezprawie. Krążyły w kraju gadki o osobistem urąganiu królowi przez Krzyżaków, śpiewano w W. Polsce zwrotki wytykające mu odstąpienie Pomorza[2]. Samemu królowi głos wewnętrzny nie dawał spokoju; nie przestawał wbrew pewnéj stypulacji pokoju Kaliskiego używać w swéj pieczęci tytułu księcia Pomorza, świadczą też o tem układy prowadzone w r. 1348 w Namysłowie i w r. 1356 w Pradze z cesarzem Karólem Luxemburczykiem, gdzie zamiar odzyskania Ziem zagrabionych przez Zakon był w pewnych artykułach obmawiany[3], spotykamy nadto ślady, że Kazimierz krzywdy swe na nowo przekładał Papieżowi Innocentemu VI[4].

Stan, w jakim się Polska znalazła po śmierci Kazimierza, również się nie nadawał do poszukiwania na Zakonie poniesionych krzywd. Naród sam w sobie do dna wstrząśnięty przez sprawy i intrygi o sukcessją tronu dla córek Ludwika, przez wewnętrzne zawieruchy spowodowane brakiem statecznego rządu, nie miał ani czasu ani usposobienia podjęcia myśli Łokietkowéj, porzuconéj już przez Kazimierza; nowe pokolenie zaczęło już zapominać tego, co stanowiło kwestją żywotną dla jego przodków. Z drugiéj strony Zakon, który teraz będąc w stanie najwyższéj swéj potęgi starał się głównie o rozszerzenie swych granic ku wschodowi na koszt Żmudzi i Litwy i z tą w krwawe boje był zawikłanym, kontentował się teraz tem, co mu podawał pokój Kaliski i nie szukał tymczasem z Polską nowych zaczepek. Zmieniły się jednak całkiem warunki jego polityki, a nawet jego bytu, z połączeniem przez Jagiełłę Litwy z Polską i przyjęcie przez pierwszą Chrześcjaństwa. Ujrzał się bowiem teraz od wschodu i południa otoczonym przez narody, o których wiedział że mu musiały być śmiertelnymi wrogami; jedna tylko granica zachodnia pozostawała dla

---

[1] Dokumenta odnośne Kazimierza i innych znajdzie czytelnik poniżéj w Dodatku i w ostatnim tomie tego dzieła; dokumenta dygnitarzy W. polskich, miast, dygnitarzy kościelnych i pojedyńczych ich stypulacji w Kod. W. P. pod Nr. 1217—1223. Podobne dokumenta tyczące się M. Polski u Dogiela i u Voigta Cod. dipl. Pr. Uderza, że fakt zwrócenia Polsce Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiéj w żadnym ze znanych dokumentów nie jest wspomnianym. — [2] Zob. w ostatnim tomie tego dzieła zeznania świadka VIII do artykułu 69: Krzyżacy mówili królowi w oczy: jeźli nam nie ulegniesz to cię poszukamy naszymi mieczami w Krakowie. Świadek III zeznaje do art. 2, że słyszał jak śpiewano w W. Polsce: ty królu Kazimierzu póty nie będziesz miał pokoju od Niemców, póki im nie odbierzesz Gdańska i Pomorza. — [3] Naruszewicz, Hist. Nar. Polsk. pod rokiem 1348 i 1356. — [4] Zob. Theiner I, Nr. DCCLXXXIX.

niego jeszcze wolną, przez którą dotąd mógł ściągać posiłki ze Zachodu; pospieszył też sobie ją zabezpieczyć zawierając jeszcze w roku 1386 przymierze z książętami Pomorskimi wprost przeciw Polsce zwrócone[1]. Ochrzcenie zaś Litwy, wykonane w roku 1387, wskazywało go na utratę bardzo ważnych posiłków, które mu wciąż przychodziły od zachodniego rycerstwa szukającego sławy w zwalczaniu pogaństwa; gdy zaś tego nie stało, musiał Zakon uczuć, że jedyny właściwy warunek dalszego jego bytu na zawsze mu się z pod nóg usuwa. To też jeżeli z jednéj strony szukał swych podpór w cesarzach i nawet w Papieżach, wyjednując u pierwszych potwierdzenia i rozszerzenia swych dawnych przywilejów a drugim przedkładając kłamliwie różne skargi na Jagiełłę[2], to z drugiéj strony nie przestawał Zachodowi przedstawiać Litwy jako siedliska pogaństwa i wzywać jego książąt i rycerstwa ku pomocy. Przedewszystkiem nie spuszczał Zakon z oka zamiaru oderwania dla siebie części Żmudzi i Litwy, a próbował tego najpierw dokazać na drodze układów z Polską i korzystać z niesnasek pomiędzy książętami Litewskimi. Pozorował to Zakon utrzymując, że lubo Litwa została ochrzconą, to przecież należy się obawiać, żeby jak kiedyś za czasów Mendoga napowrót do pogaństwa nie wróciła, a że na taki raz musi granice swe od téj strony zabezpieczyć[3]. Zjechali się zatem w roku 1388 dnia 1 Lutego w Toruniu pełnomocnicy królewscy Bodzanta arcybiskup Gnieźnieński, Sędziwoj z Szubina wojewoda Kaliski, Jan z Tęczyna kasztelan Wojnicki, Pasek z Bogorji i Ramold z Gorynia wraz z pełnomocnikami Zakonu, którzy im podali 3 główne punkta jako podstawę przyszłego pokoju, mającego być w miejscu oznaczonem a w dniu 12 Kwietnia przez króla i W. mistrza osobiście zawartym. Punkta te dotyczyły wymiany jeńców wojennych, zabezpieczenia granic Zakonu od Litwinów i Żmudzi, i uwzględnienia przez Polaków praw i przywilejów Zakonu[4]. Ostatni ten punkt, bardzo niejasny, był zapewne powodem, że tak układy pełnomocników jak samych króla i W. mistrza zupełnie się rozbiły[5]. Widząc Zakon zamiar swój spełzłym, zawarł nową umowę z książętami Pomorskimi i kilku lennikami tychże względem uzyskania pomocy za pieniądze przeciw Jagielle[6], a swoją drogą nie omieszkał donieść Papieżowi o tym wypadku, starając się Jagiełłę, Polskę i Litwę w najgorszem przedstawić świetle[7]. W tymże jeszcze roku 1388 przerwało długo już trwający pokój zdobycie zastawionego Krzyżakom przez Ziemowita Mazowieckiego grodu i miasta Wizny z okolicą[8], do czego Witolda prawdopodobnie skłoniły częste rabunki i gwałty przez tamecznego namiestnika Krzyżaków wykonywane, jak się tego można domyślać z skargi tegoż Ziemowita późniéj wytoczonéj[9]. Skorzystał z tego wypadku W. mistrz Konrad Zolner, aby po swojemu Urbanowi VI całą niegodziwość Jagiełły przedstawić[10], wprost jednak zaczepki nie szukał, tylko owszem, wykonawszy na wielkie rozmiary acz bezskutecznie wyprawę na Żmudź podległą Witoldowi, starał się doprowadzić do końca układy przerwane w Toruniu. Zgodzono się zatem r. 1389, po daremnych układach na wyspie Wiślańskiéj pod Solcem, na nowy zjazd pełnomocników w Niborku, gdzie Krzyżacy znów dawne swe 3 artykuły z zjazdów Toruńskich przedłożyli. Wyjawili tu wreszcie, co pod 3cim artykułem rozumieli, który

---

[1] Voigt, Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XXXVIII. — [2] Voigt, Geschichte Preuss. V, p. 486, 487, 497, 503 i 506, i tegoż Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. L i LII. — [3] List króla Rzymsk. Wacława do Jagiełły z roku 1389 Sept. 21 u Voigt Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. LXV. — [4] Zob. tamże Nr. XLVII. — [5] Zob. tamże Nr. LII. — [6] Voigt, Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XLVIII. — [7] Tamże Nr. LII. — [8] Voigt, Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XCIX. — [9] Tamże Nr. LXIX i LXXI. — [10] Tamże Nr. L.

żądał, aby Polacy okazali się względnymi dla praw Zakonu. Rozumieli oni pod temi prawami darowizny uczynione Zakonowi w różnych czasach przez Mendoga, z których część najnowsza krytyka uznała za fałszowane, Fryderyka II i Karóla IV oparte na urojonem prawie cesarzy do krajów zamieszkałych przez pogan, wreszcie potwierdzenia tychże darowizn przez Papieży Innocentego IV i Alexandra IV[1]. Gdy pełnomocnicy to usłyszeli, wyrzekli opuszczając zebranie: „Teraz widzimy jasno, że nie o wiarę Chrześcijańską z naszym królem szukacie wojny, tylko o Litwę“[2], — ten bowiem kraj i Żmudź obejmowały wspomnione darowizny, i te zagarnąć było istotnie ostatecznym celem Zakonu. Nie można przypuścić aby Zakon, przedkładając te trzy punkta na wszystkich trzech zjazdach, miał się łudzić że ów trzeci zdoła obecnie przeprowadzić, gdzie połączona Litwa z Polską wielką już stanowiły potęgę, kiedy tego przedtem ani gwałtem, ani ciągłemi wichrzeniami pomiędzy niezgodnymi książętami Litewskimi nie zdołał dokazać; godzi się raczéj przypuścić, że głosząc Papieżom i światu odpychanie pokoju przez Jagiełłę, a ukrywając starannie ów właśnie główny artykuł, chciał tylko na Polskę zwalić cały zarzut zakłócania pokoju w Chrześcjaństwie a tem samem ją zupełnie odosobnić[3]. Widać ztąd, że już wtenczas Krzyżacy tak pojmowali politykę, jak ją i dziś pojmować, uchodzi za szczyt ludzkiéj przebiegłości i sprytu.

Powtórne ujście Witolda do Krzyżaków i oddanie im się w opiekę, które na początku roku 1390 nastąpiło, dało im pożądaną sposobność do wmięszania się na nowo w sprawy Litewskie, bo ujmując się niby za zbiegiem i oddanie mu rządów na Litwie obiecując, spodziewali się przez to przeprowadzić oderwanie od Polski nowo przyłączonego kraju. Przyjąwszy zatem z otwartemi ramionami Witolda wraz z jego pokrewieństwem i adherentami, urządzili natychmiast przy udziale wielkiéj liczby zagranicznego rycerstwa, panów i książąt w tymże roku jednę po drugiéj 3 wyprawy na nieszczęśliwy kraj, napełniając go mordem, pożogą i uwodząc tysiące ludności w niewolą; celu jednak swego, wzięcia Wilna i ostatecznego opanowania Litwy, nie osiągli, odpierani mężnie od bronionego dwoma zamkami miasta przez Polaków przysłanych na pomoc przez króla. Pochwycił jednak teraz Zakon przynajmniéj jeden cel swych życzeń, dzielącą jego posiadłości pruskie od Kurlandji Żmudź, którą mu Witold po pierwszéj wyprawie Litewskiéj był odstąpił. Nie minęły przecież i te krwawe dramata bez próby sprowadzenia pokoju. Przybyli w Maju do Prus posłańcy Bonifacego IX aby się przekonać o istocie Chrystjanizowania Litwy, nakłonili W. mistrza do ponownego traktowania z Polską; postanowiono zatem, aby w dniu 13 Października król Polski stawił się w Raciążu a W. mistrz w Toruniu i aby z tych miejsc rozpoczęli na nowo rokowania, lecz śmierć Konrada projekt ten zniweczyła[4]. Wypadek ten, który w Sierpniu r. 1390 nastąpił i namiestnictwo po nim Konrada Wallenroda stały się przyczyną, że zbrojne starcia tymczasowo ustały; Zakon wszedł teraz na drogę rokowań. Rozpisano listy do cesarza Wacława[5], do książąt Szlązkich, do Jana księcia Zgorzeli-

---

[1] Wszystkie te przywileje znajdują się w ostatnim tomie tego dzieła pomiędzy dokumentami przywiedzionemi przez Zakon na poparcie swéj sprawy. — [2] Voigt, Cod. dipl. Prussic. Nr. LXVI. — [3] Zdaje się, że ten sam cel miał list W. mistrza w tym samym duchu pisany po niemiecku do burmistrzów i rajców miast polskich, u których jako u Niemców spodziewał się znaleźć posłuch. Jeżeli mu tylko chodziło o list żelazny dla swych posłańców niosących listy do cesarza Wacława, to winien go był żądać od dygnitarzy krajowych Voigt, Cod. dipl. Prussic. IV, Nr. LXXII. — [4] Zob. tamże Nr. LXXIV. — [5] Voigt, Cod. diplom. Prussic. IV. Nr. LXXX.

ckiego[1] i do ogółu społeczeństwa[2], w których namiestnik oskarza króla o łamanie pokoju i niedotrzymywanie układów przez to że posiłkuje Litwę, siebie zaś uniewinnia od zarzutów, które mu Polacy czynią. W odpowiedzi na list królowy Jadwigi odpisuje namiestnik w dniu 10 Stycznia 1391 na jéj przedstawienia: Jeżeli posłowie polscy, o których królowa wspomina, Zakonowi oświadczyli że król przyłączył Litwę i Żmudź do Polski, to on na to odpowiada, że nic przeciw temu nie ma, byleby tylko Zakon nic z swych praw przez to nie utracił. Daléj, jeżeli królowa mu przypomina zjazd przeszłego W. mistrza z królem, to prawda że takowy miał miejsce pomiędzy Toruniem a Raciążem, że tam Polacy przedłożyli swe żądania a Zakon swe 3 punkta (zob. powyżéj str. 8 wiersz 1), ale że na tem się też pomimo 10 dniowych rokowań skończyło[3]. Korzystał teraz i król z tego czasu aby się wzmocnić; przymierzem w Pyzdrach[4] przeciągnął na swą stronę książąt Pomorskich i część ich lenników związanych dotąd umowami z Zakonem[5], nadto pozyskał książąt Mazowieckich Ziemowita i Jana, którzy dotąd dwuznaczne stanowisko zajmowali[6].

Podjął teraz rokowania nowo obrany mistrz Konrad Wallenrod i doprowadził za pośrednictwem Sędziwoja z Szubina do zjazdu pełnomocników obu stron w tymże roku 1391 w dniu 8 Kwietnia w Malborgu, na którym znów postanowiono uskutecznić na 13 Lipca w tych samych co ostatnim razem miejscach zjazd króla i W. mistrza, poprzedzony zjazdem pełnomocników na Wiślańskiéj wyspie pod Złotorją. Jako przedmioty mające bydź tam traktowane oznaczono głównie zawieszenie broni, które miało trwać pomiędzy Zakonem a Litwą i Żmudzią od 7 Maja aż do 27 Lipca, podczas którego kupcom obu państw wolny ruch miał bydź dozwolonym[7]. Jeszcze ono jednak nie było upłynęło, gdy W. mistrz rozpisawszy wpierw zaproszenia na cały Zachód Europy, wzywające książąt i rycerstwo do wzięcia udziału w wyprawie na Litwę, którą jako pogańską wystawiać nie przestawał, zgotował najście na niebywałe dotąd rozmiary, wsparty oprócz tego licznymi stronnikami Witolda. Kiedy przybywających Niemców, Anglików i Francuzów mamił widokiem walki za Chrześcjaństwo a Witolda nadzieją oddania mu rządów Litwy, miał on tu istotny zamiar, powzięty zaraz po przyłączeniu Litwy do Polski, zagarnąć dla siebie Litwę i tak stworzyć fakt dokonany. Nie dopisało mu i tym razem szczęście; pochód skierowany znów jak poprzedni na główny punkt, Wilno, musiał dla braku żywności powrócić bez innego rezultatu, jak niesłychanych mordów i pustoszenia kraju oraz zbudowania kilku zamków nadgranicznych.

Tymczasem zaszedł wypadek, który zdawał się pomiędzy Polską i Zakonem sprowadzić wojnę. Władysław książę Opolski, któremu król Ludwik był nadał Ruś, a następnie, zamierzając ją przyłączyć do Węgier, w zamianę za nią Ziemie Wieluńską, Ostrzeszowską i Dobrzyńską temuż księciu oddał, dręczony długami warchół polityczny przerzucał się w celu uzyskania pieniędzy raz na stronę króla, to znów na stronę Krzyżaków, zaciągając u nich coraz to nowe długi[8], aż wreszcie zastawił im w Maju r. 1391 bardzo ważny i warowny zamek Złotorją wraz z przynależnym obszarem[9]. Nieprawne te darowizny Ludwika, bo uczynione wbrew wyraźnéj jego obietnicy zaprzysiężonéj przy koronacji a powtórzonéj w traktacie Koszyckim,

---

[1] Voigt, Gesch. Preuss. V, p. 569. — [2] Voigt, Cod. dipl. Prussic. IV, Nr. LXXXIII. — [3] Zobacz tamże Nr. XCVII. — [4] Kod. W. Polski Nr. 1095. — [5] Voigt, Gesch. Preuss. V, p. 573—574. — [6] Tamże p. 570. — [7] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 73. — [8] Voigt, Cod. diplom. Prussic. IV, Nra. LXXXIV, XCIII i XCV. — [9] Tamże Nr. XCIV.

że żadnych Ziem od korony nie odłączy, owszem że będzie się starał oderwane przyłączyć[1], postanowił Jagiełło faktycznie unieważnić, o ile że charakter Opolczyka krok taki czynił obecnie koniecznym; łatwo było bowiem przewidzieć, że się nie zawacha po Złotorji zastawić cząstkowo czychającemu na nią Zakonowi i całéj Ziemi Dobrzyńskiéj, tak ważnego pogranicza ku drapieżnemu sąsiadowi. Wysłany zatem przez króla z wojskiem Krystyn z Kozichgłów zajął tę Ziemię aż do Bobrownik, które to miejsce przez Opolczyka mocno obsadzone, stawiło silny opór. Ważną tę bardzo dla Zakonu twierdzę, bo leżącą blisko jego granicy i panującą nad Wisłą, postanowił Zakon przy téj sposobności posiąść, aby raz postawić stopę na upragnionym zaborze. Wysłał tam zatem pod błachym pozorem znaczny oddział, który gdy Polacy oblegający Bobrowniki ujrzeli, widząc swe siły za zbyt słabe, od miasta odstąpili, poczem zaraz załoga Opolczyka zamek Krzyżakom oddała[2]. Kroki te Zakonu równały się wypowiedzeniu wojny i nie licowały bynajmniéj z gotowością zawierania pokoju, którą dotąd udawał, i to też mu oświadczyli podczas pobytu króla i królowy w Litwie zebrani w Piotrkowie roku 1392 dnia 8 Maja dygnitarze duchowni i świeccy, wyrażając zarazem gotowość bliższego się w téj sprawie porozumienia[3].

Teraz jednak zaszły stósunki, które dla Polaków dobre otwierały widoki. Witold, który od przejścia do Krzyżaków krwawymi napadami własny swój kraj na czele ich hufców wielokrotnie pustoszył, przejrzał wreszcie że Zakon tylko go używa za narzędzie aby sobie przywłaszczyć Litwę, jak sobie przywłaszczył Żmudź, lub przynajmniéj aby ją od Polski oderwać. Tem chętniéj dał teraz ucho posłanemu przez Jagiełłę do niego do Grodna jeszcze w r. 1391 Henrykowi biskupowi Płockiemu, bratu Ziemowita księcia Mazowieckiego, który mu przedstawiał, że król mu odda zarząd Litwy, a Skirgiełłę osadzi w Kijowie, byleby tylko się z nim pojednał. Gdy też w roku następnym 1392 umarł Alexander brat Jagiełły, który rządy Wilna sprawował, Witold, który swe zamiary zręcznie dotąd ukrywał, napadł teraz niespodzianie kilka zamków osadzonych ludem Krzyżackim i cudzoziemskiem rycerstwem i takowe spalił, a następnie zajął tym samym sposobem Grodno i cały przyległy kraj opanował. Stworzony tym krokiem Witolda nowy stosunek do Jagiełły, został zatwierdzony w Ostrowie pod Lidą w obecności króla i królowy: Witold został z pominięciem braci króla mianowany W. księciem Litewskim z uznaniem zwierzchnictwa Polski. Przerażeni tym wypadkiem Krzyżacy postanowili powetować utratę Litwy, którą już w swym ręku prawie trzymali, w inny sposób; odmówiwszy bowiem Zygmuntowi Węgierskiemu zaproponowanego im kupna Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiéj, do których wiedzieli że żadnych praw nie posiada[4], nie wachali się wziąść teraz w zastaw od Opolczyka za 50,000 złot. Węg. całéj téj Ziemi[5], lubo znanym im być musiał nieprawny tytuł jej posiadania przez tegoż księcia, i lubo wiedzieli że krok ten do starcia z Polską musi doprowadzić. Był to bowiem sposób od dawna praktykowany przez Krzyżaków, że korzystając lichwiarskim obyczajem z lekkomyślności i rozrzutności sąsiednich książąt, pożyczali im na lichwę pieniędzy biorąc w zastaw przyległe kraje, przez co zyskiwali często sposobność aby je sobie przywłaszczyć. Tak postąpili w roku 1329

---

[1] Kod. W. Polski Nr. 1709. — [2] Voigt, Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XCVI. — [3] Tamże Nr. CXI. — [4] Tamże Nr. CVI. Wzajemne knowania obu mocarstw wraz z Władysławem Opolskim zob. Voigt, Cod. dipl. Prussic. Nr. CXIII i Kod. W. Polski Nr. 1940. — [5] Rzyszczew. Muczkow. Cod. diplom. Polon. II, Nr. DXLIII, DXLIV. Voigt IV, Nra. CVII i CVIII.

z Barnimem księciem Pomorskim biorąc od niego w zastaw Słupsk, z Leszkiem księciem Kujawskim biorąc Ziemię Michałowską[1], w roku 1330 z Janem księciem Mazowieckim biorąc Ziemię Dobrzyńską a w r. 1352 tąż Ziemię od króla Kazimierza, w roku 1341 z książętami Pomorskimi biorąc od nich powtórnie Słupsk, w roku 1370 z Ziemowitem księciem Mazowieckim biorąc Wiznę i w roku 1384 z tymże księciem Ziemowitem biorąc Zawkrze[2]. Postępek ten oburzył cały Naród, a dali mu wymowny wyraz zebrani w Skokach w Lubelskiem dygnitarze polscy świeccy i duchowni w piśmie z dnia 30 Sierpnia r. 1392 wystósowanem do Zakonu, w którem piętnując całą politykę Krzyżaków względem Polski, zapowiadają, że o tem ich postępowaniu zawiadomią królów, książąt i ludy całego Chrześcjańskiego świata[3]. Pomimo tych wypadków W. mistrz tak się czuł bezpiecznym od strony Polski, że jeszcze w tym roku wysłał przy nader licznym udziale rycerstwa zagranicznego dwie wyprawy na Litwę; pierwszą wprost przez Ziemie książąt Mazowieckich, przez Kolno, Łomżę w kierunku na Bielsk aż pod Surasz, który Krzyżacy zdobyli i z ziemią zrównali, drugą już w jesieni na Grodno[4]. W tym to właśnie czasie byli książęta Litewscy z powodu oddania Witoldowi rządów Litwy a Skirgielle Kijowa pomiędzy sobą powaśnieni; uszedł Świdrygiełło brat Jagiełły czując się pokrzywdzonym do Krzyżaków, a lubo przez osobiste wdanie się króla i królowy nastąpiła zgoda, nie mniéj przeto pozostał kraj cały w zamieszaniu, nie było nikogo coby stawił opór; upadło zatem Grodno jak upadł Surasz i tysiące mieszkańców znów uprowadzone zostały w niewolę Krzyżacką.

Trwające dotąd spory pomiędzy arcybiskupstwem Rygskiem a Zakonem dały sposobność Papieżowi wejrzenia na nowo w zatargi Polski z Krzyżakami, a wysłany przez niego w roku 1393 Jan biskup Messyński dla załatwienia sprawy Rygskiéj, otrzymał także polecenie ponownego zbadania stanu Chrystjanizacji Litwy, aby przez to stworzyć podstawę dla czynności, jaką tu Stolica apostolska miała przedsięwziąść. Gdy sąd legata jako naocznego świadka był Litwie całkiem przychylnym[5], wezwał on z woli Papieża W. mistrza, aby teraz z nawróconym już krajem zawarł stały pokój, królowi zaś polecił, aby się do tego przychylił. Rzecz prosta że taka propozycja nie mogła być do smaku Krzyżakom, bo uznać Litwę za Chrześcjańską i zawierać z nią stały pokój, było to zrzec się widoku zagarnięcia jéj, dla tego też odpowiedź W. mistrza, którą dał po naradzie z dostojnikami Zakonu w Malborgu, była, lubo co do podjęcia rokowań przytakująca, co do ich przedmiotu jednak nader obłudna i wymijająca[6]. Gdy jednak legat nie zrażając się wyznaczył W. mistrzowi Toruń a Jagielle Inowrocław za miejsce stawienia się na dzień 6 Maja, a Nieszawę jako miejsce w którem mieli obradować wspólni pełnomocnicy, przyjął tę propozycją król Polski zatwierdzając przytem na czas rokowań zawieszenie broni[7]. Nie można się było przy takiem usposobieniu Zakonu spodziewać jakiegokolwiek skutku, istotnie też po dziesięciodniowych bezowocnych traktowaniach pomiędzy pełnomocnikami wyjechał Jagiełło z Inowrocławia, widocznie przekonany o niemożliwości dojścia na téj drodze do jakiegoś rezultatu[8]. Zakon też nic omieszkał na nowo stwierdzić swego udawanego przeko-

---

[1] Zobacz w tomie I zeznanie Kazimierza księcia Kujawskiego na stronie 285. — [2] Odnośne dokumenta w Voigt, Cod. dipl. Prussic. pod przywiedzionemi latami. — [3] Zob. tamże Nr. CIX. — [4] Voigt, Geschichte Preuss. IV, p. 624 i 637. — [5] Tamże p. 639. — [6] Tamże p. 640. — [7] Voigt, Cod. dipl. Prussic. V, Nr. L i LII. — [8] Długosz milczy zupełnie o rokowaniach Toruńskich a Voigt je po swojemu podaje. O ich przebiegu można tylko przybliżająco wnioskować z oświadczenia W. mistrza, które zob. u Voigt, C. d. Pr. V, Nr. L.

nania o pogaństwie Litwy i zaraz po zerwaniu układów urządzał znów przy licznym jak zawsze udziale zagranicznego rycerstwa wyprawy do nieszczęśliwego kraju z towarzyszącemi mu okolicznościami; nawiedzono najpierw Ziemie Jana księcia Mazowieckiego, a jego samego pojmawszy sromotnie uprowadzono [1], następnie spalono na nowo odbudowane Grodno [2]. Śmierć W. mistrza, która w tym jeszcze roku nastąpiła, nie przeszkodziła że wkrótce po niéj Krzyżacy urządzili ponowną wyprawę na Litwę pod zwykłemi okolicznościami, wspomagani jak zawsze licznemi hufcami rycerstwa Zachodu, mamionego, że ich prowadzą na walkę za Chrześcjaństwo. I nowy na końcu roku wybrany W. mistrz Konrad v. Jungingen rozpoczął swe rządy od podobnego napadu na początku roku 1394, kierując go przez Grodno aż na Lidę; rabunki, mordy, pożoga trwały teraz przeszło 14 dni, ale przewyższała daleko tę klęskę druga wyprawa w lecie tegoż roku osobiście przez W. mistrza na wielkie rozmiary podjęta. Celem jéj było ostateczne opanowanie całéj Litwy, skierowano zatem potęgę Krzyżacką przez Troki na Wilno, które przez blisko dwa miesiące przy ustawicznych krwawych utarczkach z stojącym blisko Witoldem na próżno oblegano; miasto i tym razem ocalało bronione z wielkiem męztwem przez załogę Polską i Litewską, a wojska Krzyżackie zmuszone do odwrotu, podczas niego jeszcze wielkie straty poniosły.

Tymczasem wyszły na jaw nowe knowania Opolczyka, który robił ciągłe usiłowania aby Zakonowi sprzedać Ziemię Dobrzyńską, a to na przemian z Zygmuntem królem Węgierskim, który oprócz Dobrzynia ofiarował Krzyżakom jeszcze sprzedaż Kujaw z Bydgoszczą [3]. Napróżno żądał teraz król Polski, chcąc te frymarki przeciąć, aby mu Opolczyk z swych posiadłości w Polsce złożył przysięgę homagjalną, bo ten nie tylko tego uczynić nie chciał, ale owszem, do zaciągnionéj już na Ziemię Dobrzyńską u Zakonu pożyczki 50,000 złot. Węg., dopożyczył w r. 1394 jeszcze 22,900, tak że Krzyżacy, którzy się pozornie wzbraniali wchodzić w kupno téj Ziemi, faktycznie weszli teraz w jéj posiadanie, bo sobie zawarowali, że tylko za wypłatą całkowitéj sumy, t. j. 72,900 złot. mają bydź zobowiązani ją wydać [4].

Polsce przybyła jednak teraz niespodziewana pomoc z strony Wacława cesarza a króla Czeskiego, który biorąc w sprawie o arcybiskupstwo Rygskie stronę biskupa Dorpackiego przeciw Zakonowi [5], jeszcze w r. 1392 wszystkie jego dobra w Czechach zabrał, a teraz, zagrożony przymierzem pomiędzy Zygmuntem, księciem Albrechtem Austrjackim, Wilhelmem Misnjiskim i Jodokiem Morawskim margrafami, wymierzonem właściwie przeciw Polsce [6], ale i jemu zagrażającem, zawarł 25 Czerwca r. 1395 traktat z Jagiełłą, mocą którego zobowiązał się dostawić mu w razie wojny pomocy [7], rozkazując tymczasem z ramienia swéj cesarskiéj władzy Zakonowi, aby dalszych wypraw na Litwę zaprzestał. W odpowiedzi danéj cesarzowi na ten rozkaz mówi W. mistrz z zdumiewającą obłudą, że rozkazu jego na razie usłuchać nie może, gdyż obala on główny cel założenia Zakonu, t. j. zwalczanie niewiernych, i że się wpierw w kapitule o tem musi naradzić [8]. Niczem mu zatem były, pomijając jego osobiste przeświadczenie o istotnéj prawdzie, dwukrotne na miejscu poczynione poszukiwania

---

[1] Zobacz w processie z roku 1422 zeznania świadków 1, 2, 21, 22 etc. do artykułu LXXV. — [2] Voigt, Gesch. Preuss. V, p. 643 i Długosz pod rokiem 1393. — [3] Voigt, Cod. diplom. Prussic. Nr. CVI. — [4] Voigt, Gesch. Preuss. VI, p. 45. — [5] Dogiel, Cod. diplom. Polon. V, Nra. LXVIII, LXIX, LXX. — [6] Voigt, Cod. dipl. Prussic. VI, Nr. XVI. — [7] Zob. Dogiel I, p. 6, Nr. VI i VII, — [8] Zob. odpowiedź W. mistrza Voigt C. d. Pr. VI, Nr. XI.

legatów papiezkich i tychże korzystne sądy o stanie Kościoła w Litwie wydane; interes Zakonu wymagał aby Litwa była pogańską, i za taką ją przed światem Chrześcjańskim udawał. Wymowny też temu wyraz dał w instrukcji, którą posłał komendorowi Radzyńskiemu, jak ma sprawę Zakonu z Polską i Litwą elektorom Niemieckim przedstawić[1], a swoją drogą nie troszczył się bynajmniéj ani o zakaz aby Litwy nie napadał, ani o drugi podobny, zaraz po nim wydany, aby z Polską wojny bez pozwolenia cesarza nie rozpoczynał, bo jeszcze na końcu tegoż roku 1396, otrzymawszy posiłki z Zachodu, nową wyprawę acz bezskuteczną na Litwę wykonał.

Nie minął i ten rok bez szczerych czy udawanych prób dojścia do jakiegoś układu pomiędzy Zakonem a Witoldem; w Lipcu roku 1396 odbył się zjazd nad rzeką Dubiszą, gdzie W. mistrz napróżno usiłował swemi propozycjami zupełnie Witolda ująć w karby; są one zebrane w instrukcji, jaką W. mistrz posłał pełnomocnikowi Zakonu u króla Rzymskiego[2]. Ponieważ już jednak było niepodobieństwem wprost mamić Zachód pogaństwem Litwy, wymyślił Zakon nową formułę, która mu miała służyć do dalszego trzymania swéj żelaznéj ręki nad utrapionym krajem, żądał bowiem od Witolda pomiędzy innemi pewnéj gwarancji że napowrót do pogaństwa nie powróci, a rozumiał pod tem odbudowanie kilku na pograniczu swem leżących a przez Litwę zburzonych grodów i uznanie władzy cesarzy Niemieckich. Były to sidła, które miały spowodować odosobnienie Litwy od Polski, ale spostrzegł je Witold i oświadczył pomiędzy innemi, że ma nad sobą już zwierzchnika, króla Polskiego, który będąc sam doskonałym Chrześcjaninem, daje dostateczną gwarancją i za Chrześcjaństwo Litwy, a że stósunek, w którym ten się względem cesarzy znajduje, i on sam podzieli. Inne wymagania Krzyżaków wręcz odrzucił[3]. Tu stósunek Litwy do Korony staje się już wyraźniejszym, bo lubo Witold dotąd na własną rękę wyprawy na Prusy podejmował a Krzyżackie z pomocą Polaków odpierał, lubo tak samo zawierał traktaty z biskupem Dorpackim, będącym z powodu sprawy arcybiskupstwa Rygskiego w stanie wojny z Zakonem, tu jednak uznał Jagiełłę za swego supremus dominus i odpierał zakusy, które zmierzały do nadwyrężenia tego stósunku. Z tem wszystkiem zgodzono się na zawieszenie broni aż do końca Września tegoż roku, a lubo że Krzyżacy natychmiast po jego upłynięciu dwa nowe najazdy na Litwę wysłali, Witold jednak, zajęty teraz rozszerzaniem swych granic ku Rusi, szukał i doszedł do nowego zawieszenia broni z Zakonem do Kwietnia roku 1397[4]. Widząc tu Zakon swe nadzieje rozłączenia Polski z Litwą zawiedzione, szukał podpory w książętach Rzeszy Niemieckiéj i wysłał w tym celu do elektorów posła z przedstawieniem sprawy, które o tyle jest ważne, że jest jedynem, acz stronniczem źródłem, które nam daje wyobrażenie o całem położeniu rzeczy[5]. Tem też ważniejszem musiało bydź teraz dla Jagiełły uznanie siebie przez Witolda za zwierzchnego pana Litwy, że właśnie teraz wyłoniła się pomiędzy Polską a Zakonem kwestja paląca zastawu Ziemi Dobrzyńskiéj. Nieustające konspiracje Władysława Opolskiego z Zakonem, Zygmuntem królem Węgierskim i jego braćmi przeciw Polsce, uczyniły pozbycie się niebezpiecznego człowieka z wnętrza królestwa koniecznem. W roku zatem 1396 zajął król, zebrawszy na prędce wojsko, nadaną mu Ziemię Wieluńską, Ostrzeszowską i Inowrocławską, a teraz wszystkiemi sposobami dążył do odebrania tak ważnéj Ziemi Dobrzyń-

---

[1] Zobacz Voigt, C. d. Pr. VI, Nr, XXI. — [2] Zob. tamże Nr. XXVI. — [3] Voigt, C. d. Pr. V, Nr. LXXXVII — [4] Voigt, Cod. dipl. Prussic. VI, Nr. XXXIX. — [5] Zob. tamże V, Nr. XCIX.

skiéj, Zakonowi w tak wysokiéj cenie jak to widzieliśmy zastawionéj, że zastaw równał się prawie sprzedaży, ale jak Zakon wszystkich środków używał aby Litwę odłączyć od Polski, tak król z swéj strony starał się teraz dokazać, aby w sprawie Dobrzyńskiéj oba Narody solidarnie postępowały[1].

W tym stanie rzeczy, gdy Witold co kilka miesięcy przedłużał z Zakonem zawieszenie broni i starał się wymijać sidła stawiane mu przez niego, gdy Ziemia Dobrzyńska zdawała się stawiać nieunikniony powód do wojny, wystąpili naraz prawie współcześnie dwaj rozjemcy pomiędzy obu stronami, Zygmunt król Węgierski i Wacław król Rzymski i Czeski. Pierwszy, przyciśnięty przez Turków po walnéj przegranéj pod Nikopolis w r. 1396, mając przeciw sobie w znacznéj części zbuntowanych poddanych, zagrożony na tronie Węgierskim przez śmierć swéj żony Marji, córki króla Ludwika a siostry królowy Jadwigi, starał się zapewnić sobie spokojność od strony Polski i zawarł najprzód pokój w Krakowie na lat 16[2], a następnie chciał przez pośredniczenie pomiędzy Polską i Zakonem dalsze sobie jéj względy uzyskać; lecz Zakon widząc słabość a znając przytem dobrze charakter tego księcia, wręcz mu wzięcia udziału w proponowanych układach odmówił[3]. Zwrócił jednak jego uwagę na to, że nie byłoby w ogóle politycznie zawierać z Witoldem długiego pokoju, bo onby z niego tylko korzystał aby rozprzestrzenić swe panowanie na Rusi, a przez to stać się dla Zakonu tem niebezpieczniejszym[4]. Daleko ważniejszem było wdanie się drugiego rozjemcy, Wacława króla Rzymskiego i Czeskiego, który zażądał od W. mistrza, aby na dzień 24 Czerwca tegoż roku 1397 stawił swych pełnomocników w Wrocławiu, aby ci wraz z pełnomocnikami Jagiełły, Witolda i biskupa Dorpackiego ułożyli pokój pomiędzy stronami, a w razie gdyby tego nie dokazali, aby sprawę oddali pod sąd jego samego, obiecując ją po zasięgnieniu rady elektorów sam rozstrzygnąć. Uchylił się i od tego żądania Zakon pod błahemi wymówkami; znając nieprzychylne usposobienie dla siebie Wacława i słabość swéj sprawy[5] ufał on więcéj w poparcie elektorów Rzeszy, którym, gdy się w Maju w Frankfurcie zebrali, znów w znany sposób zatargi swe z Polską i Litwą przedstawiał. Według jego orędzia Litwa była jeszcze wciąż pogańską, a król Polski, nie przestając wysileń Zakonu ku jéj nawracaniu paraliżować, utwierdza tylko pogaństwo w tym Narodzie. Wszelkie układy, które Zakon z nim prowadzi w celu rozpościerania Chrześcjaństwa, król Polski psuje; tak odwiódł niedawno Witolda od uznania nad sobą zwierzchnictwa cesarstwa Niemieckiego, a na domiar dołączył teraz do zatargu Krzyżacko-Litewskiego zupełnie obcą mu sprawę zastawu Ziemi Dobrzyńskiéj i spowodował cesarza do wyznaczenia rozejmu w Wrocławiu, spodziewając się tam znaleść dla swych intryg korzystne pole[6].

W ciągu tych wypadków pomiędzy Litwą i Zakonem, sprawa Dobrzyńska nie przestawała być w stósunku jego do Polski palącą. Podjęła ją teraz królowa Jadwiga będąc w dobréj wierze, że Zakon uzna słuszność praw Polski i zwróci nieprawnie zastawioną Ziemię. Zgodzono się na zjazd królowy z W. mistrzem w Włocławku w Czerwcu roku 1397, w którym W. mistrz, jak się zdaje na przedstawienia królowy że nieprawnie Ziemię Dobrzyńską wziął w zastaw, oświadczył, że będzie się

---

[1] Zobacz powyższy dokument. — [2] Odnośny dokument pozostał dotąd nieznanym. — [3] Voigt, Cod. diplom. Prussic. VI, Nr. XLIX. — [4] Tamże Nr. L. — [5] Zob. tamże Nr. XXXVII. — [6] Zob. tamże V, Nr. XCIX.

starał nakłonić Opolczyka do jéj wykupienia[1], dobrze zapewne wiedząc, że obdłużony książe nigdy tego uczynić nie zdoła. Odpowiedzi W. mistrza na liczne listy królowy następnie w tymże celu pisane, wykazują tylko ciągłe oświadczenia Krzyżaków że wydadzą Dobrzyń tylko za zwrotem wypłaconéj Opolczykowi sumy i poniesionych kosztów[2]; i tak ta sprawa została w zawieszeniu, lubo tworzyła dla obu stron kwestją wojny lub pokoju.

Ambicja Witolda dała teraz powód do nowego obrotu stosunków pomiędzy Polską, Litwą i Zakonem. Książe ten, który granice Litwy aż po za Smoleńsk i Kijów rozprzestrzenił i już ku południo-zachodowi z Tatarami się zetknął, gotował się teraz z nimi do walnéj rozprawy, i szukał pokoju z Zakonem choćby mimo Jagiełły. Zakon z swéj strony równie go pragnął, bo się przez to spodziewał dopiąć dawno zamierzonego celu oddzielenia Litwy od Polski, tak więc łatwo było rozpocząć wzajemne rokowania o zawarcie pokoju. Chęć zrzucenia zwierzchnictwa Polski popychała niewątpliwie ufnego w swą potęgę Witolda do zbliżenia się do Zakonu, a zdecydowało go zapewne do ostatecznego kroku żądanie królowy, aby jéj wykonał przysięgę homagjalną z Podola którem teraz rządził, a które jéj było przez króla jako wiano oddane. Bez wiedzy i pozwolenia Jagiełły nastąpiły zatem najpierw w Kwietniu roku 1398 w Grodnie rokowania pomiędzy pełnomocnikami obu stron, a następnie został zawarty w Październiku tegoż roku stały pokój na wyspie Niemieńskiéj Sallin. Wachał się jeszcze pomiędzy obiema temi czynnościami Witold, czy się ma teraz zrzucić z zwierzchnictwa Jagiełły; w Grodnie ostateczne zawarcie pokoju czynił on jeszcze zależnem od zezwolenia króla, potem starał się jeszcze włączyć w układy i sprawę Dobrzyńską, lecz teraz przezwyciężył te skrupuły W. mistrz swemi przedstawieniami, bo na Sallinie nie było już o żadnym z nich mowy. Głównym warunkiem pokoju było ustąpienie Zakonowi Żmudzi, pomaganie mu przy wystawieniu na pograniczu kilku grodów, ścisłe opisanie granic i wzajemne uwolnienie jeńców; daléj wzajemna pomoc, dla Zakonu przy zamierzonem zajęciu Pskowa a Witoldowi W. Nowogrodu, wreszcie wnjście Witolda w te same stosunki do kościoła Rzymskiego i państwa Niemieckiego, w jakich się znajdują inni książęta i t. d.[3]. Był to istotnie pierwszy krok do odłączenia się Litwy, a byłby zapewne doprowadził i do ostateczności, gdyby walna klęska Witolda którą 12 Sierpnia roku następnego 1399 poniósł przeciw Tatarom nad Worsklą, nie była położyła końca jego wygórowanym planom. Pomimo nich jednak stosunek Witolda z Jagiełłą nie był zakłóconym, bo nie tylko widzimy go na początku tego roku jak usiłuje sprowadzić pokój pomiędzy nim a Zakonem[4], nie tylko że w nieszczęśliwéj téj wyprawie przeciwko Tatarom posiłki Polskie nie mały brały udział, ale nadto zaraz po niéj dąży on na spotkanie się z Jagiełłą do Krakowa[5].

Śmierć królowy Jadwigi która w tymże czasie nastąpiła, obudziła w Wilhelmie Austrjackim nadzieję osiągnięcia tronu Polski, a że do tego wiedział że usunięcie Jagiełły byłoby dla Zakonu nader pożądanem, udał się zatem do W. mistrza po radę. Odpowiedź którą otrzymał była wprawdzie bardzo ostrożna[6], lecz tem cie-

---

[1] Dokumentu bliżéj opisującego przebieg rokowań w Włocławku nie posiadamy; okazuje on się tylko z dokumentu, który zob. w Voigt, Cod dipl. Prussic. V, Nr. XCVI. — [2] Voigt, Cod. diplom. Prussic. VI, Nra XLVI, LI, LXII i LXIX. — [3] Dokument zawierający tekst tego pokoju znajdzie się w ostatnim tomie tego dzieła. — [4] Voigt, Cod. dipl. Prussic. VI, LXXXI. — [5] Długosz na końcu roku 1399. — [6] Voigt, Cod. dipl. Prussic. VI, Nr. LXXXVI.

Biblioteka Wojsk. Akad. Polit.

kawsze są rady, których W. mistrz przez komendora Wiedeńskiego każe poufnie księciu udzielić. Powiada, że nie ma się co łudzić co do utrzymania się Jagiełły na tronie po śmierci królowy, bo cały Naród mu złożył hołd, ale za to radzi księciu, aby wszelkiemi sposobami starał się przeszkodzić wydaniu za niego za mąż Anny córki hrabiego Hermanna z Cilly, wnuczki Kazimierza W., a nadewszystko, aby zaniósł skargę przed Papieża, cesarza i książąt Niemieckich na Jagiełłę że sobie uzurpuje tron Polski, który się jemu należy[1]. Była to zatem znana nam już, od dawna praktykowana przez Zakon polityka przeciw Polsce. Pomimo tego W. mistrz udaje obrażonego gdy Jagiełło żąda od niego salvum conductium aby mógł bezpiecznie odprawiać łowy na pograniczu Zakonu i ubolewa, że król ma tak mało do niego zaufania[2], na co mu tenże znów grzecznym listem odpowiada[3]. Nie można się też dziwić, że przy takiem wzajemnem pozorowaniu i niedowierzaniu spełzły na niczem ponowne usiłowania Witolda, któremu teraz głównie chodziło o pomoc Zakonu przeciw Tatarom, do sprowadzenia pokoju pomiędzy obu stronami, bo w obecnem położeniu, gdzie Zakon pod wszystkimi pozorami starał się Ziemię Dobrzyńską zatrzymać a król w żaden sposób pozbyć jéj się nie chciał, zawarcie stałego pokoju było niemożliwem[4]. — W następnym roku 1400 widzimy jeszcze Witolda starającego się o dobre stosunki z Zakonem; podejmuje on wspólnie z nim wyprawę na odstąpioną mu Żmudź i zmusza ją do poddania się, a żona jego objeżdża Prussy i odwiedza W. mistrza w Malborgu, wszędzie wspaniale przyjmowana i królową zapewne w tym celu tytułowana, aby tem zaznaczyć niezawisłość Litwy od Polski.

Witold znajdował się teraz w krytycznem położeniu. Miał on do wyboru gonić za dawnemi marzeniami założenia potężnego państwa posuwając się ku Wschodowi i tem samem dążyć do oderwania Litwy od Polski, lub też zadowolnić się stanowiskiem, jakie mu nadawała ugoda Ostrowska z roku 1392, t. j. wielkorządztwem Litwy z uznaniem zwierzchnictwa Jagiełły. Warunkiem do pierwszego planu był pogrom Tatarów, i tu czynna pomoc Zakonu była nieodzowną, ta jednak pomimo uprzedzającego występowania Witolda, pomimo całéj uprzejmości W. mistrza przedstawiała mu się jako bardzo problematyczna, bo znając plany Krzyżaków musiał się przekonać, że potężna Litwa tak samo jak potężna Polska równie z ich polityki były wykluczone. Wpłynął wreszcie jak się zdaje osobisty pobyt Jagiełły w Litwie w roku 1400 na ostateczne postanowienia Witolda, i tak stanął na walnym zjeździe dygnitarzy Litewskich w obecności króla i Witolda dnia 18 Stycznia roku 1401 w Wilnie ów układ fundamentalny co do stosunku Litwy do Korony. Litwini przyrzekają królowi i Koronie wierność i pomoc w razie potrzeby, a za to że tenże nadał Witoldowi dożywotnią godność W. księcia, stanowią, że taż godność po śmierci Witolda do króla ma powrócić a oni sami uznać się za jego poddanych i nigdy innego pana nie brać. Gdyby zaś Jagiełło miał umrzeć bezpotomnie, wtenczas Korona tylko wspólnie z Litwą ma sobie króla wybierać[5]. Oświadczenia te Litwinów stwierdzili z swej strony równemi zobowięzywaniami zebrani w dniu 11 Marca w Radomiu dygnitarze korony[6]; tak więc położony został pierwszy fundament Unji.

Taki obrot rzeczy uczynił dla Witolda zerwanie z Zakonem koniecznem, a dała do tego łatwą sposobność odstąpiona Krzyżakom Żmudź, gdzie Witold, biorąc w obronę

---

[1] Voigt, Cod. diplom. Pr. VI, Nr. LXXXVII. — [2] Voigt, Cod. dipl. Prussic. VI, Nr. XCI. — [3] Tamże Nr. XCII. — [4] Tamże Nr. CII. — [5] Dokument odnośny drukowany w Vol. legum I pod rokiem 1401. — [6] Rzyszczew. Muczkow. Cod. dipl. Polon. I, Nr. CLI,

mieszkańców wynoszących się przed żelazną ręką Zakonu do Litwy, wystąpił otwarcie jako jego wróg [1]. Zakon zaś ujrzał się teraz, pomimo swych usiłowań do utwierdzenia pokoju z Jagiełłą [2], jeszcze mocniéj zagrożonym traktatem zawartym pomiędzy Jagiełłą, Witoldem, książętami Ruskimi i Mazowieckimi, widocznie przeciw niemu zwróconym, a gdy w Krakowie na próżno żądał co do niego jawnego oświadczenia, począł się sposobić do wojny która zdała się nieuniknioną, a nadewszystko starał się wplątać w swe sidła brata królewskiego Świdrygiełłę, który lubo za utratę wielkorządztwa Litwy świeżo nadaniem Podola z pograniczem został wynadgrodzony, nie przestał z Zakonem knować spiskowań. Pozawierał też układy z rycerstwem Pomorskiem o wzięcie go na żołd w razie wojny z Polską [3], do Papieża zaś, kollegjum Kardynałów, króla Francji i kilku patrjarchów rozesłano listy skarżące się na zdradę Witolda i na króla Polskiego, że wraz z innemi książętami pozawierali traktaty na zgubę Zakonu i wiary Katolickiéj [4], a wszystko to jako odpowiedź na skargi, które Witold tamże przeciw Krzyżakom był podniósł [5].

Gdy tak stosunki były naprężone, uszedł na początku roku 1402 Świdrygiełło z Podola i udał się wprost do Krzyżaków, którzy właśnie co byli wydali hasło do wojny i wysłali nową wyprawę na Litwę, pierwszą po kilku latach przerwy, a następnie zawarł z nimi w Malborgu d. 2 Marca pokój, prawie dosłowny co do treści z pokojem zawartym przez Witolda na wyspie Sallin w roku 1398 [6]. Odpłacił wrótce Witold w połączeniu z Żmudzinami napad na Litwę napadem na ziemie Krzyżackie, zanim W. mistrz, mamiąc teraz Świdrigiełłę tak samo jak dawniéj mamił Witolda, t. j. osadzeniem go na wielkorządztwie Litewskiem, urządził na nie bywałe dotąd rozmiary wielką wyprawę. Na czele 40,000 zbrojnych wkroczył teraz W. marszałek Zakonu Werner v. Tettingen na końcu Czerwca do Litwy zmierzając jak dawniéj ku Wilnu; postępował obok niego Witold nie śmiejąc dla słabości sił dać mu pola, lecz gdy się zamach na Wilno nie udał, nawrócili Krzyżacy na powrót nie uzyskawszy nic, oprócz 3 tygodniowego łupienia i pustoszenia kraju. Na początku zaś roku 1403 wysłali oni znów napad na Grodno i Merecz, który Witold zajęciem ważnéj twierdzy krzyżackiéj Georgenburgu i Dunaburgu powetował. Tymczasem Jagiełło nieprzestawał ciągłych rokowań z Zakonem, tak widzimy go d. 24 Maja z W. mistrzem w Toruniu, następnie znów, właśnie podczas wyprawy na Litwę, W. mistrz udaje się do króla „za Wisłę“ [7], cel i skutek jednak tych zjazdów pozostał nam niewiadomym. Nie zaniedbał przy tem Jagiełło wystawiać Zakonu przed książętami i panami Chrześcjańskimi w prawdziwem świetle, jak o tem świadczą obrony W. mistrza do tychże wystósowane, prawdziwy specjał obłudy i złéj wiary [8]. Najważniejszem jednak było oświadczenie, które król uzyskał od Witolda w Czerwcu tegoż roku w Lublinie, że nigdy nie będzie z Zakonem zawierał żadnych układów bez jego wiedzy i woli [9], bo to przecinało wszelką okazją tajemnych knowań, które już tyle razy się powtarzały. Pomimo tak naprężonych stosunków zgodzono się na żądanie Wi-

---

[1] Zob. skargę W. mistrza na Witolda przed książętami, Voigt Cod. dipl. Prussic. V. Nr. CXVI. CXXII i VI. Nr. CXII. — [2] Tamże VI, Nr. CII i CVII. W. mistrz podaje znów te same miejscowości na miejsce zjazdu pełnomocników, gdzie się odbyły rokowania Zakonu z Łokietkiem w roku 1309, t. j. Grabie i Murzynno pod Inowrocławiem. Zob. w Dod. tomu I Zjazd w Grabiach. — [3] Voigt. Cod. dipl. Prussic. V, Nr. CXVIII, CXX. CXXI. — [4] Tamże Nr. CXXII. — [5] Voigt Cod. diplom. Preussic. VI Nr. CXII. — [6] Tamże V, Nra. CXXIV i CXXV. — [7] Voigt. Gesch Preuss. VI, p. 221. — [8] Voigt, C. dip. Pr. V. Nr. CXXXV i VI, Nr. CXLVI. — [9] Caro Gesch. Pol. II p. 219.

tolda na nową próbę osiągnięcia pokoju i wyznaczono zjazd króla, Witolda i W. mistrza nad rzeką Dubissą na dzień 8 Września, gdzie jednak, gdy się król kazał tylko przez pełnomocników zastąpić a Krzyżacy zażądali zwrotu Ziem, które im Witold był odebrał, t. j. Żmudzi, układy zostały, po przedłużeniu pokoju aż do końca roku, zerwane wśród wielkiego z obu stron rozdraźnienia[1]. Tymczasem osięgły przedstawienia i skargi Jagiełły u Stolicy apostolskiéj ten skutek, że Papież Bonifacy IX wydał bullę zakazującą Krzyżakom pod klątwą najazdów na Litwę. Nie zważał na nią bynajmniéj Zakon, tylko owszem założył appellacją, w któréj dowodził że bulla została podstępnie na mocy fałszywych informacji wyłudzona; przedkładał daléj wszystkie krzywdy które Zakon poniósł od Łokietka, Mendoga, Witolda i Jagiełły, wreszcie przeczył jakoby Litwa była Chrześcjańską, a w końcu oświadczył, że zakaz najeżdżania jéj sprzeciwia się interessowi Chrześcjaństwa[2].

Zdaje się jednak że bulla ta sprowadziła po obu stronach pokojowe usposobienie, bo na końcu roku nastąpiła w Wilnie za pośrednictwem Zakonu zgoda pomiędzy Witoldem a Świdrigiełłem, a nadto naznaczono na Świątki przyszłego roku walny zjazd, na którym sprawy Litewskie wraz z sprawą Dobrzyńską miały być traktowane. Tak przygotowany przyszedł do skutku w Maju r. 1404 pokój w Raciążu, w którym postanowiono że Polska ma wykupić aż do 7 Czerwca roku 1405 Ziemię Dobrzyńską za 50,000 złotych a Złotorją za 2400 kop groszy Praskich. Potwierdzono także pokój Kaliski zawarty r. 1343, zawierający zrzeczenie się Pomorza i Ziemi Chełmińskiéj, i pokój zawarty z Witoldem z r. 1398 na wyspie Sallin, wydający Żmudź Krzyżakom[3]. Zwołany w Listopadzie tegoż roku sejm stanów w Korczynie[4] uchwalił też istotnie na rok 1404 pobór 10 groszy od łanu kmiecego, zamiast 2 groszy zawarowanych traktatem Koszyckim z r. 1374, tak że w Czerwcu roku 1405, za osobistéj bytności króla w Toruniu nastąpił wreszcie wykup Ziemi Dobrzyńskiéj wraz Złotorją i potwierdzenie zeszłorocznego pokoju[5].

Pokój ten lubo powierzchownie zdawał się kłaść kres wszystkim niesnaskom i długą trwałość zapowiadać, zawierał jednak w sobie tyle sprzeczności z naturalnymi pierwiastkami objętych w nim państw i narodów, że ta trwałość musiała się wkrótce okazać złudną. Przedewszystkiem nie odpowiadał łagodny charakter W. mistrza Konrada v. Jungingen drapieżności natury Zakonu, a pokojowy kierunek który mu tymczasowo był nadał, nie mógł być trwałym. Powtóre żywił opór Żmudzinów przeciw poddaniu się Krzyżakom ducha zemsty, który ci mieczem za pomocą Witolda musieli łamać a który czekał tylko chwili wybuchu, wreszcie otworzyło się i nowe pole zatargów z kupnem Nowéj Marchji, które Zakon w roku 1402 na wpół był wykonał. Pogranicze to, gwałtem i podstępem wydarte Polakom przez margrafów Brandenburskich, mieściło w sobie zarodek niezliczonych waśni pomiędzy nowym, chciwym nabywcą i Polską, bo jeżeli Krzyżakom było ono pożądanem jako droga łącząca ich z Niemcami, to Polska tem większe miała powody aby ich od tego źródła odciąć[6]. Posłużyła tu królowi niechęć Jodoka margrafa Morawskiego, który przez zastaw N. Marchji przez Zygmunta, równają się przedaży, widział swe prawa do niéj zagrożone; zawiązał zatem w roku 1403 za pośrednictwem biskupa Po-

---

[1] Voigt, C d. Pr. VI. Nra. CLVIII i CLIX. — [2] Tamże V, Nr. CXXXVII. — [3] Odnośne dokumenta zob. w ostatnim tomie tego dzieła i u Dogiela C. d. Pol. IV, Nr. LXXII. — [4] Rzyszczew. Muczkow. C. d. Pol. II, Nr. 349. — [5] Dogiel. C. d. Pol. IV, Nra. 74 i 75. — [6] Jak w W. Polsce pojmowano sąsiedztwo Krzyżaków w N. Marchji, okazuje się z uchwały powziętéj na walnym wiecu z d. 25 Stycznia r. 1103, którą czytelnik znajdzie poniżéj w Dodatku.

znańskiego i biskupa Lubuskiego w Międzyrzeczu rokowania, które miały na celu przy pomocy książąt Pomorskich i rycerstwa N. Marchjiskiego zwrócić N. Marchją Polsce[1]. Projekt ten nie przyszedł wprawdzie do skutku, ale tlała i tu iskra zrodzona z naturalnéj sprzeczności żywotnych interesów obu stron, która czekała tylko chwili wybuchu. Dał do niéj pierwszy powód warowny Drzeń, który w r. 1317 margraf Waldemar wydarłszy Polsce nadał był Ostenom w lenno, tych zaś potomkowie, trzymając zawsze z mocniejszą stroną, raz się uznawali lennikami margrafów i Krzyżaków to znów Polski[2], aż go wreszcie w roku 1405 Zakonowi zastawili. Warownia ta leżąca nad Notecią, a zatem na samem pograniczu nowo nabytego przez Zakon kraju, okazała się teraz dla Polski równie niezbędną jak Złotorja i Bobrowniki, i gdy dla tego król Polski usilnie przy niéj obstawał, Krzyżacy nie mniéj jéj wypuścić nie chcieli. Opierając się na tem, że Noteć stanowiła obecnie poniżéj ujścia Drawy granicę pomiędzy Nową Marchją a W. Polską, odprowadzili oni rzekę po lewym brzegu powyżéj grodu kanałem który znów poniżéj się z nią łączył, tak że Drzeń znalazł się teraz na prawym, t. j. do Nowéj Marchji należącym brzegu[3]. Knowania pomiędzy szlachtą N. Marchjiską w celu wydania pewnéj części N. Marchji królowi Polskiemu[4], nadawały oprócz innych względów Drzeniowi w oczach Zakonu tak wielką wartość, że nabywszy gród ten od Ostena w tak samo nieprawny sposób jak dawniéj Złotorją od Władysława Opolczyka, usilnie teraz się przy nim upierał, nie przypuszczając, że tworzy tem przyczynek nowego zatargu z Polską, który w kilka lat miał mu się stać tak fatalnym. Na próżno żądał Jagiełło sądu polubownego Konrada i Ruprechta książąt Szlązkich, od którego się W. mistrz wymówił, również bezskutecznie prosił W. mistrz o interwencją Witolda; spowodowało to tylko Polaków do zakusu ubieżenia Drzenia, które się jednak nie powiodło. Zgodzono się wreszcie na zjazd pełnomocników w Brodnicy w Lipcu r. 1406, który zeszedł bezskutecznie, bo Krzyżacy zastawiali się co do Drzenia nadaniami margrafów Waldemara i Ludwika pomijając, że warownia ta wraz z krajem Zanoteckim gwałtem zostały Polsce przez Brandenburczyków wydarte; dalsze też żądanie Polaków, aby środek Drwęcy odtąd stanowił granicę i obwarowany młyn w Lubiczu, na lewym brzegu Dwręcy leżący, został powrócony Polsce[5], również zostało odrzucone. Owszem, W. mistrz udał się teraz pod protekcją Zygmunta króla Węgierskiego, jako dawnego właściciela N. Marchji, żądając od niego protekcji przed uroszczeniami króla Polskiego, i rycerstwo tego kraju do tego kroku nakłonił[6], lubo ono, jak to widzieliśmy, dawniéj ku stronie Polski się skłaniało. Ostatnie dni pokojowego tego męża były zakłócone zamianą nader cierpkich listów z królem polskim, którego w końcu za nie przepraszał[7], a gdy w Marcu r. 1407 umarł, dostojnicy Zakonu wysłali do Złotorji, gdzie Jagiełło wtenczas bawił, swego pełnomocnika, aby u niego dobre usposobienie wyjednać. Na ich oświadczenia odpowiedział król, że wszelkie zatargi odkłada do wyboru nowego W. mistrza, a że na teraz żywi dla Zakonu tylko dobre chęci.

Mając już raz oczy zwrócone na pogranicze Nowéj Marchji i groźne tu sąsiedztwo Zakonu, zamierzył Jagiełło przywrócić Polsce Santok, ów ważny historyczny

---

[1] Voigt. Erwerb der Neumark, p. 41—43. — [2] Zob. Kod. W. P. Nr. 1545, Dogiel I Nr. 3, i Riedel. Cod. dipl. Brandenb. XVIII, p. 317. — [3] M. Dogiel Limites regni Poloniae p. 7, 11, 15. — [4] Voigt Gesch. Preuss VI, p. 259. — [5] Okoliczności, pod któremi ważną tę miejscowość Zakon zagarnął, zob. w Voigt Cod. dipl. Pruss. II, Nr. 25. — [6] Voigt Gesch. Pr. VI, p. 349 i 350. — [7] Zob. tamże p. 366—375.

gród który już Gallus clavis regni nazywał, a który Brandenburczycy, korzystając z chwilowego zamięszania w Polsce po śmierci Kazimierza W., zdradą byli ubiegli [1]. Zastawiony przez Zygmunta margrafa Brandenburskiego Zakonowi Johannitów, został teraz na wieść zbierania się sił polskich opatrzony mocną załogą Krzyżaków, tak że Polacy, nie kusząc się daléj o jego zdobycie, od niego odstąpili. Drugi zamek, Drahim pod Czaplinkiem, nadany w XIII wieku przez książąt W. Polskich Templarjuszom a po ich zniesieniu Johannitom, dał natomiast przez łupieztwa swéj załogi powód Polakom do wzięcia go szturmem i zajęcia całéj okolicy; oddanie innych miast i grodów przygotowywała nienawidząca fiskalnéj natury Zakonu szlachta N. Marchjiska. Tak gromadziły się teraz na tem pograniczu wypadki, które rychły wybuch wojny zapowiadały.

Wybór nowego W. mistrza, który w Czerwcu r. 1407 nastąpił, zadecydował jakim torem miały daléj pójść sprawy Polsko-Krzyżackie. Padł on jednomyślnie na Ulryka v. Jungingen, znanego jako człowieka gwałtownego, brata zmarłego W. mistrza, lubo ten na łożu śmierci Zakon przed tym wyborem ostrzegał, przewidując dokąd on zaprowadzi. Wiedzieli to także zebrani w Malborgu dostojnicy, a jeżeli teraz jednomyślnie się na Ulryka zgodzili, to tem zaznaczyli, że rozstrzygnięcie spraw z Polską chcą pozostawić mieczowi. W rzeczy saméj, sądząc ze stanowiska polityki Zakonu, była to jedyna droga, która go mogła do jakiegoś korzystnego wyjścia doprowadzić. W obec ścisłego połączenia Litwy z Polską w skutek przysięgi Witolda, że nigdy z Zakonem pomimo wiedzy i woli Jagiełły nie będzie traktował, w obec ubywających teraz posiłków od zachodniego rycerstwa i książąt w miarę jak się przekonano, że nie masz tam już pogaństwa do zwalczania, w skutek obrony wreszcie jaką Stolica apostolska teraz otoczyła Litwę, trzeba było im prędzéj, tem lepiéj sprawę rozstrzygnąć, zanim potęga Polski jeszcze więcéj się rozwinie i ustali, zanim może jeszcze i przez odebranie N. Marchji się rozpostrze. Zakon skazany już teraz po części na trzymanie zaciężnych hufców, przewidywał że wkrótce zupełnie na nich się będzie musiał ograniczać, na coby jednak nawet jego bogactw nie stało, trzeba zatem było korzystać z obecnego jakkolwiek korzystnego położenia i czas walnéj rozprawy z Polską przyspieszyć. Otóż osobistość Ulryka głównie im się do tego zdawała nadawać.

Pierwsze czynności W. mistrza nie zdradzały jednak w niczem wojennych zamiarów. Po wymianie wzajemnych oświadczeń, używanych zwykle przy takich okolicznościach, zgodzono się za pośrednictwem Witolda na osobisty zjazd króla z W. mistrzem, który się też odbył w Styczniu roku 1408 w Kownie. W. mistrz oświadczył tu z góry, że wszystko Polsce zwróci co tylko nie jest pismem obwarowane i czego tylko nie posiadał od dawna, bo w tym punkcie czuł się, dzięki dawnéj przezorności Zakonu, który wszystkie gwałty zwykł był aktem prawnomocnym legalizować, zupełnie bezpiecznym. Co do Santoka oświadczył, że go dziś jeszcze nie obchodzi bo go nie ma w ręku, ale gdy sprawę Drzenia zdał na sąd Witolda, a ten się za prawem Polski do niego oświadczył, W. mistrz ten wyrok odrzucił i strony rozjechały się bez żadnego rezultatu. Rok ten przeminął jednak spokojnie, bo na Witolda, będącego w wojnie z W. księciem Moskwy, nie mógł król teraz liczyć, W. mistrz zaś używał tego czasu aby opatrzyć i obwarować swoje zamki, a to głównie nad Niemnem na pograniczu Litwy, bo przewidywał że wzburzenie Żmudzi

[1] Janko z Czarnkowa, 8.

przeciw srogiemu uciskowi ze strony Krzyżaków, któremu dali głośny wyraz w skardze wystósowanéj do książąt Chrześcjańskich[1], zapewne tu do wybuchu doprowadzi. Teraz uczynił W. mistrz krok stanowczy, bo napisał 1 Sierpnia do króla, że przekonawszy się że Santok i Drzeń należą do N. Marchji, niebawem stósowne tu przedsięweźmie kroki[2]; i istotnie też wkrótce po tem dokonał kupna Drzenia, a co gorsza, gdy król z powodu głodu na Litwie posyłał Witoldowi 20 wielkich statków zboża, kazał takowe przytrzymać. W obec tego kroku postanowili król z Witoldem na zjeździe w Nowogrodku odbytym w Grudniu r. 1408, aby Żmudź odstąpioną Krzyżakom na nowo odebrać; na początku też roku 1409 rozpoczął się tam żywy opór, który doprowadził do napaści Żmudzinów na pogranicze Krzyżackie, a w lecie tegoż roku wybuchło ogólne powstanie, które Witold już prawie otwarcie wspierał. Tę okoliczność pochwycił W. mistrz aby zapytać króla, czy zamyśla dać pomoc Witoldowi w razie gdy go z powyższych przyczyn zaczepi, a gdy po niejakim czasie odebrał odpowiedź przytakującą, uchwaloną dnia 17 Lipca na sejmie w Łęczycy, wysłał pod dniem 6 Sierpnia do bawiącego na wiecu w Obornikach Jagiełły wypowiedzenie wojny, zawarłszy wpierw przymierze o posiłki z książętami Szczecińskim i Słupskim[3].

Jeźli się zważy dawno powzięty zamiar Zakonu doprowadzenia do walnéj rozprawy z Polską, to trudno pojąć jego rozporządzenie sił, jakie teraz uczynił. Kiedy dawniéj zwykł był wtargnąć do niéj jednym zastępem i sięgać w głąb kraju, to teraz rozciągnął on swe wojska wzdłuż granic, począwszy od N. Marchji aż do Żmudzi, i na całéj téj linji rozpoczął prawie równocześnie kroki nieprzyjacielskie. Od Drzenia napadali Krzyżacy sąsiednią W. Polskę, od Tucholi i Człuchowa pustoszyli Krajnę, wzięli Kamień i Sępolno, a w końcu zdobyli i spalili Bydgoszcz, od Brodnicy zaś wpadł sam W. mistrz do Ziemi Dobrzyńskiéj i wziął kolejno Rypin, Lipno, Dobrzyń i Bobrowniki, gdzie nadaremnie Mikołaj Kurowski arcybiskup Gnieźnieński starał się wyjednać pokój, w końcu padła i Złotorja po mężnéj obronie. Równocześnie pustoszyli Krzyżacy i pogranicze Mazowsza nie znajdując nigdzie oporu, bo król wysławszy wpierw do dworów Europejskich skargę na całe postępowanie Zakonu[4]), wyznaczył dopiero dzień 8 Września na zebranie się wojska pod Wolborzem i ztamtąd przez Kujawy na Bydgoszcz podążył. Tymczasem nadaremnie próbował znów w Radzynie arcybiskup Gnieźnieński sprowadzić pokój, bo gdy W. mistrz żądał aby król odstąpił Witolda i aby to, co na Polsce teraz zdobył, mógł zatrzymać aż póki sąd polubowny nie rozstrzygnie pomiędzy obu stronami, Jagiełło wcale na to nie dał odpowiedzi[5], a Witold też wkroczywszy do Żmudzi, załogi Krzyżackie z zamków i kraju powypędzał. Nadciągło tymczasem wojsko polskie pod Bydgoszcz i gdy ją zaczęło oblegać, stawili się przed królem posłowie Wacława króla Czeskiego ofiarując pośrednictwo; lecz Jagiełło zdobywszy zamek i miasto, wyprowadził swe wojsko naprzeciw W. mistrzowi, który od Nowego postępował. Tu spowodowali posłowie Wacława na nowo wspólne rokowania, i tak zgodzono się dnia 8 Października na zawieszenie broni aż do 24 Czerwca roku 1410, w którym czasie Wacław miał odprawić sąd polubowny pod warunkiem, że wyrok zapadnie przed 30 Stycznia; aż do tego czasu miała każda strona pozostawać przy tem, co posiada obecnie, a Żmudzini nie mieli otrzymywać żadnych posiłków[6]. Rozejm ten, do którego przyłączył się

---

[1] Skarga ta umieszczona w ostatnim tomie tego dzieła. — [2] Voigt, Geschichte Preuss. VII, p. 34. — [3] Tamże VII, p. 48. — [4] Długosz. Hist. Pol. pod rokiem 1409. — [5] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 51. — [6] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 104.

także w kilkanaście dni później Jan książę Mazowiecki, wzbudził w Polakach wielkie nieukontentowanie, bo mniemali, że siły ich byłyby wystarczyły na pokonanie Krzyżaków, podczas gdy król zapewne tylko dla tego się teraz cofnął, że otrzymał wiadomość od Witolda, zajętego obecnie na Rusi i Żmudzi, że dopiero na przyszły rok zdoła mu znaczne siły w pomoc przyprowadzić[1]. W tem położeniu użył Zakon teraz pieniędzy; posłane Zygmuntowi królowi Węgierskiemu 40,000 złotych wystarczyły do skłonienia go do zawarcia sojuszu, w którym się zobowiązał dać Krzyżakom w razie wojny z Polską posiłki[2], a 60,000 złotych, obiecanych Wacławowi Czeskiemu, zamieniły tego dawnego przyjaciela Polski w nieprzyjaciela[3]. Król zaś Polski ograniczył się tylko na wystósowaniu w dzień po rozpoczęciu traktowań powtórnéj skargi do duchownych i świeckich dworów, w któréj całą politykę Zachodu należycie nacechował[4]. W takim stanie rzeczy mogła bydź łatwo przewidzianą dążność wyroku króla Czeskiego, wydanego na zjeździe pełnomocników w Lutym w Pradze. Opiewał on, że obie strony mają pozostać przy Ziemiach, które posiadały przed wojną; Ziemia Dobrzyńska ma zostać zwróconą Polsce, ale wpierw bydź oddaną do rąk Wacława, Żmudź zaś ma powrócić do Krzyżaków, ale także wpierw przejść przez ręce Wacława; daléj Drzeń wraz z Santokiem i innymi zamkami przyznany został Zygmuntowi królowi Węgierskiemu. Wreszcie 1 Czerwca ma nastąpić zjazd w Wrocławiu, na którym pokój Kaliski z roku 1343 ma bydź odnowionym i przez Papieża i cesarza potwierdzonym, a tymczasem ma trwać zawieszenie broni do 24 Czerwca[5]. Na domiar uczynił jeszcze Wacław Zakonowi darowiznę z znacznego obszaru okolicy Grodna, prawdziwego klinu pomiędzy Polską a Litwą, opierając się na tem, że kiedyś miała ona bydź zdobytą przez Jana Luxemburczyka; czem wszystkiem posłowie polscy oburzeni, opuścili Pragę z protestem przeciw takiemu wyrokowi, warując tylko przedłożenie go królowi. Tak sąd Pragski nie miał zgoła żadnych skutków równie jak następne usiłowania przekupionego przez Zakon w tajemnym układzie Zygmunta, aby Witolda nakłonił do odstąpienia króla[6] kusząc go w Kesmarku ofiarowaniem królewskiéj korony.

Gdy więc wszystkie środki do sprowadzenia pokoju zostały wyczerpnięte, chwycono na nowo za broń. Po przedłużeniu na żądanie W. mistrza zawieszenia broni na dni dziesięć, wyruszył król z rycerstwem Małopolskiem znów jak roku zeszłego z pod Wolborza, kierując się tym razem ku Wiśle, którą dnia 30 Czerwca poniżéj Czerwińska przebył. Połączywszy się na prawym brzegu z Litwą pod dowództwem Witolda i z Wielkopolanami, pokierował się ku Prusom i przekroczył granicę w dzień upłynięcia zawieszenia broni, t. j. 8 Lipca, zkąd godząc w Malborg podszedł pod Kurzątnik ku górnemu biegowi Drwęcy. W. mistrz zaś, który sądząc mylnie że król tak samo jak w zeszłym roku skieruje się ku Bydgoszczy, ściągał był swe siły pod Świeciem, wyruszył ztamtąd w kierunku przecinającym pochód Polaków ku Malborgowi, i tak, kiedy ci byli pod Kurzątnikiem, oba wojska znalazły się dość blisko siebie, przedzielone tylko Drwęcą, mocno przez Krzyżaków obwarowaną. Rozpoznawszy to król zwrócił się na prawo ku Dąbrownu a ztamtąd znów ku północy aby obejść źródła Drwęcy a tem samem i obóz Krzyżaków, lecz ci także wyruszywszy z swego obronnego stanowiska, równie i tu kierunek pochodu mu przecinali. Tu stanęli przed Jagiełłą powtórnie posłowie Zygmunta, którzy już na saméj granicy starali

---

[1] Długosz, Hist. pod rokiem 1409. — [2] Caro, Gesch. Polens II, p. 305 i Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 57—58. — [3] Tamże VII, p. 53, Anm. 5. — [4] Tamże, p. 56, Anm. 3. — [5] Tamże, p. 60. — [6] Caro, Gesch. Pol. II, p. 309, Anm. 2.

się doprowadzić do zawieszenia broni, tym razem jednak po to, aby królowi na mocy traktatu zawartego z Zakonem w imieniu swego pana wypowiedzieć wojnę.

Nie zważając na to król zdał rozstrzygnięcie losów Polski na Opatrzność i ostrze miecza, bo istotnie stały one teraz na szali. Nie podlega prawie wątpliwości, że w razie przegranéj Polska byłaby podzieloną pomiędzy Zakon i Węgry, tak jak to już Zygmunt proponował przez Opolczyka w roku 1392, ile że obecnie nie tajnem było wrogie dla niéj usposobienie Wacława Czeskiego i Rzeszy Niemieckiéj, i ta alternata była też zapewne królowi znaną. Państwa zachodnie nie wchodziły tu w rachubę. Z drugiéj strony Zakon po walnéj przegranéj *mógł* był także zostać zmazanym z karty dziejów, ale za nim byłaby się zapewne ujmowała cała Rzesza Niemiecka, królowie Węgier i Czech, a może i Stolica apostolska. Na polach Grunwaldu w dniu 15 Lipca roku 1410 Opatrzność rozstrzygła na korzyść Polski. Dzień ten nie zakończył wprawdzie istnienienia Zakonu, ale zadał cios śmiertelny jego sławionéj przez Europę potędze i okazał zarazem, jak ta potęga, oparta jedynie na sile materjalnéj, bez wewnętrznéj racji bytu, owszem zadająca kłam swemu pierwotnemu przeznaczeniu, bez tych sił żywotnych, które jedynie zapewniają byt państwowy, była w swéj istocie kruchą. Oprócz tego braku soków żywotnych, toczył Zakon antagonizm wynikły pomiędzy nim a jego poddanymi. Potrzebując wciąż ogromnych sum jużto na opłacanie wojsk najemnych, któremi się teraz musiał posługiwać w miarę jak mu ubywały posiłki niesione dotąd przez rycerstwo Zachodu, jużto na wypożyczanie ich królom i sąsiednim książętom, co jak to widzieliśmy stanowiło ważny przyczynek jego polityki, jużto wreszcie na przekupywanie dworów papiezkiego i innych, był Zakon zmuszonym wyciskać z swego kraju jak największe podatki. Prowadził oprócz tego przez swych szafarzy w najbezwzględniejszy sposób bardzo rozwinięty handel na swą własną rękę z wielkim uszczerbkiem wielkich miast handlowych, nie dopuszczał żadnego udziału w administracji i sądownictwie miast i szlachty lenniczéj, obchodził się okrutnie z prostym ludem, słowem został przez swój fiskalny i absolutny system tak znienawidzonym, że jedna poniesiona klęska wystarczyła, aby tym sztucznym kolosem tak zachwiać, że już nigdy nie przyszedł do równowagi. Będzie on odtąd wiódł tylko sztucznie i z największem wysileniem podtrzymywany żywot, póki jego własne pierwiastki przeciw niemu nie powstaną i zupełnie go nie rozsadzą. Mało się do tego processu przyczyni Polska, ów śmiertelny wróg na którego życie Zakon tak długo godził, bo jéj siły w inną stronę skierowane przestaną się przeciw niemu zwracać w miarę, jak ustaną jego zaczepki.

Zaledwie się rozeszła wiadomość o klęsce Grunwaldzkiéj, gdy na całym obszarze dawnych posiadłości Zakonu wybuchło powstanie wielkich miast, rycerstwa i ludu; z zamków Krzyżackich powypędzano załogi i oddano je Polakom. Elbląg, Gdańsk, Toruń poddały się dobrowolnie, za nimi poszły i inne miasta, tak że w ręku Krzyżaków pozostały tylko zamki Gdańsk, Radzyn, Świecie, Brandenburg, Królewiec, Balga, Ragnety, Memel i Malborg, wreszcie biskupi Chełmiński, Pomezański, Warmjiski i Sambjiski złożyli hołd królowi Polskiemu. Pozostał tylko jako ostateczna nadzieja Zakonu Malborg, i było rzeczą widoczną, że jak ten upadnie, runie z nim także i Zakon, tam ruszył zatem Jagiełło z Witoldem. Rozpoczęte dnia 23 Lipca oblężenie zapowiadało z razu dobry skutek, i napróżno starał się Henryk v. Plauen na początku Sierpnia skłonić króla do odstąpienia ofiarując zwrócenie Polsce Pomorza, Ziemi Chełmińskiéj i Michałowskiéj, byleby się Zakon tylko przy Prusach utrzymał, bo Jagiełło żądał przedewszystkiem wydania Malborga. Lecz teraz zmieniło

się szczęście. Uszczuplenie sił polskich przez obsadzenie zajętych miast i zamków, mężny odpór załogi pod dowództwem Henryka v. Plauen komendora Świeckiego, brak żywności i choroby w wojsku które z czasem w obozie zapanowały, w końcu widoczna niechęć zbałamuconego znów przez Krzyżaków Witolda, która się zakończyła opuszczeniem obozu i cofnięciem na Litwę, przedewszystkiem zaś brak pieniędzy na opłacanie zaciężnego żołnierstwa i ściąganie się pod Malborg tak hufców zaciężnych jak Krzyżaków Liwońskich, spowodowały Jagiełłę 19 Września do zniesienia oblężenia. Siły polskie skierowane ku Golubiowi wzięły jeszcze po drodze szturmem Radzyn i przeszły 24go Drwęcę, poczem król część rycerstwa rozpuścił do domu. Uszczuplone wojsko przeszło w kilka dni później Wisłę w bliskości Nieszawy, a gdy i tu znów rozpuszczenie części jego nastąpiło, udał się król z pozostającemi mu zaledwie kilkuset kopjami przez Toruń i Nieszawę do Inowrocławia.

Tymczasem ochłonęli Krzyżacy z pierwszego przerażenia po walnéj przegranéj i zaczęli pod energicznym rządem nowo obranego W. mistrza Henryka v. Plauen swe siły skupiać, nowe zaciężne gromadzić a następnie zamki w Prusach Polakom odbierać. Tak obległ Michał Kochmeister, rządzca Nowéj Marchji, zamek Tucholski i pustoszył okolicę, czemu król ogołocony z wojska gdy wprost zapobiedz nie mógł, wysłał do Koronowa to co mu pozostało z jego nadwornych chorągwi i co mu przyprowadzili z Wielkopolski wojewoda i kasztelan Poznański, aby przynajmniéj tę okolicę zasłonić. Natychmiast wyprowadził przeciw téj załodze Koronowa Michał Kochmeister większą część swych sił z pod Tucholi, a gdy Polacy dali mu opodal miasta pole, stoczył się w dniu 10 Października krwawy, z obu stron z bezprzykładnem męztwem i uporczywością prowadzony bój, w którym Polacy odnieśli wprawdzie świetne zwycięztwo i dowódzcę Krzyżaków wraz z innymi znakomitymi rycerzami pojmali, ale przez podstępny fortel Krzyżaków zamek Tucholski stracili. Tuchola stała się teraz punktem zbornym zaciężnych sił Zakonu, które W. mistrz z wielką skrzętnością zewsząd ściągał, nie mniéj rozporządził i król Polski ruszenie Wielkopolan, Kujawian, Łęczycan, Sieradzan i Wielunian naznaczając Bydgoszcz za miejsce złączenia się. Tak stanęły znów naprzeciw sobie groźne siły, które gdy się dnia 28 Października pod Tucholą starły, lubo zwycięztwo przypadło Polakom, nie zmieniły jednak w niczem niekorzystnego dla Polaków, a przez niewczesne odstąpienie od oblężenia Malborga sprowadzonego stanu rzeczy. Zwątpiły miasta i grody Prus o powodzeniu sprawy polskiéj i kolejno się Krzyżakom poddawały, poszedł wreszcie za ich przykładem Toruń i Gdańsk. Nie wpłynęło też na ten stan nowe powołanie Wielkopolski, Kujaw, Sieradzkiéj i Łęczyckiéj Ziemi, które ruszywszy z Inowrocławia spustoszyło tylko posiadłości Zakonu na Pomorzu, lecz z nieprzyjacielem nigdzie się nie spotkało. Czynności wojenne tego pamiętnego roku zakończyły się ważnem zwycięztwem nad Krzyżakami Liwońskimi pod Golubiem, gdzie większa ich część dostała się Polakom w niewolę. Wreszcie gdy już nadchodząca zima i niesłychane znużenie rycerstwa dalsze prowadzenie téj wojny bez ścisłego planu czyniła niemożliwem, zgodzono się na zjazd pełnomocników króla i W. mistrza na dzień 8 Grudnia w celu sprowadzenia zawieszenia broni, których postanowienia król dnia następnego w Nieszawie potwierdził. Zawierały one, włączając Witolda, książąt Mazowieckich i Pomorskich, czterotygodniowe zawieszenie broni, podczas którego każda strona miała pozostać w status quo[1], po czem też W. mistrz udał się do króla

[1] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 120.

do Raciąża i starał się, acz nadaremno, nakłonić go do przyjęcia sądu polubownego w celu zawarcia stałego pokoju. Zamiast tego wyznaczono jednak z obu stron pełnomocników a za superarbitra wybrano Witolda, i ci zaczęli przy kilkokrotnem przedłużaniu zawieszenia broni układać warunki pokojowe. Król tymczasem zebrał znów potężne wojsko i wyruszył na początku Stycznia roku 1411 w tym samym kierunku jak zeszłego roku. Pod Włocławkiem złączył się z Litwą i rozpoczął już przechodzić Wisłę, zapewne aby znów na Malborg uderzyć, gdy ulegając namowom Witolda zwrócił się napowrót i pociągnął pod Raciąż, gdzie rozłożywszy wojsko w lasach oczekiwał wyniku traktowań pełnomocników, prowadzonych na Wiślańskiéj wyspie pod Toruniem [1]. Wreszcie stanął 1 Lutego ów pamiętny pokój w Toruniu, do którego zostali włączeni książęta Mazowieccy i Bogusław książę Słupski, następującéj treści: Wszystcy jeńcy mają bydź bez okupu uwolnieni i wszystkie zamki zabrane Zakonowi w czasie ostatniéj wojny, napowrót wydane. Żmudź ma należeć dożywotnie królowi i Witoldowi, po ich zaś śmierci przejść na Zakon. Ziemowit książę Mazowiecki ma wykupić Ziemię Zawkrze, którą był zastawił, Ziemia Dobrzyńska ma należeć do Polski, za to Ziemie Chełmińska, Michałowska i Pomorze, grody Nieszawa, Murzynno i Orłów mają pozostać przy Zakonie. Sprawa zaś o Santok i Drzeń ma bydź pozostawiona sądowi polubownemu, a gdyby późniéj jakie niesnaski pomiędzy obu stronami miały wyniknąć, ostateczne ich rozstrzygnięcie ma bydź oddane Papieżowi [2]. Oprócz tego postanowiono w osobnym dodatku, że za wykup książąt Kaźmierza Szczecińskiego i Konrada Oleśnickiego, wziętych w niewolę pod Grunwaldem, Zakon ma zapłacić 100,000 kóp groszy Prask. i takowe w ciągu tegoż roku złożyć [3].

Darmo się do dziś silą historycy, aby wykryć dotykalną jakąś sprężynę, która podyktowała punkta tego pokoju, tak nieodpowiedniego warunkom, w jakich się obecnie Polska i Zakon znajdowały. Z jednéj strony ciągła gotowość Narodu stawania pod broń przeciw wrogowi, którego niebezpieczną naturę doskonale poznał, z drugiéj strony jawna niemoc Zakonu pozbawionego posiłków Zachodu i podkopanego w własnych posiadłościach nieprzyjacielskiem usposobieniem swoich poddanych, zdawały się czynić teraz ostateczną zagładę Krzyżactwa nieuniknioną, a przynajmniéj zapowiadać Polsce zwrócenie Ziem, o które od 100 lat z krwawym mozołem się dobijała. Zdaje się że w części przewrotność Witolda, w którego osobistym, ale tylko osobistym interesie potężna Polska a tem samem zagłada Zakonu nie leżała, w części zaś uległość dla niego chwiejnego Jagiełły, główny, może jedyny tu stanowiły powód. Jeżeli się wspomni na trzykrotne oddawanie się Witolda pod opiekę śmiertelnego wroga swego Narodu, na jego dawne z nim knowania przeciw Jagielle, na rolę jaką odgrywał przy pokoju Raciązkim roku 1404 i przy oblężeniu Malborga, wreszcie na świeże odwiedzenie króla od zamiaru zaniesienia wojny, jak w r. 1410, w samo serce Zakonu, to słusznie można teraz o nim powziąść mniemanie, że był złym duchem Jagiełły, i że teraz pod Toruniem poświęcał własnéj ambicji najżywotniejszy interes swego kraju. Łatwo godzi się przypuścić, że widoki którymi go król Zygmunt kusił w Kesmarku, nie odstępowały jego wyobraźni w chwilach gdzie

[1] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 125. — [2] Dokument króla tamże p. 129, drukowany także w ostatnim tomie tego dzieła. Dokument W. mistrza u Dogiela Cod. dipl. Polon. IV, p. 84. — [3] Powyższe wypadki podane są według Długosza Hist. Polon. od a. 1410—1411.

miał decydować, czy Polska przez zgniecenie Zakonu stawszy się potężną, ma osięgnąć dość siły, aby jego marzenia o koronie królewskiéj unicestwić.

Gdy tak czynność wojenna między obu wcielonemi antagonizmami została bez rezultatu acz z chlubą Polski zakończoną, zaszły w jéj sąsiedztwie znaczne zmiany, które sprawę Krzyżacko-Polską ponownie sprowadziły na pole dyplomacji. Umarł w roku 1410 Ruprecht król Rzymski, a wybrany na jego miejsce Zygmunt król Węgierski postanowił teraz użyć swéj potęgi aby dawne swe plany przeprowadzić, które jak to widzieliśmy zasadzały się na tem, aby Litwę odłączyć od Polski a następnie ją samą podzielić stósownie do planu podanego przez Władysława Opolczyka w roku 1392. Znajdował on się obecnie z Polską w stanie wojny, którą był Jagielle w roku 1410, przekupiony jak to widzieliśmy pieniędzmi Krzyżaków, po przekroczeniu granicy Prus wypowiedział, a lubo jedynem dotąd tego skutkiem było wtargnięcie Węgrów pod Sącz, które Polacy z łatwością odparli, to jednak teraz po wyniesieniu swem na tron cesarski pospieszył w czasie traktowań pokoju Toruńskiego z listami do W. mistrza, w których żądał aby broni nie składał, bo mu obecnie obiecuje przynieść skuteczną pomoc[1]. Nadeszły one za późno, bo już po zawarciu pokoju, a Zygmunt też, widząc Zakon z grożącego mu niebezpieczeństwa wyratowanym, a tem samem i potęgę polską nie o tyle wzmocnioną aby mogła jego plany zniweczyć, przerzucił teraz swe zabiegi na inne manowce. Udając zagniewanego na Zakon że bez jego wiedzy zawarł pokój Toruński, rozpoczął w Lutym układy z Jagiełłą o zawarcie stałego pokoju, skutkiem których zatwierdzono zawieszenie broni aż do 11 Listopada roku 1411, a następnie postanowiono na zjeździe pełnomocników w Igławie w dniu 31 Marca, aby 11 Listopada urządzić tamże zjazd 12tu polskich, a w Zebranowicach zjazd 12tu węgierskich notablów, którzy wspólnie pod przysięgą mieli punktacje ułożyć[2]. Lecz i ten zjazd nie doprowadził jeszcze do zawarcia pokoju, a to zapewne w skutek tajnych instrukcji Zygmunta, który współcześnie jeszcze inne ukryte roboty prowadził a które jeszcze nie były dojrzały; przedłużono zatem tylko zawieszenie broni aż do 15 Sierpnia roku 1412 i postanowiono, aby obaj królowie zjechali się w tymże roku dnia 17 Lutego na pograniczu, król polski w Sączu a król Rzymski w Kesmarku, i aby ztamtąd osobiście ostateczne warunki pokoju ustanowili. Co do sprawy Krzyżackiéj dodano, że pokój Toruński ma bydź z obu stron dotrzymany; gdyby go król złamał, wtenczas Zygmunt nie będzie związanym dopiero co zawartem zawieszeniem broni, gdyby zaś Zakon to uczynił, wtenczas Zygmunt zupełnie go opuści. Istotnie też pokój Toruński, już z samego powodu swych nienaturalnych warunków mało zapowiadał trwałości. Zatargi graniczne małéj ważności, sprawa biskupa Warmjiskiego wygnanego za oświadczenie się za Jagiełłą, nieporozumienia co do wykupu jeńców, otwarty bunt przeciwko Zakonowi związku jaszczurczego, którego członków król polski miał potajemnie wspierać, głównie zaś przeświadczenie wewnętrzne W. mistrza że Polacy tak niekorzystny dla siebie pokój przy pierwszéj sposobności będą się starali zrzucić sprawiły, że Zakon każdéj chwili wybuchu się spodziewał i w tem położeniu rozsyłał listy do wszystkich królów i książąt Europy, prosząc o opiekę i wsparcie[3]. Najwięcéj dolegał przytem Zakonowi brak pieniędzy, których już nie starczyło na zapłatę najemnego żołnierstwa a tem mniéj na zaspokojenie długu

---

[1] Voig, Gesch. Preuss. VII, p. 137. Istotnie też rozporządził Zygmunt ściągnięcie swych wojsk pod Koszyce. Zobacz Caro, Gesch. Pol. p. 362. — [2] Dogiel, Cod. diplom. Polon. I, p. 42. — [3] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 150, 151.

100,000 kóp groszy, które miał w trzech ratach w tym roku jeszcze Jagielle zapłacić; zaledwie że je mógł zebrać na drugą ratę, nawet po nałożeniu nadzwyczajnego szosu na wszystkich poddanych. Naprożno kołatał o pożyczkę do królów Europy i do miast handlowych, bo zyskał tylko tyle, że przyszły teraz listy od Papieża i książąt do Jagiełły, żądające utrzymania pokoju. Ponieważ zaś nie udała się była próba zjazdu pełnomocników w Murzynnie, uczyniona przez W. mistrza w połowie Września w celu porozumienia się co do wzajemnych skarg i pozostawienia wyroku, według brzmienia pokoju Toruńskiego, sądowi Papieża[1], a zbrojenia swoją drogą z obu stron spiesznie postępowały, zapytał król W. mistrza o ich znaczenie. Uszczypliwa i wymijająca odpowiedź[2] którą otrzymał sprawiła, że wysłał w Grudniu pisma do wszystkich duchownych i świeckich książąt, w których skargi Krzyżaków zbijał zaręczając, że wszystkich warunków pokoju Toruńskiego dotrzymuje a że Krzyżacy należnych sum mu nie wypłacają, a pomimo tego przed całym światem go czernią[3].

Gdy się to na widowni Polsko-Krzyżackiéj działo, kierował tymczasem Zygmunt swe dyplomatyczne zabiegi do zamierzonego celu. W czasie toczenia się układów Igławskich wysłał on był swych zaufanych na Litwę, gdzie w ówczas Jagiełło bawił u Witolda wraz z legatem Papiezkim zajęty naradami nad utrzymaniem pokoju[4], aby wymiarkować wzajemny stósunek obu książąt. Ażeby zaś wzbudzić ich zaufanie, nie omieszkał okazywać się surowym dla Zakonu; żądał od niego pod karą 10,000 grzyw. restytucji biskupa Warmjiskiego i, pomimo znanego mu niedostatku Zakonu, wypłacenia sobie znacznych sum, które niby na jego potrzeby był wyłożył. Zdaje się niewątpliwem, że podbechtywania posłańców Zygmunta nie pozostały i tym razem na wiarołomnym Witoldzie bez skutku, pomimo że otrzymał teraz od króla wbrew radzie dostojników polskich Podole, bo naraz zaprzestaje on przysposabiań wojennych, oświadcza że z Zakonem chce żyć w pokoju, a nadto wyjeżdża w jesieni do Zygmunta, gdzie stósownie do knowań Kesmarskich, wprost o odłączeniu Litwy od Polski traktuje[5]. Wszystko to robi Zygmunt współcześnie z przygotowującym się przyjacielskim zjazdem z Jagiełłą; zapewniwszy sobie jednak Witolda, zmienia naraz swe postępowanie i pisze na końcu Grudnia do króla groźny list z zapowiedzeniem, że nie zniesie żadnéj zaczepki Zakonu i że go w razie wojny będzie swemi siłami pod własnem dowództwem wspierał[6]. Zrozumiał zapewne Jagiełło nowe położenie rzeczy i wiedział jak się teraz postawić, przynajmniéj widzimy w Styczniu r. 1412 w Krakowie Ernesta księcia Austrjackiego, nieprzyjaciela domu Luxemburskiego, zawierającego śluby z córką Ziemowita Mazowieckiego a siostrzenicą króla, przybywają także posłowie Wenneccy ofiarując Polsce przymierze przeciw Zygmuntowi[7], ale wszystko to przyspieszyło tylko jego ścisłe połączenie z Zakonem. Bawił w Budzie od Grudnia r. 1411 pełnomocnik Krzyżaków, wspomniany już Michał Kochmeister, z tym więc zawarł Zygmunt w dniu 6 Stycznia r. 1412 przymierze warujące, że jeżeli Jagiełło teraz zaczepi Zakon, wtenczas Zygmunt ma mu dać pomoc, w czasie zaś zawieszenia broni, które według układu Zebranowickiego miało trwać aż do 15 Sierpnia r. 1412, ma się Zygmunt starać sprowadzić pomiędzy Polską a Zako-

---

[1] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 159. — [2] Tamże p. 162. — [3] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 150. — [4] List Jana XXIII do legata u Theinera Vet. Monum. II, Nr. 5. — [5] Voigt, Gesch. Pr. VII, p. 161. Anm. 1. — [6] Tamże p. 164. — [7] Długosz, Hist. Pol. na wstępie roku 1412.

nem stały pokój. Jeźliby go król polski przełamał, wtenczas Zygmunt ma osobiście poprowadzić Zakonowi posiłki i za to ma otrzymać od tegoż 375,000 złot. Węg., a żadna strona nie ma sama bez zezwolenia drugiéj zawierać z Polską pokoju [1]. Do tego dodano tajny zapewne artykuł, w którym się Zygmunt zobowiązał, w razie gdyby Polskę zdobył, odstąpić Zakonowi Kujawy i Ziemię Dobrzyńską [2], i tu wyjawia się tajna myśl Zygmunta, która wszystkiemi jego krokami kierowała. Ośmielony tym zwrotem rzeczy W. mistrz wystósował teraz do Jagiełły list wytykający mu czelnie jego niecne przeciw Zakonowi postępowanie [3], toż samo uczyniły w listach otwartych, wysłanych do stanów duchownych i świeckich, miasta Pruskie, które przed rokiem ślubowały Polsce wierność, jak Gdańsk, Elbląg, Chełmno i Toruń [4].

Splątanego tak Jagiełłę siećmi swych intryg przedsięwziął teraz Zygmunt przyprowadzić dalszemi dyplomatycznemi sztukami do celu swych życzeń i zaprosił go w myśl układów Igławskich na zjazd do Lubowli (Liblo), na samem pograniczu Węgier. Po trzechdniowych obradach stanął wreszcie dnia 15 Marca pomiędzy Polską i Litwą a Węgrami pokój, w którym tylko traktowano i zakończono sprawę o Ruś i Podole, datującą jeszcze z czasów króla Ludwika, które Jagielle i Witoldowi dożywotnie przyznano; równie uznano za ważne hołdownictwo hospodara Wołoskiego wykonane Jagielle, pod warunkiem wszakże pewnéj pomocy dla Zygmunta w razie wojny z Turkami [5]. Sprawa Krzyżacka, która stanowiła właściwe jądro całéj téj dyplomatycznéj czynności, bo ona to była powodem wypowiedzenia wojny przez Zygmunta Polsce w roku 1410, a nie Podole ani Ruś, lubo nie znalazła miejsca w dokumencie pokojowym, była nie mniéj przedmiotem bardzo ważnych narad obu monarchów; i istotnie tego samego dnia jeszcze posłał Zygmunt Zakonowi uwiadomienie o zawarciu pokoju i rozkaz, aby się strzegł wszelkiéj zaczepki Polaków i Litwinów [6], dając tem do zrozumienia że osobliwe ma do tego powody, bo rzecz ta w skutku pokoju Toruńskiego sama się przez się rozumiała. Istotnie zaś użył Zygmunt nadzwyczajnego środka aby wszelkie traktowanie téj sprawy z obrad Lubowlskich wykluczyć, przedkładał bowiem tajemnie Jagielle plan całkowitego zniesienia Zakonu, zwrócenia Polsce Ziem Chełmińskiéj, Michałowskiéj i Pomorza pod warunkiem, że się obaj w Prusy podzielą [7]; że jednak obaj monarchowie zaraz po zawarciu pokoju Lubowlą opuścili [8], nie stało czasu do sporządzenia konceptów odnośnych dokumentów. Nastąpiło to dopiero w Koszycach, dokąd się był Jagiełło na prożby Zygmunta udał i gdzie obaj monarchowie swym poufnym radom ów tajny artykuł układu Lubowlskiego odkryli, który lubo Polacy nie pochwalali, na żądanie jednak króla położyli go na pierwszem miejscu konceptu do dokumentu pokojowego. Gdy jednak przyszło do jego spisania, wyprosił sobie Zygmunt, aby ów tajny artykuł opuścić, zaręczając że go faktycznie dotrzyma, ale że terazby sobie nim nie tylko naraził całe Niemcy, których dopiero co został cesarzem, ale nawet że mógłby przez to tron postradać. Do tych matactw nawiązał Zygmunt projekt sądu polubownego, którego sam miał być superarbitrem [9]. Tak uszedł Zakon zagłady, która mu niechybnie groziła, ile że myśl jego zniesienia, jak kiedyś Templarjuszy, w tym właśnie czasie w Rzymie

---

[1] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 165. — [2] Tamże Anm. 3. — [3] Tamże p. 166. — [4] Tamże p. 166, Anm. 2. — [5] Dogiel, Cod. diplom. Polon. I, p. 46. — [6] Raczyński, Cod. diplom. Lithuan. p. 152. — [7] Długosz, Hist. Polon. pod rokiem 1412. — [8] Podług Długosza stanęli monarchowie w Koszycach po trzydniowéj podróży dnia 21 Marca, opuścili zatem Lubowlę 19go. — [9] Zob. poniżéj oświadczenie Zygmunta.

już została podniesioną z powodu sporu W. mistrza z wspomnionym biskupem Warmjiskim[1].

Daremnieby było śledzić na polu politycznem motywów, które kierowały w tych i następnych obrotach dyplomatycznych krokami Zygmunta w stósunku do łatwowiernego i płytkiego Jagiełły, zdaje się jednak że żądza zagarnięcia jak najwięcéj pieniędzy była tu główną przewodnią, lubo i prąd panujący obecnie w Niemczech, a Zakonowi, jako ich przedniéj straży wysuniętéj ku Wschodowi bardzo przychylny, nie mało tu zapewne także zaważył, o ile że całkowite zniszczenie Zakonu wielkich korzyści nie zdawało mu się tu zapowiadać. Na przedmiot zaś już nie politycznych, ale finansowych spekulacji, zdawał się Zygmuntowi szczególnie nadawać tonący prawie Zakon, a obok niego pragnąca odzyskać swe utracone Ziemie Polska; stawić się pomiędzy obiema za pośrednika, dawało mu możność wyzyskiwania obu. Nie trudnem było dla Zygmunta zadaniem sprowadzić Jagiełłę na te tory. Opuściwszy Koszyce dnia 28 Marca obwoził on lubiącego nadewszystko zabawy i myśliwstwo Jagiełłę po kraju gotując mu wszędzie ulubione rozrywki, aż wreszcie 12 Maja stanęli w Budzie, gdy już całkiem zaufanie króla polskiego był posiadł.

Dopiero przed 2 Maja uwiadomił Zygmunt W. mistrza o swem postanowieniu co do sądu rozjemczego, naznaczając za termin stawienia się stron dzień 5 Czerwca i wzywając go, aby przysłał swych pełnomocników; ale w kilkanaście dni po tem kazał mu oświadczyć, że jego sprawa najlepiéj się pokieruje, jeżeli mu wypłaci te 50,000 kóp groszy, które królowi polskiemu jeszcze byl winien jako ostatnią ratę znanego nam długu[2], obiecując za to zwrócić oblig Zakonu Jagielle wystawiony. W ostatnich dniach Maja rozpoczął się wreszcie przed Zygmuntem proces; obie strony przedłożyły swe skargi i pretensje ujęte w artykuły, lecz układy nie postępowały, bo się zahaczały na skargach Zakonu przeciw Witoldowi że swe granice ku Prusom coraz daléj posuwa, czego ten zaprzeczał, i o wypłatę ostatniéj raty długu Polsce należnego, w któréj zubożały zupełnie Zakon był zaległ. Sposób aby téj potrzebie zaradzić podał pierwszy pełnomocnik Krzyżaków, Michał Kochmeister, t. j. ażeby Zakon oddał Polsce za ten dług w zastaw Drzeń wraz z N. Marchią, co lubo ostatecznie zostało przyjętem, wywołało jednak protest W. mistrza. Tymczasem nadchodziły do Zygmunta zewsząd listy wnoszące prozby za Zakonem, Jagiełło zaś widząc że one wypływają z oszczerstw, które agenci Krzyżaków po Europie na niego roznosili, rozesłał także listy ze skargami na Krzyżaków tłómaczące jego postępowanie[3]. Wreszcie ogłosił Zygmunt dnia 24 Sierpnia wyrok, który w głównych swych zarysach powtarzał warunki pokoju Toruńskiego; oprócz tego miał biskup Warmjiski powrócić na swą stolicę, a Jagiełło wraz z Witoldem mieli za 6 miesięcy dać Zakonowi zapis na Żmudź po ich dożywociu, jak to był pokój Toruński zawarował. Daléj miał Zakon Jagielle wypłacić do Bożego Narodzenia tegoż roku resztę długu, wynoszącego teraz 69,400 kóp groszy, z których 44,000 miał otrzymać Jagiełło a 25,000 Zygmunt, co gdyby w oznaczonych terminach nie nastąpiło, miał oddać Polsce N. Marchją z Drzeniem na zastaw; rozstrzygnięcie zaś zatargu z Witoldem o posuwanie granic odłożył Zygmunt na późniéj, mówiąc że chce wpierw przez osobnych komisarzy stwierdzić prawdziwy stan rzeczy[4]. Nie zaspokojony jednak w swych pieniężnych widokach, starał on sobie powetować zawód układem zawartym z W. mi-

---

[1] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 154. — [2] Tamże p. 176. — [3] Tamże p. 178. — [4] Zob. poniżéj odnośny dokument.

strzem w 6 dni po ogłoszeniu wyroku, mocą którego ten miał mu jeszcze wypłacić i owe 44,000 grzywien przeznaczone dla króla, jeźli Zygmunt wręczy mu oblig przez Zakon na ten dług wystawiony. Lecz i to było nadaremnem, bo lubo W. mistrz projekt ten przyjął, to Jagiełło wzbraniał się wypuścić z rąk to ważne pismo, które mu stawiało w perspektywie odzyskanie dla Polski N. Marchji. Zygmunt żądał jednak bądź co bądź pieniędzy, i zapewne na jego to prośby udał się Jan arcybiskup Strygoński i znany nam Michał Kochmeister z Budy do bawiącego w Medyce Jagiełły, gdzie dnia 15 Października następujący układ zrobiono: Jeźli W. mistrz do Bożego Narodzenia nie wypłaci Polakom długu, wtenczas ci wezmą N. Marchją wraz z Drzeniem i miastem Schievelbein w zastaw, jeżeli zaś wypłaci, to te pieniądze weźmie Zygmunt, a za to odda Jagielle w zastaw komitat Sczepuski. Tymczasem użył W. mistrz ostatecznych środków aby na oznaczony termin zebrać pieniądze. Nałożył na wszystkich poddanych bez wyjątku, na świeckich i duchownych, nawet na komendorów i rycerzy, oprócz szosu, podatek od gotowego kapitału, od zasług, od stołów, od osiadłych łanów, nadto zmusił ich do oddawania kosztowności w drogich kruszcach i kamieniach nie szczędząc nawet kościołów, tak że w pierwszych dniach roku 1413 ostatnia wypłata w Toruniu nastąpiła.

Pozostawała jeszcze do zupełnego wykonania warunków pokoju Budzkiego sprawa Witolda o granice Żmudzi i Litwy, a mianowicie o zamek Wielonę[1], do któréj załatwienia przybył już w Październiku do Prus pan Węgierski i licencjat obojga praw Benedykt z Makry jako pełnomocnik Zygmunta, w celu rozpoznania miejscowości i wydania wyroku[2]. Sprawiedliwość byłaby wymagała, ażeby Krzyżacy wspólnie z pełnomocnikami Witolda ukazywali temu pełnomocnikowi sporne miejscowości, lecz zamiast tego trzymali oni przybycie Benedykta w sekrecie a tymczasem okazywali mu granice tylko sami dygnitarze Zakonu stósując się w tem do instrukcji, jakie od W. mistrza otrzymali[3]. Odbywszy wreszcie na pograniczu narady i z posłami Litewskimi, przybył Benedykt w Grudniu do Witolda bawiącego w Trokach i na mocy otrzymanych od Krzyżaków piśmiennych zażaleń[4] postanowił odprawić w Kownie zjazd pełnomocników i sporne punkta pogodzić. Lecz W. mistrzowi nie chodziło bynajmniéj o nowy wyrok, który jak mógł miarkować, nie byłby wypadł na jego korzyść, dla tego pod różnemi pozorami, to że listy żelazne dla jego pełnomocników nie były dostateczne, to że Benedykt przywłaszczając sobie prawa sędziego żądał od Zakonu aby swe twierdzenia poparł dokumentami[5], odrzucił przyjęty przez Jagiełłę i Witolda[6] projekt zjazdu[7] i osobistego się z nimi spotkania. W tem położeniu złożył Benedykt w Kownie w dniu 28 Lutego oświadczenie, że obecni tamże król polski z Witoldem zgodzili się co do wypuszczenia Krzyżackich jeńców na wyrok Zygmunta wydany w Budzie, następnie że ofiarowali pełnomocnikom Zakonu dokumenta dotyczące wydania im po swem dożywociu Żmudzi, lecz że pełnomocnicy córek obu kiążąt i samych Żmudzinów przeciw temu zaprotestowali, mówiąc że ich ojcowie nie mieli prawa Ziemi téj ustępować. Po tem oświadczeniu opuścił Benedykt Litwę i wracając do swego króla, aby mu dać sprawę z poleconego sobie zadania, wydał dnia 10 Czerwca w Krakowie manifest, że wbrew potwarzom jakie Zakon po dworach Europy rzuca

---

[1] Wielona nad Niemnem, powyżéj Georgenburga. — [2] Zobacz poniżéj pełnomocnictwo Benedykta. — [3] Zob. poniżéj instrukcje W. mistrza. (Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 190). — [4] Zob. poniżéj skargę Krzyżaków. — [5] Voigt, Gesch. Preuss. VII, p. 191. — [6] Zob. poniżéj mianowanie pełnomocników polskich na ten zjazd. — [7] Tamże p. 192.

na króla polskiego i Witolda, jakoby nie chcieli wypełnić warunków sądu Zygmunta, on publicznie twierdzi, że nie ci dwaj książęta, tylko Zakon z pod pokoju zawartego w Budzie się wyłamuje[1].

Tak pozostało na przyszłość dość jeszcze materjału palnego, aby nowe wybuchy płomieni wojennych pomiędzy Polską a Zakonem przygotować; dwa te antagonizmy dążyły też istotnie daléj do spełnienia swych zadań, a to mogło się tylko zupełnem zniszczeniem jednego z nich wykonać.

---

[1] Zobacz poniżéj protestacją Benedykta de Macra.

Doc. 1.

Sigmund Romischer König etc. 1412 Ian. 4, czu Offen; zawiera z Michałem Kochmeyster marszałkiem Zakonu Krzyżackiego układ, mocą którego zobowiązuje się go wspierać w razie wojny z królem Polskim i W. księciem Litewskim. W ciągu jednak zawieszenia broni, mającem trwać z Polską aż do 15 Sierpnia i w obec zjazdu wyznaczonego na 1 Maja, ma się starać sprowadzić pomiędzy nią a Zakonem pokój; gdyby zaś Polacy pomimo zawartego pokoju z Zakonem mieli tenże zaczepić, obiecuje osobiście mu przyjść w pomoc za pewnem wynagrodzeniem i pod pewnemi warunkami. (Str. 28, Odsełacz 1.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 73. (*Oryginał na papierze.*)

* Wir Sigmund von Gotes Genoden Romisscher Konig, czu allen Czyten Merer des Ryches und czu Ungern, Dalmacien, Croacien etc. Konig, bekennen und thun kunt offenbar mit desem Bryeffe allen den, dy in sehen ader horen lesen. Wy wol uns von angeborner koniglicher Gutte und, nach dem und (sic) wir von Gonnunge gotlicher Schickunge czu Romisschen Konige irkoren syn an Underlasze anligend ist, wy wir mit Gotes Holffe des heyligen Romisschen Ryches, das leyder swerlich czurissen und vorfallen ist, Sache in gute und redelich Ordinunge brengen, gemeynem Nutcze, der lang Czyte nedergedrokt liget, weder uffhelffen, Gerechtikeyte hanthaben und meren, Frede in den Landen machen und mit Gotes Holffe des iczgenanten Ryches Undertanen und Getruwen Ruwe und Gemache bestellen, idoch so ist unser koniglich Gemute billich mee und ernstlicher beladen und bekommert, wy vorsichteclich und flyslich versorget werden moge, das cristenlich Volke vor der Ungelobigen Echtunge bewaret und behuttet sy, und wie wir Sulchen, dy den heydenisschanden (sic) Landen gesessen syn und weder sy dorch Cristenlichens Gelobens willen alle Czyte streben, unse getruwe Rethe, Holffe und feste Bystant mitteylen. Wann nü der erwirdig Homeyster und dy ersamen Brudere des lobelichen Ordens des Hospitals sancte Marie Duczschen Huses von Jherusalem, dy czu uns und dem heyligen Romisschen Ryche gehoren, ire Lande und Lüte von Sarraczenisschen Dyeten, als Littwen, Tharteren, Samayten und andern Unglobigen, dy Konig Wladislaw von Polan und Herczog Wytawt syn Vetter czu in wider dy iczgenanten Homeyster und Brudere geruffen und genomen hatten, nuwelichen obirczogen, herticlichen angegriffen, irslagen, ire Lüte und Undertane berowbt, irtotet, gefangen, hinweg gefuret, Iungfrauwen und Frauwen gesmehet, Kirchen czustoret und ire Lande

* W niniejszem wydaniu kładziemy zamiast małego e umieszczonego w oryginale nad niektóremi samogłoskami, dwa punkta..

swerlich vorher (sic)[1] synt, und wann sy den iczgenanten Unglobygen gesessen, mit iren Landen gelegen, und der ganczen Cristenheyte an irem Orte eyn fester Schilt synt, und wann man tegelich besorget, das dy vorgenanten Wladislaw, Wytawt und dy Iren dy vorgenanten Unglobygen aber czu in ruffen und czu Holffe nemen und dy iczgenanten Homeyster und Brudere, ire Lande und Lute czu krygen und noch mee czu vorterben understehen werden: dorumbe, czu Lobe dem almechtegen Gote, czu Eren der Iungfrauwen Marie, in der Namen der vorgenante Orden von irste gestifft ist, czu Holffe, czu Troste und czu Fromen, und ouch durch merklicher Nothdorfft wyllen des heyligen Romisschen Ryches, des vorgenanten Ordens und der ganczen Cristenheyt, haben wir mit wolbedochtem Mutte, guttem Rate unsere (sic) Forsten, Edelen und Getruwen und rechter Wissen, mit dem ersamen Bruder Michel Kochmeyster des vorgenanten Ordens obirsten Marsschalke, unserm lyeben, andachtigen, an stat und von wegen des erwirdegen Bruder Heynrichs von Plauwen Homeyster und desselben Ordens, off sulche Gewalte, als im noch Inhalt des Gewaltbryeffes, dor obir gemacht, gegeben ist, beredte (sic), beteydinget und obirkomen, als hirnoch geschriben stehet. Czum irsten: als der vorgenante Konig von Polan dem iczgenanten Orden czu deser Czyt unwillig ist und man sich vorsicht, das er denselben angriffen und krygen werde, ist das ir das offenlichen und weder Rechte thun wordet ader allreyte gethon hat, do Got vor sy, das wir dann demselben Orden weder den iczgenanten Konig und das Konigrych von Polan, Herczog Wytawt, alle dy Iren und alle ir Lande und Lute getruwelichen helffen und bystendig syn sullen und wellen, als wir beste mogen, an alle Geverde. Item, als wir ouch mit dem iczgenanten von Polan eynen Frede bis off Unser Frauwen Tag Assumptionis und eynen Tag off Phylippi et Iacobi schyerste komende czu leysten offgenomen haben noch Inhalt der Bryeffe dor obir gemacht[2], das wir den alzo nochgehen und doczwisschen vorsuchen mogen, ab wir den Orden und in gutlich voreynen ader Ffrede czwisschen in gemachen mogen, wann was dem Orden czu Notcze und czu Fromen keme, dorczu weren wir alleczyt geneyget und willig. Item, ouch sulle wir des iczgenanten Ordens czu Glych und Rechte hirinne mechtig syn. Item, were ouch das der von Polan syne Bryeffe, dem Orden in der nehesten Richtunge gegeben, nicht halden ader keynen Frede mit im offnemen ader uns Glychs und Rechts czwisschen in beydersyt nicht volgen, sunder den Orden dor obir offentlichen und weder Recht yo krygen wolde, so sullen und wollen wir dann czustunt dem Orden helffen mit Veldmachen und mit unser selbes Persone getruwelich und an alles Geverde. Item, und das der vorgenante Orden uns czu Holffe und czu Stuwre czu geben pflichtig syn sal drystunt hundirtüsend und fumffundsebenczig tusent Ungerisscher Golden, und das uns dy der vorgenante Homeyster von des Ordens wegen mit synen Bryeffen vorschryben sal an Vorczyhen mit sulchem Gedinge, als hir-noch begriffen ist mit Namen: alsbalde wir von dem vorgenanten Velde czyhen und mit unsern Helffern und Dynern aberechen, das denne der vorgenante Homeyster und Orden uns ader unsern Erben, ader weme wir das befelhen werden, dyselben III^{C} tusent und LXXV^{M} Golden in den nehesten czwen Iaren noch solichem Aberechen volgenden, nemelich das irste Jor I^{C} tüsent LXXXVII^{M} und V^{C} der vorgenanten Golden, und des anderen Jares czuneheste dornoch obir so vyl richten, geben und an

1412, Aug. 15.
1412, Mai. 1.

[1] verheert. — [2] Układy w Zebranowicach z roku 1411 jako dalsze następstwo traktowań w Igławie z tegoż roku; odnośne dokumenta zob. w Dodatku. (Str. 26, Ods. 2.)

alle unser, unserer Erben und der, deme wir das befelen werden, Scheden beczalen sullen mit Golde ader Silber, ader mit Behmisschen Grosschen, als glych ist, an alles Geverde, Vorczyhen und Wedersprechen. Item, und wann soliche Aberechenunge gescheen ist, was wir dann unsern Helffern und Dynern under drystunthundirttusent und LXXV^{M} Golden scholdig blyben, das sal dem vorgenanten Orden dorane abgehen; was wir abir dorobir scholdig syn werden, das sulle wir ader unse Erben mit unserm eygen Gutte usrichten und beczalen, und des sal dann der iczgenante Orden nichtes czu schicken haben. Item, were ouch das wir in dem vorgenanten Kryge eynes rechten Veltstrytes oblegen worden, so sollen alle, dy dorinne gefangen werden, unser ader unser Erben syn, domete czu thun und czu lassen, was wir ader sy wollen, und sol doroff der vorgenante Orden der vorgenanten drystunthundirttusent und LXXV^{M} Golden ledig und nicht scholdig syn czu beczalen. Item, was aber sust in Schermotczelen ader in andern Geschefften gefangen worden, domete mogen und wellen wir dem vorgenanten Orden czu Troste und czu Notcze genedeclichen thun; so sal uns der Orden mit synen Gefangen ouch czu Willen thun, also das man das von beyden Syten guttelich und fruntlich halde, und Gefangen mit Gefangen lose, als sich dann das noch Genade, gutter Lybe und Fruntschaffte geboret an Geverde. Item, were ouch das der vorgenante Orden mit dem vorgenanten von Polan vorsunet und vorrichtet worde ee wir in das vorgenante Felt qwemen, so sal uns derselbe Orden der vorgenanten Summa aber nicht pflichtig syn czu geben. Item, were ouch das wir czu unserer Romisschen Cronunge czyhen worden, so sollen wir doch glychewol mit unsern Howpthluten und Volke bestellen, das dem Orden getruwelich geholffen werde. Item, ouch sollen noch wellen wir keynen Frede, Süne ader Richtunge mit dem vorgenanten von Polan, Herczog Wytawt und iren Helffern an Wissen und Willen des vorgenanten Homeysters und Ordens angehen, offnemen noch machen in keyner Wyse. Item, desglychen ouch sullen derselbe Homeyster und Orden keynen Frede, Süne ader Richtunge mit dem iczgenanten von Polan, Herczog Wytawt und iren Helffern an unser Wissen und Willen angehen, offnemen noch machen in keyner Wyse. Item, dorczu sal ouch dy Püntnusse, dy czwisschen uns als eynem Konige czu Ungern etc. und dem vorgenanten Orden vormols gemacht und vorbryeffet ist, by iren Krefften vorbas blyben, alle Geferde und Argelist hirinne genczlich usgescheyden mit Orkunt deses Bryeffes, vorsegelt mit unserm Romisschen koniglichen anhangenden Ingesegel. Gegeben czu Offen noch Christi Gebort XIIII^{C} Ior und dornoch im XII. Iore, des nehesten Montages vor dem Obirsten Tage der Wynachten, der in Latin heyset Epyphania Domini, unserer Rychе, des Ungerischen etc. im XXIIII, und des Romisschen im andern Iare.

Doc. 2.

Sigmund Römischer Kunig etc. 1412 Ian. 4, zu Ofen; czyni układ z Michałem Kuchenmeister W. marszałkiem Zakonu Krzyżaków i tegoż pełnomocnikiem na sądzie Budzkim, że jeżeli zabierze Polskę, odstąpi Zakonowi Ziemię Dobrzyńską i Kujawy. (Str. 28, Ods. 2.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. 21, Nr. 1, (Pergam. oryg. z przywieszoną pieczęcią króla Zygmunta.)

Wir Sigmund von Gotes Gnaden Römischer Kunig, zu allen Ziiten Merer des Riichs und zu Ungern, Dalmacien, Croacien etc. Kunig, bekennen und tun kunt

offentlich mit disem Brief allen die in sehen oder hören lesen. Als wir mit dem ersamen Bruder Michel Kuchenmeister, des Ordens der Bruder des Hospitals sant Marie des Tutschen Hus von Iherusalem obristen Marschalk, unserm lieben andechtigen, an stat und von wegen des Homeisters und desselben Ordens ein Teyding begriffen und uberkommen haben nach Ynnhalt unsers und sins Briefs doruber gemacht, daz wir bii unsern kuniglichen Wortten gerett und versprochen haben: ob der almechtig Got fügen wurde, daz wir das Kunigriich zu Polan gewunnen, daz wir danne die Lande zu Dobrin und zu der Koya dem vorgenanten Orden lediclichen geben und volgen lassen wollen on alle Hindernusse und Widersprechen mit Urkund diss Briefs, versigelt mit unserm Römischen kuniglichen anhangundem Insigel. Geben zu Ofen nach Crists Geburt vierczenhundert Iare und dornach in dem czwelfften Iare, des nechsten Montags vor dem obristen Tage der Wyhennachten den man in Latin nennet Epifania Domini, unser Riiche, des Ungrischen etc. in dem vierundzwenczigisten und des Römischen in dem andern Iaren.

Ad mandatum domini regis
Iohannes Kirchen.

Doc. 3.

Sigmund Römischer Kunig etc. 1412 Mart. 15, zu Lublow; donosi W. mistrzowi, że na zjeździe z królem Polskim odbytym w dniu 15 Lutego i w dniach następnych takie poczynił z nim umowy, które wyjdą na korzyść Rzeszy i Zakonu, przyczem przestrzega Zakon, aby żadnym gwaltownym czynem widoków tych nie popsuł. (Str. 28, Ods. 6.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 76. (Karta pap. orygin. z szczątkami zapieczętowania.)

Sigmund von Gotes Gnaden Römischer Kunig, zu allen Ziiten Merer des Richs und zu Ungern etc. Künig. Erwirdiger, lieber, andechtiger. Als du nechste vo[n dem][1] ersamen Bruder Michel Kuchenmeister dines Orden öbristen Marschalk
1412, Febr. 15. wol vernomen hast, des wir hoffen, wie das wir mit dem Künig von Polan uff Vasnacht nehst vergangen zusamen komen solten etc. also verkunden wir dir, das wir beide etwie lange Ziite biieinander gewest sin und das wir von Gotes Gnaden ein solich Beslieszung beteidingt und gemachet haben, die wir getruen der heiligen Kirchen, dem Riche, dem Orden und gemeinem Nutze erlich, tröstlich und nützlich sii, als dir das unser treffliche Botschafte, die wir sampt Iohannes dinem Schriber disem gegenwertigen dinem Knaben unverczogenlichen nach senden, genczlich und eigentlichen underwiisen sol, und begeren dorümb von dir mit ganczem Ernste und Flisze, das du herynne gewarnet sin und din Gebietiger zu Stunde bii dich rufen wöllest, so dieselbe unse Botschaft kumme, daz man die on Verczichen verhören und sich darnach richten mög, wann wir disen Knaben allein dorümb und ümb nichts anders vorgesant haben. Und das du ouch genczlich und ernstlich bestellen söllest, das keinerley Zugriffe uf die vorgenante Künig und das Künigrich zu Polan und Herczog Witold von den dinen beschehen, als wir dir des genczlich gelouben und getruen, wann wir demselben Künig dafür versprochen haben; so hat

[1] Dziura w papierze.

er uns ouch widerümb versprochen, das kein Zugriff uf dich und dinen Orden von Herczog Witold und den sinen getan werden sol. Und wöllest das ouch gen Liffland und wo des Not ist verkünden und versorgen ön alles Vercziehen. Geben zu Lublow des nehsten Dinstags nach Letare, unser Riche, des Ungrischen etc. in dem XXV und des Römischen in dem andern Iaren.

Ad mandatum domini regis
Iohannes Kirchen.

Dem erwirdigen Heinrichen von Plawen Homeister Tewtsches Ordens, unserm lieben, andechtigen.

Doc. 4.

Friderich unde Wilhelm Landgraffe in Doringen etc. 1412 Mart. 19, zcu Dresden; w skutek przedstawień posłańca Zakonu Krzyżaków piszą do króla Rzymskiego, aby tenże w sprawie z Polską i Litwą wziął pod swą opiekę. (Str. 29, Ods. 3.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 62 u. 72. (*Kopja w dwóch egzemplarzach na papierze.*)

Unsern undirtenigen willigen Dinst zcuvor. Allirdurchtigester Furste, liber gnediger Herre. Als ir uns nest hatte lazen schriben unde vorbrengen umbe den Duczschen Ordin zcu Pruszin, das der göz[1] Nöt, Unrecht unde Gedrengnisz liede von deme Konige zcu Polan, Herczogin Witolde unde andern sinen Helffern, das habin wir wol vornommen. Nu hat der erhafftige Er Heinrich von Plauwin Hoemeister desselbin Duczschen Ordens zcu Pruszen unsir liber Herre zcu uns gesant den ersamen Bruder Georgin Eglingern Huwescomthuer zcu Tharan[2], der uns ouch allir Sache unde Lauffte, die sich czwuschin deme Konige von Polan, Herczogin Witolde unde yn vorlouffin habin, eigintlichin undirricht had, unde hat uns mit Clage vorbracht, wie das yn derselbe Konig von Polan sine Briefe nicht halde, die er in gegebin habe, unde yn ire Gefangen nicht ledig unde loisz gebe, als is geteidinget sii, unde vil ander Gebrechin unde Schelunge, die wir ouch vor von viel fromen Rittern, Knechtin unde guten Luten wol vornommen haben, das wir meinen, das uwirn Gnaden von irem obirsten Marschalke wol undirrichtet sin: also als sie sich zcu allen Cziiten beruffen habin an unsirn geistlichin Vatir den Bobist, an uwer Gnade unde an dy Korefursten des Riches, des yn der Konig von Polan noch Herczoge Witold nicht gefelligk wollen sin, unde muszen sich noch alle Tage tegelichin vor yn besorgen unde in Faren sitczen, das sie die mogen obirfallen mit Hulffe der Ungloubigen: Bitten wir uwer Gnade mit dinstlichim Flisse, das ir sie in uwer Hanthabunge, Schuczczunge unde Beschirmunge nemit, wenne sie sich zcu allin Zciiten vor uwer Gnade beruffin habin unde die uwern sin, unde sehit an die groszin Gebrechin der Cristinheit, wenne sie ye ein Frideschild uff deme Orte der Cristinheit gewest sin; unde uwir Gnade wulle darczu thun unde gedencken, ÿ ehir ÿ bessir, wenne is gros Nod ist von sulchir Vorbindunge wegin, die der Koning von Polan mit den Ungloubien gethan hat, die der Cristinheit grossin Schaden brengen mochtin; das wollen wir gein uwirn Gnaden zcu allen Zciiten williclichin gerne

[1] W kopji grosz. — [2] W kopij Thoran.

vordinen. Gegebin zcu Dresden am Sunnabunde vor deme Suntage Iudica anno Domini M° CCCC° duodecimo, under unsirm Secret.

Friderich unde Wilhelm[1]
Lantgraffe in Doringen unde Marcgrave zcu Missin.

Doc. 5.

Fridericus et Wilhelmus lantgravii Thuringie etc. (1412, Mart.); przedstawiają Papieżowi Janowi XXIII według relacji posłańca Krzyżaków krzywdy poniesione przez Zakon i grożące mu niebezpieczeństwo od Polski, prosząc, aby go wziął pod swą opiekę.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 72. (*Koncept na papierze.*)

Apostolicam obedienciam debita cum subiectione ac devotis pedum osculis beatorum. Pater clementissime. Vestram pietatem nuper de iniuria, violencia et oppressione Ordinis dominorum Theutonicorum parcium Prossie per regem Polonie, ducem Witoldum ac ipsorum complices illata nobis scribentem sane intelleximus. Vestre autem sanctitati iterum proponentes humiliter referimus, quoniam venerabilis dominus Heinricus Plauwin eiusdem Theutonici Ordinis in Prosie partibus supremus magister et rector, dominus noster specialis, honorandum fratrem Georgium Eglingern commendatorem domus iamdicti Ordinis Thoran transmisit, qui eciam omnia et singula mota, gesta et ab ambabus partibus perpetrata nobis clare et distincte exposuit, querulose proponens, qualiter prefatus Polonie rex fedus et inducias cum prescriptis Theutonici Ordinis fratribus initas, testibus litteris suo sigillo signatis, infringere non formidavit ipsorumque captivos pristine libertati secundum confederales litteras postposuit resignare, ac plures alias dolositates et circumvenciones, baronibus, militibus, militaribus ac aliis fide dignis nobis referentibus, fratribus exhibuit prenotatis. Et quia sepe dicti fratres omnes suas causas totumque sue litis negocium vestre clemencie, regis Ungarie et electorum necnon aliorum spiritualium sive secularium principum arbitrio, aliis tamen, videlicet rege Polonie et duce Witoldo illud recusantibus, sepe commiserunt, antedictisque fratribus respectu supradictorum una cum infidelium et Christianitatis persecutorum adiutorio ipsis adversancium in diurno periculo laborantibus, de tocius Prossie territorii invasione valde sunt incauti: Quare vestram paternitatem obediendo semper prompti petimus incessanter, quatenus vestra benignitas fratres sepe expressatos manutenere, defendere ac a tam rapacium luporum invasione, cum certe singulis temporibus, horis et momentis in omnibus suis causis et litigiis ad vestram sanctitatem appellarunt, sua protectione munire non dedignatur (sic) inevitabilem sancte matris Ecclesie dampnificacionem ipsis devictis intuentes, quoniam ipsi pro illa parte terre propter Ihesu crucem fortiter dimicarunt, vestra graciosa paternitas periculo moram occupante festine dignatur subvenire, quoniam magnum incommodum fidelium communitati de tali quali regis Polonie

---

[1] Tak poprawione z Friderich der eldere Lantgraffe etc.; kopja, z resztą równobrzmiąca, ma podpis: Friderich Lantgrave etc. der iungere.

et infidelium confederacione atque coniuracione timetur imminere, quod apud vestram pietatem cupimus singulis temporibus humillime promereri.

Ffridericus et Wilhelmus lantgravii Thuringie necnon marchiones Missenenses.

Piissimo in Christo patri ac domino, domino Iohanni Pape XXIII, dmino suo graciosissimo.

Doc. 6.

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Mart. 25, Cassovie; ręczy królowi Polskiemu Władysławowi, że Zakon Krzyżacki zda się w swéj sprawie z Polską i Litwą na jego sąd polubowy i że się na tenże stawi w Budzie na dzień 22 Maja; gdyby się zaś z pod wyroku chciał wyłamać, że go do jego wykonania przymusi.

Warszawa. Arch. Główne. (*Pergam. oryg. Nr. 57.*)

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Hungarie etc. rex tenore presencium et in verbo nostro regio sine dolo et fraude pollicemur et nos fideiussoria adstringimus caucione serenissimo principi domino Vladislao regi Polonie etc. pro Cruciferis de Prussia, quod ipsi Cruciferi facta et negocia sua, Ordinis sui et suorum subditorum et coadiutorum, que inter dominum Wladislaum regem Polonie etc. predictum et preclarum principem Alexandrum alias Vitoldum Magnum ducem Litvanie ac terras, subditos et coadiutores ipsorum, ab una, et predictos Cruciferos ac eorum subditos et coadiutores parte ab altera vertuntur et verti sperantur, pro literis pacis federum et pace perpetua ad manus nostras ac de alto et basso in forma meliori compromittent et in festo Pentecostes proximo in Buda in termino ipsis per nos deputato cum plena et commoda mandati potestate et literis compromissi ipsorum coram nobis comparebunt, et omnia in dicto termino per nos et nostri decreti sentenciam pronunciata, discussa et decisa, cum adieccione pene protunc exprimende, exequentur, tenebunt, adimplebunt et servabunt inconcusse. Si autem pronunciacioni vel edicto huiusmodi nostris in aliquo vel in aliquibus punctis, articulis, clausulis vel condicionibus contempnerent vel negligerent obedire aut eis quovis modo contrairent, extunc ipsos ad observandum ea et quodlibet eorum compellere, cogere sine aliqua dilacione et arcere volumus fideliter et constanter, dolo et fraude quibuslibet proculmotis. Datum Cassovie anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, feria sexta ipso die Annunciacionis Virginis gloriose, regnorum nostrorum anno, Hungarie XXV, Romanorum vero secundo.

1412, Mai. 22.

Doc. 7.

Wladislaus rex Polonie etc. 1412 Mart. 26, in Caschovia; przyjmuje w sprawie z Zakonem Krzyżackim Zygmunta króla Rzymskiego za sędziego polubowego, i przyrzeka jego wyrokowi, który jednak ma zapaść pomiędzy dniem 22 Maja a 5 Czerwca r. b., we wszystkiem się poddać.

Warszawa. Arch. Główne. (*Pergam. oryg. Nr. 67.*)

Nos Wladislaus Dei gracia rex Polonie Lithvanieque princeps supremus et herés Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo de

iusticia et equitate ac iuris cultura et pericia serenissimi principis, domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti et Hungarie regis et fratris nostri carissimi plene confidentes, pro et super omnibus et singulis causis, litibus, dissensionibus, discordiis, controversiis, contractuum concordatorum et pacis perpetue lesionibus, conceptorum, susceptorum, promissorum et stipulatorum inter nos, ex una, Henricum de Plaven magistrum generalem et professos Ordinis Cruciferorum de Prussia (ex altera,) nostrosque et ipsorum subditos, coadiutores, adherentes ac terras, vel earum occasione quomodolibet ortis vel orituris, motis vel movendis, solempniter ac de alto et basso in ipsum compromittimus et consentimus tenore presencium mediante. Dantes et concedentes sibi plenam potestatem, infra quindecim dies a die Pentecostes proximo venturo, stando vel sedendo, die feriato vel non feriato, verbo vel in scripto, de facto vel de iure, partibus vel earum altera absente vel presentibus, pronunciandi, sentenciandi, diffiniendi, arbitrandi et laudandi. Promittentes nostro et regni nostri nominibus stare et parere ipsius pronunciacioni, diffinicioni, decisioni, sentencie arbitrali vel amicabili; renunciantes iuris vel facti excepcionibus, defensionibus, quibus contra ea possimus vel possemus tueri quomodolibet imposterum ac eciam in futurum, harum, quibus sigillum nostrum est appensum testimonio literarum. Datum in Caschovia sabbatho ante dominicam Ramispalmarum, anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo.

Mai. 22 ad Iun. 5.

Doc. 8.

Llodewig Herzog von Bayern 1412 Mai. 1, czu Franvort; pisze w imieniu książąt Rzeszy Niemieckiéj do króla Rzymskiego z prożbą, aby nie dopuścił zagłady Zakonu Krzyżaków zagrożonego przez króla Polskiego z powodu, że się nie uiszcza z sumy, którą zapłacić mu jest obowiązanym. (Str. 29, Ods. 3.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX|a, Nr. 72. (Kopja na papierze.)

Unsern willigen, undertenigen voran. Allerdurchluchtigister Furste unde genediger Here. Uns hot der erwirdige Here Her Heynrich von Plawen Homeyster Duczsches Ordins, als her unde seyn Orden mit dem durchgeluchtigisten Fursten dem Küninge von Polen eyn ewiger Zün unde Fride angangen seyn, als der oüch czwisschen in beyderseyt vorchribin unde vorsygelt sey, unde doruf her oüch von seyner unde seynes Ordens vegen dem selbigen Küninge wol uf funfcziktusent Schok gegebin[1] unde beczalet haben, hoffende, das her im die selbigen Fride unde Sün halden, unde namenlich die Gevangen, dy her im unde seynem Orden gefangen hot, ledik zolen sold, als das in der egeschriben Richtigung begriffen wart, dy selbin Gefangen im der abgeschriben Küning nicht ledik lossen wolde, wywol her dy selbyst muntlich unde ouch mit seinen Botschofften unde Briven offte unde vil an in habe irvordern lassen, des her unde seyu Orden czu grossem Schaden komen sey, unde doruf habe her das ubrige Gelt, das her dem Küninge von Polen noch beczalen solde, hinderstellik gemacht, unde sich umme aller Czvoyüng czwisschen seyn unde des egenanten von Polen an uwer küniklich Person unde an daz helige Rümessche Reich vorruffende:

[1] Suma ta jest częścią wypłaty zawarowanéj w pokoju Toruńskim z roku 1411, żadnym artykułem tegoż nie objętéj. Zob. str. 25, Ods. 3.

doruber sich der yczogenante Künig von Polen Fursten unde Heren uber in unde seynen Orden vast irclage, sy habin im den ewigen Fride unde Sün nicht gehalden, solger Clage billig vor angieng, dorczu sey her ouch gewernet worden, das sich der Küning von Polen unde Herczok Wittold mit den Rüssen, Tattern unde andern ungeloubigen Luten vorbunden haben unde meynen, in unde seynen Orden unde das Kristentumb mit dem Krige czu vorlegen unde czu vortilgen. Gnediger Here, sint nü der egenante Duczsche Orden vroher eyn vester Schilt der Cristenheyt gewest ist, unde sulde der von den Ungelowbegen gedrucket unde unbillich vortilgit werden, do Got mitsampt üweren Gnaden vor seyn, das daz der gancen Cristenheyt eyn grosser Schade würde unde dovon: so bitte wir uwer Dürchlowhtikeyd (sic) mit ganczem Fleysse ernstlich, das ir dem selbin Orden beyseyt czu Hulf czu komende unde im sulcher Vortilgunge unde Erstorunge vor seyn wellet, wen alle üwer Gnaden Vorvarn dem egenanten Orden in pflichtiger Beschirmunge gehalden haben, des selbin wir üwern Gnaden noch volkomelichen getruwen, unde wellen ouch das williklich umme üwer Gnade vordinen, wo ir uns das geruchet czu heysen; wen doran beweyset ir nicht allein dem Orden, sunder der gancen Cristenheyt gros Gnade unde Furdrung, dy wyr mitsampt allen Fursten unde Heren mügelich billich umme üwer Gnade vordinen sullen. Geben czu Francvort am Tage Philippi et Iacobi in Iarczal unsers Heren tusent Ior, IIII hundert Ior, in dem XII Iore.

Copia duci (sic) de Bavaria Llodewig.

Doc. 9.

(Iohann II Kurfürst von Mainz 1412 Mart.—Iuni) w skutek przedstawień posła Zakonu Krzyżakow pisze do króla Węgierskiego, aby wziął tenże Zakon w jego sprawach z Polską w opiekę. (Str. 29, Ods. 3.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 72. (*Kopja na papierze.*)

Copia dez Brifes an den Konig von Ungern.

Min otmüdigen, undertenigen, willigen, schüldigen Dienst üwirn koniglichen Gnaden alle Ziit bereit. Allerdürchlüchtigister Fürste, lieber gnediger Herre. Ich bidden üwir konigliche Gnade zü wiszen, daz der erwirdige Brüdir Heinrich von Plaüwen Homeister Dütschez Ordens eynen der synen, mit Namen den erbarn Brüdir Jorgen von Eglingen Hüszcommenthüren zü Thoranne, hüte üff Datum disses Brifes zü mir gesant hat. Derselbe mir vorbracht und underwiiset hait grosze Drübsal und mergliche Noit dez Dütschen Ordens und dez Landez zü Prüszen, die der Orden und Land zü Prüszen habent und worden sin von dem Konig von Polanne, Hirczoge Wytaüwd und den, dar midde sie sich behelffen, Sarrazien und heidenschen Folken, alz üwir konigliche Gnade daz von dem Homeister vorgeschriben und dem Orden oüch zü wissen getan und vorbracht ist alz ich virstanden han, und alz üwir konigliche Gnade mir aüch nü zünehesten dieselben Pünt mit andern üwirn koniglichen Gnaden, dez heilgen Richez Sachen merglich geschriben hat. Und wand lieber gnediger Herre der Orden und daz Lant zü Prüszen an dem Orte ein fester Schilt der Kristenheit und ein Offhalt aller Ritterschafft und ein merglich Leit dez heilgen Richez ist und üwirn koniglichen Gnaden alz eim Heubt der Cristenheit zü versprechen stet, und uwir konigliche Gnade daz und aüch ander dez heilgen Richez in

der Cristenheit Noyde gütlich zü Herczen genomen habent, alz ich daz inne üwir koniglichen Gnaden Brife mir nü zügesand offlich merken und die schineber dait von Tage zü Tage mit Gotez Hülffe genczlich sich bewiisen: Also lieber gnediger Herre, ich mit dem vorgeschriben Orden rüffen üwir konigliche Gnade an mit Andacht und flisziger Begirde, daz üwir konigliche Gnade den Orden, daz Lant zü Prüszen und Schilt der Cristenheit gein dem vorgeschriben Konig von Polanne und Herczoge Witaüw und die iñ zü legen werden züvöran, dürch Got, der heilgen Cristenheit und dez heilgen Richez Eren und Notdorfft willen gnedeclich biistendig sin und vesteclich versprechen willez (sic) alz dez Noit ist, alz daz allez basz mirket üwir konigliche Gnade, der almechtige Got etc.

Doc. 10.

(Sigismund Römischer König 1412 Mart. — Iuni); odpisuje elektorowi Mogunckiemu, że dzieli jego zapatrywanie na sprawę Krzyżacko-Polską i że pragnie zjechać się z innymi elektorami w celu wspólnego porozumienia się.

Königsberg, Königl. Staatsarch. (*Kopja na tym samym papierze, co dokument poprzedni.*)

Copia dez Brifes an mynen Herren von Mencz.

Herre von Mencz, lieber Nefe. Uwirn Brif inhaldende so wie daz die wirdigen und die geistlichen der Homeister und sin Gebietiger dez Dütschen Ordens ir erber Botschafft bii üch gehabt haben,' mit Namen den geistlichen Hern Iorgen von Eglingen Hüszcomptur zü Thoranne, von grosser Noyde wegen dez Ordens und der Cristenheit inne dem Lande etc. daz han ich lieber Neve wol verstanden. Und alz üwir Liebe uns fürbasz geschriben hait, also duncket aüch uns, daz die Sache die ganczen gemeynen Cristenheit hertlich und swerlich anrürende sin, und daz darumbe grosze Nottorfft sii, üch und unserm lieben Nefen, darzü Erczbischoff von Try̆re, den hochgeborn Fürsten Herczoge Lodewig von Beyern und uns kürczlich darumbe bii einandir zü komen und uns mit einandir zü undirsprechen und güden Rat zü haben von der Sachen wegen; und so, wanne ir lieber Nefe uns eingen Tag darzü lasszet wiszen mit uwirn Brifen, so wollen wir uns gern darzü fügen und stellen zü Rense[1] darbii zü komen etc.

Doc. 11.

Fr. Henricus de Plauwen Ord. Hospit. s. M. Theut. magister gener. 1412 Mai 18, in Marienburg; zgadza się w sprawie z królem Polskim Władysławem na sąd polubowy Zygmunta króla Rzymskiego, pod warunkiem aby spory, które dalszych poszukiwań nie wymagają, zostały w Budzie co prędzéj, a inne w przeciągu dwóch lat rozstrzygnięte.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. LXIV, Nr. 16.

Nos frater Henricus de Plauwen Ordinis Hospitalis sancte Marie domus Theuthonicorum Ierosolimitani magister generalis significamus tenore presencium quibus

[1] Rhens pod Koblencją, miejsce uroczystych zebrań elektorów Niemieckich.

expedit universis, quod cupientes ex animo dissensiones, bella, guerras, lites et discordias evitare, ad pacem aspirare et in quiete et dulcedine pacis colere Auctorem, de illustrissimi principis ac graciosissimi domini nostri, domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. regis iusticia et equitate, iuriscultura, fide, prudencia et pericia, quibus multipliciter illustratur, plurimum confidentes, in ipsum, absentem tanquam presentem, nostri Ordinis, coadiutorum et subditorum nostrorum nominibus, — pro quibus omnibus et singulis bona fide et sine dolo promittimus de rato habendo, et procurabimus cum effectu sub obligacione omnium bonorum nostrorum, quod nos Ordo totus ratificabunt et approbabunt infra annum facta pronunciacione, fienda vel non facta, — de alto et basso, absolute et sine dolo compromittimus per presentes tamquam in arbitrum, arbitratorem, iudicem et amicabilem compositorem de et super omnibus displicenciis, controversiis, odiis, rancoribus, pactorum, stipulatorum contractuum, pacis federum et confederationum, iurium, libertatum et privilegiorum, cirographorum lesionibus, violacionibus, ac de et super iniuriis, dampnis, graniciebus, diffamationibus detractationibusque, offensis, gravaminibus, interesse et expensis hactenus factis et debitis per serenissimum principem et dominum Wladislaum regem Polonie etc., coadiutores et adherentes sibi, et generaliter super omnibus et singulis actionibus, obligacionibus, iuribus, querelis, convencionibus, peticionibus, pecuniarum summis ac questionibus quibuscunque, quomodolibet inter prefatum dominum Wladislaum regem Polonie etc., inclitum principem dominum Alexandrum alias Witoudum Magnum ducem Litwanie ac prelatos, videlicet Gnesnensem, Wladislaviensem, Poznaniensem, Plocensem et Warmiensem episcopos et ecclesiarum ipsorum, barones, terras et subditos eorundem, magnificosque dominos Iohannem et Semovitum Mazovie et Boguslaum Stolpensem duces et eorum subditos, ac omnes coadiutores et adherentes eis, ex una, nosque, nostros Ordinem, coadiutores et subditos, parte ex altera, vertentibus seu verti et esse sperantibus, preteritis et presentibus. Dantes et concedentes eidem domino Sigismundo regi plenam potestatem, quod possit summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu et figura iudicii lites, attemptata, controversias et causas, omniaque predicta inter nos, Ordinem, subditos et coadiutores nostros, ex una, ac prefatos regem Polonie, prelatos, duces, barones, coadiutores et subditos suos, parte ex altera, sedare iudicialiter vel extraiudicialiter, ac dictas dissensiones et displicentias, controversias, lites, questiones et quascunque causas preteritas vel presentes, ac omnia alia contingencia ac dependentia, incidencia, seu forsitan de novo infra infrascripti compromissi terminum occasione premissorum emergentia, oritura vel orta ex eisdem, per nos proponenda audire et legitime examinare in et super omnibus et singulis pro suo libito voluntatis, quibuscunque horis et temporibus, diebus feriatis et non feriatis, partibus presentibus vel absentibus, vocatis tamen, lite contestata vel non contestata, iuris ordine et solempnitate servatis vel non servatis, verbo vel in scriptis, stando vel sedendo, simul vel divisim diffiniendo, ordinando, arbitrando, transigendo, componendo vel alias quomodolibet faciendo, prout sibi melius videbitur expedire, infra hinc et duos annos continue se sequentes. Ita tamen, quod omnes cause, que quomodolibet per ipsum dominum Sigismundum Romanorum regem etc. hac vice in Buda diffiniri possint et discuti, sine ulteriori dilatione decidantur, relique autem alie, difficultates et obscuritates notabiles continentes, que maiori indagine et examine indigent, eorundem duorum annorum dumtaxat spacio durante, et brevius quo fieri potest, in Buda vel infra metas regni Hungarie per eundem dominum Sigismundum

vel alium, quem ad hos decreverit specialiter deputandum, terminentur. Et nisi infra terminum et locum predictum suam arbitralem sentenciam, ordinacionem et composicionem amicabilem tulerit, compromissum huiusmodi ac omnia in eo contenta viribus non subsistant nec ad ea vel eorum aliqua tenenda vel observanda astringamur, prolataque infra dictos locum et terminum corrigere, declarare, interpretari valeant, si ex eis dubietas vel obscuritas imminebit inter partes. Promittentes bona fide, quod tam nos compromittentes quam successores nostri et Ordo noster arbitrium, laudum, ordinacionem et composicionem ac quidquid super premissis et quolibet premissorum idem dominus Sigismundus rex duxerit faciendum, in perpetuum acceptabimus et acceptabunt, ratificabimus et ratificabunt, emologabimus et emologabunt, ratum et gratum habebimus et habebunt ac observabimus et observabunt, eisque parebimus et parebunt, ac acquiescemus et acquiescent inviolabiliter, nec in aliquo contraveniemus vel contravenient de iure vel de facto quoquomodo, nunquam a pronunciacione, sentencia, ordinacione et composicione per dictum dominum Sigismundum regem facienda appellabimus vel appellabunt, et super his vel illorum aliquo reccurremus vel reccurrent ad arbitrium boni viri, aut ea petemus vel petent revocari, emendari vel moderari, nec racione persone domini Sigismundi regis predicti arbitri et arbitratoris, nec ratione rerum et questionum, de quibus compromissimus, vel alia ratione opponemus vel opponent contra dictum compromissum vel contra sententiam, ordinacionem et pronunciacionem dicti domini Sigismundi regis, qualitercunque procedat vel qualitercunque proferat suum arbitrium vel sua mandata, sive servet iuris ordinem sive pretermittat, sub pena per eundem dominum Sigismundum regem, arbitrum et arbitratorem apponenda et vallanda; que quidem pena totiens commitatur et exigatur, quotiens contra predicta vel aliquod premissorum ventum, factum, non obtemperatum aut paritum fuerit per se vel alium seu alios quoquomodo; qua pena commissa et exacta semel vel pluries, soluta vel non soluta aut exacta, nichilominus omnia et singula premissa in sua semper remaneant firmitate. Renunciantes insuper omni iuris auxilio canonici vel civilis, omnibus excepcionibus, membranarum allegationibus, rationibus et ceteris beneficiis iuris, facti et patrie legibus seu consuetudinibus, quibus possemus facere vel venire contra compromissum predictum, et omnibus, que huiusmodi compromisso possent obici vel opponi, et specialiter titulis, punctis et articulis in quibuscunque litteris, pactionibus, federibus, conventionibus et contractibus preteritis positis et expressis, ac aliis in contrarium facientibus quibuscunque, harum quibus nostrum et Ordinis nostri sigillum maius est appensum testimonio litterarum. Datum in castro nostro Marienburg Pomezaniensis diocesis, anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, decima octava die Mai.

Doc. 12.

Homeister Deutschs Ordens 1412 Mai 25, czu Marienburg; donosi Janowi arcybiskupowi Rygskiemu i innym pełnomocnikom Zakonu Krzyżaków wysłanym na sąd w Budzie o wysileniach podjętych w celu zapłacenia królowi Zygmuntowi obiecanych mu 25,000 złot. Węg., z których 10,000 mają być zaraz wypłacone. Pełnomocnicy mają się starać o opuszczenie braknących 15,000; gdyby jednak Zygmunt chciał

wydać wyrok dla Zakonu korzystny, wtenczas mają się także do ich wypłacenia zobowiązać. W końcu donosi im o zbrojeniu się W. ks. Witolda.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. IV, Nr. 89. (*Oryginał papierowy z resztką zapieczętowania.*)

Noch schouldiger Dirbietunge und fruntlichem Grusse. Geruchet allirerwirdigster Vater und lieber Herre, und ouch ir lieben Gebietger und unsere Sendeboten alsam czu wissen, das by uns gewest ist als gestern der Stadler und der ander von Collen durch der Usrichtunge wille der fumfundczwenczig tusundt Guldyn, die wir unserm gnedegen Herren Romisschem und Ungerisschem Herren Koninge syn vorpflichtet; und alleyne wir uns groslichen und swerlich weder und vort an Frunden und Gonnern umb semelich Gelt czu lyen gearbeytet haben, so enmochte wirs doch in keyner Weizer (sic) irlyen adir sost czu wege brengen, sunder wir haben sie mit vil mancherhande Bethen so demuteclichen angelegen, das sie uns, noch deme als sie selber unsere bittere Not unde Clage irkanten, der czehentusundt Guldyn, die wir in entrichten sulden, sulche Czeit und Stundt dorczu gegeben haben. Wir sullen Stadlere bynnen desen acht Tagen an Gelde, Prussch adir wie wir mogen, genuk thuen vor fumftusundt Goldyn; und czu dem Gelde sy wir eczwas getrost, das man uns das wil lyen, nicht lenger, den off Michaelis nehestkomende zcu betzalen, also Sept. 29. das wir hoffen dieselben fumftusundt Guldyn bynnen desen acht Tagen allenczeln czu irlyen und usczurichten. Und deme von Collen sullen wir ouch fumfthusundt Guldyn czwisschen hir und Iohannis Baptiste nehestkomende mit Rocken, Werg, Iun. 24. Ware und mit Gelde, wie wir mogen, entrichten; Got gebe, das wirs czu wege mogen brengen und dirlyen, selber haben wirs nicht. Aber Stadler wolde dorobir die andern fumfczeen tusundt Guldyn an rotem Golde haben. Nu haben wir immer des Goldes nicht und vormochtens ouch nicht am Prusschem Gelde, so enkonde wirs ouch, Got weys, sost nyrne dirlyen; und synt ir dirkennet und gemeynlich ouch vor wor wol wissed, das wir slechts keyn Gelt haben, so bitten wir, als wir hertste und hogeste sullen, das ir eyne beqweme Weize irdenket und die an unsern vorgenan. Hern Romisschen und Ungerisschen Konynge also mit Fuge und Gelympfe brenget, das syne Gnade uns qweit und ledig losse der andern obrigen fumfczentusunt Golden, und ouch ouch (sic) sost in keyn Gelt gebet, want wir euch immer by der Worheyt, die Got selber ist, mogen schreiben, das wirs nichten haben noch gehaben adir dirlyen konnen. Ouch syt mit solchem Fleisze dornoch, als wir ouch wol wissen das ir tut, das mit Namen keyn Ussprach geschehe mit nichte, ir wissed denne vor, in welcherley Weize der syn solle; went wo eyn semelich Ussprach geschege do wir Gelt usrichten und geben sulden, so wisset ir selber wol, das wir slechts des nicht haben, und so wir eyn sulches nicht beleyten und irfolgen mochten, so wurde wir Unrecht vor aller Werlde; was Ungelympfes uns und unserm Orden dornoch denne von eym sulchen entstunde, das gebe wir euch allen selben czu irkennen. Idoch wurde unser Herre der Romissche und Ungerissche Konyng betrachten und czu Herczen nemen den Gedrank, Leyt und Iamer unsers Ordens und der armen Cristenheyt disser Lande und wurde eynen sulchen fromlichen und nutczlichen Ussproch vor uns thun, das unser Orde das gebessert wurde, mogelichen teten wir ouch wederumme an allen Enden gelozende wes wir mochten, und gedechten mit Frunden und Gutgonnern Rate und Hulffe, das wir unserm Herren wedir czu Willen wurden und stunden dornoch, das wir im die obrigen fumfczeen tusundt

Goldyn vorgutten und czu Danke entrichten; sost vormochten wirs nicht in keyner Weize. Ouch ist als hute des Pflegers Brieff von Insterburg an uns komen, in
Mai 22. deme her schreibet, wie am nehesten Pfingstage czur Collacien syn czu im komen czwene Fliher us Littawen, und syn des Landes von Aliten, die haben im gesagt, das Herczog Witowt mit alle syner Macht besammelt sy und buwe czwey Huzere, eyns czu Welun[1], das ander czu Beisten[2]. Sie sprechen ouch das Herczog Witout is also vorhat, wenne her die Buwunge der Huwzere getan habe, denne hat her Willen unsere Lande czu beschedigen czur Memel adir andirswo; der gleichen hat uns (von) Welün der Fliher ouch wol berichtet. Abir wir habens czu Lifland und ouch allhie all umme des besten das wir mogen bestalt, und wellen, ap Got will, mit alle den unsern dornoch also wachen, das wir uns syner wol dirweren und entsetczen wellen. Wir konnen slechts andirs nicht vornemen us semelichen und allen andern Wytawts Gescheften, denne sie geen mit grosser Bosheyt umme, und mogen globen was sie wellen, is wirt doch von in nicht gehalden; die voraldete Gewonheyt und Missetat mag nicht wol entwenet werden, is were denne, das sie usgerodt und also usgeworczelt wurde, das sie vorder nicht grunen mochte. Schreibet uns yo, ap deser und ouch andere unsere Brife, die wir euch noch gesant haben, alles wurden syn, went wir io keyns dovon vornemen. Sundirlichen bitten wir euch, so euch allen Got hilfft, das ir czum Tage komet und mit teydingen euch begreiffet, Got gebe, mit Gesunth und Wolfart. Lasset uns io vorstehen, wie is sich anlesset, want uns sere dornoch wirt vorlangen. Tut by allen Dingen das beste, alz wir Got weis vorwar wissen das ir sorgfeldig genük syt, went is uns allen groze Not tut, und sundirlichen desem armen Lande. Gegeben czu Marienburg an der nehesten Mitwochen noch dem Pfingstage, anno etc. duodecimo.

Homeister Deutschs Ordens.

Dem allererwirdigsten in Gote Vater und Herren, Hern Iohanni der heilgen Kirchen czu Rige Erczbischoven, und ouch unsers Ordens Gebietgern und Sendeboten etc. Tag und Nacht an alles Sumen.

Doc. 13.

Homeister Dutsches Ordens 1412 Mai 28, Scharfaw; przesyła pełnomocnikom Zakonu na zjeździe w Budzie opis stanu spraw Krzyżacko-Polskich i donosi im, że takowy przesłał także prokuratorowi Krzyżaków w Rzymie z poleceniem, aby się starał dla Zakonu wyjednać u Papieża użycie krzyża przeciw Witoldowi i sprowadzić odłączenie go od króla Polskiego.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XVII|a, Nr. 124. (*Oryginał papierowy z zapieczętowaniem.*)

Allererwirdigster Vater und besunder lieber Herre, lieber Her Marschalk und Gebittiger etc. Wir senden euch desze ingeslossene Artikel umb eins Gedechtnisses willen aller Sachen, wie sich die von Anbegyn unsers Ordens czwisschen deme Ko-

---

[1] Wielona nad Niemnem powyżéj Jurborga. — [2] Beisten, Bisten, gród nad Niemnem pomiędzy Wieloną a Kownem. Zob. Voigt, Gesch. Preuss. IV, p. 12. Anm. 3. i poniżej w Relacji Benedykta z Makry.

nige von Polan irlowfen haben und Herczog Witout bis uff desze Czit[1]. Und alleyne sie der Kompthur vom Elbinge bas weys usczurichten, so dunket uns doch unschedlichen, das ir sie mitsampt im von nuwens weget, was euch hulflichen mag gesien in deszen Teydingen, das ir das dorus cziet, was vor unsern Orden ist. Wir haben sie ouch unsers Ordens Procuratori in Hoff czu Rome gesand, das her den Ambasiaten des Herren Koniges von Frankrik etc. von Orte czu Ende Usrichtunge moge gethun, das die vort unser Gerechtikeit mogen irkennen und deste fleissiger sich in unsers Ordens Sachen erbeten. Wir haben im ouch geschriben, das her mit den Ambasiaten dornoch stee, das unser heiliger Vater der Pabest das Cruce obir Herczog Witout gebe, dergleich bitten wir euch ouch, das ir dornoch stehet, das her von deme Konige czu Polan gescheyden werde. Und schreybet in den Hoff czu Rome unserm Procuratori alle Sachen wie der Tag czugeet, uff das her sich dornoch moge richten, und obirgebet yo nichtes von unsern Landen und Greniczen, und das Herczog Witout yo die Husere[2] wedir rume, uff das uns unsere Greniczen unbekommert bleyben. Wir haben Herczog Witout ouch eine Antwert wedir uff sinen Brif geschriben, des Copie wir euch hirynne senden vorslossen, und haben im dorinne deste ernsterlicher geschriben, das wir von im vorhoren mogen, so verre her uns wedir schreybet, syne Meynunge. Und ouch das der Bote, der den Briff furet, besehen moge wie is umb die Husere sie gestalt die her buwet, adir ap her sust ichtes kan irfaren. Gegeben in der Scharfaw[3] am Obende Trinitatis anno etc. duodecimo.

Homeister Dutsches Ordens.

Deme allererwirdigstem in Got Vater und Herren, Hern Iohanni Erczbisschofen der Kirchen czu Rige, deme obirsten Marschalk mitsampt den andern Gebittigern, iczunt czu Ofen weszende Dutsches Ordens, detur.

Doc. 14.

(Ludovicus dux Bavarie) 1412 Iun. 5, in Munchen; pisze do Papieża Jana XXIII, aby Zakon Krzyżaków od grożącéj mu przez króla Polskiego zagłady zachował.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX|a, Nr. 72. (*Kopja na papierze*).

Cura humillima subieccione et reverencia ad devota pedum oscula beatorum. Beatissime pater et domine metuendissime. Quia reverendus dominus Hinricus de Plawen magister Teutonicorum Ordinis, dominus meus predilectus, ad me honorabilem fratrem Georgium Eglingern preceptorem in Thoran fidedignis ambasiacionibus suis destinavit, qui quidem michi omnes et singulos cursus et causas, qui et que inter regem Polonie et ducem Witoldum, parte ex una, ac inter ipsos et ipsorum Ordinem parte ex altera sopita et exorta sunt propriissime indicavit, ipseque frater Georgius michi significans et ad meam noticiam deducens, quomodo et qualiter prefatus rex Polonie suis cum complicibus litteras inter ipsos parte ex utraque placitatas infringit, captivos vero eorum contra acta et placitata inter eos habita in captivitatem (sic) ipsorum graviter detinent, variosque (sic) controversias eorum et assenciones, prout estimo, ad vestram sanctitatem presens deductam (sic) sunt (?);

---

[1] Wspomniany opis nie znajduje się w Arch. Królewieckiem. — [2] Wielona i Bisten; zob. dok. poprzedni. — [3] Scharpau p. m. Tiegenhoff.

et quamvis tamen idem magister Teutonicorum suis cum confratribus eiusdem Ordinem (sic) sedul(is) (e?) temporibus ad vestram sanctitatem necnon ad serenissimum et indevictissimum principem Romanorum regem ceterosque principes coëlectores meos appellaverunt, quod prefati rex Polonie una cum duce Witolldo minime advertentes, de die in diem ipsis summopere, quando et quociens poterint, cum adiutorio paganorum in preiudicium, dampnum et iacturam sancte Romane (Ecclesie) mala anhelantes, proinde sancta Romana Ecclesia, sacrum Romanum imperium non minimum suscepit detrimentum, prout qualitatem tanti negocii sanctitas vestra plenius percipere poterit. Proinde vestram peto sanctitatem precibus meis affectuosissimis, quatenus prefatum magistrum Teutonicorum Ordinis aliosque confratres ipsius manutener[e] et sub alis vestre proteccionis recipientes et foventes, ponderantes, quod idem filii vestri in omnibus existant et temporibus omnibus pro sancta Romana Ecclesia ut precipuum pugilles fideliter pungnant et sangwinem contra et adversos (sic) paganos et infideles largiter effundunt. In casu vero sy (sic) eidem sic exstirparentur, quod absit, eo tunc sancta Romana Ecclesia, sacrum Romanorum imperium sub orbe universo tantos non habent pugilles et defensores, qui eis in tribulacionibus suis tantum subsidium defendendi exhiberent, et pagani una cum infidelibus in gentem magnam crescunt: exurgat ergo sanctitas vestra celeriter, ne deterius fiat, ipsosque, ut prefertur, pocius protegere et defendere intendat, pro quo vobis sancteque Romane (Ecclesie cum) omnibus meis adherentibus fideliter subiugabor. Datum in Munchen proxima dominica post diem sancti Erassimi (sic), anno Domini M°. CCCC°. XII°.

Doc. 15.

(Fridericus III elector Coloniens. 1412 Iun.?); pisze w imieniu drugich elektorów do Papieża Jana XXIII z prozbą, aby Zakon Krzyżaków ratował od zguby, grożącéj mu od króla Polskiego.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 72. (*Kopja na papierze.*)

Copia Collen.

Totum desiderium cum promptitudine animi famulandi humillime preparatum. Beatissime et domine graciossime[1]. Vestram sanctitatem[2] cupio non latere, quin honorabilis frater Ordinis Theutonicorum dominus Heinricus de Plauwin, in Pruszie partibus eiusdem Ordinis supremus magister et rector, honorandum fratrem Georgium Eglingen, preceptorem domus supradicti Ordinis in Thoran, de omnibus apud se gestis instruendum me plenarie transmisit. Qui ante frater recitatus lamentabilem iniuriam, angustiam, vexacionem et tribulacionem Ordinis antedicti, per regem Polonie, ducem Witoldum ac infidilium multitudinem ipsis assistentem procuratas proponendo declaravit, quod vestra sanctitate[3] nuper eadem puncta cum aliis sacrosancti Romani causis michi scribente, eandem opinor non latere. Sed quia professores Ordinis expressati et provincia Prutenorum sancte matris Ecclesie et imperii

---

[1] Beatissime et domine graciosissime poprawione z principum illustrissime, jak było z razu napisano. — [2] Poprawione z regiam maiestatem. — [3] Poprawione z regali dignitate.

Romani ex illo mundi climate scutum efficax fuerant hucusque, et cum certe a vestra sanctitate[1] tamquam Christianorum capite suam exspectant et affectant a tanto periculo, miseria et oppressione liberacionem et proteccionem, quemadmodum vestra graciosa sanctitas[2] una cum aliis Christianitatis defectibilitatis (sic), ut in vestre invincibilis sanctitatis[3] litteris intellexi, ad cor revocavit: sic ego vestrum servitorum humillimus fratribus cum supradictis vestram graciositatem[4] imploro indefesse, quatenus vestra sanctitas[5] Ordinem antefatum, gloriose Virgini et suis servulis fortiter militantem, a tam voracium luporum, scilicet regis Polonie, ducis Witoldi ac ipsis in hac parte adiacentibus (sic), dignatur (sic) principaliter propter Dei laudem, Christianitatis necessitatem et sacrosancti Romani Ecclesie[6] honorem, dentibus asistere contuendum.

Doc. 16.

Wladislaus rex Polonie etc. 1412 Iun. 24, Bude; przyjmuje w sprawie z Zakonem Krzyżackim na sędziego polubownego Zygmunta króla Rzymskiego, pod warunkiem, aby sporne punkta, które obecnie mogą być załatwione, zaraz teraz zostały osądzone, inne zaś, które dalszych poszukiwań wymagają, aby w przeciągu dwóch lat zostały rozstrzygnięte.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. LXIV, Nr. 16.

Nos Wladislaus Dei gratia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo licet nostro et incliti principis domini Alexandri alias Witoudi Magni ducis Litwanie ac prelatorum, baronum et subditorum regni nostri magnificorumque principum, dominorum Iohannis, Semoviti Mazovie et Boguslai Stolpensis ducum et eorum subditorum ac omnium coadiutorum et adherentium nobis nominibus, in serenissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem semper augustum ac Hungarie, Dalmatie, Croatie etc. regem, fratrem nostrum carissimum, super omnibus displicentiis, limitibus, graniciebus, damnis, iniuriis, rancoribus, dissencionibus, litibus et odiis, pactorum et stipulatorum concordatorum et promissorum violationibus, que inter nos, subditos, adherentes et coadiutores nostros, et fratrem Henricum de Plawen Ordinis Hospitalis sancte Marie Domus Theutonicorum magistrum generalem ac ipsius Ordinem Cruciferorum de Prussia, terras, subditos et coadiutores eorum vertebantur et verti sperabantur, tamquam in arbitrum, arbitratorem, iudicem et amicabilem compositorem de alto et basso absolute et sine dolo compromiserimus, et huiusmodi compromissum ac tempus in eo diffinitum lapsum, et eis pro tunc non comparentibus, iuribus evacuatum existat[7], tamen dissensiones, bella, guerras, lites et discordias volentes evitare, ad pacem aspirare et in quiete ac dulcedine pacis colere Auctorem, contemplatione eiusdem domini Sigismundi regis etc. plurimum de iustitia et equitate ipsius, iuriscultura, fide, prudencia et peritia quibus multipliciter illustratur confidentes, in ipsum presentem ac onus huiusmodi compromissi pro bono pacis et

---

[1] Poprawione z regia dignitate. — [2] Poprawione z maiestas. — [3] Poprawione z dignitatis. — [4] Przed graciositatem stało teraz wyskrobane, ale czytelne regalem. — [5] Poprawione z invictissima regalitas. — [6] Poprawione z imperii, dla tego zostało sacrosancti Romani. — [7] Pierwotnie był za termin wyznaczony dzień 5 Czerwca; zob. Doc. 7.

concordie sponte in se recipientem, iterum et de novo eorundem ducum et prelatorum, videlicet Gnesnensis, Wladislaviensis, Posnaniensis, Plocensis et Warmiensis episcoporum et ecclesiarum ipsorum nominibus ac subditorum eorum, pro quibus omnibus et singulis supranominatis nos Wladislaus rex predictus bona fide et sine dolo promittimus de rato habendo, et procurabimus cum effectu, quod prenominati et quilibet ipsorum presens compromissum ac omnia supra et infra scripta indeque secutura ratum rataque habebunt et firmiter observabunt, nec non quod presens compromissum ratificabunt et approbabunt infra annum facta pronuntiatione, fienda vel non facta, compromisimus ac de alto et basso absolute et sine dolo compromittimus per presentes, tamquam in arbitrum, arbitratorem, iudicem et amicabilem compositorem de et super omnibus displicenciis, controversiis, odiis, rancoribus, pactorum stipulatorum, contractuum pacis federum et confederationum, iurium, libertatum et privilegiorum, cirographorum lesionibus, violationibus, ac de et super omnibus iniuriis, dampnis, limitibus, graniciis, diffamacionibus, detractationibus, offensis, gravaminibus, interesse et expensis hactenus factis et debitis per magisrum generalem et Ordinem predictos, et generaliter super omnibus et singulis actionibus, obligationibus, iuribus, querelis, convencionibus, peticionibus et aliis rebus et questionibus quibuscunque, preteritis et presentibus, excepto pecuniarum debito et penis appositis, ad que se magister et Ordo cum ceteris fideiussoribus per litteras efficaces nobis obligavit[1], pro quibus in eundem dominum Sigismundum regem etc. compromittere noluimus nec etiam intendimus. Dantes et concedentes eidem domino Sigismundo regi plenam potestatem, quod possit summarie, simpliciter et de plano, sine strepitu et figura iudicii, lites, controversias et causas ac omnia predicta inter nos, prefatos prelatos, duces, barones, coadiutores et subditos nostros, ex una, et dictos magistrum et Ordinem Cruciferorum, parte ex altera, sedare iudicialiter vel extraiudicialiter, et dictas dissensiones ac displicentias, controversias, lites, questiones et quascunque causas preteritas vel presentes, omniaque alia contingencia et dependencia, incidentia, seu forsitan de novo infra infrascripti compromissi terminum occasione premissorum emergencia, oritura vel orta ex eisdem, per nos proponenda, audire et legitime examinare, in et super omnibus et singulis pro suo libito voluntatis, in quibuscunque horis et temporibus, diebus feriatis et non feriatis, partibus presentibus vel absentibus, vocatis tamen, lite contestata vel non contestata, iuris ordine et solempnitate servatis vel non servatis, verbo vel in scriptis, stando vel sedendo, simul vel divisim diffiniendo, ordinando, arbitrando, transigendo, componendo vel alias quomodolibet faciendo, prout sibi melius videbitur expedire, infra hinc et duos annos continue se sequentes; ita tamen, quod omnes cause que quomodolibet possint per ipsum dominum Sigismundum regem Romanorum etc. hac vice hic in Buda diffiniri et discuti, sine ulteriori dilatione decidantur, relique autem alie, notabiles difficultates et obscuritates continentes, que maiori indagine et examine indigent, eorundem duorum annorum dumtaxat durante spacio, et brevius quo fieri potest, in Buda vel intra limites regni Hungarie per se vel alium seu alios, quem vel quos ad hoc ipse dominus rex Sigismundus decreverit deputandum, terminentur. Et nisi infra terminum predictum et locum idem dominus Sigismundus rex etc. arbitrium et suam arbitralem sentenciam, ordinacionem ac composicionem amicabilem tulerit, compro-

---

[1] Artykuł pokoju Toruńskiego, zobowiązujący W. mistrza do wypłaty 100,000 kop groszy; zob. str. 25, ods. 3.

missum huiusmodi omniaque in eo contenta viribus non subsistant nec ad ea vel eorum aliqua tenenda vel observanda astringamur, prolataque infra dictos terminos corrigere, declarare et interpretari valeat, si ex eis dubietas vel obscuritas imminebit inter partes. Promittentes bona fide arbitrium, laudum, ordinacionem et composicionem et quidquid super premissis et quolibet premissorum idem dominus Sigismundus rex duxerit faciendum, acceptare, ratificare, emologare, ratum et gratum habere et observare eisque parere et acquiescere, nec in aliquo contravenire de iure vel de facto, nunquam a pronunciacione, sententia, ordinacione et composicione per dictum dominum Sigismundum regem facienda appellare, et super hiis vel illorum aliquo recurrere ad arbitrium boni viri, aut ea petere revocari, emendari vel moderari, nec racione persone domini Sigismundi regis predicti arbitri et arbitratoris, nec ratione rerum et questionum de quibus compromisimus, vel alia ratione opponemus contra dictum compromissum vel contra sententiam, ordinacionem et pronunciacionem dicti domini Sigismundi regis, qualitercunque procedat vel qualitercunque proferat suum arbitrium vel sua mandata, sive servet iuris ordinem sive pretermittat, sub pena per eundem dominum Sigismundum regem, arbitrum et arbitratorem apponenda et vallanda; que quidem pena tociens committatur et exigatur, quotiens contra premissa vel aliquod predictorum ventum, factum, non obtemperatum aut non paritum fuerit per se vel alium seu alios quoquomodo; qua pena commissa et exacta semel vel pluries, soluta vel non soluta aut exacta, nichilominus omnia et singula premissa in sua semper remaneant firmitate. Renuntiantes insuper omni iuris auxilio canonici vel civilis, omnibus exceptionibus, membranarum allegationibus, rationibus et ceteris beneficiis iuris, facti et patrie legibus et consuetudinibus, quibus possemus facere vel venire contra compromissum predictum, et omnibus que huiusmodi compromisso possent obici vel opponi, et specialiter clausulis, punctis et articulis, in quibuslibet litteris, paccionibus, federibus, concordiis et contractibus preteritis positis et expressis, ac aliis in contrarium facientibus quibuscunque; harum quibus sigillum nostrum presentibus est appensum testimonio litterarum. Datum Bude ipso die nativitatis sancti Iohannis Baptiste, anno Domini milesimo quadringentesimo duodecimo.

Doc. 17.

(Michael Kochmeister) oberster Marschalk Dütsches Ordens 1412 Iun. 28, czu Offen; wyraża wraz z drugiemi pełnomocnikami Zakonu W. mistrzowi nadzieję, że spodziewany wkrótce wyrok króla Rzymskiego wypadnie pomyślnie, w ręce którego swe sprawy poruczyli.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schbl. XX|a, Nr. 75. (Oryginał na papierze, podpieczętowany.)

Unsirn gar willigen, undirthanigen Gehorsam nü und czu allen Geczeiten czuvor. Erwirdiger, libir Her Meister. Wir thun euwir Erwirdikeit mit Begerunge czu wiszen, das wir in desir Gebunge von beiden Seyten unsir Anelosbrieff adir Machtbrieff unserm genadigen Herren Romischem und Ungerischem Konynge antwerten werden, czu welchem wir beiderseit unsir Sache mechteklich üs der Hant gegeben haben, und hoffen wir czu Gote deme Herren, das alle Ding gut werden sullen, und vorseheen uns wol, das der Üsproch bei eime adir dren Tagen gescheen wirt; und haben ouch in desir Gebunge Reicharten euwirn Diner czuvor üs ken Bresslow

gesant, wie is mit allen Dingen bleibet und üsgesprochen wirt, das wir euwir Erwirdikeit das vorschreiben werden, das her sich mit den Brieffen czu euwir Erwirdikeit gefordern moge ane alles Sumen. Ouch so geruche euwir Erwirdikeit czu wiszen, das uns alle Briefe geentwert sint wurden, die uns euwir Erwirdikeit gesant hot, und ouch ist uns der Briff in desir Gebunge geentwert, der czur Tylsodt gegeben was von der czweer Huszer wegen[1] dorumme ir den Tolken usgesandt hattet, welchen Briff wir unsirm Herren Konynge geantwert haben czu leszen, uff das her eyn semelichs czu Herczen neme und vor dem Usproche doran gedenken welde[2]. Ouch so thue wir uwir Erwirdikeit czu wissen, das der Konyng von Polan das (sic) einen Artikels mit nichte nicht mechtigen wolde unsirn Herren Konig[3], als ir selbir wol wisset, sundir unsir Herre von Rige, der Kompthur czum Elbinge, Cristborg und wir unsirm Herren Konig gantcz und eygentlichen onsirs Ordens Sache und Gelegenheit dirczelet und undirrichtet haben, und wir dennoch selbir czwer mit im sundirlich gereth und gebethen haben, das syne Gnode also fugen welde, als uns euwir Erwirdikeit methe gegeben hot, und her uns gelobethe in der Sache getrülich und so her högste mag, sich dorynne erbeiten wil noch syme ganczen Vormogen. Und wir vil andir Sachen euwir Erwirdikeit czu schreiben hetten, dy uns off deze Czit nicht beqwemelich ist czu schreiben. Ouch geruche uwir Erwirdikeit czu wissen, das uns foste vil swerer Sachen undir Ouwgen gestanden haben, und sundirlich von den Soldener in der Slesien, das wart deme Herren von Rige und unsirm Herren Herczoge Lodwige czur Hant gesaczt, sundir sie des eyns nicht mochten wol mit enandir werden; das habe wir ouch unsirn Hern Konig gemechtigit und czu im gelazen, und wie is domete und mit andern Sachen besteen bleibet, das welle denn euwir Erwirdikeit vorschreiben. Gegeben czu Offen am Obende Petri et Pauli apostolorum anno etc. XII. Obirster Marschalk Dütsches Ordens.

Dem erwirdigen Homeister mit allir Erwirdikeit Tag und Nacht an alles Sumen.

Doc. 18.

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Aug. 24, in castro Budensi; jako sędzia polubowy pomiędzy królem Polskim Władysławem a Henrykiem v. Pauen W. mistrzem Zakonu Krzyżackiego wydaje wyrok*.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. LXIV, Nr. 16. (*Transsumpt oryginalny biskupów Jana Chełmińskiego i Gerharda Pomezańskiego z r. 1421.*)

Sigismundus Dei gratia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. rex ac arbiter, arbitrator, iudex et amicabilis compositor inter

---

[1] Wielona i Bisten; zob. str. 46, ods. 1 i 2. — [2] Okoliczność, że pełnomocnicy Zakonu pokazywali Zygmuntowi listy W. mistrza do nich pisane, rzuca światło na ich znaczenie. — [3] Pewnie artykuł tyczący wypłaty Jagielle 100,000 kop gr.; zob. str. 50, ods. 1.

* Dla ocenienia usposobienia, z jakiem król Zygmunt przystępował do wydania tego wyroku, posłuży oprócz powyższych instancyi książąt Niemieckich, zestawienie następujących danych:

1. 1411 Nov. 19, zawierają pełnomocnicy Zygmunta układ z pełnomocnikami króla Polskiego stojący co do sprawy Krzyżackiéj na stanowisku pokoju Toruńskiego, który gdyby Zakon złamał, ma zostać przez Zygmunta pozostawionym samemu sobie. — Zob. w Dodatku układ Zebranowicki.

serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie Litwanieque principem supremum et heredem Russie etc. et inclitum principem dominum Alexandrum alias Witaudum Magnum ducem Litwanie, ac prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque principes Iohannem et Semovitum duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem et eorum subditos ac omnes coadiutores et adherentes dicto regi Polonie, ex una parte, et venerabilem fratrem Hinricum de Plawen Ordinis Hospitalis sancte Marie Domus Theuthonicorum magistrum generalem ac ipsius Ordinem Cruciferorum de Prussia, terras, subditos et coadiutores eorum, ex altera, super omnibus displicenciis, limitibus, graniciis, dampnis, iniuriis, rancoribus, dissensionibus, litibus et odiis, pactorum stipulatorum, concordatorum et promissorum violationibus, que inter dictas partes vertebantur et verti sperabantur, prout in litteris emanatis hinc et inde super dicto compromisso latius continetur; quarum quidem litterarum tenor sequitur in hec verba: (*Sequuntur Doc. 16 et 11.*)

Visis compromissis predictis ac intellectis et examinatis partium iuribus, ipsisque partibus auditis et intellectis, deliberacione prehabita diligenti, pro bono pacis et concordie vigore compromissorum predictorum, Christi nomine, de cuius wultu omne rectum procedit iudicium, devotissime invocato, inter partes predictas viam arbitratoris et amicabilis compositoris assumentes et omnibus melioribus forma, iure et modo, quibus magis et melius possumus et debemus, laudamus amicabiliter, componimus, declaramus, arbitramur, diffinimus, dicimus atque componimus in hunc modum et in hanc formam, videlicet:

Inprimis pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem, quod tam per subditos serenissimi domini, domini Wladislai regis Polonie ac regni, ac etiam illustris principis domini Witoudi Magni ducis Lituanie ac subditorum suorum, coherencium, adiutorum et sequacium, quam etiam venerabilis fratris domini Henrici de Plawen magistri generalis Ordinis prelibati ac etiam Ordinis ipsius atque ipsorum subditorum, complicum, adherencium et sequacium aliosque venientes et transeuntes, undecunque per proprias terras et aquas quascunque liceat libere sine impedimento ac molestia aliquali ire et perambulare, merces et alia quecunque consimilia ducent quo maluerint, prout antiquitus extitit consuetum, sub pena, ultra satisfactionem iniuriarum et dampnorum illatorum et illatarum, decem milium mar-

---

2. 1412 Ian. 4, oświadcza Zygmunt W. mistrzowi gotowość sprowadzenia pokoju pomiędzy nim a Polską. — Zob. Doc. 1.
3. 1412 Ian. 4, zawiera Zygmunt z pełnomocnikami Zakonu układ mający na widoku zabór Polski i jej podział. — Zob. Doc. 2.
4. 1412 Mart. 15, zawiera Zygmunt przymierze z królem Polskim, w którem mu obiecuje pomoc przeciw każdemu nieprzyjacielowi. — Zob. w Dodatku.
5. 1412 Mart. 15, uwiadamia Zygmunt W. mistrza o zawartem przymierzu z królem Polskim i wyraża nadzieję, że poczynione tam układy pokieruje na korzyść Zakonu. — Zob. Doc. 3.
6. 1412 Mart. 19, proponuje Zygmunt królowi Polskiemu zagładę Zakonu Krzyżackiego i podział jego posiadłości. — Długosz Hist. Pol. s. a. 1412.
7. 1412 Mai 25, W. mistrz czyni przez swych pełnomocników w Budzie Zygmuntowi widoki zysku pieniężnego w razie uzyskania pomyślnego dla siebie wyroku. — Zob. Doc. 12.
8. 1412 Iun. 28, wyrażają pełnomocnicy Zakonu W. mistrzowi nadzieję, że oczekiwany wyrok wypadnie dla niego pomyślnie. — Zob. Doc. 17.

carum puri argenti persolvenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco imperiali, pro alia tercia parte parti alteri, et totiens committenda, quociens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis remanentibus.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem, quod ecclesie Wladislaviensi et reverendo in Christo patri domino Ihohanni Dei gratia eius episcopo, ac domino Andree preposito et Capitulo dicte ecclesie restituantur per magistrum et eius Ordinem omnia sibi per eosdem ablata, de ceteroque ipse episcopus nomine sue ecclesie permittatur libere utifrui villis, curiis, decimis ac omnibus obvencionibus et iuribus in terra Pomeranie consistentibus, ad ipsam ecclesiam pertinentibus, cum libera, plena iurisdictione spiritualium et temporalium, ac dominus Andreas prepositus percipere quinquaginta marcas Prutenicales per commendatorem de Tuchel pro decimis, quas idem colligit pro ecclesia Wladislaviensi de certis villis in eodem districtu consistentibus, eidem domino Andree per dictum dominum episcopum concessis, eciam accedente confirmacione apostolica, prout et secundum quod utebantur, fruebatur et percipiebat ipse dominus episcopus iam tribus annis elapsis et eciam postea aliquo tempore; et quod de cetero dicti magister et Ordo nullum ex ipsis impediant, quominus possint et valeant omnibus predictis libere uti et gaudere, sub pena decem milium marcharum puri argenti persolvenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte camere apostolice, pro alia tertia parte fisco imperiali, et pro alia tertia parte alteri parti, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis remanentibus.

Item, quod ipsi magister et Ordo dictis dominis episcopo et Andree preposito pleno et integre satisfaciant de omnibus proventibus, iam duobus annis elapsis episcopo, et Andree preposito anno uno tantum, de dictis villis, curiis et decimis sublatis per eosdem magistrum et Ordinem, et sub pena decem milium marcarum puri argenti persolvenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte camere apostolice, pro alia tertia parte fisco imperiali, et pro alia tertia parte parti alteri, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis remanentibus.

Item, quod predicti magister et Ordo dicto domino episcopo restituant omnia ablata in tribus suis curiis, videlicet in Subkow[1], Komorsko[2] et Milobancz[3], sub pena decem milium marcarum argenti puri persolvenda per partem contrafacientem, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tertia parte fisco imperiali et pro alia tertia parte parti alteri, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis remanentibus. De dampnis vero et aliis ipsi domino episcopo, preposito et ecclesie per magistrum et Ordinem, et e converso per ipsos dominum episcopum et prepositum magistro et Ordini predictis illatis una cum aliis, et decimis manipularibus in Pomerania Wladislaviensis diocesis, reservamus nobis cognicionem et diffinicionem iuxta informacionem per illos, quos transmittemus ad partes vel quibus commiserimus, aut aliam nobis fiendam.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicio-

---

[1] Subkowy p. Tczewem. — [2] Komorsk p. Nowem. — [3] Miłobądz p. Tczewem.

nem, quod reverendus in Christo pater dominus Henricus Dei gracia episcopus Warmiensis restituatur ad ecclesiam suam, et sibi et ecclesie sue restituantur per magistrum et Ordinem predictos omnia ablata, pertinentia ad ecclesiam sive episcopatum suum; cui etiam debet dari salvus et securus conductus per eosdem magistrum et Ordinem standi in ecclesia sua, illaque et suis iuribus cum libera et plena iurisdictione spiritualium et temporalium prout consveverat utifrui, nec debent aliquid magister et Ordo contra ipsum, nisi mediante iure facere, et hoc sub pena decem milium marcarum puri argenti, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco nostro imperiali et pro alia tercia parte parti alteri, totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis semper remanentibus.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem compositionem, quod prefati domini rex Polonie et dux Witoudus debeant dare litteras infra sex mensium spatium proxime futurorum magistro et Ordini predictis super terra Samagittarum, sicut cautum est in litteris pacis federis in Thorun inite inter ipsos dominos regem, ducem Witoudum etc., et magistrum et Ordinem, sub pena decem milium marcarum argenti puri, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco nostro imperiali et pro alia tercia parte parti observanti, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis remanentibus.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem compositionem, quod prefati domini rex Polonie, dux Witoudus, Henricus magister Ordinis prelibatus et ipse Ordo bona fide, absque dolo debeant libere hincinde dimittere et relaxare omnes captivos incontinenti, quamprimum poterint, vel saltem infra sex menses, sub pena decem milium marcarum argenti puri, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco imperiali et pro alia tercia parte parti alteri, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis semper remanentibus.

Item, quod dicti domini rex et dux Witoudus in presentia nostrorum commissariorum, per nos deputandorum et mittendorum in limitibus et granitiebus dictarum parcium, debent omnes captivos de Thammow[1] et Nerweketen[2] liberos et solutos dimittere de omnibus manenciis, obligacionibus et homagiis, ita, quod post maturam captivorum deliberationem, usque ad octo dies si voluerint ipsi captivi habendam, possint libere deliberare, an circa partem predictorum dominorum regis Polonie et ducis Witoudi velint remanere, an circa partem magistri et Ordinis prefatorum, ac secundum quod eligerint (sic), ipsis per nostros commissarios libera facultas accedendi quo maluerint cum rebus suis concedatur. Et predicta pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per premissam nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem sub pena decem milium marcarum argenti puri, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia

---

[1] Tamowiszki p. Wystruciem. — [2] Norkitten p. Wystruciem. Jeńcy ci zostali zabrani w jesieni roku 1409 w wyprawie, którą Witold był wykonał na pogranicze Krzyżaków nie będąc uwiadomionym o zawartem w dniu 8 Października zawieszeniu broni. Zob. Voigt Gesch. Preuss. VII, p. 174, i Długosz Hist. Polsk. p. r. 1409.

parte fisco imperiali et pro alia tercia parte parti alteri, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis semper remanentibus.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem, quod omnes exacciones, a captivis recepte hincinde post federa pacis facte in Thorun, libere restituantur, omnesque promissiones litterales, fideiussorie et alie quecunque etiam restituantur illis, a quibus fuerint exacte, et sive restituantur sive non, sint ipse promissiones casse, inanes et vacue ac nullius efficacie et momenti, quas etiam cassamus, irritamus, evacuamus, annullamus ac irritas et nullas esse decernimus et mandamus; volumusque de cetero, illarum vigore in iudicio et extra neminem posse molestari vel conveniri sub pena decem milium marcarum argenti puri committenda per partem contrafacientem, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco imperiali et pro alia tercia parte parti observanti, et tociens committenda, quociens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis semper remanentibus.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem, quod a deductis in quarto articulo continente in effectu: Quod arbitri pro parte Cruciferorum electi, erant regi Polonie suspecti, quia expresse instruebant Cruciferos; et in deductis in septimo articulo continente in effectu: Quod postquam arbitri concordare non potuerunt, Poloni requisiverunt Cruciferos ut certum diem statuerent, in quo dominus rex Polonie et magister Ordinis convenirent, ut saltem ipsi concordarent, quod Cruciferi nullomodo facere voluerunt[1]; et a deductis in quintodecimo articulo continente in effectu: Quod Poloni propter metum gencium armatorum, quas congregaverunt Cruciferi, convocaverunt sibi stipendiarios, in quibus expenderunt decem milia sexagenarum monete Polonicalis: dictos Cruciferos absolvendos fore et absolvimus illosque reddimus absolutos, et ulterius super illis per dominos regem Polonie et ducem Witoudum nullatenus posse molestari.

Item decernimus, pronunciamus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem composicionem, quod a deductis in tricesimo tertio articulo continente in effectu: Quod de partibus Litwanie ad terram Prussie secrete vie et inconsuete fuerunt designate in magnum preiudicium Ordinis, ad quam viam tollendam in stipendariis ipse Ordo consumpsit quinquaginta milia florenorum et percepit dampnum in mille quinquaginta florenis: dictos dominos regem et Witoudum etc. absolvendos fore et absolvimus illosque reddimus absolutos, et ulterius super illis per magistrum et Ordinem predictos nullatenus posse molestari.

Item pronunciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sentenciamus per hanc nostram arbitramentalem et amicabilem composicionem, quod pendente compromisso, super graniciebus seu limitibus nullus audeat facere aliquam novitatem, donec per nos aut nostros commissarios debite fuerit terminatum, sed quilibet maneat in terminis, in quibus sunt de presenti, sub pena etiam decem milium marcarum argenti puri committenda per partem contrafacientem, applicanda pro tercia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco nostro imperiali et pro alia tercia parte parti observanti, et totiens committenda, quotiens contra predicta ventum fuerit, predictis tamen in esse suo salvis semper remanentibus.

---

[1] Odnosi się to do niedoszłego zjazdu w Murzynnie; zob. str. 27, ods. 1.

Item, quia unio federis perpetui in Thorun initi inter dominos regem Polonie et ducem Witoudum, eorum subditos et adherentes, et magistrum et totum Ordinem Cruciferorum ipsorumque subditos et adherentes fuit mutuo consensu prefatorum partium celebrata, et in ea per expressum cautum est: Quod per nullas penitus dissensiones violetur, etiam partium aliquibus insurgentibus dissensionibus: arbitramur, sentenciamus, declaramus et volumus dictam unionem perpetui federis et contenta in scriptura dicte unionis et concordie perpetuo valituram et valitura et per partes predictas debere perpetuo observari, exceptis tantumodo hiis, in quibus per compromissum in nos factum per partes predictas et presens nostrum arbitramentum super eo et aliud quodcunque, arbitramentum per nos ferendum aliter vel alio modo fuerit declaratum. Et dictam unionem et omnia contenta in scriptura dicte unionis perpetuo observari mandamus ad penam decem milium marcarum argenti puri committendam per partem contrafacientem, applicandam pro tercia parte camere apostolice et pro alia tercia parte fisco nostro imperiali et pro alia tercia parte parti observanti, que pena commissa, exacta vel non, predicta semper maneant in sui roboris firmitate, salvis tamen semper in his, que in presenti capitulo omnibusque precedentibus capitulis continentur, iuribus imperialibus quibuscunque.

Item arbitramur, pronunciamus, decernimus, declaramus, componimus et sentenciamus, quod omnes alie proposiciones, articuli producti coram nobis per supradictas partes, remittantur et remitti debeant ad partes probandi et probande, quoniam hic facultas probacionis eorundem et earundem ac effectuum ipsorum capitulorum non fuit, et quia est dubium, an quedam articulata sint antiqua et sublata per pacem initam inter partes predictas in Thorun. Quorum quidem proposicionum et articulorum tenor summarie sumptus et effectualiter sequitur infrascriptus:

Inprimis effectus primi articuli est, quod concordiam, quam fecerunt Cruciferi cum domino rege Polonie etc. in civitate Thorun anno Domini MCCCCXI in mense Februarii, ipsi Cruciferi servare noluerunt, eo, quod in die Nativitatis beate Marie Sept. 8. virginis in loco compromisso[1] nec per se nec per suos procuratores comparere voluerunt, sed quarta die comparuerunt; petuntur ergo expense facte pro parte dicti regis Polonie.

Item effectus II articuli est, quod postquam ipsi Cruciferi comparuerunt quinta (sic) die, statim suos articulos et responsiones dare noluerunt, sed aliquot diebus protraxerunt; pro quibus pro parte domini regis Polonie petuntur expense et interesse.

Item effectus III articuli est, quod sicut super granicibus et limitibus fuerat concordatum, Cruciferi nichil tractare voluerunt de eisdem metis, sed aliis factis intricaverunt ne perveniretur ad finem.

Item effectus V articuli est, quod arbitri Cruciferorum non tendebant ad decisiones causarum, sed solum tendebant ad hoc, ut ad superarbitrum dominum Papam causa remitteretur.

Item effectus VI articuli est, quod post quatuordecim dies postquam convenerant Poloni et Cruciferi et quelibet pars suos arbitros eligerat (sic), inventum est, quod nuncii ipsorum Cruciferorum plenum mandatum non habuerunt.

---

[1] Sprawa ta odnosi się do bezskutecznego zjazdu pełnomocników w Murzynnie p. Inowrocławiem; zob. str. 27, w. 6.

Item effectus VIII articuli est, quod pro parte domini regis Polonie petuntur expense facte predictis diebus in articulis supradictis, et est summa predictarum expensarum mille marcarum monete Polonicalis.

Item effectus IX articuli est, quod Cruciferi diffamaverunt dominos regem Polonie et ducem Witoudum, imponentes eis, quod promissa ipsorum non servassent.

Item effectus X articuli est, quod Cruciferi intulerunt dominis regi Polonie et duci Witoudo magnam iniuriam, imponendo eis, quod captivos Cruciferorum non dimiserant prout promiserant, et quod ipsi Cruciferi adhuc hodie detinent captivos de regno Polonie.

Item effectus XI articuli est, quod Cruciferi intulerunt magnam iniuriam dominis regi et duci predictis false asserentes, quod ipsi domini rex et dux sexingentos captivos Pruthenorum contra propria promissa adhuc detinent, et quod ligam cum infidelibus contra Christianos fecissent.

Item effectus XII articuli est, quod Cruciferi dixerunt, quod ipsi domini rex et dux cum paganis et Tartaris vellent destruere Cruciferos, et sic ipsi Cruciferi inceperunt incitare totam Christianitatem contra dictos regem et ducem in eorum detrimentum et infamiam valde magnam.

Item effectus XIII articuli est, quod Cruciferi fecerunt inextimabilem iniuriam predictis dominis regi et duci, et quod ipsi Cruciferi pacem et concordiam initam violaverunt.

Item effectus XIV articuli est, quod Cruciferi precluserunt viam mercatoribus de Polonia, et quos invenerunt in terris eorum de mercatoribus Polonie, submerserunt, iugulaverunt et expoliaverunt bonis eorum, que extendunt se ad viginti mille sexagenas monete Polonicalis.

Item effectus XVI articuli est, quod propter infamiam, quam intulerunt Cruciferi ipsis dominis regi et duci, fideiussores ipsorum Cruciferorum noluerunt venire ad obstagium, propter quod petuntur interesse.

Item effectus XVII articuli est, quod durantibus treugis ipsi Cruciferi de subditis propriis tam nobiles quam rusticos interfecerunt contra litteras federis pacis, in quibus dictum est: Quod omnes qui tempore guerre adheserunt regi Polonie, immunitate priori gauderent et quod bona ipsorum pacifice possiderent.

Item effectus XVIII articuli est, quod Cruciferi receperunt septuaginta vasa cervisie propter theloneum fictum, circa curiam que vocatur Antiqua Thorun.

Item effectus XIX articuli est, quod Cruciferi exspoliaverunt certos mercatores de Polonia, a quibus ipsi Cruciferi receperunt viginti vasa cervisie, duo mellis, ac decem et octo equos ac centum et quinquaginta marcas monete Polonicalis.

Item effectus XX articuli est, quod ipsi Cruciferi receperunt a quibusdam nobilibus de Polonia res ad centum et quinquaginta marcas ascendentes, et quod receperunt multos carbones.

Item effectus XXI articuli est, quod ipsi Cruciferi vulneraverunt quosdam cives de Thorun et exspoliaverunt eos de rebus suis, ad ducentas marcas ascendentes.

Item effectus XXII articuli est, quod Cruciferi captivaverunt sex mulieres Polonorum cum sex adolescentulis, et eos carceraverunt et in carceribus detinuerunt a Carnisprivio usque ad festum Pasche, ubi petuntur interesse sexaginta marce.

Item effectus XXIII articuli est, quod Cruciferi captivaverunt tres mulieres de Polonia cum maritis earum et receperunt triginta marcas ab eisdem.

Item effectus XXIV articuli est, quod Treska vasallus Cruciferorum spoliavit duas Polonas in quindecem marcis.

Item effectus XXV articuli est, quod Cruciferi detinent duos cives cum quibusdam rebus eorum et depactaverunt eosdem ad centum viginti marcas.

Item effectus XXVI articuli est, quod Cruciferi detinuerunt et detinent Nicolaum Rosochatz transeuntem cum pice, et depactaverunt ipsum in sexaginta marcis et receperunt omnes alias suas res.

Item effectus XXVII articuli est, quod Cruciferi exspoliaverunt terram Bidgosciensem.

Item effectus XXVIII articuli est, quod Cruciferi exspoliaverunt quosdam cives de Bidgoscia de tribus curribus et novem equis sexaginta marcas valentibus.

Item effectus XXIX articuli est, quod Cruciferi exspoliaverunt certos cives Bidgoscienses de bonis que valebant ducentas marcas Polonicales.

Item effectus XXXI articuli est, quod Cruciferi receperunt viginti vasa cervisie et unam navim valentem quinque marcas.

Item effectus XXXII articuli est, quod Cruciferi prohibuerunt, ne mercatores Poloni possint applicare ad portum regni per fluvium Wisla.

Item effectus XXXIII articuli est, quod Cruciferi prohibuerunt ipsis Polonis, ne navigia exercerent in fluvium Wisla.

Item effectus XXXIV articuli est, quod post pacem perpetuam ipsi Cruciferi detinent iniuste feudum, possessiones regni, ducatus et ecclesiarum ac fructus percipiunt ex eis, quos fructus extimant ad viginti mille sexagenas grossorum Bohemicalium.

Item effectus XXXV articuli est, quod Cruciferi submerserunt quemdam vasallum domini regis Polonie.

Item effectus XXXVI articuli est, quod Cruciferi occupaverunt iniuste borram ad districtum Gnewcoviensem spectantem, ad latitudinem per medium milliare, in longitudine per duo milliaria.

Item effectus XXXVII articuli est, quod Cruciferi quosdam vasallos domini regis Polonie abstraxerunt ab obediencia domini regis Polonie post ultimam pacem factam.

Item effectus XXXVIII articuli est, quod quadraginta equites Cruciferorum abduxerunt de regno Polonie quadraginta pecora.

Item effectus XXXIX articuli est, quod Cruciferi occupaverunt insulam Potterwerder[1] ad regnum Polonie spectantem.

Item effectus XL articuli est, quod Cruciferi submerserunt quatuor familiares domini regis Polonie.

Item effectus XLI articuli est, quod post pacis unionem Cruciferi vastaverunt tres provincias domini ducis Witoudi devastando predictas provincias et comburendo ac bona deportando, que bona existimantur ad decem milia sexagenarum.

Item effectus XLIII articuli est, quod post pacis unionem Cruciferi fecerunt ligam cum diversis principibus contra dominos regem et ducem Witoudum.

Item effectus XLIV articuli est, quod Cruciferi detinent castrum Memel in terra Samagittarum, quod tamen domini rex et dux prefati ex littera pacis usque ad vitam eorum plene deberent possidere.

Item effectus XLVI articuli est, quod aliquas terras Cruciferi precario habuerunt et detinent, quas requisiti noluerunt restituere.

---

[1] Na Wiśle w okolicy m. Solca.

Item effectus XLVII articuli est, quod sanctus Otto convertit terram Pomeranie una cum ducibus, quare petitur, quod illorum ducum successoribus restituatur.

Item effectus XLVIII articuli est, quod terra Pomeranie, Dobrinensis, Michaloviensis Lothonensis[1], Naklensis, Cuyavie, Syradie, Brestensis, Lanciciensis, Maioris et Minoris Polonie continue fuerunt dominorum regis et ducis Polonie, et non Cruciferorum, et quod hec sunt notoria et manifesta.

Item effectus XLIX articuli est, quod articulus precedens probatur per istud, videlicet quod predicte terre sunt de diocesi episcopatuum Polonie, videlicet Gnesnensis et Culmensis.

Item effectus L articuli est, quod quadragesimus tertius (sic) articulus probatur per hoc, quod Dantzk et Pomerania adhuc hodie partim sunt Gnesnensis et partim Wladislaviensis, partim Caminensis diocesis.

Item effectus LI articuli est, quod Cruciferi sunt de iure patronatus dominorum regis et principum Polonie, quia ipsi dominus rex et principes fundaverunt predictum Ordinem.

Item effectus LII articuli est, quod Cruciferi occasione terrarum, eisdem Cruciferis per dominum regem et principes Polonie donatarum, plures alias terras occuparunt iniuste, que petuntur restitui una cum fructibus perceptis et percipiendis.

Item effectus LIII articuli est, quod omnia privilegia Cruciferorum, per summos pontifices et imperatores concessa, sunt surrepticia, eo, quod obtinuerunt ius patronatus domini regis et principum Polonie.

Item effectus LIV articuli est, quod Cruciferi destruxerunt castrum Slotorie et spoliaverunt terram Dobrinensem, Siradiensem, Lanciciensem, Cuiavie et terras Gnesnenses, et destruxerunt villas et ecclesias defloraveruntque virgines et rapuerunt mulieres in iisdem terris.

Item effectus LV articuli est, quod Cruciferi nolunt restituere terras Pomeranie et Michaloviensem, sed violenter et iniuste usque nunc detinent.

Item effectus LVI articuli est et generaliter, quod pax est violata.

Item effectus LVII articuli est, quod Cruciferi ipsi ingrati terram propriam ipsorum ducum Mazovie violenter occupaverunt, terras et limites ultra decem miliaria in longitudine et sex miliaria in latitudine.

Item effectus LVIII articuli est, quod ipsi Cruciferi vi rapuerunt bona domini regis et principum Polonie.

Item effectus LX articuli est, quod ipsi Cruciferi crudelius invaserunt regnum Polonie, postquam viderunt dominum Wladislaum regem Polonie coronatum.

Item effectus LXI articuli est, quod Cruciferi invidentes regi Polonie, quando viderunt eum ire ad baptismum, assumptis sibi infidelibus et schismaticis devastaverunt et conbusserunt terras dicti domini regis ad spatium LX miliarum, conantes, quod per hoc idem dominus rex a baptismo retraheretur[2].

Item effectus LXII articuli est, quod Cruciferi post baptismum domini regis Wladislai terram ipsius XVIII annis continue invaserunt, baptisatos et cathecumenos ac neophitos interficiendo et aliquos deducendo, et tandem predicti regis fratrem Casimirum interfecerunt Christianissimum, cum capite eius ludibria facientes in con-

---

[1] Zlothoriensis? — [2] Wielka wyprawa na Litwę w r. 1385.

temptum fidei catholice, et ecclesias schismaticorum ibidem existentes intactas permiserunt cum suis pertinenciis [1].

Item effectus LXIII articuli est, quod Cruciferi sororem domini regis Polonie baptisatam tradiderunt nuptui Wasilio Magno duci schismaticorum in dampnatum matrimonium, preter voluntatem dictorum dominorum regis et ducis, per quod matrimonium multe conversiones infidelium sunt prohibite, et adhuc illam fovent.

Item effectus LXIIII articuli est, quod quamvis incole terre Litwanie de die in diem fidei catholice se subicerent et quasi omnes fideles existerent, tamen ipsi Cruciferi vocant eos infideles per totum mundum, et omnes Christianos contra eos excitaverunt quantum in eis fuit.

Item effectus LXV articuli est, quod dominus Papa misit litteras inhibitorias ipsis Cruciferis, ne debellarent ulterius ipsos Litwanos; quam litteram ipsi Cruciferi deriserunt et vilipenderunt.

Item effectus LXVII articuli est, quod Cruciferi a tempore regine Hedwigis detinent terras Dobrinensem et Slotoriensem una cum fructibus usque modo, quarum obventiones et utilitates estimantur ad centum milia marcarum.

Item effectus LXVIII articuli est, quod Cruciferi terras predictas noluerunt restituere dominis regi et duci, donec ab eis extorsissent magnam summam pecunie, videlicet L millia florenorum et duo millia ac quadringentas sexagenas grossorum Bohemicalium atque promissionem littere super terram Samagittarum.

Item effectus LXIX articuli est, quod ipsi Cruciferi nolunt tenere concordiam factam sub castro Raczans super Wislam [2], in qua conventione expresse cavebatur de castro Drezno [3].

Item effectus LXX articuli est, quod Cruciferi exspoliaverunt exercitum domini regis Polonie sub castro Drezno.

Item effectus LXXI articuli est, quod Cruciferi occupaverunt multas terras prope castrum Drezno fingentes novas metas in novis signaturis arborum, in quibus rex Polonie habuit dampnum centum milium sexagenarum.

Item effectus LXXII articuli est, quod Cruciferi occupaverunt sylvam mense episcopalis Posnaniensis.

Item effectus LXXIII articuli est, quod Cruciferi derivarunt fluvium Drewantz [4] ab antiquo alveo per artificium.

Item effectus LXXIIII articuli est, quod Cruciferi in loco Fordan [5] nominato destruxerunt navigia, et regnicolas regni Polonie multos interfecerunt ibidem et submerserunt.

Item effectus LXXV articuli est, quod Cruciferi prohibent cives Bidgostienses navigare cum magnis navibus in flumine Wisla.

Item effectus LXXVI articuli est, quod quamvis rex Polonie consenserit, quod una vice Cruciferi possent piscare in quodam fluvio regni prope Wislam, nunc tamen contra dominum regem Polonie proprietatem fluminis sibi usurpant.

Item effectus LXXVII articuli est, quod quidam commendator de ecclesia oppidi Caminensis [6] traxit quendam nobilem vasallum regni, nomine Rinarzschofzky [7].

---

[1] Przy oblężeniu Wilna w r. 1390. — [2] Pokój zawarty w Raciążu roku 1404 dnia 23 Maja, Zob. na str. 18, Ods. 3. — [3] Drzeń nad Notecią. — [4] Rzeka Drwęca. — [5] Fordon przy ujściu Brdy. — [6] Miasto Kamień na Krajnie. — [7] Rynarzew nad Notecią.

Item effectus LXXVIII articuli est, quod ipsi Cruciferi receperunt LX lastas frumenti ipsius domini regis contra promissa per eosdem Cruciferos.

Item effectus LXXIX articuli est, quod ipsi Cruciferi litteram pacis federis nolunt tenere, eo, quod adhuc hodierna die limites occupant sicut prius.

Item effectus LXXX articuli est, quod contra litteras pacis federis Cruciferi confederaverunt se cum Switrigallone regis inimico

Item effectus LXXXI articuli est, quod ipsi Cruciferi Wiskonem vasallum regni Polonie exspoliaverunt rebus suis, que extendunt se ad octingentas sexagenas.

Item capitula illorum, qui dicuntur proscripti, videlicet Iohannis Sczyplyn[1], Iohannis Renicz[2], Francisci de Kintenaw[3] et Guntheri de Delaw[4].

Item capitula Staske et Bertoldi filii sui et Slomiuske coniugis domini Schebude.

Item effectus unici articuli pro parte domini episcopi Gnesnensis producti est, quod Cruciferi occuparunt et exspoliarunt villas, curias, decimas mense archiepiscopalis Gnesnensis, quare petitur restitucio cum fructibus perceptis et aliis rebus ablatis per eosdem.

Item effectus articuli unici pro parte domini episcopi Plocensis producti est, quod Cruciferi de anno precedenti de mense Novembris spoliaverunt dominum episcopum Plocensem et mensam suam de villis Berwalt[5] et Orzechaw[6] in terra Culmensi Cruciferorum existentes (sic), quare petitur restitucio eorundem cum fructibus perceptis et tributis indebite exactis et rebus ablatis.

Sequuntur articuli et proposiciones pro parte ducis Mazovie producti.

Item effectus primi articuli est, quod anno Domini millesimo trecentesimo LXI fuit gravis dissensio orta inter ducem Mazovie Semovitum awum nunc existencium ducum, ex una parte, et inter dominum Ludolphum magistrum Ordinis, parte ex altera, de et super certis limitibus infrascriptis.

Item effectus II articuli est, quod post dictam guerram dux predictus et magister prefatus fecerunt concordiam perpetuo duraturam, certis litteris patentibus ipsius magistri Ludolphi et regis Polonie comprehensam.

Item effectus III est comprehensivus copie littere magistri Ordinis Ludolphi predicti pie memorie super limitacione limitum seu granicierum super terris Mazovie et Prussie, proprio sigillo magistri predicti, et non conventus Ordinis sigillatarum[7].

Item effectus IV articuli est, quod dux Semovitus fuit in pacifica possessione terrarum circa limites iacentium secundum continenciam litterarum, quarum litterarum effectus in precedenti articulo inmediate continetur, et quod etiam ante datam illarum litterarum, et quod predicta sint vera, publica et manifesta.

Item effectus V articuli est, quod non obstante littera magistri prefati, Cruciferi occupaverunt terram ducis Mazovie ultra metas in littera contentas in latitudine ad quatuor miliaria et in longitudine ad multo plura.

Item effectus VI articuli est, quod Cruciferi ultra metas in predicta littera contentas diversos agros, prata, sylvas, borras, rubeta, molendina circa fluvium Orzicz[8] et Rudam[9] iniuste occuparunt et usque nunc detinent occupatos.

---

[1] Szczupliny p. Dąbrownem. — [2] Ryńsk p. Chełmżą. — [3] Kitnowo p. Grudziądem. — [4] Dylewo p. Brodnicą. Są to członkowie t. zw. Związku jaszczurczego, z których Mikołaj z Ryńska ścięty został w Grudziądzu r. 1411. — [5] Mysia dziura p. Świeciem. — [6] Orzechowo p. Toruniem. — [7] Dokument odnośny zob. w Voigt Cod. diplom. Prussic. III, Nra. XXXIX. XL. — [8] Orycz, prawy przypływ Narwi. — [9] Ruda, młyn nad strum. Ruda na północ Mławy.

Item effectus VII articuli est, quod Cruciferi tempore pacis modernorum ducum castrum Novigrad[1] in terra Mazovie situatum devastaverunt et combusserunt, et ibidem diversos nobiles et ignobiles utriusque sexus interfecerunt.

Item effectus VIII articuli est, quod Cruciferi turrim Lothoria[2] nominatam, tempore quo dux Mazovie edificabat, hostiliter circumdederunt dictumque ducem captivaverunt et multas suas gentes interfecerunt et omnem thesaurum ibidem existentem deportaverunt.

Item effectus IX articuli est, quod Cruciferi villam domini Iohannis ducis Mazovie nunc existentis, que villa vocatur Pyrsewoszi[3], invaserunt et ibi tres masculos occiderunt et quartum puerum in ignem proiecerunt.

Item effectus X articuli est, quod Cruciferi invaserunt quandam villam ducis Mazovie Lanki[4] nominatam, et ibi annuum censum dicti ducis receperunt aliaque bona plura deportaverunt, et que deportare non poterant, combusserunt.

Item effectus XI articuli est, quod provisor de Ianowgrod[5] ex mandato Ordinis villam ducis Iohannis nominatam Ploczko[6] invasit, ibidem diversos vulnerando et scultetum interficiendo.

Item effectus XIII articuli est, quod ipsi Cruciferi multos piscatores, item mellifices in terris predicti Iohannis ducis submerserunt et interfecerunt bona ipsorum auferendo.

Item effectus XIV articuli est, quod ipsi Cruciferi frequenter invaserunt terram Iohannis ducis prefati, et diversos ibidem interfecerunt et multos ad portas proprias suspenderunt.

Item effectus XV articuli est, quod de anno Domini MCCCCIX commendator de Osterrod[7], ceteris commendatoribus sibi adiunctis, terram ducis Iohannis Czechonoviensem[8] nominatam invasit et diversos homines interfecerunt, ac diversas virgines defloraverunt plures atque mulieres violaverunt et rapuerunt.

Item effectus XVI articuli est, quod ipsi Cruciferi post ultimam pacem mercatores quorum nomina sequuntur exspoliaverunt in terra Prussie, videlicet Mathiam metsecundum, Graudam metsecundum, Stanislaum opidanum Czechonoviensem, unum nobilem de Obrab[9] et quendam Nicholaum de villa Comorowgrad[10], quorum bona extimantur ad CCCC sexagenas communiter et divisim.

Item effectus XVII articuli est, quod scultetus de villa Prantnicza[11] in terra et dominio Prussie quendam Iacobum opidanum de XIX et dimidia sexagena publice et palam exspoliaverunt.

Item effectus XVIII articuli est, quod de villa Gmewo[12] quendam opidanum Wischegradensem[13] in XVII sexagenas grossorum spoliaverunt.

Item effectus XIX articuli est, quod villani de predicta villa Gmewo Albertum opidanum de Wischegrad de duabus sexagenis cum dimidia et decem grossis spoliaverunt et graviter afflixerunt.

Item effectus XX articuli est, quod homines Cruciferorum tres opidanos predicti opidi Wischegrad omnibus bonis spoliaverunt et spoliatos in lacum proiecerunt, qui miraculose de lacu exiverunt.

---

[1] Nowogrod p. Łomżą. — [2] Złotorja p. Tykocinem. — [3] Przewoz p. Ostrołęką? — [4] Łęg p. Nurem? — [5] Miasto Iohannisburg na Prusach. — [6] Mały Płock p. Łomżą. — [7] Miasto Ostród na Prusach. — [8] Ziemia Ciechanowska. — [9] Obrąb w Prasnyskiem. — [10] Komorowo w Mławskiem? — [11] Prątnica p. Lubawą. — [12] Gniewowo p. Nowem na Kaszubach. — [13] Wyszegród, miasto i gród przy ujściu Brdy.

Item effectus XXI articuli est, quod subditi Cruciferorum Mathiam et Iohannem opidanos de Wischegrad de singulis bonis spoliaverunt.

Item effectus XXII articuli est, quod omnia predicta, a XVI articulo inclusive, sunt publica et notoria.

Item effectus XXIII articuli est, quod de civitate Plocensi et ceteris opidis multi sunt interfecti per commendatorem (sic) opidorum de terra Prussie.

Item effectus XXIV articuli est, quod circa metas et limites veros ipsi Cruciferi captivarunt diversos, et pastores multos exspoliaverunt pecoribus et pecudibus.

Item effectus XXV articuli est, quod ipsi duces Iohannes et Semovitus revocarunt et revocant predicta sibi ad iniurias extimant, Iohannes ad octingenta milia sexagenas, Semovitus vero ad centum milia sexagenas.

Sequuntur articuli et proposiciones pro parte ducis Stolpensis producti.

Item effectus primi articuli est, quod ipsi Cruciferi occupant magnam partem ducatus Stolpensis, videlicet usque ad fluvium Wisla.

Item effectus II articuli est, quod ipse dux Stolpensis ac predecessores ipsius fecerunt diligenciam in repetendo terram ab ipsis Cruciferis, qui restituere recusaverunt, propter quod petitur interesse, quod exstimatur ad CM marcarum puri argenti.

Item effectus III articuli est, quod castrum Butaw[1] est ipsius ducatus, sed Cruciferi iniuste occupant cum fructibus, quod dampnum ad quinquaginta milia marcarum puri argenti extimant.

Item effectus V articuli est, quod Ordo impedivit officiales ducis, ne colligerent mella in agris ducatus predicti, quod dampnum extimant ad decem milia marcarum argenti puri.

Item effectus VI articuli est, quod Baldewinus Stal advocatus Ordinis in Nova Marchia spoliavit villas ipsius ducatus, videlicet Coldacz[2] et Nemmyrn[3], duo milia marcarum argenti.

Item effectus VII articuli est, quod marescalcus Ordinis nomine Walroder intravit terram domini ducis cum potencia eam exspoliando ac mulieres et virgines violando, et quam plures homines dicti ducatus occidit, quod dampnum extimatur ad quinquaginta milia marcarum argenti.

Item effectus VIII articuli est, quod pronuncciacio ducis Swantibori, ex communi voluntate Cruciferorum et ducis facta de limitibus et graniciebus, mandetur effectui.

Item effectus IX articuli est, quod procurator dicti Ordinis, nomine Phleger, detentor districtus Butow, intrans terram ducis interfecit Putkummar et Iereslaum ac omnia que in dicta curia Iereslai fuerunt abstulit in predam, que dampna et iniurie extimantur ad viginti milia marcarum argenti.

Item effectus X articuli est, quod Cruciferi castrum Nuwestetin[4] ac villas et ecclesias in circuitu existentes spoliaverunt, que dampna extimantur ad tria milia marcarum argenti.

---

[1] Miasto Bytowo na Pomorzu. — [2] Kolacz p. Białogrodem na Pomorzu. — [3] Nemmin p. Falkenburg na Pomorzu. — [4] Szczecinek na Pomorzu.

Item effectus XI articuli est, quod advocatus de Lauwenburg[1] nomine Ordinis submersit quendam hominem ducis pro eo, quod petebat salarium pro suo servicio, quam iniuriam extimat idem dux ad mile marcas argenti.

Item effectus XII articuli est, quod idem advocatus in Lauwenburg effregit ecclesiam ville Budissin[2] et oblaciones ac omnia que in ea erant abstulit, que dampna extimantur ad mille marcas argenti puri; et captivavit unum familiarem ducis, nomine Woczik, et adhuc eum detinet.

Item effectus XIII articuli est, quod officiales Cruciferorum de Nova Marchia post compromissum actum in dominum regem Romanorum etc. terram ducis invaserunt et spoliaverunt ultra XXX equos, quam iniuriam estimat idem dux ad XX marcas argenti puri.

Item effectus XIV articuli est, quod advocatus de Lauwenburg fregit piscinam ducis in fluvio Leve[3], quod dampnum extimat dux ad quinquaginta marcas argenti puri.

Item effectus XV articuli est, quod advocatus de Lauwenburg iterum de novo spoliavit ecclesiam de Budissin, quam iniuriam et dampna extimat dux ad tria milia marcarum argenti.

Item effectus XVI articuli est, quod post compromissum factum in regem Romanorum etc. Cruciferi invaserunt terram ducis Stolpensis eique infinita dampna intulerunt.

Sequuntur articuli et proposiciones pro parte Cruciferorum producti etc.

Effectus primi articuli est, quod domini rex Polonie et dux Witoudus nolunt tenere primum articulum littere pacis, sed antiqua dampna per eundem articulum sopita, per verba diffamatoria repetunt[4]; propter quam infamiam petunt Cruciferi interesse.

Item effectus II articuli est, quod episcopus Wladislaviensis contra eundem articulum pacis litigat in curia Romana de dampnis sibi illatis ante pacem ultimam.

Item effectus III articuli est, quod rex et dux Witoudus in convencione celebrata in Morin[5] repetierunt dampna antiqua, et occasione istorum trium articulorum magister compulsus est mittere oratores suos ad reges et principes pro sui excusacione cum expensis quinque milium florenorum Ungaricalium, quas expensas Cruciferi repetunt.

Item effectus IV articuli est, quod rex Polonie et dux Witoudus noluerunt servare secundum articulum pacis, quia adhuc hodie multos captivos detinent in grave dispendium sumptuum et impensarum dictis suis captivis in captivitate factarum, quarum summa ad XX milia marcharum Prutenicalium se extendit; quas expensas Cruciferi repetunt.

Item effectus V articuli est inter alia, quod dux Witoudus fecit submergi quendam familiarem Ordinis Cruciferorum, qui iverat ad querendum unum captivum in Litwania.

Item effectus VI articuli est, quod numerus captivorum est centum et nonaginta sex.

---

[1] Miasto Lawenburg na Pomorzu. — [2] Dziś Budow p. Słupskiem. — [3] Rz. Leba. — [4] To jest zmazanie wzajemnych skarg i krzywd; zob. w Dodatku Pokój Toruński. — [5] Murzynno p. Inowrocławiem; zob. str. 27 ods. 1.

Item effectus VII articuli est, quod quia dux Witoudus detinet captivos magistri Livonie cum gravissimo dispendio Ordinis ad summam XX marcarum Prutenicalium ascendentem, petitur solvi interesse inter alia etc.

Item effectus IX articuli est, quod multi captivi Cruciferorum sunt interempti propter dura vincula Polonorum, et multi sunt missi ad partes remotissimas infidelium, de quibus timetur, quod nunquam revertantur ad fidem catholicam.

Item effectus X articuli est, quod dux Witoudus per unum annum post pacem remisit LX pueros, quos tamen statim post pacem debebat dimittere.

Item effectus XI articuli est, quod contra litteram pacis domini rex et dux prefati multos captivos mutilaverant post pacem, petitur ergo ut satisfiat pro mutilatis.

Item effectus XII articuli est, quod a multis captivis Cruciferorum Poloni post pacem extorserunt iam soluciones pecuniarum.

Item effectus XIII articuli est registrum summarum exactarum a captivis post pacem ultimam, et continet illos captivos, qui dederunt fideiussores.

Item effectus XIIII articuli est registrum exactorum de Marchia post pacem ultimam, que exacta et dampna petuntur per Cruciferos, et est summa exactorum LXII marcarum Prutenicalium, et interesse ducentorum milium florenorum Ungaricalium.

Item effectus XV articuli est narratio nominum eorum Polonorum, qui spoliaverunt homines Ordinis sine captivitate.

Item effectus XVI articuli est narratio eorum, qui post pacem factam dederunt fideiussores pro libertatibus ipsorum, sed nondum solverunt.

Item effectus XVII articuli est narracio eorum nominum, qui adhuc in captivitate detinentur.

Item effectus XVIII articuli est, quod Iungeling exaccionavit militem Sibiconem post festum sancti Michaelis proxime elapsum in CXX marcis Polonicalibus.

Item effectus XIX articuli est registrum expensarum, quod fecit magister ad relevandum penuriam captivorum, et durat per tria folia cum dimidio.

Item effectus XX articuli est, quod domini rex Polonie et dux Witaudus contra litteram pacis, iuste relegatos per Prutenos propter crimen lese maiestatis, post ultimam pacem factam seu commissam fovent et defendunt; petunt ergo Pruteni, ut predicti relegati eliminentur de regno Polonie.

Item effectus XXI articuli est, quod Poloni contra litteram pacis castra et civitates, quas restituerunt Prutenis, non restituerunt integras, sed spoliatas tam utensilibus, provisionibus, quam instrumentis.

Sequuntur propositiones contra ducem Stolpensem. Item effectus XXIII articuli est, quod dux Stolpensis iniuste detinet quatuor villas Ordinis.

Item effectus XXV articuli est, quod dux Witoudus mercatorum Livonie bona fecit arrestari in Ploskow [1], et tamen magister Livonie habet litteras ducis Witoudi, quod bona mercatorum Livonie debent esse libera.

Item effectus XXVI articuli est, quod marschalcus domini regis Polonie fecit novum et falsum theolonium super fluvium Drewancz.

Item effectus XXVII articuli est, quod capitaneus in Bromburg fecit novum passagium et inconsuetum super fluvium Wisla in magnum preiudicium Ordinis.

---

[1] Miasto Psków.

Item effectus XXVIII articuli est, quod capitaneus Wladislaviensis impedit piscatores commendatoris in Thorun, navigia cum retibus et piscibus recipiendo.

Item effectus XXIX articuli est, quod Thomischik miles, iniuriam sibi factam, per litteram pacis sopitam diffamando, Ordinem divulgat.

Item effectus XXX articuli est, quod subditi domini regis Polonie contra litteras pacis et salviconductus dominum archiepiscopum Rigensem una cum fratre Hinrico Hold, missos per Ordinem ad dominum regem Romanorum et Ungarie, acriter invaserunt.

Item effectus XXXI articuli est, quod dominus rex Polonie, quamvis promisit in littera pacis quod factum castri Drezno iuridice deberet terminari, tamen ipse dominus dux furtim misit proditores, ut castrum predictum furtive habere posset.

Item effectus XXXII articuli est, quod in conventione facta in Morin oratores et nuncii domini regis Polonie non poterant induci ad tractandum de iusticia, nec volebant remittere causam ad superarbitrum dominum Papam vel ad sacrum Romanum imperium, sed dominus rex predictus congregavit exercitum propter habenda fortalicia Pruthenorum.

Item effectus XXXIIII articuli est, quod dominus rex Polonie preclusit viam mercatoribus Prussie.

Item effectus XXXV articuli est narracio diversorum nominum nuncciorum Ordinis, qui in Polonia fuerunt spoliati litteris et bonis.

Item effectus XXXVI articuli est narracio diversorum nominum nuncciorum magistri generalis Ordinis in Polonia interfectorum.

Item effectus XXXVII articuli est, quod dominus rex Polonie nec litteras apostolicas nec aliorum principum pro Ordine directas recepit, ymmo capitaneus suus in Briske[1] scripsit commendatori in Thorun, quod nullum nunccium sibi mittat, quia submergeret quoscunque mitteret.

Item effectus XXXVIII articuli est, quod dux Witoudus non intendit pacem firmatam servare, quia continue inducit illos de Ploskow[2] et Nowgarden[3] ad hoc, quod faciant gwerras Livoniensibus.

Item effectus XXXIX articuli est, quod intencio Polonorum est exstirpare Cruciferos.

Item effectus XL articuli est registrum, in quo sunt nomina militum Prussie, qui post pacem ultimo factam fuerunt exspoliati.

Item effectus XLI articuli est registrum dampnorum et interesse, magistro generali et Ordini post firmatam pacem factorum et illatorum ac diversis castris et civitatibus, opidis et personis, que dampna durant scripta per quinque folia.

Item effectus XLII articuli est, quod dux Witoudus in terra Samagittarum pendente compromisso edificavit duo castra[4] in preiudicium Ordinis valde magnum.

Item effectus XLIII est registrum dampnorum, que fecerunt et intulerunt Poloni ipsis Cruciferis pendente compromisso in diversis castris, civitatibus, villis, opidis et personis circa festum Pasche proxime preteritum, que dampna durant scripta per tria folia.

De reliquis vero tam deductis quam deducendis, quia in presenciarum terminari non possunt et aliqua alciorem indaginem requirunt, remittimus partes ad

---

[1] Brześć Kujawski. — [2] Miasto Pskow. — [3] Miasto Nowogrod. — [4] Wielona i Beisten; zob. Doc. 12.

nostros commissarios, deputandos a nobis tam ad recipiendas informationes opportunas per quascunque probaciones, quam ad amicabiliter de communi consensu partium per eosdem terminandum vel referendum nobis, aut alias per nos deputandos, postea cognoscendum, terminandum, arbitrandum et amicabiliter componendum, prout ex tenore litterarum compromissorialium predictarum concessum est, et hoc, quando et quotiens nobis visum fuerit et commode desuper poterimus intendere. Nec non reservamus nobis super iam pronunciatis et pronunciandis etc. potestatem interpretandi, declarandi et cetera faciendi, de quibus vigore litterarum compromissorialium predictarum nobis facultas competit pro facto, quia in negocio edificationis seu constructionis castri per ducem Witoudum de novo erecti seu instaurandi, in presentiarum propter eius arduitatem deliberationem nostram et pronuncciacionem duximus deferendum. Et in crastino pronuncciacionis predicte, de et super eodem negotio in domo habitacionis reverendissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis archiepiscopi Stregoniensis Bude, modo et forma inmediate subscriptis, digesta maturitate duximus pronuncciandum ut sequitur in hec verba:

Item pronuncciamus, decernimus, declaramus, amicabiliter componimus, arbitramur et sententiamus per hanc nostram arbitralem et amicabilem compositionem: quod si castra per ducem Witoudum noviter erecta fuerint infra limites patrimonii dominorum regis et ducis predictorum, quod super illis magister et Ordo nullam molestiam eis inferant; si vero inter limites magistri et Ordinis, excepta terra Samagittarum, domini rex et dux prefati illa debeant magistro et Ordini libere et sine impedimento relaxare sub pena decem milium marcarum argenti puri, committenda per partem contrafacientem, applicanda pro tertia parte camere apostolice, pro alia tercia parte fisco nostro imperiali et pro alia tercia parte parti alteri; que pena totiens committatur, quotiens contra predicta ventum fuerit. Si vero in terra Samagittarum predicta castra nostri commissarii per nos deputandi edificata invenerint, nostre deliberacioni reservamus, an predicti domini rex et Witoudus illa castra in terra Samagittarum potuerunt edificare, an non.

Datum, latum et pronunciatum fuit dictum arbitramentum seu amicabilis composicio sive sentencia arbitraria inter partes predictas ad peticionem, instanciam et auscultacionem procuratorum partium utrarumque, videlicet domini Andree Laskaris prepositi Wladislaviensis et domini Michaelis Blida canonici Poznaniensis decretorum doctorum, procuratorum dominorum predictorum regis Wladislai et ducis Witoudi et partis eorumdem dominorum regis et ducis ac domini Iohannis et Henrici episcoporum supradictorum, nec non ad peticionem et instanciam et auscultacionem procuratorum partis adverse, videlicet reverendissimi in Christo patris domini Iohannis Dei et apostolice Sedis gracia archiepiscopi Rigensis, domini Henrici senioris de Plawen, fratrum Michaelis Kochmeister supremi marscalci, Werneri de Tettingen supremi hospitalarii et commendatoris in Elbingo, Frederici de Welde supremi traparii et in Cristburg commendatoris, Eberhardi de Wallenfels commendatoris in Thorun, Ordinis sancte Marie Theuthonicorum, domini Iohannis Abeczyher decretorum doctoris et prepositi Warmiensis, Iohannis Hildebrandi cappellani magistri generalis, Petri de Lapide fratrum Ordinis supradicti et Teodorici militis de Logendorff Pomezaniensis diocesis, in aula magna regia castri Budensis sub nostre maiestatis sigilli appensione testimonio litterarum, anno Domini millesimo CCCCXII, vigesima quarta die Augusti, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXV, Romanorum vero secundo, presentibus ibidem reverendissimis in Christo patribus, dominis, domino

Branda miseracione divina presbytero cardinali Placentinensi ac apostolice Sedis in regno Hungarie a latere legato, domino Iohanne archiepiscopo Stregoniensi primate et in Strigoniensi ac Collocensi provinciis legato nato ac aule Romanorum regie cancellario, domino Andrea de Benciis de Guallo archiepiscopo Spalatinensi, comite Bertoldo de Ursinis de Urbe comite Suanensi, Hugone de Herworst ambaxiotoribus domini Pape, domino Symone abbate sancti Iohannis Reomensis decretorum doctore, domino Iohanne preposito sancti regis Stephani Strigoniensi et vicecancellario imperiali, domino Benedicto preposito Albensi et domini Pape prothonotario, domino Mimoldo Stephani de Magalottis de Urbe veteri, magistro Benedicto de Macra legum doctoribus, domino Philippo de Pictavia milite, domino Arceriano consiliario ac cambellanio regis Francie, domino Bruneto de la Schala de Verona, Iacobo de Carraria de Padua, comite Guillermo de Prata, Pipone de Ozora comite Themesiensi, Emerico de Peryn secretario cancellario regie maiestatis, et aliis quam pluribus fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Doc. 19.

Sigmund Romischer Kunig etc. 1412 Aug. 30, zu Ofen; zawiera z pełnomonikami Zakonu Krzyżaków układ, mocą którego tenże zobowiązuje się wypłacić mu należne królowi Polskiemu 50,000 kop gr. Prazkich, jeżeli dostawi Zakonowi zapis na tę sumę wystawiony. (Str. 30, w. 1.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX|a, Nr. 80. (Oryginał aa papierze, podpieczętowany dwóma pieczęciami.)

Es ist zu wissen, daz in den Iaren nach Crists Geburt tusent vierhundert und in dem czwelften, des nechsten Dinstages vor sant Egidii Tage, zu Ofen, wir Sigmund von Gotes Gnaden Romischer Kunig und zu Ungern, Dalmacien, Croacien etc. Kunig, und wir Iohan Erczbischoff zu Ryge, Heynrich Herre zu Plawen, Bruder Michel Kuchenmeister des Tutschen Ordens obrister Marschalk, Wernher von Tettyngen obirster Spittaler und Kompthur zu Elbinge, Bruder Fridrich von Welden obrister Trappier und Compthur zu Cristburg, und Bruder Eberhart von Wallenfels Compthur zu Thorun, anstat und von wegen des erwirdigen Hern Heinrichs von Plawen Homeisters und des vorgenanten Ordens diser nachgeschriben Teyding und Stucke recht und redlich mit einander uberkommen sin. Czum ersten also: mögen wir vorgenanter Kunig Sigmund dem vorgenanten Orden den Brief, den er dem allerdurchluchtigisten Fursten Kunig Wladislaw Kunig zu Polan, unserm lieben Bruder, uber hunderttusent Schok Behemischer Grossen gegeben und mit Burgen vergwisset hat, widerschaffen, das uns dann die vorgenanten Homeister und Orden das Gelt, das sy demselben Kunig von Polan noch schuldig sin, des mit Namen fumfczigtusent Schok Behemischer Grosser ist, richten und beczalen sollen, als hernach begriffen ist mit Namen: sollen derselb Hohmeister und Orden uns Kunig Sigmund vorgenant uff unser Frawn Tag der Liechtmesse nechste kommende dryczehenthalb tusent Schock, und dornach uff Mittefaste dryczehenthalbtusent Schock, und dann uff sant Michels Tag zunechste dornach volgende fumfundzweinczigtusent Schok, und dann uff Ostern die zunechste nach dem yczgenanten sant Michels Tag, mit Namen in dem Iare nach Crists Geburd vierczehenhundert Iar und dornach in dem vierczehenden

A. 1413 Febr. 2. A. 1413 Mart. 13. A. 1413 Sept. 29. A. 1414 Apr. 8.

Iare kommen, czwelftusent Schok, alles der vorgenanten Grossen, richten und beczalen on Verczichen. Item, ouch sol solich Beczalung zu Thorun oder zu Bresslaw, mit Gold oder mit Silber, gemunczt oder ungemunczt oder an Behemischen Grossen beschehen. Item, wer aber, daz wir vorgenanter Kunig Sigmund dem vorgenanten Homeister und Orden den vorgenanten Schuldbrief nicht widerschüfen vor der vorgeschriben ersten Beczalung, so sollen uns derselbe Homeister und Orden der vorgenanten Beczalung nicht phlichtig seyn. Und zu Urkund diser vorgeschriben Teyding, ist unser, vorgenanten Kunig Sigmunds Insigel, und myn, vorgenanten Bruder Michels Insigel von mynen und der vorgenanten miner Herren und Mitbruder wegen gedrukt zu Ende diser Schrifft.

Doc. 20.

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Oct. 1, Bude; udziela Benedyktowi z Makry pełnomocnictwo do wykonania wyroku wydanego przez siebie w Budzie dnia 24 Sierpnia roku 1412 i do zakończenia niedoszłych jego części.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Prusie composicio pag. 1.

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. rex, arbiter, arbitrator et amicabilis compositor inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et preclarum principem Allexandrum alias Vitholdum Magnum ducem Lythwanie, fratres nostros karissimos, et prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos et omnes coadiutores dicto domino regi Polonie, ex una, et venerabilem fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutonicorum magistrum generalem et ipsum Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes eorum, partibus ex altera, super omnibus displicenciis et controversiis, que inter dictas partes vertebantur et nunc vertuntur, electus et deputatus benivole pariter et assumptus, notum facimus tenore presencium quibus expedit universis, quod quia magna nobilis et egregii viri Benedicti de Macra in utroque iure licenciati dominique de Czuch, fidelis nostri dilecti circumspeccionis industria, que in magnis et arduis quid expediat quidve deceat longe lateque circumspicit, non inmerito nos induxit, ut sibi, in quo securi quiescimus, que grandis sunt ponderis et cordi nostro quam plurimum insident committamus: Quare meliori iure, via, modo ac auctoritate, quibus melius possumus et efficacius, predictum Benedictum deputamus ad omnia et singula infrascripta, et tantum in hiis nostras vices plenarie eidem committimus, nostrumque iudicem delegatum, subarbitratorem ac commissarium de nostra certa sciencia ipsum presentibus constituimus. Primo damus sibi auctoritatem, quod sentenciam et sentencias per nos Bude anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo, vigesima quarta die mensis Augusti latam et latas, cum omnibus suis articulis, punctis, clausulis, dependenciis et connexis valeat et debeat execucioni demandare, testesque pro liquidacione ablatorum et dampnorum illatorum pro ipsorum execucione fienda recipere, et in illis partibus sentencie, in quibus terminus execucioni fiende per nos assignatus non fuerit, ipsum terminum assignare tociens quociens sibi visum fuerit expedire, intra quem seu quos partes parere predicte sentencie nostre debeant. Item damus eidem domino Benedicto auctoritatem, in omnibus proposicionibus utriusque

partis, per nos ad partes remissis et per dictas partes de novo proponendis, citandi testes et partes, testibusque iuramentum deferendi et ipsos examinandi, presumpciones audiendi, instrumenta videndi, et generaliter omnia probacionum genera recipiendi. Item metas et granicies atque nova opera respiciendi et super illis cuiuscunque generis probaciones recipiendi, et in illis, si fieri poterit, de communi partium predictarum consensu finem imponendi, et si non poterit finem imponere de communi partium consensu, que invenerit, per probaciones nobis referendi. In hiis autem taliter agat, quod posterius maiora valeant sibi committi per nostram maiestatem et coram Deo et nobis non paciatur detrimentum, nil odio vel favore, nil timore vel amore, munere vel obsequio, sed solius Dei amor et fidelitas, quam nobis et corone nostre debet, sit in corde et operibus suis. Datum Bude anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo prima die Octobris, annorum vero regnorum nostrorum Hungarie etc. vicesimo sexto, Romanorum vero tercio.

Doc. 21.

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Oct. 2, Bude; donosi Henrykowi W. mistrzowi Zakonu Krzyżackiego, że na odbytym sądzie w Budzie starał się według sił sprawę Zakonu korzystnie przeprowadzić; pomimo tego poleca mu, aby się z królem Polskim i z książętami Litewskim, Mazowieckim i Słupskim zupełnie pogodził, w tym bowiem razie zrzekłby się i wydanego przez siebie wyroku. Gdyby jednak zupełna zgoda nie nastąpiła, pośle Benedykta z Makry, który sprwy do końca ma doprowadzić. (Str. 30, Ods. 1.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. IV, Nr. 4. (*Oryginał papierowy z szczątkiem zapieczętowania.*)

Sigismundus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie etc. rex, venerabili viro fratri Honrico (sic) de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theotunicorum magistro generali ac toti Ordini eiusdem salutem et omnis boni votivum incrementum. Venerabiles viri, Deus est testis qui nichil ignorat, in causis vestris coram nostra maiestate propositis totis viribus nostris laboravimus, uti finem vobis placitum salva nostra consciencia eisdem imponeremus, et adhuc hodierna die pro hiis anhelamus et omnibus diebus vite nostre non cessabimus, sicut tenemur, in omnibus vestris negociis atque que vestrum honorem poterint promovere. Unde exhortamur vestras dilecciones intime, quatenus, quantum cum Deo et bona consciencia poteritis, cum dominis rege Polonie ac duce Lytuanie ducibusque Mazovie et Stolpensi concordetis non obstante compromisso in nos facto et sentencia per nos lata, quibus parati sumus hodierna die renuncciare; sumpmum enim esset nobis gaudium, si concordiam inter vos et predictos dominos adherentesque ambarum partium audiremus. Si vero concordia fieri non potest, sciatis, quod in medium vestre dileccionis mittimus de consilio nostro virum egregium dominum Benedictum de Macra, licenciatum in utroque iure, dominum de Chuch, nobis sincere dilectum, qui auctoritate nostra sibi plene concessa sentencias per nos latas exequetur et probaciones remissorum ac proponendorum articulorum recipiet, terras, limites et granicies, in quibus discordie orte sunt, et predictas dissensiones auctoritate nostra amicabiliter diffiniet. Datum Bude secunda die Octobris anno domini millesimo quadringen-

tesimo duodecimo, regnorum nostrorum anno Hungarie etc. vicesimo sexto, Romani vero tercio, quas propter absenciam sigilli nostri imperialis, sigillo nostro, quo ut rex Hungarie, fecimus consignari.

Venerabilibus viris fratribus Henrico de Plawen magistro generali totique Ordini Hospitalis sancte Marie Ordinis Theotunicorum, fidelibus nostris grate et sincere dilectis.

Doc. 22.

Fr. Heinricus de Plauwen Ordinis frum. Hospitalis s. Mar. dom. Theoton. Ierosolni. magister general. 1412 Nov. 26, in castro Marienburg; mianuje pełnomocników do układów mających się toczyć przed Benedyktem z Makry z królem Polskim i księciem Litewskim w skutek wyroku wydanego 24 Sierpnia r. b. w Budzie.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. 64, Nr. 18. (*Pergam. orygin. z przywieszoną pieczęcią.*)

Nos frater Heinricus de Plauwen, Ordinis fratrum Hospitalis sancte Marie domus Theothunicorum Ierosolimitani magister generalis, tenore presencium recognoscimus et fatemur notum facientes quibus expedit universis, quomodo de pleno ac unanimi consensu omnium preceptorum ac tocius Ordinis nostrorum fecimus et constituimus et tenore presencium facimus et constituimus nostros et prefati Ordinis nostri voros (sic) et indubitatos procuratores, actores et factores, videlicet venerabilem et religiosum virum fratrem Michaelem Kochemeister Ordinis nostri supremum marschalcum, necnon fratres Theodericum de Wozebach cellarii nostri magistrum et Heinricum Clocz provisorem in Insterburg Ordinis nostri supradicti, honorabilem virum dominum Caspar Schuenpflug canonicum Warmiensem et discretum virum Ambrosium de Huntenberg et quemlibet eorum in solidum ad producendum testes, litteras, instrumenta et alia probacionum genera, quod castrum Welune nuper per illustrem principem dominum Allexandrum alias Witowdum Magnum ducem Littwanie constructum et erectum, fuit et est infra metas et granicies dicti nostri Ordinis, coram valido et magne sciencie viro domino Benedicto de Macra, domino de Cuch, licenciato in utroque iure, subarbitratore et commissario ab illustrissimo principe et domino nostro graciosissimo, domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege, arbitro, arbitratore, iudice et amicabili compositore inter serenissimum principem dominum Wladisslaum regem Polonie, dominum Allexandrum ducem supradictum ac eorum coadiutores et regnum Polonie, ex una, nosque, nostros Ordinem, coadiutores et subditos, parte ex altera, concorditer electo, super premissis et nonnullis aliis causis inter partes predictas vertentibus seu verti sperantibus ad hoc specialiter deputato, testesque et alia probacionum genera ex adverso produci videndum eisque contradicendum et contra eosdem excipiendum, et ad petendum ab eodem pronuncciari, decerni et declarari, dictum castrum fuisse et esse indebite et iniuste in dicto loco constructum et erectum; necnon dicto domino Allexandro aliisque omnibus et singulis sua interesse putantibus, sub penis contentis in pronuncciacione et sentencia seu sentenciis alias per prefatum dominum nostrum Romanorum et Hungarie regem in Buda de anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo vicesima sexta (sic) die mensis Augusti pronuncciatis et sentenciatis et factis inter partes predictas, mandari et ipsum compelli, ut dictum castrum destruat seu destruant, aut no-

bis sine contradiccione et dilacione qualibet et nostro Ordini tradat et assignet, tradant et assignent cum eius possessione vacua, pacifica et quieta; et eciam ad petendum liberari et a detencione eorum absolvi et libertati donari subditos nostros de Tammaw, Nerweketen et Insterburg[1], aliosque omnes et singulos, quos de nostris hominibus idem dominus Allexander in proxima et ultima gwerra captivaverat et adhuc in sua potestate detinet; et similiter ad petendum nobis, nostris Ordini et subditis in districtibus Ragnith, Nuwehus[2] et Tylsod satisfaccionem condignam exhiberi a prefatis dominis rege et duce ac eorum subditis de dampnis illatis in dictis districtibus post pacem factam inter prefatos dominos nosque et nostrum Ordinem nuper de anno domini millesimo quadringentesimo undecimo in vigilia Purificacionis beate Marie virginis[3], et interesse eorundem, iuxta traditam sibi a prefato domino Romanorum et Hungarie rege formam et mandatum, et eciam iuxta continenciam pronuncciationis et sentencie supradicte. Dantes et concedentes eisdem et eorum cuilibet plenam et liberam potestatem ad faciendum et agendum in premissis et quolibet premissorum omnia et singula, que eis videbuntur ad eadem necessaria seu quomodolibet oportuna, unum vel plures loco sui substituendum et eosdem revocandum, et omnia alia et singula, que in premissis et eorum quolibet faceremus et ageremus seu facere et agere possemus, si eis possemus personaliter interesse; promittentes pro nobis et Ordine nostro habere et tenere ratum, gratum atque firmum perpetuis temporibus totum et quidquam per prefatos procuratores nostros aut eorum alterum vel substitutum seu substitutos ab eisdem actum, factum seu procuratum fuerit in premissis seu quolibet premissorum, sub ypoteca et obligacione omnium bonorum nostrorum presencium et futurorum, presentibus reverendissimo in Christo patre domino Iohanne archiepiscopo Rigensi, egregio decretorum doctore domino Iohanne Abeczier preposito Warmiensi, et strennuo milite domino Theoderico de Logendorff. In quorum omnium testimonium, Ordinis nostri sigillum maius presentibus est appensum. Datum in castro nostro Marienburg anno Domini, quo supra, XXVI die mensis Novembris.

Doc. 23.

Hochmeister des deutschen Ordens (1412, December) o. O.; sporządza instrukcją dla pełnomocników Zakonu krzyżackiego, obejmującą żądania, które mają przedłożyć Benedytkowi z Makry na zjeździe mającym się odbyć z pełnomocnikami Polskiemi i Litewskiemi, a zarazem dającą wskazówki, jak króla Polskiego skłonić do przedłużenia terminu wypłaty należnego mu długu, i jak wytłumaczyć niemożliwość zastawienia mu N. Marchji.

Königsberg, Königl. Staatsarchiv, Registrant 6, pag. 56—61.

Dese Rede sal man vorgeben Herren Benedicten, wen man kompt off die Littawschen etc. Grenitczen.

Lieber Her Benedictus. Also als euch unser gnediger Herre der Romische und Ungrische Kunig her gesant hat czu beseen, ab das Huws Welune in des Or-

[1] Zob. str. 55, ods. 2. — [2] Znikły gród Krzyżacki p. Tylżą, na prawym brzegu Niemna. — [3] Pokój Toruński.

dens Grenitczen sei gebowet und gelegen, so begeret der Homeister, das ir czu Herczen nemet die Vorschreibunge gescheen bei des Homeisters Meister Conraden Geczeiten[1], dem Got gnade, in der eigentlich usgedrucket sein alle Greniczen, die der Orden vorlibte und obirgap von gutem Willen dorumbe die Lande, die den (sic) Orden forder angehorten. Dorczu habt ir lieber Her Benedictus ouch wol geseen die Berichtunge die leczt czu Thorun gescheen ist[2], in der clar usgedruckt steet, das iklich Teil bleiben sal bei den Grenitczen und Landen, die her vor dem negsten Kriege in der Besiczczunge gehat hat, und sint is offembar ist, das der Orden pobstliche und keiserliche Brive dorobir hat und dorczu Konig Myndowin Briven, so begert und bittet der Homeister das ir heist, das das Huws Welune, das in so fredlichen Tagen gebowt ist in des Ordens Grenitczen, werde abgebrochen, als der Usproch des Hern Romischen und Ungrischen Koniges gebüett und heiset und euch hat bevolen.

Dornest so lese man die Berichtunge die gescheen ist uff Sallinwerder[3], in der eigentlich irczalt und usgedruckt werden alle Grenitczen, die sich an einer Seiten strecken ken Leifland, an der andern Seiten ken der Massow wert, welche Berichtunge oben benumpt befestiget hat der Herre Konig czu Polan mit Herczog Wytaud czum Raczans[4].

Dornest lese man die Berichtunge, die leczt czu Thorun nw bei dis Homeisters Geczeiten gescheen ist und befestet, die usweisen das iklich Teil bleiben sal bei den Landen und Grenitczen, die is vor dem negsten Kriege besessen hat und bei seinen Privilegien und Gewonheiten.

Ap sie vil Infelle wellen machen, so bitte man Hern Benedictum, das her noch Gebote und Geheise des Herren Romischen und Ungrischen Koniges heise das Huws abebrechen, das in des Ordens Grenitczen leit, als man is mit den Briven wol beweiset.

Ap sie nw sprechen, das das Land czu Samayten in were vorschreben czu irem Leben und das das Huws lege im Lande der Samayten, so spricht dowedir der Homeister, das das Huws Welune nicht im Lande czu Samayten, sundir der Orden hat dieselben Huwsere angewonnen (sic) den Unglawbigen und den Finden des Cruces Christi und hat die gehabt iure belli, die her ouch in Besitczunge hat gehabt manch Ior und so lange bis doher, das is nw in disen fredlichen Tagen ist gebowit.

Dorczu so hat der Orden die Memel uff mit den Huwsern die do gelegen gewest sein gehabt bis an[5] die Heyne der Samayten, us den sich die Samayten werten wen sie vom Orden obirczogen worden, und der Orden hat die Memel uff mit denselben Huwsern besessen und gehabt als vorgeschreben ist, ee der Konig czu Polan und Herczog Witaud vorschreib die Grenitczen und das Land der Samayten dem Orden[6].

Nw claget io der Orden, das obir alle Vorschreibunge und ouch in so ufgenomenem fredelichen Tage Herczog Wytaud mit Frevel und gewopenter Hand dasselbe Huws hat gebowet und empot dem Homeister troczlich was her dorczu thun welde, domete ummer dem Orden seine Eigenschaft entfremdet ist, die her an Hoeffen, an

---

[1] Pokój zawarty na wyspie Sallin w r. 1398. — [2] Pokój Toruński z r. 1411 d. 1 Lutego; zob. str. 25. — [3] Pokój zawarty na wyspie Sallin w r. 1398; str. 15, Ods. 3. — [4] Pokój Raciązki z r. 1404; zob. str. 18, ods. 3. Dokumenta tych trzech czynności zob. w Dodatku. — [5] W Registrancie poprawione z in. — [6] W pokoju Toruńskim; zob. str. 25, ods. 2.

Acker, an Fischereien, Iacten und allen Notczen und Genissen gehabt hat die Memel uff, und von der Memel bis an Samayten, des der Orden unczelichen Schaden hat, als der Orden das wol mag beweisen.

Hirumb so bitt der Homeister, sint die Egenschaft seime Orden in so fredlichen Tagen entfremdet ist, das man in vor allen Redin und Tedingen wider setcze in seine Besitczunge und das das Huws abegebrochin werde adir dem Orden Orden (sic) ingegeben; und der Orden ruffet dorumb euch Hern Benedictum an bittende: sind ir von unserm Hern Romischem und Ungrischem Konige her mechtig seit gesant ein sulchs czu thun, das ir ein sulchs heiset das is geschee und irkennet den Schaden und Gedranck, der dem Ordem (sic) und dem ganczen Cristenthum davon entsteen mochte, wo das nicht geschege.

Ouch sal man heisschen und fordern alle des Ordens Gefangen, das man die dem Ordem wider antwarte als is ist betedingt, als die von Tammow, Nerweketen, Instirburg und Samlandt[1], und dorczu andere Gefangen, und nemlich die Leitlewte us den Gebieten Brandenburg und Balge.

Ouch sal man fordern den Briff obir Samayten.

Von des Geldis wegen, das man deme von Polan beczalen sal.

Findet man den Herren Konig von Polan selbir off dem Tage, so sal man im sagen, das noch sulchir Undirrichtunge der Botschaft, die der Homeister czu im habe gesandt, habe her die Merkischen und alle sein Land vorboth und getruwlich mit Ernste an die Merkischen brocht von der Vorsatczunge wegen der Nuwenmarke etc., die im offentlich antwarten, das sie sulche Freyunge vom Keiser in iren Privilegien hetten und in ouch vorsprochen were, das man sie vordan nicht vorsetczen solde, dorumb wellen sie unvorsatczt seyn; das die Boten nichten wosten, do sie mit dem Herren Koninge dorumme in Tedingen woren[2].

Item als der Homeister das vornam das her die Merkischen nicht vorsetczen mochte, wolde her und wil noch alle sein Vormogen sulche Tedinge volfuren, umbe Frede und Gnade beider Land czu behalden, und ist des mit alle seinen Landen eyns wurden, das her das Gelt, dovor her die Marke sulde vorsaczt haben, wil beczalen. Nu besorget her, das die Czeit Circumcisionis korcz sey das her so vil 1413, Ian. 1.
Geldes czu Solber (sic) und Golde nicht moge machen, doch wil her dorczu thun alle seinen Fleiz, Mogen[3] an Gefeer; wurde abir also vil Geldis an Silber und Golde nicht uff dise Czeit usgerichtet umbe so korczir Czeit willen, so bittet der Homeister den Herren Konig, das her im die Czeit vorlenge uff Vasnacht adir uff Licht- 1413 Mart. 7.
messe, wen her ane Gefeer getruwlich das meinet. Febr. 2.

Item, ab man nicht das Silber und Golt so volkomelichen geheben mochte, das her welde Prewsch Gelt nemen.

Item, mocht man das mit Bethen nicht behalden, so vormane man in, das her alle Sicherheit, die her itczunt hat, bei im behalde, und was sost der Homeister dorczu mit Briven und Burgen thun sal, do wil her willig czu sein.

---

[1] Zobacz na str. 55, ods. 1, 2. — [2] Zastaw N. Marchji Polsce miał nastąpić w razie, gdyby Zakon drugiéj wypłaty ustanowionéj w pokoju Toruńskim na termin nie wykonał; zob. na str. 29. Ostateczność ta wydawała się tak dalece nie unikniona, że wygotowano na nią już odnośny dokument; zob. w Dodatku odnośny dokument. — [3] Fleiz nad mogen późniéj dopisano, mogen wszakże nie przekreślone.

Item offs leczte und uffs herteste: ee das ir an Ende von dannen scheidet, so vorhoret am Konige ap her Geissel nemen welde und wer die solde sein und wie vil, und ab die Beczalunge nicht geschege, das die czum Brisk[1] adir Lesslaw[2] adir sust yrnde in der Nehede der Grenitczen eyn Inleger teten; dorin in (sic) doch euch nicht forder sullet geben, denne das irs wider an den Homeister wellet brengen.

Abir findet man nicht den Konig off dem Tage, so darff man keins dovon redin, sundir das mans schreibe czurucke dem Homeister ane Sumen.

Vor allen Dingen sal man dise Rede mit nichte gedencken noch czu Rede setczen, is sei denne, das man die Sachen von den Huwseren und Grenitczen vor habe geendiget. Off das allirleczte gedencke man ken Herczog Wytoud der towsint Marg Prusch, die her dem Orden ist schuldig, dorobir man seinen Briff hat, in dem her sieh vorschreibt bei Truwen und Eren an Eides stat.

Item gedencke man czu reden mit Herczog Wytawd umbe die XL tusint Marg die man im tat, als her mit alle seime Gesinde im Lande wart enthalden, do her gelobte, so her czu seinen Landen qweme, das her die getruwlich beczalen welde und welde semeliche Woltat dem Orden wol vorgueten, went is disem ganczem Lande offembar ist, wie her wart gehalden.

Io sal man keine Grenitcze obirgeben noch vorleiben, das die Huwsere stehen bleiben.

Man gedencke IIII adir seichs erbar Leuthe, Ritter und Knechte, mit henuffczufuren[3] czu Geczugnisse czu thun mit den Schalwen[4].

Doc. 24.

Hochmeister des deutschen Ordens 1412 Dec. 23, Marienburg; przesyła Michałowi Kochmeister W. marszałkowi instrukcje co do mającego się odbyć zjazdu pod przewodnictwem Benedykta z Makry z pełnomocnikami króla Polskiego i W. księcia Litewskiego.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. XX/a, Nr. 171. (*Kopja na papierze.*)

Homeister.

Lieber Her Marschalk. Hern Renedicten, euwer und ouch des Huskompthurs von Ragnith Brife uns gesand und als eenechten geeantwert, haben wir wol vernomen, und mit Rathe des Herren Erczbisschofs von Rige, des Groskompthurs, Treszlers und andir die wir uff desze Czit bie uns hatten, haben wir Hern Benedicten Briff in alle synen Punkten gemerket und gros gewegen. Wol derkennen wir alsam, das man vil Unbequemikeit in den Sachen suchet, nemelichen der Czeit die unmossen korcz ist, dornoch des Weters, deshalben im ganczen Iare nicht swerer Czeit hett mocht ramen noch gelegen, und ouch sust andir vil Ungelegenheit, die hirynne nicht fuglichen sien usczudrucken. Idoch uff das wir mitsampt unserm Orden nicht sam ungehorsame adir mit andir Unredlichkeit bedasset werden, so haben wir undir uns allen geacht das beste czu sien, den Tag czu halden in deser nochgeschriben Wise. Wir wellen den Statschreiber von Danczk Iohannem und An-

[1] Brześć Kujawski. — [2] Włocławek. — [3] W Registrancie: henuffzcüfuren; zcü potem dopisano. — [4] Szczep Prusaków osiadły po obu brzegach dolnego Niemna.

dream unsern offenbaren Schreiber czu euch vordern und senden, und bitten euch mit fleissigen, begerlichen Bethen, das ir euch irhebet mit den und mit Hern Caspar, Ambrosien und mit alle den ienen, von den wir euch vorgeschriben haben, die euch mogen Notcze werden, und richtet euch us in aller Wise, als ir derkennet, das ir mit in moget henuff komen, fugets das ir euch do obene legert czu Gotswerder[1] adir Salynwerdir[2] adir uff Romeywerder[3] adir dorbie, wo is euch bequeme ist, uff unsern adir in unsern Greniczen. Worde ouch der Herre Koning von Polan adir Herczog Witoud euwer begern czu Cauwen[4] czu sprechen, doran moget ir yn wol czu Willen werden, adir (sic) keyne Teydinge sullet ir nicht furen czu Cauwen von unsern Landen noch Greniczen, sunder alleyne uff adir in den Greniczen. Unser Gutdunken ist, das ir schreybet Hern Benedicto das ir czum Tage wellet komen, sundir ap ir Wetersch halben so schire nicht mochtet hinufkomen und eyne adir czwene Tage adir der gleich euch wordet vorwilen uff deme Wege, das euch das nicht czuvor stunde noch vorkart worde durch so swerlicher Wege wille, der Brucher, Wasser und vorte, als sie das selbir wol wissen. Und so euch Got mit den unsern gehilft henuffen czu dem Tage, so derynnert Meister Benedictum noch deme, als ir ouch vor in den ersten Artikeln usgedrukt findet die Her Caspar uns gesant hat und die wir euch bie Iohanni[5] wedir senden, und bittet den, das her den Ussproch unsers allergenedigsten Herren Romisschen und Ungerisschen Koniges am (sic) deme Orte volfure, czum ersten am Huse Welune in sulcher Wise, das her gebitte das Hus Welun abeczubrechen adir unserm Orden ynczugeben, sind is in unsers Ordens Greniczen leit, als das wol unsere Brife obir unsere Greniczen gegeben uswisen und die Privilegia ynnehalden unsers Ordens. Donest leget Meister Benedictum an, das unser Gefangen gebracht und geentwert werden uff die Grenicz, als is beteydingt ist, und dorbie ouch thu das siene. Weren ouch an deme Orte eingerley Schelungen an Greniczen boben die, die unserm Orden bestetiget sind und vorschriben, das die ouch gehandelt werden und geteydinget doselbst. Abir sind der Fredebrif der czu Thorun gegeben ist uswiset, das unser Orden bie den Landen und Greniczen bleyben sal und die behalden, die her vor deszem hingelegtem Krige gehabt hat, das ouch unser Herre Romisscher und Ungerisscher Koning hat bestetiget, so sullet ir sust keynes obirgeben, noch mit nichte Hern Benedictum mechtig machen unser vorschribenen Greniczen, als im das ouch nicht czusagt sein Machtbrif, den im unser Herre Romisscher und Ungerisscher Koning hat metegegeben[6]. Obir das alles, wordet ir vornemen das Meister Benedictus am Huse Welun, an unsern Gefangen, an den Schaden unser armen Luthe adir sunderlich an unsern Greniczen eingerley Ussproch meynete czu thun, der unserm Orden czuwedir were und boben sinen Machtbriff, des sullet ir im nicht gefollig sien, sundir euch weren mit den Artikeln, die wir euch senden bie Iohanni, und im keynen Weg unser Grenicz obirgebet noch ynramet obir den Briff, der czu Thorun ist gegeben. Ouch sende wir euch bie Iohanni Statschreiber czu Danczk adir Andrean unserm Schreyber ettliche Bullen und Abeschrift der Bullen undir einer uffembaren Hant und dorczu eine Abeschrift Meister Benedicten Machtbrif, die ir allesampt wol werdet vornemen; und sunderlich

---

[1] Gotteswerder gród nad Niemnem poniżéj m. Wielony. — [2] Sallinwerder wyspa na Niemnie, leżała około 6 mil poniżéj Wielony; zob. w Relacji Benedyka z Makry. — [3] Ostrów na miejscu lasu Romowe, leżał nad Niemnem powyżéj ujścia Dubissy do Niemna; zob. Voigt. Gesch. Pr. IV, p. 539, Anm 2. — [4] Miasto Kowno. — [5] Dokument poprzedni. — [6] Doc. 20.

senden wir euch hirynne vorslossen einen Brif, der Meister Benedicto stet czugeschriben, und dorczu eine Abeschrift deselben Brifs, in der ir befinden werdet, was wir im vor eine Antwert uff sienen Briff wedirschreyben[1]. Thut wol und bestellets, das im unser vorsegelter Briff gesant und czu im gefordert werde yo e besser, und bitten euch, das ir bie allen Dingen thut das beste, als wir unczwifellichen wol glouben, das ir euch noch Ynnehaldunge der Artikel, die wir euch vorgesant haben und ouch deser die Iohannes nu brengen wirt, gancz richten sullet und alle Sachen wol beleyten. Lieber Her Marschalk, unser Gutdunken were wol, das ir czuvor imands henuffen sendet, der euch koufte wes ir bedorffen werdet, adir was ir dorynne euwer bestes moget derkenen, das secze wir czu euch. Gegeben czu Marienburg am Freitage vor Nativitatis Cristi.

Doc. 25.

Hochmeister des deutschen Ordens 1413 Ian. 4, zu Riesenburg; uwiadamia Benedykta z Makry, który był wezwał W. marszałka Zakonu na zjazd w Kownie najpierw na 6 Stycznia a następnie na 20 t. m., że tenże pomimo trudności na ten dzień się stawi. Przyczem donosi mu o wyniku układów z biskupem Kujawskim i Warmjiskim.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Registrant 6, pag. 151—153.

Meister Benedicto.

Edler und hochwirdiger, lieber, besunder Frunt und Gunner. Uwern Briff uns gesandt, den wir mit pflichtigen Wirden in disser Gebunge haben entpfangen,
1412 Dec. 25. haben wir wol vornomen, in deme ir uns schreibet, wie daz ersten am Cristage nu vorgangen seyt[2] czu Herczog Witoldt komen, von dem ir unserm Marschalke eynen
1413 Ian. 6. Geleytisbriff entkegen habet gesant, nu uff Epyfonye mit den synen ken Kauwen czu komen, und wie Herczog Witawt gebethen habe gebethen habe (sic) umb eynen
1413 Ian. 20. lengern Tag, alz XIIII Tage noch Epiphanie, uff das her synen Rath mochte czusampne brengen und daz man die Gefangenen gesuchen mochte und off die Grenitz schicken, und ap die unsern nu uff Epyphanie wurden do hen komen, das sie doch aldo musten sumen und beyten die XIIII Tage abir[3] (sic), dorumb ir ouch schreibet das is besser were, das sie hie im Lande beyten, denn czu Cauwen etc., alz euwer Brieff das eygentlich usweizet. Lieber Meyster Benedicte, ir wissed wol, das unsere Herren der Konig czu Polen und Herczog Witawt weite ee wosten, denne wir, wie der Ussproch von unserm gnedigen Herren Romisschen und Ungerisschen etc. Koninge was gescheen, dovon uns ymmer vor unser Boten Czukomft keyns mochte czu wisse werden, dorumb sie sich deste mogelicher czu desem Tage hetten geschicket, umb des willen ir ouch her ins Landt syt gesant, dovon wir ouch sundirlichen dem Koninge czu Polen und unser Marschalk Herczog Witawte geschreben haben. Ir dirkennet das wol, das unser Orden grosse Unkost in desen Sachen mus thun und unsere Lute unmessige und swere Mühe und Arbeyt mussen haben, sint is czmale vil Arbeyt kostet die Notdurft ken Ragnith[4] und vort durch die Wiltnisse schicken in desem unsteten Weter und swerem Wege; und ist uns czmale unbe-

---

[1] Dok. 23. — [2] Przed seyt wypuszczono zapewne ir. — [3] abir mylnie zam. obir. — [4] Ragneta nad Niemnem.

qweme das der Tag also vorschoben ist, dorczu sich unser Marschalk mit den seinen itczunt czweer gancz geschicket hatten uff den Weg was komen, und nu in deser ander Fart was komen bis ken Toplawken[1], von dannen her weder czurucke muste keren. So wissed ir ouch wol, wie ir von uns seyt gescheyden, und uff daz wir yo in eyme Gehorsam gefunden werden, und alleyne is uns unbequeme ist umb der sweren Wege wille, Unkust, Mue und Arbeyt, dy dor uff louffen, so welle wir duch den selbien Tag gerne lieben, und haben unserm Marschalke geschreben, daz her ain XIIII Tage noch Epyfonye nu czukomende czu dem selbien Tage sulle komen, 1413 Ian. 20. noch deme alz her uch wirt schreiben. Vortmer lieber Meister Benedicte, alzo alz ir unserm Marschalke habit gesandt eynen Geleytesbriff etc., in deme benumet wirt eine benemeliche Czal wie her czu Tage sulle komen: lieber Meister Benedicte, wi wol wir wissen, daz is eyn fruntlicher und eyn fredelicher Tag sal syn, so were is nicht Noth usczudrucken dy Czal; wir haben doch daz selbie Geleyte gewegen und dirkennen, daz unser Marschalg mit den sinen nicht wol bewaret were, und uff daz daz von den Saymaithen adder lichte von andern Leuthen keyne Invelle geschen, bitten wir uch mit allem Fleisse, daz unser Marschalke mit den seyne eyn sulch Geleyte schicket, domethe sie bas bewaret werden, alzo daz sye von hynnen us durch dy Wiltnisse bis in unser besatczte Landt frey und sicher vor dem Konige czu Polan, Herczog Wytoldt und alle den eren geczyen mogen etc. Und wenne denne unser Marschalk czu Tage kummet, bitten wir uch mit Fleisse daz ir alzo beleyten wellet, daz dy unsern nicht bedurffen lange do czu legen, went ir kurczlichen wol moget irkennen an den Schelungen alzo umb dy Huser czu Weloune und umb dy Grenitczen und des Ordens Gerechtikeit. Sunderlichen so habet ir uns geschreben von den Herrn Bisschofen von Lesslaw und von Wormedit etc., so wellet wissen, daz wir den Hern Bisschoff von Lesslaw haben ingeweist in alle sine Gutere, die her och bevaren hat und mechtiklich besitczt, und haben czwene Tage mit im gehalden, doby wir hatten von beyden Teylen beyde geistliche und werltliche redeliche Luthe; nu kunde wir umb etczlicher Schelunge nicht eyns werden, dorumb wir uns an uch beruffen haben. Worde uch ymant andirs vorbrengen, bitten wir uch deme keinem (sic) Globen byczulegen. Sunder von dem Bisschofe czu Wormedyt wissed, daz wir een noch dem Usproche (sic) santhen unsern Geleytisbriff, alz uch der Marschalk dovon wol wirt underwissen, alzo daz her czu uns sulde syn komen ken Grudencz; und hatten is bestalt mit dem Kumpthur czu Thorun, daz her een in selbis Persone sulde beleyten czu uns ken Grudencz, dohin wir mit unsern Gebittigern in swerem Wege entkegen gerethen woren; und do quam her nicht, und mochte doch uff daz Geleyte wol sin komen, und haben deme Usproche (sic) gefolget an alle sinen Puncten unde Stucken und den gehalden, und wellen och den halden noch unserm ganczen Vormogen. Lieber Meister Benedicte, wir hatten wol gehoffet, daz ir uns sulch Beswerunge hettet obirhaben; ir habet uns korcze Tage geleget, czu den dy unsern itczunt czwer uff dem Wege sint gewest und unser arme Leuthe mit der Nothdurfft itczunt uff der Wiltnisse woren und musten wederkeren, nu vorlanget ir aber den Tag ghenen czu Behegelichkeit, ane unser Wissen, und als uch unser Marschalk hat geschreben, bitten wir uch, als wir uch gancz czugetruwen, dorby czu thun daz best. Gegeben czu Resenburg an der Mitwoche vor Epyphonie anno etc. tercio decimo.

---

[1] Nad Preglem. powyżéj ujścia rz. Łyny (Alle).

Doc. 26.

Wladislaus rex Polonie etc. 1413 Ian. 17, in castro Trokÿ; mianuje pełnomocników do traktowania spraw granicznych z Zakonem Krzyżaków przed Benedyktem z Makry.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Prussie composicio pag. 25.

Nos Wladislaus Dei gracia rex Polonie supremus princeps Lÿthwanie Russieque dominus[1] et heres etc. ac Allexander alias Witholdus eadem gracia Magnus dux Lithwanie et terrarum Russie etc. tenore presencium constituimus, facimus et prout melius possumus ordinamus nostros veros et legittimos procuratores, actores, factores et nunccios speciales honorabiles et scientificos viros, dominos Andream Laskarii prepositum Wladislaviensem, Stanislaum rectorem parrochialis ecclesie aput sanctum Petrum Sandomiriensem, Michahelem dictum Blida canonicum Poznaniensem, Nicolaum Vigandi decretorum doctorem et Iohannem Pella prepositum Cruschwiciensem, absentes tamquam presentes, necnon honorabilem dominum Donÿn prepositum sancti Floriani in Cracovia et regni Polonie vicecancellarium, Nicolaum Sapienski[2] et Nicolaum de Mikluszewicze[3], notarios et fideles nobis sincere dilectos, presentes et onus procuracionis in se spontanee recipientes, quemlibet eorum in solidum, ita tamen, quod non sit melior condicio occupantis, in singulis causis nostris, quas habemus vel habituri sumus circa limitacionem graniciarum vel aliarum quarumcunque causarum nostrarum cum wenerabili ac religioso viro fratre Henrico de Plawen magistro generali Ordinis Cruciferorum domus Theutunice et ipsius Ordinem de Prussia coram egregio ac strennuo milite, domino et magistro Benedicto de Macra utriusque iuris doctore ac executore, comissario, subarbitratore et iudice delegato inter nos, ex una, et dictum magistrum generalem et ipsius Ordinem de Prussia, parte ex altera, per serenissimum principem dominum et dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie regem etc., fratrem nostrum carissimum, specialiter deputato. Dantes et concedentes eisdem nostris procuratoribus et ipsorum substituendis in omnibus et singulis causis nostris plenum mandatum et omnimodam facultatem omnia et singula faciendi, agendi et ordinandi, que in huiusmodi causis nostris necessaria fuerint et oportuna; et specialiter ad parendum sentencie ac sentenciis predicti domini Romanorum et Hungarie regis, quas idem magister Benedictus tamquam iudex comissarius contra nos duxerit exequendas, et ad requirendum sepedictum magistrum Benedictum pro execucione sentenciarum, que pro nobis per dictum dominum Romanorum et Hungarie regem late existunt. Item, ad ostendendum granicias ipsasque probandas iuris ordine, et ad reprobandum granicias per Ordinem de Prussia ostendendas, si veritati contrarie videantur; item ad liberandum omnes et singulos captivos de Prussia in nostra vel nostrorum subditorum potestate existentes, necnon ad solvendum omnes de Thamow et de Nerwiketen in terris nostris habitantes ab homagiis et marenciis ac obligacionibus nobis debitis aut promissis; item ad iurandum in animam nostram quocienscunque iudex predictus iniunxerit comittendum, et eciam petere partis adverse

---

[1] Dodane inną ręką. — [2] Sepno pod Kościanem. — [3] Pewnie Mikłuse pod Łukowem.

iuramentum quociens nostris procuratoribus vel ipsorum alteri videbitur expedire; item libellum offerendi et recipiendi, litem contestandi, protestaciones et prohibiciones faciendi et prescripciones interrumpendi, excepciones, duplicaciones triplicacionesque obiciendi, terminos et dilaciones petendi et recipiendi, testes et instrumenta producendi et alterius partis videndi et reprobandi, assessores et notarios dandi et recipiendi suspectosque refutandi, et generaliter constituimus et ordinamus eos et quemlibet eorum seorsum ad omnia et singula facienda, que merita causarum exigunt predictarum et que per nos faceremus vel facere possemus, si causis huiusmodi personaliter adessemus. Promittimus itaque bona fide rata, grata habere atque firma, quecunque dicti nostri procuratores aut ipsorum substituti circa predicta vel aliquod predictorum duxerint facienda, et si necesse fuerit, predicta litteris nostris volumus confirmare, harum, quibus sigilla nostra presentibus sunt appensa, testimonio litterarum. Actum, datum in castro Troky feria tercia in vigilia Prisce virginis decima septima die mensis Ianuarii, sub anno Incarnacionis Domini nostri Ihesu Christi millesimo CCCC°. tredecimo.

Doc. 27.

Wladislaus rex Polonie etc. et Alexander Magnus dux Littwanie etc. 1413 Ian. 25, in castro Cawno; wystawiają Zakonowi Krzyżaków w myśl pokoju Toruńskiego, potwierdzonego w Budzie przez Zygmunta króla Rzymskiego, dokument tyczący odpadnięcia Żmudzi po ich śmierci do tegoż Zakonu, pod pewnem jednak zastrzeżeniem.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. 64, Nr. 23.

Nos Wladislaus Dei gracia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. ac Alexander alias Wytowdus Dei gracia Magnus dux Litwanie et Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod iuxta tenorem litterarum pacis perpetue, inter nos, regnum, terras, subditos et adherentes nostros, ab una, ac venerabilem ac religiosum dominum Heinricum de Plawen magistrum generalem Ordinis Cruciferorum Domus Theutonicorum ac eundem Ordinem una cum terris, subditis et adherentibus suis, parte ex altera, in Thorun facte et inite 1411 Febr. 1. et per sentenciam serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti et Hungarie etc. regis, fratris nostri carissimi, inter nos arbitratoris, confirmate, tenere et habere possumus et debemus terram Samaytharum cum totali plenarioque ipsius dominio per totum tempus, quo vitam uterque nostrum duxerimus in humanis, nisi in vita nostrum ipsam Ordini prefato libere vellemus dimittere et resignare; hoc stet in nostra voluntate. Post mortem vero amborum nostrum, et id presentibus roboramus, idem Ordo se intromittere poterit de terra Samaytharum predicta cum omnibus iuribus et proprietatibus suis secundum tenorem litterarum eidem Ordini per nos, si que sunt, prius datarum: salvo iure alieno quocunque, cui per presentes vel alias quascumque non potuimus nec voluimus, non possumus nec volumus derogare nec intendimus derogari, harum quibus sigilla utriusque nostrum sunt appensa testimonio litterarum. Datum in castro nostro Cawno ipso die Conversionis sancti Pauli apostoli, XXV die mensis Ianuarii, anno Incarnacionis Domini millesimo quadringentesimo tredecimo.

Sigilla vero, quibus huiusmodi littera sigillata erat, numero erant duo et parva. Primum domini regis fuit parvum ad modum unius grossi, figure rotunde, de cera communi, in cuius medio cera rubea cere communi impressa erat; et in medio cere rubee forma scuti in quatuor partes divisi videbatur, et in primo et tercio angulis ymago aquile, in secundo et quarto angulis ymago cuiusdam armigeris (sic) insedentis equo phalerato apparebat et cognoscebatur. Tenor vero litterarum circumferencialium talis erat: Wladislaus Dei gracia rex Polonie et cetera. Secundum vero sigillum similiter erat parvum et rotundum, de cera communi, cera rubea cere communi impressa, in cuius medio ymago armigeris (sic) manum extensam habentis cum gladio evaginato, insidentis equo phalerato cognoscebatur et videbatur. Littere vero circumferenciales ipsius sigilli huiusmodi tenoris erant, post † sequebatur: sigillum Alexandri Magni ducis Litwanie et cetera.

Doc. 28.

Wladislaus rex Polonie etc. nec non Alexander Magnus dux Lituanie 1413 Febr. 6, Vilne; stanowią pełnomocników do wręczenia Zakonowi Krzyżaków dokumentu tyczącego się Żmudzi i do załatwienia spraw z tą czynnością się łączących.

Warszawa. Arch. Główne. (*Pergam. oryg. Nr. 68.*)

Nos Wladislaus Dei gracia rex Polonie Litwanieque princeps supremus et heres Russie etc. nec non Alexander alias Witowd eadem gracia Magnus dux Litwanie significamus tenore presencium universis, quod ex certa sciencia nostra, omnibus melioribus modo, via, forma et facto quibus potuimus, fecimus, constituimus reverendissimum in Christo patrem et dominum, dominum Nicolaum divina providencia archiepiscopum sancte ecclesie Gneznensis, nec non honorabilem Benedictum archidiaconum Lanciciensem devotum nostrum, absentes tanquam presentes et eorum quemlibet in solidum in nostros veros et legitimos procuratores ad representandum, exhibendum et tradendum venerabili viro fratri Henrico de Plawen magistro generali in Prussia Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutonicorum literas super terra Samaitarum, nostris sigillis consignatas, iuxta sentenciam arbitralem serenissimi principis, fratris nostri, domini Sigismundi Romanorum semper augusti et Hungarie regis; nec non ad faciendas quascunque peticiones, protestaciones, noticias circa premissam exhibicionem, et super eisdem notarium seu notarios publicos requirendi ac eciam unum vel plures procuratorem seu procuratores substituendi et eos revocandi tociens, quociens fuerit opportunum, et generaliter omnia et singula faciendi, que in premissis et quolibet premissorum necessaria fuerint seu quomodolibet opportuna, eciamsi talia sint, que mandatum ad hoc magis exigant speciale; promittentes tenere rata, grata atque firma omnia et singula, que in premissis per prefatos procuratores nostros aut substitutos eorundem (acta fuerint), tenere et inviolabiliter observare. In quorum fidem et testimonium premissorum, sigilla nostra presentibus sunt appensa. Actum et datum Vilne die sexta mensis Februarii, anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo.

Doc. 29.

Benedictus de Macra 1413 Ian. 28, in Kauwen; oświadcza, że na sądach, które odbywał w Kownie jako delegat króla Rzymskiego, Władysław król Polski i Witold W. książę Litewski wykonali warunki pokoju ustanowione przez tegoż króla Rzymskiego co do uwolnienia jeńców, gdy jednak chcieli pełnomocnikom Zakonu Krzyżackiego wręczyć dokument przekazujący temuż po ich śmierci Żmudź, że pełnomocnicy córek obu książąt i samych Żmudzinów przeciw temu zaprotestowali.

Warszawa. Arch. Główne. (*Pergam. oryg. Nr. 565.*)

In nomine Domini amen. Nos Benedictus de Macra tenore presencium declaramus quibus expedit universis, quod cum in iudicio ut subarbiter regis Romanorum in Kauwen iudicaremus, coram nobis serenissimus princeps dominus Vladislaus rex Polonie et preclarus princeps Alexander alias Witoldus Magnus dux Lithvanie paruerunt sentenciis ac execucionibus ipsarum, de captivis in generali ac captivis de Thammow et Nerviketen per regem Romanorum latis sufficienter. Item coram nobis ibidem procuratores regis et ducis predictorum obtulerunt procuratoris magistri et Ordinis literas super terra Samayttarum secundum tenorem sentencie regis Romanorum. Quibus literis procuratores filie ducis Litvanie predicti ac procerum terre Samayttarum, ac barones regni Polonie in persona domine Hedvigis filie regis Polonie contradixerunt coram nobis, tanquam in preiudicium predictorum datis, et prohibuerunt parentes predictarum filiarum, scilicet regem et ducem, ne de terra Samayttarum aliquid fiendum post mortem ipsorum disponerent, quia protestati sunt, quod tali disposicioni nullo (modo) vellent consentire. Item predicti procuratores ibidem reprobaverunt coram nobis literas granicierum, datas per parentes ipsorum ipsi Ordini super terra Samayttarum, contradicentes eisdem animo interrumpendi prescripcionem, si que contra ipsos et ipsas de predictis granitiebus aut terra Samayttarum currere cepisset. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium, presentes literas seu publicum instrumentum per notarios inscriptos scribi et publicari mandavimus nostrique sigilli quo utimur fecimus appensione communiri. Actum et datum in Kauwen anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indiccione sexta, die Saturni vicesima octava mensis Ianuarii, hora Terciarum vel quasi, in stuba lignea domus habitacionis domini Stanislai Czupurny dicti, felicis memorie supremi marschalci terre Lithvanie, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno ipsius quarto, presentibus ibidem honorabilibus et nobilibus viris, dominis Nicolao archiepiscopo Gnesnensi, Andrea preposito Bystryciensi, Swantoslao canonico Vylnensi, Stiborio terre Masovie supremo marschalco, Michaele proconsule de Cracowia, presbyteris et laicis Gnesnensis, Vilnensis, Plocensis et Cracoviensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Michow, clericus Cracoviensis diocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, predicte declaracioni, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, aliisque omnibus premissis una cum notario infrascripto testibusque supra dictis presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, manuque pro-

pria conscribens in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis una cum appensione sigilli dicti domini Benedicti consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

(Signum notarii publ.)

Doc. 30.

Heinricus de Plauwen Ordin. b. M. Theuton. magister general. 1413 Febr. 24, Marienburgi; wzbrania się przyjąć dokunent, wystawiony w roku 1413 dnia 25 Stycznia w Kownie przez Władysława króla Polskiego i Witolda W. księcia Litewskiego, dotyczący odpadnięcia Żmudzi po ich śmierci do Zakonu.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. 64, Nr. 23. (*Perg. oryg.*)

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, die vero Veneris vicesima quarta mensis Februarii, hora Nonarum vel quasi, potificatus in Christo sanctissimi patris et domini, domini nostri Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno eius tercio, in reverendissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis Dei et apostolice Sedis gracia archiepiscopi Rigensis nec non magnifici principis, domini Heinrici de Plauwen Ordinis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani magistri generalis nostrorumque notariorum publicorum et testium subscriptorum presencia personaliter constituti honorabiles et discreti viri Benedictus archidyaconus Lancicie et Stanislaus Czoleck canonicus Sandomiriensis, habentes quandam litteram incliti principis domini Wladislai Dei gracia regis Polonie nec non magnifici principis domini Alexandri alias Witowdi Magni ducis Litwanie, quam dictus Benedictus in suis manibus tenuit, ipsorumque amborum sigillis minoribus sigillatam, eandem litteram dicto magnifico principi Heinrico de Plawen magistro generali ad recipiendum porrexerunt. Qui quidem magnificus princeps dominus Heinricus magister generalis suprascriptus, antequam huiusmodi litteram ad se reciperet, in dicti reverendissimi patris et aliorum testium infrascriptorum presencia per strennuum militem Theodericum de Logendorff interpretem suum allocutus est ipsos nunccios in hec vel similia verba in effectu:

Si vultis, quod litteram ad me recipiam, perlegi faciam et perlecta consilium desuper habeam et consilio habito super eadem littera vobis respondeam, paratus sum eam recipere et me desuper informare, et si secundum pronuncciacionem serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum et Ungarie regis, Bude factam, Ordini meo et michi sufficiens sit et utilis, paratus sum eam retinere. Si autem talis inventa non fuerit, huiusmodi recepcio nullius sit roboris vel momenti; de quo manifeste protestor.

Et sic ipsi nunccii, habito prius consilio inter se, dictam litteram magnifico principi predicto domino Heinrico magistro generali tradiderunt ad legendum et se desuper informandum, presentibus religiosis, honorabilibus et strennuis militibus et viris Fredrico de Zolr comite, Michaele Kochenmeister marschalko generali, Reymundo Brendel, Ebirhardo Walfels.

Eadem die et hora idem magnificus princeps dominus Heinricus de Plawen magister generalis ad stubellam consilii cum suis se recipiens, dictam litteram perlegi fecit, et consilio habito cum suis preceptoribus, coram dicto reverendissimo patre

domino Iohanne archiepiscopo Rigensi et aliis iurisperitis nos notarios publicos requisivit, quatenus sibi transsumptum de huiusmodi littera, nil addendo, nil minuendo, quod substanciam facti inmutaret, conscribere et in publicam formam redigere curaremus ad securitatem presencium et cautelam futurorum. Idcirco ego Andreas notarius infrascriptus una cum Iohanne collega meo in hac parte, videntes et cognoscentes nos ex officio nostro litteras quascunque posse transsumere nil addendo vel minuendo, prout in iuramento amborum nostrum plenius continetur, huiusmodi litteram ad nos recepimus, transscripsimus habita collacione unius ad alteram, eamque per modum tanssumpti in publicam formam redegimus, ut sibi plenaria fides tamquam vero transsumpto valeat adhiberi. Cuius tenor per omnia sequitur in hec verba: (*Sequitur Doc. 27.*)

Post dicte vero littere transsumpte perleccionem, auscultacionem et diligentem examinacionem, dictus magnificus dominus magister Heinricus de Plauwen de consilio suorum preceptorum in dicta sua stubella consilii protestatus est, huiusmodi litteram velle refutare et recusare causis et racionibus infrascriptis. Primo, quod est insufficiens et sigillis minoribus dictorum dominorum regis et ducis, et non sigillis maiestatis, secundum quod tales littere consueverant sigillari, sigillata. Secundo, quia non est illius tenoris et sufficiencie, secundum quod requirunt littere pacis federis et pronuncciacionis Romanorum et Ungarie regis. Item ex pluribus aliis causis, loco et tempore oportunis proponendis. Presentibus dicto reverendissimo patre domino Iohanne archiepiscopo supradicto, magistro Iohanne Abeczier preposito et canonico ecclesie Warmiensis, Iohanne de Reddin officiali curie Pomezaniensis, Paulo Winkelman plebano in Resenburg, Nicolao Witkopp et Sigismundo Schonfeld militibus, Culmensis, Pomezaniensis et Wratislaviensis dyoceseos presbyteris et laycis, testibus ad premissa specialiter vocatis et rogatis.

Eadem die et hora idem dominus magister generalis reversus est ad refectorium magnum ad respondendum nuncciis dictorum dominorum regis et ducis post representacionem littere, de qua supra fit mencio, et per dictum Theodericum militem allocutus est nunccios per hec vel similia verba in effectu:

Habetisne aliquam aliam litteram super terra Samaytharum nobis directam, huic littere sufficienciorem, parati sumus et exspectavimus cum preceptoribus recipere eam, et si quis unam sufficientem litteram nobis presentaret, parati sumus recipere eam.

Qui cum respondissent, quod aliam non haberent, et si habuissent, dudum presentassent, dictus dominus magister generalis petivit sibi fieri transsumptum a dictis nuncciis et decerni sub manu publica; qui respondentes, hoc se non habere in mandatis, sed si dominus magister vellet habere copiam, parati essent sibi eandem presentare; quapropter dictus dominus magister generalis in presencia dicti reverendissimi patris, domini archiepiscopi, ac preceptorum, iuris peritorum et quamplurimorum procerum et nobilium dictam litteram nuncciis presentatam petivit sibi denuo presentari in presencia omnium predictorum ad legendum. Que quidem littera postquam ad presentacionem dictorum nuncciorum, consulum et preconsulum in presencia omnium predictorum lecta latinis et demum vulgarizata theutonicis verbis ipsisque nuncciis representata fuisset, idem dominus magister generalis per dictos reverendissimum patrem dominum archiepiscopum ac strennuum militem dominum Theodericum de Logendorff in presencia omnium predictorum allocutus est

ipsos nunccios et respondit eisdem super recusacione acceptacionis littere predicte per hec vel similia verba in effectu:

Litteram nobis directam et per vos presentatam, propter sui insufficienciam recusamus recipere et acceptare in eaque contentari, causis et racionibus infra et supradictis. Primo, quia est insufficiens et sigillis minoribus dictorum dominorum regis et ducis, et non sigillis maiestatis, secundum quod tales littere consueverant sigillari, sigillata. Secundo, quia non est illius tenoris et sufficiencie, secundum quod requirunt littere pacis federis et pronuncciacionis Romanorum et Ungarie regis. Item ex pluribus aliis causis, loco et tempore oportunis proponendis; presentibus testibus immediate, quibus supra.

Eadem die et hora Vesperarum, vel quasi, dictus Benedictus archidyaconus Lancicie in domo Michaelis Crapicz opidi Marienburg, hospicii ipsius Benedicti, copiam supradicte littere per omnia eiusdem tenoris, collacionatam et auscultatam cum dicta littera originali, secundum quod promisit nobis tradidit et prout promiserat presentavit, presentibus honorabilibus et discretis viris Stanislao Czoleck canonico Sandomiriensi et Paulo Winkelman plebano in Resenburg Pomezaniensis dyoceseos, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(Signum notarii.) Et ego Andreas Magni de Nuwenmarkt, Pomezaniensis dioc. clericus, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predicte littere porreccioni, deliberacioni, presentacioni, leccioni, protestacioni, transsumpti peticioni, litterarum collacioni, sigillorum inspeccioni et descripcioni, littere representacioni et reddicioni, causarum insufficiencie allegacioni omnibusque aliis et singulis premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur instrumentum una cum prenominatis testibus presens fui eaque sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum, per alium fideliter scriptum una cum collega meo Iohanne notario infrascripto exinde confeci, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi, rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Doc. 31.

Procurator Deutsches Ordens am Hofe czu Rome (1413) Iul. 18, czu Senis; pomiędzy innemi sprawami, o których W. mistrza uwiadamia, wyłuszcza mu powody, dla których Polacy spraw nie rozstrzygniętych wyrokiem Budzkim nie przeniosą do dworu Rzymskiego.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. I, Nr. 21. (*Oryginał na papierze z szczątkami zapieczętowania.*)

Meinen willigen undertenigen Gehorsam czuvor. Erwirdiger, liebir, gnediger Her Homeister. Euwer Gnade geruche czu wissen, das als ich Hern Mattis gancz usgericht hatte unde her kegen Florencz quam, do vant her bey Meister Heinrich, des Hern Erczbischofes van Rigen Neven, euwer Briefe mit den her unde der vorganante Magister Heinrich widderumme czu mir kegen Senis[1] quomen gereten. Die Briefe ich wol vornomen habe, unde als euwer Gnade schribt, wie das Iacob euwern Gnaden geantwert hat die Bullen van deme Aplas etc. unde wie das euwern Gnaden

[1] Miasto Siena.

die Bullen an einem Artikel nicht folkomen dunket etc. Gnediger Her Homeister, es ist alsampt vormols wol gewegen; sulde die Bulle sein usgericht mit allem Applas des Ordens, so hette man must haben alle Bewisungen alles Aplas des Ordens, unde vorwor das hette must kosten obir I^{M} Gulden. Nue nympt man doch keinen Aplas uss in Vorczeiten van Pebsten dorczu gegeben, alleine ap desser Pobst Applas hette vormols dorczu gegeben, der ist nichts; dorumme mogt ir allen Applas laszen offintlichen kundigen, als man vormols hat gethan, went euch das in der Bullen nicht vorboten nach widderruffen ist; idoch mag ich etwas in den Sachen gutes gethun, das wil ich gancz mit Fleise volenden. Ouch so schribt ir mir, das ich welde andern Aplas van unserm Hern Pobste behalden. Gnediger Her Homeister, ich hab es euwirn Gnaden ouch in den andern Briefen geschreben, wie das die Minuten unde alle Ding dorobir sein gemacht; ich hoffe, mag ichs an Gelde haben unde finde die alden Bullen unde Minuten widder, ich welle sy vorbas usrichten als ich wente haben gethan, were dis Ungelucke nicht entstanden.. Ouch als ir schribt, wie das Magister Benedictus unde die Polan uffnemen die eldisten van Polan, beide, Prister unde Leygen, unde betwingen die bie irem Eide das si muszen sweren uff des Ordens Greniczen etc. Liebir Her Homeister, sulche Geczugnisse, wo das andere Teil nicht wirt geruffen die Geczugen czu horen unde sehen sweren, mogen euch nach nymandes in geistlichem Rechte geschaden, unde ouch so sullen die Geczuge sein, die keime Teile seint vordechtig ader Dyner nach Möck etc. Nemlich als euwer Gnade schribt, wie das Her Andreys Prabst czu Leslaw[1] her in den Hoff werde komen unde werde das Buch der Attestacionen unde der Privilegien mit im brengen unde das bitten czu confirmiren unde bestetigen etc. Ich gloube nicht das Her Andreys sich underwinde sulcher Sachen unde sie vor den Pobst brenge, went her weis wol, das mans im nicht vor gut wurde haben, unde dorczu so weis her wol, das die Sache den Romischen Koning angehore, unde nicht den Hern Pobst. Ouch gloube ich nicht, das der Koning van Polan die Sache welle uss des Romisschen Koninges Hende czihen unde in des Pobstes Gerichte geben, went mir ein erbar Man, der in des Hern Herczogen van der Stolpe Rathe was, czu Ofen in Ungern gesagt hat, wie das die Polan unde ouch der Herczoge van der Stolpe unde alle uwer Widdersacher mit allem Fleisze dornach stunden, das sie die Sachen us des Hern Pobsts Henden mochten czihen, unde hettens in viel laszen kosten, das der Berichtsbrieff, czu Thorun gescheen, gancz vortilget were gewesen, uff das sie genczlich mit der Sachen uss des Pobstes Henden weren komen[2]. Dorumme so ist obil czu glouben, das sie die Sachen widdir in den Hoff welden brengen, das sy ouch alleine nicht mogen thun, is were denne, das sy der Herre Romische Koning van beider Teile wille widder in den Hoff an den Hern Pobst weisete. Queme her dorober her mit den Sachen, so sullet ir euch keins besorgen, das der Herre Pobst keinerleye Bestetunge tete, is were denne, das ir uwer Bewisunge ouch mit guter Musze unde Bequemkeit hettet vorgebrocht. Ouch so sullet ir sicher sein, das keinerleye Usproch geschege, her geschege denne mit Rathe unde mit groszer Vorbedechtikeit unde vorsichtigem Mute; welde Got das sie her quemen, ich hofte wir welden wol bey Rechte bleiben. Ouch als uwer Gnade schribt, wie das die Polan

---

[1] Zob. powyżéj na str. 54 wyrok wydany w Budzie. — [2] Zob. w Dodatku instrument pokoju Toruńskiego, według którego sprawy, które przez sąd dwunastu sędziów polubowych nie mogą być załatwione, mają być oddane pod rozstrzygnięcie Papieża.

viel Privilegia gefunden haben in eynem Torme der ummegefallen ist etc. Dorane bedarff sich ouch euwer Gnade nicht bekummern, das man den so rischlichen Glouben geben; man welle ouch vor des Ordens Bewisungen vorhoren. Vortme schribt ir, wie das ich euch bey Iacobo czu wechlichen habe geschreben van deme Bischtume czu Heislberg (sic). Ich habe euwern Gnaden uff die Czeit geschreben mein Gutdunken, als ir das begernde wort, nach deme als mich duchte, das sich die Sache nach Gote unde noch Rechte mit Bequemkeit geenden unde gefligen mochte. Ir schribt euch des czu besorgende, wo ir in[1] in das Bischtum setczt, das in einer Nacht ale Hewser vol Polan wurden sein. Ich gloube wol, so euch czu Herczen unde czu Synne were des Hern Romischen Koninges Usproch genüg czu thunde den Bischoff inczusetczen in sein Bischtum, so mogt ir mit Gote unde mit allem Gelympfe vor allen Dingen mit im ustedingen unde usnemen, das her keinen Polan widder uwern Willen in keins seiner Hewser moge setczen; tete hers denne, dorobir so hettet ir denne deme Usproche genug gethan, unde her hette gebrochen; so mochtet ir denne widder in thuen beide, mit Gewalt unde mit Rechte. Sust mogt ir widder in nicht gethuen mit Rechte, ir habt im denne den Usproch gehalden, als ich das luterlicher in deme andern Brife, den euch Her Mattis brenget, habe begriffen. Ich weis keine andere bequeme Weise nicht, denne ich euch habe geschreben; ap euch ymand eins bessern undirwiszt, deme folget ir moglichen. Sundirlichen so schribt ir mir van Aplas czu einem silberinnen (sic) Bilde unser Vrauwen etc. Gnediger Her Homeister, ich muste wissen in welchir Kirchen ader Capellen das Bilde were unde was Heilgethums dorinne, dornach so mag ich denne den Aplas derwerben. Ouch so schribt mir euwer Gnade, das sie mir habe empoten bie Her Mattis umme ein Conservatorium an die Hern Erczbischof czu Prage, Bischoff czu Breslaw etc. Do hat mir Her Mattis nicht van gesagt, sundir mag ich Gelt gehaben, so wil ich gerne usrichten. Gegeben czu Senis am Dinstage noch Margarethe.

Procurator Dutsches Ordens im Hofe czu Rome.

Dem erwirdigen, grosmechtigen geistlichen Hern, Hern Heinrich van Plauwen, Homeister Dutsches Ordens, mit Wirdikeit detur.

Doc. 32.

Benedictus de Macra etc.; zdaje sprawę z swych czynności, podjętych z poruczenia króla Rzymskiego Zygmunta w celu dopełnienia wyroku Budzkiego.

Königsberg, Königl. Staatsarch. Registrant Nr. 7. (Foljant współczesny pergam. z 252 stron, pisany jedną ręką.)

Prussie composicio.

[N]os Benedictus de Macra dominus de Czuchz, magister in artibus, licencia- Pag. 1.
tus in utroque iure, notificamus tenore presencium quibus expedit universis, quod secundum comissionem regis Romanorum ac Hungarie etc., arbitri principalis, in nos facta (sic) virtute compromissionum in ipsum factarum, in partibus Polonie, Prussie, Samagitarum, Lithwanie, Russie, Mazowie ac Stolpensi processimus una cum assessoribus et notariis modis sequentibus. Et primo sequitur forma commissionis nobis facte cuius virtute processimus, deinde forma compromissorum, racione quorum nobis comissio facta est, tercio sentencie regis Romanorum, quarto concordia facta ultimo

[1] Henryk biskup Warmijski. Zob. wyrok wydany w Budzie str. 55.

ante Thorun inter regem Polonie ac magistrum de Prussia, quinto ponentur acta per nos et partes coram nobis cum assessoribus et notariis, et primo execucio facta per nos in Polonia, deinde eadem execucio repetita in Prussia, deinde acta in Marieburg, deinde acta in Labia [1], deinde acta in Regneth [2], deinde acta in Cowno, deinde acta in Wilno, deinde acta in Mazovia, deinde acta in terra Dobrinensi, deinde acta in Zlothoria, deinde acta in Cuiavia et Gnewkovia, deinde acta in Bigostia (sic), deinde iterum acta in Nakel, deinde acta in ducatu Stolpensi, deinde acta a Iuveniwladislavia incipiendo, usque ad granicies Hungarie.

Cuius quidem comissionis tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis: (*Sequitur Doc. 20.*)

Tenor autem concordie pro parte magistri et Ordinis oblate sequitur et est talis: (*Sequitur instrumentum pacis anno 1411 die 1ma Febr. in Toruń ictae, inferius in Additamento typis descriptum.*)

Pag. 4. Tenores autem compromissi parcium hincinde facti, de verbo ad verbum sequuntur et sunt tales. Et primo compromissum magistri et Ordinis de Prussia sequitur huiusmodi sub tenore: (*Sequitur Doc. 11.*)

Tenor autem alterius compromissi pro parte serenissimi regis Polonie de verbo ad verbum sequitur: (*Sequitur Doc. 16.*)

Tenor autem sentencie serenissimi domini Sigismundi regis Romanorum de verbo ad verbum etc. sequitur.

Visis compromissis predictis ac intellectis et examinatis parcium iuribus ipsisque (*Sequitur ab inde arbitrium regis Sigismundi in pagina 53, linea 14 typis descriptum, usque ad finem eiusdem in pagina 68, linea 9 et verba:* nobis facultas com-
pag. 21. petit. *Tunc continuatur:*) Datum, latum et pronuncciatum fuit dictum arbitramentum et amicabilis composicio inter [3] partes predictas [4] per predictum serenissimum principem dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum ac Hungarie etc. regem, arbitratorem, iudicem et amicabilem compositorem inter partes predictas electum et assumptum a partibus predictis, et de mandato dicti serenissimi principis et arbitratoris lectum et lecta per honorabilem virum Octavianum de sancto Severino archidiaconum Zemylezensem et canonicum in ecclesia Agriensi sue serenitatis in Buda, Vesprimiensis diocesis, in castro residencie dicti domini regis Romanorum etc. et arbitratoris in aula stuba magna dicti castri sub anno Domini millesimo CCCC duodecimo, die vicesima quarta mensis Augusti, Indiccione quinta, tempore sanctissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis divina providencia dignissimi Pape vicesimi tercii, regnorum autem dicti domini regis, Romanorum et Hungarie etc. XXV anno, Romanorum vero anno secundo, presentibus, audientibus, intelligentibus, videlicet domino Andrea Lascarii preposito Wladislaviensi et domino Michaele Blida canonico Poznaniensi decretorum doctoribus, procuratoribus dominorum predictorum regis Wladislai et ducis Witholdi et partis eorundem dominorum regis et ducis, et dominis Iohanne et Henrico episcopis supradictis, et presentibus reverendis in Christo patri (sic) et domino Iohanne Dei gracia et apostolice Sedis archiepiscopo Rygensi, domino Henrico, procuratoribus prelibati domini Henrici magistri Ordinis Cruciferorum generalis et ipsius Ordinis et partis eorundem magistri et Ordinis, et presentibus reverendissimis in Christo patribus, domino Branda tytuli

---

[1] Miasto Labiewo, z niem. Labiau. — [2] m. Ragneta z niem. Ragnith. — [3] Poprawka innéj ręki. — [4] Dodatek innéj ręki.

sancti Clementis presbitero cardinali Placentino ac legato apostolico in regno Hungarie etc., domino Iohanne archiepiscopo Strigonensi, domino Andrea de Benciis, Gualdo archiepiscopo Spalacensi (sic), domino Bertholdo comite de Ursinis de Urbe comite Suavesi, domino Ugone de Emitrist[1] ambasiatoribus domini Pape, domino Symone abbate sancti Iohannis Reoniensis[2] decretorum doctore, domino Philippo de Pictovia milite[3], domino archanorum consiliario ac capellano regis Francie, domino Brunoro[4] de Scala de Verona, item Iacobo de Karanna de Padwa, domino Guiltellnino comite de Prata, domino Henrico de Perin secretario cancellario regie maiestatis Romanorum, Pipone de Ozora comite Themesiensi, Hugone de Hervost[5], domino Iohanne preposito Strigoniensi et vicecancellario imperiali, domino Benedicto preposito Albensi seu Albe Regalis, magistro Iohanne cancellario de Ecclesiis[6] imperiali, egregio legum doctore domino Mimaldo Stephano de Magalectis[7] de Urbe veteri, egregio legum doctore domino Benedicto de Macra, domino Hugolino, testibus ad predicta omnia et singula per prefatum serenissimum principem et regem Romanorum etc. et arbitratorem vocatis, adhibitis, rogatis, domino[8] Mimaldo Stephani de Magalectis de Urbe veteri egregio legum doctore domino Benedicto de Macra domino Ugolino ad predicta omnia et singula [per] prefatum serenissimum principem et regem Romanorum etc. et arbitratorem vocatis adhibitis rogatis domino Mimaldo Stephani de Magalectis de Urbe veteri.

Acta per dominum Benedictum de Macra etc., delegatum, comissarium, subarbitratorem serenissimi principis, domini et domini Sigismundi, regis Romanorum semper augusti necnon Hungarie etc. regis incliti, in terris Polonie, Prussie, Lythwanie, Samagitarum, Mazovie, Pomeranie earumque adherenciis, coram Petro publico pontificali auctoritate notario.

Primo executus est sentenciam de securitate viarum sub hac forma, premittendo sentenciam predictam de verbo ad verbum. Ego quoque Benedictus etc. pro execucione premisse sentencie specialiter transmissus, presencium vigore mando omni iure ac modo, quibus melius possum et valeo, auctoritate arbitratoria, virtute compromissorum predictorum per regem Romanorum michi concessa, omnibus tam ex parte domini regis Polonorum quam ex parte Cruciferorum, quatenus ab ista die incipiendo usque in perpetuum nullus audeat viatores ac mercatores seu negociatores quoscunque impedire seu quovis modo perturbare, sed eos pacifice permittant transire cum personis, bonis et rebus omnibus, nec aliqualiter audeant retardare, sub pena decem milium marcarum puri argenti, quorum terciam partem presentibus collectoribus domini Pape assigno, aliam vero terciam partem fisco imperiali, que[9] Pag. 22. recipiantur de mercibus illorum, in quorum regno talia fiunt, ultimam vero terciam partem, parti cui fit iniuria una cum iniuriarum et dampnorum resarcione comitto, quam quivis per arestaciones vel aliis modis recuperare potest. Datum, pro-

[1] W transsumpcie z r. 1421 Hugone de Hervorst; zob. str. 69 wiersz 5. — [2] W tymże transsumpcie Reomensis t. j. de Remi (Rheims,); zob. str. 69 wiersz 6 — [3] Poprawione przez inną rękę. — [4] Brunoro w Kodeksie, w transsumpcie zaś z r. 1421 Bruneto; zob. na str. 69 wiersz 11 — [5] zob. powyżej dopisek 1. — [6] Fünfkirchen. — [7] W wspomnionym transsumpcie Mimoldo Stephani de Magalottis; zob. str. 69 w. 9. — [8] Ustęp powtórzony od domino do veteri, jest przez dodanie inną ręką wyrazu va-cat zniesiony. — [9] Dodane inną ręką.

latum in civitate Brzescze in vigilia sancti Martini confessoris in mense Novembre, anno domini millesimo quadringentesimo duodecimo. Et hoc idem in Thorun est executus XIIII die mensis predicti. A. 1412 Nov. 10.

Acta in Mariemburg.

Primo executus est sentenciam pro episcopo Wladislaviensi, pro parte tantum, sub hac forma. Ego Benedictus etc. mando vobis magistro, quatenus hac die mittatis in possessiones omnium villarum et curiarum episcopatus Wladislaviensis, que sunt in terra Prussie, dominum scolasticum ac Temchinum (sic) procuratores domini episcopi Wladislaviensis etc. Magister autem statim predictos procuratores misit cum litteris suis efficacibus ad capiendum omnes possessiones predictarum curiarum et vilarum; et predicti procuratores episcopi recesserunt contenti.

Aliam autem partem sentencie eiusdem reliquid (sic) amicabili composicioni ex comuni consensu parcium comittens, quod concordarent, si possent, si autem non, promisit predictus Benedictus, quod post reversionem suam ad magistrum vellet plenissime sentenciam totalem exequi.

Item executus est sentenciam pro domino Andrea Lascarii latam, pro parte, sub hac forma: Ego Benedictus etc. mando vobis magistro etc., quatenus domino Andree etc. restituatis amodo deinceps annuas quinquaginta libras. Magister autem statim precepit per litteras suas advocato loci illius, ubi debentur predicte quinquaginta marce, quod restitueret; et procurator domini Andree contentus recessit.

Aliam autem partem sentencie similiter reliquid (sic) amicabili composicioni usque ad reversionem suam.

Item predictus Benedictus expectavit septem diebus in Mariemburg procuratores episcopi Varmiensis, quem episcopum oretenus citavit in Ranczansz sub hiis verbis:

Veniatis domine episcope per vos vel per procuratorem vestrum in Marienburg, et requirar per vos vel per procuratorem vestrum ibidem pro execucione sentencie vestre.

Et tandem completis illis septem diebus, nullus procurator comparuit nec ipse episcopus comparuit. Et tandem predictus Benedictus mandavit magistro, quod usque ad reversionem ipsius ad Marienburg concordaret cum episcopo Vermiensi (sic), si posset, si autem non, promisit predictus Benedictus, quod post reversionem suam vellet sentenciam exequi pro episcopo Varmiensi latam. Item precepit predictus
Pag. 23. Benedictus magistro, quod in continenti mitteret salvum conductum pro episcopo, ut posset venire secure et secum loqui de concordia; et statim paruit magister.

Item predictus Benedictus requisivit, ut mitteret secum ad Wladislaviam Antiquam assessorem unum de suis, item unum notarium et suos procuratores ad proponendum causas suas, si quas habet, que respiciant illas partes Prussie et Cuiawie, contra partes regis Polonie et ad respondendum eiusdem partis (sic) regis Polonie, si que obiecta fuerint per eandem. Magister autem respondit: nolo mittere quemquam ad proponendum vel respondendum, donec faciatis execuciones sentenciarum tam contra me quam contra partem adversam, vel saltem donec amicabili composicioni parcium relinquatis predictas sentencias.

Et requisivit statim magister predictum Benedictum, quod iret ad granicias Lythwanie ibique exequeretur sentencias respicientes partes easdem et ad audiendum proponenda realia et personalia utriusque partis. Et predictus Benedictus statim iter suum recepit versus Lythwaniam, et misit magister cum eo marsalcum,

procuratores, notarios et assessores. Qui Benedictus statim scripsit Allexandro Magno duci Lythwanie litteras huius sentencie:

Domine dux, sciat vestra serenitas, quod ego accedo ad grenicias Lythwanie ad videndum grenicias et ad respiciendum castrum noviter erectum per vos, item ad audiendum proponenda realia et personalia per vos et contra vos, item ad exequendum sentencias et ad audiendum alia, que partes illas respiciunt; unde mittatis vestros procuratores ad grenicias predictas.

Acta in Labia.[1])

Deinde veniens predictus Benedictus ad Labiam interrogatus est per marsalkum, an statim, quod veniret ad grenicias, vellet exequi sentencias et audiret proponenda. Qui Benedictus respondit: quod non, sed prius vellet adire dominos ducem et regem, quos speraret simul in Lythwania invenire, eosque vellet amicabiliter inducere ad hoc, quod facerent omnia que in sentencia continentur, et in casu quo nollent concordare, vellet cum eis convenire de tempore et loco. Et sic marsalkus[2] remansit in Labia et Benedictus recessit ad Rangnyt cum comendatore de Rangnyt Kasper, magistro cellarii de Mariemburg et magistro Ambrosio procuratoribus magistri et Ordinis. Et cum voluisset recessisse de Rangnÿt, venit littera domini ducis Lÿthwanie huius sentencie:

Benedicte, amice noster carissime, nos libenter suscipimus vos, sed non credidissemus quod ita cito voluissetis venisse, quia vos promiseratis regi Polonie in Premislia, quod prius voluissetis episcopos induxisse in possessiones eorum, deinde vidissetis illas grenicias Polonie, ducum Mazovie et Stolpensis, et in fine ad nos venissetis.

Quibus litteris visis, statim predictus Benedictus dedit predictas litteras dominis Kasper et magistro celarii ut mitterent eas magistro generali, et statim concordavit cum procuratoribus magistri de tempore convencionis. Petebant enim procuratores magistri tercium diem Ianuarii, sed notarius domini regis Polonie Nicolaus contradixit, et tandem ex ipsorum comuni consensu constituit diem vigiliam Epiphanie; de loco autem concordare non potuerunt, sed promisit dictus Benedictus de Lÿthwania rescribere. Et sic citavit predictus Benedictus dominum Kasper nomine procu-
A. 1413 Ian. 5. ratorio ad comparendum coram eo in vigilia Epiphanie in loco, quem sibi scriberet de Lÿthwania, ad videndum execuciones sentenciarum et ad audiendum omnia proponenda realia et personalia et ad producendum, si que vellet, que scilicet respicerent grenicias vel que circa illas grenicias circa terras Prussie et Lÿthwanie contingissent, et mandavit predictus Benedictus predicto Kasper, quod omnia illa magistro rescriberet in continenti. Et avisavit specialissime predictum Kasper, quod vellet audire omnia gravamina Lÿthwanorum facta a Pruthenis, et omnia gravamina Pruthenorum facta a Lÿthwanis, sive alia gravamina in castris, in greniciebus, in occupacione terrarum, aquarum, captivorum et iniuriarum ac dampnorum quorumcunque. Facta fuit hec citacio anno Domini millesimo quadringentesimo duodecimo in vigilia
A. 1412 Dec 7. Concepcionis in Rangnÿt in castro exteriori in pede pontis castri interioris ante Pag. 24. fabrile, presentibus Nicolao notario regis, item vicecomendatore de Rangnyt, item Petrassio de Hungaria, magistro celarii de Mariemburg et quampluribus aliis etc.

---

[1] m. Labiewo, z niem. Labiau. — [2] Innym inkaustem poprawione marsalko.

Et recessit predictus Benedictus de Rangnÿt et venit usque in Cowno. Et in via ostense sunt sibi terre granicies, quas Ordo gerebat pro graniciebus.

Acta in Kowen.

Primo citatis partibus ad diem Fabiani et Sebastiani, partes comparuerunt obediendo. A. 1413 Ian. 20.

Et eadem die procurator dominorum de Prussia peciit execucionem duarum sentenciarum, scilicet sentencie generalis de captivis, item sentencie que loquitur specialiter de captivis de Thamowo et Nerwiketen[1], concludendo, quod[2] infra quatuor dies predicte sentencie ad effectum deducerentur.

Eadem die predictus Benedictus prefixit diem inmediate sequentem omnibus partibus ad dandum assessores et notarios; voluit enim predictus Benedictus, quamvis potestatem solus habuisset, omnia cum consilio assessorum et testimonio notariorum ambarum parcium peragere.

Item prefixit parti dominorum regis et ducis eandem diem crastinam nominatam, ante prandium scilicet ad deliberandum, et post prandium die eadem ad respondendum; et sic fuit dies illa finita.

Die autem sequenti veniente, que erat dies Agnetis virginis et erat XXI mensis Ianuarii anni supradicti, comparuerunt ambe partes et assignaverunt primo notarios publicos; pars dominorum de Prussia dedit Andream, pars vero dominorum regis et ducis dedit notarium Nicolaum. Dominus autem Benedictus pro parte sua recepit notarium suum Petrum Urbani.

Quibus visis dominus Benedictus fecit quemlibet predictorum trium notariorum iurare sub hac forma, que inmediate seqùitur, tactis scilicet sacrosanctis Ewangeliis:

Ego iuro, quod omnia acta coram domino Benedicto de Macra, executore, subarbitratore, comissario ac iudice delegato per dominum regem Romanorum etc. deputato, que in mei presencia ventilata et producta fuerint, fideliter rescribam, nec umquam revellabo secreta predicta ante prolacionem sentencie aut ante exspiracionem compromissi facti in dominum regem Romanorum, et que iniuncta fuerint michi cellanda, cellabo, et iuro, quod in examinacione testium nichil loquar nec nutum aliquem vel signum aliquod faciam, per que testes possent terreri vel confortári, nec dicta ipsorum ante prolacionem sentencie aut exspiracionem compromissi predicti expresse vel inplicite umquam revellabo: ita me Dominus Deus adiuvet et hec sancta Dei Ewangelia hic et in futuro seculo.

Eodem die dederunt ambe partes assessores, pars dominorum de Prussia dedit magistrum Ambrosium, pars autem dominorum regis et ducis dedit assessorem dominum Iohannem. Et ambos assessores fecit iurare predictus Benedictus sacrosanctis Ewangeliis tactis sub forma, que inmediate sequitur[3]:

Pag. 25. Ego iuro per hec sancta Dei Ewangelia, quod domino Benedicto de Macra, executori, subarbitratori, comissario ac iudici delegato, per dominum regem Romanorum deputato, in omnibus causis per ipsum agendis in presencia mea fidele consilium dabo, nec quidquam sinistri persuadebo eidem, sed semper, quod michi

---

[1] Zob. dopisek na str. 55. ods. 1 i 2. — [2] Dopisane inną ręką. — [3] W Kodeksie sequuntur.

videbitur in consciencia iustum, demonstrabo, sic pro quacunque parte, vel contra quamcunque partem; item iuro, quod quecunque respiciencia causam predictus Benedictus dixerit michi cellando, celabo et in secreto tenebo nec umquam revellabo ipso irrequisito ante prolacionem sentencie aut exspiracionem compromissi facti in dominum regem Romanorum; et specialiter iuro non revellare atestacionem testium, nec testes verbo vel facto confortabo vel terrebo: ita me Deus adiuvet et hec sancta Dei Ewangelia hic et in futuro.

Deinde procuratores regis et ducis volentes satisfacere termino, deliberando et respondendo dixerunt, quod placet quod fiat execucio predictarum sentenciarum, dummodo executor non excedat fines potestatis sue, et protestati sunt, quod quamvis execucionem sentencie generalis de captivis differre possent usque ad tempus quod positum est in sentencia predicta, tamen volentes ostendere quod domini rex et dux affectant instantissime iusticiam ambarum parcium videre, nec aliquas dilaciones volunt acquirere, consenserunt predicti procuratores, quod tam illius sentencie generalis quam alterius specialis prefatarum statim fiat execucio. Et ad ostendendum quia volunt parere predicte sentencie, statim et eadem die predicti procuratores dominorum regis et ducis obtulerunt captivos eosque predicto Benedicto libertati pristine restituerunt; quos idem Benedictus ipsis procuratoribus dominorum de Prussia liberos restituit et in navi ipsorum super fluvio Memel posuit eosque cum eisdem captivis libere navigare permisit.

Eadem die predictus Benedictus prefixit diem crastinam ambabus partibus circa horam Vesperarum, vel quasi, ad docendum de mandatis procuracionis, item ad iurandum de calumpnia, item ad audiendum execuciones predictarum sentenciarum duarum; et sic est finita tota dies sabbati, que fuit XXI mensis Ianuarii anni supradicti.

Adveniente die dominica, que fuit XXII mensis Ianuarii, supradicti et partes comparuerunt et de mandato sufficienter docuerunt; sed mandatum procuratorum regis et ducis fuit plenius, mandatum vero domini Kasper minus plenum. Quorum procuratoriorum tenores de verbo ad verbum secuntur et sunt tales; et primo procuratorium regis et ducis subsequitur in hec verba: (*Sequitur Doc. 26.*)

Tenor autem alterius procuratorii pro parte Cruciferorum de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Nos frater Henricus de Plawen Ordinis fratrum Hospitalis sancte Marie Domus Theutunicorum Ierosolimitani magister generalis tenore presencium recognoscimus et fatemur (*Sequitur Doc. 22, ommissis tamen istis locis: pag. 72, lin. 4:* nostrorum fecimus et constituimus et tenore presencium facimus et constituimus nostros et prefati Ordinis; — *pag. 72, lin. 9 ab imo:* testesque et alia probacionum genera ex adverso produci videndum eisque contradicendum et contra eosdem excipiendum; — *pag. 73, lin. 6:* et similiter ad petendum nobis, nostris, Ordini et subditis in districtibus Ragnith, Nuwehus et Tylsod satisfactionem condignam exhiberi a prefatis dominis rege et duce ac eorum subditis de dampnis illatis in dictis districtibus post pacem factam inter prefatos dominos nosque et nostrum Ordinem nuper de anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo in vigilia Purificacionis beate Marie virginis, et interesse eorundem).

Deinde eadem die predicti procuratores de calumpnia iuraverunt, taliter scili- Pag. 27.
cet: quod calumpniam volunt evitare: cum omnibus suis capitulis super articulis

contentis in mandato procuratorum magistri, agendis coram Benedicto iudice prefato. Deinde Benedictus prefatus executus est sentenciam de captivis generalem sub hiis verbis:

Ego Benedictus de Macra, subarbiter, comissarius ac iudex delegatus, per dominum regem Romanorum specialiter deputatus, auctoritate michi per eundem dominum regem Romanorum semper augustum, tamquam arbitrum et arbitratorem per dominos regem Polonie etc. ac Magnum ducem Lithwanie etc. cum eorum adherenciis, ex una parte, et illustrem principem dominum Henricum de Plawen magistrum generalem tocius Ordinis de Prussia ac eius Ordinem eorumque adherentes, parte ex alia comuniter electum, exequendo sentenciam ac arbitramentum prefati domini regis Romanorum, que de captivorum liberacione generaliter loquitur, ex consilio coassessorum et comuni consensu parcium mando, precipio et volo modis omnibus, quibus possum, valeo et debeo, domino regi Polonie ac domino duci eorumque adherentibus predictis, necnon magistro generali Ordinis de Prussia ac toti Ordini eiusdem, quatinus abhinc usque ad quatuor dies continue se sequentes bona fide et absque dolo debeant omnes captivos hincinde dimittere et liberare, et quod debeant iurare infra eosdem dies per se vel quelibet pars per baronem suum pociorem una cum tribus notabilibus terre sue, quod nullos captivos se habere sciunt, et quod, quandocunque scient, in continenti per fidem eorum liberabunt sub pena in sentencia expressa, taliter, qualiter in sentencia continetur.

Deinde eadem die executus est sentenciam, que de captivis de Thamow et Newiketen (sic) loquitur, sub hiis verbis:

Ego Benedictus de Macra, subarbiter, comissarius ac iudex delegatus, per dominum regem Romanorum specialiter deputatus, auctoritate michi per eundem dominum
Pag. 28. regem Romanorum semper augustum, tamquam arbitrum et arbitratorem per dominos regem Polonie etc. ac Magnum ducem Lythwanie etc. cum eorum adherenciis, ex una parte, et illustrem principem dominum Henricum de Plawen magistrum generalem tocius Ordinis de Prussia ac eius Ordinem eorumque adherentes, parte ex alia comuniter electum, exequendo sentenciam et arbitramentum prefati domini regis Romanorum, que de Thamowo et Nerwiketen captivis loquitur, ex consensu assessorum mando, precipio et volo modis omnibus, quibus possum et valeo, domino regi Polonie ac domino duci Maiori Lithwanie, quatinus in presencia mei[1], comissarii per dominum regem Romanorum deputati et missi, in portu fluvii Memel inter Salewerder[2] et Helicwald[3] debeant abhinc usque ad quatuor dies omnes de Thamow et Nerwiketen, qui sunt in potestate dominorum regis et ducis, vocatos captivos liberos presentare ibidemque solutos dimittere de omnibus obligacionibus, marenciis[4] et homagiis; ita quod post maturam dictorum captivorum deliberacioni (sic), usque ad octo dies, si voluerint ipsi captivi habendam, possint libere deliberare, an circa partem predictorum dominorum regis Polonie et ducis Witholdi velint remanere, an circa partem magistri et Ordinis prefatorum, et secundum quod elegerint, ipsis dent facultatem liberam accedendi, quo maluerint, cum rebus suis, scilicet dando eis salvum conductum sufficiens statim quod erunt circa predictum portum, per quam (sic) habeant facultatem recipiendi res suas, familiam et singulos attinentes, uxores et

---

[1] Inną ręką dopisane. — [2] Sallin, wyspa na Niemnie powyżéj Wielony. — [3] Heiligewald, las ciągnący się tu od Niemna ku północ-zachodowi. — [4] W Kodeksie manenciis.

proles et cum eis securum redditum ad partes Prussie: sub pena in sentencia expressa, taliter, qualiter in sentencia continetur comittenda et dimittenda. Volo tamen expresse, quod per hanc execucionem nulli parcium fiat preiudicium in suis graniciebus seu limitibus quibuscunque. Datum in Kauwen anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, die Solis, XXII mensis Ianuarii, hora Vesperarum vel quasi, in stuba magna domus cuiusdam Czuppurne supremi marsalci Lithwanie, ubi tunc pro tribunali sedebat.

Et eadem die dominus iudex statuit terminum procuratori magistri generalis die Lune ad producendum iura, si que haberet, super castro Weluna. Item statuit procuratoribus regis et ducis terminum ad audiendum voluntatem iudicis, an velit exequi sentenciam pro episcopis hic, vel non.

Die Lune, XXIII[a] mensis Ianuarii, iudice cum assessoribus pro tribunali loco consistorii residentibus, obtulit Casper procurator magistri generalis quosdam articulos super castro de Veluna sicut infra signabitur.

Oblatum die Lune, XIII (sic) mensis Ianuarii per procuratorem Ordinis, et petitur per eum parti adverse statim terminus ad respondendum[1].

Quorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Coram vobis nobili viro et egregio in utroque iure licenciato domino Benedicto de Macra domino de Czuchz, comissario et executore in causis vertentibus seu verti et esse sperantibus inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie supremum ducem Lithwanie etc. illustremque principem dominum Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie, eorum terras, subditos et coadiutores, ex una, et magnificum et religiosum' principem dominum Henricum de Plawen Ordinis beate Marie Theutunicorum magistrum generalem eiusque Ordinem, terras, subditos et coadiutores, parte ex altera, ab[2] illustrissimo principe et domino, domino Sigismundo Romanorum rege semper augusto et Hungarie rege etc., arbitro, arbitratore et amicabili compositore principali in causis supradictis a prefatis partibus concorditer electo, ad recipiendas nonnullas probaciones, et presertim infrascriptas, et exequendas certas sentencias, pronuncciaciones, lauda seu arbitria per[3] prefatum dominum Romanorum et Hungarie regem alias lata et pronuncciata specialiter deputato, ad docendum et ostendendum quod prefatus dominus Allexander prefatum dominum Henricum et suum Ordinem certa area seu aggere fructibusque, Pag. 29.
piscaturis, agris cultis et incultis, silvis, mericis, nemoribus, pratis, pascuis, venacionibus aliisque omnibus utilitatibus, quos et que ipse et suus Ordo longis retroactis temporibus prout infra clarius deducetur in dicta terra, area seu aggere et terris eis adiacentibus possedit, habuit, tenuit et percepit usque ad presens tempus spoliacionis eorundem, in qua seu quibus ipse dominus Allexander prefatus castrum Velune nuper, videlicet anno Domini millesimo CCCC⁰ duodecimo, infra metas et granicias prefati Ordinis contra Deum et iusticiam in pregrande dicti Ordinis preiudicium et gravamen construxit et erexit, temere, frivole, illicite et iniuste spoliavit, et eandem adhuc sic occupatam detinet in anime sue periculum, pacem perpetuam, alias inter ipsum et dictum Ordinem sollempniter ordinatam et firmatam violando: procura-

---

[1] Ustęp ten został na marginesie prawdopodobnie późniéj dopisany. Dzień 13 Ian. przypadał też w tym roku nie na dies Lune, to jest poniedziałek, tylko na piątek; jest zatem omyłka zam. XXIII mens. Ian. — [2] Ręką późniejszą dopisane. — [3] Tak samo.

tores dicti domini magistri generalis et sui Ordinis dant, faciunt et exhibent articulos infrascriptos, et eos et contenta in eis dant coniunctim et divisim ac narrative et dispositive, et sic eis et singulariter singulis petunt per partem adversam medio iuramento responderi.

(I) In primis ponunt et dicunt et probare intendunt, quod Ordo seu religio fratrum beate Marie Theutunicorum prefatorum a Romanis pontificibus ad hoc principaliter et specialiter institutus seu confirmatus existit, ut quoslibet hostes Crucis Christi invadere eosque cum potencia exterminare, et terras seu dominia eorum de manibus eorum eripere et in usus suos convertere pro augmento katholice fidei possint, valeant et debeant; cuius auctoritate prefatus Ordo terram, aream seu aggerem, in qua prefatus dominus Allexander dictum castrum erexit ut prefertur, cum terris circumiacentibus infra et supra, ab infidelibus et Christiani nominis inimicis ante tempora prescripcionis legittime, ut infra patebit clarius, expungnavit ac iure belli devicit et obtinuit Domino sub prefato vocabulo Velune, castra in eadem seu eisdem per infideles huiusmodi successive constructa, sub magnis sumptibus et laboribus et non modica Christiani sanguinis effusione pro exaltacione orthodoxe fidei nostre expugnando et funditus devastando; et hoc fuit et est verum, publicum, manifestum et notorium.

(II) Item ponunt, dicunt et probare intendunt, quod magistris generalibus qui pro[1] tempore fuerant et prefato Ordini licitum fuit dicta castra ut premittitur expungnare et aream seu aggerem ipsius cum ceteris circumiacentibus supradictis de manibus huiusmodi infidelium eripere et in usus suos convertere, non solum auctoritate predicta, verum eciam ex concessione tocius regni Lithwanie, terrarum Russie, Samagitarum omniumque terrularum seu districtuum in terra Samagitarum situatarum[2] omniumque aliarum parcium infidelium terrarum prefati Ordinis finitimarum, felicis memorie quondam Lodewici quarti Romanorum imperatoris[3] et presertim Myndowe regis Lithwanie, apostolicis et imperialibus confirmacionibus roboratis, prout in litteris desuper confectis plenius continetur; quarum vera transumpta in vim probacionis producunt in medium, ad que eciam se referunt in quantum faciunt pro parte sua, et contra partem adversam, et non aliter, nec alias, nec ultra.

(III) Item ponunt et dicunt et probare intendunt, quod prefatus dominus Henricus, sui predecessores et Ordo predictas terram, aream seu aggerem cum terris adiacentibus, a metis Samagitarum, que wlgariter Samaytenhoyne appellantur, usque ad fluvium Memla inclusive, et usque ad metas seu granicias Lithwanorum in longitudine, cum omnibus usibus, usufructibus, piscaturis, agris cultis et incultis, mericis, nemoribus, pratis, venacionibus aliisque fructibus seu utilitatibus ab annis X, XX, XXX, XL, L, LX, ultra vel citra, et tanto tempore, quod legittimam prescripcionem induxit, usque ad tempus spoliacionis supradicte habuerunt, tenuerunt et possederunt, prout probabili constat veritate per castrum Beyern[4], quod ante prefatos annos per felicis memorie quendam Henricum ducem Bavarie cum adiutorio et potencia
Pag. 30. Ordinis prope dictum castrum Welune ad quartale unius miliaris construxit (sic),

---

[1] Dodane inną ręką. — [2] Poprawione inną ręką. — [3] Odnośny dokument cesarza Ludwika datowany r. 1337 Dec. 12, Monaci, drukowany będzie poniżéj wraz z odnośnemi dokumentami króla Mindowy pomiędzy przywilejami Zakonu, przedłożonemi także w sprawie w r. 1422 wytoczonéj przed delegatami Papieża Marcina V. — [4] Baierburg gród na lewym brzegu Niemna, leżał powyżéj Wielony.

a quo eciam dictum castrum Welune fuit ab infidelibus expungnatum et per Ordinem evictum, et castra Iorginborg[1], Marienborg[2], Gotiswerde[3] (sic), Ratterswerder[4] (sic) etc. infra et supra dictam aream per prefatum Ordinem constructa, errecta, et postea prefatis dominis rege et duce scientibus et non contradicentibus, ymmo prefato domino duce opem et auxilium dante et ferente Ordini in constructione castri Dobese[5], alias per Ordinem constructi in ascensu dicti fluvii Memla supra aream dicti castri Welune, cum suis subdictis (sic) et artificibus; et hoc fuit et est verum.

(IV) Item ponunt et dicunt et probare intendunt, quod alias, videlicet de anno domini' millesimo tricentesimo nonagesimo octavo, XII die mensis Octobris, felicis recordacionis quondam Conradus de Iungingen, prefati domini Henrici magistri generalis predecessor, cum prefato domino Allexandro pro augmento fidei Christiane in vinculo perpetue pacis conveniens[6]: ut nullo umquam' tempore de cetero inter ipsos et eorum posteros ex limitum, graniciarum seu metarum differencia oriri posset dissensionis materia, sed ut quelibet parcium more Christianico subditos suos sub suis legibus et limitibus per amplius regere posset et gubernare terras consignatas, notabiles et expressas gades, metas, limites seu granicias matura deliberacione prehabita, quibus terras Prussie, Mazovie, Lithwanie et Livonie ab invicem seperarent (sic), dividerent et distingwerent, incipientes ab insula dicta Sallÿn in medio fluminis Memla situata, et ab una parte recto tramite usque ad metas terre Livonie, et ab alia usque ad terras seu metas terrarum Mazovie se protendentes, inter se fecerunt et ordinaverunt consiliariorum utriusque partis voluntate et consensu ad hoc accedentibus. Quam eciam ordinacionem seu metarum distinccionem postea, videlicet de anno Domini millesimo quadringentesimo quarto feria sexta proxima ante festum sancte Trinitatis in Ranczans Wladislaviensis diocesis[7], dominus rex Polonie supradictus, tamquam supremus dux Lithwanie, velud (sic) racionabilem ratam, gratam habens, approbavit, ratificavit et confirmavit, prout tam sue regie maiestatis quam prefati domini Allexandri antedictis litteris est probabile, quarum vera transumpta in vim probacionis producimus in medium, sub quibus metis, limitibus seu graniciis, dictum castrum Welune contra Deum et iusticiam, ut prefertur, per dictum dominum Allexandrum constructum est in terra seu dominio Ordinis a prefatis limitibus seu insula Sallÿn fere per sex miliaria vel citra distante; et hoc fuit et est verum, prout ex inspeccione earundem metarum comprehendi poterit luculenter.

(V) Item ponunt et dicunt, quod prefata metarum, limitum et graniciarum distinccio amplius cessit, prout cedit, et facta fuit in favorem prefatorum dominorum regis et ducis et suorum heredum et successorum, quam Ordinis, nam propter huiusmodi metarum distinccionem Ordo videbatur recedere a titulo, quem habuit in bonis, terris, partibus et possessionibus, quas dudum iure belli ut prefertur ultra prefatas granicias in terris Lithwanie et Russie a prefatis dominis, antequam ex

---

[1] Dziś Georgenburg przy ujściu Mitawy do Niemna. — [2] Marienburg, gród leżał nad ujściem Dubiszy do Niemna, powyżéj zaś niego stał wspomniany wyżéj gród Baisten. Zob. na str. 46, ods. 2. — [3] Gotteswerder, gród leżał równie nad Niemnem, poniżéj poprzednich. — [4] Ritterwerder, gród leżał nad Niemnem, kilka mil poniżéj Kowna. — [5] Działo się to skutkiem pokoju Salińskiego. Dobese, gród leżał przy ujściu Dubiszy do Niemna; Voigt Gesch. Pr. VI, p. 356, Anm. 4. Grody te wystawili byli Krzyżacy w czasach wypraw wykonywanych z pomocą rycerstwa zachodnich krajów na Zmudź i Litwę w latach 1337, 1366 i 1391. — [6] Pokój zawarty na wyspie Sallin a. 1398 Oct. 12; zob. powyżéj str. 74, ods. 1. — [7] Zob. odnośny dokument w Dodatku.

aqua et Spiritu sancto renati forent, ac eorum progènitoribus, fidei nostre hostibus, in scuto fidei et gladio virtutis Dei acquisiverunt et ad quas alias iustum titulum pretendebant, que utique valorem illorum bonorum et terrarum, que super prefatis gadibus, metis seu graniciis Ordini veniunt seu venerunt, extendunt in multo. Et quamvis Ordo ad dicta bona, terras seu possessiones, que sub prefatis metis sibi [1] venerunt et veniunt, iure belli iustum dudum acquisiverat titulum et alias ex concessionibus et donacionibus supradictis, et eadem seu easdem per tempora legittime prescripcionis vigore eiusdem tituli possedisset prout possidet, nichilominus [2], ut maior inter prefatos principes et Ordinem nutriretur pax et caritas, in granicias et limites huiusmodi voluntarie tunc consensit; sed nunc protestatur solempniter coram vobis, quod si nisi, (ut) infra petitur, ad possessionem pacificam dictarum terrarum, aree seu aggeris et aliorum, quibus licet pronunc spoliatus existunt (sic), restituatur et sibi satisfiet de dampnis, iniuriis et interesse infra deducendis, de agendo et petendo non solum prefatas terras, quibus spoliatus existit ut prefertur, verum eciam totam terram Lithwanie et alias terras, ad quas ante prescriptam pacem et concordiam
Pag. 31. et metarum distinccionem iustum titulum acquisiverat, coram sibi competente iudice loco et tempore oportunis.

(VI) Item ponunt et dicunt, quod dictum castrum Velune non sit, prout eciam nunquam fuit, edificatum in patrimonio prefatorum dominorum regis et ducis, prout minus iuste et causa diffugii procuratores eorum in suis responsionibus super articulo materiam edificacionis dicti castri continente per procuratores Ordinis coram prefato domino Romanorum et Hungarie rege alias in Buda oblato asserebant; nam posito, sed non concesso, quod prefati domini tempore expungnacionis dicti castri iam fuissent nati et quod a progenitoribus eorum dictum castrum fuisset per Ordinem evictum et expungnatum, ut tacite videntur dicere, ita quod ex eo intencionem suam in huiusmodi responsione eorum fundare conarentur, nullum tamen ius hereditarium ea de causa in dicta area pretendere possunt, cum certum sit, ipsos et progenitores eorum protunc fuisse in paganismo, (in) ipso eciam ipsi progenitores eorum decesserunt, propter quod utique Ordini licuit ipsum castrum et alia eorum dominia tam de ipsorum quam de progenitorum suorum manibus eripere et cum mero et mixto dominio in usus suos convertere et sibi appropriare eadem auctoritatibus supradictis.

(VII) Item ponunt et dicunt, quod prefati domini rex et dux nullo umquam tempore, et presertim post expungnacionem secundam dicti castri Velune, terram, aream, fundum seu aggerem cum terris adiacentibus, de quibus presens questio vertitur, possederunt nec in possessione fuerunt, aliquos fructus percipiendi ex eisdem nec aliquod ius pretenderunt, prout eciam minime potuerunt in eisdem, preterquam modo, quamvis frivole, temere et iniuste; et hoc fuit et est verum.

(VIII) Item posito, sed non concesso, quod post obitum suorum progenitorum racione successionis paterne aliquod ius vel aliquem titulum in dicta terra, area, fundo seu aggere et aliis, de quibus presens questio vertitur, pretendere potuissent, ab illis utique ex certa sciencia et spontanea voluntate recesserunt, easdem terram, fundum seu aream cum terris adiacentibus sub prefatis metis seu graniciis Ordini, quantum in eis fuit, solempniter appropriando et possessioni earundem libere assignando, ut in supra scriptis articulis clarius est expressum; quare prefato domino

---

[1] Poprawione przez inną rękę. — [2] Tak samo.

Allexandro omnino non licuit nec licere potuit in dicto fundo seu area dictum castrum erigere et Ordinem possessione eiusdem spoliare, nam quod semel sibi placuit, amplius in talibus non debuit displicere; et hoc fuit et est verum prout probare intendunt.

(IX) Item ad docendum quod area, terra, in quo seu in quibus dictum castrum Velune constructum est, prout in precedentibus articulis declaratur nunquam fuit, prout nec est, pars terre Samagitarum nec infra metas eiusdem situatum, ponunt et dicunt, quod fundus seu area dicti castri seu ipsum castrum distat fere quatuor miliaribus a nemoribus Samagitarum, que wlgariter der Samayten Heyne appellantur, que pro metis ipsorum Samagitarum tam ab ipsis quam ab hominibus aliis ab annis X, XX, XXX, XL, L, LX, LXX, LXXX, C et ultra et tanto tempore et per tantum tempus, cuius inicii seu contrarii memoria hominum non existit, habita sunt et tenta, habentur et tenentur, ex quibus eciam se defendere consueverunt quociens per Ordinem fuerunt invasi, que similiter tamquam extremos eorum fines et terrarum suarum metas tueri consueverunt; et hoc fuit et est verum.

(X) Item ponunt et dicunt, quod non est nec fuit in memoria hominum, quod Pag. 32. Samaythe ultra prefatas eorum metas seu nemora aliquando habitare consueverunt, et presertim in territorio, in quo dictum castrum est constructum.

(XI) Item ponunt et dicunt, quod Ordo dictum fundum seu aream, in quo dictum castrum erectum dinoscitur, et certa alia castra seu fortalicia in superioribus articulis nominata, cum omnibus usibus, fructibus, usufructibus, piscaturis, venacionibus, montibus, vallibus, pratis, pascuis, rivis, fluviis et utilitatibus habuit, tenuit et possidet a tempore prescripcionis legittime absque ullo impedimento Samagytharum, qui eciam falcem suam in messem alienam mittere non valentes seu presumentes, extra dicta nemora, eorum granicias, in prefato territorio Ordinis nullo modo venari presumpserunt seu aliquid aliud attemptare sub pena capitis, absque eo, quod pro venacionibus huiusmodi seu (aliis) exerciciis, comendatoribus in Rangnith et Memel singulis annis certas (pecunias) persolvissent. Quam ob rem incole districtuum de Velune et Mygeyte[1] situatorum in terra Samaytarum, ut extra dictas eorum metas in dicto territorio Ordinis, in quo dictum castrum erectum ut prefertur existit, usque ad fluvium Sassuwo[2] venari poterant seu aliquid aliud exercere, et non ultra, et incole districtus Karsschow[3] et Kalthene[4] usque ad fluvium Asserune[5], dictis comendatoribus in Rangnith pro tempore existentibus unam marcam Pruthenicalis monete annis singulis persolvere consueverunt et quilibet eorum persolvere consuevit; et ita incole districtus Schawdan[6], ut extra dictas metas usque ad fluvium Waywusze[7] in dicto territorio Ordinis venari poterant, similem summam vel eius valorem comendatoribus in Memla pro tempore existentibus annis singulis similiter persolvere consueverunt. Quod si forte aliqui de prefatorum districtuum incolis ultra dictos terminos venari seu aliquid attemptare presumpsissent, pro excessu huiusmodi ad specialis pene solucionem, duarum videlicet vaccarum, fuerunt irremissibiliter obligati, que eciam pena ab ipsis et eorum quolibet tociens exacta fuit et recepta, quociens comissa. Et hoc fuit et est verum.

---

[1] Nie odgadnione; zdaje się, że leżało na południe m. Rosienie. — [2] Rzeczka Szeszuwa, lewy przypływ Juru, prawego przypływu Niemna. — [3], [4] Okręgi Karszów i Kaltene zdaje się że leżały w okolicy m. Nowemiasto. — [5] Rz. Ejsra prawy przypływ Jury p. p. Niemna. — [6] Okręg Szaudan zdaje się że leżał w okolicy Retowa. — [7] Rz. Wywierza, l. p. Mingi wpadającéj do morza w pobliżu ujścia Niemna, na północ od tegoż.

(XII) Item ponunt et dicunt, quod prefatorum districtuum infra nemora seu defendicula Samaytharum, wlgariter der Samayten Heyne appellata, situatorum incole et quilibet eorum, pro venacionibus et exerciciis huiusmodi in prefato territorio Ordinis extra dicta eorum nemora usque ad suprascriptos fluvios seu terminos, eis (et) eorum cuilibet per comendatores castrorum[1] de Rangnith et Memla assignatos, annis singulis prefatam summam unius marce monete Pruthenicalis vel eius valorem, prout in precedenti articulo clarius exprimitur, persolvere consueverunt et quilibet eorum persolvere consuevit a tanto tempore et per tantum tempus, cuius inicii seu contrarii memoria hominum non existit. Et hoc fuit et est verum.

(XIII) Item ponunt et dicunt, quod de (sic) prefatorum districtuum in terra Samagitarum situatorum incole, qui huiusmodi census seu redditus Ordini persolvere consueverunt, ut discrecio inter eos et alias (sic) Samaytas haberetur, fuerunt ab Ordine speciali vocabulo, videlicet dy Fredeluthe, id est homines pacis nuncupati. Et hoc fuit et est verum.

(XIV) Item ponunt et dicunt, quod antequam Ordo terram Samagitarum possedisset, iam tanto tempore aream seu fundum dicti castri cum suprascriptis castris eorumque fructibus et utilitatibus suprascriptis tamquam specialem terram et a terra Samaytharum divisam et distinctam possederat, quod prescripcionem longissimi temporis inducere poterat et induxit, videlicet utra LX^ta annos usque ad hec tempora, quibus (sic) possessione huiusmodi prefatus dominus Allexander ipsum Ordinem spoliavit.

Pag. 33. (XV) Item ponunt et dicunt, quod dictum castrum est (sic) constructum, nunquam fuit inhabitatum per Samaytas, sed per alios infideles, a quibus Ordo illud expungnavit ut prefertur.

(XVI) Item ponunt et dicunt et probare intendunt, quod Ordo fuit in pacifica possessione dictarum terre, aree, fundi seu aggeris et terrarum adiacencium ac percepcionis omnium et singulorum fructuum, proventuum et utilitatum prefatorum ex eisdem, ante gwerram proxime nunc preteritam; quare prefato domino Allexandro omnino non licuit, et presertim tempore treugarum, prefatum Henricum magistrum generalem et suum Ordinem eisdem spoliare, circa que utique Ordo debuit perpetuis temporibus permanere; quia sic fuit inter cetera pacis federa, inter prefatas terras nuper, videlicet de anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo in vigilia Purificacionis beate Marie virginis in opido Thorun Culmensis diocesis, inter partes predictas inita et celebrata et utriusque partis fidei et honoris dolo et fraude quibuslibet circumscriptis vallata munimine, conventum et conclusum et litteris autenticis roboratum, que eciam per laudum, arbitrium, arbitramentum, pronunccciacionem et sentenciam prefati domini nostri Romanorum et Hungarie regis, arbitri etc. in omnibus suis punctis et articulis ratificata, approbata et confirmata dinoscitur, illius articuli testimonio, qui in dicte pacis perpetue litteris editus et conscriptus est, cuius tenor sequitur per omnia in hec verba: Item terra Dobrynensis debet permanere circa regnum Polonie et omnes terre, quas regnum Polonie habuit ante istam gwerram in possessione. Et iste terre: Pomeranie terra, Michalow terra, Culmensis terra, Nesszow[2], Murzinow et Orlow[3] cum suis atinenciis debent manere Ordini, et omnes alie terre, quas Ordo habuit ante istam gwerram in possessione.

---

[1] Dodane przez inną rękę. — [2] Nieszawa pod Toruniem. — [3] Murzynno i Orłow pod Inowrocławiem.

(XVII) Item ex premissis satis aperte claret, quod subterfugii causa frustra et inique dicitur et asseritur, dictum castrum seu terram, aream, aggerem et fundum, in quo seu in quibus ipsum castrum est constructum, pronunc esse vel umquam fuisse pars terre Samagitharum vel alias in terra Samaytarum situatum, vel eciam in patrimonio dominorum regis et ducis prefatorum, sed verius infra metas et granicias Ordinis; et similiter, quod prefatus dominus Allexander dictum dominum magistrum generalem et suum Ordinem possessione sua dictorum fundi, aggeris, terre seu aree omniumque et singulorum fructuum agrorum, nemorum, piscaturarum, venacionum et aliarum utilitatum, quos et que ipse et Ordo suus prefatus in dicto suo territorio a metis Lithwanorum et a flumine Memla inclusive usque ad metas Samagitarum a tempore prescripcionis legittime, ut prefertur, iusto titulo usque ad tempus presentis edificacionis dicti castri habuit, percepit, tenuit et possedit et in possessione, percepcione eorundem ex titulis et iure (ut) supra fuit, temere, frivole et iniuste contra Deum et iusticiam spoliavit. Et hoc fuit et est verum.

Item posito, et non concesso, quod fundus et area, in quo dictum castrum Velune est constructum, esset in terra Samaytarum, propter hoc non liceret prefatis dominis regi et duci vel eorum altero, prout nec licuit, in eodem dictum castrum edificare.

(XVIII) Item ponunt et dicunt, quod castrum Velune magister generalis suo et dicti sui Ordinis nominibus in edificacionem dicti castri non consensit, ymmo verius publice contradixit prefato domino Allexandro tempore construccionis eiusdem novum opus, per suas potentes (sic) litteras nunciando. Et fuit et est verum.

Item articulus in quadam cartha papirea additus, cuius quidem tenor de verbo ad verbum sequitur huiusmodi sub tenore:

Item posito, et non concesso, quod fundus et area, in quo dictum castrum Ve- Pag. 34.
lune est constructum, esset in terra Samagitarum, propter hoc non liceret prefatis dominis regi et duci vel eorum altero, prout nec licuit, in eodem castrum erigere, nam per hoc dicta terra adeo fortificetur, quod post mortem dictorum dominorum, qui tantummodo possessionem terre Samagitarum ad vitam utriusque habere debent[1], Ordo ipsam aream seu fundum de levi recuperare non posset sumptibus et in expensis.

Protestantur insuper, quod possint suprascriptos articulos et contenta in eis corrigere, declarare et reformare ac alios de novo, si opus fuerit, dare, et si aliqua contrarietas est in eis, pro non datis habere volunt et exnunc tollunt et revocant, nec astringunt se ad probandum omnia et singula in eis contenta, sed solum ea, que sufficiunt ad victoriam cause sue.

Item sequuntur declaraciones articulorum, die Martis seu vicesima quinta die mensis Ianuarii[2] pro declaracione ipsorum articulorum prius per ipsos productorum, et pro quibusdam aliis in ea contentis, specialiter per ipsos et pro quibusdam aliis specialiter expressis, (quarum) de verbo ad verbum sequitur tenor et est talis.

Die Martis, XXV mensis Ianuarii, oblata est ista cartha per procuratores dominorum de Prussia pro declaracione articulorum per ipsos productorum et pro qui-

---

[1] W skutku odnośnego artykułu pokoju Toruńskiego, potwierdzonego wyrokiem Budzkim. — [2] Dies Martis, wtorek, przypada w r. 1413 w Styczniu na 24go.

busdam aliis in ea specialiter expressis. Ista[1] eadem die producti sunt articuli ex parte regis et ducis Polonie et Lituanie, de quibus infra videbitur.

Item pro declaracione illorum articulorum, qui de expungnacione castri Velune facta per Ordinem et de possesione terre, aree, fundi seu aggeris, in qua seu in quibus dictum castrum edificatum fuit, terrarumque adiacencium, percepcioneque fructuum et utilitatum ex eisdem habita, tenta et possessa per eundem Ordinem ante tempora prescripcionis legittime, procuratores prefati domini magistri generalis et sui Ordinis nominibus quibus supra ponunt et dicunt et probare intendunt, quod idem Ordo dictum castrum ab infidelibus expungnavit et evicit et aream seu fundum eiusdem de manibus eorundem eripuit ante magnum bellum, de anno Domini millesimo trecentesimo LXX^mo comissum in terra Prusie dictis (sic) Rudow, a qua dictum bellum „der Stryot czu Rudow“[2] appellatur, inter Ordinem et infideles huiusmodi, videlicet dictorum dominorum regis et ducis progenitorum, et quod tempore expungnacionis eiusdem castri Ordo fuit in plena possessione vel quasi iure percipiendi fructus supradictos, et quod nullus, preterquam subditi Ordinis, a tempore expugnacionis prefati castri in prefatis terris usque ad spoliacionem presentem habitavit seu habitare consuevit. Et hoc fuit et est verum.

Item in casum et eventum, quod pars adversa contra prescripcionem huiusmodi aliquam interrupcionem pretenderet, contra huiusmodi interrupcionem procuratores prefati domini magistri generalis et sui Ordinis procuratorio nomine eorundem ponunt et dicunt et probare intendunt, quod felicis memorie Allexander Papa quartus et Clemens Papa quartus magistro generali et fratribus Hospitalis sancte Marie Theutunicorum de benignitate apostolica omnes terras, regiones, castra, villas seu opida et quecunque loca, que ipsi adiuti subsidio exercitus Christiani eripere poterunt de manibus paganorum, in ius et proprietatem beati Petri susceperunt, et sub speciali proteccione et defensione apostolice Sedis perpetuis temporibus postquam ad Christianum cultum reddacta fuerint permanere sanxerunt, ipsaque eidem magistro et Ordini et Domui eorum cum omni iure et proventibus suis ac decimis exinde proventuris concesserunt in perpetuum libere possidenda, ita quod terre, regiones, castra, ville aut opida et loca huiusmodi per eosdem aut quoscunque alios (possessa), nullius umquam subiciantur dominio potestatis; quam eciam concessionem nonnulli alii summi pontifices suis apostolicis donacionibus et literis confirmaverunt. Et hoc fuit et est verum.

Pag. 35. Item ponunt et dicunt, quod vigore concessionum prefatarum nunquam potuit, prout nec potest, per quoscunque actus interrumpi prescripcio in illis terris, partibus, regionibus, et presertim super quibus questio presens vertitur, quas Ordo de manibus infidelium, ut in suprascriptis articulis deducitur, eripuit et pro augmento katholice fidei per longa tempora pacifice possedit singulos fructus ex eisdem percipiendo.

Item ponunt et dicunt et probare intendunt, quod alias post firmatam pacem conclusam et literis autenticis pro utraque parte roboratam, in Thorun de anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo in vigilia Purificacionis inter partes suprascriptas initam et celebratam, dominus magister generalis scripsit suis

---

[1] Od Ista do videbitur dopisane inną ręką. — [2] Krwawe zwycięztwo Zakonu pod W. mistrzem Winrychem z Kniprody nad Litwą pod Kiejstutem, Olgierdem, Jagiełłą i Witoldem pod Rudawą w okolicy m. Fischhausen r. 1370 Febr. 17.

officialibus de castro Rangneth et Thulsich intimando eis pacem factam, ut subditis Ordinis eandem notificare deberent et eis dicere, quod sublato timore gwerrarum, per amplius possent et deberent suis negociis ubilibet intendere, prout eciam dicti officiales eisdem subditis Ordinis notificaverunt; qui post hoc invasi fuerunt et post prefatam pacem per Romoldum marsalcum prefati domini Allexandri cum magno exercitu gencium armatorum, subditorum eorundem dominorum regis et ducis, qui prefatos subditos Ordinis in suburbiis Novi castri[1] et Tulsich dampnificaverunt, depredaverunt et spoliaverunt hostiliter, furtive, noctis silencio, aliquos ex eisdem, videlicet septem homagiales seu feudales Ordinis et quemdam fratrem Ordinis dictum Iohannem vom Rode interficiendo et aliquos ex eisdem subditis captivando, omnia eorum edificia cum castro Neuwehus et curia provisoris in Tulsich et omnia eorum blada et fena incinerando et comburendo, prefatos dominum magistrum, suos Ordinem et subditos in equis, bobus, vaccis, porcis, capris, lectisterniis, vestimentis lineis et laneis et omnibus aliis utensilibus dampnificando in summa et valore M et VIII C marcarum monete Prutenicalis usualis. Iniurias vero, dampna et interesse, (que) premissorum occasione incurrerunt et passi sunt, estimant usque ad summam VII C et viginti marcarum monete suprascripte, occisis et interfectis prefatis in summis huiusmodi minime taxatis et non computatis. Et hoc fuit et est verum.

Quare petunt omnia predicta bona eis ablata tempore pacis, ut prefertur, vel valorem suprascriptum eis et eorum cuilibet restitui, et per vos dominum Benedictum executorem etc. brevem terminum prefato domino Allexandro ad restitucionem huiusmodi statui et assignari, sub pena decem milium marcarum argenti et cetera, et alias per vos in huiusmodi negocio procedi iuxta traditam vobis formam et mandatum.

Item petunt prefatos dominos regem et ducem pro prefato interfecto fratre in ducentas marcas et pro quolibet dictorum homagialium interfectorum in triginta marcas monete Pruthenicalis suprascripte condempnari, cum ab antiqua consuetudine sit inductum, quod quilibet frater Ordinis a captivitate sua, si quandoque caperetur, pro centum marcis, et quilibet filiorum homagialium, si quandoque caperetur, sedecim marcas (sic) monete suprascripte a suis captivitate redimitur et liberatur, que merito summa pro interfeccione talium predictorum, facta tempore pacis, duplicatur seu petitur duplicari ut prefertur.

Item prefatus dominus magister generalis et suus Ordo dampna que percepit, ultra superius taxata in combustione castri Neuwehus et horreorum latorum (sic) et curie provisoris in Tilsich cum omnibus utensilibus, bestiis, animalibus et aliis pecudibus, estimant ad summam quingentarum marcarum, salva moderacione iudicis.

Item combusserunt fena in Ranich (sic) in valore centum marcarum monete suprascripte.

Protestantur insuper, quod bullas, transumpta literarum papalium et imperialium et aliarum quarumcunque literarum producunt, salvo modo, in quantum faciunt pro Pag. 36.
verificacione cause articulorum per ipsos productorum, et contra partem adversam, et non aliter nec ultra; et in casum et eventum, quo per bullas et transumpta supradicta et testes per ipsos productos non sufficienter et plene probant probanda, quod se offerunt ad probandum sufficiencius tam per literas quam per testes et alia

[1] Zamek Neuhaus na prawym brzegu Niemna w okolicy Tylży.

probacionum genera, salvo iure addendi, minuendi, ut est moris, nec astringunt se ad superfluam probacionem, sed dumtaxat eorum, que sufficiunt pro victoria causa sue.

Secuntur modi, per quos procuratores Cruciferorum volunt probare articulos inmediate precedentes[1], quorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Infrascripta super probacionem cause castri Velune producundur etc.[2]:

Super primo articulo producuntur in vim probacionis bulle Pape Clementis quarti et Allexandri quarti et omnes confirmaciones apostolice super privilegiis Ordini concessis per predecessores suos Romanos pontifices.

Item super secunda parte eiusdem articuli, videlicet quod duo castra sub vocabulo Velune sunt expungnata ab infidelibus etc. examinentur testes producti, videlicet dominus Klocz, Godkant, Wyntil et Pobel.

Item super secundo articulo producuntur quinque magna transumpta literarum quondam regis Mindow et ceterarum confirmacionum apostolicarnm super eisdem.

Item super tercio articulo examinentur testes producti, videlicet suprascripti.

Item super quarto articulo producuntur transumpta literarum regis Polonie super concordia in Ranczans et ducis Witholdi super concordia in Sallynverder confectarum, producta et oblata in graniciebus Ordinis ubi captivi de Thamowo fuerunt presentati.

Item quintus articulus declaratur per se ipsum, cuius protestacio est notabiliter attendenda.

Item super quinta parte sexti articuli examinentur testes suprascripti, super secunda parte videantur bulle super primo articulo producte cum confirmacionibus apostolicis super primo articulo productis.

Item super septimo articulo examinentur testes producti suprascripti.

Super octavo articulo producitur transumptum literarum regis Polonie et ducis Witholdi, super quarto articulo et graniciebus Ordinis in loco, ubi captivi de Thamow presentati fuerunt productum.

Super nono, decimo, undecimo, XII°[3], tercio decimo, quarto decimo et quinto decimo articulis examinentur testes, videlicet dominus Klocz magister celarii[4], Wintel, Pokol, Cunike.

Super sexto decimo articulo producitur transsumptum litere confecte super pace et concordia in Thorun celebrata.

Item decimus octavus articulus relinquitur confessioni domini ducis; et si placet interrogetur, si habuit literas domini magistri generalis super materia contenta in articulo: et speratur quod non negabit, quia super eisdem per suas literas respondit domino magistro supradicto.

Super articulo, in quadam cartha in medio articulorum addita et adiuncta specialiter descripto, nichil est producendum, quoniam veritatem sue probacionis secum portat.

Pag. 37. Item producitur unum transsumptum Allexandri Pape quarti pro eo, quod fratres Ordinis possunt testari in causis Ordinis.

Secuntur probaciones super articulis productis per procuratores Ordinis XXV die mensis Ianuarii.

---

[1] Poprawione inną ręką zamiast: sequentes. — [2] producentur etc. dodane inną ręką. — [3] XII° dopisane inną ręką. — [4] calarii w oryginale.

Item super primo articulo si reverencia vestra voluerit sine magna fatiga veritatem congnoscere, super articulis, de quibus in dicto articulo fit mencio, examinentur testes omnes suprascripti coniunctim et divisim.

Super secundo et tercio videantur bulle super primo articulo inter primos productos articulos cum confirmacionibus apostolicis eorundem.

Super quarto et quinto articulis petitur responderi per procuratores domini ducis, et si negabuntur per eos articuli, offert se procurator Ordinis ad probandum super dampnis in Tulsich perceptis, et dominus Iohannes de Halle et allii testes producti, qui in superioribus non sunt examinati.

Item dominus procurator eadem hora produxit quandam bullam Clementis Pape quarti in vim probacionis et protestatus est, quod ea non produceret tamquam omnia, sed si ista non sufficerent, plura producere vellet. Dominus iudex interloquendo pronuncciavit, quod dominus procurator satisfecit presenti termino; de factis vero episcoporum iudex respondit, quod cum honore domini sui videbatur non posse facere aut videbitur de iure sibi posse facere, quia magister ad ista per eum non fuit citatus, nec videbitur honestum, quid per literam tanto principi deberet mandare.

Item dominus Andreas procurator dominorum regis et ducis de gravamine sibi illato et de appellando ad primum arbitrum protestatus est.

Item dominus iudex prefixit terminum diem crastinam cum sequenti ambabus partibus ad producendum omnia iura, quecunque sint, per testes aut instrumenta aut per alia probacionum genera, sic quod ultra illos duos dies, nulla illarum parcium audietur, vel ad[1] probandum aliquid amplius de predicto castro aut terra, in qua dictum castrum extitit edificatum, amplius admittetur.

Dominus vero Andreas prepositus, procurator dominorum regis et ducis protestatus est, quod non consentit in aliquem terminum per dominum, dominum Benedictum assignatum, propter gravamen sibi illatum in eo, quod suam peticionem repulit oblatam pro restitucione episcoporum Warmiensis et Wladislaviensis spoliatorum, pro quibus ipse dominus Benedictus magistrum et Ordinem requirere recusavit, ut ponantur ad possessionem iuxta sentenciam regis Romanorum sub pena expressa.

Die Martis XXIIII mensis Ianuarii in rippa fluminis Memel inter Sanctam silvam[2] et Salynwerder, coram domino Benedicto iudice delegato liberaverunt omnes et singulos captivos cum tota familia et omnibus rebus quas secum portaverunt de Prussia, qui sunt de Nerwiketen et de Thamow, in portu fluminis Memel, de quibus realiter presentaverunt patres familias viginti duos, et iidem dixerunt quod tres ipsorum fuissent mortui, scilicet Mertin et Alleke et Luban.

Eadem hora procurator dominorum regis[2] et ducis protestatus est, quod satisfecit sentencie[3] regis Romanorum, omnes enim quos habuit de Thamow et Nerwiketen presentavit et liberos dimisit et salvum conductum dedit, ut libere possent (ire), quo vellent.

Item eadem hora procurator Ordinis protestatus est, quod non est satisfactum sentencie regis Romanorum, quod non omnes presentaverunt, sed solum XX duos, item uxores et filii familias non sunt presentati; procurator vero dominorum regis et ducis protestatus est, quod omnes qui fuerunt in potestate regis et ducis presen-

---

[1] ad dopisano inną ręką. — [2] Heiligewald, czyli Romeywerder, i Sallinwerder, zob. dopisek 2 i 3 na str. 95. — [3] regis aż do sentencie dopisane inną ręką.

tasset, exceptis duobus qui fuerunt gravi infirmitate pressi, quorum unus intervenit pro patre.

Pag. 38. Item eadem hora, postquam dicti de Thamow et Nerwiketen fuerunt presentati, dominus Benedictus quemlibet illorum viginti duorum per iuramentum sigillatim interrogavit, an circa regem et ducem, vel Cruciferos manere vellent; quorum quilibet sigillatim respondit, quod aput dominos regem et ducem manere vellent, et non aput Cruciferos. Dominus vero iudex, recepto a quolibet ipsorum iuramento, dedit eis facultatem, quo elegerint, ibidem manendi.

Die Mercurii XXV mensis Ianuarii citati sunt procuratores dominorum regis et ducis ad videndum iurare testes dominorum de Prussia super articulo de Weluna.

Item eadem die dominus iudex admisit procuratores dominorum regis et ducis dare copiam omnium productorum.

Item eadem die obtulit procurator Ordinis duas bullas et XIIII instrumenta publica, quorum tenor de verbo ad verbum sequitur in hec verba; et primo secuntur tenores literarum papalium originalium.

Tenor vero litere Pape Clementis sequitur in hec verba:

Clemens [1] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis .. magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theotonicorum Ierosolimitani salutem et apostolicam benedictionem. Operis evidentia declarante, quod vos ad hec ferventer insistitis, ut cultum catholice fidei tam in Orientis quam Pruscie ac Livonie et in conterminis eis partibus ad Dei gloriam amplietis, Sedi apostolice delectabile redditur, ut vos gratiosi favoris affluentia prosequatur. Hinc est, quod nos vestris supplicationibus inclinati omnes terras, regiones, castra, villas seu oppida et quecumque loca, que vos adiuti suscidio [2] exercitus Christiani eripere poteritis de manibus paganorum, dummodo non pertineant ad aliquos Christianos vel Christiani ea non possederint a tempore cuius existat memoria, exnunc in ius et proprietatem beati Petri suscipimus et illa sub speciali protectione ac defensione apostolice Sedis, postquam ad Christianum cultum reducta fuerint, perpetuis temporibus permanere sanctimus [3] ipsaque vobis et Domui vestre cum omni iure et proventibus suis ac decimis exinde proventuris concedimus in perpetuum libere possidenda, ita quod terre, regiones, castra, ville aut oppida et loca huiusmodi, per vos aut quoscumque alios nullius umquam subiciantur dominio potestatis. Volumus tamen, quod postquam illa Deo propitio a vobis fuerint acquisita et possessa pacifice, vos omnium ipsorum et predictarum etiam decimarum certam partem ecclesiis earumque prelatis, constituendis [4] ibidem iuxta providentiam Sedis apostolice, teneamini [5] assignare. Nulli ergo omnino hominum [6] liceat hanc [7] nostre protectionis et concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire [8]; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem

---

[1] Potthast, Regesta pontificum Rom. Nr. 19,166. Tu drukowano podług obydwóch bul orygin. Archiwum Królewieckiego, Schiebl. 6, Nra. 2a i 2. Z tych pierwsza, Nr. 2a, nosi in dorso dwie notatki: Oblat. die Lune XXIII mensis Ianuarii, i: Product. die Lune XXIII mensis Ianuarii. Druga, Nr. 2, bardzo defektowna, tylko miejscami czytelna. — [2] subsidio w Prussie composicio. — [3] sanccimus tamże. — [4] constituēt. tamże. — [5] tenemini tamże. — [6] hominum omnino w Prus. comp. — [7] Tak w bulli oryg. Nr. 2a i w Prus. comp.; hanc paginam zaś w bulli defektowéj Nr. 2. — [8] contrarie w Prus. comp.

omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum.
1265 Mai 31. Datum Perusii II[1] Kalendas Iunii, pontificatus nostri anno primo.

Alterius autem litere Alexandri Pape tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Alexander[2] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis . .[3] magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theutonicorum Ierosolimitani salutem et apostolicam benediccionem. Operis evidencia declarante, quod vos ad hoc ferventer insistitis, ut cultum catholice fidei tam in Orientis quam Pruscie ac Livonie et in conterminis eis partibus ad Dei gloriam amplietis, Sedi apostolice delectabile redditur, ut vos graciosi favoris affluencia prosequatur. Hinc est, quod nos vestris supplicacionibus inclinati omnes terras, regiones, castra, villas seu oppida et quecunque loca, que vos adiuti subsidio exercitus Christiani eripere poteritis de manibus paganorum, | Pag. 39 dummodo non pertineant ad aliqos Christianos vel Christiani ea non possederint a tempore cuius memoria non existit[4], exnunc in ius et proprietatem beati Petri suscipimus et illa sub speciali proteccione et[5] defensione apostolice Sedis[6], postquam ad Christianum cultum reducta fuerint, perpetuis temporibus permanere sanccimus ipsaque vobis et Domui vestre[7] cum omni iure et proventibus suis ac decimis exinde proventuris concedimus in perpetuum libere possidenda, ita quod terre, regiones, castra, ville aut oppida et loca huiusmodi, per vos aut quoscunque alios nullius unquam subiciantur dominio potestatis. Volumus tamen, quod, postquam illa Deo propicio a vobis fuerint acquisita et possessa pacifice, vos omnium ipsorum et predictarum eciam decimarum certam[8] partem ecclesiis earumque prelatis, costituendis ibidem iuxta providenciam Sedis apostolice, teneamini[9] assignare. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre proteccionis et concessionis infringere vel ei ausu temerario contraire[10]; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit in-
1260 Ian. 25. cursurum. Datum Anagnie[11] VIII° Kalendas Februarii, pontificatus nostri anno VI°.

Tenor autem alterius litere Innocencii Pape de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Innocencius[12] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theutunicorum Ierosolimitani salutem et apostolicam benediccionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit racionis, ut id pro solicitudine[13] officii nostri ad debitum producatur (sic) effectum. Ea propter dilecti in Domino filii, vestris iustis postula-

---

[1] Téj liczby nie masz w Prus. comp. — [2] Potthast, Reg. pont. Rom. Nr. 17769. Tu drukowano według transsumptu de 1324 Oct. 25, znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarchiv Schieblade 4 Nr. 26. Znajdują się tamże Schieblade 17 Nr. 23 i Schieblade 5 Nr. 88 i 89 trzy inne transsumpta téjże bulli, de 1393 Mai 29, 1445 Nov. 20 i 1506 Oct. 14. — [3] Dwóch punktów nie masz w transsumpcie de 1445 Nov. 20 i de 1506 Oct. 14, równie jak w Prus. comp. — [4] existat w Prus. comp. — [5] ac w Prus. comp. i w 3 transsumptach de 1393 Mai 29, 1445 Nov. 20 i 1506 Oct. 14. — [6] Sedis apostolice w Prus. comp. — [7] Ordini vestro tamże. — [8] terciam tamże. — [9] tenemini tamże. — [10] contrarie tamże. — [11] Anoanie tamże. — [12] Potthast, Reg. pont. Rom. Nr. 11316. Znajdujący się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schiebl. 3 Nr. 13 transsumpt de 1412 Dec. 22 téj bulli, noszący in dorso notatkę: Oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procuratorem Ordinis, w małéj tylko części jest czytelnym. — [13] per sollicitudinem w transsumpcie.

cionibus grato concurrentes assensu, omnes libertates, immunitates a Romanis pontificibus, predecessoribus nostris, sive per privilegia vel alias indulgencias vobis vel Hospitali vestro concessas, necnon libertates et exempciones secularium exaccionum a regibus et principibus vel aliis Christi fidelibus racionabiliter vobis seu Hospitali predicto indultas, sicut eas iuste ac pacifice obtinetis, vobis et per vos eidem Hospitali auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis infringere vel ei ausu temerario contrarie[1]; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Laterani II Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno primo. 1244 Mart. 31.

Per me Nicolaum Sapiensky visa.

In[2] nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo CCC. quinquagesimo secundo, Indiccione quinta, sanctissimi in Cristo patris ac domini, domini nostri Clementis divina providencia Pape sexti anno decimo, mensis Marcii die septima, hora Terciarum vel quasi, in presencia mei notarii[3] et testium subscriptorum, ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum, religiosus vir in Cristo devotus frater Goswinus[4] de Herike magister fratrum Domus Theutonicorum Ierosolimitane per Lyvoniam, in domo habitacionis sue in castro Riga[5] quasdam patentes literas olim Myndowen nobilis regis Lettowinorum[6], cum vero suo sigillo integro et illeso in filis sericeis rubeis appendenti, non abolitas, non rasas[7], non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas seu suspectas exhibuit et in[8] instrumentum publicum redigi peciit, quarum tenor sequitur in hec verba:

Myndowe[9] Dei gratia rex Lettowie[10], universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in nomine Ihesu Christi. Quoniam inspirationis divine gratia faciente, per consilium dilectorum nobis in Christo magistri et fratrum Domus Teuthonice in Lyvonia de tenebris gentium in Ecclesie Ihesu Christi lumen[11] vocati sumus ac renati per unde gratiam baptismalis, ac sanctissimus[12] pater ac dominus noster Innocentius Papa quartus personam, regnum et omnia bona nostra iuridicioni ac protectioni apostolice Sedis[13] subiciens, auctoritate sua nos fecit coronari in regem tocius Lettowie[14] ac terrarum omnium, quas divine virtutis auxilio[15] iam
Pag. 40. eripuimus de infidelium manibus | vel eripere poterimus in futurum: ut fine laudabili valeat consummari quod in nobis inchoatum est, fideique rebelles, turbatores regni nostri, manu potenti reprimere valeamus[16], necessarium nobis vidimus ma-

---

[1] Tak w Prus. comp.; w transsumpcie stało pewno contraire. — [2] Tu drukowano według transsumptu znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch., Livländische Sachen, Schieblade XI Nr. 13, noszącego in dorso zapiski: Die Mercurii, XXV mensis Ianuarii, per procur. Ordinis oblata est ista litera, i: Product. cor. card. sancti Marci MCCCCXXI. Ten i następne dokumenta Mindowy powszechnie są uznane za podrobione. — [3] notarii infrascripti w Prus. comp. — [4] Gosiwinus tamże. — [5] Regis tamże. — [6] Lithwanorum Lectomorum (Lettoviorum?) tamże. — [7] abrasas tamże. — [8] in braknie tamże. — [9] Drukowano według pergaminu oryg. znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch., Livländische Sachen, Schiebladde XI Nr. 12, u którego braknie pieczęci. — [10] Lithwanie w Prus. comp. — [11] lumine tamże. — [12] sanctissimis tamże. — [13] Sedis apostolice tamże. — [14] Lithwanie tamże. — [15] auxilia tamże. — [16] valeamus reprimere tamże.

gistri et fratrum auxilium [pre][1] dictorum, quod et ipsi nobis ferendum, ut in eorum litteris super hoc confectis plenius continetur, sub iureiurando firmiter promiserunt. Quamvis autem milicia eorundem fratrum Ordinis instituta noscatur contra fidei et Ecclesie turbatores, et ipsi nobis plus quam ceteris Christianis auxilium suum ferre essent parati ad resistendum inimicis fidei absque obligationis vinculo speciali, vitam eternam sufficiens sibi stipendium reputantes, tamen ut suam obligationem nobis in hac novitate maxime necessariam efficatius in auxilio nobis ferendo valeant observare, terras inferius nominatas Domui eorum de consensu heredum nostrorum contulimus libere ac quiete perpetuo[2] possidendas, nichil nobis iuris sive iuridicionis vel dominii in eisdem reservantes[3]; eà conditione interposita, ut ipsi fratres per se ac suos in propriis expensis ma[teria]li gladio, auxilio et consilio nobis ac regni nostri legitimis heredibus assistant perpetuo contra fidei inimicos, regni nostri terminos infestantes. Nomina autem terrarum hec sunt: Denowe tota, quam etiam quidam Ietwesen[4] vocant, exceptis quibusdam terrulis, scilicet Sentane, Dernen, Cresmen[5] et villa que Gubiniten[6] dicitur cum tribus villis in Welzowe[7], quas nostro dominio reservamus. Insuper dedimus fratribus prelibatis totam terram Schalowen[8], Seymeten[9] totam, illis dumtaxat bon[is in] ipsa[10] Seymeta exceptis, que venerabili patri ac domino Lettowie[11] episcopo contulimus, prout in litteris desuper confectis plenius continetur. Hanc etiam ipsis gratiam facimus[12] sp[eciale]m cum heredum nostrorum consensu et voluntate liberaliter et libenter, ut[13] quicunque in regno vel dominio nostro fratribus ipsis de bonis suis tam mobilibus quam inmobilibus in toto vel in parte aliquid dederit vel in testamento legaverit, sive a nobis teneantur in feudo seu dantium[14] vel legantium sint propria, tamquam alia bona sua, que ipsis contulimus, libere possidere valeant perpetuo et habere. In huius[15] itaque donationis ordinationisque perhennem memoriam, presens privilegium inde confectum sigilli nostri munimine fecimus[16] roborari[17].

1259 Aug. 7. Datum anno Domini M° CC° LIX°, VII Idus Augusti.

Actum[18] anno Domini, Indiccione, mense, die, pontificatu et loco prenotatis[19], presentibus honorabilibus et religiosis viris, fratribus priore fratrum Predicatorum et gardiano fratrum Minorum in Riga, quorum sigillis presencia in testimonium evidencius sunt munita[20], presentibus eciam famosis famulis Iohanne dicto Wacken, Nicolao dicto Somer[21], Goswino de Lamestorpe et aliis pluribus fide dignis ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Tenor autem alterius instrumenti pro parte Cruciferorum inducti, videlicet litere Myndowe regis Lithwanie, de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo L^mo secundo, Indiccione quinta, sanctissimi in Christo patris ac domini, domini no-

---

[1] Dziura w pergaminie. — [2] perpetue w Prus. comp. — [3] reservat. tamże. — [4] Ierwesen tamże, (Jadźwież). — [5] Gesmen tamże. — [6] Gribinitem tamże; Gribiniten w transsumpcie wymienionym na str. 109, dopis. 2. — [7] Welzewe w Prus. comp. — [8] Stalowen tamże, (okolica dolnego Niemna). — [9] Seymeyten tamże i w powyższym transsumpcie, (Żmudź). — [10] ipsi w Prus. comp. — [11] Lithwanie tamże. — [12] faciemus tamże. — [13] libenter ut tamże braknie. — [14] donancium tamże. — [15] cuius tamże i w wzmiank. transsumpcie. — [16] facimus w Prus. comp. — [17] roborare tamże. — [18] Drukowano według powyżéj przywiedzionego transsumptu. — [19] prenominatis w Prus. comp. — [20] munite tamże. — [21] Semer tamże.

stri Clementis divina providentia Pape sexti anno decimo, mensis Marcii die septima, hora Terciarum vel quasi, in presencia mei notarii infrascripti et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum religiosus vir in Christo devotus frater Goswinus de Henle[1] (sic) magister fratrum Domus Theutunicorum Ierosolimitani (sic) per Livoniam, in domo habitacionis sue in castro Rege[2] quasdam patentes literas exhibuit et [in[3]] instrumentum publicum reddigi (sic) peciit; quarum una olim Mindowe nobilis regis Lithwanie cum vero suo sigillo integro et illeso, in filis lini albis et vlaveis permixtis appendenti, non abolita, non abrasa, non cancellata nec in aliqua sui parte viciata seu suspecta, cuius tenor sequitur in hec verba:

Myndowe[4] Dei gracia primus rex Lettowie[5], universis Christi fidelibus, ad quos presens scriptum pervenerit, salutem in Filio Dei vivi. Cum dilecti nobis in Christo magister[6] et fratres Domus sancte Marie Theutonicorum in Lyvonia sua fideli ac diligenti persuasione de tenebris gencium nos vocarint[7] ut cum[8] ceteris Christi fidelibus veritatis lumen[9] eo levius agnoscere valeamus, et eorum auxilio mediante dominus apostolicus nos renasci fecerit per unde graciam baptismalis et de[10] sua solita
Pag. 41. clemencia nos in regem tocius Lettowie[11] fecerit coronari; cum itaque vi|gilanti sollicitudine meditaremur, quid ad eiusdem regi[12] conservationem et protectionem[13] nobis expediret, fide conspeximus oculata nobis fore valde necessarium ac proficuum fidei Christiane, quatinus circa memoratos magistrum et fratres de Lyvonia donationes regias faceremus. Licet tamen eorundem perutilis Ordo ad huiusmodi Ecclesie singulare subsidium a Domino sit feliciter institutus, ut ipsi in assistendo nobis eo[14] fore[14] valeant forciores et nos eo[15] liberius ac potencius impugnatoribus regni nostri fideique rebellibus resistere valeamus, et cum eciam nemo cogetur suis stipendiis militare: de consensu heredum nostrorum predictis magistro et fratribus in Lyvonia terram que Selen dicitur, videlicet Meddene, Pelone[16], Maleysine, Thovraxe[17] cum suis attinenciis duximus assignandam perpetuo libere possidendam. In cuius itaque facti perhennem memoriam, presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus[18] roborari[19]. Datum anno Domini M° CC° LV° mense Octobris. 1255 Oct.

Alias autem literas olim sanctissimi in Christo patris et domini, domini nostri Alexandri Pape quarti cum vera bulla plumbea in filo sericeo appendenti, minime rasas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas seu suspectas, exhibuit et forma pari in instrumentum publicum reddigi peciit; quarum tenor sonuit in hec verba:

Alexander[20] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theutonicorum in Lyvonia salutem et apostolicam benedictionem. Cum a nobis petitur quod iustum est et honestum, tam vigor equitatis quam ordo exigit rationis, ut id per sollicitudinem officii nostri ad debitum perducatur

---

[1] Czytaj Herike. — [2] Czytaj Riga. — [3] in w Prus. comp. braknie. — [4] Drukowano według perg. oryg. znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch., Livländische Sachen, Schieblade XI Nr. 9, u którego wisi pieczęć Mindowy. — [5] Lithwanie w Prus. comp. — [6] magistri tamże. — [7] vocavit w Prus. comp. — [8] cum tamże braknie. — [9] lumine tamże. — [10] de tamże braknie. — [11] Lithwanie tamże. — [12] Tak w perg. orygin.; regni w Prus. comp. — [13] peticionem w Prus. comp. — [14] conferre tamże. — [15] eo tamże braknie. — [16] Polone tamże. — [17] Thovraxie tamże; są to okolice ujścia Pregla. — [18] facimus w Prus. comp. — [19] roborare tamże. — [20] Potthast, Reg. pont. Rom. Nr. 16923. Tu drukowano według bulli oryg. znajdującéj się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schieblade 4 Nr. 38.

effectum. Exhibita siquidem nobis vestra petitio continebat, quod carissimus in Christo filius noster M. rex Lettowie[1] illustris, terras Selen, videlicet Meddene, Pelone, Maleysine et Theuraxe[2] cum suis pertinentiis, prout spectabat[3] ad eum, vobis pia et[4] provida liberalitate[5] contulit perpetuo possidendas, prout in patentibus litteris eius, confectis exinde ac suo sigillo signatis, plenius continetur. Nos itaque vestris supplicationibus inclinati, quod super hoc ab eodem rege pie ac provide factum est[6] ratum et firmum habentes, id auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Tenorem autem litterarum ipsarum de verbo ad verbum presentibus fecimus annotari, qui talis est:

Sanctissimo patri ac domino, sacrosancte Romane Sedis summo pontifici Alexandro, Mindowe Dei gratia rex Lettowie[7] filialem obedientiam et constantissimam in Domino caritatem ac devota pedum oscula beatorum. Cum dilecti nobis in Christo . .[8] magister et fratres Domus sancte Marie Theutonicorum in Livonia sua fideli ac diligenti persuasione de tenebris gentium nos vocarint[9] ut cum ceteris Christi fidelibus veritatis lumen eo[10] levius agnoscere[11] valeamus, et eorum auxilio mediante[12] apostolicus[13] I.[14] IIII, predecessor vester[15] felicis memorie, nos[16] renasci fecerit per unde gratiam baptismalis et de[17] sua solita clementia nos in regem totius Lettowie[18] fecerit coronari, ut idem regnum a nobis et nostris successoribus pacifice valeat gubernari vidimus nobis[19] fore[20] valde necessarium ac proficuum fidei Christiane, ut circa quoslibet donationes regias faceremus. Cum itaque memorati magister et fratres in Lyvonia, nostri constantissimi cooperatores et fidelissimi promotores, suum ferre nobis auxilium sint parati: ut in auxilio nobis ferendo eo[21] fore[21] valeant fortiores et ad hoc explendum eis etiam suppetant facultates, de consensu heredum nostrorum eisdem magistro et fratribus terram que Selen dicitur, videlicet Meddene, Pelone[22], Maleysine[23], Thouraxe[24], cum suis attinentiis contulimus perpetuo possidendam[25]. Supplicamus igitur benignitati vestre, quatinus eandem donationem, circa predictos magistrum et fratres a nobis provide factam, ratam et gratam habentes, eam patentibus papalibus litteris dignemini confirmare et magistro[26] et fratribus Domus Theutonicorum in Lyvonia per exhibitorem presentium destinantes. Datum anno Domini M° CC° L° V° mense Octobris.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam[27] nostre[28] confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire[29]; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei et[30] beatorum Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Viterbii III Idus Iulii, pontificatus nostri anno tertio.

1257 Iul. 13.

Anno Domini, Indiccione, mense, die, pontificatu et loco prenotatis, presentibus honorabilibus viris et religiosis fratribus, priore fratrum Predicatorum et gardiano

---

[1] Lithwanie w Prus. comp. — [2] Thouraxe tamże. Są to okolice dolnego Pregla i jego ujścia.. — [3] spectabant tamże — [4] ac tamże. — [5] libertate tamże. — [6] est braknie w Prus. comp. — [7] Lithwanie tamże. — [8] Dwóch punktów tamże nie masz. — [9] vocavit tamże. — [10] et tamże. — [11] congnoscere tamże. — [12] medietatem tamże. — [13] apostolicam tamże. — [14] Innocencius tamże. — [15] vestri tamże. — [16] nos braknie tamże. — [17] de braknie tamże. — [18] Lithwanie tamże. — [19] vobis tamże. — [20] fore braknie tamże. — [21] conferre w Prus. comp. — [22] Polone tamże. — [23] Melyesine tamże. — [24] Thuraxe tamże. — [25] possidenda tamże. — [26] a magistro tamże. — [27] paginam braknie tamże. — [28] nostri tamże. — [29] contrarie tamże. — [30] ac tamże.

fratrum Minorum in Ryga, quorum sigilla in amplius testimonium premissorum presentibus sunt appensa, ac famosis famulis Iohanne Wacken, Nicolao dicto Somer, Goswino de Lamestorpe ac aliis pluribus fide dignis testibus presentibus, ad premissa vocatis et rogatis.

Pag. 42. Per me Nicolaum Sepienski (sic) visa.

Tenor autem alterius transumpti de verbo ad verbum sequitur in hec verba:

In[1] nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo CCC° quinquagesimo secundo[2], Indiccione quinta, sanctissimi in Cristo patris ac[3] domini, domini nostri[4] Clementis divina providencia Pape sexti anno decimo, mensis Marcii die septima, hora Terciarum vel quasi, in[5] presencia mei notarii et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum religiosus vir in Cristo devotus frater[5] Goswinus de Herike magister fratrum Domus Theutonicorum Ierosolim. per Lyvoniam, in domo habitacionis sue in castro Rige quasdam patentes literas exhibuit et in[6] instrumentum publicum redigi peciit; quarum una olim Myndowe, nobilis regis Lettowie[7], cum vero suo[8] sigillo integro et illeso, in filis sericeis rubeis permixtis appendenti, non abolita, non rasa, non cancellata nec in aliqua sui parte viciata seu suspecta, cuius tenor sequitur in hec verba:

Myndowe[9] Dei gracia rex Lettowie[10], universis[11] presentes litteras inspecturis salutem in nomine Ihesu Christi. Quoniam inspiracionis divine gracia faciente per consilium[11] dilectorum nobis in Christo . .[12] magistri et fratrum Domus Theutonice de Lyvonia de tenebris gencium in Ecclesie Ihesu Christi lumen sumus vocati ac renati per unde graciam baptismalis, ac sanctissimus pater ac dominus noster Innocencius Papa quartus personam, regnum et omnia bona nostra iuridicioni ac protectioni apostolice Sedis subiciens auctoritate sua nos fecit coronari in regem tocius Lettowie[10] ac terrarum omnium, quas divine virtutis auxilio iam eripuimus de infidelium manibus vel eripere potuerimus in futurum: ut fine laudabili valeat consumari[13], quod in nobis est inchoatum, fideique rebelles et turbatores regni nostri manu potenti reprimere valeamus, necessarium nobis vidimus . .[12] magistri et fratrum auxilium predictorum, quod et ipsi nobis ferendum, ut in eorum litteris super hoc confectis plenius continetur, sub iureiurando firmiter promiserunt. Quamvis autem milicia eorundem[14] fratrum Ordinis instituta noscatur[15] contra fidei et Ecclesie turbatores[16], et ipsi nobis sicut[17], et plus quam ceteris Christianis auxilium

---

[1] Tu drukowano według transsumptu de 1352 Mart. 7, znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch., Livländische Sachen, Schieblade XI Nr. 11, zawierającego dwa następne dokumenta. Ma on in dorso te dwie notatki: Oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procurator. Ord., i product. cor. card. sancti Marci MCCCCXXI; przypuszczeniu, że służył za oryginał Prussie compositioni, nie przeszkadza, że w niéj podano rok millesimo quadringentesimo quinquagesimo, gdyż ten jest mylny przez wzgląd na lata panowania Klemensa VI. — [2] W Prussie composicio: millesimo quadringentesimo, a inną ręką dodano: quinquagesimo. — [3] et w Prus. comp. — [4] nostri tamże braknie. — [5] Wyrazy in aż do frater tamże nie stoją. — [6] in braknie w Prus. comp. — [7] Lithwanie tamże. — [8] suo braknie tamże. — [9] Tu drukowano według powyżéj wzmiankowanego transsumptu. — [10] Lithwanie w Prus. comp. — [11] Wyrazy universis aż do consilium tamże wypuszczone. — [12] Dwa punkta tamże opuszczone. — [13] confirmare tamże. — [14] eorumque w Prus. comp. — [15] noscuntur tamże. — [16] inhibitores tamże. — [17] fiant tamże.

suum ferre[1] essent parati absque obligationis vinculo speciali et vitam eternam sufficiens sibi stipendium reputarent: tamen ut suam obligacionem, in hac novitate nobis maxime necessariam, efficacius in auxilio nobis ferendo valeant observare, terras inferius nominandas Domui eorum de consensu heredum nostrorum contulimus cum omnibus attinenciis libere possidendas, ea condicione interposita, ut ipsi[2] fratres per se ac[3] suos in expensis propriis materiali gladio, auxilio et consilio nobis ac regni nostri legitimis successoribus assistant perpetuo contra nostros ac fidei inimicos. Nomina autem terrarum hec sunt: Rasseyene medietatem, Loukowe[4] medietatem, Betegalle[5] medietatem, Ergalle[6] medietatem, Deynowe medietatem, Pamemene[7] medietatem, Kulene[8] totum, Carsowe[9] totum, Crase totum, Niderowe[10] totum, Weyzze totum, aliud Weyzze[11] totum, Wanghe totum. In huius itaque rei testimonium, presentem paginam sigilli nostri munimine fecimus roborari[12]. Datum anno Dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo quinquagesimo septimo[13]. 125(3?)

Alias[14] autem literas olim sanctissimi in Cristo patris ac domini, domini[15] nostri Innocencii Pape quarti, cum vera bulla plumbea in filis sericeis glaucis et rubeis appendenti, minime rasas, non abolitas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas seu suspectas exhibuit et pari forma in instrumentum publicum redigi peciit; quarum tenor sonuit in hec verba:

Innocencius[16] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis . .[17] magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theutonicorum in Lyvonia salutem et apostolicam benediccionem. Ex tenore vestre peticionis accepimus, quod carissimus in Cristo filius noster . .[18] illustris rex[19] Lettowie[20] de novo conversus ad cultum fidei Cristiane, Wangen et Carsowe[21] terras ac medietatem[22] locorum que Dainowe[23] et Rassione wlgariter appellantur, necnon quedam alia loca et bona vobis et Hospitali vestro prout asseritis pia et provida liberalitate[24] sicut ad eum noscitur pertinere donavit. Nos itaque vestris supplicacionibus inclinati, quod[25] ab eodem . .[26] rege in hac parte provide factum est et in alicuius[27] preiudicium non redundat ratum et firmum habentes, id auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostre confirmacionis infringere vel ei ausu temerario contraire[28]; si quis autem hoc attemptare

---

[1] facere w Prus. comp. — [2] sepedicti tamże. — [3] aut tamże. — [4] W transsumpcie u góry dopisano nad w małe v; Laukowe w Prus. comp. — [5] Betegulle w Prus. comp. — [6] Engrille tamże; pewnie Ejragola pod Rosieniami. — [7] n poprawione w transsumpcie; Pamenienie w Prus. comp. — [8] Nad u jest małe o; Koulene w Prus. comp. — [9] Cusowe tamże. — [10] Niderame tamże. — [11] Weyzeze tamże. — [12] roborare tamże. — [13] Że rok tu wypisano mylnie, dowodzi następna bulla Innocentego IV de 1253 Aug. 21. Bunge, Liv.-, Esth.- und Curländisches UB. I, Nr. 252, str. 334 i tamże Regesten str. 73, daje temu dokumentowi datę Iuli 1253. — [14] Podług transsumptu przywiedzionego na str. 113 dopis. 1. — [15] Drugiego domini nie masz w Prus. comp. — [16] Tu drukowano podług powyższego transsumptu; oprócz tego znajdują się w Königsberg Königl. Staatsarchiv Schieblade 4 Nr. 38/a i Schieblade 3 Nr. 61 dwa transsumpta téj bulli de 1386 August 27 i de 1388 Mai 26. — [17] i [18] Dwóch punktów braknie w Prus. comp. i w obu powyższych transsumptach. — [19] rege w Prus. comp. — [20] Lithwanie tamże. — [21] u dopisano u góry nad w w transsumpcie; Gorsuowe w Prus. comp. — [22] medietates tamże. — [23] Dymowe tamże. — [24] libertate tamże. — [25] quod braknie tamże. — [26] Dwóch punktów tamże nie masz. — [27] alterius tamże i w transsumpcie de 1386 August 27. — [28] contrarie w Prus. comp.

presumpserit, indignacionem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli apostolo-
Pag. 43. rum eius se noverit incursurum. Datum | Asisii XII[1] Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno undecimo. 1253 Aug. 21.

Actum[2] anno, ut supra.

Ego Nicolaus Sepienski (sic) et ego Utuilfundus vidimus etc.

Tenor autem litere Karoli imperatoris de verbo ad verbum sequitur in hec verba et est talis:

In[3] nomine sancte et individue Trinitatis feliciter amen. Karolus quartus, divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus et Boemie rex, ad perpetuam[4] rei memoriam. Etsi imperatorie maiestatis circumspecta benignitas diversorum (sic) saluti dignatur intendere et publica[5] commoda frequenti sollicitudine[6] promovere laborat, plus de subditorum quiete[6] contenta[7], quam si proprii thezauri cumulos adaugeret, ad illos tamen quadam speciali gracia benigne dirigitur, qui sub honorande professione virtutis grata religione militant, et divinis laudibus insistentes, gratum reddunt obsequium altissimo Creatori. Sane pro parte religiosorum . .[8] magistri generalis ac[9] tocius universitatis fratrum et Christi militum Domus Teutonice Ordinis sancte Marie Hospitalis Ierosolimitani, devotorum imperii et dilectorum nobis fidelium, cesareo culmini nostro nuper oblata supplicacio continebat, quatenus Ordini et universitati ipsorum tam in capite quam in membris universa et singula privilegia, literas, libertates, gracias et indulta, que et quas a recolende memorie divis imperatoribus et regibus Romanis, predecessoribus nostris, super quibuscunque possessionibus, rebus, iuribus aut honoribus optinuisse noscuntur, approbare, ratificare et confirmare de imperialis plenitudinis gracia dignaremur. Nos consideracione Dei omnipotentis, ad honorem gloriose Virginis beatissime genitricis ipsius, cuius precioso vocabulo decoratur titulus Ordinis supradicti, habito respectu ad multiplicia merita probitatis et[10] indefesse virtutis constanciam, quibus Ordo predictus et clari professores[11] ipsius nos et ipsum sacrum imperium sollicitis animis et pervi-

---

[1] X w Prus. comp. — [2] W Prus. comp. ogranicza się to oświadczenie na tych 4 wyrazach, w transsumpcie zaś brzmi ono prawie dosłownie jak na str. 112 wiersz przedostatni i t. d. — [3] Tu drukowano według znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schiebl. 20 Nr. 5 transsumptu de 1371 Iun. 7, który nosi in dorso następującą notatkę: Oblat. die Mercurii XXV die mensis Ianuarii per procur. Ordinis. — W Prus. comp. dodano tu na brzegu inną ręką następujący ustęp: Istae litterae et aliae subsequentes imperatorum nihil addunt iuris, nam imperatores nihil poterant iuris conferre in aliis dominiis in derogationem dominii directi regum Poloniae. Nihil enim fundaverunt neque dederunt de suo imperatores Ordini Cruciferorum in terris Prussiae, sed tantummodo duces Mazoviae et reges Poloniae erant fundatores huius Ordinis. Itaque Ordo et eorum subditi nullius erant vasali, nisi regni et regum Poloniae. Iccirco quicquid obtinebant in contrarium subiectionis et feudorum suorum, quae debebant regibus Poloniae, ipso facto poenam perduellionis contra principem suum et amissionem feudi incurrerunt, neque tales literae eos in aliquo sublevare possunt, imo, ut premissum est, eis semper obesse debebant et debent. — [4] perpetue w Prus. comp. — [5] publicari tamże. — [6] Słów sollicitudine aż do quiete tamże braknie. — [7] continua tamże. — [8] Dwóch punktów braknie w Prus. comp. — [9] et tamże. — [10] et ipsius tamże. — [11] predecessores tamże.

gili studio frequencius honorarunt, presertim cum supplicacio predicta de fonte racionis emanet[1] et iuste[2] petentibus non sit denegandus assensus, animo deliberato et sano principum, baronum et procerum sacri imperii consilio precedente, Ordini supradicto tam in capite quam in membris universa et singula privilegia sive literas, que et quas super bonis antedicti Ordinis in genere et singularium locorum, domorum seu habitacionum in specie, in quibuscunque eciam regnis, principatibus, comitatibus, dominiis sive terris aut insulis consistant, quibuscunque iuribus, possessionibus, proprietatibus, castris, civitatibus, terris, provinciis, territoriis, vasallis, vasallagiis, feodis[3], feodotariis[4], iudiciis, theloniis[5], vectigalibus, daciis, monetis, gabellis, libertatibus, emunitatibus, honoribus[6], obvencionibus, proventibus, redditibus et singulis quibuscunque rebus, utilitatibus sive emolumentis, quibuscunque eciam specialibus designentur vocabulis, a divis Romanorum imperatoribus sive regibus, predecessoribus nostris, optinuerunt hactenus, in omnibus suis tenoribus, sentenciis, punctis et clausulis de verbo ad verbum, prout scripta seu scripte sunt, acsi tenores omnium forent inserti, presentibus, eciamsi de hiis iure vel consuetudine deberet fieri mencio specialis, auctoritate imperatoria ac de certa nostra sciencia approbamus, ratificamus et de singularis benignitatis gracia confirmamus. Nulli ergo penitus hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis et confirmacionis paginam infringere vel ei quovis ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attemptare presumpserit, penam centum librarum auri puri se noverit irremissibiliter incurrisse, quarum medietatem fisco nostro sive erario[7], reliquam vero partem ipsis fratribus et eorum Ordini volumus applicari. — Signum serenissimi principis ac domini, domini Karoli quarti, Romanorum imperatoris invictissimi et gloriosissimi Bohemie regis. — Testes huius rei sunt: venerabilis Gerlacus Moguntinus[8] archiepiscopus sacri Romani imperii per Germaniam archicancellarius, magnifici[9] Rupertus senior comes palatinus Reni[10] archidapifer et dux Bavarie, Rudolfus dux Saxonie archimarschallus[11] sacri Romani imperii, necnon illustres Bolko Falkinbergensis[12], Bulko[13] Opuliensis[14], Iohannes Opavie[15], Przmislaus[16] Theschinensis duces, ac spectabiles Iohannes Nurembergensis[17], Burkardus[18] Magdeburgensis[19] et alii quamplures, presencium sub bulla aurea typareo nostre maiestatis impressa testimonio literarum. Datum Nuremberg anno Domini millesimo tricente-
1355 Dec. 17. simo quinquagesimo quinto, octava Indiccione, XVI[20] Kalendas Ianuarii, | regnorum Pag. 44. nostrorum anno decimo, imperii vero primo[21].

Acta sunt hec[22].

Copiata et collacionata per Nicolaum Czebulka.

Tenor autem litere Fredrici secundi imperatoris de verbo ad verbum sequitur et est talis:

---

[1] emanet aż do baronum inną ręką w Prus. comp. na brzegu dopisane. — [2] iusta tamże. — [3] frodis tamże. — [4] frodatariis tamże — [5] theoloneis tamże. — [6] honoribus et tamże. — [7] errario tamże. — [8] Maguntinensis tamże. — [9] magnific. tamże. — [10] regni tamże. — [11] archimarsalcus tamże — [12] Folkenberigensis tamże. — [13] Bolko tamże. — [14] Opoliensis tamże. — [15] Oppaviensis tamże. — [16] Przemislaus tamże. — [17] Nureberigensis tamże. — [18] Burcardus tamże. — [19] Mardemburiensis tamże. — [20] XIII tamże. — [21] primo braknie tamże. — [22] Z oświadczenia wpisano w Prus. comp. tylko te trzy słowa.

In[1] nomine sancte et individue Trinitatis amen. Fridericus[2] secundus divina favente clementia Romanorum imperator semper augustus, Ierusalem et Sicilie[3] rex. Ad hoc Deus imperium nostrum pre regibus orbis terre sublime constituit et per diversa mundi climata ditionis nostre terminos ampliavit, ut ad magnificandum in seculis Nomen eius et fidem in gentibus propagandam, prout ad predicationem Evangelii sacrum Romanum imperium preparavit, sollicitudinis nostre cura versetur, ut non minus ad depressionem quam conversionem infidelium gentium intendamus, illius provisionis gratiam indulgentes, per quam viri catholici pro subiugandis barbaris nationibus et divino cultui reformandis instantiam diuturni laboris assumant, et tam res quam personas indeficienter[4] exponant. Eapropter per presens privilegium notum fieri volumus modernis imperii et posteris universis[4], qualiter frater Heinricus de Hohenloch venerabilis magister sacre Domus Hospitalis sancte Marie Theutonicorum[5] Ierosolimitani, fidelis noster, devotam animi sui voluntatem attentius reserando proposuerit coram nobis, quod ipse et fratres Domus sue, pio estuantes desiderio ad dilatandam fidem catholicam et cultum divini nominis ampliandum, sub confidentia divini auxilii laborem libenter assumerent et insisterent oportune ad ingrediendum et obtinendum terras Curlandiam, Letowiam[6] et Semigalliam[7] ad honorem et gloriam veri Dei, et celsitudinem nostram attentius implorabat, quod, si dignaremur[8] annuere votis suis[9] ut auctoritate nostra fretus inciperet aggredi[10] et prosequi tantum opus, et ut nostra sibi et Domui sue concederet et confirmaret serenitas omnes terras, que in partibus predictis, Curlandia videlicet, Letowia[11] et Semigallia[12], per suam et fratrum suorum instantiam fuerint acquisite, et insuper Domum suam immunitatibus, libertatibus et aliis concessionibus, quas de conquisitione predictarum terrarum petebat, nostre munificentie privilegio muniremus, ipse[13] ad ingressum et conquisitionem terrarum prescriptarum continuis et indefessis laboribus bona Domus exponeret et personas. Nos igitur attendentes promptam et expositam voluntatem et ferventem devotionem eiusdem magistri, qua pro terris ipsis sue Domui acquirendis ferventer in Domino[14] estuabat, et quod terre ipse sub monarchia imperii sint contente, confidentes quoque de prudentia magistri eiusdem, quod homo sit potens opere et sermone et per suam et fratrum suorum instantiam potenter incipiet et conquisitionem terrarum ipsarum viriliter prosequetur, nec desistet inutiliter ab inceptis, sicut plures, multis laboribus in eodem negotio frustra temptatis cum viderentur proficere[15], defecerunt: auctoritatem eidem magistro concessimus terras predictas cum viribus et[16] totis conatibus invadendi, concedentes et confirmantes eidem magistro, successoribus eius et Domui sue in perpetuum omnes terras, quas in partibus Curlandie, Letowie[17] et Semigallie[18] Deo faciente conquiret[19], velut vetus et debitum ius imperii in montibus, planitie, nemoribus, fluminibus et in mari, ut eas[20] liberas ab omni servicio et exactione teneant et immunes,

---

[1] Tu drukowano według oryginału znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarchiv Schieblade 20 B, u którego przywieszona złota bulla cesarska. — [2] Fredricus w Prus. comp. — [3] Silicie tamże. — [4] Wyrazów indeficienter aż do universis braknie tamże. — [5] Theutunice tamże. — [6] Lettoviam (można też czytać Lectoviam) tamże. — [7] Samaytarum tamże. — [8] dignaremur et annuere tamże. — [9] suis et ut tamże. — [10] ingredi tamże. — [11] Lettovia (Lectovia?) tamże. — [12] Samagitarum tamże. — [13] ipsi tamże. — [14] domo tamże. — [15] perficere tamże. — [16] est tamże. — [17] Lettovie (Lectovie?) tamże. — [18] Samagitarum tamże. — [19] congrueret tamże. — [20] eis tamże.

et nulli teneantur inde, nisi tantum nobis et successoribus nostris, Romanis principibus respondere. Liceat insuper eis per omnes terras conquisitionis eorum, sicut acquisite per eos et acquirende fuerint, ad commodum Domus passagia et thelonea[1] ordinare, nundinas[2] et fora statuere, monetam cudere, tallias et alia iura taxare, directuras per terram, in fluminibus et in mari, sicut utile viderint stabilire, fodinas et megeras auri et argenti, ferri et aliorum metallorum ac salis, que fuerint vel invenientur in terris ipsis, possidere perhenniter et habere. Concedimus insuper eis iudices et rectores creare, qui subiectum sibi populum, tam eos videlicet qui conversi sunt quam alios omnes in sua superstitione degentes, iuste regant et dirigant et excessus malefactorum animadvertant, secundum quod ordo exegerit equitatis. Preterea civiles et criminales causas audiant et dirimant secundum calculum rationis. Adicimus | insuper ex gratia nostra, quod idem magister et successores sui iu- Pag. 45.
risdictionem et potestatem illam habeant et exerceant in terris suis, quam aliquis princeps imperii melius habere dinoscitur in terra quam habet, ut bonos usus et consuetudines ponant, assisias faciant et statuta, quibus et fides credentium roboretur et omnes eorum subditi pace tranquilla gaudeant et utantur. Ceterum auctoritate presentis privilegii firmiter prohibemus, ut nullus princeps, dux, marchio, comes, prelatus, advocatus, officialis, nullave persona, sublimis vel humilis, ecclesiastica vel mundana, contra presentis concessionis et[3] confirmationis nostre tenorem audeat aliquid attemptare. Quod qui presumpserit, indignationem nostri culminis et penam[4] quingentarum librarum auri se noverit incursurum, quarum medietas[5] camere nostre, reliqua[6] vero passis iniuriam applicetur. Ad huius igitur concessionis et confirmationis nostre futuram memoriam et robur perpetuo[7] valiturum[8], presens privilegium fieri et bulla aurea typario nostre[8] maiestatis inpressa[9] iussimus communiri. Huius rei testes sunt: Chunradus[10] illustris Romanorum[11] in regem electus, Eberhardus[12] Salzpurgensis[13] archiepiscopus, Sifridus Ratisponensis episcopus imperialis aule cancellarius[14], Rüdegerus Pattaviensis episcopus, Chunradus Frisingensis episcopus, Heinricus Babbergensis electus, Egeno Brixinensis electus, Fridericus Campidonensis abbas, Chunradus Elwacensis abbas, Fridericus dux Austrie et Stirie, Otto dux Meranie, Bernhardus dux Karinthie, Albertus comes Tirolensis, Ulricus comes de Ultimis, Rudolfus comes de Habchesburch, Ludowicus comes de Froburch, Godefridus et Chunradus de Hohenloch et alii quamplures. — Signum domini nostri Friderici, Dei gratia invictissimi Romanorum imperatoris semper augusti, (Monogramma) Ierusalem et Sicilie regis. Acta sunt hec anno dominice Incarnationis[15] millesimo
1245 Iun. ducentesimo quadragesimo[16] quinto, mense Iunio[17], tertie Indictionis[18], imperante domino nostro Friderico[19] gloriosissimo[20] Romanorum imperatore semper augusto, Ierusalem et Sicilie[21] rege, Romani[22] imperii eius anno vicesimo quinto, regni Ie-

---

[1] theolonea w Prus. comp. — [2] nundines tamże. — [3] vel tamże. — [4] penarum tamże. — [5] medietatem tamże. — [6] reliquam tamże. — [7] perpetue tamże. — [8] Wyrazów valiturum aż do nostre tamże braknie. — [9] in premissa tamże. — [10] Conradus tamże. — [11] in Romanorum regem tamże. — [12] Ebrehardus tamże. — [13] Salczburigensis tamże. — [14] Po cancellarius napisano w Prus. comp. etc., reszta świadków i zapowiedzenie monogramu opuszczone; a po etc. położono: Acta sunt hec anno dominice nat. — [15] nativitatis w Prus. comp. — [16] quadringentesimo tamże. — [17] Iunii tamże. — [18] tercia indiccione tamże. — [19] Fredrico tamże. — [20] graciosissimo tamże. — [21] Silicie tamże. — [22] Romanorum tamże,

rusalem vicesimo primo, regni vero Sicilie[1] quadragesimo septimo, feliciter amen[2]. Datum Verone[3] per manus magistri Friderici Werdensis prepositi imperialis aule notarii, anno, mense et Indictione prescriptis.

Transsumptum sub sigillo Alberti abbatis monasterii Ordinis Cristriciensis (sic) Darbatensis diocesis anno Domini millesimo CCC LXXXVIII° per notarium publicum Theodricum de Leczijn Darbatensis diocesis.

Copiata et collacionata per Nicolaum Czebulka.

Tenor autem alterius transsumpti Myndowe regis Lithwanie de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In nomine Domini amen. Anno Incarnacionis eiusdem M° CCC° quinquagesimo secundo, Indiccione quinta, sanctissimi in Christo patris ac domini, domini nostri Clementis divina providencia Pape sexti anno decimo, mensis Marcii die VII, hora Terciarum vel quasi, in presencia mei notarii et testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum et rogatorum religiosus vir in Christo devotus frater Goswinus de Herike magister fratrum Domus Theutunicorum Ierosolimitane per Livoniam, in domo habitacionis sue in castro Rige (sic) quasdam patentes litteras olim Myndowe cum vero suo sigillo integro et illeso in filis lini albis appendenti (sic), non abolitas, non rasas, non cancellatas nec in aliqua sui parte viciatas seu suspectas exhibuit et in instrumentum publicum redigi peciit; quarum tenor sequitur in hec verba:

Myndowe[4] Dei gracia rex Lettowie[5], universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in nomine Ihesu Christi. Quamvis inspiracionis divine gracia faciente per consilium dilectorum nobis in Christo magistri et fratrum Domus Theutonice in Lyvonia de tenebris gencium in Ecclesie Ihesu Christi lumen[6] vocati simus[7] ac renati per unde graciam baptismalis, et sanctissimus pater ac[8] dominus noster Innocencius Papa quartus ad instanciam et operam efficacem predictorum magistri et fratrum personam nostram, regnum nostrum et omnia bona nostra iurisdictioni Sedis[9] apostolice subiciens auctoritate sua nos fecerit coronari in regem tocius Lettowie[10] ac terrarum omnium, quas divine virtutis auxilio iam eripuimus de infidelium manibus vel eripere poterimus in futurum, tamen ante nostram conversionem et post, tam nos quam totum regnum nostrum Lettowie[10] per aliquos Christiane fidei inimicos et aliquorum apostasiam sic turbati fuerimus et concussi, quod, nisi dictorum magistri et fratrum magnum consilium et auxilium nobis affuisset, totum regnum nostrum fuisset cum subversione fidei annulatum. Unde nos considerantes labores et expensas ac voluntatem magisri et fratrum prenominato-
Pag. 4.6 rum, que in promocione nostre persone, regni nostri, | ymmo pocius fidei Christiane habuerunt[11], de consilio, voluntate et consensu heredum nostrorum nostrorumque nobilium totum regnum nostrum Lettowie[12] et omnes terras adiacentes, quocunque

---

[1] Silicie w Prus. comp. — [2] feliciter amen braknie tamże. — [3] Wyrazami: Datum Verone etc. kończy Prus. comp. tę bullę. — [4] Tu drukowano według transsumptu de 1392 Dec. 17, znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch., Livländische Sachen, Schieblade XI Nr. 15. W tymże archiwie, Livländische Sachen, Schieblade XI Nr. 14, znajduje się drugi transsumpt de 1393 Mai 18. — [5] Lithwanie w Prus. comp. — [6] lumine tamże. — [7] sumus tamże i w transsumpcie de 1393 Mai 18. — [8] et tamże. — [9] sedis braknie w Prus. comp. — [10] Lithwanie tamże. — [11] habuerint tamże. — [12] Lithwanie tamże.

nomine censeantur, exceptis terris et iure episcopali domino episcopo Lettowie[1] in dicto regno nostro deputatis, sepedictis[2] magistro et fratribus de Domo Theutonica in Lyvonia dedimus, contulimus et donavimus et presencium tenore donamus in verum ius et proprietatem sue religionis, ita tamen: si nos sine legittimis heredibus decedere contingeret; transferentes in ipsos exnunc et extunc[3] dominium et possessionem tocius regni Lettowie[4] supradicti. In cuius translate possessionis indicium[5], conventum fratrum predictorum[6] in nostra curia collocavimus speciali. Et licet varias et diversas[7] donaciones prius fecerimus circa fratres memoratos, sicud in litteris inde confectis continetur, tamen hanc piam nostram et providam donacionem, factam predictis[8] magistro et fratribus ac successoribus eorundem[9] tamquam nostris principalibus coadiutoribus, aliarum precedencium donacionum conclusionem esse volumus plenariam et finalem. In cuius rei perpetuam memoriam[10], ut prehabita nostra donacio robur obtineat firmitatis, hanc cartam inde conscribi et nostri sigilli munimine fecimus confirmari. Huius autem donacionis testes sunt: venerabilis dominus Culmensis episcopus et magister Andreas fratrum predictorum[11] ac fratres sui, Langwinus sororius noster, Lygeyke, Schabbe[12], Bixe[13], Bune[14] nostri barones et consangwinei, Parbusse de Nere[15], Gerdine de Nailse[16], Vege[17], Vesegele[18] ibidem, et Parbusse[19] iunior, de fratribus Predicatoribus frater Syndarinus[20], de fratribus Minoribus frater Adolphus et sui socii, et alii quamplures fide digni, qui omnes simul et semel dicte donacioni nostre, a nobis provide facte magistro et fratribus ac eorum successoribus supradictis, interfuerunt vocati ad hoc in[21] testimonium premissorum. Datum Lettowie[22] in curia nostra anno Domini millesimo ducentesimo
1260 Iun. (15?) sexagesimo, in medio mensis Iunii[23].

Actum anno Domini, Indiccione, mense, die, pontificatus (sic) et loco prenotatis, presentibus honorabilibus et religiosis viris priore fratrum Predicatorum et gardiano fratrum Minorum in Riga, quorum sigillis presencia in testimonium evidencius sunt munita, presentibus eciam famosis famulis Iohanne dicto Wacken, Nicolao seniore, Goswino de Lamestorpe et aliis pluribus fide dignis, ad premissa testibus vocatis et rogatis.

Ego Nicolaus Sopenski (sic) vidi.

Et ego Wolfradus de Rouron[24] Pateburiensis diocesis clericus, publicus imperiali auctoritate notarius, una cum prenominatis testibus exhibicioni prescriptarum litterarum presens interfui et eas de verbo ad verbum fideliter transscripsi et in

---

[1] Lithwanie w Prus. comp. — [2] sepedicto tamże. — [3] Zamiast ut extunc powtórzono w Prus. comp. in ipsos. — [4] Lithwanie tamże. — [5] iudicium w transsumpcie de 1393 Mai 18. — [6] fratrum dictorum conventum w Prus. comp. — [7] diversas et varias tamże. — [8] predictis braknie tamże. — [9] eorum tamże. — [10] testimonium memoriam zamiast perpetuam memoriam tamże. — [11] predicatorum tamże. — [12] Schawo tamże. — [13] Byxe tamże. — [14] Boheme tamże; Bixebune w jednym wyrazie w transsumpcie de 1393 Mai 18. — [15] Rlere w Prus. comp. — [16] Naalst w transsumpcie de 1393 Mai 18. — [17] awge w Prus. comp. — [18] Wesegele tamże. — [19] Parbusso tamże. — [20] Sinderamus tamże; Sindramus w powyższym transsumpcie. — [21] in braknie w Prus. comp. — [22] Lithwanie tamże. — [23] Iulii tamże. — [24] Buren w obu transsumptach przywiedzionych na str. 109 dopis. 2 i na str. 113 dopis. 1.

hanc publicam formam redegi nil addendo vel minuendo quod viciaret sensum aut mutet intellectum, meque signo consueto et nomine signavi requisitus et rogatus 1260[1].

Donacio tocius regni
Lithwanie per regem
Mindowe facta ultima[2]
Et per me Benedictum vis.
Et per me Ambrosium

Die Mercurii XXV mensis Ianuarii
per procur. Cruciferorum oblat. sunt
Et per me Andream notarium
Et per me Ambrosium

Tenor autem litere Lodwici imperatoris quarti de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Pag. 47. Ludowicus[3] quartus, Dei gracia Romanorum imperator semper augustus, universis Christi fidelibus presentibus et posteris graciam suam et omne bonum. Multifariam multisque modis variis Christianus populus, quam (sic) orthodoxe fidei volgor[4] illuminat[5], diversarum virtutum iubare irradians et preclarus, sacrum ac felix Romanum imperium cunctis mundi, presertim principatibus[6] quibuslibet barbaris prepollere nacionibus fecit in preterito, verum eciam disponente omnium Domino efficiet in futuro. Nempe publice rei tuicio de stirpe gemina pullulans vimque suam exinde muniens, celebi[7] videlicet milicia solidat et confirmat, sicque eminencia extollitur, et perversorum, presertim Crucis Christi inimicorum infidelium malicia extra mundi terminos profugatur. Eapropter non tantum in nostris armatis militibus seu bellorum ducibus, quantum in religiosorum assidue Deo militancium devotis intercessionibus et aliis piis operibus nostre spei anchoram fingentes[8], coruscantis glorie nostre solium sublimius et solidius in speculo sublevatur: religiosam itaque vitam ducentibus serenitatem nostram convenit prospicere, ipsorum utilitatibus intendere, ut felicis status recipiat[9] incrementum et[10] eorum facultates augendas graciosa largicio principis excitatur (sic). Inter ceteros autem illi precipue nostram graciam, benificia et benivolenciam promerentur, quibus hospitalitatis piissime et defensionis rei publice necnon alia pietatis opera suffragantur, qui abiectis rebus suis, propriis voluntatibus abdicatis spretoque suorum corporum cruciatu ascendentes, in adverso pro Romano imperio et Domo Ierusalem se murum non formidant exponere et in proprio sangwine pro fide catholica et paternis legibus animarum suarum pallia rubricare, veluti venerabiles[11] in Christo frater Theodericus de Aldenburg magister generalis, princeps noster et Romani imperii karissimus, ceterique fratres Ordinis Hospitalis beate Marie Domus Theutonicorum Ierosolimitani, quorum sancta religio ab imperialibus beneficiis[12] sumpsit inicium, ac imperialis ortus floridus, imperato-

---

[1] Powtórzenie na tem miejscu roku wystawienia dokumentu jest niezrozumiałe; stał on pewnie in dorso oryginału tak jak następne 5 wierszy: Donacio etc. — [2] vltis w Prus. comp. ma pewnie znaczyć ultimis i jest błędem pisarskim zam. ultima. — [3] Tu drukowano według transsumptu znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schieblade 20 Nr. 3, sporządzonego przez notarjusza Andreas Lobner 1393 Apr. 28 w Malborgu a noszącego in dorso zapiski: oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procur. Ordinis, i: product. cor. card. sancti Marci MCCCCXXI. — [4] volgor czyli wlgor w transsumpcie, fulgor w Prus. comp. — [5] illuninat w transsumpcie. — [6] principibus w Prus. comp. — [7] celebri tamże. — [8] figentes tamże. — [9] recipiant tamże. — [10] ad tamże obcą ręką poprawione z et. — [11] venerabilis tamże. — [12] W transsumpcie poprawiane.

rum plantula et factura, a nullo principe tantum, quantum ab imperatoribus in rebus temporalibus incrementum. Sane quia venerabiles[1] magister et fratres prelibati et totus illibatus Ordo grata et laboriosa ad divini nominis laudem et gloriam et catholicam fidem ampliandam servicia, in quibus agendis incessanter et strennue se inmiscent, se nobis valde graciosos et placidos representant, non inmerito ad tam pii negocii subsidium fervidis desideriis anhelamus, ipsos ad benivolos applausive dulcedinis admittentes amplexus. Nam novissimis istis[2] temporibus illustris princeps, patruelis noster dilectus Heinricus dux Bavarie egregias edificiorum iuncturas[3], in infidelium Littwinorum[4] regionibus primogenitas, indissolubiliter imperpetuum ad tocius orthodoxe fidei machinam supportandam annuente Altissimo veluti columnarum prestancia permansuras, utpote castrum capitale tocius terre Lythowie[5] provide construxit[6], cooperante ad hoc venerabilium generalis magistri et suorum fratrum consilio et auxilio. Ob eiusdem patruelis nostri interventum et strennua merita predictorum fratrum, ipsis et beato Ordini memorato ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et beatissime virginis Marie, matris sue gloriose, terram Lithwinorum[7] cum omnibus pertinenciis suis et partibus cuiuscumque ydiomatis, sive Samayten[8], Karsow vel Rusie[9] seu alterius cuiuscumque existant, prout nunc sunt vel ad quamcunque fidem declinaverint, de imperiali auctoritate donamus pure et irrevocabiliter iure proprio in perpetuum pro se et suis successoribus recipientibus dictam terram, dictumque fratrem Theodericum felicem nostrum et imperii[10] principem nomine dicti sacri Ordinis investimus de eisdem cum administracione temporalium et iurisdiccione eiusdem plenaria principatus. Cui quidem castro principali idem noster patruelis dilectus nomen et insignia armorum et vexilli terre Bawarie que Beyren dicitur aproprivavit[11], ita quod insignia sui vexilli ea debent honoris et dignitatis prerogativa pollere, ut pre omnibus vexillis aliis in expedicionibus contra Lythwinos[12] sint anteriora in agressu[13] et ultima in recessu, et nichilominus predicte regionis incole, quos opitulante omnium Conditore in eadem terra felici succedente tempore inhabitare contigerit[14], in prefato castro capitali debebunt requirere sua iura. Dictus eciam patruelis noster dilectus, glorie et laudis Dei Matrisque sue gloriose non inmemor, sed iuste et religiose cogitans, deliberavit una cum prefato magistro generali maturo prehabito consilio, instituendam et construendam fore in predicta terra, quamprimum eam omnipotens Deus fide catholica ampliaverit, ecclesiam kathedralem, in qua tamquam in ecclesia metropolitana archiepiscopus sit metropolitanus, una cum canonicis ibidem instituendis (Monogramma) perpetuo permanebit; | et si qui suffraganei opi- Pag. 48.
tulante Domino imposterum creabuntur, illi idem[15] archiepiscopo tamquam suo methropolitano suberunt et sibi exhibebunt in omnibus obedienciam, reverenciam debitam et honorem, que quidem ecclesia et archiepiscopatus Beyern[16] appellabitur in eternum. In cuius rei testimonium, presentes conscribi et nostra bulla aurea signoque nostro consweto iussimus communiri. Datum Monaci XVII Nonas (sic) Decembris,

---

[1] venerabilis w Prus. comp. — [2] gratis tamże. — [3] iucturas tamże. — [4] Lithwanorum tamże. — [5] Lithwanie tamże. — [6] Baierburg; zob. str. 97, dopis. 4. — [7] Lithwanorum w Prus. comp. — [8] Samagiten tamże. — [9] Russie tamże. — [10] imperiali tamże. — [11] Tak w transsumpcie; w Prus. comp. zaś: apropriavit. — [12] Lithwanos tamże. — [13] in gressu tamże. — [14] contingerit tamże. — [15] Tak w transsumpcie; w Prus. comp. zaś poprawiono pierwotne idem inną ręką na eidem. — [16] Beyeren w Prus. comp.

anno Domini millesimo trecentesimo tricesimo septimo, Indiccione[1] quinta, regni nostri anno vicesimo tercio, imperii vero decimo. Signum domini Ludowici Romanorum imperatoris invictissimi[1]. 1337 Dec. 12.

Translata[2] sub anno Domini millesimo tricentesimo nonagesimo tercio, pontificatus Bonifacii Pape noni anno quarto.

Ego Andreas vidi. Ego Benedictus vidi. Ego Ambrosius vidi. Ego Nicolaus Czebulka collacionavi[3].

---

[1] Wyrazów: indiccione aż do invictissimi w Prus. comp. braknie. — [2] Brakujący w Prus. comp. początek transsumpcji, zob. na str. 120, podany jest tu w skróceniu. — [3] Teksta równobrzmiące tego dokumentu podają także dwa inne transsumpta znajdujące się w Königsberg Königl. Staatsarch., de 1421 Mai 10 (Schiebl. 52 Nr. 13), i de 1421 Nov. 5 (Schiebl. 20 Nr. 4); trzeci zaś odpis tegoż dokumentu (Schiebl. 20 Nr. 1), ma jako miejsce wystawienia Ienti zam. Monaci i opuszcza zapowiedź monogramu: Signum domini Ludowici etc. sam jednak monogram podaje. Inny odpis z pieczęciami księcia Bawarskiego i W. mistrza (Schiebl. 52 Nr. 12) kończy się słowami: que quidem ecclesia et archiepiscopatus Beyern similiter appellabitur nomine tituli in eternum, jest zatem bez daty. Ostatni wreszcie transsumpt, sporządzony także przez Andreas Lobner również de 1393 Apr. 28, Marienburg, (Schieblade 20 Nr. 2), noszący in dorso zapisek: product. cor. Card. sancti Marci MCCCCXXI, a z innym zachowanym w Schieblade 20 Nr. 5 und 6 (in duplo) równobrzmiący, podaje tekst następujący:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo nonagesimo tercio, Indiccione prima, vicesima octava die mensis Apprilis, hora quasi Vesperarum, pontificatu sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Bonifacii divina providencia Pape noni anno quarto, in castro Marienburg Pomezaniensis dyocesis, magnificus et reverendus princeps dominus Conradus de Wallenrod magister generalis Ordinis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani quandam patentem litteram in pergameno scriptam, quam dedit dominus Ludowicus quartus dive memorie quondam Romanorum imperator, michi notario publico infrascripto in testium subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum presencia ad manus fideles tradidit, et me, ut eam transsumerem et copiarem ac in publicam formam redigerem cum debita instancia requisivit; cuius tenor sequitur et est talis:

Ludowicus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus, universis Christi fidelibus presentem paginam inspecturis graciam suam et omne bonum. Multifariam multisque modis variis Christianus populus, quem orthodoxe fidei fulgor illuminat, diversarum virtutum iubare irradians et preclarus, sacrum et felix Romanum imperium cunctis mundi preferri (sic) principatibus, quibuslibet barbaris prepollere nacionibus fecit in preterito, verum eciam disponente omnium Domino efficiet in futuro. Nempe publice rei tuicio de stirpe gemina pullulans vimque suam exinde muniens, celibi videlicet milicia solidat et confirmat, sicque eminencia extollitur et perversorum, presertim Crucis Christi inimicorum infidelium malicia extra mundi terminos profugatur. Eapropter non tantum in nostris armatis militibus seu bellorum ducibus, quantum in religiosorum assidue Deo militancium devotis intercessionibus ac aliis piis operibus nostre spei anchoram fingentes, choruscantis glorie nostre solium sublimius et solidius in speculo sublevatur: religiosam itaque vitam ducentibus serenitatem nostram convenit prospicere, ipsorum utilitatibus intendere, ut felicis status recipiat incrementum et eorum facultates augendas graciosa largicio

Tenor vero litere Fredrici imperatoris secundi de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdém millesimo trecentesimo octuagesimo nono, pontificatus Urbani Pape sexti anno duodecimo etc.:

---

principis excitatur. Inter ceteros autem illi precipue nostram graciam, beneficia et benivolenciam promerentur, quibus hospitalitatis piissime et defensionis rei publice necnon alia pietatis opera suffragantur, qui abiectis rebus suis, propriis voluntatibus abdicatis spretoque suorum corporum cruciatu ascendentes, in adverso pro Romano imperio et Domo Ierusalem se murum non formidant exponere et in proprio sagwine (sic) pro fide katholica et paternis legibus animarum suarum pallia rubricare, veluti venerabilis in Christo ffrater Theodericus burggrafius de Aldenburg magister generalis, princeps noster et Romani imperii karissimus, ceterique fratres Ordinis sancte Marie Domus Theutonicorum Ierosolimitani, quorum sancta religio ab imperialibus beneficii (sic) sumpsit inicium, ac imperialis ortus floridus, imperatorum plantula et factura, a nullo principe tantum, quantum ab imperialibus (sic) in rebus temporalibus incrementum. Sane quia venerabilis magister et.. fratres prelibati et totus illibatus Ordo grata et laboriosa ad divini nominis laudem et gloriam et katholicam fidem ampliandam servicia, in quibus agendis incessanter et strennue se inmiscent, se nobis valde graciosos et placidos representant, non inmerito ad tam pii negocii subsidium fervidis desideriis anhelamus, ipsos ad benivolos applausive dulcedinis admittentes amplexus, ipsis, videlicet predicto Theoderico burgrafio de Aldenburg magistro generali et suis successoribus ac fratribus necnon toti Ordini Domus Theutonice prefato, in perpetuum ad laudem et gloriam omnipotentis Dei et beatissime virginis Marie matris sue gloriose terram infidelium Litwinorum, Crucis Christi inimicorum, videlicet Ouchsteten, Samayten, Karsoto (sic), Rüzzen ceterasque partes prenominatis terris adiacentibus (sic), cum omnibus suis pertinenciis et partibus, cuiuscumque ydoneitatis (sic), prout nunc sunt vel ad quamcumque formam seu statum fidei declinaverint, de imperiali libertate (sic) damus, donamus pure et irrevocabiliter iure proprio in perpetuum pro se et suis successoribus recipientibus dictam terram, dictumque fratrem Theodericum burgrafium de Aldenburg, felicem nostrum et imperii principem, nomine dicti sacri Ordinis investimus de eisdem cum aministracione (sic) temporalium et iurisdiccione eiusdem plenaria principatus. In cuius rei testimonium, presentes conscribi et nostre maiestatis sigillo iussimus communiri. Datum Monaci feria sexta ante Lucie virginis proxima, anno Domini mil-
1337 Dec. 12. lesimo trecentesimo tricesimo septimo, regni nostri anno vicesimo quarto, imperii vero decimo.

Que quidem littera, ut prima facie apparebat sana et integra, non rasa, non cancellata nec abolita, sed omni prorsus vicio et suspicione carens, sigillata fuit sigillo maiestatis cesaree de glauca cera rotunde forme, in cordula de serico rubei coloris appendenti. In cuius sigilli medio apparebat ymago quasi imperatoris sedentis in maiestate sua, habentis coronam in capite et sceptrum in dextera, pomum autem cum cruce in sinistra, subter cuius pedes iacere videbantur quasi duo leones provoluti versis capitibus ad invicem, ita quod ipsa ymago imperialis videbatur quasi habere ipsos leones pro scabello pedum suorum; et super quemquam leonem stabant quasi due aquile erecte et quasi ad volatum disposite. In circumferencia vero

In[1] nomine sancte et individue Trinitatis amen. Fredricus secundus divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus, Ierusalem et Silicie (sic) rex. Ob hoc Deus imperium nostrum pre regibus terre sublime constituit et in diversis mundi climatibus nostre iurisdiccionis terminos ampliavit, ut ad magnificendum (sic) in futurum nomen eius et fidem in gentibus propagandam nostre sollicitudinis cura versetur, prout ad predicacionem Ewangelii sacrum Romanum imperium ad hoc Deus preparavit, ut non minus ad depressionem, sed plus ad conversionem gencium incredibilium (sic) intendamus, illius provisionis graciam indulgentes, quo viri catholici pro subiugandis barbaris nacionibus et divino cultui reformandis, instanciam diuturni laboris assumant et incessanter res et personas exponant. Hinc est igitur quod presentis privilegii serie volumus fieri notum universis nostri imperii, qui nunc sunt et in posterum veniendis (sic), qualiter frater Henricus de Hoenloch venerabilis magister sacre Domus Hospitalis sancte Marie Theutunicorum in Ierusalem, fidelis noster, nobis proposuit devotam animi sui voluntatem reserando, quod ipse et fratres Domui (sic) sue ferventi desiderio ad propagandam fidem catholicam et Omnipotentis obsequium in providencia Dei auxilii benivole laborem assumerent et insisterent ad invadendum, conquirendum terras istas, videlicet Prussiam, Lithwaniam et Russiam in laudem veri Dei, et magnificenciam nostram diligenter implorabat et petebat humiliter, quod nostra sibi serenitas et Domui sue concederet et confirmaret omnes terras, quas in prenominatis partibus Prussie, Lithwanie et Russie cum sua et fratrum suorum instancia conquireret. De speciali et imperiali nostre maiestatis gracia concedimus eis has terras, quas vel quascunque alias cum eorum (sic) atinenciis scismaticorum aut infidelium Deo faciente conquirerent, in quamcunque fidem declinaverint catholicam vel se postea locaverint. Et eciam eidem magistro et successoribus suis in predictis et quibuscunque aliis, quibus laus in celo et fides in terra roboratur, et eorum pro augmentacione propria eos magis reddere

---

sigilli legebantur hee littere: † Ludowicus quartus Dei gracia Romanorum imperator semper augustus. — In tergo aut(em) sigilli huius impressum fuit quoddam aliud sigillum minoris forme, eciam de glauca cera; in cuius medio apparebat quasi aquila volans verso capite retrorsum, et in circumferencia hee littere: † Iuste iudicate filii hominum. Acta sunt hec anno, Indiccione, mense, die, hora, loco, pontificatu, quibus supra, presentibus discretis viris magistro Nycolao Fabri, Mathia Foramis, Nicolao Rampardi, Heinrico Stange, Heukone de Konyet, clericis Wladislaviensis, Pomezaniensis et Culmensis dioc., testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Andreas Lobner quondam Iohannis, clericus Culmensis dyocesis, publicus sacra imperiali auctoritate notarius, suprascriptam litteram coram prefatis testibus ad manus meas recepi et legi, ac de mandato predicti domini magistri ipsam per alium, quia aliis arduis occupatus fui, fideliter transsumi et copiari feci, diligentique collacione habita originalis cum transsumpto, ipsum transsumptum cum originali per omnia concordare inveni, ideoque transsumptum hoc in publicam formam redegi, hic me subscripsi, nomen et signum michi conswetum apposui in testimonium premissorum. (Signum notarii publ.)

Porównać tu Voigt, Gesch. Preuss., IV, S. 559, Anm. 1.

[1] Według Böhmer-Ficker, Regesta imperii V Nr. 3474, jest ten dokument „zweifellose Fälschung."

volentes proniores et pro effusione sanguinis eorum maius a Deo meritum et premisum (sic) sempiternum obtinendum, donamus ex imperiali singularique nostre maiestatis gracia conferimus manifeste, quod ubi vexillum eorum vel ad quoscunque fines et partes infidelium transierit cum exercitu, eosdem fines et partes imperpetuum obtineant, libere teneant et quiete, vel si castra edificaverint, expugnaverint et ea possiderint (sic) et eis Dei permissione reexpungnarentur, sepedicto magistro et successoribus suis cum omnibus attinenciis debent in pristinam restitui possessionem. Nos igitur attendentes promptam plenamque voluntatem et ferventem devocionem eiusdem magistri, qua pro terris sue Domui conquirendis ferventer in Domino estuabat, et quod ipse terre sub monarchia imperii sunt contente, volumus et ex speciali gracia concedimus, quod hii idem Pruteni, Lithwani et Ruteni, quascunque terras post resipiscenciam et conversionem eorum obtinuerint in feodum ab eodem magistro et successoribus suis, debent recipere perhenniter et habere. Nos eciam confidimus de prudencia eiusdem magistri, quod homo sit potens verbo et opere, per suam et suorum fratrum instanciam potenter incipiet | et conquisicionem earundem terra- Pag. 49.
rum viriliter prosequetur, nec desistet inutiliter ab inceptis, quemadmodum plures, multis laboribus in eodem negocio frustra temptare (sic), cum viderentur proficere, defecerunt. Auctoritatem eidem magistro concessimus predictam terram cum iure et totis viribus se intromittend., concedentes et confirmantes eidem magistro et successoribus eius et Domui sue imperpetuum omnes terras, quas in prefatis partibus Prussie, Lithwanie et Russie Deo cooperante conquirent, velud vetus et debitum ius imperii in montibus, planicie, nemoribus, fluminibus et in mari, easdem omni sine exaccionis habeant servicio et inmunes libere possideant atque regant et nulli proinde respondere teneantur. Liceat insuper eis per omnes terras conquisicionis eorum, sicut illa que acquisita sunt et acquirenda fuerint, ad comodum Domus passagia et theolonea ordinare, nundinas et alia fora statuere, monetam cudere, taliam et alia iure (sic) taxari, directuras per terram, in fluminibus et in mari sicut utile viderint stabilire, fodinas et mineras (sic) auri et argenti et alterius metalli ac salis, que sunt vel inveniuntur, possidere perhenniter et habere. Concedimus et insuper iudices et rectores, qui subiectum eis populum, tam eos qui conversi sunt quam omnes alios in sua supersticione degentes, iuste regant et dirigant et excessus maleficorum animadvertant, secundum quod ordo exigit equitatis, preterea mundanas et criminales causas audiant et dirimant secundum calculum racionis. Addicimus eciam ex gracia nostra, quod magister et successores sui iurisdiccionem, dominium et potestatem habeant et exerceant in terris suis, quam aliquis princeps imperii melius habere dinoscitur in terra quam habet, ut bonos usus ponant et consuetudines, assisias faciant et statuta, quibus fides credencium roboretur, et omnes eorum subditi pace tranquilla gaudeant et utantur. Post hoc auctoritate privilegii presentis prohibemus, quod nullus princeps, dux, marchio, comes, prelatus, advocatus, officialis nec ulla persona sublimis vel humilis, ecclesiastica vel mundana, audeat quidquam attemptare contra tenorem istius nostre donacionis et confirmacionis; quod si quis facere presumpserit, se nostre celsitudinis indignacionem noverit et penam quingentarum librarum auri incursurum, quorum (sic) medietas camere nostre, reliqua passis iniuriam persolvetur. Verumtamen presens privilegium in omnibus suis punctis et articulis, eque bene predictorum (sic) donacionis et confirmacionis, nostre roboracionis et gracie, integrum debet, incorruptum et a quolibet inviolabiliter in perpetuum observari. Ad futuram memoriam huius nostre concessionis et perpetue

confirmacionis manendam, hoc privilegium fieri iussimus et sigillo nostre maiestatis signo presso fecimus communiri. Huius rei testes sunt illustres Conradus electus in Romanorum regem, Ebrahardus (sic) archiepiscopus Salczburiensis. Anno Domini millesimo CC. XLV, mense Mai. etc. 1245 Mai.

Transumptum per Iohannem clericum Warmiensis diocesis, datum Verone, actum anno millesimo CCC. LXXXIX°.

Ego Nicolaus Czebulka collacionavi.

Tenor vero transumpti serenissimi principis Wenceslai regis Bohemie de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In[1] nomine Domini amen. Presentis publici instrumenti tenore universis Christi fidelibus tam presentibus quam futuris, maxime autem hiis, quorum interest vel intererit quomodolibet in futurum, pateat evidenter, quod anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, Indiccione septima, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini[2] Urbani divina providencia Pape sexti anno suo sexto, undecima die mensis Ianuarii, hora Vesperarum vel quasi, in mei notarii auctoritate imperiali subscripti et testium infrascriptorum presencia personaliter constitutus religiosus dominus frater Rutgerus de Dulken[3], commendator domus in Spira Ordinis Theutunicorum, habens et in manibus suis tenens quandam patentem literam verbis latinicis[4] super pergamenum vitulinum conscriptam, non abolitam, non cancellatam neque rasam, nichilominus sigillo serenissimi principis ac domini, domini Wenczeslay divina favente clemencia Romanorum regis semper augusti et Boemie regis, in zona[5] filis sericeis contexta (de cera[6]) gilbi coloris facta impendente: in cuius medio superficiali ab una parte quedam ymago regalis habens in manu dextra ceptrum regale, et in eodem latere dextro figura aquile cum
Pag. 50. clippeo triangulato effigie aqui|lana[7] desuper impressa, in manu vero sinistra globulum[8] rotundum cruce superposita, et in eiusdem latere sinistro formam (sic) leonis cum clippeo triangulato desuper impressa. Titulus vero circumferenciales[9] literarum in eiusdem sigilli ymagine sculptarum erat iste: Wenczeslaus Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex; in latere nichilominus eiusdem sigilli transverso, seu a tergo, sigillum parvum de cera rubei coloris cum forma aquilana[10], et in medio sigilli formam (sic) leonis desuper impressa, eiusdem[11] sigillo maiori fuit appositum: michi..[12] notario publico infrascripto presentavit, meque sub mei officii debito, ut eandem literam de verbo ad verbum sibi transscriberem et in hanc publicam formam redigerem, cum debita instancia requirebat; quam quidem literam ut sic ad me recepi, ipsamque de verbo ad verbum prout sequitur transscripsi tenoris et continencie in hec verba:

Wenczeslaus[13] Dei gracia Romanorum rex semper augustus et Boemie rex notum facimus tenore presencium universis. Regiam condecet maiestatem, ut illos

---

[1] Tu drukowano według transsumptu oryg. znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schieblade 20 Nr. 2, noszącego in dorso notatkę: Oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procur. Ordinis; zob. poniżéj na str. 133, dopisek 4. — [2] Drugiego domini nie masz w Prus. comp. — [3] Dielken tamże. — [4] latinis tamże. — [5] sona tamże. — [6] de cera tamże braknie. — [7] aquilina tamże. — [8] globum tamże. — [9] circumferencialis tamże. — [10] aquilina tamże. — [11] eiusdem poprawione tamże na eidem. — [12] Dwóch punktów tamże braknie. — [13] Tu drukowano według transsumptu wymienionego w dopisku 1.

pre ceteris favore prosequatur gratuito, quorum probata fides firmaque devocio serviciis operosis in nostris et imperii sacri beneplacitis profectibus[1] et commodis procurandis alios antecellunt. Sane per venerabilem Siffridum de Venyngen[2], Ordinis beate Marie Hospitalis Iherosolimitani Domus Theutunice preceptorem per Alemamaniam generalem, consiliarium devotum nostrum dilectum, nobis oblata peticio continebat, quatenus infrascripta privilegia serenissimi dive memorie domini Karoli quondam Romanorum imperatoris et illustrissimi Boemie regis, genitoris nostri, ac aliorum in imperio sacris[3] predecessorum nostrorum privilegia dicto Ordini concessa approbare, confirmare et innovare de regie munificencie nostre dono graciosius dignaremur; quorum privilegiorum tenor sequitur in hec verba:

In[4] nomine sancte et individue Trinitatis feliciter amen. Karolus quartus, divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus et Boemie rex, ad perpetuam rei memoriam. In supreme imperialis dignitatis specula licet insufficientibus meritis diem[5] dispensacionis minere[6] constituti, universos et singulos fideles sacri imperii et devoto[7], pio et benigno ex innata nobis clemencia favore prosequimur, et ad ea que ipsorum profectum respiciunt libenter oportuni favoris suffragia impartimur: ad illorum eciam statum et commoda promovenda uberius et specialius convertimus acie[8] nostre mentis, quorum fides et sincere devocionis integritas amplius est ex laudabilibus comprobata operibus in prosperis et adversis. Nuper siquidem maiestati nostre venerabilis Wolframus de Nellemburg[9] preceptor Alemanie, et Rudolfus de Homburg provincialis Boemie et Moravie, fratres Hospitalis sancte Marie Iherosolimitani Domus Theotonice, devoti nostri dilecti, exhibuerunt quoddam privilegium dive[10] memorie Fryderici secundi, Romanorum imperatoris, predecessoris nostri, nostro[11] culmini humiliter supplicantes, quatenus idem privilegium de verbo ad verbum approbare, ratificare et confirmare auctoritate nostra imperiali benignitate solita dignaremur; cuius quidem privilegii per omnia tenor dinoscitur esse talis:

In[12] nomine Domini et individue Trinitatis[13]. Frydericus secundus, divina favente clemencia Romanorum imperator semper augustus et rex Sicilie. Inter alia

---

[1] profectis w Prus. comp. — [2] Wenyngen tamże. — [3] sacr. (= sacro?) tamże. — [4] Böhmer-Huber, Regesta imperii VIII, Nr. 2342; tu drukowano według powyżéj przywiedzionego transsumptu. — [5] die = divine w Prus. comp. — [6] Tak w transsumpcie, munere w Prus. comp. — [7] Tak w transsumpcie, devotos poprawione inną ręką z devoto w Prus. comp. — [8] Tak w transsumpcie, aciem w Prus. comp — [9] Newemburg w Prus. comp. — [10] divine tamże. — [11] nostro tamże braknie. — [12] Böhmer-Ficker, Regesta imperii V, Nr 1307; tu drukowano według transsumptu przywiedzionego na str. 127 dopisek 1. W Królewieckiem Arch. znajduje się także Schiebl. 20, Nr. 2, drugie potwierdzenie tegoż dokumentu przez Karola IV z r. 1356 Ian. 2, (Bömer-Huber, Regesta imperii VIII, Nr. 2368), noszące in dorso notatkę: Producta XII Aprilis MCCCCXXI. Toż potwierdzenie drukowano w Bunge Liv.-, Esth.- und Curländische Urkundenbuch II, Nr. 951, według naszego transsumptu, z zatrzymaniem wszakże przy roku 1356 mylnego quarto zam. sexto. Oprócz tego znajduje się w temże Archiv. Schiebl. 20, Nr. 4 jeszcze jedno, bardzo uszkodzone potwierdzenie dokumentu Fryderyka II z roku 1350 Oct. 10. — [13] Tak w naszym transsumpcie; w Prus. comp. zaś: In nomine domini amen et individue trinitatis, a w transsumpcie z r. 1353 Oct. 10: In nomine sancte et individue trinitatis. Inwokacji téj braknie w potwierdzeniu z r. 1356 Ian. 2.

pietatis opera, quibus imperialis dignitas uberius exornatur, liberalitas obtinet principatum, illa precipue, que ad utilitatem et commodum locorum venerabilium exercerunt[1]; nam si a terreno principe particula datur, Illius interventu qui affluenter tribuit universa, quod dat, ad eum cum[2] favore[3] multo revertitur, maxime cum per hoc videtur, quod pro terrenis eterna provida meditacione mereatur. Ea propter notum facimus universis imperii fidelibus tam presentibus quam futuris, quod nos meditacione piissima attendentes, qualiter sacra Domus Hospitalis sancte Marie Theotunicorum in Iherusalem, a predecessoribus nostris pietatis intuitu propagata, in multiplices fructus prodiit laude dignos et a divo quondam imperatore Henrico inclite recordacionis, patre nostro, rebus ac libertatibus premunita ac[4] incrementum suscepit[5] spiritualiter et temporaliter Domino famulando, et erga nostram magnificenciam fratrum dedicatorum ibidem[6] ad divina servicia cum fide devocio semper crevit, necnon celibem vitam et honeste religionis cultum, quibus dilectus nobis in Domino frater Hermannus[7] magister Domus Hospitalis eiusdem et fratres sui clarere[8] noscuntur, labores eciam et sudores assiduos, quos pro fide Christianorum et gloria sustinent incessanter, eterne retributionis intuitu et pro remedio animarum progenitorum nostrorum memorie recolende et pro nostre salutis et glorie incremento, ipsorum favori et profectui intendentes eandem sacram Domum et ab ipsa quaslibet derivatas[9], fratres et confratres ipsarum[10], cum omnibus bonis stabilibus et mobilibus, que per totum imperium nostrum racionabiliter possident in presenti et que inantea, dante Domino, iusto tytulo poterunt[11] adipisci, necnon subditos earum[12] eiusdem legacionem atque negocia exercentes[13], sub speciali protectione ac defensione nostra recipimus, et eidem Domui perpetuo confirmamus omnia privilegia et
Pag. 51. scripta quelibet, tam a parentibus nostris quam a nobis sibi | pia liberalitate concessa, necnon eciam castra, casalia, homines et possessiones, que donacione regum, concessione principum et oblacione fidelium, sive quolibet alio iusto tytulo est adepta vel in futurum poterit adipisci, eximentes[14] ipsas ab omni data, collecta seu exactione, ab omni angaria et ab omni onere cuiuslibet servitutis. Concedimus eciam eidem sacre Domui de munificencia liberali libertatem aquarum, herbarum et lignorum ubique[15] per[16] proprias imperii nostri terras, ad suarum[17] domorum usum et utilitatem, et ut de ipsis per totum imperium nichil racione portatici, plateatici, falangatici[18], ripatici[19] thelonei[20] vel alicuius alterius exactionis et iuris, consuetudinis seu statuti in terra vel mari sive fluminibus solvere teneantur seu eciam aliis aquis, firmiter statuentes, ne quis fratres predictos de tenimentis[21] et possessionibus Hospitalis eiusdem sine iudicio et iusticia presumat aliquatenus dissasire[22]. De habundanciori quoque gracia nostra eidem Domui et fratribus suis concedimus et perpetuo confirmamus, ut quicunque aliquid de bonis imperii nomine feodi tenet et pos-

---

[1] Tak w naszym transsumpcie; exercentur w Prus. comp.; exercetur w transsumpcie z 10 Oct. 1353 i w potwierdzeniu z 2 Ian. 1356. — [2] cum braknie w Prus comp. — [3] fenore w transsumpcie z 10 Oct. 1353 i w potwierdzeniu z 2 Ian. 1356. — [4] et w Prus. comp. — [5] suscipit tamże. — [6] ibi esse tamże. — [7] Henricus tamże. — [8] clare tamże. — [9] quoslibet derivatos tamże. — [10] ipsorum tamże. — [11] potuerunt tamże. — [12] subditis eorum tamże. — [13] exercent tamże. — [14] eximimus tamże inną ręką poprawiono. — [15] ubi tamże. — [16] per braknie tamże. — [17] suorum tamże. — [18] falongatici tamże. — [19] pipatici tamże. — [20] theolonei tamże. — [21] tenumentis tamże. — [22] dissentire tamże.

sidet, licenter et libere tamquam proprium conferre valeat eidem Domui Hospitalis. Statuimus igitur et auctoritate presentis privilegii precipimus firmiter universis, ne aliquis memoratam Domum et fratres ipsius super predictis omnibus aliquatenus molestare presumat; quod qui presumpserit, in sue temeritatis vindictam centum libras auri puri componat, medietatem camere nostre, et alteram passis iniuriam persolvendam. Ad cuius rei certam evidenciam et perpetuam firmitatem, presens privilegium fieri et[1] bulla aurea typario nostre maiestatis impressa[1] iussimus communiri. Huius rei testes[2] sunt: Ulricus Pataviensis episcopus, Albertus Tridentinus electus, Ludowicus dux Bavarie comes palentinus (sic) Reni, Hermannus marchio de Baden, Dyopuldus marchio de Homburg, Reynaldus dux Spoleti, Fridericus comes de Brenen, comes Everhardus de Elphenstein, Bechtoldus (sic) comes de Sancto Monte, comes Ernestus de Welsecke, comes Conradus de Werdecke, Anshelmus de Iustingen imperialis aule marescalcus, Berchtoldus de Alefelt, Conradus de Wolre, Bertoldus de Wangen, Sybertus de Ulmne (sic), Hertwicus magister coquine, Cnustungus marescalcus et alii quamplures. Acta[3] sunt hec anno dominice Incarnacionis millesimo ducentesimo vicesimo primo, mense Aprilis, Indiccione nona, imperante domino nostro Fryderico secundo, Dei gracia invictissimi[4] Romanorum imperatore semper augusto et rege Sicilie, anno Romani imperii eius primo, regno[5]

Apr. 1221.

---

[1] Słów et aż do impressa w Prus. comp. braknie. — [2] W Prus. comp. brzmi poczet świadków: Ulricus Pataviensis episcopus, Albertus Tridencinus (sic) electus, Ludovicus dux Bavarie comes palatinus Reni, Hermanus (sic) marchio de Baden, Dypoldus marchio de Homberg, Rinaldus dux Feleci (sic), Fredricus comes de Brenen, comes Ebrehardus de Elfesten, Bertholdus comes de Sancto Monte, comes Hernestus de Welscherke (sic), comes Conradus de Werdercke, Anselmus de Iustingon imperialis aule maiestatis (sic), Bertoldus de Aleselt (sic), Conradus de Wolte (sic), Bertoldus de Wangen, Sybertus de Blume (sic), Hertwicus magister coquine, Cnustungus marsalcus et alii quamplures. — W transumpcie z 10 Oct. 1353 brzmi tenże poczet: Ulricus Pata... epis..., ... Tridentinus electus, Lodevicus dux Bawarie comes palentinus (sic) Reni, Hermannus marchio de Baden, Diopuldu..... chio de Hohenburch, Raynaldus dux Spoleti, Fredericus comes de Brenen, comes Everhardus de Elphe..., Bertholdus comes de Sancto Monte, comes Ernestus de Velsecke, comes Conradus de Werdecke, Anselmus d..... imperialis aule mareschalcus, Bertholdus de Alevelt, Conradus de Wulre, Bertholdus de Wangen, Sib..... Ulmine, Hertwicus magister coquine, Cniftingus mareschalcus et alii quamplures — W potwierdzeniu zaś z 2 Ian. 1356 brzmi poczet świadków: Ulricus Pataviensis episcopus, Albertus Tridentinus electus, Ludovicus dux Bawarie comes palatinus Reni, Hermannus marchio de Baden, Dyepoldus marchio de Hoenburg, Reynaldus dux Spoleti, Fridericus comes de Brenen, Eberhardus comes de Helfenstein, Bertoldus comes de Sancto Monte, Ernestus comes de Welsecke, Conradus comes de Werdecke, Anselmus de Vinstingin (sic) imperialis aule marscallus, Bertoldus de Asvelt (sic), Conradus de Boler (sic), B[s]. de Wangen, Sybertus de Ulmme (czy też Ulmine), Hertwicus magister coquine, Constingus (sic) marscallus et alii quamplures. — [3] Pomiędzy quamplures a Acta zapisano w transsumpcie z 10 Oct. 1353 słowa: Signum domini Frederici secundi Dei ... invictissimi Romanorum imperatoris semper augusti et regis Sicilie. — [4] invictissimi poprawiono w Prus. comp. na invictissimo. — [5] regno także i w Prus. comp.

vero Sicilie vicesimo tercio, feliciter amen[1]. Datum Tarenti anno, mense et Indiccione prescriptis.

Nos attendentes eximie devoconis[2] (sic) fervorem necnon sincere fidei puritatem ac pregrandia et utilia obsequiorum merita, quibus dictus Ordo et fratres ipsius a primevo fundacionis et[3] institucionis sue tempore erga predecessores nostros, divos Romanorum imperatores et reges, ac sacrum imperium constantibus animis claruerunt et erga nos[4] clarere continuato fidelitatis studio dinoscuntur, intuentes quoque labores[4] fratrum dicti Ordinis assiduos, quibus ad ampliandam fidem katholicam et pro Christi nominis gloria contra incredulos personarum et rerum suarum periculis intrepide se exponunt, iusti[5] predictorum preceptoris et provincialis supplicacionibus favorabiliter inclinati, predictas prefati Fryderici secundi imperatoris literas, prout de verbo ad verbum presentibus sunt inserte, approbamus[6] auctoritate nostra imperiali, ratificamus, innovamus ac de nostra certa sciencia presentis scripti patrocinio confirmamus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, ratificacionis, innovacionis et confirmacionis paginam infringere aut ei ausu temerario contraire[7]; si quis autem contrarium attemptare presumpserit, indignacionem nostram et penam mille marcarum puri auri, quarum medietatem fisco nostro imperiali, residuo[8] vero partem iniuriam passorum usibus applicari volumus, se noviter[9] incurrisse. Signum serenissimi principis et domini Karoli quarti, Romanorum imperatoris invictissimi et gloriosissimi Boemie regis. Testes huius rei sunt: venerabilis Gerlacus sancte sedis Moguntinensis[10] archiepiscopus sacri imperii per Germaniam archicancellarius, magnifici Rupertus senior comes palatinus Reni archidapifer et dux Bavarie, Rudolfus dux Saxonie archimarescallus sacri Romani imperii, necnon illustres Balko[11] Falkenburgensis[12], Bolko Opuliensis[13], Iohannes Opavie et[14] Przimislaus Teschinensis[15] duces, ac spectabiles Iohannes Nuwenburgensis, Burhardus (sic)[16] Magdeburgensis[17] burggravii et alii quamplures, presencium sub bulla aurea typaree[18] nostre imperialis maiestatis impressa testimonio literarum. Datum Nurenberg[19] anno Domini M°CCC° quinquagesimo quinto, octava Indiccione, sedecimo[20] Kalendas Ianuarii, regnorum nostrorum anno decimo, imperii vero primo. 1355 Decemb. 17

Nos igitur dicti preceptoris et consiliarii nostri, qui adhuc in minoribus constitutus dicto sancte memorie genitori nostro dum viveret servivit fideliter et nobis
Pag. 52. servire non desinit fidelius suis et Ordinis | sui sumptibus et labore, peticionem racionabilem atque iustam graciosius admittentes, predicta privilegia et alia, a quibuscunque predecessoribus nostris in imperio necnon ab aliis ecclesiasticis et secularibus personis per dictum Ordinem obtenta, de certa nostra sciencia, sane[21] electorum et aliorum imperii principum et nobilium accedente consensu, prout superius in suis punctis, articulis, clausulis et sentenciis sunt expressa et quelibet in eisdem contenta approbamus, confirmamus et de novo concedimus,

---

[1] Anno zamiast amen w Prus. comp. — [2] devocionis tamże. — [3] et braknie w Prus. comp. — [4] Wyrazów nos aż do labores tamże braknie. — [5] iusti tamże inną ręką poprawiono na iustis. — [6] approbavimus tamże. — [7] contrarie tamże. — [8] residuam tamże. — [9] noverit tamże. — [10] Magutinensis tamże — [11] Bolko tamże. — [12] Fulkemgensis tamże. — [13] Opoliensis tamże. — [14] et tamże braknie. — [15] Teschimensis tamże. — [16] Burgardus tamże. — [17] Mandeburgensis tamże. — [18] typariee tamże. — [19] Nuremberg tamże. — [20] secundo tamże. — [21] sano tamże.

volentes et decernentes omnia et singula contenta in ipsis pro commodo, usu et utilitate dictorum preceptoris, successorum suorum et Ordinis obtinere et habere per totum sacrum imperium ubicunque locorum plenam perpetui roboris firmitatem. Adicimus insuper ex certa sciencia de nostre munificiencie gracia speciali, ut[1] in perpetuum dicti preceptor eiusque religionis fratres et Ordo, tamquam ad nos et imperium sacrum sine medio pertinentes, in castris, possessionibus, opidis, bonis, hominibus et subditis suis, que et quos in presencia possederit[2] et in futurum dante Domino iusto tytulo possidebunt, et a[3] nullo penitus homine, sive archiepiscopi, et[4] episcopi, principis, ducis[5], civitatis, communitatis aut alterius cuiuscunque potestatis prefulgeat dignitate, unquam exnunc inantea aut advocacionis officio sive iure, vel subiectionis aut imposiciones[6], vecturarum, steurarum[7], angariarum, parangariarum, serviciorum vel solucionum vexacionibus, tediis vel molestiis gravari possint aut debeant, sed in hiis omnibus sint omnino liberi et exempti; et si in premissorum contrarium aut preiudicium quecunque litere date forent hactenus aut darentur, quod absit, imposterum, seu prodirent in lucem, has[8] regia potestate de certa nostra sciencia cassamus, et decernimus ac declaramus[9], dictis preceptori, Ordini et eorum successoribus, bonis, hominibus et subditis eorundem nullum importare seu generare debere[10] vel posse dampnum, gravamen, molestiam seu iacturam. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc nostre approbacionis, innovacionis, confirmacionis et[11] exempcionis paginam infringere vel ei quovis ausu temerario contraire sub pena centum marcarum auri purissimi, quam contrafaciens incurrat eo ipso tociens, quociens contrafecerint[12]; cuius quidem medietas erario nostro, residua vero dictis preceptori et Ordini a contrafaciente[13] realiter persolvatur, presencium sub regie nostre
1255 Oct. 17. maiestatis sigillo testimonio literarum. Datum Nurenberg anno Domini M°CCC° octuagesimo tercio, Indiccione sexta, sedecimo[14] Kalendas Novembris, regnorum nostrorum anno, Boemie vicesimo primo, Romani vero octavo.

Acta sunt hec in Sassinhusen prope Franckenford Maguntinensis diocesis in curia dominorum Theutunicorum ibidem in quadam stupula[15] eiusdem curie, sub anno, Indiccione, pontificatu, mense, die, hora et loco, quibus supra, presentibus[16] discretis viris Theoderico dicto Foyd, Henrico Hedersdorffer, armigeris, Henno Mucter cive Franckonfordensi, Waltero dicto Ygersheim de Mergintheim, Henrico dicto Olber clerico, Hannemanno de Wiszenburg, Maguntinensis, Spirensis, Herbipolensis et Halberstadensis diocesis, pro testibus ad premissa vocatis pariter et rogatis.

(Signum notarii publ.) Et ego Hermannus dictus Manegolt de Cassel clericus[17] Maguntinensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictam literam regalem sic vidi

---

[1] ut w Prus comp. braknie — [2] possederint tamże. — [3] a tamże braknie — [4] et tamże braknie. — [5] ducis, comitis tamże. — [6] inposiciones poprawiono tamże na inposicionis. — [7] scernorum tamże. — [8] hac tamże. — [9] ac declaramus tamże braknie. — [10] debere tamże braknie. — [11] et tamże braknie. — [12] contrafecerint tamże inną ręką poprawione na contrafecerit. — [13] a przed contrafaciente inną ręką wpisane. — [14] septimo tamże. — [15] stuba tamże. — [16] Poczet świadków brzmi w Prus. comp.: Theodrico dicto Soyd, Henrico Hedersdorfer, armigeris, Henno Muthrcer (sic) cive Franvorforderg, Valtero dicto Yg°fhenÿ de Merguntheim, Henrico dicto Alber clerico, Hannemano de Viszenberg, Maguntinensis, Spirensis, Hobipolensis et Halkerstandÿ dioc. — [17] clericus braknie w Prus. comp.

sigillatam una cum prenotatis[1] testibus, ideo ex requisicione dicti domini Rutgeri[2] conmendatoris ipsam transscripsi de verbo ad verbum nil addendo vel minuendo maliciose quod variet sensum vel mutet[3] intellectum, signoque meo solito et consueto signavi legitime requisitus et rogatus.

Octavum[4] transsumptum Wenceslai Romanorum regis, in quo confirmat privilegia Karoli[5], patris sui, Ordini.

Oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procuratorem[6] Ordinis anno[7] Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, ipso die sancti Pauli Conversionis, in Cowno.

Ego Nicolaus Sepenski vidi.

Tenor vero alterius transsumpti pro parte Cruciferorum inducti, de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Pag. 53. In[8] nomine Domini amen. Nos[9] frater Iohannes Dei et apostolice Sedis gracia sancte ecclesie Rigensis[10] archiepiscopus notum facimus[11] universis et singulis presentis transsumpti instrumentum publicum inspecturis, quod sub anno eiusdem millesimo quadringentesimo duodecimo, Indiccione quinta, die Iovis XXII mensis Decembris, hora sexta vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris ac[12] domini nostri, domini Iohannis divina providencia[13] Pape vicesimi tercii anno tercio, in nostra[14] notariique infrascripti presencia personaliter constitutus magnificus et religiosus vir frater Heinricus de Plawen, Ordinis beate Marie Theutunicorum Ierosolimitani magister generalis, habens et tenens in suis manibus quasdam literas apostolicas sanctissimi in Christo patris ac[15] domini nostri, domini Innocencii divina providencia Pape quarti, in filis sericeis rubei et crocei coloris more Romane curie impendenti[16] bullatas, sanas et integras, non calicellatas (sic)[17], non viciatas, non abolitas, non abrasas nec in aliqua sui parte suspectas, sed omni prorsus vicio et suspicione carentes, easque coram nobis et notario infrascripto in medium[18] exhibuit et produxit, asserens[19] dicto suo Ordini valde periculosum fore propter viarum discrimina et pericula, literarum huiusmodi literas originales ad diversa loca deduci et portari. Quapropter nos cum instancia debita requisivit, quatenus huiusmodi literas[20] transsumi et[21] in transsumptum publicum redigi, sic quod eis in iudicio et extra plenaria fides adhiberi valeat, auctoritate ordinaria dignaremur. Nos igitur frater Iohannes archiepiscopus supradictus attentis iustis precibus et oracionibus supra-

---

[1] prenominatis w Prus. comp. — [2] Rutgerÿ tamże. — [3] minuet tamże. — [4] Prus. comp. podaje tu całkowity napis dorsalny oryginalnego transsumptu; octavum jest tamże inną ręką dopisane. — [5] Karoli braknie w Prus. comp. — [6] per procuratorem jest równie jak octavum tamże inną ręką dopisane. — [7] Wyraz Ordinis kończy napis dorsalny transsumptu oryg. — [8] Tu drukowano według znajdującego się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schieblade 3, Nr. 54 transsumptu oryg. noszącego in dorso napis: Oblat. die Mercurii XXV mensis Ianuarii per procurator. Ord.; tamże w Schieblade 17, Nr. 3 znajduje się także transsumpt z r. 1335 Iul. 28. — [9] Nos braknie w Prus. comp. — [10] Rigensis ecclesie tamże. — [11] notificamus tamże. — [12] et tamże. — [13] divina providencia tamże braknie. — [14] in mei notarii tamże. — [15] et tamże. — [16] Prawdopodobnie braknie: bulla. — [17] cancellatas w Prus. comp. — [18] modum tamże — [19] asserensque tamże. — [20] literas tamże braknie. — [21] et tamże braknie.

dictis, easdem literas ad nos recepimus easque transsumi et in vera transsumpta redigi, facta prius per nos debita et diligenti collacione ad originalia[1] de transsumptis, mandavimus per notarium publicum infrascriptum; quarum quidem literarum apostolicarum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Innocentius[2] episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis..[3] magistro et fratribus Hospitalis sancte Marie Theotonicorum Ierosolimitani salutem et apostolicam benedictionem[4]. Solet annuere Sedes apostolica piis votis, et honestis petentium precibus[5] favorem benivolum impartiri. Eapropter dilecti in Domino filii, vestris iustis postulationibus grato concurrentes assensu, omnes libertates et immunitates, a predecessoribus nostris, Romanis pontificibus, sive per[6] privilegia seu[7] alias indulgentias, ac etiam ab archiepiscopis, episcopis[8], abbatibus et aliis ecclesiarum[9] prelatis vobis et Hospitali vestro concessas, necnon libertates et exemptiones secularium exactionum ab imperatoribus, regibus, principibus, ducibus[10], marchionibus, comitibus vel aliis Christi fidelibus rationabiliter vobis indultas, sicut eas iuste ac[11] pacifice obtinetis, vobis et per vos eidem Hospitali auctoritate apostolica confirmamus et presentis scripti patrocinio communimus. Nulli ergo omnino[12] hominum liceat hanc paginam nostre confirmationis infringere vel ei ausu temerario contraire; si quis autem hoc attemptare presumpserit, indignationem omnipotentis Dei[13] et beatorum
1253 Mart. 17. Petri et Pauli apostolorum eius se noverit incursurum. Datum Perusii XVI Kalendas Aprilis, pontificatus nostri anno decimo.

Acta[14] sunt hec in castro Mariaburg[15] Pomezaniensis dyocesis in stubella[16] consilii domini magistri generalis supradicti, anno, Indiccione, die, mense, hora, pontificatu[17], quibus supra, presentibus honorabili ac[18] famoso viro domino Gregorio[19] de Bisschoffwerder, Conrado de Grawinburg, Petro Wargil, Thymoteo Stolnick, Iohanne Hoke, Pomezaniensis, Auspurgensis, Warmiensis, Wladisslaviensis et Wratisslaviensis dyocesium presbitero, vasallis et laycis, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

(Signum notarii publ.) Et ego Andreas Magni de Nuwenmarckt Pomezaniensis diocesis clericus, publicus imperiali auctoritate notarius, quia dictarum literarum originalium produccioni earumque[20] recepcioni et[21] requisicioni, auscultacioni et[21] decreto omnibusque aliis et singulis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui eaque sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum,

---

[1] originalis w Prus. comp. — [2] Potthast, Reg. pont. Rom. Nr. 14918. Tu drukowano według bulli oryg. znajdującéj się w Königsberg Königl. Staatsarch., Schieblade 3, Nr. 54/a. — [3] Dwóch punktów nie ma w Prus. comp. i w transsumpcie Jana. — [4] Po benedictionem stoi w Prus. comp. etc. — [5] petentibus tamże. — [6] per braknie tamże. — [7] sive tamże. — [8] episcopis braknie tamże. — [9] ecclesiasticis tamże. — [10] ducibus braknie tamże. — [11] et tak tamże jak i w transsumpcie. — [12] omnino braknie w Prus. comp. — [13] Dei omnipotentis tamże. — [14] Tu znów według transsumptu przywiedzionego na str. 133, dopisek 8. — [15] Mariemburg w Prus. comp. — [16] stuba tamże. — [17] pontificatu et loco tamże. — [18] et tamże. — [19] Poczet świadków brzmi w Prus. comp.: Georgio de Kescheffverder (sic), Conrado de Grawenburg, Petro Wargel, Tymotheo Scolnik, Iohanne Hoke, Pomezaniensis, Auspurgensis, Warmiensis, Wladislaviensis et Wratislaviensis diocesium presbitero, vasallis, laicis, testibus ad premissa vocatis et rogatis. — [20] et zam. earumque w Prus. comp. — [21] et w obu miejscach tamże braknie.

per alium fideliter scriptum, exinde confeci et de mandato reverendissimi patris, domini archiepiscopi, executoris suprascripti, me subscripsi[1], publicavi et in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis una cum eiusdem domini executoris maioris sigilli appensione consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Pag. 54. Per me Nicolaum Sepenski vis.

Item eadem hora dominus iudex requisitus est per procuratorem dominorum regis et ducis, ut examinaret literas, instrumenta et alia per procuratorem Ordinis producta, an illa sint in aliqua parte falsificata.

Item assignatus est terminus procuratori regis et ducis ad respondendum articulis oblatis per procuratorem magistri et Ordinis feria sexta proxima, et eadem die dabit iudex terminum ad contradicendum instrumentis et literis et testibus ab utraque parte productis. 1413 Ian. 27.

Item protestatus est procurator Ordinis, quod si quis alios terminos procuratori dominorum regis et ducis ad producendum omnia assignaret, de gravamine et appellando ad dominum arbitrum principalem; et dictus procurator petivit dominum iudicem, quatenus procurator regis et ducis ad ulteriores terminos probaciones non admitteret.

Procurator vero dominorum regis et ducis petebat iudicem, omni equitate pensata terminum ad feriam sextam ad producendum omnia parti sue assignari, pro eo, quia terminus alius, ad producendum omnia per partem eandem per iudicem datus et assignatus, acceptatus non fuerat propter certa gravamina.

Item procuratores[2] utriusque partis protestati sunt ad dicendum contra testes et dicta testium.

Eadem die dominus iudex assignavit partibus terminum diem crastinam ad producendum testes et iurandum eos de communi[3] parcium consensu. Ian. 26.

Item Casper procurator Ordinis protestatus est quod: manumito et libero omnes et singulos captivos in hac gwerra captivatos, si qui sunt in partibus Ordinis detenti, iuxta execucionem sentencie regis Romanorum super hoc late, et promitto nomine procuratorio quo supra, quod dominus magister generalis exactam faciet diligenciam de inquisicione captivorum huiusmodi, et quod omnibus qui reperiri poterint, dabit salvum conductum ad eundum, quo voluerint, pro ipsorum libitu voluntatis.

Item procurator regis et ducis protestatus est, et iudex propriis oculis vidit, quod dictus procurator nullum re et actu presentavit liberando, sed tantum verbo manumisit, cum multos aput (sic) se Ordo teneat captivos pro presenti (de) parte dominorum regis et ducis, (non) quemadmodum dominus procurator regis et ducis fecit, personas[4] quadraginta septem, citra vel ultra, presentando, et tunc et nunc liberat omnes, si qui sint in latibulis, quos rex et dux ignorant, si qui umquam comperti fuerint, ipsos cum salvo conductu dimittet liberos et absolutos, sicut et nunc dimittit, et quod iuxta ordinacionem et interlocutoriam in vim execucionis latam, parati sunt fidem prestare de premissis.

---

[1] me subscripsi braknie w Prus. comp. — [2] procuratores inną ręką dodano. — [3] c w communi inną ręką dodano. — [4] Inną ręką poprawione z personis.

Die Iovis XXVI mensis Ianuarii, iudice cum assessoribus iudicio residentibus, procurator dominorum de Prussia protestatus est, quod transsumpta que produxit, probare wlt per principales literas ad mandatum iudicis in loco eis tuto.

Ex adverso procurator dominorum regis et ducis protestatus est, quod non crederetur[1] transsumptis, nec testes admittantur, nisi originalia producantur nec pars approbaverit hunc tutum locum pro personis et munimentis.

Eadem die dominus iudex interlocutus est de consensu assessorum suorum, Pag. 55. quod rex et dux testes quos produxit, de ordine legittimo fecit, et consensus accessit.

Item quod Ordo testes quos produxit, de ordine legittimo[2] fecit, et consensus accessit tantum de productis.

Item marsalcus de Prussia et comendator de Regnit (sic) debent iurare et examinari in hospicio vel in camera iudicis, et debent intrare examen vel possunt.

Item omnes testes ex utraque parte producti, debent examinari super omnibus articulis.

Item dominus iudex interlocutus est, quod pagani, heretici, scismatici, possunt produci in testes super terris, castris, dominiis, que sunt iuris gencium.

Item eadem die, hora Vesperarum vel quasi, procurator dominorum regis et ducis, volens satisfacere termino per iudicem deputato protestatus est, qualiter pro parte dominorum regis et ducis paritum est sentencie de dimissione captivorum in in genere late[3], per iuramentum domini Alberti alias Monovid[4] woyewode Wilnensis, Rumwlti marsalci generalis terre Lithwanie, Michaelis dicti Kynsgal capitanei terre Samagitarum, et Stanislai dicti Dunnigol[5] vexilliferi terre Lithwanie.

Eadem die dominus Andreas procurator dominorum regis et ducis expectavit usque ad primam horam noctis coram domino Benedicto iudice et protestatus est, quod expectavit usque ad hanc horam noctis ut pars adversa iuraret, videlicet marsalcus et pociores tres comendatores seu fratres de Ordine, de liberandis et relaxandis[6] ac dimissis captivis in genere de terris dominorum regis et ducis per Cruciferos, iuxta ordinem et execucionem dispositam et factam, infra quatuor dies complendam, quorum (sic) hec est ultima, per egregium et spectabilem virum dominum Benedictum sub pena in sentencia enuncciata et expressa.

Die Veneris XXVII mensis Ianuarii, comparentibus partibus et iudice cum assessoribus, datus est terminus procuratori magistri et Ordini (sic) ad respondendum articulis ad[7] diem crastinam pro parte dominorum regis et ducis productis, alias die Mercurii, que erat dies XXV mensis Ianuarii, per[8] procuratores dominorum regis et ducis productis; quorum quidem articulorum de verbo ad verbum tenor sequitur in hec verba et est talis:

Inprimis ponit et probare intendit, quod ab annis L^{ta}, LX^{ta} et ultra, et a tanto tempore et per tantum tempus, cuius contrarii memoria hominum non existit, inter terram Lithwanie et Prussiam mediavit et mediat terra Samagitarum, protendens se usque ad mare salsum.

---

[1] Inną ręką poprawione z creditur. — [2] Można też czytać: legittime. — [3] Inną ręką poprawione z latum. — [4] Można także czytać: Mononid. — [5] Dumgol w Kodeksie. — [6] Inną ręką poprawione z ralaxandis. — [7] Inną ręką dopisane. — [8] Inną ręką dopisane.

Item ponit et probare intendit, quod inter ceteras distincciones limitum terre Lithwanie cum terra Samagitarum mediavit et mediat fluvius dictus Nyewesza[1], signanter et specifice medians et dividens dictam terram Lithwanie cum terra Samagitarum, et (ita) fuit tentum, habitum et servatum, ac tenetur, habetur et observatur, fuitque et est palam, publicum et notorium et est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod castrum Weluna[2] fuit et[3] est situm, fundatum et edificatum in terra Samagitarum per tempus et tempora supradicta, et ita fuit et est verum.

Pag. 56. Item ponit et probare intendit, quod a X, XX, XXX, XL, L annis, citra et ultra, et a tanto tempore et per tantum tempus, cuius contrarii[4] memoria hominum non existit, inter ceteras villas terre Samagitarum, ad principes Lithwanie iure hereditario et paterno pertinentes, fuerunt et erant ville nuncupate wlgariter, videlicet Peygrowa[5] versus fluvium Sesuppa[6], necnon Pastua[7] cum suo condam castro et monte castri, necnon Woygrawa[8] et silva dicta Vent[9], que Sancta tempore paganorum vocabatur, cum willa (sic) Colsina[10] necnon villa Gostowd[11], que quidem ville cum suis territoriis, districtibus, agris, pratis, silvis, nemoribus, fluminibus, stangnis, paludibus, borris ac omnibus et singulis fructibus, iuribus, obvencionibus, iurisdicionibus et utilitatibus universis cum mero et mixto[12] imperio[13] pertinuerunt[14] et spectaverunt ad dictos duces et principes Lithwanie, et nunc ad serenissimos principes dominos Wladislaum regem Polonie et eciam Vitholdum Magnum ducem Lithwanie ex successionibus paternis pertinent atque spectant; et ita fuit et est verum, palam et publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod castrum Veluna ac predium et territorium ipsius castri fuit et est fundatum[15], situatum et erectum per principes et duces Lithwanie, patres et predecessores dictorum dominorum regis et ducis Viltholdi, in terra dominio dictorum dominorum principum Lithwanie iure paterno et hereditario subiecta inter villas prescriptas in primo articulo et quasi centro earundem villarum et territorii ipsarum, confinantes et confrontantes inmediate cum eodem castro Veluna, videlicet a parte meridionali ultra fluvium Nemen et versus fluvium Suppa, villa seu predium et possessio que dicebatur Peygowa (sic) cum ipsius territorio et districtu, ad partem vero orientalem dicti castri Veluna territorium dictum Pestwa cum sua possessione seu predio et monte ubi alias castrum erat erectum, item versus occidentem dicti castri Veluna ex una parte fluviy Nemen, villa que vocabatur Woygowa, et ex alia parte fluvii predicti Nemen silva dicta Ventus, que alias Sancta in paganismo vocabatur, circa quam silvam fuit et erat villa dicta Calsina (sic), item versus partem septentrionalem dicti castri Veluna fuit et erat villa dicta Gastowdi (sic), in quorum quidem tam castri quam villarum possessione predicti principes Lithwanie et dicti domini rex et Vitoldus cum predecessoribus

---

[1] Niewiaża, prawy przypływ Niemna. — [2] Wielona; zob. str. 46, dopisek 1. — [3] Inną ręką dopisane. — [4] Ostatnie trzy litery w contrarii inną ręką dopisane. — [5] Piragi p. Szakami. — [6] Szezupa, lewy przypływ Niemna. — [7] Gród zwany przez Krzyżaków Bisten, Beisten: zob. str. 46, dopisek 2. — [8] Wojgowiszki pod Wieloną, — [9] Las ten poniżéj zwany Ventus; jest to już wzmiankowany Heilige Wald; zob. str. 95, dopis. 3. — [10] Colsina nie odgadnione. — [11] Gustany p. Wieloną. — [12] to poprawione inną ręką na mixto. — [13] Inną ręką dodane. — [14] pt poprawione inną ręką na pertinuerunt. — [15] Poprawione inną ręką z atū.

ipsorum fuerunt pacifica vel quasi[1], habentes merum et mixtum imperium ac universale dominium et iurisdicionem omnimodam in dictis castro et villis ac hominibus et incolis earum, salvis impedimentis, si que de facto vel de iure per inimicos et invasores momentaneos eisdem inferebantur.

Item ponit et probare intendit, quod per tempus et tempora supradicta prefatum castrum Veluna, quamvis in terra Samagitarum consistat[2], fuit et erat patrimonium verum et legitimum ac naturale dominium dictorum principum Lithwanie inter limites et centro (sic) vel quasi villarum superius descriptarum dominii eorundem, ipsumque castrum fuit et erat tentum, rectum et gubernatum per dictos principes et ipsorum predecessores et eorum nominibus, tamquam dominium patrimoniale et naturale, cum villis prescriptis et territoriis earundem, prout et nunc pro dicto domino rege et duce Vitholdo, tamquam dominis naturalibus, tenetur, regitur, gubernatur, quodque homines et incole villarum prescriptarum et in ipsis villis inhabitantes pro tempore et morantes, spectant et spectabant ad dictum castrum Veluna tributum et servicia consueta pro eodem castro Veluna nomine dictorum principum Lithwanie persolvendo et exhibendo irrecuse, obedienciamque debitam tamquam veri subditi eisdem principibus Lithwanie ut dominis naturalibus impendendo cum effectu.

Item ponit et probare intendit, quod in terra Lithwanie in certis districtibus et palatinatibus et territoriis, incole et homines inhabitantes eadem territoria, districtus et pallatinatus, a dictis temporibus in primo articulo descriptis solverunt et solvere consueverunt, prout et nunc solvunt, certum tributum annis singulis tam in blado quam in melle et aliis rebus victualibus pro dicto castro Veluna et victu hominum in eodem castro degencium et demorancium ex parte et nomine principum Lithwanie predictorum regis et ducis; (ita) fuit et est verum.

Item ponit et probare intendit, quod quocienscunque[3] dictum castrum Ve- Pag. 57.
luna per inimicos et emulos atque hostes invasum, crematum et depopulatum fuit, semper et continue per eosdem principes Lithwanie tamquam veros et naturales dominos recuperabatur et reedificabatur[4] et reficiebatur, refectumque et recuperatum et refectum tenebatur, regebatur et gubernabatur ac possessio ipsius tenebatur pro eisdem, prout et nunc pro dictis dominis rege et duce Vitholdo, tamquam naturalibus dominis, heredibus et patronis, regitur, tenetur et gubernatur; ita fuit et est verum, palam, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod quamvis ville in preterito articulo descripte, sint per inimicos dictorum regis et ducis despoliate, vastate ac deserte, nichilominus tamen agri earundem villarum et terrarum ac districtuum ipsarum arabantur et arari soliti sunt, prout arantur, necnon prata falcabantur, falcari solita sunt et falcantur, ac omnes alie utilitates, obvenciones ex eisdem provenientes, pro libito dominorum regis et Vitholdi percipiebantur, prout et nunc percipiuntur ad dictum castrum Veluna et eius usum. Et sic fuit et est verum, palam, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod soli ipsi principes Lithwanie cum predecessoribus ipsorum, a dictis annis in primo articulo descriptorum (sic), et amplius, in possessione pacifica vel quasi dicti castri, territorii, villarum et hominum ac

---

— [1] Inną ręką poprawione z quā. — [2] st. poprawione inną ręką na: consistat. — [3] quociens poprawione inną ręką. — [4] Drugie e dopisane inną ręką.

iurisdicionis exercicio ac mero et mixto imperio eorundem (permanebant), salvis iniuriosis inpedimentis, si que forsitan ab inimicis et invasoribus momentaneis de facto sunt presumpta[1], que per dictos principes Lithwanie pro tempore tociens quociens erat necesse recuperabantur eciam iniuriis propulsatis. Et ita fuit et est verum, palam, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod de predictis omnibus, in confinio parcium predictarum et in ipsis partibus, in quibus dictum castrum situatum est, fuit et est publica[2] vox[2] atque fama[2].

Quare petit procurator predictus, per vos reverendum dominum subarbitrum delegatum pronunciari, decerni et declarari: predictum castrum Veluna cum ipsius territoriis, prediis et districtibus ac villis prescriptis fore et esse de patrimonio et infra limites patrimonii dictorum dominorum regis et Vitholdi, dictisque magistro et Ordini Cruciferorum super impedimentis ipsius castri Veluna perpetuum silencium imponendum fore et imponi, ipsosque dominos regem et Vitholdum, tamquam veros dominos, heredes[3] et successores, patrimonium ipsorum ac villas paternas[4], pere dictos magistrum et Ordinem de cetero non debere molestare (sic) iuxta sentencie per dominum regem Romanorum late vim, continenciam et tenorem, vestrum officium implorando, salvo iure addendi, minuendi, declarandi et alia de novo offerendi, ac aliis beneficiis sibi salvis.

Item protestatur, quod[5]) ad aliquam probacionem superfluam se non astringit, sed solum ad ea, que sufficiunt pro relevamine sue partis.

Item aliorum articulorum, pro parte dominorum regis et ducis super castro Memel contra procuratorem inductorum; quorum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Item ponit et probare intendit, quod iuxta concordiam inter serenissimos principes, dominos regem et ducem, ex una, et magistrum et Ordinem parte ex altera ultimo factam in Thorun, tota terra Samagitarum prefatis dominis regi et duci ad vite ipsorum tempora cum omnibus fructibus, usibus, castris, villis, terris et territoriis et appendiis universis debeatur et debetur.

Item quod terra Samagitarum ex una parte isto limite clauditur sive limitatur, qui incipit a flumine Szesszuppa in superiori parte versus eius ortum circa confinia, usque[6] ad lacum dictum Habk[7] (sic), et deinde ad salsum mare[8] ab alia parte usque ad terras Livonie, ex alia parte limitatur in confinio terrarum Lithwanie et clauditur per fluvium dictum Newesa, qui in ascensu suo dictas terras Samagitarum
Pag. 58. et Lithwaniam distingwit per longa | spacia. Ita fuit tentum et servatum, ac tenetur et servatur.

Item quod castrum Memel cum suis attinenciis et utilitatibus in vera terra Samagitarum est situatum, et ideo ad vite tempora predictorum dominorum regis et ducis est ipsis debitum.

Sequitur tenor declaracionum trium ultimorum articulorum, pro parte regis et ducis oblatorum, de verbo ad verbum sequitur et est talis:

---

[1] ta inną ręką poprawione na: presumpta. — [2] Ostatnie litery w publica, vox i fama inną ręką poprawione. — [3] es poprawione inną ręką na: heredes. — [4] Inną ręką poprawione. — [5] quod inną ręką napisane. — [6] Wyrazy usque aż do salsum są inną ręką na brzegu dopisane. — [7] Mylnie zam. Haff, t. j. Kurischer Haff. — [8] re poprawione inną ręką na: mare.

Pro declaracione articulorum super castro Memla oblatorum, quod (sic) probare intendit procurator dominorum regis et ducis, dicitur et declaratur: quod terra Samagitarum, que ad tempora vite utriusque domini eis manere debeat, distingwitur limitibus ex una parte flumine Szesszuppa inclusive in superiori parte, ubi confynat cum Sindland, alias Iacwesi[1], et infra ubi confluit cum flumine Nemen, et deinde inclusive dicto flumine defluente ad lacum Keririschhab[2] (sic) usque ad medium lacum, et a loco, ubi dividitur Nemen aliis nominibus nuncupatus[3], limes continuatur terre Samagitarum in flumine dicte (sic) Beste[4] inclusive usque adversus[5] terram[6] Lyvonie sunt limites et ad terram Samaytharum spectant inclusive. Item hoc fuit et est verum. Item de hoc est fama publica et vera.

Item castrum Memel est intra prefatos limites terre Samaytharum, que (sic) alio antiquo vocabulo Caloypede[7] nuncupatur. Item procurator protestator, quod ad superflua probanda se non astringit.

Quare petitur, ut possessio eiusdem castri Memel realiter cum effectu cum omnibus suis obvencionibus et emolimentis (sic) regi et duci assignetur a Cruciferis, perpetuumque silencium magistro et Ordini predictis super eo inponatur.

vidi[8].

Item eodem die procurator dominorum regis et ducis protestatus est, quod satisfecit termino, quia respondit articulis in scriptis pro parte magistri et Ordinis alias productis.

Quarum responsionum pro parte regis et ducis ad articulos premissos de verbo ad verbum tenor sequitur et est talis:

Oblat.[9] XXVII die mensis Ianuarii.

Procurator procuratorio nomine regis et ducis ad articulos Cruciferorum et Ordinis productos[10], salvis inpertinenciis et superfluitatibus ipsorum, respondit ut sequitur:

Ad primum articulum[11]: non credit quod sit ad hoc specialiter institutus, et si ad hoc fuisset institutus, sine iuris alieni lesione intelligitur institutus.

Ad secundum: dependet a primo, cuius finis indiget edicione et visione literarum, de quibus fit mencio, contra quas dicetur loco et tempore oportunis; de quo protestatur procurator.

Ad tercium: non credit quod sit legittime prescriptum, nec credit quod predicta castra fuissent usque ad prescripcionem legittime possessa, nec credit quod opem tulerit, et si tulit, idem fecit propter patrimonii sui recuperationem. Pag. 59.

Ad quartum: non credit. — Ad quintum: dicit dictum articulum de limitibus, de quibus ad presens non agitur nec procurator habet[12] mandatum, ad id ideo non est eis respondendum.

---

[1] Jadźwież. Jako granicę pomiędzy Litwą a Żmudzią na lewym brzegu Niemna wypadałoby pewnie według tych danych przyjąć linją wiodącą od ujścia Niewiaży ku południowi aż do Szezupy, może rzeczkę Pilwę aż do jéj ujścia do Szezupy pod Pilwiszkami. — [2] Kurischer Haff. — [3] Russ i Gilge. — [4] Ma to bydź prawa odnoga Niemna, Russ. — [5] ad inną ręką zmienione niesłusznie na in. — [6] terram inną ręką dopisane. — [7] Klajpeda. — [8] Przed vidi miejsce wyskrobane. — [9] Inną ręką na miejscu wyskrobanem. — [10] Skrócenie product. pisane na miejscu skrobanem. — [11] Artykuły Krzyżaków zob. na str. 97 i nast. — [12] Poprawka innéj ręki.

Item sextum et septimum dicit, quod sunt negativi.

Ad octavum: non credit appropriacionem specificam, et si que est generalis limitacio, adhuc licuit dictis dominis tamquam intra limites ipsorum patrimonii edificare vel saltim ex vi concordie ultime de terra Samagitarum in Thorun facta. — Ad nonum: oppositum credit. — Ad decimum: per verbum non credit. — Ad undecimum dicit, quod dependet a precedenti.

Ad duodecimum: non credit quod idem fuisset solutum in vim subieccionis, sed si fuisset solutum, posito sed non concesso, id fuit propter redempcionem vexacionis, nec vocabulum predictum[1] facto fraudulenter rem inmutare potest, quin prefati de terra Samaytarum censeantur et consistant.

Ad tredecimum articulum: non credit. — Ad XIIII dicit, quod dependet ab aliis, cuius oppositum credit.

Ad quintum decimum: non credit, sed infra limites sui patrimonii edificavit in terra Samaytarum consistenti, quam eciam terram ad tempora vite sue et domini regis ex vi concordie predicte debet possidere.

Ad sextum decimum dicit, quod dependet ab aliis, quibus non est responsum.

Ad XVII dicit, quod non oportuit consensum super hoc magistri requirere, et non credit nuncciacionem novi operis fuisse legittime factam.

Ad ultimum dicit, quod sicut liceret, si possessionem haberet Ordo terre Samagitarum, edificare, ita credit, quod[2] dupliciter licet ipsis dominis: primo, quia infra limites patrimonii ipsorum, secundo, quia in terra Samagitarum, quam habent ad vitam.

Ad declaracionem eorundem, ad primum dicit, quod finem[3] non credit, ad principium[4] vero[5] superius est expressum.

Ad secundum respondit, quod pendet alias a literis, que edicione et visione indigent earundem, contra quas dicetur loco, tempore oportunis. Ad tercium dicit, quod dependet a precedenti.

Ad alias (sic) subsequentes dicit, quod si qua (sic) dampna facta sunt, illa sunt illata ante pacis federa, vel si que quod (sic) post secuta sunt, ignorabatur fedus dicte pacis, que ignorancia est invincibilis aput (sic)' dominum Ramoldum marsalcum Lithwanie[6], nam pacta concordie statuta non ligant a tempore date litere, sed a tempore sciencie facti vel saltim de iure presumpte sciencie, attenta distancia loci et itineris accessu, sicut in hoc loco, nam de loco Thorunensi usque ad terram Samagitarum non potest haberi in quinque vel sex dierum accessus.

Item eodem interlocutus est iudex, quod ad contradicendum XVI literis papalibus, imperialibus et regalibus atque parcium, equitas[7] est dare XX dies, in quorum principio copie debent dari.

Pag. 60. Ex concordia parcium dati sunt XXIIII dies a tempore tradicionis copiarum literarum predictarum ad contradicendum literis predictis peremptorie in Lubicz, Thorun vel Slothoria; et placuit iudici.

---

[1] T. j. dy Fredeluthe; odnosi się to do artykułu XIII i z tego powodu następujące odpowiedzi nie zgadzają się z numerami odnośnych artykułów. — [2] quod dodane na brzegu inną ręką. — [3] f w finem poprawka innéj ręki. — [4] i [5] principium i vero poprawki innéj ręki. — [6] Zob. str. 104, ustęp pierwszy. — [7] a w equitas poprawka innéj ręki.

Item procurator dominorum de Prussia requisivit iudicem, ut declararet dominos regem et ducem incidisse in penam decem[1] milium marcarum propter non paricionem sentencie de captivis de Thamow et Nerwiketen, eo, quod uxores et filios non presentaverunt et[2] quandam[3] Katherinam relictam cuiusdam Mathie de Thamow.

Procurator vero dominorum regis et ducis respondit, quod satisfecit sentencie nec ad predicta obiecta tenebatur ex sentencia.

Item procuratores regis et ducis ex adverso protestati sunt, quod magister et Ordo penam incurrissent propter non paricionem sentencie de captivis in generali, quia nullos captivos statuerunt realiter, sed solum verbis.

Item, quia dicti marsalcus et fratres de Ordine non iuraverunt, iuxta sentenciam interlocutoriam per iudicem latam, in publico coram iudice.

Item procurator Ordinis protestatus est, quod marsalcus cum tribus fratribus notabilibus Ordinis iuravit coram Ambrosio assessore et Andrea notario datis[4] per iudicem.

Item eodem die iudex interlocutus est, quod non apparreret (sic) sibi nec assessoribus suis quod haberet potestatem determinandi, an aliqua parcium incurrisset aliquam penam vel non, sed libenter wlt referre testimonium domino regi Romanorum de hiis, que vidit et audivit.

Item dominus Andreas procurator regis et ducis protestatus est, quod tunc hora et loco presentaverunt captivos de Thamow et Nerwikethen, et iuraverunt tres pociores barones de Lithwania, quod non habuerunt plures.

Item procurator Ordinis protestatus est, quod hoc nunquam fuit factum; dominus vero Andreas procurator dominorum regis et ducis premissa.

Die vero XXVIII adveniente, que ipsis procuratoribus, videlicet Cruciferorum, pro termino ad respondendum ad articulos pro parte regis et ducis oblatorum (sic) exstiterat assignata, tandem procuratores magistri et Ordinis contra premissos articulos in scriptis responderunt.

Quarum responsionum tenor de verbo ad verbum sequitur et est talis:

Contra articulos partis adverse procurator magnifici domini, magistri generalis Ordinis beate Marie Theutunicorum et sui Ordinis, et super contentis in eisdem dat, facit et exhibet responsiones infrascriptas.

Et primo super primo articulo, negando quod inter terram Lithwanie et Prussiam mediavit et mediat terra Samagitarum, sed concedendo quod dicta terra Samagitarum aliquando mediavit et mediat inter partes prefati domini magistri generalis et sui Ordinis, et terram Lithwanie: nunc vero absque medio est inter alias terras Ordinis computata et situata et per Ordinem a longe retroactis temporibus acquisita et possessa, et presertim immediate ante proximam nunc preteritam gwerram.

Item super eodem articulo, negatur quod dicta terra Samagitarum se protendit Pag. 61.
usque ad mare salsum, cum tota terra Kurelandie, vel quasi, usque ad stangnum magnum dicto (sic) Kewryschhab[5] (sic) inter dictam terram Samagitarum et mare salsum sit in medio situata.

---

[1] decem dopisane inną ręką na brzegu. Zob. str. 55, ustęp ostatni. — [2] et poprawka innéj ręki. — [3] Pierwsze a w quandam poprawka innéj ręki. — [4] Skrócenie w dat. zrobione na miejscu skrobanem. — [5] Kurischer Haff.

Item super secundo articulo, negatur quod fluvius dictus Newese inter ceteras distincciones limitum terre Lithwanie cum terra Samagitarum mediavit et mediat, et quod dividit seu mediat dictam terram Lithwanie cum terra Samagitarum, sed conceditur, quod inter ceteras distincciones limitum, dictus fluvius Neywese dividit terras seu partes prefati domini magistri generalis et sui Ordinis a terra Lithwanie et mediat inter easdem usque ad granicias contiguas eidem fluvio, prefatas terras distingwentes iuxta tenorem literarum super limitibus inter terras Ordinis et Lithwanie confectarum [1].

Item super eodem articulo: quia Samagite semper fuerunt, prout hodie sunt, pro maiori parte infideles et fidei nostre inimici, nullum ius habentes usque ad tempora, quo (sic) per Ordinem certis legibus privilegiati fuerunt, ideo nephas est dicere, eos et eorum terras sub certis finibus et limitibus conprehendi, cum propter eorum perfidiam, procul dubio sint a fidelibus extra fines orbis terre propellendi.

Item super tercio articulo respondetur negative quod castrum Veluna sit fundatum seu erectum in terra Samaytarum, quia nichil pro terra Samaytharum a tempore prescripcionis legittime tentum est et observatum, prout nec hodie tenetur et observatur, quam terre ille, que inter nemora Samaytharum, wlgariter der Samaythen Heyee (sic) appellatam (sic) continetur (sic).

Item in eodem articulo procurator seu procuratores dictorum dominorum regis et ducis sunt sibi ipsis contrarii, et ergo super huiusmodi materia minime admittendi vel eciam audiendi, nam in responsionibus suis alias oblatis Bude coram illustrissimo principe domino Sigismundo, Romanorum et Hungarie rege, super articulis super et contra edificacionem dicti castri pro parte Ordinis oblatis expresse ponunt et dicunt: posito enim sed non concesso, quod dictum castrum sit in terra Samagitharum, ad vitam utriusque tam regis quam ducis Vitholdi debet circa eos remanere: et in presenti articulo non tanta (sic) concedunt, quantum assertive ponunt et dicunt, quod dictum castrum sit in terra Samaytharum situatum, ad quas se procurator Ordinis refert in quantum in hac parte pro parte sua faciunt, et non aliter nec ultra.

Item super quarto articulo respondetur, quod nomina villarum in dicto articulo descriptarum, excepta villa Pastwa (sic), si illa est, que prope fluvium Neywese, qui distingwit terras Ordinis (et) Lithwanie supradictas, quondam situata et per Ordinem iusto tytulo ex concessionibus apostolicis et donacionibus imperialibus et regalibus, ad quas se refert, acquisita et possessa cum percepcione fructuum usque ad tempus spoliacionis eiusdem fuit, sunt parti nostre incognita, et a tempore et per tempus, cuius inicii seu contrarii memoria hominum non existit, inaudita. Ideo negatur articulus et omnia contenta in eodem.

Item super quinto articulo respondetur, quod territorium, in quo castrum Veluna edificatum est cum super (sic) terris circumiacentibus, de quibus in dicto articulo fit mencio, a tempore prescripcionis legittime fuit et est per Ordinem legittime possessum, et per nullum alium, qui eciam Ordo usque ad tempus spoliacionis supradicte dictum territorium pacifice possedit cum mero et mixto imperio ac universali dominio, fructus et utilitates omnes et singulos percipiendo ex eodem. Ideo dictus articulus et contenta in eo negatur in se et in qualibet sua parte.

---

[1] Zob. w Dodatku traktat zawarty z Witoldem w r. 1398 na wyspie Sallin.

Item super sexto articulo respondetur negative quod territorium, in quo dictum castrum edificatum est, nunquam fuit nec est pars terre Samaytharum vel in terra Samaytharum situatum, prout hoc clarius deducitur et ostenditur in articulis super hoc pro parte Ordinis coram vobis oblatis et superius declaratis.

Item quod dictum castrum a tempore prescripcionis legittime, seu area et fundus in quo constructum dinoscitur, non fuit patrimonium seu naturale dominium dictorum dominorum regis et ducis seu eorum progenitorum, sed verius in dominio Ordinis, et incole circum circa (sic) dictam aream habitantes, fuerunt vel fratres Ordinis supradicti vel eorum et sui Ordinis subditorum (sic), et nullius alterius, prout in articulis super hoc pro parte Ordinis coram vobis oblatis clarius deducetur. Pag. 62

Item super octavo articulo respondetur, quod a tempore ultime expungnacionis dicti castri Veluna et eviccionis eiusdem ab infidelibus per Ordinem, quod tempus legittime prescripcionis videlicet XL annorum excedit, dictum castrum nunquam fuit redificatum (sic), nisi tempore presentis spoliacionis, de qua supra, quamvis frivole, temere et minus iuste, et possessio aree eiusdem castri et terrarum circumiacencium fuit habita, recta et gubernata per Ordinem et nomine Ordinis. Et ideo articulus omnino negatur et contenta in eo, prout narrantur.

Item super nono articulo respondetur negative, quia contenta in eo non sunt vera; nam per tempus et per tempora legittime prescripcionis, videlicet XL annorum, usque ad tempus spoliacionis, de qua ad presens agitur, in area dicti castri et in terra, de quibus in eodem articulo pretenditur, nulli agri arari soliti sunt aut prata falcari, quam per fratres Ordinis et nomine Ordinis per subditos Ordinis vel familiam eius.

Item super decimo articulo respondetur negative, quia moderni principes Lithwanie non fuerunt in possessione pacifica, vel quasi, dicti territorii, villarum et hominum, cum a prefato tempore seu prefatis temporibus nulle ville fuerunt in dicto territorio, sed quidquid utilitatis ibi fuit, Ordo percepit.

Item super XI articulo respondetur quod probare intendit, quod (non) de narratis in eo fit in confinibus publica vox et fama, sed verius de responsionibus factis super eisdem; ideo peticio partis adverse ex iniuste narratis procedit, quam ob rem non est exaudienda, sed pocius refutanda[1] etc.

Item super articulis per partem adversam oblatis super castrum (sic) Memel dicit procurator Ordinis, quod non teneatur ad eos hic respondere, quia ad contenta in eisdem non est citatus ad hunc locum; sed petit per vos dominum Benedictum parti[2] adverse citra dictum castrum Memel assignari terminum ad videndum granicias, quia de graniciebus causatur et iure Ordinis, quibus super dicto castro est minutus[3], officium vestrum de videndo granicias humiliter implorando.

Die Saturni XXVIII[a] mensis Ianuarii coram me Benedicto iudice prefato comparuerunt dominus Donyn vicecancellarius regni Pollonie (sic), ex parte domini regis, item dominus, dominus Nicolaus episcopus Wilnensis, ex parte domini Allexandri Magni ducis Lithwanie, item dominus Andreas Laskarÿ prepositus, utrorumque dominorum regis et ducis, sedente pro tribunali cum assessoribus et notariis ab utraque parte datis (et) proposuerunt tali modo: quod domini rex et dux parati sunt

---

[1] ta w refutanda inną ręką poprawione; za u wyskrobano n. — [2] Wyskrobane r partim. — [3] minut. w Kodeksie.

(parere), sicut iam omnibus executionibus plenissime paruerunt; et quia in sentencia regis Romanorum continetur: quod domini rex et dux debent dare literas infra sex menses super terram Samagitarum, sicut cautum est in litera pacis ante Thorun, nolebant predicti rex et dux expectare illum terminum datum, tum quia testimonium illo tempore deficere posset, tum quia coram persona fratris ipsorum magis videbatur eis expedire tali sentencie parendum, item quia ea, que coram iudice geruntur, maiori testimonio fulciuntur, quum ea, que in privato aguntur, de facili possunt negari: obtulerunt domino marsalco supremo de Prussia cum comendatore de Regnit se paratos offerre die crastina literas super terra Samaytharum, sicut in sentencia domini regis Romanorum clarius continetur. Adveniente autem die sequenti, similiter me sedente pro tribunali, realiter obtulerunt domino Casper procuratori Ordinis et suo socio Ambrosio literas patentes, sigillis pendentibus amborum dominorum roboratas, huius tenoris:

Pag. 63. Nos[4] Wladislaus | Dei gracia rex Polonie necnon supremus dux Lithwanie Russieque dominus et heres et cetera, ac Allexander alias Witholdus Magnus dux Lithwanie et Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod iuxta tenorem literarum pacis perpetue, inter nos, regnum, terras, subditos et adherentes nostros, ab una, et venerabilem ac religiosum virum dominum Henricum de Plawen magistrum generalem Ordinis Cruciferorum Domus Theutunice ac eundem Ordinem una cum terris, subditis et adherentibus suis, parte ex altera, in Thorun facte et inite ac per sentenciam serenissimi principis et domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti et Hungarie regis etc., fratris nostri carissimi, inter nos arbitratoris confirmate, tenere et habere possumus et debemus terram Samagitarum cum totali et plenario ipsius dominio per totum tempus, quo vitam uterque nostrum duxerimus in humanis, nisi ipsam in vita nostra ipsam (sic) Ordini prefato libere vellemus dimittere et resignare: hoc stat in nostra voluntate. Post mortem vero amborum nostrum, et id presentibus roboramus, idem Ordo se intromittere poterit de terra Samaytharum predicta cum omnibus iuribus et proprietatibus suis secundum tenorem literarum eidem Ordini per nos, si que sunt, prius datarum: salvo iure alieno quocunque, cui per presentes et alias quascunque non potuimus neque volumus (sic), non possumus neque volumus derogare nec intendimus derogari; harum quibus sigilla utriusque nostrum sunt appensa testimonio literarum. Datum in Cowno ipso die Conversionis sancti Pauli XXVII (sic) die mensis Ianuarii, anno Nativitatis Ian. 25. Domini nostri Ihesu Christi millesimo CCCC° XIII.

Super[2] tali sollempni presentacione et exhibicione literarum regis et ducis et tenore ipsarum, dominus Andreas procurator dominorum predictorum peciit a me notario sibi confici publicum seu publica instrumenta, presentibus honorabilibus et nobilibus[1] viris, dominis Nicolao archidiacono Gneznensi, Andrea preposito Vistriciensi[3], Swanthoslao canonico Wilnensi, Stiborio terre Mazovie marsalco, Michaele preconsule de Cracovia, testibus ad premissa vocatis pariter et rogatis. Unde dominus Casper in recessu suo, sub oblacione litere predicte regis et ducis super terra Samaytharum, huius tenoris literas misit domino Benedicto:

Nobilis domine, supplico reverencie vestre, quatenus protestacionem nostram hodiernam faciatis notarie (sic) per notarios vestros inter acta, videlicet quod do-

---

[1] Zob. Doc. 27. — [2] per w sup poprawka na miejscu skrobanem. — [3] Bistriciensem poniżéj.

minus marsalcus noluit acceptare literas super terra Samaytharum, quas procurator partis adverse hodie offerebat, sub talibus modo et condicione: quod nullo modo vellet eas approbare vel reprobare nec eas pro contentamento Ordinis assumere, sed simpliciter, quod vellet eas domino magistro generali presentare, et si ille contentaretur in eis, bene quidem, si non, quod hoc esset Ordini et domino magistro sine preiudicio quod eas remitterent etc. Eciam rogo, non audiatis partem adversam in mei absencia, sed exequamini sentenciam domini regis Romanorum et nichil innovando circa granicias, iuxta requisicionem nostram hodiernam, quam eciam notarie faciatis inter acta. Dominus marsalcus recedit et ego cum eo. Cum recomenda-
Ian. 28. cione consueta, die sabbati.

Per vestrum Casper procuratorem etc.

Item eadem die constituti procuratores dominorum, aliorum principum Lithwanie, et procerum terre Samaytharum et filie domini ducis Witholdi et aliorum sua interesse putancium et nomine procuratorio, de quorum procuratorio mandato nobis sufficienter constabat per publica instrumenta per ipsos nobis oblata.

Quorum instrumentorum seu procuratoriorum de verbo ad verbum sequitur tenor in hec verba:

Anna Dei gracia ducissa Lithwanie, conthoralis preclari magnifici principis, do- Pag. 64.
mini Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie etc. Tenore presencium constituimus nostros veros procuratores, nunccios directos necnon actores legittimos, familiares nostros fideles, dilectos, strennuum Conradum Frankenberk militem et honorabilem Nicolaum Czebulka canonicum Sandomiriensem prefati mariti nostri prothonotarium, presentes et in se onus procuracionis sponte recipientes, Andream prepositum Bistriciensem et Petrum plebanum in Radom, licet absentes, quemlibet eorum in solidum, sic tamen, quod non sit melior condicio occupantis, in singulis causis nostris, quas habemus vel habiture sumus racione iuris proprii, aut racione illustris Sophie ducisse Mosquensis filie nostre carissime proliumque ipsius, aut racione future prolis nostre, quam speramus a Patre domini nostri Ihesu Christi se habituras (sic), coram nobili et egregio et strennuo viro domino et magistro Benedicto de Macra utriusque iuris doctore, executore, subarbitratore, comissario et iudice delegato, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum regem semper augustum et Hungarie regem etc. in medium nostri transsmisso, in factis et causis, que cum serenissimo principe et domino, domino Wladislao rege Polonie etc. et predicto marito nostro domino Allexandro Magno duce Lithwanie habemus adversus dominos Cruciferos Ordinis Domus Theutunice, ad protestaciones et prohibiciones faciendas, ad prescripciones interrumpendas omnesque contractus in preiudicium nostrum factos rumpendos, item ad proponendum querelas nostras et ad petendum literas testimoniales super predictis, item ad consenciendum[1] in[2] magistrum Benedictum predictum tamquam in arbitrum, ut in omnibus causis nostris cum predictis et contra predictos iudex esse poterit et suam sentenciam penis[3], quibus voluerit, wallare possit in perpetuum valituram, et generaliter dandi eidem potestatem de verbo ad verbum, de sensu ad sensum, quam domini rex Polonie et dux maritus noster ac domini Cruciferi Ordinis predicti in regem Romanorum predictum compromittendo transfunderunt, usque ad XX dies a data presencium valituram, et

---

[1] sen w consenciendum poprawka. — [2] in poprawka. — [3] Poprawione z penitus.

ad omnia et singula facienda, que merita causarum exigunt, que per nos facere possumus aut filia nostra predicta cum prolibus suis facere posset; promittens bona fide, quod omnia facta per ipsos aut alterum ipsorum, rata et grata habebimus et filia nostra cum prolibus habebit, literisque nostris confirmabimus et confirmabit infra terminum, quem predicti procuratores duxerint statuendum: harum quibus sigillum nostrum est appensum vigore et testimonio literarum. Datum in castro Troky feria tercia in die sancti Anthonii abbatis et confessoris, mensis Ianuarii die XVII, anno Domini M° quadringentesimo tredecimo. 1413 Ian. 17.

Tenor autem alterius procuratorii seu publici instrumenti, per procuratores dominorum principum ac procerum producti, de verbo ad verbum sequitur et est talis:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione[1] sexta, die Martis decima septima mensis Ianuarii, hora Terciarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis digna (sic) Dei providencia Pape vicesimi tercii anno ipsius tercio, in castro inferiori Trocensi, sala lignea habitacionis serenissimi principis et domini Allexandri alias Vitholdi Magni ducis Lithwanie etc., in nostrorum publicorum notariorum infrascriptorum testiumque subscriptorum ad hoc specialiter vocatorum presencia nobiles ac strennui viri: Petrus dictus Nicael, Petrus dictus Vissabor de Scoconanow, Nicolaus dictus Cusz, Petrus dictus Thitaco de Carszow, Iohannes dictus Louxtined[2], Petrus dictus Myszeyco de Croszow, Iohannes dictus Minimunth, Bernardus dictus Buthouth[3], Stanislaus dictus Nadobe de Widucla, Stanislaus dictus Golmin, Andreas dictus Golyknuth[4], Gregorius dictus Cytund, Gothardus dictus Gotard de Raygel et Berhardus (sic) dictus Clansgel[5] de Rosseyna, ac alii heredes terre Samaytharum personaliter constituti, modo, via, causa et forma, quibus me-
Pag. 65. lioribus potuerunt | et debuerunt, fecerunt, constituerunt et sollempniter ordinaverunt suos veros et legittimos ac indubitatos procuratores, actores, factores negociorumque ipsorum gestores et nunccios speciales ac generales, ita quod specialitas non deroget[6] generalitati, nec e converso, venerabilem ac religiosum virum fratrem Andream prepositum de Bistrzice Ordinis sancti Augustini de penitencia beatorum martirum, tamquam absentem, necnon honorabilem et strennuum viros (sic) Nicolaum canonicum ecclesie Sandomiriensis et Conradum de Frankenburg, tamquam presentes, notarios (?) nobis sincere dilectos, in causa seu causis quam habent vel habituri sunt cum venerabili viro, domino Henrico de Plawen magistro generali Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum de Prussia, in Cowno, videlicet circa limitacionem graniciarum, et presertim ad contradicendum quibusdam literis et inscripcionibus, si sic est ut dicitur, per serenissimos principes, scilicet Wladislaum Dei gracia regem Polonie et Witholdum eadem gracia Magnum ducem Lithwanie etc. predicto magistro Henrico et Ordini eius super terras Samaytharum datis, coram venerabili et strennuo viro magistro Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, per excellentissimum principem dominum, dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem iudice, comissario et subarbitratore delegato ac specialiter deputato; dantes et concedentes eisdem nostris procuratoribus et cuiuslibet (sic) ipsorum in solidum plenum manda-

---

[1] Indicione dopisano na brzegu inną ręką. — [2] Można także czytać Lonxtined. — [3] Buthonth? — [4] Golykunth? — [5] Clausgel? — [6] Poprawka z derogetur.

tum et omnimodam potestatem, ita quod non sit melior condicio occupantis, sed quod unus inceperit, alter valeat terminare et finire, cum potestate substituendi, agendi, defendendi, libellum seu libellos vel alias summarias peticiones offerendum (sic), iuramentum de veritate dicenda et quodlibet aliud licitum iuramentum in animas ipsorum constituencium patrandum (sic) et ex adverso prestari petendi, litem contestandi, respondendi et responderi petendi, contradicendi, duplicandi, triplicandi, quadruplicandi, allegandum (sic), articulandi, ponendi, defectus et crimina opponendum (sic), declarandi et declaracioni respondendi et aperte (ad) adversa respondendi et responderi petendum (sic), testes producendi et produci videndi ipsosque ad iuramentum et ad examinandum petendi, testibus adverse partis et eorum dictis contradicendi, interrogatoria contra testes partis adverse offerendi ac excepciones contra literas seu quascunque alias probaciones adverse partis ponendi et admitti petendum (sic), sentenciam seu sentencias tam interlocutorias quam diffinitivas ferre petendi, audiendi et ab eis seu earum altera si opus fuerit appellandum (sic), apostolos petendi et appellacionem prosequendi, ac amicabiliter componendi, transfiendi (sic)[1] ac paciscendi, expensas in lite factas vel faciendas petendi, procuratorem seu procuratores unum vel plures loco sui substituendi et eos revocandum (sic) tociens quociens necesse fuerit seu oportunum, et iterum in se onus seu officium procuracionis reassumendi tociens quociens ipsis fuerit visum fore utile, eciam si magis mandatum exigunt spe[ci]ale, et generaliter omnia et singula faciendi, que ipsimet constituentes facerent vel facere possent, si premissis aut alicui premissorum personaliter interesset (sic); promittentes predicti constituentes ratum, gratum atque firmum tenere et habere, quidquid per predictos procuratores vel substitutos ab eisdem actum, factum vel ordinatum fuerit in premissis. Super quibus omnibus et singulis, prefati constituentes a nobis publicis notariis infrascriptis pecierunt sibi confici hoc presens procuratorium seu publicum instrumentum, vel plura si opus fuerit confici publica instrumenta. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, hora, pontificatu et loco, quibus supra, presentibus nobilibus et strennuis viris Alberto Monimid[2] palatino Wilnensi, Iwano palatino Trocensi, Luisgalo[3] capitaneo terre Samaytharum marsalco serenissimi principis domini Witholdi, et aliis testibus quampluribus fide dignis circa premissa.

Et ego Stanislaus olim de Kargow clericus Cracoviensis diocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, predicti procuratorii ordinacioni, constitucioni ratique habicioni ac aliis omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum prenominatis suprascriptis testibus prenominatis (sic) presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi, conscripsi mea propria manu et in hanc publicam formam reddegi signo nomineque meis consuetis et solitis (consignavi) in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Et ego Swanthoslaus Swanthoslai olim de Tharnowa clericus Cracoviensis diocesis, Pag. 66.
publicus auctoritate imperiali notarius, predicti procuratorii ordinacioni, constitucioni ratique habicioni ac aliis omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum notario prescripto testibusque prenominatis presens interfui eaque sic fieri vidi et audivi meque manu propria subscripsi, signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi in fidem et testimonium omnium premissorum.

---

[1] Pewnie omyłka zam. transigendi. — [2] Czytaj: Moniwid. — [3] Czytaj: Kinsgalo.

Eadem die procuratores predicti[1] protestati sunt satis prolixe, quam (protestacionem) dominus iudex decrevit dare in scriptis, et ibidem pro parte domine Hedwigis filie regis Polonie etc.[2] petentis dare tutorem eedem filie per dominum iudicem ad hanc causam, easdem(que) protestaciones habuerunt pro repetitis et resumptis, petentes, ne aliquid in preiudicium ipsius domine filie regis in alienacione dictarum terrarum et aliorum principum Lithwanie et procerum terre Samaytharum fiat. Dominus vero Andreas procurator dominorum regis et ducis petivit eosdem procuratores, quod ipsi non inpediant hunc contractum, sed consenciant; et dictus procurator requisivit notarios ibi existentes, quatenus super huiusmodi peticione, quam nomine dominorum regis et ducis fecit, scilicet petendo procuratores filiarum et baronum ut huiusmodi contractum non impedirent, ut facerent unum vel plura publicum seu publica instrumenta.

Item dominus Donyn, vicecancellarius regni Polonie, in persona domine Hedwigis iuvenis regine Polonie nondum puberis contradixit modis, quibus predicti procuratores[3]; que quidem contradiciones[4] sequuntur (sic) huiusmodi sub tenore per procuratores principum et procerum pro parte Samaytharum oblate et secuntur.

Comparens honorabilis vir dominus Nicolaus Czibulka canonicus ecclesie Sandomiriensis, Cracoviensis diocesis, procurator Magne ducisse Lithwanie magnificorumque nobilium virorum, procerum et baronum ac aliorum hominum terre Samagitarum, contradicendo dictis literis prefatorum dominorum regis et ducis, in ipsorum preiudicium preter scienciam et consensum eorum emanatis, quandam protestacionem in cartha papirea alta et intelligibili voce legit et publicavit coram nobis B[enedicto] huiusmodi sub tenore:

Procuratores procuratorio nomine nobilium, procerum tociusque comunitatis terre Samaytharum, coram vobis honorabili viro domino Benedicto, comissario ac iudice delegato serenissimi principis domini Sigismundi regis Romanorum et Hungarie, arbitri principalis, dicunt: quod licet domini nostri principes possunt libere ipsis uti, non tamen volunt, quod[5] ipsis Samaytis invitis ipsos vendere possint, nam cum ipsi principes ipsos habere noluerint, Samaytharum potestatis est et eorum liberi arbitrii eligere principem, quem voluerint, et ideo alienacio dicte terre Samaytharum vel particule eius, per serenissimos principes, dominos Wladislaum regem Polonie et Allexandrum[6] alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie attemptata, est nulla[7], quia heredum et coheredum illius terre non accessit consensus expressus vel inplicitus sive eorundem dominorum nobilium et procerum eiusdem terre; quod enim omnes tangit, ab omnibus debet approbari. (XLIIII di., c. 1[8], et LXVI di., c. 1[9], et VIII q. „Licet ergo“[10]; De temporibus or. „Si archiepiscopus“[11], ubi de

---

[1] Za predicti, którego ostatnia litera poprawiona, przekreślono: domine Hedwigis. — [2] Po etc. przekreślono: licet in eius. — [3] Tu widoczne opuszczenie kilku słów. — [4] Wyrazy que quidem contradicciones inną ręką poprawione. — [5] quod inną ręką dopisane. — [6] um w Allexandrum poprawka innéj ręki. — [7] Odnosi się to do odstąpienia Żmudzi Zakonowi po śmierci Jagiełły i Witolda, zawarowanego pokojem Toruńskim z r. 1411. — [8] Mylnie zam. LXIIII. Corp. jur. can. Decreti prima pars, Distinctio LXIV, Can. I: Episcopi ab omnibus, qui sunt in provincia sua, debent ordinari etc. — [9] Ibidem Dist. LXVI, Can. I: Archiepiscopus ab omnibus sue provincie episcopis ordinetur etc. — [10] Decreti sec. pars, Causa VIII, Questio I, Can. XV: Licet ergo Dominus de constituendo principe precepisset etc. — [11] Decretal. Gregorii IX, Lib. I, Tit. XI De temporibus ordinationum etc., Cap. VI: Si archiepiscopus diem obierit etc.

hoc.) Et de[1] hoc nunc protestamur dicti procuratores et prohibemus ac interdicimus[2] ea intencione expressa et ad hunc finem, quod prescriptum[3] per eam interrumpatur, si que prescripcio contra calumpniose possit allegari vel pretendi. Quare petimus vos comissarium et iudicem delegatum domini regis Romanorum, quatenus de predicta protestacione et prohibicione detur publicum instrumentum, unum vel plura, cum sigillo vestro ad cautelam futurorum.

Item procuratores procuratorio nomine Samaythorum (sic) predictorum protestantur, quod ipsorum intencionis non fuit nec est, quod granicies seu limites prefati principes ipsis Samagitis non consencientibus potuissent cum Cruciferis vel quibuscunque aliis diffinire[4], ymmo semper contradixerunt et contradicunt in presenti et protestantur: quod nolumus ipsis fieri preiudicium, si prefati principes de | dicta terra aliquid egissent, et prohibemus expresse, ne de terra predicta pacta Pag. 67. vel literas recongnicionis vel donacionis aliquas, aut concordacionem cum prefatis Cruciferis de Prussia aut quibuscunque aliis faciant. Et si que facta sunt vel que fient sine ipsorum consensu expresso, volumus habere pro infectis. Similiter prohibemus et interdicimus cuilibet, et specialiter magistro et Ordini de Prussia, ne pacta talia vel quevis alia recipiant in preiudicium ipsorum Samaythorum (sic) valde magnum; super qua protestacione et prohibicione petimus a te[5] dari publicum[6] vel plura instrumentum seu instrumenta cum sigillo vestro in cautelam futurorum. Et conquerimur ex parte eorundem procerum et comunitatis Samaythorum (sic) super magistrum et Ordinem de Prussia de iniusta detencione castri Memel et aliarum particularum terre Samagythorum (sic), et rogamus, quatenus declararetis (sic) ipsos incurrisse penam decem milium marcarum argenti puri in sentencia contenti.

Item dicimus, quod ab annis X, XX, XXX, XL, L, C, et per tantum tempus, cuius contrarii memoria hominum non existit, in terra Samaytharum non fuit aliquis princeps et dominus terre, sed erat una comunitas sub certis legibus, gubernacionibus et iure gencium vivens, usque ad tempora predictorum dominorum regis Polonie et ducis Lithwanie, quorum gubernacioni propter certos inimicorum insultus, non tamquam obnoxii, sed liberi, quamdiu ipsis placuisset se submiserunt; ob hoc tamen[7] eis vel alteri eorum nullam potestatem dederunt expresse vel implicite dictam terram alienandi, nec super hoc tractatus ipsorum super alienacione tali, prout iura decernunt, fuit factus, observatus aut tentus, nec aliquo munimine comunitatis ipsorum dominorum dicte terre alienacio talis fuit roborata, et ob hoc talis alienacio in preiudicium ipsorum fieri de iure non debuit nec potuit sicut neque parti, et est nulla. Quare hec omnia et singula coniunctim vel divisim dicto magistro et Ordini ac prefatis principibus, dominis regi et duci, et vobis domino executori intimamus, interdicimus ac prohibemus, ne quidquam in ipsorum Samaytharum preiudicium quomodolibet attemptare contingat; et si quid attemptatum fuerit, revocamus et protestamur, ac prescripciones, si que pretendantur vel ipsos contingat pretendi, interrumpimus et interdicimus, et petimus super hiis fieri publicum instrumentum, unum vel plura, sigillo vestro roboratum vel roborata, salvo iure addendi, minuendi, corrigendi vel meliorandi, si necessarium fuerit, quecunque.

---

[1] e poprawka innéj ręki. — [2] dic w dicimus poprawka innéj ręki. — [3] prescrip w prescriptum także. — [4] Odnosi się to do okrojenia granic Zmudzi w pokoju na wyspie Sallin zawartym. — [5] a te poprawka innéj ręki. — [6] um w publicum także. — [7] hoc i tamen poprawka innéj ręki.

Item procuratores inclite principis Zophie (filie) domini ducis Witholdi dicunt, quod quamvis illustrissimi principes, rex Polonie et Allexander etc. dux Lithwanie, quendam contractum alienacionis terre Samaytharum cum magistro et Ordine ipsius Domus Theutunice ut dicitur fuissent facturi et tradicio literarum eorundem principum emanasset et emanet, hoc tamen in preiudicium prefate Zophie fieri non potuit, ymmo ipso iure est nulla, quia alienacio de iure non veniet, nisi ratihabicione quorum interest confirmetur. (XVI, q. 1, c. „Ultima[1]; De iure patronatus „Cura“[2], et XII, q. II, „Si qua de rebus“[3]; argumentum Institutionis „De auctoritate tutorum“[4]); et quia intererit et interest prefate domine Zophie tamquam legittime heredis[5], igitur ratihabicio ipsius de necessitate fieri debuit, que quia non est facta, est nulla. Item, quis umquam vidit, quod parentes bona heredum heredibus non consencientibus possint alienare[6]? nullus[7] utique, ymmo talis alienacio ipso iure est nulla sicut vendicio facta de re aliena, et ista probari non debent, quia iura probant. Item, quamvis predicti principes in contractu ipsorum habuerunt predicte terre Samaytharum alienacionem, tamen ipsi facere non possunt nec potuerunt in preiudicium ipsarum, cum ipsis deficientibus, terra ad ipsas devolvi debeat tamquam de iure hereditario vel iure sanguinis debita, quod relinquimus esse notum de iure comuni. Item, nullus princeps potest donare terram sui principatus aut partem eius, nisi ex consensu heredum et consilio ac consensu procerum vivorum terre illius, sicut patet in omnibus donacionibus omnium principum, prelatorum, imperatorum et regum, in omnibus enim illis scribitur: Dedimus tali talem rem ex consensu et consilio heredum nostrorum, prelatorum, baronum, procerum etc. In assignacione autem terre Samaytharum vel limitacione graniciarum ipsius, nunquam accessit consilium vel consensus heredum et maiorum procerum terre Samaytharum, et ergo donacio est nulla, et quecunque arguuntur per predictos procuratores de filia domini ducis seu (regis), per nos procuratores similiter arguitur[8] de heredibus et coheredibus aliis predictorum dominorum regis et ducis, salvo iure addendi vel mi-
Pag. 68. nuendi et meliorandi ac corrigendi, prout | necessarium fuerit.

Quibus protestacionibus auditis, prefatus dominus Andreas procurator regis et ducis dicto domino Nicolao et procuratoribus cum instancia supplicavit, quatenus contractum[9] pium et salubrem dominorum regis et ducis non inpediant, sed in[10] ipsum consenciant, ut equitas[11] dictorum dominorum regis et ducis elucescat. Prefatus vero dominus Nicolaus cum aliis suis comprocuratoribus iteratis vicibus alta et intelligibili voce vivo ore reclamavit protestando, quod in hunc contractum nunquam consenserunt neque consentire intendunt neque consenciunt, tamquam in preiudicium dictorum dominorum Zophie et consanguineorum regis et ducis, procerum,

---

[1] Mylna cytacja; ma bydź: Decreti secunda pars, Causa XIII, Questio II, Can. IV: Ultima voluntas defuncti etc. — [2] Decretal. Gregorii IX Lib. III, Tit. XXVIII De iure patronatus, Cap. XI: Cura pastorali necessitate constringimur etc. — [3] Decreti sec. pars, Causa XII, Questio II, Can. XLII: Si qua de rebus ecclesie etc. — [4] W Kodeksie: ar instituta. Corp. jur. civil. Institutiones Lib. I. Tit. XXI: De auctoritate tutorum. — [5] s inną ręką dodane. — [6] Inną ręką poprawione z alienari. — [7] us w nullus inną ręką poprawione. — [8] Inną ręką poprawione z arguuntur. — [9] Przed contractum stoi przekreślone in. — [10] Inną ręką dopisane. — [11] W Kodeksie equalitas, lecz e dopisane inną ręką.

baronum terre Samaytharum, liberorum hominum factum, petentes super premissis nostras literas testimoniales ipsis concedi; et dedimus eis.

Acta in Wilno.

Die Mercurii octava mensis Februarii iudice cum assessoribus et notariis pro tribunali in domo Czupurne in castro Wilnensi in hospicio domini Benedicti iudicis [sedente], dominus Andreas prepositus Wladislaviensis procurator dominorum regis et ducis coram dicto iudice produxit testes ad iurandum et deponendum super articulis, per dictum dominum Andream pro parte dominorum regis et ducis productis, quorum nomina secuntur, salva porreccione dictorum articulorum per ipsum productorum.

Tenor autem articulorum sequitur in hec verba:

Procurator procuratorio nomine serenissimorum principum, dominorum Wladislai regis Polonie et Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie, et cuiuslibet eorum tam coniu[n]ctim quam divisim pro declaracione[1] XLI, LXI, et LXII articulorum, pro parte dictorum dominorum coram sanctissimo principe domino Sigismundo Romanorum rege semper augusto tamquam arbitro, arbitratore et amicabili compositore contra magistrum et Ordinem Cruciferorum de Prussia oblatorum, dat, facit, exhibet et producit articulos infrascriptos, a primis articulis per hoc non recedendo, sed ipsis magis ac magis inherendo, ad aliquam superfluam probacionem eorundem se non astringens, sed solum ad ea, que pro intencione partis sue sufficiant et victoria; de quibus protestatur procurator antedictus.

In primis pro declaracione XLI articuli[2] ponit et probare intendit, quod Cruciferi tempore pacis treugarum inter dictos dominos regem et ducem cum dictis Cruciferis et Ordinem (sic) factarum, fraudulenter et dolose terras et provincias dicti domini ducis Vitholdi subintrantes, districtus, videlicet Medeli[3], Swyre[4] et Brachslaw ac Ploczsko invaserunt, vastaverunt et depopulaverunt, domos et edificia cremaverunt et incineraverunt, homines utriusque sexus et pueros trucidaverunt, mortificaverunt, interfecerunt et nonnullos captivos de predictis districtibus vinctos abduxerunt[5], puellas, virgines et ancillas defloraverunt et stupraverunt, maritatas et alias pudicas mulieres oppresserunt, equos, iumenta, pecora et pecudes, res, vestimenta, lectisternia, vasa auri, argenti ac supelectilia rapuerunt et de dictis districtibus pro eorum libito asportaverunt, dampnaque eidem domino duci et sue genti in premissis ad XX^{M} sexagenarum grossorum monete Pragensis intulerunt et irrogaverunt preter estimacionem huiusmodi sangui[ni]s interemptorum hominum, quorum numerus ad unum vel quasi mille se extendit, necnon dofloraciones, stupra et oppressionibus (sic) predictas, pro quibus petit eosdem Cruciferos, patratores impios premissorum, iuxta constituciones imperiales et canonicas contra tales promulgatas puniri et in ipsas declarari incidisse. | Et nichilominus iniurias in premissis occisio- Pag. 69.
nibus, trucidacionibus hominum, stupris, defloracionibus et oppressionibus illatas, in quantum extimabiles (sic) sunt, taxat et estimat procurator predictus ad decem milia sexagenarum monete Bohemicalis; in quibus summis predictos Cruciferos et Ordi-

---

[1] Wyrazy: quam divisim pro declaracione napisane inną ręką na miejscu skrobanem. — [2] Zob. na str. 59. — [3] Okolica Połocka po obu brzegach Dźwiny. Wypadki te odnoszą się do najazdu Krzyżaków Pruskich i Liwońskich na Żmudź r. 1399, w rok po pokoju Sallinskim. Zob. Voigt Gesch. Pr. VI, p. 166 i nast. — [4] Swir, pomiędzy Wilnem i Brasławiem. — [5] b w abduxerunt poprawka innéj ręki.

nem condempnari et ad satisfaccionem compelli per dictum dominum regem Romanorum, arbitrum principalem, petit[1].

Item ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod dicti Cruciferi post firmata pacis federa inter dictos dominos regem et ducem, ex una, ac magistrum et Ordinem prefatos parte ex altera inita, firmata, celebrata et roborata, cum multitudine gentis armorum terras dicti domini ducis iniuriose, fraudulenter et dolose subintrantes, districtus videlicet Wpitey[2], Romygalo[3] invaserunt, vastaverunt et depopulaverunt, domos et edificia cremaverunt, homines utriusque sexus et pueros interfecerunt et nonnullos captivos de dictis districtibus vinctos[4] abduxerunt, puellas et virgines defloraverunt et stupraverunt, maritatas et alias pudicas mulieres oppresserunt, equos et iumenta et pecudes, res, vestes, lectisternia, vasa tam auri et argenti et suppellectilia in predam rapuerunt et iuxta libitum ipsorum abduxerunt, dampna eidem domino duci et sue genti depopulate et spoliate ad XV milia sexagenarum grossorum monete Bohemicalis inferentes et irrogantes preter estimacionem occisorum hominum, qui ad unum vel quasi mille se extendunt, necnon defioraciones, stupra et oppressionibus (sic) predictis (sic), de quibus dictum Ordinem petit puniri iuxta sacras canonicas et Romanorum imperatorum constituciones contra tales promulgatas[5]. Et nichilominus iniurias in premissis occisionibus hominum et captivis (sic), stupris, defloracionibus, oppressionibus et violacionibus irrogatas, in quantum estimabiles sunt, taxat et estimat procurator predictus ad decem milia sexagenarum grossorum monete Bohemicalis; in quibus petit prefatos Cruciferos et Ordinem condempnari et ad satisfaccionem compelli per prefatum dominum regem Romanorum arbitrum principalem.

Item ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item pro declaracione LXI articuli procurator predictus nomine dicti domini regis proponit et probare intendit, quod cum dicti Cruciferi seu magister cum Ordine iuxta assencionem ipsorum sint ad hoc instituti et regula seu[6] observancia dicti Ordinis ad defensionem Christianorum et expungnacionem infidelium, fidem catholicam inpungnancium et ad gremium et unionem Christiane fidei converti recusancium teneantur, tamen magister et Ordo, qui pro tempore fuerunt, intelligentes et mestum (sic) videntes prefatum dominum Wladislaum regem Polonie ire coronatum ad fidem catholicam assumendam, quam tunc ibidem assumpsit et sacri gurgite baptismatis in Christianum de errore paganico est renatus et subsequenter in regem Polonie assumptus et coronatus, accensi[7] in invidiam, suggestione dyabolica volentes dictum dominum regem ab assumpcione fidei orthodoxe retrahere ac nitentes ipsum in errore paganico confirmare[8], colligacione et liga ac conspiracione facta cum nonnullis infidelibus emulis[9] et scismaticis ab unione suncte Romane Ecclesie precisis,

---

[1] petit dodane inną ręką. — [2] Upita pod Poniewieżem na Zmudzi. — [3] Pewnie Romeyen, okolica Worłowa na północ Kowna, napadnięta r. 1388. — [4] cto w vinctos poprawka innéj ręki. — [5] sacros canonicos — promulgatos stało z początku, z czego sacros i promulgatos zmienione inną ręką na sacras i promulgatas. — [6] seu inną ręką na miejscu skrobanem. — [7] accensi tak samo. — [8] Inną ręką poprawione z reformare. — [9] e w emulis dodane inną ręką, u takaż poprawka.

ipsisque infidelibus et scismaticis in auxilium assumptis, terras et provincias dicti domini regis tunc in fide neophiti invaserunt et vastaverunt ipsasque combusserunt[1] et incineraverunt et depopulaverunt, et valde multa milia hominum, ultra trecenta milium animarum utriusque sexus, et pueros crudeliter interfecerunt et nonnullos in captivitatem receperunt, puellas defloraverunt, virgines stupraverunt, maritatas honestas et pudicas mulieres oppresserunt, res et pecunias et thezauros necnon vasa auri et argenti, pecora et pecudes, equos et iumenta, vestimenta et suppellectilia in predam rapuerunt et de dictis terris abduxerunt palam, publice et notorie, dampna in premissis eidem domino regi et sue genti usque ad summam trecentarum milium sexagenarum inferentes preter estimacionem occisorum ad aliorum forefactorum predictorum, de quibus petit dictum Ordinem puniri iuxta canonicas et imperiales sancciones contra tales promulgatas. Et nichilominus iniurias in premissis occisionibus, stupris, deflo|racionibus et oppressionibus irrogatas, in quantum estimabiles sunt, Pag. 70. taxat et estimat procurator antedictus ad ducenta milia sexagenarum monete Pragensis grossorum; in quibus summis petit eos Cruciferos et Ordinem condempnari et ad satisfaccionem compelli per dictum dominum Romanorum regem, arbitrum principalem.

Item ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item pro declaracione LXII articuli procurator predictus nomine dicti domini regis ponit et probare intendit, quod dicti Cruciferi et Ordo, scientes verisimiliter et manifeste videntes prefatum dominum Wladislaum regem fidem catholicam assumpsisse et in ea fideliter persistere, terrasque et homines terrarum sibi subiectarum de die in diem et de hora in horam ad unitatem fidei orthodoxe et congnicionem Salvatoris confugere ac fonte baptismatis renasci et ex conversione[2] eorundem fidem catholicam augmentari, eundem dominum regem opprimere et ex oppressione in appostasiam[3] ac desperacionem producere cupientes, terras et provincias ipsius domini regis decem et octo annis continuis interpollatis temporibus cum multitudine gencium armatarum invaserunt ipsasque crudelius, quam tempore gentilitatis et ante agnicionem fidei, persecuti sunt et expungnaverunt, baptisatos et cathecuminos (sic) et neophitos Dei necnon sacerdotes et clericos, ibidem in dictis terrris divina officia et Sacramenta ecclesiastica prefatis Christianis neophitis et alia fidei obsequia ministrantes, ad trecenta milia et ultra, ymmo innumerabiles seve et acriter occiderunt, interfecerunt et trucidaverunt et quamplures in captivitate vinctos ad propria deduxerunt, et tandem Christianissimum principem, dominum Cazimirum dictum Cortgello, fratrem germanum dicti domini regis interfecerunt, interfectique caput a corpore scindentes et amputantes et detruncantes, cum eodem capite ludibria et multas subsanaciones fecerunt in vilipendium dicti domini regis, necnon signum Crucis Salvatoris nostri, in memoriam passionis eius penes vias et publica itinera in locis diversis positum, deponi, scindi et ad partes minutas per suos sathelites secari iusserunt, ne ipsis ex signis visis, eorum stipend[i]arii et coadiutores ipsorum, (quos) in subsidium contra terras predictas et Cristianos neophitos, quos paganos nominabant advocaverunt, retraherentur a subsidio ipsorum quoad invasionem dictarum terra-

---

[1] Drugie s poprawka innéj ręki. — [2] con w conversione takaż poprawka. — [3] Poprawione inną ręką z appostasim.

rum; necnon ecclesias ad cultum divinum preparatas et edificatas succenderunt et incineraverunt, ipsasque tociens, quociens reedificabantur[1], semper iteratis vicibus igne combusserunt una cum Sacramentis ecclesiasticis, abstractis primitus ab eisdem ecclesiis vasis et calicibus, libris et ornamentis ac aliis rebus sacris ad cultum divinum preparatis, in contumeliam Creatoris et contemptum et depressionem fidei catholice premissa facientes; necnon civitates, opida, villas dictarum terrarum depopulaverunt et cremaverunt, thezauros auri et argenti, et vasa, res, vestes et supellectilia[2], equos, iumenta, pecora et pecudes in dictis terris in predam rapuerunt raptosque et rapta abduxerunt at asportaverunt, puellas et virgines defloraverunt et stupraverunt, maritatas et honestas mulieres oppresserunt et ex hoc multos neophitos in fide scandalisaverunt, dampna eidem domino regi et sue genti per dictos decem et octo annos interpollatis[3] temporibus usque ad quingenta milia sexagenarum grossorum Bohemicalium inferendo, preter estimacionem sanguinis occisorum cathecumenorum et neophicorum (sic) Dei, sacerdotum et clericorum, quorum numerus ad valde multa milia hominum se extendit, necnon interfeccionem dicti domini Kazimiri principis et ludibriis (sic) de dicto suo capite factis (sic), necnon puellarum et virginum defloracionibus (sic) et stupra maritatarum et honestarum dominarum oppressionibus (sic), ecclesiarum incineracionibus (sic) et aliis (sic) forefactis (sic) et sacrilegiis (sic) vergentibus (sic) in contumeliam Creatoris: de quibus petit[4] prefatos Cruciferos puniri, tamquam persecutores et inpungnatores Christianitatis et fidei, iuxta canonicas et imperiales sancciones contra tales promulgatas. Et nichilominus iniurias per prefatos Cruciferos in premissis occisionibus et aliis prescriptis dicto domino regi irrogatas, procurator predictus taxat et estimat ad quingenta milia sexagena-
Pag. 71. rum grossorum monete Bohemicalis, in | quibus summis petit prefatos Cruciferos et Ordinem condempnari et ad satisfaccionem compelli per prefatum dominum Romanorum regem, arbitratorem principalem[5].

Item ponit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod si dicti Cruciferi post baptismum dicti domini regis prefatas terras non[6] inpungnassent et persecuti fuissent, necnon si a persecucione et a contradicione dictorum Christianorum et neophitorum, sacerdotum et clericorum in dictis terris existencium, ac eciam ab incendiis ecclesiarum destitissent et cessassent, valde et in decuplum Christianus populus et fides catholica necnon cultus divinus auctus et augmentatus fuisset in terris antedictis, palam, publice et notorie[7].

Item quod (sic) ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod cum dicti Cruciferi castrum Wilnense circawallassent et Christianos neophicos (sic) paganos nuncupassent, presbiteri, prelati, canonici et clerici tam seculares quam religiosi ecclesie et civitatis Vilnensis, exorantes divinam clemenciam pro pace danda et hostium ferocitate et crudelitate mitiganda[8], de ecclesia cathedrali ad ecclesiam sancte Anne sacris vestibus et sup-

---

[1] Drugie e w reedificabantur poprawka innéj ręki. — [2] e przed l w supelectilia inną ręką dopisane. — [3] tis w interpollatis inną ręką poprawione. — [4] Ostatnie t w petit inną ręką dopisane. — [5] Skarga ta odnosi się do wyprawy Zakonu na Wilno w r. 1390. Zob. Voigt Gesch. Pr. V, p. 546. — [6] non dopisane na brzegu inną ręką. — [7] W Kodeksie publicum et notorium. — [8] Ostatnie a w mitiganda poprawka innéj ręki.

periliciis[1] induti more sacerdotali processionaliter cum cantu devoto laudis (processissent) sacrum Corpus Christi et pignera (sic) seu reliquias Sanctorum publice in manibus deferentes, prefati Cruciferi contra dictos presbiteros et clericos in fidei[2] contemptum et contumeliam Creatoris diversis telis et tandem pixide sive bumbarda sagittaverunt, cuius bombarde seu lapidis[3] de ipsa emissi ictu unus sacerdos religiosus nomine Venceslaus de Grecz, Ordinis sancti Francisci, est interfectus et quamplures alii wlnerati, palam, publice et notorie.

Item ponit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox et fama.

Deinde proposuit procurator ducis, quod magister et Ordo, non obedientes sentencie et execucioni de captivis in generali, adhuc hodie detinent captivos infrascriptos; et primo captivi de Walkoviska[4]:

Primo Supprim cum uxore sua, nomen uxoris sue Marca, et filio Marschalecz, et isti in castro Twongst[5] retinentur. Item Iwanecz cum uxore sua Wliana cum duabus filiabus, Oxynia et Wsylgsa, isti ignorantur ubi sunt. Item Symon cum uxore Wlicha et filia Oxymia, isti in Ressel[6] detinentur. Item filius Radussow, Moldus nomine, ibidem in Ressel, et filia ipsius Katherina, ista est apud Schyling prope Labiaw. Item Ysak tres pueri: Ostabko filius aput dictum Schiling, secundus filius eius Selywon, iste servatur aput Ryinin inter Topyaw[7] et Twoyngst, et filia ipsius Theodora, ista est aput quemdam Wernyk mellis braxatorem in castro Twongst. Item mulier Blyanicza, ista est aput Rymin (sic). Puella Panka, ista nescitur ubi est. Item Iacobus filius Anstynne, iste est in castro Rongnich[8]. Item Andotya filia Chotymini, ista est apud Prutenum in castro Waldow[9], et Nyechwod nescitur ubi est. Item uxor Petri Ohresska cum filio Gothys, ista est in Limopyli[10]. Item Anna uxor Vasilii nescitur ubi est. Item filia Tactari (sic) Ochsymia, ista est aput Leonem Hrodnanyn dictum in castro Woldow. Item filius Conradi Ostabko, iste est in Pobyete[11] aput Dumas camerarium. Item duo filii Damiani: Onanya, iste est aput Martinum in Byelawicza[12], secundus Ancibur, iste nescitur ubi sit. Item Andre tres filie: Cristina et Chotymia, iste due sunt aput Leonem Hrodnanyn, tercia Massa, ista nescitur ubi sit. Item uxor Slussczyna dicta Dobrussa cum filio Iacob et filia eius Kulyna, isti nesciuntur ubi sunt. Item Mossonis pueri: filius et filia Symeon et Cristina, | isti sunt in Pelnow prope Burwalka[13] apud Barthosy Pag. 72.
amicum Sturza. Item Carp gener Gregorii, iste aput Holbracht in Carschow[14]. Item Chotymia uxor ipsius Carp cum duabus filiabus, Maria et Tatyana, iste sunt in Ressel[15] aput quemdam camerarium, et filius Iwan nescitur ubi est. Item quatuor pueri cuiusdam Tartari: filius Ywan et filia Newa, tercia Maluscha et Katherzina, nesciuntur ubi sint. Item tres pueri Leonis: filius Masz, filia Oryna et secunda Masza, isti sunt aput Gerkam in villa a castro Wyelow[16] per medium miliarium. Item Miczkonis pueri quinque: filius Hannus, iste est aput Petrum in Woyrudow, item filius Mynecz et Iacobus et filia Katherina et Dorothea, istos omnes scit idem

---

[1] Tak w Kodeksie, czytaj superpelliciis. — [2] Pierwsze i w fidei poprawka innéj ręki. — [3] Ostatnie i w lapidis tak samo. — [4] m. Wolkowysk na Litwie. — [5] Twongst, pierwotne nazwisko lasu i zamku, na których miejscu stanął Królewiec. — [6] m. Reszel, (Rössel). — [7] m. Tapiewo, (Tapiau). — [8] m. Ragneta, (Ragnith). — [9] Waldau p. Królewcem. — [10] Lieneballen p. Welawą. — [11] Pobethen p. Fischhausen. — [12] Bielauken p. Labiewem. — [13] Jak się poniżéj okaże, leżały te nieodgadnione miejscowości pod Rastenburgiem. — [14] Karschau p. Królewcem. — [15] m. Reszel, (Rössel). — [16] m. Iława, (Wehlau).

Petrus de Woyrudow. Item David duo pueri: filius Dimitrius, iste est apud quemdam sacerdotem in villa prope Woyloda, et filia Chedossia nescitur ubi sit. Item Hyrcz tres pueri: filius Selyvon, iste est apud Cimizam in Smyrdokoyma, et filius Chodor cum filia ipsius Palahya nesciuntur ubi sint. Item ecclesia in Walkowysky spoliata in omnibus rebus ecclesiasticis et tempor[al]ibus prope XL sexagenarum summa.

Item Mayg duo pueri: filius Thymos, iste est apud vexiliferum de Tapyow Woyschutyn dictum, filia Beyekxa, ista est apud Cornuta retro Ankelytin[1] vel Bortensteyn[2]. Item filius Iwan Iohannis Andreas, secundus Mathias, et due mulieres, ambe Chodosya, nesciuntur ubi sint. Item Thywunonis duo pueri: filia Dobrincza, filius Ossip vel Ioseph, nesciuntur ubi sint. Item Michalconis duo homines: Symon cum uxore Fedessia, iste est in Bromytha aput Cruciferum qui senior est supra piscatores, Welchmeyster[3]. Item Dyak duo pueri: filius Petrus, iste est aput Hannus in villa Petriconis[4], filia Ywlampia nescitur ubi sit. Item filius Curiani Procz nescitur ubi sit. Item Symon filius Philippi et Nyencoynus Yatwassyn et filius ipsius Petrus nesciuntur ubi sunt. Item filius Synowow et Boriss et Czisz filius Zelonovicz et Nichwod Heraczicza nescitur ubi sunt. Item apud Ywan Gorwacovicz capti sunt quinque homines: uxor Vliana, filia est Theodosia, isti sunt in Valga[5], filia Wasia, ista est in Woytholicha, filia Maria et filius Polikath nesciuntur ubi sunt. Item Gregorius socer Iarmacowicza, filius Kusnia, nesciuntur ubi sunt. Item Sinowecz pater Boris et faber Iohannes nesciuntur ubi sunt. Item filius Danielis Michael nescitur ubi est. Item uxor Oponasch Ohasska cum filiis Allexandro, Boris et filia Maria, isti sunt aput Mathiam rotro (sic) Twangst castrum. Item Vlyana filia Ywanii nescitur ubi sit. Item uxor Philippi Ewa aput Woymench in Limopyla, soror ipsius Vliana, ista aput Macz Petrum sub castro Twangst, pater Ywan ipsius nescitur ubi sit. Item aput Malischam fabrum quatuor homines: uxor ipsius Theodora et filius Vassil, isti sunt aput Hermon (sic) et aput Tylam sub Wonygina, et filius Hyrcz et filia Maruna nesciuntur ubi sunt. Item Chodocowicz quinque sunt recepti: filius Pasco, Scopan, Lariwon, Sydor, filia Polucha, isti omnes sunt aput Herman supradictum[6] in Chylam. Item Chodorowicz quinque pueri: filius Allexi, iste est aput Symeonem retro Twangst castrum, Synow filius eiusdem aput thabernatorem in Rostemborg (sic), tercius filius Meloch et quartus Lukyan, mulier Anthonia, isti tres nesciuntur ubi sunt. Item uxor Hanrilanis Ewa, filia Palradia, sunt apud Chilman supradictum[7]. Parsko filius Olychferi nescitur ubi sit. Item filius Martini Iokymi, iste aput Iacham Pruthenum prope Domyn[8] civitatem. Item tres filii Nemor: Iacobus, iste aput Mathiam retro Twangst, David et Lukyan, istos duos nescimus ubi sunt. Item uxor Martini Cristina metseptima cum fratre Dimitri, secundus Selywon, Ohimia, Anna, Matrima, Erechsina, et solus vir transivit[9] post uxorem, isti omnes sunt aput Lalkonem in Rodow[10]. Item uxor Vasili Marconis nomine Vliana cum filia Massa, istas nescimus ubi sunt. Item pater Panis Opanaschow Wassili cum sorore Anna, isti aput Iurech, filia Thatiana. Item Berendow aput Symonem, est filius Vasili. Item Awden, iste nescitur ubi sit. Item Borst

---

[1] Augklitten p. Allenburgiem. — [2] m. Bartenstein, (Bartoszyce). — [3] Czytaj Fischmeister. Zob. Voig Gesch. Pr. VI, p. 638. — [4] Pewnie Petersdorf p. Iławą (Wehlau). — [5] Pewnie zam. Balga. — [6] Powyżéj Hermon. — [7] Chilman, powyżéj zaś in Chylam. — [8] m. Dommau p. Królewcem. — [9] W Kodeksie transsunt. — [10] Roddau p. Iławą.

cum uxore et filio, omnes isti sunt aput marsalcum Prussie. Item uxor Damiani Ewa, filius Awon, nescitur ubi sunt. Item soror Symeonis Schemechovicz Cristina, filia ipsius Nastasia et Wasza cum filio Iacobo nescitur ubi sunt. Item Theodosia soror Dimitri et alia Zophia, iste nesciuntur ubi sunt. Item aput Onanhyum Czernowicz Sochari captus, et nescitur ubi sit. Item aput Thenich Sowicz duo capti: filius Ywan, mulier Pohnaria, nescitur ubi sunt. Item aput Anthymii filium Serhen nomine et patrem | Denkam ceperunt, qui nesciuntur ubi sunt. Item eorum quinque: Pag. 73. Andream, uxorem eius Culyana, Owdochia filius Parchwen et s[e]c[und]us Curian, David filia Thirma, omnes nesciuntur ubi sunt. Item Allexii filium nomine Wassil, iste est aput Custram, et David secundum filium ipsius nescimus ubi sit. Item aput Chodor Konuch ceperunt filium nomine Iakyn, nescitur ubi sit. Aput Iolchuch filiam nomine Sinowia, nescitur ubi sit. Aput Cischus Conczowa uxorem nomine Thalam et filium Petrum et Damian et tercium Necrasch, nesciuntur ubi sunt. Item aput Cyyssuch Binykonwicz duas mulieres ceperunt nomine Borunna et Hirpina, et Katherinam filiam Thodaskam et Thethianam, filium Modenko et Deyys et Hrycz et pupillos, omnes nesciuntur ubi sunt. Item aput Lucam Wargulowicz quatuor sunt capti: Dirschich, Iessek, filii, filia Rimlyo et Pyenaka, nesciuntur ubi sunt. Item aput Sinow quatuor: filia Vlyana, ista est aput Hannus in villa episcopi sub Ressil castro, et filius Yssay aput Bartholdum Cycltin, et filia fratris eius Vlica, ista est aput Vernessum Lithwanum, filius eiusdem Sinow Ywanecz nescitur ubi sit. Item aput Russmalva quinque de familia sunt capti: filiia eius Chyma, Rist est aput fratrem Bartholdi, Tulina filia et filius Michen, isti sunt aput Bressum Samagitam, filius Zan nescitur ubi sit. Item hominem domini ducis, Synow sumpserunt, quatuor equos in Labyow[1] quando captivus equitaverat deducendum. Item aput Hyrczko sub Banczicz capta est mulier nomine Stepanida, filius Zezon et Iacobus, nescitur ubi sunt. Item filius ipsius Hyrczconis est aput Bartholdum. Item aput Zizon ceperunt fratrem eius Thomam Rywan et filiam Annam, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Paulum hominem ipsius Maxim et filiam ipsius Annam et Wassil, et nesc[i]untur ubi sunt. Item aput Benkonem quatuor: uxorem suam Polodiam, filium Iohannem, filiam Katussam et Stephanum; et Otylinam et Katussam, et Currys, Ihnaczecz, Assawka, nesciuntur omnes ubi sunt. Item de villa magna dicta Loponicza[2] aput Andrussum quinque ceperunt: filium Miczipur, filiam Polahya, Iacobum, Lariwon, nesciuntur ubi sunt, item Nastasia filia ipsius, ista est in civitate Tamin[3] (apud) Iunkor servitorem marsalcy. Item ceperunt Canonens Nowohrodzecz uxorem cum tribus pueris. Item Paulum Novohrodzecz ceperunt cum filia Possymia, et nesciuntur ubi sunt in Prussia. Item aput Olissar Makarowicz, Ywan hominem, et nescitur ubi sit. Item aput Ossypowicz ceperunt Borrs et alium, et isti sunt aput Wenyk in Rastemburg, et soror ipsius Orina et secunda Owdochya et filius, isti nesciuntur ubi sunt.

Item de villa Droyczianí[4]. Item aput Androsch ceperunt quatuor de familia: filium Caritheny et Lenecz, et nesciuntur ubi sunt, et filia Anna, ista est aput Holwianth, et filia Polucha, ista est aput Waldicam prope Ratimburg (sic). Item apud Ostaschonem ceperunt patrem eius Wassil et uxorem Awdachiam et Thymas hominem, Prossynia mulier et secunda Cristina, isti nesciuntur ubi sunt, scilicet Hyrcz,

---

[1] m. Labiewo, (Labiau). — [2] W. i M. Łapienica, 2 mile na południe Wolkowysk. — [3] Powyżéj Domyn, Dommau p. Królewcem. — [4] Derbiczany, 1 milę na południe Wolkowysk.

iste est in Rangnith. Item aput Ozaria tres filii sunt capti: primus Radko et secundus Hyyeher et Chodor tercius, isti omnes aput Iurgam Ge (sic) Gymkonis (sic) retro Restimburg. Item aput Ywan Miczkowicza awu[n]kulum eius ceperunt nomine Kostuk, et nescitur ubi sit. Item Hyrcz Kawilacowicz et filia eius Elena, isti nesciuntur ubi sunt. Item aput Tymskonem Ossepovicz ceperunt sex: filium Andream, iste aput Sinowillowicz, filia ipsius Lussa est in curia Burwalka, tercia in Rustemburg filia Katussa, et Ywanecz filius, Nastasia puella et Elena, omnes nesciuntur ubi sunt. Item Paulum sacerdotem ceperunt, filiam Utam nomine, ista est in Thamow[1] aput Cruciferum, filium eius Deskonem, hic nescitur ubi est. Item aput Hyrcz ceperunt duos filios: Iow et Thedar, et nescitur ubi sunt. Item ceperunt mulierem Febronia cum filio Iacub, nescitnr ubi sunt. Item aput Nygayl Samatham (sic), filiam nomine Dersam et aliam nomine Cygutha, et nescitur ubi sunt; fratrem ipsius Nagoyl ceperunt et filiam ipsius Miloscha et secundam Runskuda et filium Stirpenka et alium Wololes, et nescitur ubi sunt. Item aput Iaymeyko uxorem nomine Kyrka et filiam Kywcha, et nescitur ubi sunt. Item Radaywan ceperunt cum uxore Sadula et filia Pela, iste sunt in Dominow[2]. Item fratrem Moydeyconis ceperunt nomine Wilus, iste est aput Hannus in castro Theypyow[3], et sororem eius Coysa, ista est in Wolumsenis[4] in villa. Item ceperunt Soweyconis patrem Skeda nomine, metoctavum, uxorem eius Tyta, filium Geykus, et alter Wilutis, tercius Gynczus, filia Sotha et Goyweta et tercia Rolussa, que sciuntur ubi sunt. Item aput
Pag. 74. Dreymeykonem ceperunt | generum ipsius Peuplo cum uxore Sadula et filie (sic) Czernia, iste sunt in Vinopill[5]. Aput Iesz ceperunt uxorem nomine Tholia, filium Damian et secundum Petrum et tercium Sodeyko, isti sunt aput Cruciferum in castro in Twangst. Item aput Dawkus uxorem nomine Catyanam, filium Damelam, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Semon filia capta est nomine Waila, et ista est aput Bortik in villa Glesnyconis. Item aput Semok filium Iacob ceperunt, et nescitur ubi sit. Item aput Gergium in fluvio Wiechotuzicza ceperunt filium Wassili, et nescitur ubi sit. Item aput Chodor ceperunt septem de familia: filium Andream nomine et alium Tymos, tercium Ywan, quartum Gratylo, filia Thadossia, et nesciuntur ubi sunt, Maria filia ipsius, ista est in districtu Rastemburgensi in Pessesza[6]. Item fratrem Chodor Barrs dictum, nescimus ubi sit. Item aput Andream Barosczkoho militem nomine dictum Byolowa, et nescitur ubi sit. Item aput Ossypowicz ceperunt sex personas: filium Andream qui est aput Suroloillowicz, filiam Katussam que est in Burwalka in curia prope Rastemburg, et alia filia Lucia et Nastasia et Elena et filius Ywan nescitur ubi sunt. Item aput Iacobum Bobrowicz matrem ceperunt Elenam nomine et filium Wassili et secundum Hrydlo cum filia Machna, isti nesciuntur ubi sunt. Item aput Hartym quatuor pueri: filius Stephanus, filia Ewa, et sunt in districtu Wylowska[7], Prossymia et Ohapka filie nesciuntur ubi sunt. Item uxor Nicolai Marchwa, filia Oxymia, filius Philippus, isti nesciuntur ubi sunt. Item filia Truchon Masska, ista est aput molendinatorem in castro Wyclow[8], Thoma filius Petri et filia Anna nescitur ubi sunt. Item Mathias filius molendinatoris est in castro Brendburg (sic) aput Huskampteit[9], filia Vliana, ista est aput Samathucham[10]

---

[1] Tamowiszki p. Wystruciem, (Insterburg). — [2] Dommau p. Królewcem. — [3] m. Tapiewo, (Tapiau). — [4] Może Wosczele p. Ełkiem, (Lyck). — [5] Na str. 156 przyp. 10 Limopyli. — [6] Pewnie Potschendorf p. Rastenburgiem. — [7] Iława nad Preglem, (Wehlau). — [8] Czytaj Wyelow, t. j. Wehlau. — [9] Pewnie czytać Huskomptur. — [10] Pewnie czytać Samaitham.

Brossa dictum. Item filius Lewoch nomine Sesson cum fratre Simcon, et Tatyana filia, ista est sub Rostemburg castro Item aput Muscham tres pueri capti sunt: filia Vlica, ista est aput Lithwanum carpentarium, secunda filia Elena, ista est aput Iassek, filius Iohannes, iste est aput amicum dicti Lithwani Soak dictum, Oschasko filius Radwan, iste nescitur ubi sit. Item uxor Thome Vliana, ista est aput Hannus Rymma, filius eius Ysaac nescitur ubi est. Item Wasszka Sinobranyn tres pueri: filia Allexandra, mulier Martinia, famulus Mysko, istas omnes bene scit ubi sunt iuxta Toynowyn. Item aput Szarippam sex sunt capti: filia Elena, ista aput scriptorem marsalci, mulier Maska cum filio Wassil et cum secu[n]do Luca, cum filia Wasza et Melamya, isti nesciuntur ubi sunt. Aput Warhym filium ceperunt nomine Marchumam et filia Ewa, isti nesciuntur ubi sunt. Item in quadam villa Dwonecz dicta capti sunt isti captivi: Item aput Stephanum Tywum quinque homines sunt recepti: filia Custimia, secunda Theodosia, tercia Thodra, quarta Synowia, vir Rymda, isti omnes su[n]t aput Hannus Rym retro Skypopil[1]. Item aput Thomam ceperunt septem: filiam Nelpam, ista aput dictum Hannus Rymma, secunda filia Culyna, ista est aput sororium Winnionis in villa Laygwonis, filius Panko et alii Waska, Neluba, Milena, Awximia quatuor sunt recepti, nesciuntur ubi sunt. Item aput Andream Bohdanowicz quatuor sunt capti: filius Patrikig, iste est apud Cimczam prope Skypola, secundus filius Kussnia, Chodor, filia Ewa, isti nesciuntur ubi sunt. Item Astaskonem generum Andree ceperunt, filium eius Sydor, isti nesciuntur, filia (sic) Orechsinam, ista est in Synteli aput Tulk. Item filium Sredownis nomine Iolchuch, iste est aput uxorem Mirudonis; Chodor filius, filia Asilacha nesciuntur. Item Wassil filius Ihnachi cum uxore Vliana, isti sunt aput dictam uxorem Oyondonis[2]. Item aput Goilosch uxorem receperunt nomine Katherinam, ista est aput Brundenburgensem subdomii (sic), item et fratrem eius Gyppe, filia Czernawa, alia Hostenya, iste nesciuntur ubi sunt. Item aput Olsini filium German, iste nescitur. Item aput Mymgnith tres capti sunt: Swoulpis cum uxore Wynopna, filia Ewa, Moszenko, isti nesciuntur ubi sunt vel per quem observantur.

Item nota retro fluvium Rosseya[3]. Aput Kussniam decimarium ceperunt quatuor de familia: mulier Ochynia, Metochan, Malisch, hii tres sunt aput Sweyconis uxorem, puella Czernowa, ista nescitur. Item aput San duo de familia sunt recepti: Theodora mulier cum filio Malina, nescimus ubi sunt. Item aput Wassil Patheowicz sunt tredecim capti de familia: soror eius Sabbotha, filius Hyrcz, isti duo sunt (apud) Holbrand in Cronutha[4] castro, filius Sobothe Iacob, secundus Hyrcz, tertius Hyrcz, Annuscha filia Palahya, Nastasia, Serhen, Michael et Meclech cum uxore Ewa et filia Thodosia, hii omnes nesciuntur ubi sunt. Item aput Sowam fabrum duo: Boris et Oxinca, et sunt aput Iakyn Iachwasyn sub castro Twangst. Item aput Ollexium duo: filia Marie, ista est aput Dzedzeyka de Visna sub Brandemburg castro, | Oxi- Pag. 75.
nia filia nescitur. Item aput Poradna capti sunt septem: uxor eius Zynowia, Elena filia, iste sunt aput Surkouch circa Brandeburg, et Elena secunda aput uxorem Swoyconis, filius Malisch, Paraskiwia filia, Wassil, Sebestianus, isti nesciuntur. Item David uxor nomine Chowra, filius Lazarus, Katherina filia, nesciuntur ubi sunt. Item aput Allexium quatuor sunt capti: uxor eius Mamelchwa, filius Omelian, isti sunt in Herrow aput Cleybach, filia Lewona et alia Ohathsia, iste nesciuntur. Item

[1] Poniżéj napisano Skypola a powyżéj Limopyli i Vinopill. — [2] Powyżéj napisano Mirudonis. — [3] Rossa, lewy przypływ Niemna. — [4] Pewnie Ragnetha.

Miczipur due filie: una Maria, ista est aput Ricowen in Ongin, secunda Palahya, ista nescitur. Item aput Sinowka filia Michael, isti sunt aput consanguineum Newdzeskonis. Item (apud) Odowoynam quatuor: filia Vlica est aput Wonthysk, item Naruschca filia Philippi, ista nescitur ubi sit, Anna Iohannis filia, ista eciam nescitur, item Malday Iachwszim cum filia eius Sawka, isti sunt in Clyntyn aput Wladicam, secunda eius filia Wilginga et Tala soror eius cum filio Cyonthi, istos nescimus. Frater Maldayow Burke, iste est in Barchiburg[1]. Item uxor Rxiclkonis nomine Mawra et alia mulier Beydzrda, iste sunt in Klintin[2].

Item Sediwid cum uxore nomine Bymena cum filia Czestinga, soror eius Neluba et alia Nancza, iste nesciuntur. Maxym, homo cuiusdam Lellionis, iste circa Barthiburg. Item aput Woycech duo sunt capti: filia Chodosia, ista nescitur, secunda Nasca, ista circa Magmclsna[3]. Aput Therich ceperunt filium nomine Nos, iste est in Kerdow[4]. Item aput Iacob uxor Vliana cum filio Portwen et secundo Macz, isti sunt aput Ditrich Iunker retro Slypapil[5], soror eius Nasca, ista nescitur. Item filius Conradi Iohannes in Gerdowen[6], Androsch filiaster eius, iste in civitate Owtlehelit. Item aput Michaelem sex capti sunt: filius eius David, iste retro Thwangst aput Symonem, filia eius Offimia, ista est aput consanguineum Nowdeschonis, Pantrach, Iwanecz, Ilko, puella Anthusia, isti nesciuntur ubi sunt. Item aput Trochffin ceperunt filiam nomine Wruscha, ista nescitur. Item Miczko Novohradzecz captus est cum uxore et filia, isti nesciuntur ubi sunt. Item Iohannem sororium David, iste aput Woyladam. Item aput Malochfig ceperunt fratrem nomine Barrs, iste aput Ostach retro Skypopil[7], filius Malachfley Andrisch est in Samlach[8] aput Tilam. Item aput Thadoch quinque: filiam Matronam, ista est aput Burkarth prope Skypopil, secunda filia Solocha et Philippi uxor Polahya, iste sunt aput Woyennich in Llymopil, Ioseph, Domna nescitur. Item aput Sobczicz matrem nomine Martiniam cum filia Ewa, iste nesciuntur ubi sunt. Item aput Swicz Dimitri quatuor sunt recepti: mulier Natalia et alia Owdothya et Eximia et quidam vir Tych, isti nesciuntur ubi sunt. Item aput Iacobum Bdelawicz ceperunt IIII^{or} personas: filiam Thodosiam et Annam, Symowia filium Chodor, et nescitur ubi sunt. Item aput Mathiam tres personas: filium Onanyam, secundum Wassil, isti sunt aput canonicum[9] in Sinthma, filiam Orechffinum (sic), que nescitur ubi sit. Item Stryenschma uxor nomine Echwra, filium Philippum, secundum Ywan, tercium Sawa, et nescitur ubi sunt. Item aput Nowdoscham ceperunt duas personas: filium Sugnites et filiam Monchuza, et nescitur ubi sunt. Item Chodor filium nomine Iakkym, qui nescitur ubi sit. Item (apud) Saan Iermokawicz ceperunt tres personas: filiam Teodosiam, Mariam, Matronam, que nesciuntur ubi sunt. Item (apud) Ywan et et (sic) Visscow ceperunt filiam Orechsszinam[10] et Varuscham, que nesciuntur ubi sunt. Item Denys Woydotonis servus nescitur ubi sit. Mariam uxorem Sersuanis capta nescitur ubi sit. Item Missonis tres persone capte sunt: filium Woynilo, filiam Thetyanam et Katussam. Item ceperunt Olichssar filium Allexandri, et nescitur ubi sit. Item nota

---

[1] m. Wartenburg. — [2] Klinthen p. Gierdawami, (Gerdauen). — [3] Miejscowości téj trudno odnieść do jakiéjś znanéj, dla tego rozwiązanie skrócenia niepodobne. — [4] Pewnie Kerschdorf p. Licbarkiem, (Heilsberg). — [5] Powyżéj było Skypopil i Skypola; m. Szępopel (Schippenbeil). — [6] m. Gierdawy, (Gerdauen). — [7] Zobacz powyżéj na str. 160 przypisek 1. — [8] Skrócenie nie da się rozwiązać, ponieważ wyraz sam nie naprowadza na nazwisko jakiéjś miejscowości. — [9] W Kodeksie canic. — [10] Powyżéj Orechffinum.

de villa Chodoronis etc. captivaverunt aput Semen octo personas: filiam nomine Natolyam et Vlicam, iste sunt aput Henricum camerarium ipsius domini, et Elena in Labyow et mulier Tetyana cum Awdochia et tercia Chomya et Chodor vir cum Hyrcz, isti nesciuntur ubi sunt. Item aput Allexandrum ceperunt tres personas: Mikitam, et est aput eundem Henricum, mulier Poloska, et nescitur ubi sit, filia ipsius Matrima, et est inter Restinwerg (sic) et Skapopil. Item aput Wassil capte sunt quinque persone: filius Kunika, et est aput Serdink in Nova Civitate, filia Halicza est aput molendinatorem in Welowa, et filiastra ipsius Elena et Ewa mulier et filius Olochno nesciuntur ubi sunt. Item aput Costam uxor capta nomine Miania et filius Vitus, et sunt aput Spurwin fratrem Trug. Aput Dimisczconem filius captus (?) e[s]t nomine Olischka et [est] in Burwalka aput | Kaymk, et Conon nescitur ubi sit. Pag. 76.
Item aput Tyschomem nomine Waschscha et est in villa quadam circa fluvium Domyn. Item Allexium cum filio Iacobo et alium Mocz, tercium Stephan, et nescitur ubi sit. Item aput Szycz capta est filia Cristina, et est aput Domyn circa uxorem Vokerti. Aput Lisknal: filium Howon nomine estque aput Tand. Washikerdi[1] uxorem. Item patrem Stephani nomine Tras et filium Eistasch, nescitur ubi sit. Item aput Michaelem capte sunt septem persone: Vlica mulier, filius Hyrcz, filia Massza et alie: Milucha puella, Chedomka et Matrona, Maria, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Ostasch filius Procz et est aput antiqu[u]m canonicum[2] in Brandebrurg (sic), filia Matrona in Gwydityn. Item aput Semon: patrem nomine Tilik et socrum ipsius Ywan et filium ipsius Micula et Olchin filia Ouchscham et Othymiam, et nescitur ubi sunt. Item Thotanus (sic) duo homines: Semcam et Prolixa, et nescitur ubi sunt. Item Walenko metquartus est captus, filius eius Oynwilt et Cusnia, filia Maria, solus Wenko (et) filia est in castro Twangst, et illi duo nesciuntur ubi sunt. Item aput Semon capte sunt septem persone: uxor sua Lucyrra, filius Iohannes et Nicon et sunt aput comendatorem in Ongina, mulier Mylocha, filius Thoma et alius Lowin et Micula et Chodora filia Maria, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Michaelem tres persone: Seliwon, Climata et Miloch, nesciuntur ubi sunt. Aput Miczconem filius Hostilo, filia Maluscha, nesciuntur ubi sunt. Item aput Waynathonis hominem Chodak mulier nomine Halicza capta, est aput Newdeschonis consanguineum retro castrum Twangst cum filio Dimitr qui ibi est. Aput Ywan capte sunt quinque persone: uxor ipsius Anna, filius Lewan, et sunt in Ewclanthin, filius Awden, et est aput Newdeschconis consanguineum, et alter filius Dimitr, filia Vliana, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Dothus captus est frater nomine Thaleyko et soror Koylusa, et nescitur ubi sunt. Item aput Paulum soror capta nomine Domna, soror Vla et homo Waydothonis nomine Newer nescitur ubi sunt. Item aput Hirdka Sinobranyn captus est Mikitha et Tecz et Rasta cum filio et Cudas cum filio Ponczus, et sunt omnes aput Cylconem, et Iacob cum Iasszy, Vliana et Czerna et Warka et Mascha puella et Ladka vir nescitur ubi sunt. Item aput Capan capta est mulier Doma, secunda Mascha, et Choda, Anna, Chodosszyn, Watha, Polulaska, Sophia, Mora, Elena, Chyma, Wlittha, Prizcbissca nesciuntur ubi sunt. Quicupan etiam solus est captus. Aput Woyskam capta est uxor Chodoszya, filia Prosszymya, filius tamen Mochwen, et sunt aput Cuzstan in Twangst. Aput Michaelem mulier capta nomine Ohachschya, mulier Awdochia, et nescitur ubi sunt. Aput Conradum filia nomine

---

[1] S w Washikerdi tą samą ręką dopisane. — [2] W Kodeksie canic.

Marchwa, et est in Twangst aput Troczanyn. Item Olissari[1] nepos nomine Awan nescitur ubi est. Item aput Chaak filia capta nomine Nastasia et Othymia[2] et uxor Sawe Awdochia, et nescitur ubi sunt. Item aput Andream de Nowohrad Maria, filius Iacobus, et nescitur ubi sunt. Item aput Ostasch Lotawicz capta est filia Vliana, nescitur ubi est. Item filium Micuthe ceperunt nomine Raczco, et nescitur ubi est.

Item in Dubno (apud) Ywan Podwoyskovicze capta est filia Othymia (sic), et est aput Petorem in Pobnyekha, filius Chodek, et nescitur ubi sit. Item Wolowicz Clima captus cum filio Kussnia, nescitur ubi sint. Item aput Ihnach filia nomine Ewa, et nescitur ubi sit. Item aput Danielem duo filii capti: Wassil et Stephanus, et nescitur ubi sunt. Item aput Sebestianum filius captus nomine Thocz et filia Nebula et filius nomine Denyryd, et nescitur ubi sit. Item Pacz cum uxore et cum puero nomine Ohawia, filius Masz et alter Ley, tercius Radwan et Stephanus et filia Concefanida et vir Prassa, et sunt in Lymopil aput Reybarg. Item aput Netreb tres capti: filius Maxim, filia Chachymia, Chodora, et nesciuntur ubi sunt. Item Ywan Owczarż et est aput Iacobum servum marsalci prope Nestw, Simcan, Cuchta et Iasco, et nesciuntur ubi sunt. Item Holub capte sunt sex persone: filius Malisch, et est in Byrwalca, et Samuclo est aput Martinum Krunchcawicz et Bulicha et filia Odrya et secunda Chodora, filius Stephanus et Wlczco, tercius Chodor, omnes sunt aput Gregorium in Comyn. Aput uxorem Charithonis item tres pueros nescimus, filia Wassa, et est aput Sander Iunker, Sobka est aput Gourwalcam prope Goandburg[3], Michael cum uxore et filia Elena capti, filius Mykutha et Chym, et nesciuntur ubi sunt. Item aput Michaelem filia Warka, et ess aput antiqu[u]m camerarium prope Gorihyburg. Item filius Iacobus et Haurilo, et nesciuntur ubi sunt. Item de Nuyz capti sunt novem: Allexius, et est aput vexilliferum in Grondeburgensi, filia
Pag. 77. Mama, alia Chodora, mulier Matrima | et Ochimya, Semen, Chodor, puella Thodora, Synowia, et nesciuntur ubi sunt.

Summa omnium generalis, sexingenti sexaginta tres vivencium.

Item nota homines de Braslaw, quos (Cruciferi) Lyvonie captivos non restituerunt. Primo de villa Eisteschchowicze[4] tres filii Schalichani: Chodoch, Ywan et Zacharias. Item mulier Warka, filia Achawona Chothymia. Item de Sadriwacha villa tres filie Lewschkonis: Polmarya, Czirnawa et Nochotha, uxor Gregorii nomine Anna. Item de Drucha[5] villa, filia Scurachonis nomine Chawra. Item Sabr Rassaschin nomine Hridco, uxor Ohapia, filius Ywan, Petrus, filia Awdochia. Item de Isdrisswata[6], Thatiana, item Philippus. De Ollal[7] uxor Awlaschchonis cum filia. Item de Hohma filius Awdei Kanon, secundus Hlebecz. Item Ozarii filius Anthonii, filia Wsilissa. Item (de) Baramiczowicza[8] due mulieres: una Vliana nomine, secunda Elena. Item de Ploczsko uxor Karobczina cum duobus pueris. Item uxor Vlassionis nomine Katherina, filius Mycipor et Myna, Iacobus, filia Nastasia. Item (de) Dzisna[9] filia Selkonis Offymia, filius Awscow, Cheten filia Smolconis, Ohapka filia Troreschconis. Item Mamelchawa. Item homo Martini Pribischko nomine, filia Yholczonis. Item due filie Chodachonis, Kathussza et Zophia uxor Haurilonis. Summa istorum XLVIIII.

---

[4] Na str. 161 w. ostatni było Olichffar. — [2] Powyżéj napisano Offimia, Ochsymia i Oxymia (Eufemia). — [3] Powyżéj napisano Burwalka prope Rastenburg; pewnie Parczwola p. Rastenburgiem — [4] Może Ejzy p. Brasławiem. — [5] m. Druja nad Dźwiną. — [6] Dryswiaty p. Brasławiem. — [7] m. Uła nad Dźwiną. — [8] Pewnie m. Bieszankowice nad Dźwiną. — [9] m. Disna nad Dźwiną.

Item in districtu Madela retro Dwynam vel citra sic dictum fluvium. Item Stephanus aput comendatorem de Dyrnburg[1]. Item Oxymya Pilmowena aput Regen[2] comendatorem. Item Ohasszka, Okathyawa filia, est aput Ludiman, item Haurilko Chotenowicz. Item aput capitaneum de Lussa[3] Iacobus aput pixidatorem, item Orinko Motrimka, isti sunt in Lussa. Item Awdachia est aput Gergum in Lanfkossy. Item Romeyko, Chawrzicz, Elena, isti sunt aput aput (sic) pixidarium in Rzezicza[4]. Item Ohapka, Matyana, Märgicza, Elena, Sobbotha, Wasillissa, omnes sunt aput Dirnburgensem comendatorem. Stephanus, Ywan cum fratre et cum matre sunt in Rzesicza. Item Tatyana aput Dirnburgensem (commendatorem), Ywan filius Boris, Vliana, Owdemia, aput pixidatorem Liwoniensem (sic). Summa horum XXIIII^{or}.

Item de villa Brachasszowicz: Newniecz, Ohapka, Thessona, Chodossya, Elena et Pauli pueri duo, Matrimcza, et est aput comendatorem Rygensem, Chodorzicza puella; Ywan filius Bores, Anna filia Ozarie, vir Cucol, Ihnach frater Cythariste, et est in Lussa; puella Ohchyna, et est aput iudicem Rygensem; Chodossya filia Schulsina, et est in Dirnburg. Summa horum XIII.

Item de Swischko[5] Kriconis Byclava puella aput monialem in Rygu (sic), Neloppa mulier, in castro Cauconos[6] Martinus, uxor eius Chodossya, Mama, vir Chodor. De Boroua[7] mulier cum duabus filiabus; Chodossya, Damian, Selicha, Andothya, Pantha puella, Vliana, Smila, Bohdanecz, Anna, Zophia, Knyna, Maria, Nepotha, Ywan. Summa horum XXIII.

Summa omnium generalis: centum et unus.

In temporibus, quibus in terra Prussie fuimus in conflictu, isti de districtu Regnithensi bellaverunt circa Cowno et multam captivam abduxerunt abinde familiam, quam restituerunt, preter octo famulos[8], qui adhucusque aput comendatorem in Ragnith captivi retinentur, de quo est publica vox et fama.

Acta in via de Vilna ad Warschoviam.

Pag. 78.

In veniendo de Wilna ad Warschoviam in domo Czupurne est restitutus unus captivus Pruthenus.

Item in Drohyczin sunt restituti septem, quos omnes octo iudex vestivit calciamentis et dedit alia n[e]cessaria, de quibus octo sic disposuit: duos dedit cuidam mercatori de Thorun, quatuor plebano de Liwa[9] et quintum capitaneo de ibidem ut restitueretur parentibus suis, quos manifestavit comendator de Osterod.

Acta in Warschowia.

Primo procurator ducis Lithwanie conquestus est, quod magister et Ordo prohibuissent mercatoribus de Llanwey[10] ne ducerent ligna ad Rangnith, et protestatus est idem procurator, quod magister et Ordo incurrissent penam decem milium marcarum. Item iudex dedit literas testimoniales super isto domino Witholdo.

---

[1] m. Dynaburg. — [2] m. Ryga. — [3] m. Lucin. — [4] m. Rzeżyca. — [5] Pewnie Siniszki pod m. Widze na Żmudzi. — [6] Kokenhusen nad Dźwiną. — [7] Borowe p. Brasławiem. — [8] Poprawione inną ręką z famulis. — [9] Liwa p. Ostrodem, z niemiecka Bieberswalde. — [10] Langwen, Langwenne, nieznany gród w Litwie; zob. Script. rer. Prussic. III, p. 499 w przypisku.

Acta in eundo de Warschowia ad Mucolburg[1].

Et primo in Nova Civitate[2] die Saturni XI mensis Marcii in domo plebani iudex est executus sentenciam pro episcopo Warmiensi.

Acta in Mulcelburg.

Prima vice iudex precepit ffamiliaribus de Osterod, quod restituerent duas thunnas cerevisie quas receperunt ab homine ducis Iohannis de Mazovia; qui non obstante sentencia executa de securitate viarum, restituere[3] recusaverunt. Unde protestatus est procurator predicti ducis Iohannis, quod magister et Ordo incurrisent penam decem milium marcarum.

Acta in Neydburg.

Iudex requisitus[4] per magistrum: quod preciperet domino duci Allexandro alias Witholdo Magno duci Lithwanie, quod solveret mercatoribus Lithwanie recepta per eundem ducem in Ploczsko, scilicet[5] iudice existente in Kauwen, predictus dux Allexander requisivit ipsum ut preciperet magistro et Ordini: quatenus restituerent ea, que receperunt mercatoribus de Lithwania in Rangnith. Unde magistro Ambrosio assessore presente et presentem questionem ventilante, iudex exequendo primam particulam concordie facte in Thorun, confirmate per sentenciam regis Romanorum, imposuit ambabus partibus silencium, quia predicta dampna fuerunt illata ante concordiam Thoruniensem.

Acta in Mucolburg post reversionem iudicis de Nydburg.

Pag. 79. Die Mercurii XV mensis Marcii iudex prefixit crastinam ambabus partibus ad producendum sibi invicem, si que vellent.

Adveniente vero quinta feria comparuit procurator magistri et Ordinis, qui re- Mart. 16.
cusando iudicem prout sexterno sequenti continetur, recessit. Iudex autem, quia vidit sibi illum locum periculosum, citavit magistrum et Ordinem in Czechonow[6] ad Mazoviam. Citacionis autem tenor sequitur in hec verba:

Vir magnifice ac domine. Sicut scitis, ego rogavi vos in Neydburg et dominum ducem Iohannem seniorem de Mazovia in Czechonow, quod concordaretis super graniciebus terrarum vestrarum, item super aliis controversiis vestris amicabiliter circa Mucolburg. Sed quia concordia non est secuta, ad instanciam partis adverse oportet me procedere iuridice ad decisiones predictarum vestrarum controversiarum. Ideo compareatis die Lune proxima coram me in Czechonow peremptorie per vos vel Mart. 20.
per procuratorem vestrum legittimum; et veniant assessor vestri et notarius ibidem ad audiendum probaciones granicierum domini ducis Iohannis Mazovie, item ad audiendum quecunque alia, que ibidem proponentur contra, et contradicendum eisdem si placuerit, item ad proponendum alia[7] quecunque contra eandem partem. Et apportetis omne ius vestrum super graniciebus Mazovie et Prussie, et veniatis per vos

---

[1] Nie odgadnione; z kierunku podróży Benedykta mogłaby bydź Malga p. Niborkiem. — [2] m. Nowemiasto na Mazowszu, na północ pomiędzy Płońskiem a Nasielskiem. — [3] Inną ręką poprawione z restitui. — [4] re w requisitus poprawka innéj ręki. — [5] W Kodeksie similiter. — [6] m. Ciechanów. — [7] W Kodeksie ea.

vel per vestrum procuratorem legittimum[1] una cum assessore et notario taliter, quod primo expediamus negocia domini ducis Iohannis, deinde[2] transeamus ad terram ducis Semoviti, deinde ad terram Dobrinensem, ulterius ad Cuyaviam, et ulterius per regnum Polonie usque ad terram ducis Stolpensis inclusive, de graniciebus propositisque et proponendis secundum auctoritatem michi datam in locis suis procedendo; item ad videndum tradi copias privilegiorum vestrorum, in Kauwen productorum, circa Thorun vel prope, et ad audiendum contradici predictis literis et ad audiendum execucionem sentencie de castro Veluna et Memel castri et aliorum remissorum de Kauwen; et in isto aliud non faciatis alias sine ulteriori vocacione. In absencia partis vestre nichilominus procedam secundum formam compromissi et facultatis mee, et non dubitet[3] vestra serenitas de me, quia fidelissime procedam iuxta traditam michi formam, non revocabo in animum verba seu fulmina amici mei domini Casper. Et una cum presentibus mitto salvum conductum vestris procuratoribus, assessori et notario eorumque comitive domini Iohannis senioris ducis Mazovie[4], et antequam exibunt mecum de terra ducis

---

[1] Poprawka innéj ręki z legittime. — [2] deinde tak samo z dende. — [3] Tak samo z dubitat. — [4] Dokument ten w perg. oryg., opatrzony pieczęcią księcia Jana, znajduje się w Königsberg Königl. Staatsarch. Schiebl. 57 Nr. 34 i ma następne brzmienie:

Iohannes Dei gracia senior dux Mazovie, magnifico ac venerabili viro domino Henrico de Plawen, magistro generali Ordinis sancte Marie Ierosolimitani Domus Theutunice, amiciciam et pronam conplacendi voluntatem. Ex citacione nobilis viri, domini Benedicti de Macra, iudicis subdelegati ac subarbitri, subarbitratoris et amicabilis compositoris per illustrissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum regem et semper augustum et Hungarie regem deputati et transmissi pro audiendis, recipiendis et examinandis causis atque testibus recipiendis in, de et super greniciebus, metis et limitibus aliisque iniuriarum proposicionibus, obieccionibus et allegacionibus pro parte utraque nostrum et nostrorum coadiutorum et subditorum verissime didicimus, quomodo XX die mensis Marcii in opido nostro Czechonoviensi de sua potestate, que in sua comissione plenius continetur, ad producendum articulos et ad testes recipiendum aliaque et singula faciendum terminum assignavit, in quo per nostros procuratores parere legitime deberemus. Et licet in federibus pacis inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie, nos nostrosque subditos caveatur plenissime: quod quelibet partium nostrarum ad terras et dominia, amplioribus salvis conductibus mutuo non securate, secure et sine omni impedimento loca oportuna adire et ab eisdem reddire quociens oportunum fuerit possint: nichilominus tamen, ut tractatus causarum inter nos ex utraque parte concepti debito fine terminari possint, vestris procuratoribus, assessori et notariis in eisdem causis oportunis, quos ad predictum terminum in Czechonow XX die mensis Marcii celebrandum dirigere procuraveritis, eorumque familie, salvis rebus et personis, quamdiu ipsa facta expediverint standi, faciendi et procurandi damus et presentibus concedimus securam et liberam facultatem, abeundique ab eodem loco et per dominia nostra securitatem. In cuius rey testimonium, sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum et datum in Crzinowloga[5] feria sexta proxima post dominicam Invocavit, anno Domini M° CCCCXIII°.

1413 Mart. 17.

[5] Krzynowłoga p. Chorzelami.

Iohannis, procurabitur eis salvus[1] conductus aliorum principum, per terras quorum transitum faciemus si voluerint; et pro omnibus predictis ac aliis michi comissis, hac citacione, una pro omnibus, peremptorie vos cito, et infrascriptorum episcoporum ac prepositi[2] negociis[3], que locis et temporibus debitis tractabimus et discuciemus. Item sciatis, quod sentencias pro episcopis Warmiensi et Wladislaviensi ac preposito Wladislaviensi Laskary, latas in vigilia beati Gregorii[4] proxime preterita, que fuit dies sabbati post (sic)[5] dominicam Invocavit, cum eorum omnibus clausulis predictis execucioni demandavi coram notario publico et testibus usque ad viginti dies inclusive. Pro fructibus autem et dampnis ac rebus ablatis aliisque in sentenciis ipsorum contentis infra hunc ducatum et Stolpensem, recipiam testes et alia ipsorum munimenta, ut in instrumento publico continetur. Unde rogo vos amore Dei, custodiatis vos ne incurreretis[6] in penam, quia quantum in me est, ego custodivi vos et custodiam in iusticia vestram fideliter et aliam partem. Et videatis quod domino episcopo Warmiensi vel procuratori suo infra XX dies predictos possessionem omnem bonorum ecclesie sue reddatis et salvum conductum, secundum formam sentencie regis Romanorum, ad Raczansz capitaneo castri eiusdem, et advertatis hanc rem ne decipiamini, nec advertatis consilia illorum, qui vobiscum locuntur, sed vobiscum solvere nolunt. Item si sunt aliqua, ad que ego debeo respondere, die[7] Lune et loco predictis respondebo. Datum in Czinowloga. Vester totus Benedictus de Macra. 1413 Mart. 11. Mart. 20.

Pag. 80. Decima quarta die mensis Marcii Iacobus et Martinus nobiles de Symothis[8], nuncii et cursores literarum vigore domini Benedicti ac sue facultatis creati sunt et iuraverunt coram predicto domino Benedicto fideliter eas presentare.

Decima nona die mensis Marcii in opido Czechnowo Iacussius heres de Smossorz[9] Plocensis diocesis, nunccius seu portator literarum suprascriptarum, de presentacione litere salvi conductus et citacionis prescriptarum talem fecit relacionem: quod predictas duas literas in Camorowgrod[10] in illa parte fluminis Cruciferorum (dederat) cuidam inhabitatori ibidem, rectori aliorum[11] incolarum in ibidem et collectori mellium in illo districtu, qui dictis literis receptis mox ad dominum magistrum eas portare se dixit; qui magister erat tunc de certo in Gnydburg[12] a Conco[13] per duo miliaria vel circa, et presente Semach presentavit talem citacionem.

---

[1] Poprawka innéj ręki z salvum. — [2] Andrzej proboszcz kapituły Włocławskiéj; zobacz str. 54. — [3] W Kodeksie negocia, lecz ocia poprawione inną ręką. — [4] Poprawka obca z Georgii. — [5] Wilja ś. Grzegorza przypadała w roku 1413 na sobotę nie po, lecz przed niedzielą Invocavit. — [6] W incurretis skrócenie nad e inną ręką dopisane. — [7] Obca poprawka z dic. — [8] Szamoty p. Warszawą, lub też mylnie zam. Smosarz; zob. dopisek następny. — [9] Smosarz p. Ciechanowem. — [10] Obca poprawka z Camowgrod; jest to Komorowa (Kamerau) nad Oryczem, który tu płynie granicą, na przeciw m. Janowa. Popraw. na str. 63 przyp. 10. — [11] Obca poprawka z aliarum. — [12] m. Nidbork (Neidenburg). — [13] Poprawka obca; jest to niewątpliwie skrócenie z powyższego Camorowgrod.

Nota (acta) circa Mulcukburg inter preclaros principes, dominos Iohannem et Semovitum duces Mazovie, parte ex una, dominum Henricum de Plawen magistrum generalem terre Prussie eiusque Ordinem, parte ex altera.

Die Mercurii XV mensis Marcii dominus iudex prefixit diem crastinum circa horam Primarum partibus ad producendum coram eo producenda, si que producere volent[1].

Die Iovis XVI mensis Marcii, iudice cum assessore et notario pro tribunali loco consistorii[2] residentibus, comparuit dominus Casper magistri et Ordinis procurator et obtulit procuratorium, cuius tenor talis est:

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, die vero Mercurii quindecima mensis Marcii, hora Terciarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno tercio, in stubella magnifici et religiosi principis, fratris Henrici de Plawen Ordinis beate Marie Theutunicorum magistri generalis, castri Nydemburg Pomezaniensis dyocesis, in mei notarii publici testiumque subscriptorum presencia constitutus personaliter magnificus et religiosus princeps supradictus, omnibus melioribus modo, via, iure, causa et forma, quibus melius et efficacius potuit et debuit, fecit, constituit et sollempniter ordinavit pro se et toto suo Ordine suum verum, legittimum et indubitatum procuratorem, actorem, factorem negociorum suorum gestorum (sic) ac nunccium specialem et generalem, ita tamen quod specialitas generalitati non deroget, nec contra, honorabilem ac discretum virum, dominum Casparem Schwpflug canonicum ecclesie Warmiensis, presentem et onus huiusmodi procuracionis in se sponte suscipientem, ad recusandum dominum Benedictum, subarbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem per illustrissimum principem, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum et Hungarie regem specialiter deputatum et ordinatum, ipsumque tamquam suspectum subarbitrum et eius iudicium declinandum, causas recusacionis, suspicionis et declinacionis tociens quociens opus fuerit proponendum et allegandum, apostolosque cum instancia debita petendum, et si necesse fuerit, apellacionem seu appellaciones tociens quociens sibi visum fuerit expedire interponendum et insinuandum, et generaliter omnia et singula faciendum, gerendum et exercendum,| que in premissis et circa premissa necessaria forent seu quomodolibet oportuna, et que ipsemet dominus constituens faceret et facere posset, si presentibus personaliter interesset; promisitque michi notario publico infrascripto sollempniter stipulanti vice et nomine omnium et singulorum, quorum interest, se ratum, gratum et firmum habiturum |, quidquid Pag. 81. per dictum suum procuratorem actum, factum, dictum, gestum et procuratum fuerit, sub obligacione et ypoteca. Super quibus omnibus et singulis, dominus magister generalis requisivit me notarium publicum infrascriptum, ut sibi de hiis unum vel plura publicum seu publica conficerem instrumentum seu instrumenta. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, hora, pontificatu et loco, quibus supra, presentibus venerabilibus ac discretis viris, dominis magistro Iohanne[3] Abecyer decretorum

---

[1] Obca poprawka z valent. — [2] W Kodeksie consistor. — [3] W Kodeksie Phanne; zob. na str. 85.

doctore ecclesie Warmiensis preposito et canonico, Iohanne de Reddin et Nicolao Rampardi, Pomezaniensis et Culmensis curiarum officialibus, Paulo Winkelman in Resemburg et Mathia in Magna Czingern ecclesiarum parrochialium rectoribus, Warmiensis, Pomezaniensis et Wladislaviensis diocesium presbiteris, et pluribus aliis testibus fide dignis, specialiter ad premissa vocatis et rogatis.

Et ego Andreas Magni de Nuwenmarckt[1] Pomezaniensis diocesis clericus, imperiali auctoritate notarius publicus, quia predictis procuratoris constitucioni, ratihabicioni, promissioni omnibusque aliis et singulis premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens fui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum propria manu scriptum exinde confeci, publicavi et in hanc publicam formam reddegi, signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Deinde idem Casper obtulit quandam cartham papiream, continentem recusacionem infra sequentem, cuius carthe tenor sequitur in hec verba:

Cum litigantibus semper legittima defensio reservetur, et maxime iudicis recusacio, eo, quod res est periculosa et tristissimos solet habere eventus sub iudice suspecto litigare, ideo ego Casper Schuenpflug[2] canonicus ecclesie Warmiensis, procurator, procuratorio nomine magnifici principis, domini Henrici de Plawen magistri generalis Ordinis sancte Marie Theutunicorum, intendens examen vestrum et recepcionem testium aliaque vobis comissa racionabiliter declinare, dico et propono: quod licet serenissimus princeps et dominus, dominus Sigismundus Romanorum semper augustus ac Hungarie, Dalmacie Croacieque etc. rex, arbiter, arbitrator et amicabilis compositor inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et preclarum principem Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie et prelatos, barones et subditos regni Polonie et Semovitum et Iohannem Mazovie et Boguslaum Stolpensem duces eorumque subditos et omnes coadiutores dicti domini regis Polonie, ex una, et dictum magnificum principem dominum Henricum de Plawen magistrum generalem Ordinis predicti ac ipsum Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes eorum, partibus ex altera, super omnibus displicenciis et controversiis que inter dictas partes vertebantur et nunc vertuntur electus et deputatus, de vestra circumspeccione et industria (persuasus), in hiis que grandis sunt ponderis se credidit posse secure quiescere et confidere vos subarbitratorem suum substituendo cause predicte, dando vobis auctoritatem (senteciam) suam per ipsum unde inter partes predictas latam execucioni[3] debite demandare, testes et eorum iuramenta super dictis et aliis questionibus de novo proponendis ac probaciones recipere et examinare, metas et granicies atque nova opera respicere et de hiis relacionem sibi facere, in hiis nil odii vel favoris, nil timoris vel amoris, muneris vel obsequii intuitu respiciendo, sed solius Dei amore producendo, prout hec omnia in litera dicti domini Sigismundi principis et regis plenius continentur: nichilominus tamen vos domine Benedicte comissarie, de dicta domini nostri confidencia et quietudine et aliis vobis comissis in ea forma qua vobis comissa sunt non attendentes, sed quasi comissionem principis non curantes, salva tamen semper in omnibus vestra

---

[1] Kod. ma Neowenmarbit, m. Neumark; zob. str. 134. — [2] Kod. ma Schuenpsbrg; zob. str. 72. — [3] W Kodeksie execucionem; zob. str. 70. wiersz 6 od d.

reverencia, partem meam nitimini condempnare et gravare, et partem adversam excusare sibique favorabilis esse, et parti mee gravis ultra modum; de quo parti mee et michi suspicio gravis generatur causis et racionibus infrascriptis:

Et primo: quia de anno presenti et mense Februario dicto domino meo prin- Pag. 82
cipali literam misistis[1], cuius tenor de verbo ad verbum sequitur in hunc modum:

Princeps venerande domine. Rex et dux paruerunt sentenciis omnibus usque huc executis non solum verbis, sed rebus; quamvis enim nullo iure fuissent obligati, tamen ad metas Lithwanie adduxerunt omnes captivos, quos exactissima diligencia invenire potuerunt, puniendo illos, qui tales captivos usque ad istam horam occultaverunt, et illi captivi fuerunt ad minus quinquaginta, quos marsalco vestro in Cauwen dominus dux restitui fecit. Deinde iuraverunt sui proceres quinque in animas dominorum regis et ducis et proprias: quod plures nescirent, et si umquam aliquos invenirent, illos restituerent: et realiter michi de die in diem restituerunt, et ideo mitto vobis per illos qui ducunt ligna de Cauwen ad Ragnith unam virginem Theutunicam. Item omnes qui invenientur usque quo veniam ad Mazoviam, michi restituentur, sicut disposuerunt predicti domini. Vos autem de istis omnibus nichil wltis facere, quia nullum adhuc vidi quem vos adhuc liberassetis; et tamen ego scripseram vobis, quod vos deberetis adducere omnes captivos ad metas, et non fecistis: unde rogo vos, quod adducatis omnes captivos quos habere potestis ad Muckemburg, ut videatur quod wltis parere sentencie. Item vestri aspernantur iurare in publico, quod ego male interpretor, quia nolle iurare cum causa subest, est superstitiosum. Item domini rex et dux adduxerunt omnes captivos de Tamow ad granicies secundum contenta sentencie regis Romanorum. Item dominus dux misit coram me mercatores suos liberos ad ducendum ligna et alia mercimonia ad terras vestras, vos autem vestros non mittitis, unde nesciunt isti domini tenere se ad vos, utrum sitis amicus vel inimicus, utrum sit pax vel gwerra; rogo autem vos, ut mittatis omnes mercatores vestros ascendere per Memel et per alias vias ad Lithwaniam, Russiam et Poloniam, ne incurratis penam sentencie de securitate viarum. Item retulit michi dominus dux, quod quinque milia sexagenarum, que ex diversis promissis vestris domino duci solvere debebatis, quam solucionem ad supplicacionem vestram diu dominus dux distulit ideo rege petente, noluistis solvere domino duci in Ragnith, sed volentes displicere domino duci, libencius in Thorun regi solvere voluistis; non tamen per hoc dominus dux privabitur sua pecunia, et in isto nullo modo vos excusare possum, sed apparet michi expresse, quod in isto peccatis, quia postquam duci debetis, qui vobis magnam amiciciam in illa pecunia prestitit et eciam in aliis, et rex wlt bene quod sibi solvatis, et facilius est vobis solvere in Ragnith sicut in Thorun, vel ita facile; et ego libenter audirem excusacionem ve-
1413 Febr. 7. stram in Muckemburg. Datum in Wilno feria tercia proxima post festum Dorothee virginis. Benedictus de Macra vester totus.

In qua quidem litera per totum et specialiter per omnes eius clausulas nitimini iustificare et excusare partem adversam ipsamque sentenciis omnibus paruisse, non tantum verbis, sed factis et rebus: quod manifeste falsum est, cum de hoc nec per acta, nec per alia munimenta, nec rei evidenciam constare poterit, sed pocius de contrario. Et in eadem litera et per omnes eius clausulas nitimini condempnare et accusare partem meam, ex quibus non modica suspicio parti mee contra vos ge-

[1] Obca poprawka z misi.

neratur. Scribitis enim post testimonium datum parti adverse de paricione sentenciarum: quamvis nullo iure fuissent obligati, tamen ad metas Lithwanie omnes captivos adduxerunt: quod salva vestra gracia in facto non apparet, quia obligati erant ex concordia, laudo et pronuncciacione domini regis Romanorum; nec enim verum est quod omnes captivos adduxerunt, sed solum aliquos patresfamilias de Thamow adduxerunt matresfamilias[1] cum liberis apud[2] se retinendo, nequaquam enim patresfamilias[3] per ducem Allexandrum vestiti potuerunt dimittere uxores cum liberis, et sic retentis uxoribus cum liberis, dicti captivi cum domino Allexandro duce predicto permanserunt, quos detinet de facto, prout hec omnia in actis cause continentur, ad que me refero. Et in hoc contra conscienciam propriam scribitis, scitis enim, quod solum viros absque uxoribus et liberis adduxerunt; nemo enim dubitat, sub isto termino „omnes captivos" tam bene contineri captivos feminini generis quam masculini, cuius contrarium aliam partem non tamquam iudex sed advocatus defendendo dicitis: hoc casu solum viros comprehensos in verbo „captivos" in sentencia domini regis Hungarie expressato: cum tamen secundum generalem doctrinam doctorum et omnium subscribencium, qui in hoc concordant, verbum masculinum concipit femininum in materia favorabili, prout est in casu meo, ubi ubi (sic) agitur de liberacione captivorum; quamvis in materia odiosa verbum masculinum quandoque concipit femininum, quandoque non, secundum diversas distincciones doctorum. Item, quamvis verum sit quod aliquos adduxerunt, illa tamen adduccio
Pag. 83. nimis cautelosa fuit et Ordini infructuosa, cum ex eo, quod captivi adducti | et presentati in dicto termino per partem adversam multis precibus et muneribus ac blandis promissionibus ad sequendum dominum ducem Allexandrum instigati fuerunt et inducti, de quo vobis per certa indicia facti evidencia protunc poterat constare, tum eciam, quia nunquam aliquis ipsorum captivorum habuit liberam facultatem loquendi seorsum cum aliquo de parte mea. Cum tamen contrarium per prius per vos fuit dispositum et non sine magno partis mee preiudicio et partis adverse favore fuit immutatum, non erat igitur ex actis mea diligencia, ut vos eos conamini iustificare.

Item in eadem litera scribitis, quod „homines de parte mea aspernantur iurare[4] in publico", quod, ut vos dicitis, male interpretamini, contra regulam iuris „Estote misericordes", ubi precipitur quod ea facta, de quibus dubium est quo animo fiunt, in meliorem partem interpretentur, (De regula iuris „Estote"[5] in antiquis), et hoc in obprobrium partis mee et ad placenciam partis adverse dictum, quibus vir discretus verisimiliter potest iudicare.

Item privata[6] affeccione iustificare conamini partem adversam, et prefatum dominum meum magistrum generalem et partem suam inculpare per hoc, quod scribitis, quod „dominus dux misit coram vobis liberos mercatores suos ad ducendum[7] ligna et alia mercimonia ad terras Ordinis", et „quod prefatus dominus meus hoc non facit" etc., cuius tamen contrarium est verum; constat enim vobis, quod Gerlacus de Gdansk mercator quem vos de carceribus liberastis, qui pro exigendis certis debitis a quodam Nyclos Rothe nomine dominorum comendatoris in Brandenburg et vicecomendatoris in Ragnith missus fuit per prefatos dominos de anno proxime pre-

---

[1] Obca poprawka z natrefamilias. — [2] apud obcy dodatek. — [3] vei'familias w Kodeksie. — [4] iur w iurare obca poprawka. — [5] Decretal. Gregorii IX Lib. V, Tit. XLI De regulis iuris, Cap. II: Estote misericordes etc. — [6] pri w privata obca poprawka. — [7] duce w ducendum tak samo.

terito in Cauwen, non solum (non) fuit permissus exequi sibi commissa ut prefertur et reverti ad propria cum lignis seu mercibus quas a subditis dicti domini ducis emerat, verum eciam tamquam proditor per prefatum dominum ducem incarceratus et duris vinculis mancipatus et in eisdem usque ad adventum vestrum crudeliter detentus.

Item quidam civis de Tracken[4], postquam iam vos fuistis in terra Lithwanie constitutus, cum scito et voluntate[2] ut asseritur capitaneorum Wilnensis[3], Tracensis et Cawensis venit ad vicecomendatorem in Ragnith animo secum mercandi, prout ante aliqua preterita tempora et presertim ante gwerram proximam facere consueverat, qui postquam reversus fuit in Tracken, fuit per dictum dominum ducem vinctus manibus et pedibus dire carceribus traditus, a quibus eciam exire non poterit, nisi prius solvat prefato domino duci XL pecias argenti puri.

Item, quomodo potest cum veritate dici, quod „prefatus dominus dux suos mercatores liberos misit ad ducendum ligna etc. ad terras Ordinis“, cum certo cercius sit, quod eciam mercatores de partibus Ordinis venientes ad terras suas perswasionibus inducit ut se sibi subdent, cum gravi dampno et iactura Ordinis, prout fecit cum quodam Nyclos Rothe, de quo supra fit mencio, quem contra Deum et iusticiam et pacem factam in Thorun manutenet et defendit tamquam suum subditum, ut[4] non persolvat prefato domino comendatori in Brandemburg L marcas monete Pruthenicalis et vicecomendatori in Regnith XL sexagenas grossorum Bohemicalium, in quibus eisdem pro bonis et iustis mercibus est effectualiter obligatus.

Item scribitis, quod „pars mea noluit pecuniam duci Witholdo debitam solvere in Ragnith, sed volens sibi displicere, ipsam pocius in Thorun solvere voluit“. Ecce quam amara et sinistra interpretacione utimini contra partem meam iudicando de occultis, que solo Dei iudicio sunt reservata! Quod si veritate lucidius inspecta et previo recte deliberacionis iudicio ad cognicionem dicti negocii processissetis, iudicare pocius debebatis, hoc propter utilitatem et comodum ac interesse Ordinis quam displicenciam ostendendam fore actum, maxime ex eo, cum pro solucione huiusmodi facienda, tam ex antiqua concordia habita in Thorun quam eciam ex nowa | con- Pag. 84.
vencione celebrata in Premislavia[5], opidum Thorun et non Regnith sit pro loco solucionis deputatum, quod factum presumitur non sine magno interesse Ordinis, ex quo in ambabus concordiis sollempniter taliter est ordinatum. Et quamvis domini mei alias promiserunt solvere dictam pecuniam in Ragnith, tamen hoc mutatum fuit concordia facta in Prenisslavia (sic) de consensu illorum, qui fuerunt ibidem pro parte domini Witholdi; unde ergo surgit vobis presumpcio de mala voluntate Ordinis et animo displicendi? Nulla alia causa apparere potest, nisi affeccio cause partis adverse, que vos ad huiusmodi sinistram interpretacionem faciendam contra partem meam allicit, et allectum ad indebite pronuncciandum stimulat et impellit, iuxta illud: „Affeccionis et amoris ceca sunt iudicia“. Et prout scribendo subiungitis, quod „in hoc nullo modo ipsum Ordinem poteritis excusare“, iterum apparet sinistra vestra interpretacio, eo, quod quibus iudex sine affeccione procedens facilius plures

---

[1] m. Troki. — [2] untate w voluntate obca poprawka. — [3] W Kodeksie Wilnensium. — [4] Obca poprawka z et. [5] — Prinzlaff p. Gdańskiem. Wypłata 5000 kop groszy miała nastąpić w skutek ustąpienia téj summy Witoldowi przez Jagiełłę z należnéj mu od Zakonu summy, zawarowanéj pokojem Toruńskim; zob. Voigt Gesch. Pr. VII, p. 150. O układach w Przemysławiu dotąd nie było wiadomo.

efficaces excusaciones posset invenire, tum quia multum interest Ordinis solucionem huiusmodi facere in Thorun propter presenciam mercatorum ipsius, tum ne habeat necesse sumptibus suis conducere pecuniam solvendam per longam viam, videlicet usque Ragnith, quam solvendo in Thorun solum presentare habet ultra Wislam.

Item, qui operas ingerit in negocio ad eum non spectante, suspectus est, modo (res) de huiusmodi solucione facienda in tali loco vel alio, ad officium vestrum nullo modo spectare dinoscitur, de quo vos inpertinenter et precipue dispari affeccionis causa intromittitis: quare merito parti mee vehemens contra vos suspicio est exorta.

Item, quia in singulis punctis dicte litere verba vestra nimis precipitatis, propter quod merito vos recuso. (VII, q., c., q. „Quero“ [1]; L. di., „Ponderet“ [2]; II, q. 1, „Deus“ [3].)

Item vehementissime suspectus estis Ordini eo, quod pendente adhuc lite, vos munera in magna quantitate a parte adversa recepistis, insignia militaria ab eadem accepistis familiaritatem [4] quodammodo cum dicta parte contrahendo, cum tamen iudex non solum a malo, sed ab omni specie mali debeat abstinere et excuttere ab omni munere manus suas.

Item, quia cum debita instancia rogatus in Cawno, ut primo et ante omnia discuteretis facta granicierum de Phisburg [5] et Memel, quarum congnicio facilius et minoribus laboribus et expensis ibidem, quam in loco ubi pronunc estis poterat tractari [6] et finiri, ymmo in loco ubi nunc estis, vobis non suppetit aliqua expediendi potestas, quod perficere sine iusta causa recusastis.

Item notarium vobis per partem adversam associatum per partes Prusszie eundo et eciam ad curiam magistri adduxistis, notarium autem vobis associatum per Ordinem, volentem simili [7] modo [8] ire vobiscum per partes Lithwanie, accedere prohibuistis maiorem favorem in hoc parti adverse ostendendo [9] quam Ordini, cum tamen in iudiciis omnis parilitas sit servanda.

Item terminum parti mee assignatum bis vel ter ad instanciam partis adverse, partem meam gravando laboribus longis et magnis expensis, prorogastis.

Item, cum litigatoribus per iudicem assignari debeat utrique parti locus eque comodosus, vos in limitibus alterius partis, cui continue adheretis, locum per favorem partis adverse elegistis.

Pag. 85. Item, quia dominus rex Romanorum etc. in sua pronuncciacione facta granicierum et limitum per comissarios per eum ad hoc destinandos discuti debere pronuncciavit; sed quia vos estis solus et unicus in tam magno negocio concernente totam Christianitatem et limites illarum parcium, quas Christianus populus multo cruore et labore acquisivit, in quo negocio multum necessario plures viri circumspecti et prudentes et solum Deum pre oculis habentes requiruntur [10], cum eciam pluralis locucio, duorum numero ad minus debeat esse contenta.

Item, quia testes gentiles et infideles et eorum iuramenta supersticiosa, in quibus iurant per salutem [11] domini sui, per bestias et per iumenta et multa alia in-

---

[1] Mylna cytacja; ma bydź: Decreti secunda pars, Causa VI, Questio I, Can. XXI: Quero ergo, quis peccet gravius etc. — [2] Decreti prima pars, Distinccio L, Can. XIV: Ponderet unusquisque sermones suos etc. — [3] Decr. sec. pars, Causa II, Questio I: Deus omnipotens, ut nos etc. — [4] Kodeks ma familia. — [5] Czytaj Pisten, czyli Beisten; zob. str. 137 przyp. 7. — [6] Obca poprawka. — [7] Tak samo. — [8] Tak samo. — [9] Tak samo. — [10] Obca poprawka z requirunt. — [11] utem w salutem obca poprawka.

conveniencia, admisistis et recepistis non obstante legittima excepcione per[1] procuratorem Ordinis proposita, quam perperam procedendo repulistis, et hec omnia in dicti domini mei magistri et sui Ordinis maximum preiudicium ac gravamen ac tocius Christianitatis et katholice fidei irreparabile dampnum et periculosissimam iacturam. Et quamvis ab inicio ex aliquibus supradictis disparibus affeccionum causis indubitanter sensit pars Ordinis animum vestrum parti adverse plus quam sibi fore inclinatum, modo quia manifestissime ex causis supra deductis, quarum alique de novo et nuper ad domini mei magistri generalis et sui Ordinis noticiam devenerunt, claro clarius percipitur et constat, quod favor vester, quem erga dictam partem concepistis non decreverit, sed pocius pro sui convalescencia incrementum suscepit, sicut de die in diem non minuitur, sed augetur:

Ideo ego Casper Schuenpflug[2] procurator, procuratorio nomine dictorum dominorum meorum, quo supra, vos tamquam suspectum recuso vosque iudicem, assessorem seu delegatum aut auditorem sive tractatorem causarum prenominatarum habere penitus pertimesco, protestorque, quod coram vobis nequaquam per amplius intendo comparere. Protestor insuper de nullitate processus prius per vos habiti in Cauwen sive alibi, et si ad aliquos alios actus de facto, cum de iure non possitis, pendente huiusmodi recusacione procedere curaretis, de nullitate eorum simili modo protestor, salvis eciam omnibus excepcionibus tam dilatoriis quam declinatoriis, loco et tempore proponendis. Prefatas vero causas vel aliquas earum, que ad huiusmodi recusacionis iustificacionem sufficere possunt et debeant, coram serenissimo et illustrissimo principe ac domino, domino Sigismundo Hungarie et Romanorum rege etc. ac reverendissimis in Christo patribus ac illustribus principibus sacri imperii electoribus me et partem meam offero probaturum. Protestor de emendacione, correccione, addicione, minucione etc.

Ex adverso dominus Dadziboius cantor Plocensis, procurator dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie, peciit dominum iudicem, ut[3] non obstantibus ipsorum excepcionibus recusatoriis dignaretur ad ulteriora procedere; et eadem hora procurator dominorum ducum obtulit articulos, de quibus infra videbitur.

Et quia vidit iudex, quod procurator Cruciferorum elegit arbitros recusacionis Pag. 86.
alios, quam arbitrum principalem, item quia predictus procurator elegit arbitros recusacionis dominum regem Romanorum et electores simul, quos non erat possibile facile convocare, interlocutus est, quod recusacio illa erat frivola et ad fugiendum iusticiam ordinata; ideo dixit, se procedere velle[4] ad instantes peticiones procuratoris ducum Mazovie. Qui procurator statim obtulit articulos qui videbuntur inferius, nichilominus prefigens diem crastinam partibus, et eadem die dixit se velle deliberare de causis recusacionum, qui deliberavit modo[5] suprascripto. Et quia Cruciferi minabantur ruinam iudicis, iudex abstraxit se ab eisdem.

Deinde veniens procurator Cruciferorum predictus, hostio hospicii iudicis affixit appellacionem huius tenoris:

Cum oppressis vel opprimi metuentibus salubre appellacionis remedium legis auctoritate sit concessum, hinc est quod ego Casper Schawenpflug[6] canonicus ecclesie Warmiensis, procurator et procuratorio nomine magnifici et religiosi prin-

---

[1] Obcy dodatek. — [2] Kodeks ma Schuenpsbig. — [3] ut obca poprawka z et. — [4] W Kodeksie non. — [5] W Kodeksie motu. — [6] Kodeks ma Schawenpsug.

cipis, fratris Henrici de Plawen Ordinis beate Marie Domus Theutunicorum Ierosolimitani magistri generalis et tocius Ordinis sui, non recedendo a recusacione mea, sed eidem forcius inherendo, coram vobis domino Benedicto de Macra in utroque iure licenciato dico et propono, quod licet hodie ex certis legittimis, veris et racionabilibus causis vos tamquam subarbitrum recusaverim vestrumque examen et alia inde sequenda declinaverim, nichilominus vos domine Benedicte, a predictis malis non declinando, sed mala malis cumulando, recusacioni ex causis legittimis in ea expressis absque ipsius inspeccione seu leccione non detulistis et ad ulteriora processistis, michique nomine quo supra comminando in hec verba prorumpistis: Indubie ego procedam, et dabo[1] vobis apostolos refutatorios. Edoctusque ex huiusmodi et preteritis gravaminibus et malis, futura pericula declinare propono, timeoque partem meam in futurum per vos vestrumque processum, propter recusacionem de persona vestra, ut premittitur debite, iuridice et ex causis legittimis factam, verisimiliter plus posse gravari; ideo, ne ad aliquos actus ulteriores huiusmodi recusacione pendente procedatis, ego Casper procurator predictus nomine procuratorio dominorum meorum predictorum ex dicta vestra responsione me senciens gravatum, ab eadem, a vobis et a vestro processu et aliis gravaminibus exinde sequendis, ad illustrissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem etc. arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem principalem in hiis scriptis provoco et appello, apostolosque instanter, instancius, instantissime, sepe, sepius et sepissime licet unico verborum contextu peto, si quis sit qui michi eos dare velit: salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, nuncciandi etc.

Et quia iudex recessit de illo loco, citavit Cruciferos ad Czechanow misitque citacionem una cum salvo conductu ducum Mazovie. Et creavit sibi iudex die XVII mensis Marcii nunccios ac portatores citacionis magistri ac salvi conductus eiusdem, scilicet Iacobum et Martinum nobiles de Symochors, qui iuraverunt coram iudice, quod debeant eas[2] fideliter presentare.

Decima nona die mensis Marcii in Czechonow Iacussius heres de Smossarz Plocensis diocesis, nunccius seu portator literarum suprascriptarum, de presentacione litere salvi conductus et citacionis prescriptarum[3] talem fecit relacionem: quod predictas duas literas in Comorowgrod[4] in illa parte fluminis Cruciferorum (dederat) cuidam inhabitatori ibidem, rectori aliorum incolarum in ibidem et collectori mellium in illo districtu, qui dictis literis receptis mox ad dominum magistrum eas portare se dixit, qui magister erat tunc in Ridburg[5] a Conco per duo miliaria vel circa, et
Pag. 87. presente Semet[6] | presentavit talem citacionem:

Quamvis die Iovis fuisset assignatus terminus dies crastina, tamen quia partes noluerunt inter se concordare de graniciebus, iudex distulit et dedit partibus terminum secunda feria post Reminiscere, que fuit XXI dies mensis Marcii, et quia locus Muculburg erat iudici et partibus periculosus, gravis et desertus[7], citavit partes ad comparendum in Czechonow.

In qua die, scilicet secunda feria, comparens termino procurator dominorum ducum de Mazovia primo obtulit procuratoria sufficiencia horum tenorum:

---

[1] W Kodeksie do. — [2] Obca poprawka. — [3] Takaż poprawka z prescriptorum. — [4] Na str. 167, w. 5 od d. Camorowgrod. — [5] Tamże w. 2 od d. Gnydburg. — [6] Tamże w. ostatni Semach. — [7] Może m. Willenberg, tu poprzekręcane w rozmaity sposób.

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, die Martis XV mensis Marcii, hora Terciarum vel quasi, in villa dicta Rudowfk[1] in domo honesti viri Gregorii Plocensis diocesis personaliter constitutus serenissimus princeps et dominus, dominus Iohannes Dei gracia dux senior Mazovie illustris, modo, via, iure, causa et forma, quibus melius potuit et debuit, fecit, constituit et sollempniter ordinavit suum verum et legittimum ac indubitatum procuratorem, actorem, factorem negociorum suorum gestorum et nunccium specialem, wenerabilem virum dominum Daczbogium cantorem ecclesie Plocensis, citra[2] revocacionem alterius procuratoris presentem[3] et acceptantem, in causa seu causis, quam habet vel habiturus est cum magnifico principe, domino Henrico de Plawen Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum magistro generali de Prussia et Ordine ipsius circa limitacionem granicierum, metarum et gadium et ipsorum terminorum terre sue Mazovie coram magnifico et strennuo viro, magistro Benedicto de Macra dominoque de Czuchz utriusque iuris licenciato, per sanctissimum principem dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem necnon Hungarie, Dalmacie, Croacie regem iudice, commissario et subarbitratore delegato, specialiter deputato; dans et concedens dicto procuratori plenum mandatum et omnimodam potestatem, cum potestate substituendi, agendi, defendendi, libellum seu libellos vel alias summarias peticiones offerendi, iuramentum de veritate dicenda et quodcunque aliud licitum iuramentum in animam ipsius constituentis prestandi et ex adverso prestare petendi, litem contestandi, respondendi et responderi petendi, contradicendi, duplicandi, triplicandi, quadruplicandi, allegandi, articulandi, ponendi, defectus et crimina opponendi, declarandi et declaracioni respondendi et a parte adversa respondendi et responderi petendi, testes producendi et produci videndi ipsosque ad iuramentum et ad examinandum petendi, testibus partis adverse et eorum dictis contradicendi, interrogatoria contra testes partis adverse offerendi ac excepciones contra literas seu quascunque alias probaciones adverse partis ponendi et admitti petendi, sentenciam seu sentencias[4] tam interlocutorias quam diffinitivas ferri petendi, audiendi et ab eis seu earum altera si opus fuerit appellandi, apostolos petendi, appellacionem seu appellaciones prosequendi, ac amicabiliter componendi, transsigendi[5], paciscendi, expensas in lite factas vel faciendas petendi, procuratorem vel procuratores unum vel plures loco sui substituendi et eum ac eos revocandi tociens quociens necesse fuerit seu oportunum, iterum in se onus procuracionis reassumendi si visum fuerit utile, eciam si mandatum exigat magis speciale, et generaliter omnia alia et singula faciendi, que ipsemet constituens faceret vel facere posset, si premissis aut aliquo premissorum personaliter interesset: promittens predictus constituens michi notario sollempniter stipulanti ratum, gratum atque firmum tenere et habere, quidquid per dictum procuratorem aut substitutum seu substitutos ab eo factum, actum vel ordinatum fuerit in premissis et quolibet premissorum, sub bonorum suorum ypoteca.

Super quibus omnibus et singulis, prefatus dominus constituens a me notario publico infrascripto peciit sibi confici unum vel plura publicum seu publica instru-

---

[1] Rudowko p. Bielskiem. — [2] Obca poprawka. — [3] Takaż poprawka z presente. — [4] as w sentencias poprawka. — [5] transsigend. poprawka z transfigend. Wszystkie gerundia kładzie tu Kodeks w czwartym przypadku zam. w drugim.

ag. 88. mentum | seu instrumenta. Acta sunt hec anno, Indicione, pontificatu, die, mense, hora, loco, quibus supra, presentibus strennuis militibus Bolesta de Cuchari Wiszogrodensi[1], Dobeslao Plocensi, Stanislao Szawkrensi[2] iudicibus, Stanislao subiudice Wiszgrodensi, Wigando Warsz Wiznensi[3], Nadbor[4] Czechonoviensi[5] vexilliferis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus alias Wladimirus Petri de Szychlino clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, predictis procuracioni, constitucioni una cum prenominatis testibus dum sic agerentur et fierent presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis consignavi in fidem et testimonium omnium et singulorum manu propria premissorum.

Tenor secundi procuratorii:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo duodecimo, Indicione quinta, die vero XIX mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno ipsius tercio, hora Terciarum vel quasi, in castro Plocensi et in caminata seu dormitorio serenissimi principis (et) domini, domini Semoviti Dei gracia ducis Mazovie, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia constitutus personaliter idem serenissimus princeps et dominus, dominus Semovitus Dei gracia dux Mazovie etc. citra revocacionem aliorum procuratorum suorum, per ipsum ubilibet constitutorum, omnibus melioribus modo, via, iure, stilo et consuetudine, quibus potuit et debuit, fecit, posuit et constituit et prout melius potuit sollempniter ordinavit suos et dicti ducatus sui ac dominiorum et literarum suarum veros, legittimos et indubitatos procuratores, actores, factores et negociorum suorum gestores ac nunccios speciales et generales, ita quod specialitas generalitati non deroget nec vice versa, videlicet honorabilem virum dominum Daczboium cantorem ecclesie Plocensis et validos viros Adam de Szelona[6] et Stanislaum de Sczhetrzegow[7] heredes militesque suos fideles Plocensis diocesis, presentes et huiusmodi onus procuracionis in se sponte recipientes, quemlibet in solidum, ita quod non sit melior condicio occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter prosequi valeat et finire, ad deducendum, exponendum, allegandum, proponendum omnes et singulas iniurias, combustiones, cremaciones bonorum mobilium et inmobilium ipsius et ducatus sui ac dominiorum et terrarum suarum, hominum interfecciones, incaptivaciones, pecorum et pecudum recepciones, rapinas et spolia communiter et divisim, ablaciones, depopulaciones civitatum, villarum, passuum et locorum desolaciones et dampna et interesse, limites s[i]ve[8] granicies, privilegiorum, consuetudinum ac iurium et iurisdicionum usurpaciones, derogaciones et prohibiciones, ac molestias, vexaciones et impedimenta sui ducatus et dominiorum ac terrarum suarum per venerabiles viros Henricum de Plawen magistrum generalem et Ordinem suum ac subditos ipsorum Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum de Prussia illatas, datas, ablatas et prestitas, ac illata, data, ablata et prestita, coram magnifico ac egregio utriusque iuris doctore domino Benedicto de

---

Kodeks ma: [1] Wiszgegradensi, [2] Szawtrensi (de Zawkrze), [3] Wien (de Wizna), [4] Nodborg, [5] Czethomoniensi (de Ciechanów). — [6] Zielona; w Płockiem są 3 wsie tego nazwiska. — [7] Może Strzegów w Mławskiem. — [8] sue w Kodeksie.

Macra dominoque de Czuchz, per serenissimum principem et[1] dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie, Dalmacie et Croacie etc. regem ac inter serenissimos principes et dominos, dominos Wladislaum eadem gracia regem Polonie et Allexandrum alias Witholdum supremum ducem Lithwanie prelatosque et subditos ac regnum Polonie et dominia ac coadiutores ipsorum, parte ex una, ac inter dictos magistrum et Ordinem et coadiutores ipsorum super premissis | dampnis, iniuriis, spoliis, rapinis, cremacionibus, combustionibus, Pag. 89.
depopulationibus, graniciis, privilegiis terrarum, civitatum, villarum et dominiorum ac quibuscunque impedimentis, parte ex altera, per ipsas partes ut dicitur hincinde electum et assumptum ac nominatum, compromissorum subdelegato sive comissario ac ad videndum et conspiciendum, discuciendum et diffiniendum omnia et singula premissa et quodlibet premissorum communiter vel divisim deputato; dans et concedens dictis suis procuratoribus et cuilibet ipsorum communiter vel divisim super premissis et quolibet premissorum communiter et divisim super (sic) plenam, liberam, omnimodam et expeditam potestatem sive facultatem, coram prefato domino Benedicto ac aliis quibuscunque, (qui) per dictum serenissimum principem dominum Sigismundum regem comissarium subdelegati fuerint[2] comissariis, ac coram ipso domino rege comparendi ac premissa omnia et singula communiter vel divisim deducendi, exponendi, proponendi et proposita et deducta prosequendi, necnon ad agendum, defendendum, libellos sive peticiones sumarias dandum et offerendum et oblata revocandum, litem contestandum, iuramentum calumpnie et de veritate dicenda et aliud quodlibet iuramentum[3] licitum et honestum in animam ipsius prestandum, ponendum, articulandum, posicionibus et articulis respondendum, omnia producendum, contra omnia dicendum, excipiendum et contradicendum, testes, literas, instrumenta et quecunque probacionum genera producendum, testes contra se producendum et productos iurare videndum et contra eos et eorum dicta dicendum, crimina et defectus apponendum et probandum, causas et causam et excusaciones sue absencie et quodlibet aliud impedimentum si necesse fuerit proponendum et allegandum, terminos prorogandum et de novo ordinandum, iudicis officium implorandum, beneficium restitucionis in integrum et absolucionem simpliciter et ad cautelam petendum et obtinendum, duplicandum, triplicandum et quadruplicandum, declarandum, contra declaraciones excipiendum et dicendum, attestaciones et dicta testium publicari videndum, factum contrarium contra ante publicacionem testium proponendum et proposita prosequendum, partis adverse absenciam et contumaciam accusandum, in causa seu causis renuncciandum et concludendum, ius interlocutorium et sentenciam ac sentencias tam interlocutorias, arbitrales quam eciam diffinitivas proferri petendum et audiendum et ab ipsis et ab alio quocunque gravamine sibi illato vel inferendo si opus fuerit provocandum, appellandum et reclamandum et ab ea seu eis resiliendum, et iterum aliam seu alias appellacionem seu appellaciones emittendum, prosequendum, intimandum, insinuandum et notificandum, apostolos cum instancia qua decet petendum et requirendum, decretos expensarum exigendum, recipiendum et ipsas taxari petendum et super eis iurare videndum, et generaliter omnia et singula dicendum, procurandum, gerendum, exercendum, que veri et legittimi procuratores et ad talia constituti possint et debeant facere, dicere et procurare et gerere

---

[1] et ręką Kodeksu dodane. — [2] W Kodeksie subdelegatum fuit. — [3] Kodeks ma sacramentum.

et exercere in premissis et quolibet premissorum communiter et divisim ac dependentibus et emergentibus ex eis, que necessaria fuerint quomodolibet seu eciam oportuna et que ipsemet constituens diceret, faceret, gereret et procuraret et exerceret, dicere, facere, gerere vel procurare et exercere posset, si premissis omnibus et singulis personaliter interesset, eciam si que sint, que mandatum magis exigant speciale; unum quoque vel plures procuratorem vel procuratores in premissis omnibus seu eorum aliquo, prout ipsis videbitur expedire, loco sui substituendum, eciam ante litem contestandum vel post, similem eis vel quantam voluerit dare potestatem, ac eciam substitutum se substituendo revocandum et huiusmodi procuracionis officium in se reassumendum, et si necesse fuerit, iterum alium seu alios procuratorem seu procuratores substituendum, tociens, quociens, quando et prout visum fuerit expedire: promittens michi notario publico sollempniter stipulanti firme et perpetue habiturum, quidquid per dictos suos procuratores aut substitutos seu substituendos ab ipsis actum, factum et procuratum fuerit in premissis et quolibet premissorum, volens idem dominus constituens dictos suos procuratores aut substitutos seu substituendos ab ipsis relevare ab omni onere satisdandi, promisitque insuper iudicio sisti et iudicatum solvi in omnibus suis punctis et clausulis sub rerum suarum mobilium et inmobilium, presencium et futurarum sub (sic) ypoteca. Super quibus omnibus et singulis, prefatus constituens a me notario publico infrascripto peciit sibi confici unum vel plura publicum vel publica instrumentum seu instrumenta et hoc presens publicum instrumentum. Acta[1] sunt hec anno, Indicione, die, mense, pontificatu, hora et loco, quibus supra, presentibus strennuis ac nobilibus viris Stanislao alias Grad palatino, Andrea de Golczevo[2] castellano, Sassino de Trapki[3] subcamerario Plocensi, laycis diocesis Plocensis, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Pag. 90. Et ego Stanislaus Mroceslai de Gnathowicze clericus Poznaniensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, (*hic aliquae lineae desunt*).

Item produxit omnia verbo[4] predictos dominos et causam ipsorum tangencia et protestatus est, quod vellet omnia producere temporibus et loco oportunis in scriptis. Et idem procurator accusavit contumaciam partis adverse non comparentis[5], licet ultra horam debitam expectate, peciitque nunccium ad citandum testes ad probandum articulos die Iovis per ipsum productos. Et datus est Petrus notarius cause per iudicem ad citandum dictos testes. Tenor autem articulorum est talis:

Ad effectum ut nobilitas vestra[6] informetur summarie de graniciębus et limitibus, dividentibus terras et dominia serenissimorum principum[7], dominorum Iohannis et Semoviti seniorum ducum Mazovie cum terris et dominiis magnifici principis domini[8] magistri et sui Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum, inferius ut sequitur describuntur[9] et sequntur isto modo, veluti eciam in litera[10] magnifici viri bone memorie domini Ludolfi Kung (sic), magistri generalis dicti Ordinis, realiter et veraciter deducuntur et describuntur:

Et primo in hiis locis incipiendo a vado dicto Szegrz in Polonico et in Pruthenico dicto Singubrast[11], descendendo fluvium Orzicz usque ad silvam dictam Raduka, ascendendo ulterius et tenendo silvam a sinistris usque ad finem dicte silve,

---

[1] W Kodeksie Anno. — [2] Gulczewo p. Płockiem. — [3] Trębki p. Zakroczymem. — [4] Obca poprawka z verba. — [5] com obca poprawka. — [6] vestra obcy dodatek. — [7] um obca poprawka. — [8] Kodeks ma dominorum. — [9] Obca poprawka z rescrib. ntur. — [10] Zob. poniżéj na str. 182. — [11] Bród przez Orycz na drodze z Janowa do Niborka.

et ulterius procedendo quousque pervenitur usque ad flumen dictum Wanczatha[1] ubi influit flumen dictum Piisz[2], deinde maiorem riwlum eiusdem fluvii Wanczatha ascendendo usque ad lacum ubi fluvius dictus ortum habet, deinde usque ad originem riwli dicti Choyana[3] et ab ipso fluvio quanto direccius ad fluvium Leyk[4], et abinde directe eundo ad fluvium dictum Bebrza[5], et ulterius usque ad ortum suum; et huiusmodi granicie[s] supra descripte tendunt versus fines terrarum Russie.

Item pono et dico, quod prefati domini duces Iohannes et Semovitus fuerunt et hodie sunt in possessione omnium et singulorum limitum[6] et granicierum ac terrarum et fructuum versus ducatum Mazovie[7] et circa prefatas granicies et limites consistencium et iacencium, et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item pono, quod predicti domini Iohannes et Semovitus anno Domini millesimo CCCC^{o} II° in castro Strzosbork[8] magistro[9] Conrado[9] literam vobis offerendam magistri Ludolfi predecessoris eiusdem, in qua granicies continentur, presentaverunt, qua visa et intellecta, predictus magister Conradus ipsam approbavit et iuxta ipsius litere tenorem granicies ipsas reformare promiserat de consensu suorum comendatorum.

Item pono, quod postea illustrissimo principi domino Wladislao regi Polonie iuxta eiusdem litere continenciam, eciam de consensu suorum comendatorum, reformare predictas granicies promiserat, et in preiudicium ipsorum dominorum ipsum facere distulit; quod est probabile, publicum, notorium et manifestum. l'ag. 91.

Item pono et probare volo, quod[10] circa fundacionem et ereccionem turris Slothoria[11] dicte predictum dominum Iohannem ducem captivaverunt, quamplures suos milites et clientes interfecerunt et omnia bona in clenodiis, auro et argento et aliis bonis receperunt.

Item prefixit iudex terminum crastinam diem partibus ad producendum testes et ad videndum iurare eosdem.

Item ad producendum omnia, si que contra invicem producere vellent, et hoc gracia[12] partis[13] Cruciferorum absencium, terminum ad crastinam diem prorogavit, et protestatus est faciendo, quod ulterius expectare nollet.

Die Martis XXII mensis Marcii dominus Daczboyus cantor Plocensis, procurator dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie, coram domino Benedicto iudice delegato in Czechonow in hospicio dicti domini Benedicti produxit articulos pro parte sua super graniciebus et metis Mazovie, quos in proximo preterito termino verbo produxerat salvo sibi iure addendi, minuendi, corrigendi, et peciit procurator predictus dictum dominum Benedictum subarbitratorem, quatenus super predictis articulis dignaretur testes recipere et eosdem iurare.

Item eadem hora procurator predictus produxit verbo omnes articulos, in quibus atemptata continentur contra dominos duces supradictos et eorum subditos, post treugas pacis ultimo ante Thorun factas et eciam post execucionem sentencie sanctissimi principis domini regis Romanorum, per Cruciferos et eorum subditos.

---

[1] Wicenta, lewy przypływ Pyszu. — [2] Pysz, p. p. Narwi. — [3] Strumień zwany od wsi Chojnowa, jedno z źródeł Matlaka, p. p. Bobru. — [4] Łyk, p. p. Bobru. — [5] Bobr, p. p. Narwi. — [6] mit w limitum obca poprawka. — [7] zo w Mazovie tak samo. — [8] m. Brodnica (Strassburg) — [9] o na końcu obu wyrazów obca poprawka. — [10] quod obcy dodatek. — [11] Złotorja nad Narwią p. Tykocinem. — [12] gracia obca poprawka. — [13] Obca poprawka z parti.

Item eadem die de vespere produxit omnes articulos in specie eadem hora, et iudex cum assessore prefixit predicto procuratori, ut produceret testes et alia munimenta, si que haberet, citata parte Cruciferorum ad videndum iurare testes et ad contradicendum eisdem et instrumento; articulorum autem tenor erat talis:

Coram vobis nobili et egregio viro domino Benedicto de Macra dominoque de Czuchz, iudice sub[de]legato subarbitratoreque et comissario, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum semper augustum et Hungarie regem, iudicem principalem, arbitrum et arbitratorem et amicabilem compositorem transmisso et deputato pro audiendo, examinando, exequendo, testes recipiendo etc.[1] et aliis omnibus et singulis communiter vel divisim displicenciis, controversiis, dampnis, limitacionibus granicierum, deduccionibus, invasionibus, occupacionibus, usurpacionibus quarumcunque rerum et possessionum, necnon declaracione literarum et privilegiorum inter inv[i]ctissimum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc. ac preclaros principes, Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie, Iohannem et Semovitum Mazovie seniores ac Bo-
Pag. 92. guslaum Stolpensis terrarum duces et nonnullos alios | ipsorumque subditos et vasallos, ab una, et venerabilem magnificumque virum, dominum Henricum de Plawen magistrum generalem Ordinis sancte Marie Ierosolimitani Domus Theutunice, ab altera partibus, ego Daczbogius procurator et procuratorio nomine inclitorum principum, dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie predictorum, posiciones et articulos infrascriptos do, produco et exhibeo contra et adversus dictos dominos magistrum Henricum ac suum Ordinem et conventumque (sic), in hac parte adversarios, et contra quamlibet partem pro eis legittime intervenientem et (contra) contenta in eis coniunctim et divisim, et de quolibet eciam narrative et dispositive et in quantum faciunt pro parte ipsorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie predictorum, et contra partem adversam, non aliter et non alio modo; et ut cicius ad effectum debitum ipsi articuli deduci videantur, peto eis per partem adversam medio suo iuramento respondere, et si negati fuerint, peto partem dictorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum ad probandum admitti, non astringens eos ad aliquam superfluam probacionem, sed ad ea dumtaxat, que sufficiunt pro eorum victoria.

In primis pono et probare intendo, quod in provincia Gneznensi est predictus ducatus vocatus et appellatus ducatus Mazovie, habens predictos illustres dominos naturales ipsum ducatum ab eorum singulis predecessoribus naturaliter et actualiter possidentes, necnon civitates, castra, opida ac terras latas et longas, cum regno Polonie et terris Prussie ac Russie confinantes et ab ipsis distinctas et limitatas; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo nominibus quibus supra, quod a X, XX, XXX, XL, L et centum annis citra et ultra, de iure, usu et consuetudine legittime prescripcionis inconcusse et inviolabiliter observate, omnes et singule[2] terre[2], ville[2], campi[2], agri[2], lacus, stangna, borre[2], silve[2], apisteria sive mellificia cum universis eorum utilitatibus, circa granicies et limites infrascriptas ante concordiam infrascriptam iacentes, et ultra, spectabant et pertinebant ad inclitos principes et dominos duces Mazovie, predecessores predictorum dominorum ducum qui pro tempore

---

[1] W Kodeksie transmissum et deputatum per audiendum — i examinandum exequendum testibus recipiendum ex. — [2] Ostatnia litera jest obcą poprawką.

fuerunt, ac hodie spectant et pertinent communiter et divisim ad modernos duces, dominos Iohannem et Semovitum suprascriptos, racione et nomine eorum ducatus predicti; et ita fuit tentum, habitum, reputatum et servatum, ac tenetur, habetur, reputatur et servatur publice, notorie et manifeste.

Item pono, dico et probare intendo nominibus quibus supra, quod de anno Domini M° CCC° XLI°, citra et ultra, orta fuit gravis dissensio et controversia inter serenissimum principem, principem bone memorie dominum Semovitum, awm dictorum dominorum modernorum ducum Mazovie, ex una, et felicis recordacionis[1] magnificum virum, dominum Ludolfum Kenig dictum, magistrum generalem Ordinis fratrum sancte Marie Ierosolimitani Domus Theutunicorum Ordinemque ipsius predictum, de et super certis limitibus infrascriptis et eorum occupacione[2], ab altera partibus; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod prefati domini bone memorie Semovitus dux et Ludolfus magister, cupientes bono zelo dissensiones et displicencias ipsas evitare ac in bona pace et amicicia mutuo permanere, ad certam super ipsis limitibus et graniciebus devenerunt concordiam, ordinacionem et perpetuam unionem, ipsamque concordiam seu unionem certis literis patentibus ipsius magistri perpetuis temporibus firmaverunt fines ac limites inter dictum ducatum Mazovie | et terram Prussie Pag. 93. in dicta litera realiter describendo; cuius litere tenor in supplementum et loco articulorum sequitur in hunc modum:

In[3] nomine Domini amen. Ut maior fides gestis adhibeatur negociis, expedit

---

[1] s obcy dodatek. — [2] ne w occupacione obcy dodatek. — [3] W Königsberg Königl. Staatsarch., Schiebl. XIX/a, Nr. 75, znajduje się kopja tego dokumentu, któréj warjanty pod tekstem Kodeksu podane są tu w przypiskach. Odpowiedni dokument księcia Ziemowita znajduje się w temże Archiwie, Schiebl. 57, Nr. 39, w kopji na papierze i oprócz tego w Małym Kopjarjuszu przywilejów Zakonu A. 99, fol. 170 v., którego warjanty pod tekstem papierowéj kopji tu podajemy w przypiskach.

In nomine Domini amen. Ut maior fides gestis adhibeatur negociis, expedit ut conscripcione litterarum, que veritatis continent testimonium, lucide roborentur. Ea propter noverint universi presentes et posteri presencium noticiam habituri, quod nos Semovitus Dei gracia dux Mazovie[a] et dominus Wiznensis[b], omnem materiam ambiguitatis et dissensionis, que inter religiosos viros dominum magistrum generalem et fratres[c] Ordinis Hospitalis beate Marie Domus Theutonice Ierosolimitani, ex una, et nos parte ex altera actenus[d] vertibatur[e] ex parte graniciarum inter terras eorundem magistri generalis et fratrum, et nostras, amputare et decidere cupientes, antedictas granicias[f] accedente unanimi consensu et bona voluntate predictorum[g] dominorum magistri generalis et fratrum et nostro dinstinximus in hunc modum: videlicet primo incipiendo a vado in Prutenico[h] Singurbrast et in Polonico Egers nominato, deinde descendendo fluvium Aritcz[i] usque ad silvam dictam Raduka, eundo ulterius et tenendo silvam a sinistris, que tota manet in parte fratrum, usque ad finem dicte silve et ulterius procedendo directe usque ad fluvium dictum Wicento ubi influit Pissam, deinde maiorem rivulum eiusdem fluvii Wicento ascendendo usque

[a] Mały Kop. Masovie. — [b] M. K. Wisenensis. — [c] et fratres braknie w M. K. — [d] hactenus. — [e] vertebatur. — [f] granicies. — [g] W pap. kop. pndictorum, w M. K. predictorum. — [h] Pruthenico. — [i] Aricz.

ut[1] conscripcione literarum, que veritatis continent[2] testimonium, lucide roborentur. Ea propter noverint universi presentes et posteri presencium noticiam habituri, quod nos frater Ludolphus[3] Kunig[4], Ordinis fratrum Hospitalis sancte Marie Domus Theutunice[5] Ierosolimitani magister generalis, omnem materiam ambiguitatis et dissensionis, que inter inclitum principem dominum Semovitum[6] ducem Mazovie[7] et dominum Wisznensem[8], ex una, nos quoque ac fratres nostros et[9] Ordinem parte ex altera actenus vertebatur ex parte granicierum[10] inter[11] terras eiusdem domini ducis et nostras ac Ordinis[12], amputare et decidere cupientes[13], antedictas granicies[14] accedente unanimi consensu et bona voluntate prefati domini ducis nostraque[15] et fratrum nostrorum distinximus[16] in hunc modum: videlicet primo incipiendo a vado in Pruthenico[17] Singubrast[18] et in Polonico Szigerzs[19] nominato, deinde descendendo fluvium Orzycz[20] usque ad silvam dictam Raduka, eundo[21] ulterius et tenendo silvam a sinistris, que tota manet in parte fratrum, usque ad finem dicte silve, et ulterius procedendo directe usque ad fluvium dictum Vincenta[22] ubi influit Pissam[23], deinde maiorem riwlum[24] eiusdem fluvii Vincenta[25] ascendendo usque ad locum ubi idem fluvius ortum habet, deinde usque ad originem dicti[26] riwli[27] dicti[28] Choyna[29], et ab ipso fluvio[30], quanto direccius ire[31] potest[32], ad vadum Likke[33] et

---

ad locum ubi idem fluvius ortum habet, deinde usque ad originem rivuli dicti Choyna, et ab ipso fluvio quanto direccius iri potest ad vadum dictum Likke, et abinde directe eundo usque ad fluvium dictum Bebra, eundem fluvium Bebra ascendendo usque ad locum ubi dictus fluvius ortum habet[k]: volentes prescriptas granicias per nos heredesque et successores nostros perpetuis temporibus inviolabiliter observari. In quorum[l] omnium testimonium et certitudinem firmiorem, sigilla nostrum et filioli nostri domini Boleff[m] ducis Mazovie et domini Plocensis, qui omnibus prescriptis presencialiter affuit et ipsa una nobiscum approbavit, presentibus sunt appensa. Datum et actum in curia Bratian[n] anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tercio[o], sabbato proximo ante diem beati Martini episcopi et confessoris, presentibus hiis testibus: comite Ninoguco[p] (!) castellano Wiznensi, Paulo dicto Warda castellano Cechonoviensi[q], Dadzibogone subcamerario Plocensi, Arnoldo iudice Mazo.[r], Domacho[s] iudice Plocensi, Ninogneo vexillifero et Gunoldo subpincerna Mozoviensi[t] et aliis fide dignis. 1343 Nov. 8.

[k] Zobacz na str. 180. — [l] horum. — [m] Boleslai. — [n] Brathian, zamek komendorski nad Drwęcą powyżéj Kurzątnika. — [o] M° CCC° XLIII°. — [p] Ninogneo. — [q] Czechnoviensi. — [r] Mazoviensi. — [s] Domantho (Domaratho). — [t] Mazoviensi.

[1] W Kodeksie obca poprawka. — [2] continet w kopji. — [3] Ludolfus Cunig w kopji. — [4] u w Kunig w Kodeksie obca poprawka. — [5] Thewtonice w kopji. — [6] Semuvitum tamże. — [7] Maszovie tamże. — [8] Wysenensem tamże. — [9] ac tamże. — [10] graniciarum tamże. — [11] W Kodeksie obca poprawka. — [12] Tak samo. — [13] Tak samo. — [14] granicies ma w kopji nad e dopisane a. — [15] nostroque w kopji. — [16] distincsimus tamże. — [17] Prutenico tamże. — [18] Singurbrast tamże. — [19] Sgers tamże. — [20] Orycz tamże. — [21] W Kodeksie obcy dodatek. — [22] Vicento w kopji. — [23] W Kod. obca poprawka. — [24] rivulum w kopji. — [25] Vicento tamże. — [26] W kopji braknie — [27] rivuli tamże. — [28] W Kodeksie obcy dodatek. — [29] y w Choyna w Kod. obca poprawka. — [30] Tak samo. — [31] iri w kopji, w Kod. obca poprawka. — [32] W Kod. obca poprawka. — [33] Licke w kopji.

abinde directe eundo usque ad fluvium dictum Bebra[1], eundem fluvium Bebra[1] ascendendo usque ad locum ubi dictus fluvius ortum habet: volentes predictas[2] granicies[3] per nos, fratres[4] et successores nostros perpetuis temporibus inviolabiliter observari. In quorum omnium[5] testimonium et certitudinem firmiorem, presentes dedimus
1343 appensione sigilli nostri roboratas. Datum et actum anno Domini M° CCC° XLIII°,
Nov. 8. sabbato proximo ante diem beati[6] Martini confessoris. Huius rei testes sunt honorabiles et religiosi[7] viri[7], fratres[8] nostri in Deo dilecti, Henricus de Boventen[9] magnus commendator, Theodricus de Spira comendator[10] in Thorun, Henricus de Mencz[11] comendator in Hosterrode[12], Iohannes comendator in Goluba[13], Betko[14] comendator in Schonense[15], Petrus de Muro advocatus de Nuemmark[16], dominus Henricus Sambiensis ecclesie canonicus noster capellanus[17], Henricus de Lewinsteyn[18], Hebreardus[19] Grife[20], Henricus de Kranischsvelt[21], Iohannes de Valkensteyn[22] socii nostri, Saulus et Iohannes notarii nostri et quamplures alii fide digni fraterque Iohannes provisor in Morin[23] etc.[24].

Item pono et probare intendo, quod prefatus bone memorie dominus Semovitus dux Mazovie, iuxta descripcionem et designacionem, sicut in proxima litera superius descripta plenius declaratur, fuit et erat quampluribus annis, et moderni domini duces Iohannes et Semovitus fuerunt et quilibet eorum fuit et est communiter et divisim in pacifica possessione omnium et singularum terrarum circa dictos limites versus ducatum Mazovie iacencium, cum omnibus et singulis villis, campis, silvis, borris, rubetis, mellificiis sive apisteriis, venacionibus, paludibus et ceteris aquarum decursibus, et cum omnibus et singulis eorum fructibus, proventibus, redditibus ac utilitatibus universis, salvis impedimentis[25]; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo nominibus quibus supra, quod prefati domini magister et Ordo predictos dominos duces in dicta concordia (et) unione super limitibus et terris, ad predictum ducatum Mazovie ut prefertur spectantibus, perturbaverunt et molestant, impediverunt et impediunt, ac fecerunt et faciunt, quominus de dicta concordia et unione et ordinacione supradictis gaudere possint ac eorum terras supradictas ac fines et limites valeant pacifice possidere; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod sub anno Domini M° CCCC° II° in castro Pag. 94.
Strosberg Culmensis diocesis illustres principes Iohannes et Semovitus duces Mazovie predicti, cum magnifico viro domino Conrado Iungingen magistro generali

---

[1] e w Bebra w Kodeksie obca poprawka. — [2] prescriptas w kopji. — [3] granicias tamże. — [4] fratresque tamże. — [5] W Kod. obcy dodatek. — [6] b w beati tamże obca popr. — [7] Ostatnie i w religiosi i w viri tamże obca popr. — [8] fratres aż do magnus comm. obcy dodatek tamże na brzegu. — [9] Bovencen w kopji. — [10] Tamże wszędzie commendator. — [11] Meicz tamże. — [12] Osterrode tamże. — [13] W Kodeksie obca popr. — [14] Tak samo. — [15] T. s., Schonensee w kopji. — [16] W Kodeksie obca poprawka, w kopji Newenmargt. — [17] cappellanus w kopji. — [18] y w Kodeksie obca popr., w kopji Lebensteyn. — [19] Eberhardus tamże. — [20] W Kod. obca popr., w kopji Gryfe. — [21] W Kod. obca popr., w kopji Kranisfeldt. — [22] W Kod. obca popr. — [23] Tak samo. (Murzynno p. Inowrocławiem). — [24] W kopji w miejscu etc. stoi przekreślone quiquidem. — [25] W Kodeksie silvis impedimentis; zob. str. 138, w. 3.

Ordinis predicti personaliter constituti, eidem magistro dictam literam magistri Ludolfi Kenig dicti super designacionem (sic), ordinacionem (sic) finium et limitum (cum) sufficienti descripcione terrarum ducatus Mazovie et terrarum Prussie presentaverunt, qui quidem dominus Conradus magister ipsam literam cum comendatoribus tunc sibi adessentibus sibi legi et in wlgari exponi fecit, qua lecta, exposita, audita et sane intellecta, maturo consilio prehabito[1] ipsam literam non negavit, sed omnino fatebatur et approbavit, dixitque, quod in simili forma literam aliam a sereno principe domino Semovitó, awo predictorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie, crederet se habere, et iuxta tenorem dictarum literarum vellet granicies renovare et signare; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod predictus magister Conradus de anno Domini M° CCCC° septimo illustrissimo principi et domino Wladislao regi Polonie moderno ac predicto domino Iohanni duci Mazovie promiserat et firma fide spoponderat, predictas grenicies in suprascripta litera domini Ludolfi reformare et renovare; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod predictus magister Conradus ipsam limitacionem ex quibusdam causis ad effectum deducere de die in diem distulit in preiudicium dominorum ducum non modicum et gravamen; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod de iure, stilo, usu et conswetudine ligittime prescripta, et a tanto tempore cuius inicii seu contrarii in memoria hominum non existit, terra sive districtus Culmensis iure hereditario et proprietatis[2] ac directo[3] dominio spectabat et pertinebat ad illustrissimum principem bone memorie dominum Conradum ducem Mazovie et Cuyavie, spectabat et pertinebat racione ducatus Mazovie; et ita fuit et est verum, publicum, notorium etc.

Item pono et probare intendo, quod de anno Domini M° ducentesimo XXII°, citra vel ultra, felicis recordacionis illustris princeps dominus Conradus dux Mazovie, Cuyavie, Dobrinensis et Culmensis, ad laudem Dei omnipotentis et eius gloriose Genitricis virginis Marie ad expungnandos inimicos fidei Christiane venerabiles fratres Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum Hospitalis Ierosolimitani ad terram Culmensem predictam vocavit, et in eadem terra Culmensi solempnem ecclesiam kathedralem sufficienter dotando erigi et fundari per Sedem apostolicam procuravit dicte terre Culmensis pociorem partem donando, et residuam partem dictis fratribus et Ordini eorum pro eorum victu atque expungnacione infidelium ibidem confinancium Pruthenorum liberaliter applicavit; quibus cooperando in pungna ipsosque defendendo eisque multipliciter subveniendo, ampliores terras infidelium prefato Ordini acquisivit, propter quod non est dubium, dictum Semovitum (sic) et suos successores legittimos, qui pro tempore fuerunt et hodie sunt, ius patronatus[4] ipsius ecclesie Culmensis et Ordinis habuisse et habere de iure, ac ipsos dominos duces, qui pro tempore fuerunt, et modernos dominos duces Iohannem et Semovitum fuisse et esse veros et legittimos patronos et predictum ius patronatus habentes in ecclesia et Ordine supradictis; et ita fuit et est tentum, habitum, ac habetur, tenetur et reputatur palam, publice et notorium.

---

[1] Obca poprawka z prehabita. — [2] W Kodeksie proprietas. — [3] Pierwotne directo zmieniła mylnie obca ręka na directum. — [4] W Kodeksie ius upionatus.

Item pono et probare intendo, quod de premissis omnibus et singulis est publica vox et fama.

Secuntur iniurie domino Iohanni duci illate. Pag. 95.

Item dico et probare intendo, quod de anno Domini millesimo tricentesimo sexagesimo tercio, citra et ultra, XXII die mensis N., sereno principe domino Semovito pye recordacionis predictorum dominorum ducum Iohannis et Semoviti patre in hac labilitate vite[1] peregrinante, Cruciferi nescitur quo spiritu ducti castrum Novigrod[2] temere et perperam ignis voragine combuserunt, homines utriusque sexus in numero XXX, quosdam nobiles et quosdam de rusticali genere procreatos perimerunt[3]; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et dico, quod de omnibus et singulis suprascriptis (est) eciam publica vox et fama.

Item pono et probare intendo, quod de anno Domini M° CCC° LXXXIII°[4]
Sept. 18. feria sexta post festum Exaltacionis sancte Crucis, predicti Cruciferi villam predicti domini Iohannis ducis Przewos[5] dictam devastaverunt, Mislconem eiusdem ville et Gregorium, Wassilonem, Thosz filium Mycossy, inhabitatores et villanos dicte ville, interfecerunt et unum puerum in ignem proiecerunt et omnia[6] ipsorum[7] de valore quinquaginta sexagenarum Pragensis monete abstulerunt et ad proprias domus (sic) deduxerunt. Hanc iniuriam estimaverunt et estimant predicti ad centum milia florenorum; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo (et) volo nomine[8] quo supra, quod de eodem anno, de quo supra, aliam villam predicti domini ducis Iohannis wlgariter dictam Lawky[9] in favillam[10] redigerunt, Iasskonem, Albertum Dzeworconis et Arnoldum ac Mirkam mulierem et Iohannem, inhabitatores eiusdem ville, pedibus sursum suspendentes interimerunt et omnem substanciam ipsorum ad valorem quinquaginta sexagenarum secum abduxerunt; et (hoc) fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo et volo nomine quo supra, quod de anno Domini M° CCC° LXXVII° predicti Cruciferi Petrum dictum Mazon, Dzivisz[11] et Stanislaum dictum Taraslovicz, Petrum dictum Ossep, XXII die mensis Aprilis interfecerunt et bona ipsorum ad valorem XXX sexagenarum grossorum rapuerunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod de anno Domini millesimo CCC° LXXIX, citra et ultra, cum predictus dominus Iohannes dux in dominiis et terris propriis turrim seu fortalicium Slothoria cognominatum edificasset et de novo construxisset, ipsi Cruciferi predictum dominum Iohannem ducem Mazovie, nescitur quo spiritu ducti, ymmo malivolo, captivaverunt et captivum per diversa loca satis temere[12] et pudorese (sic) nudipedem in equo positum hincinde pertraxerunt, suos milites, clientes et ceteros quamplurimos suos subditos circa ipsum tunc existentes satis enormiter

---

[1] Obca poprawka z vita. — [2] m. Nowogród nad Narwią. — [3] Voigt Gesch. Pr. V, p. 165. — [4] W Kodeksie M° LXXXIII°. — [5] Przewoz pod Ostrołęką. — [6] a w omnia obca poprawka. — [7] i w ipsorum tak samo. — [8] W Kodeksie eosdem. — [9] Obca poprawka z Lawla, pewnie Ławy p. Ostrołęką; następne miejscowości na str. 63 w przypiskach. — [10] Obca poprawka z lam na favillam. — [11] W Kodeksie Dzonisz. — [12] Obca poprawka z tem.

interfecerunt, plagis ceciderunt, manibus a tergo tamquam fures ligaverunt, pecunias, clenodia in auro et argento ipsius domini ducis et suorum subditorum, arma et singula eorum bona ad valorem duorum milium sexagenarum grossorum receperunt, amicabili concordia inter ipsum dominum ducem, ex una, et magistrum Ordinemque suum tunc durante, parte ab altera, et insuper ipsam turrim ignis voragine consumpserunt et omnia ablata ad propria dominia deduxerunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Pag. 96. Item pono et probare intendo, quod de anno Domini millesimo CCCC V° in die Martini confessoris, videlicet XI[1] die mensis Novembris, predicti Cruciferi villam predictam Ploczsk predicti domini Iohannis ducis devastäverunt, scultetum de nobili genere procreatum in ipsa villa interfecerunt et ceteros homines plagis et wlneribus afflixerunt et afflictos de singulis bonis spoliaverunt ipsaque spolia ad proprias domos inique et perperam deduxerunt et deducta hucusque contra Deum et iusticiam retinent ad valorem centum quinquaginta sexagenarum grossorum occupata; et[2] ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo et volo nominibus quibus[3] supra, quod in lacubus ipsius domini ducis Iohannis dictis Grayewo[4] Iohannem piscatorem spoliaverunt, Nicolaum dictum Mirzwa interfecerunt, quindecim tunnas piscium, duas sexagenas pecuniis in paratis, quindecem recia wlgariter dicta drgubicza et multas res alias ad valorem quinquaginta sexagenarum[5] grossorum anno Domini millesimo CCCC V in vigilia Omnium Sanctorum receperunt; et ita fuit et est verum, publi- Oct. 31.
cum, notorium et manifestum.

Item pono et probare volo, quod de anno Domini M° CCCC VII° et de aliis annnis continue consequentibus subditos ipsius domini Iohannis ducis, de Novogrod et de Wisna habitatores de mellibus, Martinum ad valorem decem sexagenarum, Iacobum patrem suum de sex sexagenis grossorum spoliaverunt, Bartholomeum dictum Sepeto eciam de mellibus in valore XV sexagenarum spoliaverunt et Akpey eciam sex sexagenas receperunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod predicti Cruciferi in lacubus, borris, venacionibus quamplures piscatores submerserunt, mellifices et venatores interfecerunt, pisces et ferinas rapuerunt, que actenus propter eorum pluralitatem describi non possunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod infrascriptos subditos ipsius domini Iohannis ducis, de Novogrod Thoczconem, Bartholomeum, Mathiam, Sobeslaum, Romanum, Nicolaum, Clementem et Petrum starosta in locis venacionum captivaverunt, captivari procuraverunt et de rebus ipsorum in valore duarum sexagenarum eosdem contra Deum et iusticiam spoliaverunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Secuntur attemptamenta post concordiam in Ranczansz anno Domini millesimo CCCC IIII facta, citra et ultra.

Item pono et probare intendo, quod in dominiis ipsius domini ducis Iohannis certos terrigenas in eorum villis arestantes, ipsos interfecerunt et ad eorum walvas

---

[1] W Kodeksie VI. — [2] Obca poprawka z ut. — [3] W Kod. quo. — [4] Jezioro pod m. Grajewo w Łomżyńskiéj. — [5] Obca poprawka z sexagen's.

proprias suspenderunt, et quamplurima spolia tunc circa eosdem peremptos ablata ad eorum domos proprias deduxerunt et deducta contra Deum et iusticiam ad valorem XX sexagenarum grossorum retinent occupata; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et probare intendo, quod sub anno Domini millesimo CCCC IX Pag. 97. Cruciferi opidum Czechonow[1] et alia opida, villas, possessiones et quamplura bona in valore viginti milia sexagenarum grossorum in favillam redigerunt, ipsorum opidorum et villarum (inhabitatores) sexus utriusque ignominiose et pudenter tractaverunt, quamplures masculos interfecerunt, wlneraverunt, virgines defloraverunt, mulieres tam coniugatas quam solutas violenter oppresserunt, eciam ecclesias et molendina cremaverunt et innumerabiles molestias diversorum locorum inhabitantibus intulerunt durantibus federibus[2]; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item[3] pono et probare intendo nomine quo supra, quod postquam predictus Barthosius per fratrem germanum eiusdem Mathie ad comendatorem de Holbingo fuisset et esset minus iuste delatus et detentus, ac per cives ibidem de Holbingo fideiussus in ipsa caucione, predictus Bartholomeus fugam recepit, quo fug[i]ente predicti fideiussores bona sua et singula receperunt et pro eodem Mathia interfecto penitus nichil fecerunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

1409 Mart. 5. Item dico et pono et probare intendo, quod de eodem anno, quo supra, feria tercia proxima post dominicam Reminiscere thabernator de Malawesz[4] in dominio ipsorum Cruciferorum iacenti Albertum Dobroslai de Czechonow cum socio suo interfecit, ab ipso Alberto interfecto centum et XX sexagenas, receptis rebus aliis circa ipsum Albertum tunc habitis, latrociniter recepit; qui quidem thabernator postquam ad comendatorem in Hosterod fuisset et esset in eodem malifico (sic) evocatus et palam coram ipso comendatore est confessus, quia ipsum Albertum cum familiari ipsius comendatoris interfecit, ipse comendator cum ipso malefico iusticiam[5] omnino denegavit et ipsum inpunitum[6] abire dimisit; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item pono et dico, quod durantibus federibus predictis quemdam nobilem et unum kmetonem subditi ipsorum Cruciferorum interfecerunt et spoliaverunt, et ipsa spolia pro ipsorum usibus reservaverunt; et ita fuit et est verum.

Item nomine quo supra pono et dico, quod quidam Philippus, preco sive ministerialis predicti comendatoris de Osterod, Dobroslai (sic) captivavit et captivum intruncando multimode contra Deum oppressit, et ab eodem de anno Domini M° CCCC XII de bonis et rebus pro una sexagena grossorum extorsit; et ita fuit verum.

Item pono et probare intendo, quod de anno Domini M° CCCC° XII supradicto sculteti de villa Pranthnicza[7] in dominio ipsorum Cruciferorum sita[8], Iacobum opidanum Wiszegradiensem de XX et dimidia sexagenis grossorum durantibus federibus

---

[1] W Kodeksie Czechon. — [2] Zobacz na str. 21. — [3] Przed tym, opuszczono tu cały ustęp, ustęp zaś następujący, tu bardzo zepsuty, znajduje się poprawnie wraz z poprzednim na str. 192. — [4] Może Małdaniec pod Szczytnem (Ortelsburg). — [5] ti i a w iusticiam obca poprawka. — [6] Obca poprawka. — [7] Prątnica p. Lubawą. — [8] W Kodeksie supra.

spoliaverunt, et ipsas pecunias contra Deum et iusticiam propriis usibus usurpaverunt; et ita fuit et est verum.

Item pono et dico, quod die Martis post festum sancti Michaelis, quarta die mensis Octobris vel quasi, de anno Domini M° quo supra, inhabitatores ville Semelno in terra predictorum Cruciferorum Albertum dictum Slothky[1] cum bonis suis arestatum hostiliter apprehenderunt et apprehensum trucidaverunt, spoliaverunt et de dimidia tercia sexagena grossorum et X grossis spoliaverunt, ipsiusque pecunias usurpaverunt et usurpant; et ita fuit et est verum.

Item dico et propono, quod de anno Domini proximo quo supra, quidam Albertus et Mathias ibidem de Gemelno[2] cum eorum complicibus Iacobum, Stanislaum et Iohannem predicti opidi Wisechgradiensis opidanos deprehensos de universis bonis
Pag. 98. ad valorem sexaginta grossorum spoliaverunt |, wlneraverunt et ligatos in lacum proiecerunt et tercium (?) socium ipsorum submerserunt (et) ibidem relinquerunt; et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item dico et pono, quod de anno Domini millesimo CCCC XI ultima die mensis Octobris, vel quasi, in eadem villa Gemelno, durantibus ipsis federibus, Iohannem et Mathiam predicti opidi Wisechgradensis hostiliter invasos maligno ducti spiritu perimerunt et XV sexagenas grossorum, preter alias res ad valorem aliarum[3] XV sexagenarum spoliaverunt; et ita fuit et est verum.

Item pono nomine quo supra et probare intendo, quod de anno Domini proxime (sic) quo supra, XXIII die mensis Iunii, subditi ipsorum Cruciferorum Swanchne relicte fabri Iohannis de Czechonow in distancia unius miliarii opidi Dambrowno[4] ipsis federibus durantibus novem boves valoris novem[5] sexagenarum hostiliter receperunt, et eosdem boves contra Deum et iusticiam usque modo retinent occupantes; et ita fuit et est verum, publicum, notorium.

Item dico et probare volo, quod de anno Domini M° CCCC X° in Helbingo, Iohanne fabro predicto Czechonoviensi opidano viam universe carnis ingresso, comendator ibidem in Helbingo quinquaginta sexagenas grossorum minus iuste recepit, aliis rebus exceptis ad non modicum valorem se extendentibus, et ipsas pecunias cum rebus actenus[6] retinent occupatas[7]; et ita fuit et est verum.

Item dico, propono, quod omnia et singula superius descripta communiter et divisim fuerunt et sunt vera, notoria, publica et manifesta, de quibus est publica vox et fama.

Item pono et dico ac probare intendo, quod (super) huiusmodi graniciebus pro parte predictorum dominorum Iohannis et Semoviti coniunctim, ac super aliis omnibus et singulis communiter et divisim dampnis, displicenciis, spoliacionibus, bonorum et rerum usurpacionibus, homicidiis et aliis, pro parte dicti domini Iohannis ducis ego Daczbogius procurator procuratorio nomine do et exhibeo (predictos articulos) melioribus modo, via, iure, materia, forma et consuetudine, quibus dari possint.

Item protestatur: quod licitum sit michi huiusmodi articulos corrigere, addere, minuere, revocare, et si opus fuerit, de novo dare, tociens, quociens fuerit oportunum.

---

[1] Kod. ma Slochly; zob. str. 192. — [2] Powyżéj było Semelno; pewnie Jemiołowo (Mispelsee) pod Ostrodem. — [3] Obca poprawka z aliorum. — [4] m. Dąbrówno (Gilgenburg). — [5] e w novem obca poprawka. — [6] s w actenus tak samo. — [7] occupatas z occupantes tak samo.

Quare pro parte predictorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie predictorum communiter et divisim ego Daczbogius procurator nomine procuratorio quo supra peto, per vos dominum Benedictum de Macra etc., prefati serenissimi ac illustrissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis[1] et semper augusti et regis[1] Hungarie comissarium et subdelegatum in causa et causis, que coram dicto domino Sigismundo rege tamquam arbitro, arbitratore et amicabili compositore inter illustrissimum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie ac predictos Iohannem et Semovitum duces Mazovie prefatosque et subditos ipsius domini regis et corone regni Polonie et coadiutores suos, parte ex una, et venerabilem et religiosum virum, dominum Henricum magistrum generalem et Ordinem suum ipsiusque coadiutores, parte ex altera, hincinde communiter electum et assumptum, aut per eandem regiam maiestatem diffiniri, decerni, sentenciari, arbitrari et laudari et per vestram sentenciam diffinitivam sive arbitratoriam pronuncciari: predictam ordinacionem, concordiam, unionem et limitacionem, superius in litera predicti domini magistri Ludolphi plenius descriptam, fuisse et esse canonicam, licitam et honestam suumque debuisse | et debere sortiri debitum effectum, Pag. 99
dictasque terras, agros, campos, intra designacionem[2] limitum supradictam[3] versus dictum ducatum Mazovie contentos, predictis dominis Iohanni et Semovito ducibus Mazovie adiudicandos fore et per vos adiudicari, dictisque magistro et Ordini in predictis terris nullum ius competisse neque competere, ipsisque dominis magistro et Ordini inde et super oppressionibus, perturbacionibus, occupacionibus et impedimentis, usque ad sentenciam diffinitivam sepedicti Sigismundi Romanorum et Hungarie regis silencium quantum de iure imponendum fore et per vos imponi, et nichilominus ipsum magistrum et Ordinem ipsorumque subditos ad satisfaciendum pro rapinis, spoliis, combustionibus, homicidiis et aliis dampnis superius descriptis, per ipsum magistrum et suos subditos tam antiquis quam tempore treugarum pacis factis[4] et illatis, iuxta taxas et summas, prout huiusmodi taxe et summe communiter et divisim sunt supra deducte et testificate, condempnandos fore et per vos condempnari, ipsumque magistrum et Ordinem ac subditos eorum communiter et divisim ad solvendas huiusmodi taxas seu summas sub penis formidalibus et caucionibus ydoneis compellendos fore et per vos compelli debere. Item petit dictus procurator procuratorio nomine quo supra, pronuncciari, decerni et diffiniri et arbitrari: ius patronatus[5] in dictis dominis magistro et Ordine ac in ipsa ecclesia kathedrali Culmensi, spectasse et pertinuisse et spectare et pertinere de iure debere, racione dotacionis et fundacionis supra deductarum[6], ad prefatos dominos Iohannem et Semovitum et ad successores eorum legittimos racione ipsius ducatus Mazovie, ac ipsos fuisse et esse veros et legittimos patronos magistri et Ordinis ac ecclesie Culmensis supradicte: vestrum benignum officium super premissis humiliter implorando; salvo iure addendi, minuendi, mutandi, corrigendi et alios (articulos) de novo dandi aliisque iuris beneficiis per omnia semper salvis etc.

Et protestatur.

Item[7] pono et probare intendo, quod illustris princeps bone memorie dominus Conradus, dux Mazovie, Cuyavie, Dobrinensis et dominus Culmensis, vocavit fratres

---

[1] s w regis obcy dodatek. — [2] Za designacionem przekreślone seu. — [3] Obca poprawka z supradictum. — [4] W Kodeksie facte. — [5] patronatus obca poprawka na miejscu skrobanem. — [6] W Kodeksie deductis. — [7] Zob. powyżej na str. 185.

sancte Marie Domus Theutunicorum Hospitalis Ierosolimitani ad terram Culmensem predictam, et ibidem sollempnem ecclesiam kathedralem sufficienter dotando erigi[1], donando ecclesie predicte, et residuam partem terre predicte Chulmensis fratribus et Ordini eorum pro eorum victu atque expungnacione infidelium ibidem confinancium liberaliter aplicavit; quibus cooperando, in pungna ipsos defendendo eisque multipliciter subveniendo, ampliores[2] terras infidelium prefato Ordini acquisivit, propter quod non[3] est dubium, in[4] dictum Conradum et suos successores legittimos et modernos, dominum Iohannem et Semovitum duces Mazovie illustres, ius patronatus ipsius ecclesie Chulmensis et Ordinis habuisse et habere de iure: et premissa petit per sacratissimam maiestatem regis Romanorum et Hungarie regis suamque arbitralem sentenciam diffiniri ac declarari. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Secuntur articuli pro parte illustris ducis Iohannis Mazovie et suorum subditorum super iniuriis producti, quorum[5] tenor est talis:

Item[6] primo, quod tempore domini ducis Semoviti antiqui, awi predicti domini Iohannis ducis, Cruciferi castrum Novogrod in favillam redigerunt, in quo triginta personas nobilium et ignobilium interfecerunt et multam substanciam ibidem receperunt.

Pag. 100. Item villam Przevossz dictam devastaverunt, Mislokonem, Gregorium dictum Pauloca cum Andrea filio suo, Micosium Cottowicz dictum, Szleconem, Wassilonem et Cussonem filium Micossy dicte ville interfecerunt et puerum in ignem proiecerunt, et omnia bona tunc per ipsos habita rapuerunt.

Item aliam villam dictam Lawki predicti domini Iohannis ducis ignis voragine consumpserunt, Iasconem, Albertum Dzeworconis, Arnoldum, Miskonem, Iohannem et Mircam mulierem interfecerunt et aliquos ex eis pedibus sursum suspenderunt, et singula bona eorum propriis usibus usurpaverunt.

Item ipsi Cruciferi Petrum Mazan, Drzenusch et Stanislaum dictum Tharcischkovicz et inhabitatores Vyschnenses interfecerunt de ibidem, et singula bona eorum rapuerunt.

Item ipsi Cruciferi villam wlgariter Ploczk dictam devastaverunt, scultetum nobilem interfecerunt et multos alios villanos ipsius ville plagis afflixerunt[7], et omnem substanciam quam habuerunt receperunt.

Item in lacu ipsius domini Iohannis ducis Iohannem piscatorem spoliaverunt, Nicolaum dictum Mirzwa interfecerunt, quindecim tunnas piscium ac duas sexagenas grossorum duas sexagenas (sic) et XV gulgustra de rethibus et quamplura bona eorum minus iuste receperunt.

Item in borris domini ducis Iohannis[8] predicti inhabitatoribus de Nowigrod et de Wisznit, videlicet Martino ad decem sexagenas, Iacobo patri eiusdem ad sex grossorum sexagenas, Barthkoni dicto Scheptoni ad XV sexagenas grossorum et Lippey eciam sex sexagenas grossorum in parata pecunia receperunt mella eorundem rapiendo.

---

[1] Słowa tu opuszczone zob. na str. 185. — [2] ores w ampliores obca poprawka. — [3] quod non tak samo. — [4] in obcy dodatek. — [5] W Kodeksie cuius. — [6] Porównać to co następuje z stroną 186 i nast. — [7] afl w afflixerunt obca poprawka. — [8] S obcy dodatek.

Item multos venatores, piscatores, mellifices, quorum numerum exprimere non valeo pro presenti, interfecerunt, submerserunt.

Item inhabitatores ville Novigrod, videlicet Koslonem[1], Barthkonem, Mathiam, Sobeslaum, Romanum et Nicolaum, Clementem et Petrum in locis venacionum ipsius d(omini) S(emoviti) ducis captivaverunt, et ab eis de rebus in valore duarum sexagenarum violenter rapuerunt.

Item in dominio ipsius domini ducis certos terrigenas in walwis ipsorum suspenderunt, et omnia bona eorundem interfectorum abstulerunt.

Item Czechonow opidum et alia opida et villas et possessiones combuserunt, inhabitatores ipsorum locorum interfecerunt, wlneraverunt, virgines defloraverunt, mulieres tam coniugatas quam solutas violaverunt, ecclesias et molendina cremaverunt et diversas molestias in diversis locis intulerunt attemptatas post concordiam ante Thorun factam.

Item Mathiam Iohannis de Czechonow thabernator de Curkanno et Barthosius[2] de Nidbursz (sic) interfecerunt et bona ipsius rapuerunt.

Item Andream Dobroslai de Czechonow ministerialis comendatoris de Osterod captivavit, et ab eo de rebus ad valorem unius sexagene receperunt.

Item dico, quod postquam quidam Barthosius per Andream fratrem Mathie Pag. 101.
pridem interfecti fuisset ad comendatorem delatus in Osterod propter homicidium predictum, tunc idem Barthosius fuit propter ipsorum homicidium arestatus et ad caucionem fideiussorum missus, quo Barthosio fugiente, ipsi fideiussores omnia bona sua receperunt et pro ipso interfecto penitus nichil fecerunt.

Item thabernator de Malawesz Albertum Dobroslai de Czechonow metsecundum interfecit et ab ipso Alberto C et viginti sexagenas grossorum recepit, exceptis rebus valoris non modici.

Item comendator predictus de Osterrod super eodem interfecto iusticiam ministrare denegavit.

Item quidam Philippus sive ministri (sic)[3].

Item scultetus[4] de villa Pranthnicza Iacobum opidanum Wiszegrad[iensem] de duabus sexagenis et XL grossis spoliaverunt (sic).

Item pono, quod Swanchnam relictam Iohannis fabri de Czechonow unum miliarium ante Dambrowno[5] de novem bobus subditi ipsorum Cruciferorum spoliaverunt.

Item inhabitatores ville Gemelno Albertum dictum Slothki de Wiszegrod de XX una cum media sexagenis grossorum spoliaverunt.

Item pono, quod Iohanne predicto de Czechonow in Helbingo viam universe carnis ingresso, comendator de ibidem L sexagenas grossorum aliis rebus exceptis recepit, et actenus circa se retinet occupatas.

Item pono et probare intendo, quod post concordiam Thoruniensem anno eodem Cruciferi intencione malingna et nocendi proposito, regno et ducatui Mazovie transitus viarum omnibus mercatoribus et quibuscunque aliis negociatoribus de ducatu Mazovie et regno et alias undecunque et quomodolibet[6] transeuntibus in suis passibus et limitibus per expressam prohibicionem et mandatum: ne quispiam ad eos de du-

---

[1] Na str. 187 było Thoczconem. — [2] W Kodeksie Ratosinus; zobacz poniżéj. — [3] Zob. na str. 188. — [4] Na str. 188 sculteti. — [5] Kodeks tu ma Dambrolbus. — [6] Obca poprawka z quemodolibet.

catu Mazovie et regno seu aliunde per eundem ducatum transiens, ad eorum terram per passus predictos ad eos intraret, seu de ipsorum subditis aut per terras eorundem aliunde transiens negociacionis causa et alia, ad ducatum veniret: quam prohibicionem nobili viro domino Silamo (?) iudici, subiudici et procuratori castri et districtus Czechonoviensis intimaverunt, et districcius[1] per advocatum de Szodawo[2] et fflager[3] de Nigborg, fratres Ordinis predicti: ne incolas ducatus intrare permitteret ad Prussiam: quam eciam prohibicionem per presens fecerunt, et demum tempore aliquo post de ducatu negociatores ac alios[4] abstinuerunt intrare Prussiam gwerram repeti suspicantes, et rerum ablacionem, sicuti in pluribus contigit[5], formidantes.

Item pono et probare intendo, quod post pronuncciacionem arbitralis[6] sentencie serenissimi principis, domini regis Romanorum etc., ac eius execucionem quoad omnium passuum et viarum inter partes liberam apercionem per vos domine Benedicte factam, Cruciferi quatuor tunnas allecium, emptas pro coquina domini Iohannis ducis Mazovie in Nidborg opido, ipsi Cruciferi dicta allec[i]a educi Mazoviam non permiserunt, sed inpedientes liberum transitum viarum, arestaverunt et educi prohibuerunt.

Pag. 102. Item unam tunnam cerevisie emptam in Nideborg, in passu Comorowigrod arestaverunt et receperunt, propter quod non est dubium eos penam comisisse.

Item et eadem die dominus iudex prefixit domino duci Semovito terminum sexta feria sequenti, que fuit dies Veneris XXIIII mensis Marcii. Similiter citavit partem Cruciferorum ad probandum suos (sic) granicies contra dominum Semovitum et ad proponendum alia, si que haberent contra eundem; et statuit iudex cum assessore locum in opido Radzonow[7] prope granicias Plocensis diocesis ad predicta peragenda; in propinquiori tamen loco tribunal esse non potuit propter exercitum Cruciferorum, ibi circa granicies tunc iacentem.

Adveniente autem die Veneris XXIII (sic) mensis Marcii, iudice constituto in loco et sedente pro tribunali cum assessore, obtulit procurator prefati ducis suos articulos pro parte Semoviti ducis predicti; quorum tenor sequitur in hec verba:

Coram vobis nobili et egregio viro domino Benedicto de Macra dominoque de Czuchz, iudice subdelegato subarbitroque et comissario per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum regem semper augustum et Hungarie regem, iudicem principalem, arbitrum et arbitratorem et amicabilem compositorem transmisso et deputato[8] pro audiendis, examinandis, testibus recipiendis et aliis omnibus et singulis communiter et divisim displicenciis, controversiis, dampnis, limitacionibus granicierum, deduccionibus, invasionibus, occupacionibus, usurpacionibus quarumcunque rerum et possessionum, necnon declaracione[9] rerum et literarum et privilegiorum inter invictissimum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc. ac preclaros principes, dominos Allexandrum alias Vitholdum Magnum ducem Lithwanie, Iohannem et Semovitum Mazoviensis[10] ac Boguslaum Stolpensis[11] terrarum duces et nonnullos alios ipsorumque subditos et vasallos, ab

---

[1] Obca poprawka z distric. — [2] m. Działdowo (Soldau). — [3] W Kodeksie efflager, zamiast et Pfleger. — [4] W Kodeksie alii. — [5] Obca poprawka z contingit. — [6] Kodeks ma arbitralem. — [7] m. Radzanów w Mławskiem. — [8] Kodeks ma transmissum et deputatum. — [9] Kodeks ma declaracionem. — [10] Kodeks ma Mazovie. — [11] Kodeks ma Stolpensium.

una, et venerabilem magnificumque virum dominum Henricum, magistrum generalem Ordinis sancte Marie Ierosolimitani Domus Theutunice, ab altera partibus, ego Daczbogius cantor ecclesie Plocensis, procurator et nomine procuratorio inclitorum principum, dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie predictorum, posiciones et articulos infrascriptos do, produco et exhibeo contra et adversus dictos dominos magistrum Henricum ac suum Ordinem et Conventum, in hac parte adversarios, et contra quamlibet personam[1] pro eis legittime intervenientem, eciam dispositive et in quantum faciunt pro parte ipsorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum Mazovie predictorum, et contra partem adversam, et non aliter nec alio modo; et ut cicius ad effectum ipsi articuli deduci videantur, peto eis per partem adversam medio suo iuramento responderi, et si negati fuerint, peto per partem dictorum dominorum Iohannis et Semoviti ducum ad probandum admitti, non astringens eos ad aliquam superfluam probacionem, sed ad ea dumtaxat, que sufficiunt pro eorum victoria optinenda.

In primis ponit et probare intendit procurator procuratorio nomine quo supra, quod granicie[s] seu mete vere atque limites, dividentes terram dictam Saffkrze[2] ad ducatum Mazovie spectantem et terras dominorum magistri et Ordinis predictorum, sunt iste et secuntur isto modo:

Et primo incipiendo a vado dicto in Polonico Strzegrz et in Pruthenico dicto Szimgubrast existente in fluvio dicto Orzicz, et ab ipso vado directa linea eundo versus septentrionem usque ad ortum dicti fluvii Nyda[3], et ulterius descendendo dictum fluvium Nyda versus occidentem usque ad opidum dictum Nidborg inclusive (sic), et deinde descendendo dictum fluvium Nyda versus[4] occidentem usque ad opidum dictum Szoldow[5] exclusive, et ulterius | descendendo ipsum fluvium Nyda usque ad Pag. 103.
villam Nyczsko[6] inclusive, et deinde ducit descendendo usque ad villam dictam Curia[7] exclusive, et ibi venit ad aliud flumen dictum Ffkra, quod flumen non fluit sed stat in loco suo, videlicet in alveo antiquo et priori; et ulterius ducit ad aliud flumen dictum Vel[8], et ulterius ipsum flumen ascendendo versus occidentem usque ad lacum seu stangnum quod nominatur eodem nomine Vel[9], et ulterius ipsum lacum ascendendo versus occidentem usque ad finem ipsius lacus, et ulterius a dicto lacu sive stangno directa linea transe[u]ndo per terram versus occidentem usque ad concurrenciam seu confluenciam duorum fluviorum, quorum unus dicitur Gorznicza[10] et alius dicitur Bremicza[11]. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium; et ibi concurrerunt fines granicierum et limitum regni Polonie, ducis Semoviti seu ducatus Mazovie, ac dominorum magistri et Ordinis, videlicet cum terra Prussie.

Item ponit et probare intendit, quod a tanto tempore, cuius inicii seu contrarii memoria hominum non existit, et ultra centum annos, de iure, usu, stilo et consuetudine legitime prescripta omnes et singule terre, ville, silve, borre, venaciones, lacus, stagna, fluvii, molendina cum eorum diversis pertinenciis, infra granicies sive limites proxime descriptos versus ducatum Mazovie contente, spectaverunt et

---

[1] sonam w personam obca poprawka. — [2] Ziemia Zawkrze wzięła nazwisko od rz. Wkra, praw. przypływu Bugu. — [3] rz. Nida, górny bieg Wkry. — [4] versus obcy dodatek. — [5] m. Działdów (Soldau). — [6] Nieck p. Kuczborgiem. — [7] Nowydwór (Neuhof) p. Lidzbarkiem (Lautenburg). — [8] Welle, l. p. Drwęcy. — [9] Jezioro na zachód pod Lidzbarkiem. — [10] Gorznica, strumień wypływający z jeziora pod m. Gurzno, łączący się z — [11] Branicą, lewym przypływem Drwęcy.

pertinuerunt iure hereditario et vero dominio ad preclaros principes, dominos duces Mazovie qui pro tempore fuerunt, racione et nomine ducatus Mazovie, ac hodie spectant et pertinent ad modernum dominum Semovitum ducem Mazovie racione dicti ducatus; et ita fuit habitum, tentum et reputatum, ac tenetur, habetur et reputatur[1] palam, publice et notorie.

Item ponit et probare intendit, quod dicti domini duces Mazovie, qui pro tempore[2] fuerunt, a tanto tempore dictas terras et villas cum earum[3] pertinenciis suprascriptis infra granicies, fines et limites suprascriptas (sic) naturaliter et actualiter iure hereditario ac pleno dominio pacifice possederunt[4], quantum sufficit de iure usque ad legitimam prescripcionem; et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item[5] ponit et probare intendit, quod dicti domini duces Mazovie, qui pro tempore[6] fuerunt, a tanto tempore dictas terras et villas cum earum[7] pertinenciis suprascriptis infra granicies, fines et limites suprascriptos naturaliter et actualiter iure hereditario ac pleno dominio pacifice possederunt, quantum sufficit de iure usque ad legitimam prescripcionem; et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit dictus procurator, quod magnifici viri magister et Ordo de Prussia supradicti, qui pro tempore fuerunt, communiter et divisim, nescitur qua intencione ducti, contra Deum et iusticiam de facto, cum de iure non possent, multas terras cum omnibus et singulis suis pertinenciis longe ultra granicies, fines ac limites suprascriptos[8] versus ducatum Mazovie violenter et iniuriose mala fide et sine aliquo iusto tytulo occupaverunt et detinuerunt, ac hodie modernus dominus magister cum Ordine suo detinent et occupant in maximum preiudicium dicti domini Semoviti ducis, et ipsorum magistri et Ordinis anime non modicum detrimentum.

Item[9] ponit et probare intendit, quod de anno Domini M° CCXXII°[10], citra et ultra, felicis recordacionis illustris princeps dominus Conradus, dux Mazovie, Cuyavie, Dobrinensis et Culmensis, ad laudem Dei omnipotentis et eius gloriose genitricis virginis Marie et ad expungnandos inimicos fidei Christiane, wenerabiles fratres Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum Hospitalis Ierosolimitani ad terram Culmen[sem] predictam vocavit, et in eadem terra Culmensi sollempnem ecclesiam kathedralem sufficienter dotando erigi et fundare per Sedem apostolicam procuravit, dicte terre Culmensis pociorem partem donando, et residuam partem dictis fratribus et Ordini
Pag. 104. eorum | pro eorum victu atque expungnacione infidelium ibidem confinancium Pruthenorum liberaliter applicavit; quibus cooperando in pungna ipsosque defendendo eisque multipliciter subveniendo, ampliores terras infidelium prefato Ordini acquisivit, propter quod non est dubium, dictum Semovitum et suos successores legitimos, qui pro tempore fuerunt et hodie sunt, ius patronatus ipsius ecclesie Culmensis et Ordinis habuisse et habere de iure, ac ipsos dominos duces qui pro tempore fuerunt, et modernos dominos duces Iohannem et Semovitum fuisse et esse veros et legitimos patronos et predictum ius patronatus habentes in ecclesia et Ordine.

---

[1] reputatur obcy dodatek. — [2] Obca poprawka z parte. — [3] Tak samo z eorum. — [4] Tak samo z possiderunt. — [5] Na brzegu tego powtarzającego się ustępu obca ręka napisała va-cat. — [6] Kodeks ma parte. — [7] Kod. ma eorum. — [8] Kod. ma suprascriptas. — [9] Zob. powyżej na str. 185. — [10] W roku obce poprawki.

Item ponit, quod omnia et singula communiter et divisim supradicta, fuerunt et sunt vera, notoria, publica et manifesta ac de ipsis est publica vox et fama.

Item, quod huiusmodi articuli omnes et singuli, communiter et divisim, pro parte dicti domini Semoviti[1] per Daczbogium cantorem et canonicum ecclesie Plocensis, procuratorem et procuratorio nomine dicti domini Semoviti dantur et exhibentur in meliori modo, via, iure, stilo, materia et consuetudine, quibus dari possunt.

Secuntur attemptata ac dampna diversa, illata domino Semovito[2] duci Mazovie predicto ac suis subditis infrascriptis per fratres dicti Ordinis, videlicet comendatorem de Thorun, comendatorem de Stroszbarg, advocatum de Szoldow, fflager de Nydborg ac eorum subditos, communiter et divisim, facta et enormiter perpetrata post publicacionem treugarum pacis ante Thorun facte[3] de anno Domini M° CCCCXI°.

Et primo, dominus advocatus predictus de Szoldow cum suis subditis recepit violenter quinque decem equas et duos boves ad valorem centum duarum sexagenarum grossorum Pragensium secundum communem estimacionem Iasskoni heredi de Grzybowo[4].

Item villani Cruciferorum de villa Sziplino[5] receperunt Boruthe de Mthla[6] X pecora X sexagenas grossorum valencia.

Item predictus advocatus de Szoldow recepit dicto Boruthe IIII^{or} equas ad valorem sex sexagenarum circa festum Penthecostes proxime pret[er]ite.

Item advocatus de Szoldow recepit Thargeni (?) de Gnoyno[7] duos villanos cum eorum omnibus et singulis bonis, communi estimacione valentibus ducentas sexagenas grossorum Pragensium.

Item advocatus cum aliis Cruciferis de Szoldow receperunt violenter villanis in villa Crampa[8] dicta Thargove omnia bona, communi estimacione valencia XL sexagenas grossorum Pragensium.

Item Nicolao heredi de Grzeczsko[9], ad terram domini magistri et Ordinis causa negociacionis venienti[10], subditi Cruciferorum receperunt violenter quinquaginta marcas grossorum et sex equas pro XXX marcis valentes numeri et monete Cracoviensis.

Item predicti Cruciferi receperunt villanis Nicolao (sic) de Ganczewo[11] duos equos ad valorem trium sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Nicolao de Ianowo[12] homines Cruciferorum de Szablocze[13] receperunt duas secures.

Item homines et subditi Cruciferorum receperunt hominibus Cyszonis de Me- Pag. 105.
czincovo[14] XV pecora et quatuor equos in valore XL marcarum Thoruniensium circa festum nativitatis sancti Iohannis proxime preterite.

---

[1] Obca ręka mylnie zmieniła na Semovito. — [2] Obca poprawka z Semoviti. — [3] e w facte obca poprawka. — [4] Grzybowo p. Mławą; obca poprawka z Grzylowo. — [5] Szczupliny p. Dąbrownem. — [6] Modła p. Mławą. — [7] Gnojno p. Działdowem. — [8] Krępa p. Mławą. — [9] Może Kręczkowo p. Sierpcem. — [10] Kod. ma venientes. — [11] Może Kienczewo p. Mławą. — [12] Janowiec p. Nidborkiem. — [13] Zabłocie p. Nidborkiem. — [14] Miecznikowo p. Mławą

Item subditi Cruciferorum receperunt dicto Cyszoni duos boves duas sexagenas valentes grossorum Pragensium sabbato proximo post Ascensionem Domini proxime preteritam.

Item Nicolao de Slavogera[1] homines Cruciferorum receperunt violenter unum bovem valentem duas marcas Thorunienses circa festum sancti Bartholomei proxime preteriti.

Item subditi Cruciferorum receperunt Przibislao de Szeplowo[2] duos boves valentes IIII^{or} marcas Thorunienses.

Item Swanthoslao de eodem loco receperunt duos equos valentes tres sexagenas Pragenses, et postea ipsum incaptivaverunt et crudeliter martirisaverunt.

Item villanis de Motla[3] receperunt duos boves ad valorem duarum sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Duczadlo (?) de Dluge canti[4] receperunt octo pecora et magnum ortum apium ad valorem XXX sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Stanislao de Wangowo[5] receperunt IIII^{or} boves ad valorem IIII^{or} sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Blasio de eodem loco Wangowo receperunt IIII^{or} boves ad valorem IIII^{or} sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Mroczislao de Chonelowo[6] spoliaverunt totam villam de omnibus ad LXX sexagenarum valorem et postea ipsam villam combusserunt.

Item Petro de Paticowo[7] receperunt VII marcas numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

Item Vito de Bandzislaw (?) receperunt apes et alia bona ad valorem XVI sexagenarum.

Item Petro et Martino de Strzensko[8] hominibus domini palatini Plocensis receperunt IIII^{or} marcas numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

Item domino Iohanni de Dlothowo[9] receperunt IX equos ad valorem L marcarum numeri Cracoviensis grossorum Pragensium et postea villam suam voragine ignis consumpserunt.

Item Vislao de Bogusino[10] receperunt de rebus vendibilibus pro tribus marcis numeri Cracoviensis Pragensium grossorum.

Item villanis de Vneski[11] subditis domini Stanislai palatini Plocensis receperunt XI pecora ad valorem LX marcarum numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

Item eisdem hominibus dicti domini palatini receperunt quinque pecora ad valorem IIII^{or} sexagenarum Pragensium grossorum.

Item villanis Iohannis[12] de Vneskovo[13] receperunt duo pecora ad valorem duarum sexagenarum grossorum Pragensium.

Pag. 106. Item villanis Iohannis de Vneskovo receperunt Iohanni de eodem loco tres equos ad valorem XV marcarum numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

---

[1] Słabogora p. Mławą. — [2] Może Szczepkowo lub Szydłowo p. Mławą. — [3] Modła w Mławskiem lub M. w Ciechanowskiem. — [4] Długokąty p. Mławą. — [5] Może Wandowo p. Ciechanowem. — [6] Może Kowalewo pod Sierpcem. — [7] Może Piotrkowo p. Mławą. — [8] m. Szreńsk. — [9] Dłutowo p. Kuczborkiem. — [10] Boguszyn p. Mławą. — [11] Uniszki pod Mławą. — [12] Ioh. dopisane tą samą ręką. — [13] Uniechowo p. Lipnem.

Item Stanislao de Staviszino[1] receperunt duos equos ad valorem XV marcarum numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

Item Mathie de Petrowo[2] receperunt unum eq[u]um ad valorem duarum sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Ffalante de Coboszino[3] receperunt tres equos ad valorem XV marcarum grossorum Pragensium.

Item Alberto de Potracosi[4] receperunt duos boves ad valorem II sexagenarum grossorum Pragensium.

Item plebano de Dambrowo[5] et suo kmethoni receperunt duos gladios ad valorem unius sexagene.

Item Bronislao de Grzibowo[6] receperunt eq[u]um ad valorem XX marcarum numeri Cracoviensis grossorum Pragensium.

Item Hinconi, Broniconi, Swanthoslao, Velislao de Smolani[7] receperunt fenum ad valorem X sexagenarum grossorum.

Item Petro civi de Srzensko receperunt marcam de parata (pecunia) monethe et numeri Thoruniensis, et Martino de eodem loco receperunt XXVII marcas eiusdem numeri et monethe.

Item Gothardo et Staniszoni V marcas de mandato advocati de Szoldow monete Thoruniensis.

Item domine Lewiczniczsken[8] receperunt duos equos ad valorem V sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Stanislao sculteto de Gorzechowo[9] receperunt tres equos ad valorem X marcarum.

Item Sdzeslao et Stanislao kmethonibus Iohannis de Wneszcowo receperunt V boves ad valorem XII marcarum Thoruniensium.

Item nota dampna illata hominibus principis, serenissimi domini et domini Semoviti Dei gracia ducis Mazovie, de anno Domini M° CCCC XII in terra Zawcrzensi per Cruciferos, et hominibus ipsorum illata pace stante.

Item Nicolao et Bogumylo de Crziwcowo[10] et Martino de Pothracosi Cruciferi et homines ipsorum de Szoldow, Kessel et Fredrich, receperunt medonem pro sex marcis et oves[11] pro media quarta marca et pecora pro tribus marcis et currum cum duobus equis pro media sexta marca Pruthenicalis monethe, et ipsos Nicolaum, Martinum arestaverunt et in carcerem miserunt quousque sex marcas dederunt, feria
1412 Sept. 26. proxima secunda ante festum sancti Michaelis proxime elapsum.

Item advocatus de Dzoldow recepit IIII^{or} equos valentes XIII marcas monethe Cracoviensis Stanislao de Modla[12].

1412 Apr. 9. Item sabbato die proximo post festum Pasche Falantha et Nicolaus de Grawlowo[13] receperunt duos equos valentes VII marcas numeri Pruthenicalis et monethe.

---

[1] Stawiszyn p. Bieżuniem. — [2] Piotrkowo p. Kikołem lub P. p. Mławą. — [3] Koboszyn p. Szreńskiem. — [4] Petrykozy p. Kuczborkiem. — [5] Dąbrowa p. Szreńskiem. — [6] Grzybowo p. Mławą. — [7] Smolary p. Mławą. — [8] Lewiczyn p. Mławą. — [9] Gorzechowo p. Dobrzyniem. — [10] Krzywki p. Kuczborkiem. — [11] Kodeks ma aves; zob. str. 200 w. 16 od dołu. — [12] Modła p. Mławą. — [13] Mylnie zamiast Grabowo (p. Olsztynem); zob. na str. 200 ust. przedostatni.

Pag. 107. Item de anno Domini millesimo CCCC XIII° kmethoni de Dambrowa[1] receperunt tres equos in valore XII marcarum monethe Pruthenicalis, nomine dicti[2] Crzizan, Paulus faber alias Kauka[3].

Item Iohanni de Dambrowa[4] receperunt vestimenta una cum gladio valencia tres marcas, post modum vero advocatus de Dzoldow nomine Kuncza predictum Iohannem de civitate Dzoldoviensi equitantem detinuit sibique tres equos valentes sedecim marcas et duo stamina panni valencia quinque marcas et currum unius marce paratamque pecuniam dimidiam quartam marcam monete et numeri Pruthenicalis recepit, ista tamen recepcione bonorum non obstante, predictus advocatus Iohannem iam dictum submersit; testes ad premissa Nicolaus de Vneszcowo advocatus et Petrus de ibidem.

Item Swuanthoslaus subditus advocati de Dzoldowo Proscowo (?) cum suis complicibus de eodem loco receperunt violenter post treugas pacis ante Thorun sex pecora et XX scrofas ad valorem XVI marcarum mon[e]te et numeri Thoruniensis Nicolao molendinatori de Mlawka[5].

Et primo de anno Domini millesimo CCCC° XI mense Marcii post publicacionem predicte concordie et treugarum pacis perpetue, (cum) via libera et sine impedimento subditis regis et regni Polonie et subditis ducum Mazovie cuiuscunque condicionis et status existerent versus Prussiam et alias terras dominorum Crucigerorum, et e converso subditis dictorum dominorum Cruciferorum etc. versus regnum Polonie et ad ducatum Mazovie via libera et absque aliquo impedimento ffuisset et esset similiter proclamata, quidam civis Plocensis Iohannes dictus Goli et Nicolaus, cum mercimoniis eorum et aliis rebus, bonis prudentis viri domini Pelcze civis Plocensis, confidentes de concordia perpetue pacis ac proclamacione seu publicacione predicta intraverunt terram Prussie et venerunt in opidum dictum Luloma[6]: veniens quidam iniquitatis filius, advocatus dicti opidi cum suis nonnullis complicibus, prefatos et Iohannem et Nicolaum cives Plocenses captivavit et captos morti tradidit, et XLV marcas et IIII^{or} equos recepit ad valorem XX^{ti} marcarum et duos currus cum ferro ad valorem quinque marcarum numeri et monethe Pruthenicalis ab ipsis Iohanne et Nicolao recepit et ad usus suos dampnabiliter convertit palam, publice et notorie.

Item ponit et probare intendit, quod de anno proxime dicto XXVIII die mensis Novembris quidam Laurencius civis Plocensis, similiter confidens de predicta proclamacione perpetue pacis, intravit opidum dictum Strosbarg cum XL et VIII° bobus et vaccis causa vendendi: veniens dominus comendator opidi huiusmodi, boves et vaccas et unum eq[u]um violenter recepit in valore centum IIII^{or} marcarum monethe numeri Pruthenicalis seu Thoruniensis et demum ipsum Laurencium morti tradidit, et ita fuit et est verum, publice (sic) notorium.

---

[1] Dąbrowa p. Szreńskiem. Kodeks ma Nywi; zob. str. 200 ust. ostatni. — [2] Kod. ma dicto. — [3] Kod. tu ma faber. Ustęp ten tu popsuty; zob. na powyżéj przyw. stronie. — [4] Kodeks ma Dambcowa; zob. str. 200 ust. ostatni. — [5] Mławka p. Mławą. — [6] Pewnie Lubawa.

Secuntur iniurie opidi de Plonsko in ducatu Mazovie et in tempore domini, domini ducis Semoviti ducis Mazovie etc.

Et primo ponit et probare intendit, quod de anno supradicto, mense et die, proxime dictus dominus comendator Thoruniensis recepit Andree XVIII° sexagenas grossorum Pragensium.

Item Nicolao civi de Plonsko prefatus comendator recepit de rebus ad valorem viginti sexagenarum grossorum Pragensium.

Item (eodem) die Dominico civi de Plonsko idem recepit duas vaccas ad valorem duarum sexagenarum grossorum Pragensium. Pag. 106.

Item dominus fflager de Nydborg incaptivavit Niczconem civem de Plonsko et captum decolare mandavit et de rebus spoliavit.

Item prefatus fflager Iohanni de Plonsko recepit violenter de rebus et pecuniis paratis ad valorem X sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Kerstanowi civi de Plonsko Pruteni de Gylowa[1] in t[er]ra Prussie receperunt violenter in pecunia parata ad valorem decem sexagenarum.

Item Iacobo civi de Plonsko idem Pruteni de Gylowa receperunt violenter unum eq[u]um ad valorem duarum sexagenarum grossorum Pragensium.

Item Stanislao de Plonsko prefati Pruteni in villa Susze[2] in terra Prussie existenti receperunt unum eq[u]um ad valorem unius sexagene cum media grossorum Pragensium.

Item Nicolaus heres de Narzin[3] veniens manu armata ad villam dictam Mlavka domini ducis Semoviti predicti incaptivavit quemdam (sic) mulierem dictam Margaretha, uxorem Laurencii de dicta villa Mlavka, et captam duxit ad domum suam et eciam recepit ei duos boves valentes duas sexagenas grossorum Pragensium; et
Mart. 21. hoc est factum de anno Domini M° CCCC° XIII° in die sancti Benedicti, post execucionem sentencie regis Romanorum et Hungarie etc. regis.

Item Kessel Crucifer et Fredrich de Szoldow receperunt Bogumilo et Nicolao heredibus de Crziwcowo et Martino de Potrucoszi heredi pro sex marcis de medone et oves pro tribus marcis et media et duo pecora trium marcarum, et istis non obstantibus prefatus Kessel et Fredrich iam dictos nobiles captivatos carceribus miserunt, tam diu in eisdem ipsos tenentes, quousque ab ipsis sex marcas extorquerunt.

Item advocatus de Szoldow recepit Stanislao de Modla quatuor equos in valore XIII marcarum et duos boves IIII^{or} marcarum (durante) pace treugarum.

Item Ffalanta et Nicolaus de Grabowo subditi advocati Szoldowiensis receperunt Iohanni de Levicino[4] duos equos in valore VII marcarum Pruthenicalium.

Item Crzizan, Paulus alias Kauka, subditi advocati de Dzoldow, (cum) kmethonibus de Narzin receperunt violenter Iohanni de Dambrowa, subditi (sic) domini Stanislai Grad palatini Plocensis, post treugas pacis ante Thorun factas, post publicacionem sentencie sacratissimi principis et domini, domini Sigismundi Hungarie ac Romanorum regi[s], de libera via et strata inter alia continentis, tres equos in valore XII marcarum Pruthenicalium et vestes una cum | gladio in valore trium marcarum, et modico tempore elapso advocatus dictus Kuncza de Dzoldow predictum Iohannem equitantem de foro anuali spoliavit tribus equis in valore XVI mar- Pag. 109.

---

[1] Iława p. Działdowem. — [2] Suszcze p. Ełkiem. — [3] Narzym p. Działdowem. — [4] Lewiczyn p. Mławą.

carum et duobus staminibus panni quinque marcarum una cum curru unius marce, pecuniis vero in paratis trium marcarum cum media et duabus tunnis salis duarum marcarum et vestibus; hiis non obstantibus predictus advocatus eundem Iohannem sepius nominatum crudeliter submersit et vita sua privavit.

Item Petrus de Slawka[1] cum ceteris sibi adherentibus de terra Prussie, receperunt hominibus domini Stanislai palatini Plocensis de Srzensko, equitantibus de anuali foro de Dambrowno, videlicet Petro dicto Grad, quinque marcas et octo scotos Pruthenicales, et Martino dicto Przigoda IIII^{or} marcas pecuniis in paratis.

Item kmetoni (sic) de Dwekole[2], advocati subditi de Dzoldow, receperunt Iohanni de Thurza[3] quinque marc. Pruthenicalium (sic).

Item advocatus de Szoldow recepit Mathie de Lippowecz[4] duos boves in valore V marcarum Pruthenicalium.

Item Laurencius de Wizkowo[5], Paulus et Nicolaus de Nydanowa[6] receperunt Ianussio de Turza in hereditate dicta Crampa pecuniis in paratis V marcas et palium pro quindecim scotis.

Item Kauka et Mathias de Curki[7] receperunt Gregorio de Crampa duos boves in valore IIII^{or} marcarum Pruthenicalium, subditi Cruciferorum.

Item advocatus de Dzoldow recepit Stanislao kmethoni de Crampa unum bovem in valore duarum marcarum Pruthenicalium.

Item Stanislaus de Wiszbowo[8] et Petrus de ibidem, Paulus et Kese, subditi advocati de Dzoldow, receperunt violenter Nicolao de Wirskowa[9] XX scrofas in valore octo marcarum.

Item Martinus, Iacobus et Mathias kmethones de Narzyn, subditi Cruciferorum, receperunt Petro de Vneszkowa[10] tres boves in valore IX marcarum Pruthenicalium.

Quare petit dictus procurator procuratorio nomine quo supra dicti domini Semoviti ducis Mazovie, per vos dominum Benedictum de Macra, prefati illustris principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis[11] semper augusti et Hungarie regis etc. comissarium et subdelegatum in causis et causa, que coram dicto domino Sigismundo rege[12] tamquam arbitro, arbitratore et amicabili compositore pendet inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc. ac preclaros principes Iohannem et Semovitum duces Mazovie ac alios subditos ipsius regis ac regni Polonie ac coadiutores suos, parte ex una, ac magnificum et religiosum fratrem Henricum de Plawem (sic) magistrum generalem et Ordinem suum predictos parte ex altera hincinde communiter et divisim electum et assumptum, aut per sacratissimam maiestatem ipsius domini Sigismundi Romanorum regis etc. ac suam arbitralem sentenciam diffinitivam diffin[i]ri, decerni, sentenciari, arbitrari, declarari, laudari ac pronuncciari, omnes et singulas terras, villas, agros, campos, silvas, borras, rubetos, venaciones, lacus, stagna, molendina cum diversis eorum pertinenciis ultra granicies seu limites suprascriptos versus ducatum Mazovie contentos,

---

[1] Sławka p. Niborkiem. — [2] Dwukole (Zworaden) p. Mławą. — [3] Turza p. Mławą. — [4] Lipowiec pod Lipnem. — [5] Pewnie Wierzbowo pod Działdowem; zob. przyp. 8. — [6] Niedanów (Niedenau) p. Działdowem. — [7] Kurki (Kurkau) p. Działdowem. — [8] Wierzbowo p. Działdowem. — [9] Wierzchownia p. Rypinem. — [10] Uniechowo w Lipnowskiem. — [11] i [12] obca poprawka z regi.

spectasse et pertinuisse ac spectare, pertinere iure | hereditario debuisse et debere[1] Pag. 110. de iure ad preclarum principem dominum Semovitum ducem Mazovie supradictum et ad eius ducatum Mazovie, dictasque terras, villas, agros, campos etc. cum ceteris pertinenciis supradictis, dicto domino Semovito adiudicandas (sic) fore et per vos adiudicari, prefatisque magistro et Ordini in dictis terris, villis, agris, campis et in ceteris pertinenciis supradictis nullum ius competisse nec competere et ab eisdem removendos fore et per vos removeri, prefatasque occupaciones, detenciones, incaptivaciones, homicidia, violentas recepciones et spoliaciones et rapinas in suprascriptis articulis deductis (sic), fuisse et esse illicitas, iniustas, iniuriosas, indebitas ac de facto presumptas, illicita, iniusta, iniuriosa, indebita ac presumpta, necnon super ipsis terris, villis, agris, campis ac singulis pertinenciis, occupacionibus, detencionibus, spoliacionibus, incaptivacionibus, rerum et bonorum ablacionibus et recepcionibus, perpetuum silencium inponendum fore, per vos inponi, ac ipsum magistrum et Ordinem[2] prefato domino Semovito ac suis subditis suprascriptis, in summis et taxis, in articulis supradictis specifice deductis, racione dampnorum et iniuriarum, spoliacionum, depredacionum[3] condempnandos fore et[4] per vos condempnari, ac ipsos magistrum et Ordinem communiter et divisim ad[5] solvendum huiusmodi summas seu taxas communiter et divisim sub penis formidalibus et caucionibus ydoneis compellendos fore et per vos compelli.

Item petit predictus procurator procuratorio nomine quo supra, pronuncciari, diffiniri, declarari et laudari: in supradictis magistro et Ordine ac in ipsa ecclesia kathedrali Culmensi ius patronatus spectasse et pertinuisse ac spectare et pertinere de iure debere racione dotacionis et fundacionis, prout supra deducitur, ad prefatum dominum Semovitum et ad dominum Iohannem fratrem eius duces Mazovie racione ipsius ducatus Mazovie, ac ipsos fuisse et esse veros et legitimos patronos magistri et Ordinis ac ecclesie predicte: vestrum benignum officium super premissis humiliter implorando; salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, mutandi, declarandi et alios de nowo (sic) dandi aliisque iuris beneficiis semper per[6] omnia salvis.

Et protestatur.

Item eadem die prefixit dominus iudex eandem diem cum sequentibus duabus ad probandum predicta contenta in articulis, quibuscunque modis possent legitimis, parte Cruciferorum citata ad contradicendum[7], si placeret, continuando tot diebus, quot sufficient.

Item eodem die prefixit dominus iudex terminum tercia feria proxima[8] regi Polonie.

Item magistro Cruciferorum ad probandum granicies suas circa terram Dobrinensem et ad proponendum[9] contra se invicem, si placeret, in loco scilicet Rippino et Lipno, sic ut[10] tercia feria causas suas incipiendo continuabit[11] tot diebus, quod sufficient.

---

[1] Za debere przekreślono sed. — [2] em w Ordinem obca poprawka. — [3] epred w depredacionum tak samo. — [4] et w Kodeksie dopisane. — [5] ad obca poprawka z ab. — [6] per dopisane inną ręką. — [7] Obca poprawka z conducendum. — [8] Obca poprawka. — [9] pone w proponendum poprawka. — [10] Kodeks ma et. — [11] uabit w continuabit obca poprawka.

Pag. 111. Adveniente autem feria tercia, que erat dies XXVIII mensis Marcii, expectata parte Cruciferorum usque ad horam Vesperarum predictaque parte non veniente, iudex decrevit predictam partem de novo citari ad Lypno ad feriam secundam proximam post dominicam Letare, que dies erat tercia mensis Aprilis, scilicet ad audiendum et videndum ea que producuntur contra predictam partem, item ad proponendum, si aliqua vellet, contra partem regis Polonie. Citacionis autem tenor sequitur in hec verba:

Magnifico principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Domus Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz, iudex delegatus sive comissarius et subarbitrator, examinator testium et auditor inter serenissimos principes et dominos, dominos Dei gracia Wladislaum regem Polonie etc. ac Allexandrum alias Withold Magnum ducem Lithwanie ac prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos ac omnes coadiutores dicto domino regi Polonie, ex una, et vos venerabilem virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutu[n]icorum magistrum generalem et vestrum Ordinem, terras, subditos[1], coadiutores et adherentes vobis, partibus ex altera, super omnibus displicenciis, controversiis, dampnis, iniuriis, graniciis, limitibus et occasione ipsorum inter ipsos hincinde quomodolibet exortis et suscitatis per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum ac Hungarie, Dalmacie, Croacie regem etc., arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter et per partes subscriptas communiter de et super premissis et quolibet premissorum exequendis, discuciendis, discernendis, arbitrandis, sopiendis, ordinandis, componendis, pronunciandis, sentenciandis et fine debito terminandis electum, deputatum et nominatum ac concorditer assumptum per ipsas partes et quamlibet ipsarum per expressum, iuxta vim et formam compromissi et potestatis dicto domino Romanornm regi etc. tradite et nobis per ipsum dominum regem subdelegate et comisse electus, deputatus, assumptus et nominatus, salutem et sinceram caritatem. Noveritis, quod licet iuxta vim, modum et formam facultatis et potestatis ac delegacionis et comissionis nobis ut premittitur facte, de cuius toto tenore vos alias certificavimus, inter dictos dominos regem Polonie etc. ac vos magistrum et Ordinem vestrum et quemlibet ex eisdem ad nonnullos actus et terminos in certis diebus et locis ipsis partibus de comuni earum voluntate per nos prefixis et statutis per certa intervalla temporum et servatis servandis processerimus, ac dominum regem Polonie, principes etc. et vos magistrum et Ordinem per nostras certi tenoris literas ad quemlibet actum et prosequendum ac expediendum nobis comissa citari et ewocari (sic) procuravimus ad loca conveniencia et congrua ipsi domino regi et principibus ac vobis et Ordini, videlicet in Czechonow et alias ad certos dies peremptorie competentes, vos vero domine magister cum Ordine huiusmodi citaciones nostras pertinaciter[2] parvipendentes et comissionem nobis ut prefertur per dictum dominum Romanorum regem factam[3] et per vos assumptam minime advertentes, in huiusmodi terminis et locis assignatis, nescitur qua intencione vel voluntate, coram nobis pertinaciter parere legitime non curastis nec curatis, nosque in premissis, licet

---

[1] Obca poprawka z subditas. — [2] Za pertinaciter przekreślone et. — [3] factam obca poprawka.

in vestram et vestri Ordinis contumaciam, ad nonnullos actus et terminos processissemus et ad ulteriora procedere potuissemus et possimus, nichilominus tamen vobiscum et vestro Ordine graciosius et micius agere volentes, et ad convincendam contumaciam vestram, non obstante pertinacia vestra, ad instanciam procuratoris dicti domini regis Polonie, ducum, prelatorum et subditorum ipsorum ad ulteriora procedere iuxta facultatem nobis traditam cupientes, vos magistrum et Ordinem ex superhabundanti citandos ad exequendum sentenciam et sentencias et alias (sic) circa nobis (sic) comissa expediendum et fine debito terminandum decrevimus et tenore presencium decernimus: quocirca vos dominum magistrum cum Ordine vestro primo, secundo, tercio et peremptorie requirimus, obsecramus et quantum possumus in Domino exhortamur vobisque auctoritate dicti domini Sigismundi Romanorum regis, arbitri etc. mandamus vosque tenore presencium citamus, ut die Lune proxime ventura post dominicam Letare nunc affuturam, que erit tercia mensis Aprilis, coram nobis in opido Lypno in terra Dobrinensi situato Plocensis diocesis hora Terciarum legitime compareatis ad videndum (et) ad audiendum testes, literas, scripturas, instrumenta publica et quecunque documenta et probacionum genera pro parte dicti domini regis Polonie et dictorum dominorum ducum Mazovie et Dobrinie super graniciis, limitibus ac quibuscunque iniuriis et per vos hincinde reinduci et de | novo induci, ac ad videndum deduci, probari, conspici, videri et super Pag. 112. eisdem testes induci (super) dampna, iniurias, molestias, dampnificaciones et perturbaciones, vexaciones, impedimenta, cremaciones, combustiones, vastaciones, rapinas, spolia, incendia reverendorum in Christo patrum, dominorum Dei gracia Iacobi Plocensis et Iohannis Wladislaviensis episcoporum et Capitulorum ac cleri ipsorum, necnon Andree Laskarii prepositi Wladislaviensis ac hominum et subditorum dictorum episcoporum et Andree prepositi, rerum mobilium et inmobilium, pecorum et pecudum, vestium et vestimentorum ac auri et argenti spoliaciones, edificiorum ac frumentorum quorumcunqe ablaciones et combustiones, hominum interfecciones, occisiones, ut coram nobis deducitur, sine culpa episcoporum; necnon certe vidue et militum [1], videlicet relicte Iohannis Renis [2], Iohannis Czapplin, Fredrici de Kinthenowo, Gunteri de Delove [3], quos de terris et dominiis vestris proscrip[sis]tis et expulsos appellastis, ad probandum causam legitimam privacionis et proscripcionis ipsorum; in casu enim quo non veneritis vel non probaveritis, nos [4], indicta eis canonica expurgacione et prestita, quod de iure fuerit faciemus: necnon ad videndum recipi testes et alia probacionum genera, pro parte nobilium Stanislai et Bartoldi filii sui heredum de Bolomino [5] armigerorum Culmensis diocesis producenda super villis ipsorum Bolemino et aliis ut dicitur per vos crematis, occupatis et asportatis ex eisdem, et allis predicte vidue et dictorum nobilium iniuriis audiendum et probandum, et deinde feria tercia proxima post dominicam Iudica, que erit XI dies mensis Aprilis, in opido Gnewkowo in terra Cuyavie syta Wladislaviensis diocesis, tribus miliaribus a vestra Thorun distante, ad producendum testes, iura, literas, privilegia, instrumenta et alia probacionum genera, quibus uti volueritis et vos iuvare super terris Pomeranie et Michaloviensi, ac pro parte domini regis Polonie producenda seu producendos recipi (ad) videndum et audiendum, necnon super limitibus et graniciis terre Cuyavie, eciam in districtu Bitgostiensi, ac aliis iniuriis regis et regni et sub-

---

[1] Kodeks ma militibus. — [2] Kod. ma mylnie Banis; zobacz str. 62, przypiski. — [3] Kod. ma Dolobe. — [4] Kod. ma vos. — [5] Bolimin p. Fordonem.

ditorum ipsius, et viarum ac passuum mercatorum et aliorum hominum transeuncium in quacunque parte terrarum et locorum hincinde preclusionibus, item ad videndum et audiendum produci testes, privilegia, munimenta, instrumenta et literas ac quecunque alia probacionum genera pro parte reverendi in Christo patris, domini Iohannis episcopi Wladislaviensis, super decimis manipularibus in terra Pomeranie in diocesi Wladislaviensi consistentibus ac pro liquidacione[1] bonorum ablatorum in tribus curiis, videlicet in Sopkowo[2], Komorsko[3] et Mylobacz[4], et fructibus de villis, molendinis et prediis dicti domini episcopi in terra et dominio vestro consistentibus perceptis[5] et aliis occasione vestra illatis et execucione facienda de premissis, necnon cremacionibus, incendiis opidi ecclesie sue Wladislaviensis dicti Raczansz et villarum et curiarum ad ipsum dominum episcopum et ipsius ecclesiam spectancium in districtibus Brescensi et Bytgostiensi terre Cuyavie consistencium, et spoliis, dampnis et iniuriis sibi et domibus suis per vestros comissis et illatis, in hospicio nostro eciam legitime compareatis. Et quia vos domine magister cum Ordine ac procuratores vestri nomine vestro nonnullas literas apostolicas et imperiales et alias quascunque super dictis graniciis et aliis bonis vestris coram nobis realiter produxerunt in Cawen et exhibuerunt, quarum literarum omnium copias sub vestri marsalci sigillo clausas nobis dimiserunt, nos ipsis apertis copiam earundem parti adverse, videlicet procuratori domini regis coram[6] notario publico et testibus fide dignis heri, videlicet XXVI mensis Marcii dedimus et terminum dicto domino regi Polonie ad dicendum[7], opponendum, si quid dicere et opponere voluerit verbo vel in scriptis contra huiusmodi literas et privilegia, feria quarta post dominicam Ramis palmarum, que erit dies XIX mensis Aprilis, in Slothoria prefiximus et assignavimus, ideo et vobis domine magister cum Ordine dictarum copiarum literarum vestrarum copias traditas intimamus vosque ad diem et locum predictos ad videndum fieri premissa citamus per presentes. Preterea vos citamus in hiis scriptis, ut feria quarta proxima post festum Pasche proximum, que erit dies XXVI mensis Aprilis, in Gnewcowo prefato opido legitime compareatis ad videndum et audiendum nos exequi sentenciam et sentencias super castra[8] in nostrum examen deducta, super quibus probaciones recepimus, et ad audiendum execucionem sentencie de graniciebus generalis et aliis execucionibus ac iniuriis dampnisque quibuscunque regni et subditorum eius quorumcunque propositis et proponendis. Certificamus quoque vos domine magister cum Ordine, quod sive in dictis diebus, terminis et locis comparueritis, sive non, nos contumacia non obstante, ipsam divina supplente presencia, ad premissa omnia et singula exequenda[9] et expedienda[10] iuxta comissionem et potestatem nobis traditam servatis servandis procedemus, et ne perhorrescenciam seu aliquem metum vestri domine magister cum Ordine, quos ad observacionem terminorum predictorum mittere decreveritis, allegare possint et pretendere, eisdem salvum conductum et sufficientem, dummodo voluntatem vestram nobis in Czechczino[11] villam domini episcopi Wladislaviensis prope fluvium Dranwacza seu ad littus eiius (sic)

---

[1] Pierwsze i w liquidacione jest na miejscu skrobanem. — [2] Subkowy pod Tczewem. — [3] Komorsk p. Nowem. — [4] Miłobądz p. Tczewem; zob. str. 54, ustęp przedostatni. — [5] Wyrazy perceptis aż do facienda dopisane na brzegu inną ręką. — [6] coram na miejscu skrobanem. — [7] Poprawka z ducendum na miejscu skrobanem. — [8] Kod. ma castrum — deductum. Zob. artykuły Krzyżaków na str. 97 i nast. — [9] Obca poprawka z exequendo. — [10] Obca poprawka z expediendo. — [11] Ciechocin p. Lubiczem.

sitam intimaveritis, curabimus procurare. Volumus autem, quod si citacio nostra huiusmodi et mandatum | ad presenciam vestram domine magister comode per por- Pag. 113.
titores ipsius deduci non poterit, ut saltim in opidis vestris, videlicet Thorun vel Golub aut in Strasburg, locis insignibus in quibus eciam sunt Domus vestre, intimetur seu publicetur. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium, presentes literas seu publicum instrumentum, citacionem nostram huiusmodi in se continentes seu continens, per Petrum notarium nostrum et causarum huiusmodi coram nobis scribam[1] scribi et publicari mandavimus nostrique sigilli appensione fecimus communiri. Actum et datum in Rypin anno Domini M° quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, die Martis XXVIII mensis Marcii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, hora Vesperarum vel quasi, in domo habitacionis providi viri Pauli civis ibidem, Plocensis diocesis, presentibus venerabilibus ac honorabilibus viris, dominis Daczbogio cantore ecclesie Plocensis et Stanislao Chebde de Nevesch[2] canonico Wladislaviensi, necnon discreto Iohanne et nobili herede de Lasothky[3] layco Plocensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Michow clericus Cracoviensis diocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia predicte citacionis decreto et aliis supradictis dum sic agerentur et fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam reddegi, ideo manu propria signo et nomine meis solitis et consuetis, quibus utor, hinc subscripsi una cum appensione sigilli predicti domini Benedicti iudicis delegati consignavi in fidem et testimonium (omnium) et singulorum premissorum.

Et eadem die misit iudex nunccios suos ad presentandum citacionem, quorum nomina sunt hec: Ianusko de Stangenbarg[4], Conradus de Ossek[5], una cum notario publico Petro.

Qui redeuntes iuraverunt, quod predictam citacionem presentassent in Strosbarg et in Golub vicecomendatoribus, de cuius citacionis execucione sunt facta duo instrumenta inferius scripta in alio sexterno.

Adveniente autem predicta feria secunda, que erat tercia mensis Aprilis, parte Cruciferorum contumaciter absente, eorum tamen absenciam Deo subplente, comparuit in loco predicto Lypno reverendus pater dominus Iacobus episcopus Plocensis, nomine suo et ecclesie sue ratificavit compromissum factum in dominum Romanorum regem nomine domini regis Polonie et prelatorum, subditorum et adherencium.

Et eadem hora dominus Andreas prepositus Wladislaviensis tamquam procurator domini regis Polonie et dominus Daczbogius cantor Plocensis tamquam procurator ducum Mazovie obtulerunt et reproduxerunt citacionem alias realiter[6] per dominum iudicem contra partem Cruciferorum decretam, execucionem vero predicte citacionis solum verbo reproduxerunt cum protestacione: quod vellent verbo (?) realiter et cum effectu reproducere.

---

[1] rib w scribam obca poprawka. — [2] Niewierz w Łęczyckiem. — [3] Lasotki pod Dobrzyniem n. W. — [4] Stamberg pod Starogardem. — [5] Osiek, pewnie także pod Starogardem — [6] Kod. ma mylną poprawkę realem.

Item eadem hora comparuit dominus Sbigneus regni Polonie marsalcus, advocatus nobilium militum Iohanis (sic) Sczyplin[1], Gunteri de Delaw[2], Francisci de Kintenaw[3] et relicte Iohannis de Polkowo[4], petens in persona predictorum ipsis consencientibus et presentibus. Deinde dicti milites cum nobi[li] Ro. relicta Iohannis de Polkowo fecerunt, constituerunt et ordinaverunt honorabilem Albertum de Damianice presbiterum Cracoviensis diocesis cum potestate[5] substituendi ipsorum verum et legitimum procuratorem, actorem, factorem et negociorum ipsorum gestorem ac nunccium specialem, et promiserunt dicti constituentes ratum, gratum atque firmum perpetuo babituros, quidquid per dictum ipsorum procuratorem vel substitutum
Pag. 114. cum[6] ab eo actum, factum vel ordinatum fuerit in premissis |. Presentibus reverendis in Christo patribus, dominis Iacobo Plocensi, Henrico Warmiensi episcopis, Andrea preposito Wladislaviensi, testibus ad premissa.

Eadem hora predictus procurator Albertus dictorum nobilium et relicte prefate accusavit contumaciam magistri de Prussia et Ordinis ipsius non comparentis, et in contumaciam ipsorum petivit[7] dominum iudicem, ut exhiberet[8] eis iusticie complementum. Iudex vero ex superhabundanti decrevit ex benignitate iudiciali, duobus diebus magistrum esse expectandum, quibus si magister non venerit per se vel per procuratorem suum, aut si venerit et non probaverit quod predicti milites sunt exclusi legittime et maritus predicte vidue propter infidelitatem, quam fecerunt post pacem factam in Thorun et ante expulsionem ipsorum de Prussia, prefixit eis quartam feriam proximam ad prestandum expurgaciones ipsorum legittimas, scilicet quilibet militum[9] cum tribus paribus. Et erit iuramentum principalium personarum: quod predicto tempore inter pacem et expulsionem nullum punctum infidelitatis incurrissent contra magistrum et Ordinem; conpurgatorum vero iuramentum erit tale: quod credunt principales recte iurasse. Qui si defecerint in probacionibus, duello se expurgabunt, domina per alium campionem, milites vero per se, diebus et locis eadem quarta feria determinandis. Domina vero debet iurare cum duabus sibi paribus, et in casu si pares non fuerint, cum tribus plebeis debet se expurgare, similiter et milites.

Deinde comparuit procurator dominorum ducum Mazovie offerens quoddam instrumentum publicum, in quo continetur copia litere Conradi condam ducis Mazovie, ad probacionem articuli et aliorum contentorum de iure patronatus, et hec idem produxit procurator regis ad probacionem quorundam articulorum per ipsum productorum; cuius tenor sequitur in hec verba:

In[10] nomine sancte et individue Trinitatis amen. Ego Conradus Dei gracia dux Mazovie, Cuyavie notum facio omnibus fidelibus tam futuris quam presentibus,

---

[1] Kodeks ma Czaplin. — [2] Kod. ma Gunceri de Delicon. — [3] Kod. ma Fredrici de Kinthnid; zob. na str. 62 ustęp 5. — [4] Pulkowo p. Kwidzynem; na str. 62, przyp. 2 było Iohannis Renicz. Jan z Pulkowa był bratem Mikołaja z Ryńska, ściętego przez Krzyżaków w Grudziądzu w r. 1411. — [5] potestate tu opuszczone, a położone mylnie poniżéj po legitimum. — [6] cum obcy, niepotrzebny dodatek. — [7] ivit w petivit obca poprawka. — [8] et w exhiberet tak samo. — [9] itum w militum t. s. — [10] Dokument ten drukowano według innych pierwowzorów, z których wszakże żaden również nie jest oryginałem, w Preussisches Urkundenbuch, Polit. Abtheil. Band I, Nr. 41, Ed. Philippi, Königsberg 1882, gdzie są także dołączone objaśnienia miejscowości. Krytyczny jego rozbiór w W. Kętrzyńskiego O ludności polskiéj w Prusach niegdyś Krzyżackich, wraz z objaśnieniem miejscowości, według którego ich nazwiska w naszym tekscie poprawiamy i porównywamy.

quod wenerabili domino XX. episcopo Prussie primo et suis successoribus, pro eo quod H. ducem Zlesie, L. Wrazlaviensem, L. Lubucensem episcopos cruce signatos et eorum barones ceterosque cruce signatos versus Prussiam, ad peticionem meam baronumque meorum castrum Culmense per multos annos a Pruthenis destructum et totaliter desolatum rehedificare cum eius bona voluntate permisit, partem dicti territorii Culmensis, quadam (sic) castra Grudencz, Wabsko, Coprivense, Villisaz, Colno, Ruth[1], Krzin[2], Glamboki, Turno, Pin, Ploth, Postolsco[3], Kovalevo, Beliz, Colman[4], Ostrovith[5], Nevyr[6], Bobrofh[7], Vansino, Mylesevo[8], Osechino, Plovenzo[9], Iablovo, cum omnibus eorum villis et attinenciis, iure predictorum castrorum cum omni utilitate libera et omni iure ducali in remissionem peccatorum meorum liberrime donavi. Dedi eciam sibi in eodem dominio Culmensi centum villas ac possessiones ac hereditates cum earum attinenciis iure predictorum castrorum; quarum possessionum villarumque istarum ad presens confero, videlicet Coselko, Narazsene[10], Mirche, Scharncze[11], Bolemino, Ostromezch et omnes villas quas comes Syro circa Colmen habuit, Saynsko, Levicz, Croscyno, Pasekno, Wezvino, Wnyslau, Benkowo, Glovino[12], Polanche, Nesenavgewiz, Nedalino, Grobno[13], Tuseph, Kelz, Dembenz[14], Selnowiz[15], Buch, Paysok[16], Cerebche, Vinche[17], Partheneve[18], Gelenz[19], omnesque hereditates meas circa Lozam cum earum attinenciis et omnes villas meas circa silvam Gruch cum ipsa silva Gruch et omnes villas meas meliores et hereditates cum earum attinenciis, usque ad centum hereditates in terra Colomensi cum omni libertate contuli. Preterea, quidquid est in lite de mea terra inter me et Pruthenos, pro bono pacis eidem episcopo condonavi. Ut predicti episcopi Prussie (ad)[20] reedificandum castrum Colmen bona voluntas et consensus accederet, reverendus dominus Gelthko (sic) episcopus Plocensis cum suo Capitulo de Carnovo et Papavo et de omnibus villis et possessionibus et de omni iure tam spirituali quam temporali, quod idem episcopus et suum Capitulum in predicto Colmensi dominio olim habuerunt, videlicet ab eo loco | ubi Drewancza de Prussia egreditur, iuxta terminos Prussie in Ossam, et sic Pag. 115.
inferius per Ossam in Vislam, et sic Vislam sursum usque ad[21] Drevanzam, et sic per Drevanzam sursum usque ad locum ubi Drewancza egreditur de Prussia, ad episco-

---

[1] Ruda w Grudziądzkiem; Kodeks ma Buth. — [2] Gzin pod Chełmnem; Kętrz. ma Kysin. — [3] Osada znikła, leżała p. Toruniem; Kod. ma Poscolsko. — [4] Chełmonie pod Kowalewem; Kod. ma Colmam. — [5] Ostrowite p. Radzynem; Kodeks ma Ostropich. — [6] Niewierz p. Brodnicą; Kodeks ma Reint. — [7] Bobrowo osada znikła p. Radzynem lub B. p. Brodnicą; Kodeks ma Bobrosh. — [8] Mileszewy p. Brodnicą; Kod. ma Melesvo. — [9] Płowąż p. Biskupcem; Kod. ma Ploverczo. — [10] Miejscowość znikła; Kętrz. ma Narozsne. — [11] Czarze p. Toruniem; Kętrz. ma Scarnese lub Sarnese. — [12] Mgłowo, dziś Mgowo pod Radzynem; Kodeks ma Glomino. — [13] Grubno pod Chełmnem; Kodeks ma Grovna. — [14] Dębieniec p. Radzynem; Kod. ma Damban. — [15] Po Selnoviz Kętrz. ma Pomzino. — [16] Osada znikła; Kętrz. ma Poyesch. — [17] Kętrz. ma Uniche, nie odgadnione — [18] Partęczyny p. Radzynem; Kod. ma Parthenere. — [19] Jeleniec w Chełmińskiem; Kodeks ma Golerz. — [20] ad, wypuszczone Kodeksie, do zrozumienia dokumentu bardzo ważne, gdyż inaczej możnaby mniemać że gród Chełmno był własnością biskupa Krystyna, mają obydwa pierwowzory tekstu w Preuss. Urkundenbuch. — [21] Kod. ma tu po ad, locum ubi Drewanczam et sic per Drewanczam sursum usque ad locum ubi Drewancza egreditur etc. Poprawka zrobiona tu według tekstu Preussisches Urkundenbuch.

patum sepedicti episcopi Prussie resignaverunt. Preterea autem in castro Colomensi curiam propriam et conventum, qualem ipse episcopus Prussie voluerit, habebit. Et quidquid ad dominium Colmensis[1] territorii pertinet, exceptis bonis predictis que supradictus episcopus Prussie ibi habet aut in posterum quocunque iusto modo aut empcione aut fidelium donacione habiturus est, quicunque terram Colmensem habuerit, omnes proventus ipsius terre cum episcopo Prussie dimidiabit. Insuper decimam temporalium de parte sua episcopo Prussie pro tempore dabit, excepto duce[2] Slesie H., qui faciet cum episcopo secundum quod eis duobus visum fuerit expedire. Ne[3] itaque mea et supradicti episcopi Plocensis et sui Capituli donacio in posterum, quod absit, duci possit in irritum, ipsam presentis scripti attestacionem tam mei sigilli quam eciam Plocensis episcopi et sui Capituli necnon et illustrium ducum L. Polonie et H. Slesie et venerabilium patrum, V. Gneznensi episcopo consenciente, Y.[4] Cracoviensis, P. Poznaniensis, L. Wraslaviensis, L. Lubucensis, M.[5] Cuyaviensis eorum sigillorum inpressione dignum duxi roborare, necnon et aliis testibus subnotatis: Gotardo cancelario Mazovie, Nicolao cancelario Cracovie, Arnoldo Mazoviensi, Marko[6] Cracovie, Iacobo Sandomirie, Dirskone[7] Wraslaviensi palatinorum (sic), Pacozlavo Cracoviensi, Mistiwino Sandomirie, Ostasio Wislicie, Clemente Plocensi, Theodoro Cruswicie[8], Mauricio Wladislaviensi, Sobeslao Wraslaviensi, Stephano Polezlaviensi, Petricone Legnicie castelanorum (sic). Acta sunt hec in Loniz[9] anno sub Incarnacione Domini millesimo CCXXII°. Nonas Augusti, regnante domino nostro Ihesu Christo. Aug. 5.

Item quarta litera, (que) uno sigillo forme oblonge in filis sericeis pendente fuit sigillata, in cuius medio stabat ymago episcopalis tenens baculum pastoralem in sinistra, erigens dexteram ad modum benedicentis, et in eius circumferencia hee litere continebantur etc.

Item idem procurator ducum Mazovie rogavit nunccium ex superhabundanti ad citandum testes, quos de novo ex superhabundanti wult producere, et alios, non recedendo a primis deposicionibus eorum coram prefato iudice, ad videndum si magister cum Ordine suo contra dicere vellet. Similiter et allii procuratores pecierunt nunccium ad citandum testes; et datus est Nicolaus notarius cause ad citandum omnes, quos partes produxerint esse citandos.

De graniciebus Dobrinensibus.

Deinde comparuit dominus Andreas procurator domini regis Polonie et obtulit articulos super graniciebus terre Dobrinensis et terre Prussie, et rogavit diem crastinam ad probandum articulos propositos et ad producendum novos; et dedit sibi iudex continuando sequentem diem. Articulorum predictorum tenor sequitur in hec verba:

Posiciones et articulos infrascriptos dat, facit et exhibet procurator nomine procuratorio serenissimi principis et domini, domini Wladislai Dei gracia Polonie

---

[1] Kodeks ma Colmensem. — [2] Tak Preuss. Urkundenbuch; w Kod. duce braknie. — [3] Tak Preuss. Urkb.; Kod. ma nam. — [4] Kod. mylnie ma A., bo biskupem był wówczas Iwo. — [5] W Kodeksie braknie M. (Michael). — [6] Kodeks ma równie jak pierwowzór A. w Preuss. Urkundenbuch Narko. — [7] Kodeks ma Duskone. — [8] Kod. ma Oriswicio. — [9] Wszystkie znane transsumpta tego dokumentu mają tu Lonyz, co Kętrzyński zapewnia słusznie tłómaczy przez Łowicz; Kod. tu ma Laniz.

regis divisim et coniunctim ac narrative et dispositive[1] protestando, si alique alias iam date vel adhuc dande[2] tangunt[3] materiam Thoruniensis concordie, de qua fit mencio in sentencia arbitrali serenissimi principis et domini, domini Sigismundi regis Romanorum et Hungarie, arbitri, et per ipsum iam sentenciatum inter dictum regem Polonie et magistrum ac Ordinem Cruciferorum existeret, illas[4] et illos in vim et effectum illius clausule in huiusmodi sentencia arbitrali prefata posite sub hiis verbis, scilicet |: exceptis[5] tantummodo hiis, in quibus per compromissum[6] in nos Pag. 116
factum partes predictas et presens[7] nostrum arbitramentum super eo et aliud quodcunque arbitramentum per nos ferendum aliter et alio modo fuit (sic) declaratum: tunc dictus procurator dat et exhibet, et non aliter; de quo protestatur. Quos probare intendit non astringens se et partem suam ad aliquam probacionem superfluam, sed ad eam dumtaxat, que est necessaria ad sue partis intencionem fundandam; de quo eciam protestatur[8].

Item procurator domini regis ponit, primo, quod a tempore donacionis recolende memorie Conradi ducis Mazovie et Cuyavie de certis castris tunc per Pruthenos vastatis et centum villis necnon possessionibus ac hereditatibus ceterisque bonis in terra Culmensi seu Culmen consistentibus primo episcopo Prussie de anno Domini millesimo CCXXII[0] facte, prout hec instrumento publico desuper confecto continentur, quod producit (et) ad illud se refert, fluvius Drawancza wlgariter dictus terras Culmensem et Dobrinensem distingwebat sicut hodie, ut comunis limes dividit et distingwit sicut hodie, et comunis limes dividit et distingwit (sic), et pro comuni limite tunc datus et per multorum annorum spacia, eciam antequam Ordo Cruciferorum contra quem agitur in istas partes venisset, fuit tentus, habitus et servatus pro limite comuni.

Item quod dictus fluvius Drawancza ab illo tempore, et citra, dioceses Plocensem et Culmensem ex donacione seu consensu episcopi Plocensis et Capituli dividebat, sicut et hodie dividit et distingwit, et ita hodie tenetur et servatur palam, publice et notorie.

Item incipiendo a flumine Visla, ubi dictus fluvius Drawancza ipsum fluvium Visla influit, fuit et est castrum Slothoria dictum regis Polonie, in concursu dictorum fluviorum a XL, L annis et ultra per olim dominum regem Polonie exstructum[9]; et ita est publicum et notorium.

Item a dicto tempore, ante et citra, inter dictum castrum Slothoria et Lubicz castrum ascendendo sursum, dictus fluvius Drawancza ex opposito ville Gminewo[10] per semicirculum versus terram Culmensem incurvatum secundum antiquum alveum defluebat, quem dicti Cruciferi in preiudicium domini regis et regni sui directa linea artificio violento per terram domini regis et regni sui[11] fluere artaverunt, sibi dictum circulum alvei in piscinam reddigendo et iniuste occupando et alias utilitates.

---

[1] sitive w dispositive obca poprawka. — [2] Tak samo z dandum. — [3] Ostatnie t w tangunt obcy dodatek. — [4] Obca poprawka z illos. — [5] Zob. str. 57, w. 8. — [6] compro w compromissum obca poprawka. — [7] presens t. s. — [8] Tu następują wyrazy: seu Culmen consistentibus primo episcopo Prussie, które włożyliśmy w następujący ustęp, jako wyraźnie do niego należące. — [9] Obca poprawka z exstinctum. — [10] Gumowo pod Lubiczem. — [11] Tu znów powtarza Kodeks directa linea artificio violento per terram domini regis.

Item ascendendo per eundem fluvium Drawancza ad Lubicz castrum predictum et molendinum quod distat per alterum medium miliare a castro dicto Slothoria, dictus fluvius Drawancza, qui fuit et est ac esse debet comunis limes in longum et latum, ipsi Cruciferi eum ab antiquo alveo ibidem in Lubicz (deducentes), in terram Culmensem ad duos iactus lapidis, vel quasi, artificiosa violencia per obstacula, licet pluries per duces Dobrinenses prohibiti, fluere artaverunt et ibidem molendinum exstrucxerunt (sic), quod molendinum in castrum munitum[1] successive erexerunt Lubicz nuncupatum, aggerem seu obstaculum artificiose factum dictum fluvium Drawancza intra castrum ad molendinum prescripta fluere artancia littori rippe et terre domini regis in dicto flumine Drawancza, ubi et hodie habitaciones sunt hominum et thaberne regis, applicaverunt[2]. Et ita est publicum et notorium.

Pag. 117. Item ibidem in Lubicz in loco alvei antiqui, in prefato aggere et obstaculo, post compromissum in prefatum serenissimum regem Romanorum etc. per partes questionantes ad presens factum vel saltim post concordiam Thoruniensem, turrim privati iuris in comuni limite exstruxerunt in dampnum regis et[3] preiudicium, sibi suam terram usurpare conantes.

Item ponit etc., quod in Lubicz dominus Ladislaus dux Dobrinensis et Opoliensis ac Russie, alias[4] Naderspan Hungarie, bina vice molendinum in parte sua aggeris seu obstaculi eiusdem et capite exstruxit, quod ipsi Cruciferi successive destruxerunt.

Item quod a Slothoria usque ad Lubicz continue sine intermissione, et ultra Lubicz per plura miliaria sursum ascendendo ripam seu littus terre versus terram Dobrinensem in dicto flumine Drawancza, medietatem aque fluminis regnum habuit, tenuit, et hodie possidet, atque tenet et habere, tenere debet.

Item quod per dictum fluvium Drawanczam ascendendo continue sine intermissione usque ad Golub opidum, fuerunt et sunt et esse debent piscature et alie utilitates in dicto flumine provenientes comunes, ipsi tamen Cruciferi certas villas domini episcopi Wladislaviensis, Czechoczino[5], Lgischewo[6], Pomorzani[7] et alias eum inpediunt (in) eis consequendis et percipiendis, de quo impedimento in articulis per dominum episcopum oblatis vel offerendis plenius elucescit, ad quorum probaciones se refert procurator.

Item a termino dicte ville Pomorzani, scilicet a flumine Russz[8] ubi influit Drawanczam, ex opposito Golub opidi et longe ultra ut infra describitur fluvius Drawancza est comunis limes; hec non curantes Cruciferi de dicto opido Golub pontem per Drawanczam usque ad rippam seu terram regis fecerunt et in ipsis terra et aqua, flumine Drawancza terre Dobrinensis palos ad[9] pedem pontis posuerunt, quod et alia sunt notoria facti permanentis iuxta literas quas nobiles de Stemberg super villis Dalsco[10], Caweczino[11], Madrzini et Socolowo[12] a duce[13] Dobrinensi obtinent, ad quos se refert procurator.

---

[1] nitum w munitum obca poprawka. — [2] Ostatnia część tego ustępu widocznie popsuta, sens jéj jednak wyjaśnia się z jego początku. — [3] et obcy dodatek. — [4] Kodeks ma: Opoliensis alias Russie ac Naderspan. — [5] Ciechocin. — [6] Elgiszewo. — [7] Pomorzany. — [8] Rz. Ruziec. — [9] Kokes ma et. — [10] Dulsk pod Dobrzyniem. — [11] Kawęczyn pod Lubiczem. — [12] Sokołowo p. Dobrzyniem. — [13] Kod. ma conduce.

Item deinde ascendendo dictum fluvium Drawancza ad Balcowo[1] in terra Dobrinensi et Plono[2] villas, dictus fluvius Drawancza est comunis limes, quod apparet eciam ex munimento ducum Dobrinensium heredibus ville in Balcowo (sic) predicto concesso[3].

Item ex opposito eiusdem ville Balcowo pali seu ligna infixa in medio fluminis Drawancza reperiuntur usque in diem hodiernum, pro eo, quod ab antiquo, cuius memoria hec lux habetur hominum, ruda ferri fodina[4] et pro ferro cudendo dómus Ruda wlgariter dicta fuit ibidem pro duce Dobrinensi exstructa. Et aliunde sursum ascendendo ex opposito Plono[5] et ex opposito Radzicowo[6] usque ad Lapinosz[7] inclusive, prope opidum Strosberg alias Brodnicza ad unum miliare vel quasi, dictus fluvius Drawancza pro comuni utilitate parcium tenetur et servatur, tentus est et servatus[8].

Item a villa Lapinosz ascendendo dictum fluvium Drawancza per antiquum alveum Drawancza ut premissum est usque ad opidum Brodnicza, qui alveus ducit inter castrum et dictum opidum Brodnicza, cuius vestigia clara sunt, quem arte in partem terre Dobrinensis receperunt, et ita usque ad fluvium Brennicza[9] wlgariter dictum ubi in dictum flumen Drawancze influit prope Gorzno opidum episcopi Plocensis, ad unum miliare vel quasi distantis, est limes comunis regni et terre Culmensis et Dobrinensis, cum dictum opidum Gorzno[10] cum terra et territorio usque ad concurrem (sic) dictorum fluminum Drawancza et Brennicza est situm in terra Dobrinensi. Et de eis omnibus et singulis est publica vox atque fama palam, publice et notorie.

Item ex opposito Balcowo fluvium Drawancza ab antiquo alveo per alium arti- Pag. 118.
ficialiter conduxerunt, in preiudicium regni limitem confundentes et loca mutantes.

Item premisse distincciones et articuli continue supra et infra quemlibet[11], est sine intermissione fluvius Drawancza pro comuni limite observatus et hodie tenetur et teneri debet.

Quare petit procurator, predictum fluvium Drawancza per arbitralem sentenciam declarari et iudicari fuisse et esse comunem limitem terrarum Dobrinensis et Culmensis incipiendo a Visla flumine et Slotoria castro, usque ad fluvium Brennicza Drawanczam ascendendo, ut in articulo superius tactum est, et ad usum, comodum et quamlibet utilitatem parti utrique in piscatura et molendinis, pontibus et aggeribus et aliis quibuscunque obvencionibus deberi, aut de consensu et beneplacito domini regis Polonie et successorum suorum, sibi medietatem omnium fructuum, emolimentorum et quorumcunque (sic) obvencionum solvi et assignari debere perpetuis temporibus, annuata prescripcione quacunque[12] partis adverse Cruciferorum, si eam pretenderint vel allegaverint, non obstante, eo, quod vi aut clám aut precarie partem fluminis Drawancza domini regis occupant. Porro explorari iuris est, cuius limites sunt inprescriptibiles ullo tempore, quod de cetero et inantea in ali-

---

[1] Białkowo p. Dobrzyniem; Kodeks ma Galcowo. — [2] Płonno p. Dobrzyniem; Kodeks ma Plene. — [3] Kodeks ma concessum. — [4] Widoczne opuszczenia. — [5] Kodeks ma Plene. — [6] Radzíki p. Dobrzyniem. — [7] Łapinos p. Brodnicą. — [8] Kod. ma tentum est et servatum. — [9] Rz. Branica, l. p. Drwęcy. — [10] Tu Kod. powtarza cum dictum oppidum Gorzno. — [11] Widoczne opuszczenia w Kodeksie. — [12] Kod. ma annuatam prescripcionem quodcunque.

qua parte fluminis Drawancze inter duo flumina Vislam et Brenniczam defluente, ut deductum est, regnum Polonie et terra Dobrinensis sub pena alliciente non molestetur. Salvo iure addendi, minuendi, corrigendi et alia de novo dandi.

Deinde idem procurator obtulit quoddam privilegium in Theutunico scriptum, cuius tenor videbitur infra ibi inter alias copias.

Deinde comparuit procurator reverendi patris, domini Iacobi episcopi Plocensis et Capituli et subiectorum eius, et obtulit articulos pro partibus predictis et literas quasdam ad probandum articulos predictos et rogavit nunccium ad citandum testes suos, et datus est Nicolaus supradictus. Procurator autem predictus fuit constitutus coram iudice.

Tenor autem articulorum sequitur in hec verba, et post articulos secuntur copie literarum productarum pro episcopo Plocensi.

Coram vobis nobili viro domino Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie etc. regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter illustres principes et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. ac prelatos et subditos dicti domini regis ac regni Polonie et coadiutores suos principes et duces, parte ex una, et religiosum virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Ierosolimitani Ordinis Theutunicorum magistrum generalem ac Ordinem suum comuniter et divisim, parte ex altera, de et super omnibus et singulis graniciis terrarum et dominiorum dictarum parcium hincinde comuniter et divisim, terris, possessionibus, iuribus, iurisdicionibus, privilegiis, decimis, combustionibus sive cremacionibus, spoliacionibus, rapinis, hominum interfeccionibus et quibuscunque dampnis, occupacionibus, displicenciis et iniuriis hincinde quomodocunque exortis inter dictas partes hincinde discuciendis, diffiniendis, sopiendis, arbitrandis et fine debito terminandis comuniter electum et assumptum, subdelegato sive comissario per dictum dominum regem Romanorum subdeputato, pro parte reverendi in Christo patris et domini, domini Iacobi Dei
Pag. 119. gracia episcopi | Plocensis ac sue ecclesie et Capituli sui comuniter et divisim, et contra dictos magistrum et Ordinem comuniter et divisim articuli infrascripti sive intenciones comuniter vel divisim dantur, producuntur et exhibentur, quibus per partem adversam medio suo iuramento per verbum: credit vel non credit: petitur responderi, qui si negati fuerint, petitur ad probandum eosdem admitti; non astringens tamen se ad aliquam superfluam probacionem, sed solum ad illas et ad illam, ad quam de iure tenetur et que pro veritate elicienda sive habenda et victoria intencionis sue essent necessarie sive necessaria, et non ad aliam; de quo protestatur per expressum.

Inprimis ponit et probare intendit, quod a X, XX, XXX, XL, L, LX annis et citra et ultra et a tempore fundacionis dicti Ordinis in partibus istis, ecclesia Plocensis, episcopi et Capitulum pro tempore, et ipse reverendus pater dominus Iacobus episcopus modernus tempore suo, semper et continue cum magistris dicti Ordinis pro tempore et cum ipso Ordine et predicto magistro moderno comuniter et divisim fuerunt et sunt, vixerunt, vivunt pacifice et quiete et in vera tranquillitate, nullasque molestias, gwerras, spolia, rapinas vel controversias umquam, preter infrascripta, inter se habuerunt nec tenuerunt, sed semper pacifice et quiete tamquam viri spirituales hincinde vixerunt et se amicabiliter tractaverunt. Et ita fuit semper verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod a temporibus, quibus supra, ecclesia Plocensis ac episcopi pro tempore Plocenses et ipse reverendus pater dominus Iacobus episcopus modernus Plocensis nonnullas villas, hereditates sive possessiones, videlicet Barwalt sive Medzwecz[1], Orzechow[2], Iastrzambicze[3], Laszchow[4], Galcowo parvum[5], Granszewo[6], Breze Pauli[7], Brzoza Iohannis sive Ianow[8], Glamboczek binum[9] et alias possessiones in dominio dictorum magistri et Ordinis cum omnibus iuribus, iurisdicionibus, censibus, molendinis, pratis, silvis, borris, nemoribus, piscinis, lacubus, fluviis, aquarum decursibus, campis, agris ac omnibus et singulis fructibus et emolimentis, que in dictis villis ac bonis et infra limites et granicies ipsorum (habentur) comuniter et divisim, ac toto dominio utili et civili sive directo et civili ac laboribus hominum ac cum omni servicio et libertate habuerunt et habent, ipsasque villas comuniter et divisim, iura et iurisdiciones, ut supra, comuniter et divisim ut[10] veri domini et heredes possederunt, tenuerunt, et tenent et possident preterquam infrascripta, census, fructus et proventus nullo eis impediente levando, percipiendo et in suos usus beneplacitos convertendo, iura et iurisdiciones exercendo, labores et servicia quecunque ab hominibus in dictis villis comuniter et divisim existentibus libere et pacifice exigendo et percipiendo ac inobedientes et contradictores iuxta libitum voluntatis eorum puniendo et corrigendo[11]. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod dudum et ante annum Domini millesimum CCC. XII (?) et a tempore fundacionis dicte Plocensis ecclesie, ipsa ecclesia Plocensis et episcopi pro tempore Plocenses in toto districtu sive territorio, Michalowiensi wlgariter dicto, Plocensis diocesis, decimas manipulares omnium frugum sive seminum in dicto territorio proveniencium habuerunt, perceperunt et possederunt[12] et iura parrochialia et diocesana exercuerunt et ab omnibus et singulis incolis sive hominibus in dicto territorio habitantibus recollegerunt et perceperunt ac exercent pacifice et quiete. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod dudum de anno Domini M° CCCC. nono et de mense Augusti, patre discordiarum ipso dyabolo operante et Deo peccatis hominum exigentibus permittente, gwerra sevi inter prefatum inclitum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc. et religiosum virum fratrem Ulricum de Iungingen dicti Ordinis magistrum generalem ac ipsum Ordinem hincinde comuniter et divisim cepta et inchoata, ac ipso magistro cum suo exercitu in terra Dobrinensi dicti domini regis Polonie et circa castrum Bobrowniky wlgariter | dictum cum sua potencia hostiliter existente[13], ipse reverendus pater dominus Pag. 120. Iacobus episcopus Plocensis suos nunccios sive ambasiatores, videlicet reverendum in Christo patrem dominum Petrum Dalmacensem episcopum, Daczbogium cantorem et Andream dictum Rucala, ecclesie sue canonicos, ad dictum magistrum Ulri-

---

[1] Niedzwiedz, osada niegdyś w komendorji Toruńskiéj; obacz poniżéj na str. 218, ustęp 4. — [2] Jak się ze str. 218, ust. 4 okazuje, Orzechowo p. Chełmżą. — [3] Jastrzębie p. Brodnicą. — [4] Łaszewo p. Brodnicą. — [5] Gołkowko p. Brodnicą. — [6] Grązawy p. Brodnicą. — [7] Brzozie Polskie lub B. Niemieckie p. Brodnicą. — [8] Kod. tu ma Bezcize, a na str. 218, ust. 2 Brzoza Iohannis, jest to zatem B. Polskie lub B. Niemieckie. — [9] W. i M. Głęboczek p. Brodnicą. — [10] ut obcy dodatek. — [11] et corrigendo obcy dodatek na brzegu. — [12] Obca poprawka z possiderunt. — [13] Zob. str. 21, w. 24.

cum et ad omnes et singulos comendatores sive preceptores Ordinis sui tunc cum eo in exercitu existentibus misit et cum omni devocione eisdem supplicare fecit, ut terras Christianorum non devastarent, sanguinem Christianum non perfunderent et ecclesias non violarent, et bona ecclesiarum, et presertim bona ecclesie sue Plocensis ac sui Capituli, cum eas et cum ea, ipsos et bona ipsorum protegere et defensare debent, non destruerent nec destrui permitterent, cum ipse episcopus, Capitulum, ecclesia sua et clerus sue diocesis nullas molestias nec dampna ipsis magistro et Ordini umquam fecerunt nec faciunt, nec cum ipsis aliquas gwerras tenuerunt nec tenent. Quibus[1] magister Ulricus predictus expositis et auditis, habito consilio preceptorum suorum, bona prefati reverendi patris, ecclesie sue et Capituli sui ceterarumque ecclesiarum protegere et defendere, et non destruere promisit, et literas ad comendatorem in Osterod Ordinis sui, qui in partibus Mazovie cum exercitu dicti Ordinis stabat, scripsit et mandavit, ne bona dicti reverendi patris et ecclesie sue et sui Capituli et aliarum ecclesiarum destrueret vel in aliquo molestaret, prout hec omnia et singula comuniter et divisim in instrumento publico desuper confecto continentur, ad quod instrumentum ipse reverendus pater se refert ac[2] ipsum instrumentum, in quantum pro parte sua et contra partem adversam facit, et non aliter, hic producit et exhibet. Et ita fuit verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod de anno et mense in proximo articulo descriptis, magnificus princeps dominus Iohannes Dei gracia dux Mazovie senior etc. dictum reverendum patrem dominum Iacobum episcopum Plocensem cum magnis instancia et comminacionibus requisivit, ut homines ecclesie sue et suos in adiutorium sibi contra dictos magistrum et Ordinem, qui in terris suis steterunt et ipsas hostiliter devastaverunt[3], mitteret et eis cum eo ad gwerram transire mandaret. Qui reverendus pater per expressum et publice dicto domino Iohanni duci respondit, quod ipse et ecclesia sua dicto magistro et Ordini nullas gwerras facere intenderet nec contra eos aliqua subsidia sibi dare vellet, quia multa bona inmobilia in dominio dictorum magistri et Ordinis haberet et cum ipsis semper in bona pace et tranquillitate vixerunt, vivunt ac vivere et stare intendunt, et maxime cum ipsa ecclesia Plocensis et homines sui essent liberi nec ad aliqua dicto domino Iohanni duci tenerentur vel essent obligati; precepitque ipse reverendus pater omnibus et singulis hominibus suis et capitaneis sive rectoribus dictorum bonorum suorum ac ecclesie sue: ne aliquem ad huiusmodi gwerram cum dicto domino duce contra dictos magistrum et Ordinem mitterent nec se moverent vel sibi aliquod subsidium prestarent, eciam si per ipsum dominum ducem incaptivari et bonis eorum spoliari deberent: que omnia et singula idem reverendus pater publice proclamare fecit et prohibuit, prout hec omnia et singula comuniter et divisim in instrumento publico de et super hiis confecto continentur et habentur, quod instrumentum ad probandum ea communiter et divisim pro parte dicti reverendi patris, in quantum pro parte sua et contra partem adversam facit, et non aliter, datur et producitur. Et ita fuit verum, publicum et notorium.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod de omnibus et singulis supradictis comuniter et divisim fuit et est publica vox et fama, omniaque et singula

---

[1] Kodeks ma qui. — [2] Obca poprawka z ad. — [3] Kod. ma devastarent.

aput omnes comuniter et divisim eorum noticiam habentes[1] fuerunt et sunt vera ac pro vero habebantur, reputabantur, tenebantur, et reputantur, tenentur et habentur.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod de anno Domini M° CCCCX°[2] et de mense Decembris fratres dicti Ordinis et homines, per religiosum virum fratrem Henricum magistrum dicti Ordinis generalem modernum in castro Bratian[3] dicti Ordinis positi et de suis voluntate et mandato cum magno exercitu exientes et hostiliter bona dicti reverendi patris domini Iacobi episcopi Plocensis intrantes, videlicet opidum Gorzno et curiam cum domo sua ibidem in Gorzno ac villas Novam Willam[4], Golcowo[5], Schutowa[6], Mesanczkawo[7], ac ecclesias ibidem in Gorzno et Schutowo ac homines in eisdem existentes spoliarunt, depredarunt argento, auro, pannis, vestimentis laneis et | lineis, frumentis, bladis, equis, iumentis, bobus, vaccis, Pag. 121. pecoribus et pecudibus et ad dictum castrum Bratyan omnia et singula predicta deduxerunt et ad suos usus converterunt et ea omnia et singula pro se retinuerunt et retinent, dictasque opidum, curiam et domum dicti reverendi patris ac villas dictas Novam Villam, Golcovo, Schutowo, Maszanczkowo cum omnibus edificiis cremaverunt, combusserunt et in cineres converterunt, que hucusque sunt (deserte), ipsi reverendo patri et omnibus suis in dictis opido et villis tunc existentibus maximum dampnum valoris infrascripti fecerunt et dederunt. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit et probare intendit, quod racione huiusmodi spoliacionis, rapine et combustionis opidani et homines dicti opidi Gorzno sustinuerunt et habuerunt et sustinent et habent dampna in omnibus eorum rebus ac edificiorum cremacionibus ad valorem vere et iuste estimacionis sexcentarum marcarum monethe Pruthenicalis, ecclesia vero in Gorzno et domus rectoris, ut prefertur spoliata rebus sacris, calicibus, casulis, libris, campanis et aliis ornatibus, recepit, sustinuit et sustinet dampna in valore vere estimacionis ducentarum marcarum predicte monete Prutenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod ipse reverendus pater racione combustionis et cremacionis dictarum suarum curie et domus in dicto opido Gorzno et per dictos magistrum, Ordinem et suos ut supra dictum est factarum et comissarum, sustinuit et recepit ac sustinet et habet dampnum in valore vere et iuste estimacionis quingentarum marcarum dicte monethe Pruthenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium, manifestum ac publica vox et fama.

Item ville.

Et primo Nova Villa, sive homines tunc in ipsa existentes, in rebus tunc spoliatis ac domorum cremacione ac equorum, iumentorum, pecorum et pecudum ac frumentorum, vestimentorum et aliarum rerum spoliacione et depredacione in valore vere estimacionis sustinuerunt et sustinent dampna quingentarum marcarum dicte monethe Pruthenicalis, Golcowo vero tricentarum marcarum, Schutowo quadringentarum marcarum dicte monete et Mesanskobeo (sic) octingentarum marcarum predicte monethe Pruthenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

---

[1] Kodeks ma habentibus. — [2] Kodeks ma M° CCCCXI°. Bratjan odebrali Krzyżacy w r. 1410; zob. Voigt Gesch. Pr. VII, S. 120 i poniżéj str. 217, ust. 6. — [3] Kod. ma Bratiam. — [4] Nowa wieś p. Gorznem, dziś nie istnieje. — [5], [6], [7] Gołkowo, Szczutowo, Miesiączkowo p. Gorznem.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod dicto reverendo patri singulis annis de dicto opido Gorzno de censibus, redditibus et proventibus proveniebant et solvebantur XV marce monete Pruthenicalis.

Item in Nova Villa census singulis annis XXVI marcarum cum fertone et per duos pullos de quolibet manso, et sunt mansi quinquaginta duo.

Item de Golcovo census singulis annis XV marcarum cum media et duo pulli de quolibet manso, et sunt mansi XXXI mansus.

Item in Schutowo census singulis annis XIX marcarum dicte monethe Pruthenicalis et per unam mensuram tritici et per aliam avene et per duos pullos de quolibet manso, et sunt mansi XXXVIII.

Item in Mesanckowo XX marce dicte monethe Pruthenicalis et per unam mensuram tritici et aliam avene et per duos pullos de quolibet manso, et sunt mansi XLVIII°.

Pag. 122. Item ponit et probare intendit ut supra, quod racione spoliacionis, combustionis et depredacionis predictarum opidi et villarum per dictum magistrum et Ordinem ac suos supradictos factarum, ipse reverendus pater omnibus et singulis censibus, proventibus, ut supra est positum, de dictis opido et villis a tempore dicte combustionis, videlicet ab anno Domini M° CCCC X caruit et caret et usque ad decem annos ipsis carere ipsum oportebit, quia per dictum tempus, videlicet decem annorum, omnibus et singulis hominibus in dictis opido et villis inhabitare (et) comorari volentibus decem annos libertatis ab omni solucione censuum, serviciorum ac quorumcunque laborum ac proventuum ipsum dare oportuit, et dedit ac[1] ipsos homines liberavit. Et ita est verum, publicum et notorium.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod homines in dictis villis, videlicet in Nowa Villa, Golcovo, Schucowo (sic) et Mesanczkowo comorantes et existentes, ipsi reverendo patri tenebantur agros colere, prata precidere, ligna conducere, vecturam cum quibuscunque rebus suis quocunque mandaret conducere, aggeres circa piscinas facere et alia multa servicia quecunque eis mandarentur inpendere; quibus omnibus et singulis ipse reverendus pater a tempore dicte combustionis caruit et ea non habet et ipsum eisdem usque ad dictum tempus libertatis, videlicet X annorum de quibus supra dictum est, oportebit carere et sustinere, quos labores et servicia singulis annis estimabat in omnibus villis supradictis ad valorem centum marcarum monethe predicte, ymmo carius mallet huiusmodi C marcas de propriis solvere, quam huiusmodi laboribus et serviciis carere. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod cum de anno Domini millesimo CCCC. XI et de mense Novembris ipse reverendus pater pro usu suo et familie sue mandavit emere in Danczsk LX tunnas sive quinque lastas allecum (sic) et IIII^{or} pecies panni, et huiusmodi allecia et pannos ad villas et ad domos suas, videlicet Barvalt et Laschowo in dominio dicti Ordinis situatas conducere mandavit et conducta fuerunt, tunc comendator modernus de Strosberg huiusmodi allecia et pannos de dicta villa sua Barvalt recepit et ipsum reverendum patrem eisdem spoliavit, et demum dictos pannos et XXX tunnas minus una eidem reverendo patri restituit, et pro se XXXI retinuit et hucusque retinet et ipsi reverendo patri non restituit; que

[1] Kodeks ma ad.

allecia, videlicet XXXI tunne, vera estimacione et prout empta fuerunt, cum vectura quamlibet tunnam estimat trium marcarum dicte monethe Pruthenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod cum ipse reverendus pater dictas villas in dominio dicti Ordinis situatas, videlicet Barvalt, Orzechow, Iastrzenbe, Lascow, Breze Pauli, Brzoza Iohannis sive Ianowo, binum Glanboczek habeat cum pleno dominio et utilitate ac ab omni servitute dicti magistri et Ordinis liberas, tamen comendatores Thoruniensis et de Strosberg pro tempore existentes et moderni comendatores diversis temporibus, et presertim tempore isto, homines in dictis villis existentes ad diversos et multos labores et servicia eis facienda et prestanda conpellerunt et coegerunt ac conpellunt et cogunt, ita quod propter huiusmodi cohartacionem (sic) ad huiusmodi labores et servicia, dicte ville comuniter et divisim sunt desertate et destructe in tantum, quod ipse reverendus pater de dictis villis penitus utilitatibus, censibus et serviciis, que habere consuevit, caruit et caret, que singulis annis vera estimacione estimat ad valorem centum XV marcarum dicte monethe Pruthenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod cum dictus reverendus pater habeat cum omni utilitate et piscatura medietatem fluvii Drawancza dictis bonis et villis suis confinati sive adiacentis[1], tamen dictus comendator de Strosberg huiusmodi utilitates et piscaturam pro se usurpavit[2] et usurpat et ipsum reverendum patrem in percepcione utilitatis et piscature impedivit, ipsum singulis annis dampnificando in valore vere estimacionis trium marcarum dicte monete Pruthenicalis. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum. Pag. 123.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod de dictis villis Barvalt, Orzechow prefatus reverendus pater, comendatore de Thorun impediente et prohibente, censibus duorum annorum ac laboribus et serviciis caruit et caret, quorum census, valor et estimacio in Barvalt XLIII vel plus vel minus modico, et in Orzechowo totidem et quantum sculteti dictarum villarum recognoscent existit, laborum vero et serviciorum valor singulis annis decem marcarum dicte monethe existit. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod cum a tempore in primo articulo descripto ut supra, et citra, octo mansi circa villam Laschowo dictam dicti reverendi patris situati et infra limites et granicies bonorum dicti reverendi patris et ecclesie sue, existunt et sunt de bonis et de dominio ipsius reverendi patris et ecclesie sue, tamen dicti magister et Ordo et comendator pro tempore de Strosberg dictum reverendum patrem et suam ecclesiam dictis octo mansis spoliaverunt et ipsos ad dominium suum usurparunt et usurpant et ab hominibus in dictis mansis comorantibus servicia pro se usurpant et iurisdicionem in eis exercent in dampnum et preiudicium dicti reverendi patris et ecclesie sue. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod cum de anno Domini millesimo CCC[3] XII° religiosus vir Karolus de Treviris[4] Ordinis magister generalis de con-

---

[1] Obca poprawka z adiacentes. — [2] usurpant w Kodeksie. — [3] Czwarte C wyskrobane. — [4] Kodeks ma Strenemdam.

silio et consensu fratrum Ordinis sui suo et dicti Ordinis sui nominibus cum reverendo patre Iohanne protunc episcopo Plocensi de et super solucione decimarum manipularium, ad ipsum reverendum patrem Plocensem episcopum et ecclesiam suam in districtu sive territorio Michaloviensi Plocensis diocesis proveniencium, ad ipsum episcopum Plocensem et suam ecclesiam ut supra est deductum spectancium, ad talem concordiam devenerunt: videlicet quod ipse magister et Ordo racione solucionis dictarum decimarum, de dicto territorio Michaloviensi proveniencium, episcopo Plocensi pro tempore et ecclesie sue nonaginta marcas dicte monethe Pruthenicalis annis singulis solvere debuerunt, et se literis suis ad solvendum tam diu, quousque census nonaginta marcarum, ut prefertur, in aliquibus bonis vel villis penes bona et limites bonorum dicti episcopi et ecclesie Plocensis alicubi assignarent, obligarunt et astrinxerunt, prout hoc in literis patentibus dicte concordie plenius continetur, que litere ad premissa probanda, in quantum pro parte dicti reverendi patris, et contra partem adversam faciunt, et non aliter, producuntur et exhibentur; in qua solucione prefati magister et Ordo episcopis Plocensibus pro tempore et ipsi reverendo patri moderno episcopo defecerunt et ipsum solvere neglexerunt et negarunt ac non solvunt, ipsum reverendum patrem et ecclesiam suam in eadem summa dampnificando. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit ut supra et probare intendit, quod dictus comendator de Strosberg modernus de anno Domini millesimo CCCC. XI Bernhardum nobilem ac molendinatorem de parvo Golcowo ac Orzech consulem de Broze Iohannis sive Ianowo incaptivavit et submersit, sive incaptivare et submergere mandavit, advocatusque de Bratiam nobilem Wseborium feodalem de parvo Glamboczek et Owrach consulem de Gorzno similiter incaptivatos et martirisatos submersit et occidit in maximum
Pag. 124. preiudicium dicti reverendi patris | atque dampnum. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod dictus comendator de Strosberg modernus de anno Domini millesimo CCCCXI de mense Augusti et in villa Laschow predicta et in allodio dicti reverendi patris in ipsa villa situato duo iumenta antiqua et tres equos iuvenes sive paledares valoris XX marcarum dicte monethe Prutenicalis per suos familiares violenter recipere mandavit et ea retinet et habet. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit ut supra, quod de anno Domini M° CCCC X° de mense Decembris comendator ac fratres et homines dicti Ordinis de castro Golub dicti Ordinis hostiliter exientes, villam dicti reverendi patris Rus[1] dictam ac dotem plebani ac ecclesiam suam violenter invadentes, homines in ea existentes auro, argento, vestimentis, frumentis, iumentis, equis, pecoribus et pecudibus spoliaverunt et depredaverunt ac ipsam villam cremaverunt et dicta spolia ad dictum castrum deportarunt et depullerunt[2] et in suos usus converterunt et omnia et singula retinuerunt et retinent, ac ipsum reverendum patrem in censibus et in redditibus ex dicta villa provenientibus singulis annis et[3] quolibet annorum in XXX marcis dicte monethe Pruthenicalis, ac homines ipsius ville in Rus supradicte, quibus ipsos spoliarunt, in tricentis marcis ac ipsum plebanum in XXX marcis dicte monete dampnificarunt. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

---

[1] Ruża pod Dobrzyniem. — [2] Pierwsze u w depullerunt obca poprawka. — [3] et tak samo.

Item ponit ut supra, quod de tempore de quo supra, fratres dicti Ordinis cum exercitu et multitudine hominum de castro Bratiam dicto dicti Ordinis exientes, villas dicti reverendi patris et ecclesie sue, videlicet Ianowo sive[1] Broze Iohannis, Glamboczek binum, videlicet magnum et parvum, Zalese[2] et Zaborowo[3] et homines in eisdem existentes devastaverunt, spoliarunt omnibus et singulis rebus, pannis, vestimentis, pecuniis, suppellectilibus, pecoribus ac pecudibus, iumentis, bobus, pullis, anetis, ancis, ac huiusmodi res et pecora ad dictum castrum deportarunt et pepulerunt[4] ac omnia et singula in usus eorum converterunt, retinuerunt ac retinent; omnibus et singulis computatis, in Ianowo computando ad summam trecentarum marcarum monethe predicte Pruthenicalis, in Glamboczek parvo quadringentarum marcarum, in maiori Glamboczek ad valorem trecentarum marcarum, in Zalese ad valorem ducentarum marcarum, in Zaborowo ad valorem ducentarum marcarum dicte monete dictum reverendum patrem ac ecclesiam suam ac homines dictarum villarum comuniter et divisim dampnificarunt. Et ita fuit et est verum, publicum, notorium et manifestum.

Item ponit ut supra, quod dicti fratres cum eorum exercitu dicto tempore, quo dictum opidum Gorzno et ecclesiam ibidem combusserunt et spoliarunt, honorabilem ac religiosum virum dominum Iohannem prepositum sive rectorem dicte ecclesie in Gorzno presbiterum crudeliter interfecerunt et mortificarunt. Et ita fuit verum, publicum et notorium.

Item ponit, quod omnia et singula comuniter et divisim supradicta, fuerunt et sunt vera, notoria, publica et manifesta, ac de ipsis est publica vox et fama.

Item quod huiusmodi articuli, pro parte dicti reverendi patris omnes et singuli, comuniter et divisim, dantur et exhibentur in meliori modo, via, iure, stilo, materia et consuetudine, quibus dari possunt.

Item petitur, quod ad omnes et singulos articulos supradictos et superius de- Pag. 125.
ductos comuniter et divisim, pars[5] adversa per suum iuramentum, per verbum: credit, vel non credit: respondere compellatur.

Item protestatur, quod licitum sit sibi huiusmodi articulos corrigere, et addere, minuere, revocare et alios si opus fuerit de novo dare.

Quare pro parte dicti reverendi patris, ecclesie ac Capituli suorum Plocensis petitur, pro vos dominum Benedictum de Macra magnarum nobilitatis et sciencie virum, prefati illustris principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis semper augusti et Hungarie etc. regis comissarium et subdelegatum[6] in causa et causis, que coram dicto domino Sigismundo rege tamquam arbitro, arbitratore et amicabili compositore inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc. prelatos et subditos ipsius regis et regni Polonie ac coadiutores suos, parte ex una, ac religiosum fratrem Henricum de Plawen magistrum generalem et Ordinem suum, parte ex altera hincinde comuniter ellecto et assumpto pendent, diffiniri, decerni, sentenciari, arbitrari et laudari, ac per vestram diffinitivam sive arbitrariam sentenciam pronuncciari, dictas invasiones, combustiones, spoliaciones, depredaciones rerum, pecuniarum, auri, argenti, vestimentorum, frumentorum,

---

[1] Kodeks ma sene; zob. str. 218. w. 6. — [2] Zalesie pod Lidzbarkiem. — [3] Zaborowo p. Górznem. — [4] Obca poprawka z sepulerunt. — [5] pars obca poprawka. — [6] Kodeks ma commissarii et subdelegati.

iumentorum, equorum, sacrarum rerum, pecorum et pecudum, ablaciones et recepciones iurium et iurisdicionum, ac granicierum usurpaciones et occupaciones, laborum et serviciorum impendendorum prohibiciones, hominum captivaciones et interfecciones, pecuniarum de dicto territorio Michaloviensi non soluciones, octo mansorum occupacionem, dampnorum in dictis opido, curia et domo ac villis illaciones ac censuum in eisdem inpeticiones, necnon piscature ac utilitatum in dicto fluvio Drawancza occupaciones et usurpaciones ac omnium et singulorum comuniter et divisim in articulis suprapositis deductorum, per magistrum, comendatores, fratres ac Ordinem et homines ipsorum, comuniter et divisim, dicto reverendo patri, ecclesie et Capitulo ac hominibus suis comuniter et divisim factas, prestitas, illatas ac facta, prestita et illata, fuisse et esse temerarias, illicitas, iniustas ac indebitas ac temeraria, illicita ac minus debita, dictoque magistro, comendatoribus, Ordini ac hominibus ipsorum, comuniter et divisim, ea comuniter et divisim dicto reverendo patri, ecclesie, Capitulo ac hominibus suis (inferre) non licuisse nec licere debere, eidemque magistro, Ordini et comendatoribus ac hominibus ipsorum, super eisdem comuniter et divisim perpetuum silencium imponendum fore et per vos inponi, dictosque magistrum, Ordinem et comendatores, comuniter et divisim, in solucione dicte summe nonaginta marcarum singulis annis occasione dicte ordinacionis de dicto territorio Michaloviensi, ac summis et laboribus racione combustionum, rapinarum et spoliacionum opidi, curie ac villarum predictarum, ac censuum dampnificacione sive privacione dictum reverendum patrem in dictis opido et villis per decem annos, et racione serviciorum et laborum per dictos homines in dictis villis non prestitorum, et prout in articulis huiusmodi summe, dampna ac labores comuniter et divisim sunt supra deducta, deducti et deducte et specificate de qualibet villa, condempnandos fore et per vos condempnari, ac ipsos magistrum, comendatores et Ordinem comuniter et divisim ad solvendum huiusmodi summas comuniter et divisim sub penis formidalibus ac caucionibus ydoneis compellendos fore et per vos conpelli.

Et ista omnia et singula, comuniter et divisim, supra et in articulis supradictis contenta et deducta, meliori modo et fforma, quibus possunt, petuntur vestrum benignum officium implorando etc.

Sequitur regestrum productorum pro parte dominorum episcopi et Capituli, subdelegato Plocensi coram domino Benedicto per dominum Sigismundum Romanorum regem exhibitum etc.

Tenor procuratorii.

Pag. 126. In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo CCCC. XII°, Indicione quinta, die vero vicesima mensis Novembris, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno tercio, hora Terciarum vel quasi, in civitate Plocensi et in archivo sive thezauro ecclesie Plocensis in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hec vocatorum specialiter et rogatorum presencia constituti personaliter reverendus in Christo pater et dominus, dominus Iacobus Dei gracia episcopus Plocensis, et honorabiles viri, domini Daczbogius cantor, Mathias scolasticus et Stanislaus cancellarius, prelati, necnon Florianus et Borrin canonici predicte ecclesie Plocensis capitulariter congregati et Capitulum ut decebat ad infrascripta expedienda facientes, citra tamen revocacionem aliorum suorum procuratorum per ipsos et quemlibet ipsorum

alias ubilibet constitutorum, omnibus meliori modo, via, iure, stilo, forma et consuetudine, quibus potuerunt et debuerunt, fecerunt, posuerunt et prout melius et efficacius potuerunt et debuerunt, sollempniter ordinaverunt suos et dicte ipsorum Plocensis ecclesie veros, legittimos ac indubitatos procuratores, actorum, factorum, negociorum suorum gestores ac nunccios speciales et generales, ita quod generalitas specialitati non deroget, nec vice versa, honorabiles viros, dominos videlicet egregium virum decretorum doctorem Andream prepositum ecclesie Wladislaviensis, necnon Paulum decanum Warschoviensem et canonicum Plocensem, et Bodzantham cantorem Crusviciensem Wladislaviensis dyocesis, absentes tamquam presentes et eorum quemlibet in solidum, ita quod non sit melior condicio occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter prosequi, mediare valeat et finire, ad deducendum, exponendum, allegandum et proponendum omnes et singulas iuiurias, combustiones, cremaciones, bonorum mobilium et immobilium ipsorum et hominum ipsorum ac subditorum eorum ac ecclesie sue Plocensis circa Gorzno opidum et alibi ablaciones, depopulaciones, desolaciones ac hominum interfecciones, incaptivaciones, pecorum et pecudum recepciones, rapinas et spolia ac dampna et interesse, limites sive granicies, privilegiorum, consuetudinum, iurium et iurisdicionum usurpaciones, derogaciones, denegaciones et prohibiciones ac molestias, vexaciones et impedimenta ipsis et ecclesie Plocensi ac hominibus et subditis ipsorum per venerabiles viros Henricum de Plawen Ordinis sancte Marie Theutunicorum magistrum generalem de Prussia et Ordinem suum ac subditos ipsorum, comuniter et divisim, illatas, datas, ablatas et prestitas, ac illata, data, ablata et prestita, coram nobili viro et egregio utriusque iuris doctore domino Benedicto de Macra dominoque de Czuchz, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie ac Dalmacie et Croacie etc. regem inter serenissimos principes et dominos, dominos Wladislaum eadem gracia regem Polonie etc. ac Allexandrum alias Witholdum supremum ducem Lithwanie etc. ac prelatos ac regnum Polonie et dominia ac coadiutores ipsorum et preclaros principes dominos Iohannem et Semovitum Mazovie ac Boguslaum Stolpensem duces ac subditos et coadiutores ipsorum comuniter et divisim, parte ex una, et inter dictos magistrum et Ordinem et coadiutores ipsorum, super premissis dampnis, spoliis, iniuriis, rapinis, cremacionibus, combustionibus, graniciis, privilegiis, depopulacionibus terrarum et dominiorum et quibuscunque impedimentis, parte ex altera, per ipsas partes ut dicitur hincinde electum, assumptum et nominatum compromissarium subdelegato sive comissario ad videndum, cognoscendum, conspiciendum, discuciendum et diffiniendum omnia et singula premissa et quodlibet premissorum, comuniter et divisim, deputato; dantes et concedentes dictis ipsorum procuratoribus et cuilibet ipsorum comuniter et divisim super premissis et quolibet premissorum comuniter et divisim plenam, liberam, omnimodam et expeditam facultatem, coram prefato domino Benedicto et aliis quibuscunque, per dictum serenissimum principem dominum Sigismundum regem et comissarium subdelegatis[1] ac coram ipso domino rege comparendi ac premissa omnia et singula comuniter et divisim deducendi, exponendi, allegandi, proponendi[2] et proposita et deducta prosequendi, necnon ad agendum, defendendum, libellos sive peticiones summarias dandum et offerendum et oblatas revocandum, litem contestandum, iuramentum calumpnie et de veritate dicenda[3] et aliud quodlibet iuramen-

[1] Kod. ma ac subdelegatum. — [2] Kod. ma proponendum. — [3] Kod. ma dicendum.

tum[1] licitum et honestum in animas ipsorum prestandum, ponendum, articulandum, posicionibus et articulis respondendum, omnia producendum, contra omnia dicendum, excipiendum et opponendum, testes, literas, instrumenta et quecunque probacionum genera producendum, testes contra se productos iurare videndum et contra eos et eorum dicta dicendum, crimina et defectus opponendum et probandum, causam et causas et excusaciones ipsorum absencie et aliud quodlibet impedimentum si necesse
Pag. 127. fuerit proponendum et allegandum, terminos prorogandum et de novo | ordinandum, iudicis officium implorandum, beneficium restitucionis in integrum et absolucionis simpliciter et ad cautelam petendum et obtinendum, duplicandum, triplicandum et quadruplicandum, declarandum, contra declaraciones excipiendum et dicendum, attestaciones sive dicta testium publicari videndum, factum contrarium contra ante publicacionem testium proponendum et proposita prosequendum, partis adverse absenciam et contumaciam accusandum et in causa seu causis renuncciandum et concludendum, ius interlocutorium et sentenciam ac sentencias tam interlocutorias, arbitrales quam eciam diffinitivas proferri petendum et audiendum, et ab ea seu eis resiliendum, provocandum, appellandum et reclamandum, prosequendum, intimandum, insinuandum, apostolos cum instancia qua decet petendum et recipiendum, decretum expensarum[2] exigendum, recipiendum et ipsas taxari petendum ac videndum et super eis iurandum, et generaliter omnia et singula dicendum, faciendum, procurandum, gerendum et exercendum, que veri et legittimi procuratores et ad talia constituti possent et debeant facere, dicere, procurare, gerere et exercere in premissis et quolibet premissorum comuniter et divisim, ac dependentibus et emergentibus ex eis, que circa premissa necessaria fuerint quomodolibet seu eciam oportuna, et que ipsimet constituentes dicerent, facerent, procurarent, gererent et exercerent, eciam si que sint que mandatum exigant magis speciale, unum quoque vel plures procuratorem vel procuratores in premissis omnibus seu eorum aliquis[3] prout ipsis videbitur expedire loco sui substituendum tociens, quociens, quando et prout visum fuerit expedire; promittentes michi notario publico solempniter stipulanti vice et nomine quorum interest, firme et perpetue habituros, quidquid et quecunque per dictos ipsorum procuratores aut substitutos vel substituendos ab ipsis actum, factum et procuratum, seu acta, facta et procurata fuerint vel fuerit, rata, grata, firma, stabilia et immobilia tenere et observare in premissis et quolibet premissorum, iudicio sisti et iudicatum solvi in omnibus et singulis suis punctis, clausulis et condicionibus sub rerum suarum mobilium ypoteca. Super quibus omnibus et singulis premissis, prefati domini constituentes a me notario publico infrascripto pecierunt sibi confici unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta et hoc presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, pontificatu, hora et loco, quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris, dominis Mathia de Iemelnicza[4] et Paulo de Balitarszek[5] rectoribus parrochialium ecclesiarum ac vicariis dicte Plocensis ecclesie, vocatis specialiter et rogatis testibus ad premissa.

Et ego Petrus Nicolai de Glovina clericus Plocensis diocesis, imperiali auctoritate publicus notarius, quia predictis procuratorum posicioni, constitucioni, crea-

---

[1] Kodeks ma sacramentum. — [2] Kod. ma expensi, gdzie i powstało przez skrobanie. — [3] Kodeks ma aliqua. — [4] Imielnica pod Płockiem. — [5] Białotarsk pod Gostyninem.

cioni, ordinacioni, potestatis tradicioni, ratihabicioni aliisque omnibus et singulis premissis dum sic ut premittitur agerentur et fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum manu propria scriptum hic me subscribendo exinde conficiens extraxi, publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis consignavi requisitus et rogatus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Tenor instrumenti procuratorum missorum ad magistrum et Ordinem Cruciferorum.

In nomine Domini amen. Sub anno Domini millesimo CCCC. IX, Indicione secunda, die XIX mensis Augusti, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Gregorii divina providencia Pape XII anno ipsius tercio, hora nona vel quasi, in civitate Plocensi in domo habitacionis reverendi in Christo patris ac domini, domini Iacobi Dei gracia episcopi Plocensis, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia constitutus personaliter idem reverendus pater dominus Iacobus episcopus, suo[1] et dicte sue Plocensis ecclesie ac Capituli dicte ecclesie nominibus, citra tamen revocacionem suorum procuratorum per ipsum ubilibet constitutorum, omnibus meliori modo, via, iure, stilo, forma et consuetudine quibus potuit et debuit, fecit, posuit, constituit et prout melius potuit ordinavit suos et dicte sue ecclesie veros, legittimos ac indubitatos | procuratores, actores, factores, negociorum suorum gestores et nunccios Pag. 128. ac ambasiatores speciales et generales, ita quod generalitas specialitati non deroget nec vice versa, reverendum in Christo patrem dominum Petrum Dei gracia episcopum Dalmacensem et suffraganeum Plocensem ac honorabiles viros dominos Daczbogium cantorem et Andream Rucala canonicos Plocenses, presentes et in se onus procuracionis sive ambasiate aut nunccii sponte suscipientes, ad requirendum, monendum, petendum, exponendum, allegandum, proponendum infrascripta wenerabili viro fratri Ulrico de Iungingen Ordinis sancte Marie Theutunicorum magistro generali de Prussia, Frederico de Walenrode[2] marsalko ceterisque comendatoribus sive preceptoribus[3] dicti Ordinis, in exercitu tunc contra serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. ac regnum ipsius, terras et dominia, et presertim in terra Dobrinensi congregatis et presencialiter existentibus ad invadendum, cremandum, depopulandum et desertandum terras et bona ipsius domini regis, ne bona dicte sue Plocensis ecclesie et aliarum ecclesiarum ac homines et subditos ipsorum utriusque sexus in dicta terra Dobrinensi et alias invaderent, spoliarent, non cremarent, non vastarent et ecclesias non incenderent. Qui quidem domini procuratores sive nunccii et ambasiatores supradicti vicesima die mensis predicti hora Vesperarum vel quasi, ante castrum Bobrowniki Plocensis diocesis, (per) predictos magistrum, marsalcum, comendatores, preceptores et exercitus ipsorum hostiliter obsessum[4], coram domino Wlrico magistro generali, marsalco, comendatoribus sive preceptoribus personaliter constituti, nominibus quibus supra prefatos magistrum, marsalcum, comendatores, preceptores[5] et Ordinem cum omni humilitate et instancia qua decet requisiverunt, monuerunt et hortati sunt in hec

---

[1] Kod. ma sue. — [2] Kod. ma Walenrede. — [3] Obca poprawka z precentoribus. — [4] Zob. na str. 21; es w obsessum obca poprawka. — [5] Tak samo w preceptores.

verba: Wenerabilis et magnifice domine et vos domini marsalco (sic) et comendatores, qui hic omnes estis, cum semper fuistis defensores et protectores Christianorum et ecclesiarum, et tamen nunc invaditis terras Christianorum et per vestras gentes ecclesie violantur et comburuntur, virgines deflorantur, maritate mulieres adulterantur, pauperes spoliantur et sangwis Christianus perfunditur, supplicat vestre magnificencie reverendus pater dominus Iacobus episcopus Plocensis, in cuius nunc diocesi et episcopatu statis et ista mala perpetrantur, quatenus propter Deum a predictis violenciis et perfusione sanguinis Christiani ac depopulacione pauperum velitis cessare, et ecclesias (sic) suam Plocensem et alias sue diocesis et aliarum et bona ipsarum nolite destruere, vastare nec cremare, cum ipse reverendus pater et ecclesie vobis nullas molestias, dampna vel impedimenta umquam fecerunt nec faciunt vel facere intendunt, et presertim cum ipsum reverendum patrem et suam ecclesiam et bona ipsius ex privilegiis ipsius ecclesie defendere, et non inpungnare tenemini, et eciam cum ipse reverendus pater et sua ecclesia et homines sui vobiscum et cum Ordine vestro nullam gwerram nec aliquam molestiam umquam fecerit vel facit. Qui quidem Ulricus magister dicti Ordinis, deliberacione et tractatu prehabitis cum suis comendatoribus, preceptoribus et exercitibus, predictis procuratoribus sive nuncciis ac ambasiatoribus per hec verba vel similia respondit: Verum est quod nobis et Ordini nostro dominus episcopus Plocensis et sua ecclesia nullas molestias vel impedimenta fecit et nos ipsum et ecclesiam suam et alias ecclesias defensare tenemur, tamen pro modo si aliquid molestie ecclesiis occurret, non est voluntatis nostre: nichilominus tamen ipsum reverendum patrem dominum episcopum Plocensem et dictam suam ecclesiam Plocensem ac bona ipsius ac homines et subditos[1] ipsorum (sic) promisit et pollicitus est favorabiliter non vastare, non cremare, non incendere, non spoliare, non recipere, sed ea iuxta posse promovere, defendere et tueri; et effectualiter ad premissa facienda literam ad comendatorem in Osterod, qui in alia parte terre Mazovie stetit cum exercitu, scribere mandavit, ut bona ipsius reverendi patris et sue ecclesie non destrueret nec molestaret. Super quibus omnibus et singulis premissis et quolibet premissorum, prefati domini, ipse reverendus pater dominus Iacobus episcopus Plocensis et dicti nunccii sive ambasiatores ac procuratores nominibus quibus supra protestacione facta, per me notarium publicum et a me notario publico infrascripto pecierunt sibi confici unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta et hoc presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, pontificatu, hora et loco, quibus supra, presentibus ibidem strennuo ac nobilibus et discretis viris, dominis Petro Schafranecz subcamerario Cracoviensi, Iohanne de Radomino canonico Plocensi, Martino Czolek de Poltowsko et Bodzanta de Gorzno ipsius reverendi patris domini episcopi Plocensis procuratoribus, Petro dicto Slup de Wirzbiczsko ac Petro notario publico, testibus ad premissa.

Pag. 129. Et ego Iacobus Iohannis de Brest clericus, imperiali auctoritate notarius publicus, predictis procuratorum, nuncciorum sive ambasiatorum posicioni, constitucioni, ordinacioni et posicioni (sic), requisicioni, monicioni, responsioni, promissioni, protestacioni aliisque omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia sic fieri

[1] Kodeks ma subditorum.

vidi et audivi, ideoque presens publicum instrumentum, me aliis occupato negociis, per alium scribi procurando, in hanc formam publicam redegi requisitus in fidem omnium premissorum etc.

Tenor instrumenti protestacionis de non mittendis hominibus ecclesie ad exercitum sive ad gwerram.

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo CCCC° IX, Indicione secunda, die XIX mensis Augusti, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Gregorii divina providencia Pape XII anno tercio, hora nona vel quasi, in civitate Plocensi et in domo habitacionis reverendi in Christo patris et domini, domini Iacobi Dei gracia episcopi Plocensis, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia constitutus personaliter idem reverendus in Christo pater dominus Iacobus episcopus Plocensis, suo et dicte ecclesie sue nominibus exposuit, quod licet illustris princeps et dominus, dominus Iohannes senior dux Mazovie etc. ipsum reverendum patrem dominum Iacobum episcopum Plocensem per suos nunccios et literas requireret et moneret, ut homines suos et dicte sue Plocensis ecclesie in dominio et in ducatu et in terris suis degentes et moram trahentes contra mrgistrum et Ordinem ac Cruciferos de Prussia ac subditos et coadiutores ipsorum in auxilium sibi mitteret et in subsidium sibi daret, quia ipsi Cruciferi terras ipsius invaderent, spoliarent et devastarent; qui tamen reverendus pater dictis literis et nuncciis dicti domini Iohannis ducis per expressum et publice protestando hec et hiis similia verba dixit: Ecce notarie et vos domini hic presentes attendatis, quod ego nec contra dictos magistrum et Ordinem suum nec contra Pruthenos et coadiutores ipsorum nullam gwerram facere nec cum ipsis gwerrare nec aliquod subsidium cum hominibus meis dicto domino Iohanni duci dare volo nec intendo, sed cum ipsis et omnibus hominibus, quantum in me est et fieri potest, pacem et tranquillitatem sicut semper ecclesia mea consuevit paratus sum tenere et teneo, cum ad me nec ad ecclesiam meam nec ad homines ecclesie mee spectat nec pertinet gwerram cum aliquo facere; sed si dictus dominus Iohannes dux aliquam violenciam contra iura et privilegia ecclesie mee dudum observata et tenta fecerit ac hominibus et subditis meis ad aliquas gwerras contra dictos Pruthenos, magistrum et Ordinem et coadiutores ac subditos ipsorum transire mandaverit, hoc per me non stat nec ego mandatis suis consencio, sed omnimode dissencio et revoco, et quantum potero, censuris ecclesiasticis et aliis remediis sibi resistere intendo. Et statim et in continenti omnibus et singulis procuratoribus, capitaneis, factoribus et rectoribus suis et bonorum suorum districte et seriose mandavit et scripsit, ne aliquo modo umquam mandatis dicti domini Iohannis ducis obedirent vel ea attenderent, nec cum eo vel cum suis capitaneis contra dictos magistrum et Ordinem Cruciferorum ad gwerram aliquo modo se moverent, sed omnino starent in pace, eciam si dictus dominus Iohannes dux aliquas violencias vel rapinas et spolia in bonis suis propter hoc faceret: et de hoc publice protestor. Super quibus omnibus et singulis premissis et quolibet premissorum, prefatus reverendus pater dominus Iacobus episcopus nominibus quibus supra protestacione facta, per me notarium publicum et a me notario publico infrascripto peciit sibi confici unum vel plura publicum seu publica instrumentum seu instrumenta et hoc presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, pontificatu, hora et loco, quibus supra, presentibus ibidem honorabilibus viris, dominis

Bodzantha de Gorzno et Martino de Poltowsko capitaneis sive procuratoribus bonorum suorum, Iohanne de Radomino canonico Plocensi ac Iacobo Costa notario publico ac vicario dicte Plocensis ecclesie, vocatis specialiter et rogatis testibus ad premissa.

Pag. 130. Et ego Petrus Nicolai de Glovina clericus Plocensis diocesis, imperiali auctoritate publicus notarius, quia predictis exposicioni, requisicioni, monicioni, responsioni, non consencioni mandatis et protestacioni, faccioni aliisque omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo hoc presens publicum instrumentum manu propria scriptum hic me subscribendo exinde conficiens extraxi, publicavi et in hanc publicam formam redegi, signoque et nomine meis solitis et consuetis consignavi requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Tenor privilegii ordinacionis super territorio et decimis terre Michaloviensis etc.

In[1] nomine Domini amen. Nos frater Karolus de Treveris magister generalis Hospitalis sancte Marie Domus Theutunicorum Ierosolimitani tenore presencium recognoscimus et ad omnium noticiam pervenire volumus et extendi, quod habito nostrorum fratrum consilio et asensu, cum venerabili in Christo patre et domino, domino Iohanne Plocensis ecclesie episcopo, necnon cum toto eiusdem ecclesie Capitulo super territorio Michaloviensi et super ducentis mansis ad castrum Kxenithe[2] pertinentibus locandis ad talem devenimus unionem et subscriptam inivimus ordinacionem, videlicet, quod elapsa septem annorum libertate, iam dicto domino et suis successoribus racione fructuum decimalium nonaginta marcas monethe Culmensis imperpetuum singulis annis solvere tenebimur, quas quidem nonaginta marcas in villis duabus vel tribus, bonis ecclesie ipsorum contiguis, in censu promittimus assignare; quibus assignatis, eis ulterius in predicta summa pecunie non erimus obligati. In prefata vero ordinacione villas ecclesie ipsorum dudum habitas includi noluimus[3], ymmo penitus ammovemus[4]. Ille vero ville, in quibus nomine fructus decimalium ipsis census assignabitur, libere erunt ab omni fratrum exaccione quomodolibet nominata. Predictas siquidem villas et omnes alias villas ecclesie ipsorum in sepedicto territorio sitas ita libere possidebunt in iudicio et in censu et in omnibus aliis utilitatibus et proventibus, sicut possident villam Orzechow[5] sitam in terra que Culmensis nuncupatur. Si vero, quod absit, timor sive clamor ad terram pervenerit, quod pagani inimici fidei Christiane terram nostram invadere vellent et eam devastare, inhabitatores villarum dictarum cum ceteris prefati territorii incolis ad defensionem terre venire et eis occurrere tenebuntur. Insuper ad municiones et ad castra reformanda sive construenda, ad que concurrere voluerint necessitate suadente, tenebuntur suum dare subsidium prout alii inhabitatores territorii prenotati. Quod si inhabitatores villarum predictarum secus egerint in premissis, supradicto episcopo et suis successoribus iuxta terre consuetudinem in utroque casu pena cedet in eisdem. Insuper omne et plenum dominium villarum eis assignan-

---

[1] W archiwie Królewieckiem znajduje się druga, papierowa kopja tego dokumentu (Schieblade 75 Nr. 33), któréj warjanty podajemy w odsełaczach. — [2] Księte pod Gurznem. Kodeks ma Kseniche. — [3] nolumus w kopji — [4] amovemus tamże. — [5] Orechow tamże.

darum tam spirituale quam temporale in iudicando, corrigendo, mandando, sententiando habebunt ipsi et eorum successores; in prefato vero territorio, scilicet Michaloviensi, sepe dictus episcopus et sui successores ius spirituale, cum sit diocesis ipsorum, pacifice gubernabunt. Promisimus eciam eis una cum fratribus nostris, bona ecclesie ipsorum in dicto territorio sita absque dampno eorum limitare. Insuper in ordinacionem deduximus et in pactum cum eisdem: si predicti inhabitatores villarum ipsorum in civitatibus, castris sive villis nostris delinquerint[1], per nostros iudicabuntur advocatos, homines vero nostri et fratrum nostrorum in villis sive terminis villarum dictarum delinquentes, per ipsius episcopi et successorum suorum quantum ad omnem penam iudicabuntur advocatos. Ceterum promisimus una cum fratribus nostris, bona eorum in prefato territorio sita contra omnem hominem tamquam propria defensare, littus vero Drawancze, quod est ecclesie ipsorum, quoad piscaturam et ad alias utilitates que in nemoribus et silvis fieri possunt, memorato episcopo et suis successoribus nec auferre nec in aliquo promisimus perturbare. Ceterum si decreverimus unum molendinum aput dictum castrum Kxenithe in littore ipsius episcopi edificare, tantum de terra nostra contigua bonis ipsius, sicut occupaverit domus molendini, | in loco congruo tenebimur assignare. Ut autem pre- Pag. 131.
dicta omnia robur optineant perpetuo valiturum. presentes literas nostri sigilli mu-
1312 nimine duximus roborandas. Actum et datum in Grudencz anno Domini millesimo
Iuni 14. CCC. XII, octavo decimo Kalendas Iulii, Indicione nona, presentibus fratribus nostris Syghardo[2] hospitalario[3], Teodorico[4] provinciali terre Culmensis, comendatore de Engelsberch[5] Iohanne videlicet, Ottone de Schonze comendatore, Luthero comendatore in Grudencz et aliis quampluribus fide dignis.

Tenor litere missilis, per magistrum episcopo misse.

Reverendo in Christo patri ac domino, domino Iacobo ecclesie Plocensis episcopo, domino nobis sincere dilecto. Wenerabilis pater et domine sincere dilecte. Recepimus literas paternitatis vestre ipso die date presencium, continentes affectum et intencionem paternitatis vestre, de bonis ecclesie vestre instancius nobis supplicantes, quatenus eadem dicte ecclesie vestre bona in gwerrarum tempestatibus, que si per Dei misericordiam, sedate non fuerint, sub nostra proteccione dignaremur tenere et ea quemadmodum anno preterito modo diligenciori tueri. Scire igitur cupimus paternitatem vestram per presentes, quod non solummodo bona vestre ecclesie, ymmo omnium ecclesiarum ac ecclesiasticorum tam spiritualium quam secularium sub nostra tenere et habere volumus proteccione in casu, si dicte gwerre per misericordiam Dei sedate non fuerint et sopite; districcius omnibus et singulis comendatoribus et preceptoribus nostris, ne huiusmodi bona destruent (sic) et vastent seu vastare permittent (sic) inhibentes, paternitatem vestram in hoc ipso et in
1410 omnibus aliis, in quibus poterimus, libentissime complacentes. Datum in castro
Iuni 15. nostro Lippe[6] in die sanctorum Viti et Modesti, anno etc. X^mo.

Frater Ulricus de Iungingen
Ordinis Theutunicorum magister generalis.

---

[1] delinquerunt w Kodeksie. — [2] Kod. ma Richardo. — [3] Kodeks hospitario. — [4] Kod. Theodorico. — [5] Kod. mylnie Engelskerch; Pokrzywno p. Grudziądzem. — [6] Lipinki p. Chełmżą.

Tenor litere missilis, per comendatorem de Strosberg misse:

Debita reverencia cum promptitudine famulandi preporrecta. Venerabilis ac pater amande. Velud vestra paternitas michi nuper intimavit, qualiter de vestris subditis tres homines submersissem in pacis tranquillitate, idcirco sciat vestra paternitas, qui talia vestris auribus insonuit, quod idem inimiciciam inter me et vestram graciam struit seu seminare intendit. Sed illud fateor, quod quemdam hominem submersi quem ex veridico relatu hominum proditorem seu traditorem intellexi, qui civitatem nostram scilicet Brodnicz oculte incendere intendebat et castrum ibidem ob (sic) manus inimicorum tradere volebat. Eciam, velud scribitis de allecibus, videlicet de duabus lastis et media, idcirco vestra paternitas sciat, quod illa bona seu cetera sub forma malicie seu invidie seu alicuius alienacionis non arestavi, sed ex puro mandato nostri superioris, scilicet magistri generalis, et ideo adhuc illa alienare non intendo, sed si superior meus preceperit, tunc ea absque ulla protraccione[1] solvere procurabo. Eciam, ut scribitis de magna agravacione vestrorum hominum et anichilacione vestrarum villarum, id tamen a meis antecessoribus[2] fuistis supportatus (sic), pro quo vestre paternitati humiliter respondeo, quod ea que antecessores mei fecerunt, illa similiter adimplere intendo; sed tamen, ex quo[3] nos necessitas ut nunc cogit, tunc non credo quod erga vestram graciam sit ut hee quatuor ville
Pag. 132. cum modico servicio laboris, causa municionis | seu reformacionis nostri castri adherunt (sic), qui clipeo eius defensionis gaudere intendunt. Eciam, ut scribitis pro pace et quiete vestrorum procuratorum sive factorum villarum, scitote, quod huiusmodi multa sinistra seu falsa auribus vestris intonant et, ut puto, quod hii de inimicicia inter me ac vestra gracia[4] multum gauderent, et specialiter procurator Gorschnensis, qui subditos suos fugere fecit absque ulla necessitate, Et peto graciam vestram, ut subditis vestris dicatis, ut[5] abs ullo timore sint (et) sub bona pace cum rebus suis venalibus sive quibuscunque ad nos venire possunt, licet tamen aliqui in graniciis nostris aliquos homines detinuerunt pro plaga nostra, et sciant hii, quod talia non obliviscuntur. Eciam graciose pater, licet pronunc homines seu alios ad civitatem nostram intromittere nequio, hoc totum fit ex nostri superioris mandato. Idcirco valete in Christo filio Virginis gloriose. Datum[6] feria quarta in die Quatuor temporum in castro Strosberg. 1411 Mart. 4.

Comendator in Strosberg.

Honorabili in Christo patri ac domino, domino episcopo Plocensi necnon utriusque iuris doctori.

Item ad continuandum omnia et singula comuniter et divisim, que fuerunt coram iudice facienda (et) expedienda in Lypno feria secunda post dominicam Letare, et ad que fuerunt partes citate et que in citacione ad ea expedienda (fuerat) decreta, (iudex) terminum continuando eadem prorogavit usque ad feriam secundam post dominicam Iudica proxime venturam exclusive. 1413 Apr. 3. Apr. 10.

Adveniente autem quarta feria, que erat dies quinta mensis Aprilis, comparuit procurator militum, Iohannis Czeplin una cum militibus quorum nomina sequuntur

---

[1] Poprawka z proteccione. — [2] ante w antecessoribus poprawka. — [3] quo zmienione przez skrobanie z quos. — [4] Kodeks ma vestre gracie. — [5] Kod. ma et. — [6] Wypadki tu wymienione miały miejsce w r. 1411; zob. na str. 217, ustęp ostatni.

infra, ipse tamen procurator non animo revocandi accusans contumaciam non comparentis magistri et offerens se ad satisfaciendum termino, reproduxit citacionem verbo alias realiter productam et eius execucionem.

Eadem die et hora Terciarum predicta Nala[1] coram iudice comparuit, satisfaciens termino iuravit cum duabus[2] sibi paribus modo et forma suprascriptis; nomen prime compurgatricis Miloszlawa, nomen[3] vero secunde compurgatricis Katherina, ambe de Suszow[4].

Hora eadem prefatus Iohannes de Czaplin coram domino iudice comparuit satisfaciens termino, iuravit cum tribus sibi paribus modo et forma suprascriptis; nomen primi compurgatoris Beszel (?) de Czarne[5], nomen vero secundi Nicolaus subiudex terre Dobrinensis heres de Zaduszniky[6], et hii duo fuerunt milites; loco vero tercii militis duo iuraverunt nobiles, quorum nomina secuntur hec: Czambor Michaelis de Cleszno[7], Luthko Iacobi de Maleszowo[8].

Ulterius subsequenter hora eadem prefatus Fredricus de Kynthenow[9] coram prefato domino iudice similiter comparuit satisfaciens termino, iuravit cum tribus sibi paribus modo et forma suprascriptis; nomen primi compurgatoris Nicolaus Alberti de Makowecz[10], nomen vero secundi Andreas Petri de Dolsko[11], et duo fuerunt milites; loco vero tercii militis duo iuraverunt nobiles, quorum nomina secuntur hec: Albertus Stanislai de Suszow, Henricus Iacobi de Maleszow.

Ulterius subsequenter hora eadem prenotatus Gunterus de Delaw[12] coram prefato Pag. 133.
domino iudice similiter comparuit satisfaciens termino, iuravit cum tribus sibi paribus militibus modo et forma suprascriptis; nomen primi compurgatoris Petrus Bernhardi de Xante, nomen vero secundi Michael de Clesczino, nomen tercii Nicolaus de Xante[13].

Et in subsidium dictarum expurgacionum procurator predictorum militum obtulit literam incliti principis, domini ac domini Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie, sigillo suo sigillatam, coram prefato domino iudice in iudicio produxit, cuius tenor sequitur in hec verba:

Allexander alias Witholdus Dei gracia Magnus dux Lithwanie et Russie etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, qualiter ad nostram noticiam pervenerit, quod magister et Ordo Cruciferorum in Prussia nobiles et strennuos milites Iohannem de Czaplin, Fredricum de Kynthenow et Guntherum de Delow inculpassent, quod ipsi una cum pie recordacionis Nicolao de Renithch[14] et fratre suo eundem magistrum Cruciferorum in Prussia interficere et aliqua castra in terra Prussie occupare sive obsidere voluissent, et quod nobiscum conspiracionem habuissent nosque[15] ipsis in subsidium venire debuisse. Nos vero ad premissa verbo et fassione[16] nostris ducalibus dicimus, recongnoscimus et fatemur, Altissimum nobis, cui omne patet secretum, in testem assumentes, quod numquam cum premissis militibus vel aliquo eorum, ymmo cum nullo hominum vivente talem clamdestinam et industriosam, que honori nostro minus competeret, habuimus conspiracionem, vel

---

[1] Wdowa po Janie z Pulkowa, na str. 207, w. 4 nazwana Ro. — [2] Obca poprawka z duobus. — [3] Kod. ma oba razy nomine. — [4] Suszewy pod Lipnem. — [5] Pewnie Czarne p. Chorzelami. — [6] Zaduszniki p. Lipnem. — [7] Kleszczyn p. Rypinem. — [8] Maliszewo p. Lipnem. — [9] Kodeks ma Kytow. — [10] Makowiec p. Lipnem. — [11] Dulsk p. Dobrzynem n. D. — [12] Kod. ma de Delaw dopiero po iudice. — [13] Obca poprawka z Xanti. — [14] Kod. ma Banithch. — [15] Kod. ma nos. — [16] Kod. ma fassionem.

quod talem interitum magistri et castrorum subdolam occupacionem vel latentes insidias intendissemus, nec umquam audivimus, quod prefati milites contra magistrum vel Ordinem procurassent vel procurare pretendissent ea, quibus inculpantur[1], ymmo[2] verius, qui talia delatoria de predictis militibus et consequenter de nobis attemptare presumpserit, magnam utique iniuriam ipsis et nobis inferre laboraret; non consuevimus enim, si cui inimicamur, nostras inimicicias facere in oculto. Harum quibus nostrum sigillum est appressum testimonio literarum. Datum in Luczko[3] in die sanctorum Symonis et Iude apostolorum anno Domini millesimo CCCC. XII. Oct. 28.

Item predicti milites et vidua rogaverunt literas testimoniales super purgacionibus ipsorum predictis, et dedit iudex quinque literas, unam generalem pro omnibus ipsis quatuor, item quatuor speciales, pro quolibet eorum scilicet unam specialem.

Prestitisque purgacionibus predictis sufficienter, procurator petivit iudicem, quatenus dignaretur predictos milites et viduam nomine mariti sui defuncti quatenus ipsos absolveret ab[4] instancia[5] magistri et Ordinis, pronuncciaretque ipsos esse innocentes in[6] inpositis eisdem per magistrum et Ordinem. Item quod pronuncciaret[7], infamiam eis impositam esse nullam. Iudex autem respondit: Vidi purgaciones predictas legittimas et innocenciam ipsorum sufficientem, et hoc referam regi Romanorum verbo et in scriptis per Dei graciam, sed absolvere eos vel condempnare partem alteram non est potestatis mee, sed regis Romanorum.

Acta prima vice in Gnewcow.

Die Martis XI mensis Aprilis in Gnewcow.

Iudice[8] cum assessoribus et notariis pro tribunali in Gnewcow residentibus, comparuit procurator domini regis Polonie et obtulit articulos verbo omnes pro parte regis, qui sunt in citacione contenti. Et ad continuandum et tractandum ea que in citacione continentur, iudex dedit sex dies inmediate sequentes faciendo graciam parti Cruciferorum absenti.

Pag. 134. Item optulit eodem die procurator nomine Ordinis Cisterciensis[9] de Korunow[10] articulos una cum procuratorio sufficienter, quorum tenor sequitur:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo XIII°, Indicione sexta, die Lune nona (sic)[11] mensis Aprilis, hora meridiei vel quasi, in domo murata wenerabilis patris, domini Mathie abbatis Byssowiensis[12] Ordinis Cisterciensis[13], pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, in mei notarii publici testiumque subscriptorum presencia constitutus personaliter venerabilis pater dominus Mathias abbas Byssowiensis[14] Ordinis Cisterciensis una cum Ceslao priore ceterisque fratribus senioribus conventus antedicti, fecerunt, constituerunt et melioribus modo seu[15] forma, quibus melius et efficacius potuerunt, ordinaverunt venera-

---

[1] ur w inculpantur obca poprawka. — [2] Obca poprawka z ymm. — [3] Kodeks ma Kuczko. — [4] Obca poprawka. — [5] Kod. ma instanciam. — [6] in dopisane w Kodeksie. — [7] Kodeks ma pronuncciarent. — [8] Kod. ma Iudex. — [9] Kod. ma Cisteriensis. — [10] Kod. Korimow. — [11] Dies Lune przypada w r. 1413 w m. Kwietniu na 10go. — [12] B w Byssowiensis obca poprawka. — [13] Tak samo z Cisternensis. — [14] Kod. ma Bychowiensis. — [15] W Kod. seu modo.

bilem virum dominum Andream prepositum Wladislaviensem, absentem tamquam presentem, fratrem Wenceslaum subpriorem monasterii antedicti et fratrem Andream conversum monasterii predicti, absentes tamquam presentes et eorum quemlibet in solidum, ita quod non sit melior condicio occupantis, sed quod unus eorum inceperit, alter prosequi valeat et finire, generales suos procuratores, actores, defensores et negociorum suorum gestores, presertim in causa vel causis, quam et quas habent vel habere se existimant cum domino magistro generali de Prussia et fratribus sui Ordinis de et super iniuriis, dampnis, spoliacionibus, cremacionibus ac controversiis coram wenerande strennuitatis domino Benedicto de Macra subarbitro et a serenissimo principe et domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege deputato, vel coram quocunque vel quibuscunque iudice vel auditore dato vel dando, ecclesiastico vel seculari. Dantes et concedentes eisdem suis procuratoribus et cuilibet eorum in solidum plenam et liberam potestatem agendi, defendendi, libellum seu libellos et quascunque alias peticiones dandi et recipiendi, litem[1] contestandi, iuramentum calumpnie et de veritate dicenda et cuiuslibet alterius generis iuramentum in animas ipsorum prestandi, alium[2] procuratorem seu procuratores loco sui substituendi et constituendi, et generaliter omnia et singula faciendi[3] et exercendi, que ipsimet constituentes facerent et possent facere, si personaliter interessent, ita quod liberam et generalem habeant potestatem et administracionem in solidum, tam ipsi quam substituti ab eis vel eorum altero, in omnibus et singulis, que ad ipsas personas qualitercunque noscuntur pertinere; necnon promittentes se ratos, gratos et firmos perpetuo habituros, quidquid per dictos ipsorum procuratores vel aliquem ipsorum substitutum vel substitutos ab eis vel eorum altero, in premissis et circa premissa actum, factum, procuratum fuerit sive gestum, et volentes dictos ipsorum procuratores et quemlibet eorum substitutum vel substitutos ab eis vel eorum altero relevare ab omni onere satisdandi; promiseruntque michi notario infrascripto ac persone publice et legittime stipulanti nomine omnium et vice quorum intersunt vel interesse poterint, iudicio sisti et iudicatum solvi in omnibus (?) ipsorum presencium et futurorum. Super quibus omnibus et singulis, predicti constituentes a me notario publico presens procuratorium fieri postulaverunt. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, pontificatu, hora et loco, quibus supra, presentibus hiis nobilibus et discretis viris, dominis nobili Hyncone herede de Grampeno[4], Martino et Nicolao vicariis de opido Corunow[5], Gneznensis, Wladislaviensis et Varmiensis[6] diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Mathias quondam Clementis de Padnewo clericus Gneznensis dyocesis[7] (etc.).

Sequitur tenor articulorum abbatis predicti. Pag. 135.

Coram vobis strennuo viro domino Benedicto de Macra licenciato in utroque iure etc. proponit dominus abbas monasterii Bissowiensis[8] Wladislaviensis diocesis intra metas regni Polonie suo cum conventu, quod Cruciferi ex culpa eorum[9] et facto

---

[1] Kodeks ma litis. — [2] Pomiędzy prestandi i alium wyskrobano in. — [3] Kod. ma faciendum. — [4] Nie odgadnione. Grąblewo p. Grodziskiem i Kramplewo p. Stęszewem leżą w diecezji Poznańskiéj. — [5] Kodeks ma Corimow. — [6] Świadek z diecezji Warmińskiéj opuszczony. — [7] Koniec karty 134 Kodeksu próżny, pozostawia miejsce dla kilku wierszy. — [8] W Kodeksie położono Bissowiensis dopiero po Polonie. — [9] W Kodeksie eorum położono po facto.

palam dampna et nocumenta intulerunt per incendia et rapinas pluribus in locis, allodiis et villis.

Primo et singulariter in allodio Wadzyno[1] dicto ducentos equos cum poledris. Item duo milia ovium cum ducentis. Item quinque sexagenas scropharum. Item centum pecora. Item sexaginta marcas in blado et frumento absque aliis mobilibus ibidem ablatis et receptis. Summa secundum estimacionem comunem et bonam fidem nostram, mille marce cum quadringentis marcis.

Dampna curie Transacz[2].

Item in curia Transacz recepti sunt quinquaginta equi cum duobus. Item quadraginta pecora cum sexaginta porcis et aliis omnibus tam mobilibus quam inmobilibus. Item molendinum cum allodio in cinerem et favillam redigerunt. Secundum estimacionem bone fidei nostre, quingente marce cum triginta marcis et comunem estimacionem.

Dampna allodii Samoczósk[3].

Primo et singulariter triginta quinque equi cum poledris. Item quadraginta tria pecora. Item quinquaginta sex porci et alia tam mobilia quam inmobilia. Summa secundum estimacionem bona fide nostra, ducente marce minus XX^{ti} marce.

Pag. 136. Dampna curie Scarbewo[4].

Primo et principaliter quinquaginta equi et septuaginta pecora, quingente oves. Summa secundum estimacionem bona fide dampnorum nostre predicte curie, quingente marce.

In curia Landczsko[5].

Primo recepti sunt quadraginta equi, XLIIII^{or} pecora. Item quinquaginta porci, et dictam curiam una cum mobilibus et inmobilibus in cinerem et favillam redigerunt. Summa predicte curie secundum estimacionem nostram bona fide, quadringente marce.

In allodio Vilkowo[6].

Primo ablati sunt de eadem curia XXVI equi. Item XL pecora, et alia tam mobilia quam inmobilia una cum frumento in cinerem et favillam redigerunt. Summa dampnorum predicte curie, ducente marce, summa in alodiis, MMMMCCC marce cum X marcis.

Item opidum nostrum Corunowo intrantes incendio deleverunt, ibidem ecclesiam spoliaverunt, homines in ea occiderunt, calices, libros et alia ornamenta parrochialis ecclesie abduxerunt. Summa dicte civitatis in incendio et in aliis ablatis rebus ibidem secundum estimacionem iuratorum iudicum ville, decem M marce.

Item dampna villarum.

Primo in Luczime[7] in incendio et rapina, summa dampnorum mille marce.

In maiori Dzedno[8] in incendio et rapina, summa VI centa (sic) marce.

Item in parva Dzedno[9], tricente marce.

In Vilcze[10] in incendio et rapina, summa M marce.

In Ossek[11] summa dampnorum, ducente marce.

In Swinarzewo[12], ducente marce.

---

[1] Wudzyn pod Koronowem. — [2] Trzęsacz pod Fordonem. — [3] Nie odgadnione. — [4] Skarbiewo pod Koronowem. — [5] Łącko p. Koronowem. — [6] Wilkowo p. Sępolnem. — [7] Luczmin p. Koronowem. — [8] Dzidno p. Sępolnem. — [9] Dzidzinek p. Sępolnem. — [10] Wilcze p. Koronowem. — [11] Osiek p. Koronowem. — [12] Osada znikła p. Więcborkiem.

In Popelowo[1], summa centum marce.

In Wischusczyno[2] in incendio et rapina, summa dampnorum ducente et XX^ti marce[3].

In Wiskythno[4], ducente marce et XX^ti marce.

In parwa Lanczsko[5] in incendio et rapina, centum marce.

Item in magna Lanczsko[6] in incendio et rapina, duo milia marcarum. Pag. 137.

Item in atiqua Byssowia, mille marce.

In Machowarzsko[7] in incendio et rapina, dampna centum et octuoginta marce.

In villa Stalno[8] in incendio et rapina, tricente marce.

In Borzkowo[9] IIII^or centum marce.

In Ftelno[10] VIII. C. marce.

In villa Nowidwor[11] tricente marce.

In Pippe[12] ducente marce.

In Barssowo[13] quatuor C marce triginta et IIII^or.

In Gostzyracz[14] sexcente marce.

In Triszcze[15] XL marce.

Item in Sczodrkowo[16] quatuor centum marce.

In Glynky[17] in incendio et rapina, ducente marce.

In Wirzeszyni[18] tricente marce.

In Woyczino[19] in incendio et in rapina, tricente et XII marce.

In Stronnowo[20] tricente marce.

In Byelune[21] CCC marce.

In Wlogi[22] in incendio et rapina, sexcente marce.

In Czetrzewecz[23] VIII centum marce in incendio et rapina.

Item ponit, quod predicte ville, allodia, curie pro agricultura sunt et spectant iure proprietatis ad monasterium in Byssowia prescriptum.

Item dominus abbas Bissowiensis[24] cum conventu suo proponit, quod domini Prussie post treugas pacis, que facte erant post festum Purificacionis beate Marie[25], combusserunt molendinum in Mankowarsko et in villis tam parwa quam magna Dzedno XX^ti duos mansos (?) cremaverunt et in valore centum marcarum equis (sic) et pecudibus (sic) abduxerunt.

Item post latam sentenciam arbitralem, que facta fuerat per dominum regem Hungarie inter dominos Prussie et dominum nostrum regem Polonie, duo equi et sex stamina grisei panni in castrum Iaszenecz[26] (abducti) per eorum castellanum Othonem et eius familiarem, camerario, persone monasterii nostri (recepti); et concivem nostrum nomine Adam in via publica depredantes rebus et equis spoliantes,

---

[1] Popielewo pod Koronowem. — [2] Wierzchucin pod Koronowem. — [3] Tu Kodeks dosłownie powtarza ustępy o Popielewie i Wierzchucinie. — [4] Wyskidno pod Koronowem. — [5], [6], Łącko Małe i Ł. Wielkie p. Koronowem. — [7] Mąkowarsk p. Koronowem. — [8] Salno p. Koronowem. — [9] Buszkowo p. Koronowem. — [10] Wtelno p. Koronowem. — [11] Nowydwór pod Koronowem. — [12], [13], Nie odgadnione. — [14] Gosciradz p. Koronowem. — [15] Tryszczyn p. Bydgoszczą. — [16] Pewnie Szczutki przyległe Tryszczynowi. — [17] Glinki p. Koronowem. — [18], [19], Nie odgadnione. — [20] Stronno p. Koronowem. — [21] Może Wielunek p. Koronowem. — [22] Włuki p. Fordonem. — [23] Trzeciewiec p. Koronowem. — [24] Kodeks ma Wissowiensis. — [25] Pokój Toruński z r. 1411 Febr. 12. — [26] Zamek Jasieniec, którego rujna sterczy na wyspie jeziora pod wsią tegoż nazwiska. Kodeks ma Maszonecz.

eum occiderunt et ad castrum Sweczense predam abduxerunt, et per hoc viarum libertatem violaverunt et penam comiserunt in sentencia arbitrali expressam.

Quare petit etc. (*Mutatis mutandis verisimiliter ut in pag. 212.*)

Pag. 138. Eadem die procurator domini regis etc. obtulit se ad redimendum insulam Poterwerder[1], obligatam alias per quemdam malum officialem, potestatem et mandatum non habentem a regno ad obligandum quecunque mobilia regni vel inmobilia, obligatam scilicet cuidam comendatori de Neszo[2] pro XII sexagenis caseorum et una tunna butiri, et peciit comissarium sibi de remedio perpetuo provideri iuxta facultatem sibi comissam; qui (iudex) retulit ad regem Romanorum.

Adveniente autem die crastina, que fuit XII mensis Aprilis, videlicet feria quarta proxima post dominicam Iudica, exspectata[3] parte Cruciferorum usque ad horam Completorii ipsaque non comparente, comparuit procurator domini regis Polonie et obtulit articulos super terra Michaloviensi, Pomeranie et graniciebus Cuyavie; quorum articulorum sequitur tenor in hunc modum:

De terra Pomeranie et Michalowiensi.

Posiciones et articulos infrascriptos dat, facit et exhibet procurator et nomine procuratorio serenissimi domini regis Polonie coniunctim et divisim ac narrative et dispositive de quolibet, quibus petit per partem adversam medio suo iuramento responderi, qui si negati fuerint, probare intendit, non astringens se et partem suam ad aliquam probacionem superfluam, sed ad eam dumtaxat, que est necessaria ad sue partis intencionem fundandam[4]; de quo protestatur. Et si alique[5] posiciones et articuli deinfrascripti (sic) aut alias iam dati vel adhuc dandi tangerent materiam Thoruniensis[6] concordie, de qua fit mencio in sentencia arbitrali[7] serenissimi domini Romanorum et Hungarie regis[8], arbitri, et alias per ipsum dominum regem Romanorum iam sentenciatum inter partem serenissimi domini regis Polonie et Ordinis Cruciferorum existeret, illos et illas in vim et effectum illius clausule, in huiusmodi sentencia arbitrali prefata posite sub hiis verbis, scilicet: exceptis tantummodo hiis, in quibus per compromissum in nos factum per partes predictas, et presens nostrum arbitramentum super eo et aliud quodcunque arbitramentum per nos ferendum, aliter vel alio modo fuerit declaratum etc.[9]: dictus procurator dat, exhibet, et non aliter; de quo protestatur.

In primis ponit, et si negatum fuerit, probare intendit, quod a X, XX, XXX, XL, L, C, CC, CCC annis et ab inicio regni Polonie continue et antequam Ordo Cruciferorum fuerit admissus ad terras Prussie, fuerunt et sunt in limitibus et intra limites dicti regni ac de ipso regno, scilicet penes terras Prussie et inter dictum regnum Polonie, quidam ducatus, terre et dominia, scilicet terra Pomeranie, terra Culmensis et terra Michaloviensis wlgariter nuncupate et nuncupata, distincte[10] et distincta limitibns a terra Prussie, civitates, castra, villas et alia loca et dominia in multitudine in se continentes, palam, publice[11] et notorie.

---

[1] Wyspa Butterwerder na Wiśle powyżéj m. Solca. — [2] Nieszawa nad Wisłą poniżéj i na przeciw Torunia. — [3] Kod. ma spectata. — [4] d(am) w fundandam obca poprawka. — [5] Tak samo z aliqua. — [6] Skrobane na Thoruniensem. — [7] bit w arbitrali obca poprawka. — [8] T. s. is w regis. — [9] Zob. str. 57, w. 8. — [10] Obca poprawka z distincti. — [11] T. s. z publicum.

Item ponit, quod prefati Cruciferi, nolentes terram Pomeranie quam occupaverunt a[1] sua occupacione emittere, regibus Polonie, videlicet Wladislao, Kazimiro et aliis legittimis heredibus dicte terre Pomeranie in signum dominii solvebant, solverunt et solvere consueverunt annuatim certam pecunie quantitatem et summam notabilem, et alias res, quam et quas solvere non curant nec a multis retroactis (temporibus) solvere curaverunt.

Item ponit, quod a dictis temporibus et per ipsa tempora fluvius nomine Visla (ut) publicus et comunis (limes) distingwebat et distingwere debet dictas terras Pomeranie et Prussie, palam, publicum et notorium (sic).

Item ponit, quod ab inicio dictorum ducatuum continue et usque ad tempus occupacionis infrascripte, dicte terre Pomeranie regebantur et possidebantur per duces et dominos seculares, qui ex ipsis terris habuerunt suam denominacionem et tytulum et vocabantur duces Pomeranie, palam, publicum et notorium (sic). Pag. 139.

Item, quod dicti duces Pomeranie, et alii pro tempore tunc existentes et in aliis ducatibus, vicinis ipsi terre Pomeranie, in quorum rex Polonie ducatibus et dominiis iam successit de iure et de facto, admiserunt dictum Ordinem sibi in subsidium et iuvamen faciendum contra potenciam[2] dictarum gencium Prussie et aliorum infidelium tunc contra Christianos insultancium, palam, publicum et notorium (sic).

Item ponit, quod predicti ducatus, terre et dominia ab inicio regni Polonie fuerunt continue ducum Polonie et usque ad ipsorum decessum et per eosdem possesse et possessa[3], ac ad regnum Polonie tamquam subditorum et vassalorum regis ac regni predictorum spectantes[4].

Item ponit, quod rex Polonie pro tempore, post dictorum ducum decessum est et fuit verus ac legittimus heres et successor eorundem ducatuum et dominiorum, in eisdem succedere debet et debuit de iure et de facto, quemadmodum successit in aliis similibus ducatibus, Cuyaviensi, Dobrinensi, Gnewcoviensi, Lanciciensi terra[5], dictique ducatus et dominia ad regem Polonie pro tempore existentem ex huiusmodi successione tamquam ad verum dominum et heredem legittimum spectabant, spectant et spectare de iure debent, palam, publicum et notorium (sic).

Item ponit, quod magister cum suis fratribus Cruciferis pro tempore existens, successivis temporibus retroverse catervatim usurpando indebite spoliaverunt dictos duces dum viverent, et indebite occuparunt et detinuerunt et adhuc detinent terram Pomeranie, Culmensem et Michaloviensem predictas in non modicum preiudicium et gravamen regis et regni Polonie et offensam.

Item, quod dicti duces dum viverent, eciam successive reges Polonie, fecerunt sepius diligenciam et continuando laboraverunt pro recuperacione dictorum occupatorum (dominiorum), sed propter potenciam excessivam Ordinis prefati nec per iusticiam nec alio modo sine Christianorum exercituum magna sanguinis effusione voluerunt rehabere quod suum fuit et de iure est et esse debet; itaque fuit et est verum, palam, publicum et notorium.

---

[1] a inną ręką dopisane w miejsce przekreślonego que. — [2] potenciam obca poprawka. — [3] Ostatnie s w possessus tak samo. — [4] es w spectantes t. s. — [5] terra z circa t. s.

Item ponit, quod cum dudum inter[1] felicis memorie olym dominum Kazimirum regem Polonie, ex una, et magistrum ac Ordinem predictos, partibus ex altera super prefatis terris, ducatibus et dominiis, scilicet Pomeranie, Culmensi ac Michaloviensi fuisset litigatum, huiusmodique causa[2] ex delegacione Sedis apostolice certis tunc delegatis inter ipsas partes fuisset delegata, dicti huiusmodi iudices servatis servandis in ipsa causa procedentes, super dictis terris Pomeranie, Culmensi et Michaloviensi pro prefato domino Kazimiro rege Polonie, et contra magistrum ac Ordinem predictos sentenciam diffinitivam protulerunt, que sentencia nulla[3] appellacione suspensa transiverat in rem iudicatam, dictasque terras regi Polonie prefato adiudicaverunt[4] easque declarantes ad[5] regem Polonie pro tempore existentem et ad regnum et regni Polonie coronam spectare et spectasse ac de iure spectare et pertinere debere, prout hec et alia ex tenore dicte sentencie diffinitive, sigillis autenticis dictorum iudicum ac subscripcionibus thabellionum roborate lacius continentur. Quam sentenciam dictus procurator nomine quo supra dat hic (cum) proposicionibus et articulis, in quantum facit seu facere potest pro parte sua, et contra partem adversam, et non aliter. Item de premissis omnibus et singulis est et fuit publica vox et fama.

Pag. 140. Item ponit, quod magister et Ordo predicti, non obstantibus premissis, tempore dicte sentencie, ante et post ac contra ipsam sentenciam dictas terras et alias contra Deum et iusticiam occupaverunt et occupant, et nunc detinent occupatas in dicti regis ac regni Polonie magnum preiudicium et gravamen; itaque[6] fuit et est verum, palam et notorium.

Item ponit, quod eciam si constaret aut constare posset de aliquo tam contractu sive concordia, facta post dictam sentenciam inter partes predictas super dictis terris aut earum[7] aliqua, ipsi tamen magister et Ordo predicti contractum, concordiam et literas huiusmodi servare non curantes, terras alias, castra, villas, loca, iura, homines et res alias regis ac regni predictorum hostiliter post et contra huiusmodi contractum, literas, fidem et concordiam invaserunt, vastarunt et pro se usurparunt et usurpant, licet iniuste, ac per hoc ab eodem contractu, fide et concordia sponte recesserunt. Quod post huiusmodi predictam concordiam, si de ipsa constaret, fuit et erat quidam dux et vasallus regis Polonie pro tempore, dux Albus[8] comuniter appellatus, in possessione pacifica et quieta predicte terre Michaloviensis, item quod homines de dicta terra Michaloviensi ab antiquo et continue usque ad occupacionem Cruciferorum infrascriptam iudicabantur et iudicati sunt ac iudicari consueverant in terra Gnewcoviensi infrascripta, et ad opidi Gnewcoviensis[9] castellanum pertinebant et de iure pertinere debent.

Item ponit, quod in predicta terra Pomeranie fuerunt et hodie esse debent dignitates, officia seu magistratus layeales, quemadmodum hodie sunt et simul cum illis temporibus, quo regnum et duces terras Pomeranie et ducatus nunc in regno et rege existente[10], videlicet palatinatus[11], castellanatus[12], iudicatus et cetera offi-

---

[1] inter obcą ręką dopisane. — [2] Tak samo causa na brzegu. — [3] Obca poprawka. — [4] Tak samo z adiudicaverit. — [5] Obcy dodatek. — [6] que obca poprawka z quod. — [7] Obca poprawka. — [8] Kodeks ma alius. — [9] Kodeks tu powtarza infrascripti et ad opidi Gnewcoviensis. — [10] Ustęp popsuty. — [11] Obca poprawka z palatin. — [12] Tak samo z castelnatus.

cia in locis et terris, districtibus Pomeranie, Swecensi, Dersaviensi alio nomine Tczewa, et Dancensi.

Item ponit, quod ab inicio regni Polonie fuit continue et nunc est quedam terra, ducatus sive districtus in regno Polonie, pars sive medietas Cuyavie, terra Gnewcoviensis wlgariter nuncupata, ad regem Polonie pro tempore existentem et ad suum regnum predictum spectans et pertinens, ex una parte confinans inmediate et contigua terre Bidgostiensi[1], ab alia parte terre Maioris Polonie, ex parte tercia confinans cum terra Cuyavie et Brestensi, et in parte quarta contigua et inmediate confinis terre Culmensi, habens quemdam fluvium Visla nunccupatum[2] comunem terminum et limitem, ipsam terram Gnewcoviensem a terra Culmensi dividentem et distingwentem.

Item ponit, quod predictus fluvius limes comunis, et principalis ipsius fluvii alveus dividens dictam terram Gnewcoviensem a dicta terra Culmensi et procedens a terra Cuyavie in Brestensem ipsamque tangens, que est ab uno latere inmediate contigua dicte terre Gnewcoviensi, protenditur et procedit versus terram Bidgostiensem ipsamque tangens, que est ab alio latere[3] eiusdem terre Gnewcoviensi inmediate contingua.

Item ponit, quod dictus fluvius ab inicio dictarum terrarum, scilicet Cuyavie, Gnewcovie ab una parte, et Culmensis ab alia parte, comunis terminus et limes publicus fuit continue et esse debuit, ac nunc est et esse de iure debet.

Item ponit, quod ab inicio dictarum terrarum, per dictum fluvium de prefata terra Cuyaviensi inmediate ad terram Culmensem inmediate, et presertim ad opidum dictum Thorun, quod est insigne | et in rippa dicti fluvii ac in terra Culmensi Pag. 141.
situm, est et fuit publicus transitus et via per navigium, de quo navigio ab annis X, XX, XXX, XL, L, C et ultra ac infra et (per) predicta tempora, continue solvebatur et solvitur ac solvi consuevit magna et notabilis summa pecunie annuatim dominis dicti navigii.

Item ponit, quod quandocunque fuit dominus in possessione predicte terre Gnewcoviensis, percipiebat, percepit ac percipere consueverat et consuevit medietatem pecunie provenientis de dicto navigio.

Item ponit, quod prefatus dux Albus dum viveret, protunc in possessione dictarum terrarum, scilicet Gnewcoviensis et Michaloviensis existens, qui strenuando et certando cum Ordine Cruciferorum de medietate dicti fluvii Visle, eundem fluvium tamquam legittime comunem fore declaravit et esse debere, et medietatem dicti navigii racione terre Gnewcoviensis predicte ad se pertinere multis argumentis et racionibus ac eciam multis terrigenis et civibus ac aliis comprobavit, quodque medietas provenientis pecunie de dicto navigio eidem duci solvebatur et pro ipso colligebatur, palam, publice, manifeste, notorie.

Item ponit, quod castrum Neschowa nuncupatum cum villa dicta Neschowa et aliis villis, scilicet Staw[4], Cossariniino[5], et molendinum prope et ante castrum Neschowa in flumine Wirdzelowa[6] et thaberna que est in littore et circa dictum navigium prefati fluvii, totaque terra littoris eiusdem ac inter dictos terminos, sci-

---

[1] d w Bidgostiensi dopisane. — [2] Obca poprawka z nunccupatam. — [3] latere obca poprawka na miejscu skrobanem. — [4] Staw pod Toruniem. — [5] Osada znikła, leżała naprzeciw Złotorji. — [6] Strumyk wpadający do Wisły pomiędzy Nieszawą a Nieszawką.

licet terram Bidgostiensem ex una et Cuyaviensem ex alia, in longum et in latum est et fuit, sunt fueruntque in dicta terra Gnewcoviensi, palam, publice et notorie.

Item, quod dictum molendinum in flumine Wirdzelowa ante castrum Neschowa tenebatur, gubernabatur et possidebatur per capitaneum Gnewcoviensem, ad opidumque Gnewcoviense spectabat atque spectat.

Item, quod a X, XX, XXX, XL, L, C annis, ultra et per ipsa tempora, dicta terra Gnewcoviensis necnon Bidgostiensis ab uno eius latere, Cuyaviensis vero ab alio latere et terra Maioris Polonie a latere tercio, fuerunt et sunt possessa et possidebantur et possidentur per regem Polonie, ipsaque terra Cuyaviensis spectabat et nunc spectat et spectare debet ad regnum et ad regem Polonie pro tempore existentem, palam, publice et notorie, ita fuit et est verum.

Item, quod a temporibus supradictis et per ipsa fuit et erat et est quedam insula Putirwerder nunccupata in prefato fluvio Visla et in parte sive medietate contingente dictam terram Gnewcoviensem, quodque predicta insula ad terram sive ducatum Gnewcoviensem predictum spectabat et nunc spectat et spectare debet.

Item ponit, quod prefati Cruciferi iam dictum navigium et proventus inde provenientes sibi appropriaverunt[1] et appropriant, licet iniuste, et usurpaverunt et usurpant, villas, molendinum, insulam, castrum predicta[2] necnon borras, nemora atque terram a dicto navigio ad spacium unius miliaris cum dimidio ad latus ac ad tria miliaria in longum et in terra predicta et ducatu Gnewcoviensi occupaverunt et occupant de presenti in magnum predictorum regis et regni preiudicium et gravamen, dictumque castrum Neschowa de muro construxerunt, palam, publicum, notorium et manifestum (sic).

Item ponit, quod de omnibus et singulis premissis est publica vox et fama etc.

Pag. 142. Posiciones seu articuli granicierum Cuyavie et Gnewcow, de graniciebus Cuyavie et Gnewcow etc.

In primis itaque ponit et probare intendit, quod inter regnum Polonie prelibati domini regis et inter terras Prussie predictorum magistri et Ordinis sunt granicies et fines, limites, termini et gades in terra Gnewcoviensi alias Cuyaviensi in introitu fluminis[3] Drawancza in flumen[4] Vislam, transeunt directe per medium Visle descendendo sub civitate Thorun a parte dextra et descendunt ab eodem loco sub castro Neszowa a parte sinistra prope insulam Puterwerder inclusive, ad ius et proprietatem regni Polonie pertinebant et spectabant, ac pertinere et spectare debent et in ipsorum possessione corona dicti regni fuit pacifica et quieta.

Item ponit et probare intendit, quod[5] in terra Cuyaviensi ex opposito Zlothorie castri in rippa et descendendo per rippam Visle sunt ville Cosserinino, Staw, necnon thaberna cum navigio ex opposito Thorun et rywlus Verdzelowa, et in eodem riwlo molendina et ville Cossyworrodek[6], Neszowa maior et Neszowa minor et castrum muratum dictum Neszowa et alia molendina, necnon borra et nemora per duo cum medio miliaria in longum et per dimidium alterum in latum, a Cosserimino procedencia citra et ultra usque ad insulam Poterwerder, (que) ad predictum

---

[1] nt w appropriaverunt obca poprawka. — [2] Kodeks ma predictos. — [3] fluminis obca poprawka. — [4] men w flumen tak samo. — [5] quod obcy dodatek. — [6] Koziagora pod Toruniem.

regnum Polonie spectaverunt et pertinuerunt, pertinent et spectant et de iure spectare debent, et in eorum possessione fuit corona[1] regni Polonie pacifica et quieta.

Item, quod prefati magister, fratres et Ordo sine aliquo iusto tytulo et absque bona fide temporibus vacacionis regni predicti et vacacione imperii et imperatore, quem asserunt sibi pro domino et iudice, in rerum natura non existente[2], supradicta occupaverunt et occupant, regnum predictum et coronam ipsius eorum iure proprietatis et possessione spoliando minus iuste.

Item ponit et probare intendit, quod licet secundum leges et canones nulla longi temporis consuetudo conscienciam tribuit occupandi et prescribendi res et bona ac loca et limites supradictos alienos per magistrum, fratres et Ordinem predictos, nichilominus occupacionem locorum, limitum, villarum, castri, thaberne, navigii, molendinorum, piscinarum, lacuum supradictorum temporibus vacacionum regni predicti, quibus ipsum regnum caruit legittimo rege et defensore et imperatore Romanorum asserenti (sic) ipsorum domino et iudice, in rerum natura non existente, capitanei dicti regni cum exercitibus eorum ab inicio occupacionis supradicte interrumperunt, et novissime prefatus dominus rex Wladislaus cum expedicionibus suis interrupit, fuitque per gwerras, bella, limites interrupta et aliis certis actibus, modis et factis.

Item ponit et probare intendit, quod dum prefati magister, fratres et Ordo serviverunt regi Kazimiro ad expediciones contra Lythwanos et Lithwani propulsabant ipsos de Prussia, tunc idem rex Kazimirus pro conservacione personarum magistri et fratrum concessit eis villas in terra Cuyaviensi sitas, Orlowo et binum Murzino[3], de quibus certas pensiones, census, tributa, dominio ipsarum sibi et corone sue reservando, debuerunt solvere corone regni Polonie predicte, et easdem solvere per violenciam cessaverunt, non curarunt neque curant, sed ipsis et dominium regni predicti ipsorum occupant, occupaverunt et occupant (sic), eadem occupacioque predicta simili modo dictis modis fuit et est interrupta etc.[4].

Item ponit, quod de villis Cruciferorum, videlicet de Orlowo et Murzyno sitis Pag. 143.
in terra Cuyavie districtus Gnewcoviensis, pro lignis, que incole dictarum villarum pro igne colligebant in borra que est in terra Gnewcowo ad[5] littus Visle ex opposito Thorun, de Orlowo villa predicta tricente mensure seminis avene usuales in patria et (per) mediam marcam pro collecione dicte avene, de Murzino de qualibet curia cuiuslibet incole seu rustici, quicunque currum vel equum unum fovebat, per IIII^{or} mensuras avene solvebatur; quam borram seu silvam Cruciferi intra limites suos pretendentes existere, occupaverunt et ita a solucione predicte pensionis cessaverunt, et de hoc est publica vox et fama.

Item, quod de premissis omnibus fuit publica vox et fama. Quare. (sic). *Vide pag. 235.*

Eodem die, videlicet quarta[6] feria proxima post dominicam Iudica, que fuit dies XII mensis Aprilis, procurator domini regis Polonie obtulit articulos super graniciebus terre Bidgostiensis ac preclusione viarum, quorum tenor sequitur in hec verba:

---

[1] Kod. ma curia. — [2] Kod. ma existere; zob. ust. następujący. Ustęp popsuty. — [3] Orłow został nadanym Zakonowi w roku 1228 przez Konrada księcia Mazowieckiego, a Murzynno było już w jego posiadaniu roku 1271. Zob. Stronczyński Wzory pism dawnych. karta 1 i 14. — [4] Ustęp popsuty. — [5] Kodeks ma et. — [6] Kodeks ma secunda; zob. str. 235, ustęp 3.

De graniciebus terre Bydgostiensis.

Coram vobis strennuo ac nobili et scientifico viro domino Benedicto etc. articuli infrascripti de limitibus terre Bydgostiensis offeruntur.

Et primo de limitibus: incipiendo ab insula seu mediampne[1] in flumine Visla dicta Potirwerder inclusive, ipse fluvius Visla est comunis limes inter terras Bydgostiensem regni Polonie et Culmensem usque ad villam Transsacz[2], eciam inclusive.

Item ponit, quod dictus fluvius Visla a dicto termino Potirwerder, qui totus est intra limites regni, usque ad Transsacz et medius regni in latum et longum cum omnibus piscaturis et aliis utilitatibus et insulis etc. atque terra seu rippa dicte medietati fluminis herenti cum omnibus suis fructibus.

Item ponit, quod in dicta rippa seu littore ad partem regni sunt ville infrascripte et opida, spectantes et spectare debentes ad regnum incipiendo ab insula Potirwerder, Marzcowo alias Ponidzewo[3], Przybile[4], Roste[5], opidum Solecz alias Novemasto dictum, in quo est navigium cuius media pars spectat ad regnum et spectare debet, villa Lang[6], Vissegrod[7] ubi fuit castrum antiquum, opidum Fordan[8], Palzye[9], Rzerzuzino[10], Sczelcze[11], Ganthcz[12], Transacz[13].

Item ponit: Incipiendo a Transsacz, fluvium Visla in manu dextera dimittendo, ascendendo per terram per limites villarum, in terra Bydgostiensi et terra Swecensi seu Pomeranie sitarum adverso et ad prope ac confinancium ad invicem infrascriptarum, ipse fines villarum seu agrorum sunt limites terrarum predictarum continuando sine intermissione usque ad quemdam riwlum, id est parwm fluvium qui a manu dextra fluens concurrit cum limitibus villarum infrascriptarum, et de dicto flumine Rudna[14] ad manum dextram ascendendo continue inter villas infrascriptas usque ad flumen Dzbra[15].

Pag. 144. Item ponit nomina villarum, ut premittitur confinancium ad invicem, que dictum limitem comunem terrarum[16] distingwunt; et primo a Transsancz Wloky[17] in districtu Bydgostiensi, et Koslecz[18] in districtu Swecensi terre Pomeranie; item Czethrzewecz[19] (in) Bydgostiensi, ex adverso Sopanino[20] (in) Swecensi; item Senno[21] (in) Bidgostiensi, et Slotowo[22] (in) Swecensi; item Mraczino[23] (in) Bydgostiensi, et Newesczino[24] (in) Swecensi; item Neczyssewo[25] (in) Bydgostiensi, et Lowine[26] et Prusce[27] (in) Swecensi; item Chotomercza[28] (in) Bydgostiensi, et Brzesno[29] (in) Swecensi; item Wdzino magnum[30] limen Bydgostiensis de Przebandowo (?), et Scoczl[31] Swecensis. Item in campo seu agro aut termino agrorum Vodzino est rivulus quidam, de quo supra tactum est, fluens a latere dextro concurrit cum predicto limite ter-

---

[1] Obca poprawka z medumpne. — [2] Trzęsacz p. Fordonem. — [3] Nie odgadnione. — [4] Przyłubie. — [5] Nie odgadnione. — [6] Łęg p. Solcem. — [7] Grodziszcze dawnego zamku wchodzi stromo w Wisłę poniżéj ujścia Brdy. — [8] Kodeks ma Fedan. — [9] Palcz pod Fordonem. — [10] Jaruszyn pod Fordonem. — [11] Strzelcze p. Fordonem. — [12] Gądecz pod Fordonem. — [13] Trzęsacz p. Fordonem. — [14] Kodeks ma Ruola, strumień wypływający z jeziora pod wsią Rudna leżącego i wpadający do Brdy powyżéj Koronowa. — [15] Kodeks ma Drbra. — [16] Kod. ma terram. — [17] Włuki p. Fordonem. — [18] Kozielec p. Fordonem. — [19] Trzeciewiec pod Fordonem. — [20] Suponin pod Fordonem. — [21] Sienno pod Koronowem. — [22] Zębowo p. Koronowem. — [23] Mruczyn p. Koronowem. — [24] Niewiesczyn p. Koronowem. — [25] Nieciszewo p. Koronowem. — [26] Łowin p. Koronowem. — [27] Pruszcz p. Koronowem. — [28] Kotomierz p. Koronowem. — [29] Brzeźno p. Koronowem. — [30] Wudzyn p. Koronowem. — [31] Sierock p. Koronowem.

rarum predictarum, scilicet Bydgostiensis et Swecensis seu Pomeranie, limes comunis existens usque per medium miliare vel quasi, ubi per Cruciferos per quoddam obstaculum artificiose factum, ad rippam regni vi aut clam piscinam, lacum et stagnum sibi facientes et edificia in dicta piscina et lacu construentes, castrum in Iasseniecz in parte ad regnum spectante, est reclusus (sic). Item de piscina predicta riwlus prescriptus ad manum sinistram effluens, totus ex utroque latere regni efficitur et est. Et ab ipsa piscina ad dextram per terram siccam ascendendo, limites terrarum predictarum inter villas et agros hincinde sitas taliter[1] designantur: Item villa Glinky[2] in Bydgostiensi, et ex adverso Rudno[3] (in) Swecensi; item Wlyme[4] (in) Bydgostiensi, et Szucha[5] (in) Swecensi; item Novocowo[6] (in) Bydgostiensi, quam Cruciferi occupant de facto, et Clonowo[7] (in) Swecensi, que ville confinant ad flumen Dubra, qui fluvius Dubra fluit in regnum nostrum et intra regnum.

Item ad probandum ius patronatus, reproduxit voce instrumentum ducis Conradi Mazovie quod produxerat in Lypno realiter, cuius tenor habetur in actis ducum Mazovie[8].

Item producit plures literas, sigillis dominorum clarissimorum, regis Polonie, ducum plurium (munitas) ad premissa probanda narrative et dispositive, iudicum terre Cuyavie, quorum tenor infra videbitur.

Eadem die iudex fecit execucionem pro episcopo Wladislaviensi et Andrea Laskary preposito Wladislaviensi, sicut infra videbitur.

Articuli de preclusione viarum.

Item ponit, quod de anno Domini M° CCCCXI, de mense Novembris eiusdem anni, Cruciferi suarum viarum transitum mercatoribus et aliis prohibuerunt generaliter et ad terras eorum venientibus et ab eis exire volentibus clauserunt, fuerunt-que vie ipsorum clause die XXVI eiusdem mensis, que fuit in crastino sancte Katherine virginis, et ante illum diem et dies.

Item ponit, quod est sine et absque eo, quod umquam[9] ex parte domini regis Polonie vel suorum die predicta vel ante, prefato mense vel ante, fuisset aliqua similis facta preclusio viarum predictarum, scilicet venientibus vel recedere volentibus; et hoc est verum, palam, publicum et notorium.

Item reproduco literam missivam comendatoris de Thorun, directam strennuo militi domino Sbigneo marsalco regni Polonie et capitaneo Dobrinensi, alias in Buda in Hungaria coram invictissimo principe domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege, arbitro productam et in iudicio lectam, atque aput acta, ad que me refero, verbotenus descriptam; salvis iuribus addendi, minuendi, corrigendi, alios articulos dandi.

Item pro preclusione viarum huiusmodi predictarum per Cruciferos facta, ut p. 145
premittitur, dominus rex Polonie in suis theoloneis ac aliis tributis, annuatim sibi in regno suo obvenire de certo solitis et consuetis, ad XX^{ti} milia sexagenarum grossorum Bohemicalium ex culpa et causa preclusionis predicte Cruciferorum dampnificatus existit.

Quare petit etc.

---

[1] Kodeks ma tali. — [2] Glinki pod Koronowem. — [3] Rudno pod Koronowem. — [4] Wielonek pod Koronowem. — [5] Sucha p. Koronowem. — [6] Nie odgadnione. — [7] Klonowo p. Koronowem. — Granice tu podane, są dokładnie te same co dziś. — [8] Zob. na str. 207, ustęp ostatni. — [9] um w umquam obca poprawka.

Item petit nunccium ad citandum testes; et datus est Petrus vester qui citavit.

Iudex autem dedit eis sex dies, continuando usque ad feriam terciam inclusive, ad probandum ea, que in articulis continentur, peremptorie.

De preposito Andrea Laskary.

Item obtulit alios articulos in facto ecclesie Wladislavensis, de quibus videbitur infra.

Item dominus Andreas Laskary obtulit alios articulos pro se et prepositura sua, quorum tenor sequitur in hec verba; et primo tenor articulorum in Dobrinensi terra:

Coram vobis nobili et egregio viro domino Benedicto de Macra, subarbitro et iudice delegato ac comissario serenissimi principis, domini Sigismundi regis Romanorum et Hungarie, arbitri et iudicis principalis inter partes, scilicet inclitum dominum regem Polonie, et magnificum dominum magistrum generalem in Prussia et Ordinem eius, de comuni parcium consensu recepti [1], dominus Andreas Laskarii prepositus Wladislaviensis infrascriptos articulos dat et ponit et probare intendit, in quantum faciunt pro eo, et contra partem adversam, et non aliter, ad superfluam probacionem se non astringens.

Primo ponit et probare intendit, quod magister et Ordo Cruciferorum [2] de Prussia predicti villas domini Andree prepositi suprascripti, videlicet Wangersko [3], Maczeynskowo [4] et Sitno [5] in terra Dobrinensi, prope Golub ad unum miliare distantes vel quasi, Plocensis diocesis, missis gentibus armatorum in grandi multitudine invaserunt violenter, et [6] villam Sitno cum curia seu domo dicti domini Andree ac villas Maczeykowo et in Wangerzsko predictas et habitaciones omnes predictarum villarum et curie, quevis edificia et suppellectilia domorum et curie igne succenderunt in favillam redigentes, et spoliaverunt dictam curiam ac omnes et singulos incolas villarum predictarum equis, bobus, vaccis, ovibus, armentis omnibus et frumentis et rebus aliis omnibus, vestibus, argento et aliis, eciam sexui femineo non parcentes, incolas predictos aliquos captivaverunt, trucidaverunt et alios occiderunt contra libertatem ecclesiasticam, cum dicte ville et curia sunt et fuerunt ecclesie Wladislaviensis, quam ecclesiam magister Prussie predictus et Ordo in suam proteccionem assumpserunt et protegere promiserunt [7], et ipse Andreas prefatus in nullo predictos Cruciferos dampnificavit vel aliquid iniurie intulit.

Item ponit, quod predicte tres ville sunt ecclesie Wladislaviensis. Item ad deteriora perpetranda devenissent, sed illo tunc (a) protegentibus [8] domini regis Polonie armatis [9] repulsi, prostrati et alii fugati usque in Golub fuissent etc.

Pag. 146. Item de premissis omnibus et singulis est publica vox et fama notoria et manifesta atque vera.

Item per prescripta spolia, incendia, captivaciones et alias molestias ac iniurias, prefatus dominus Andreas ad duo milia marcarum Pruthenicalium comuni estimacione, cum carencia censuum et reddituum quorumcunque nec infra multos annos recuperari poterit [10], dampnificatus existit.

---

[1] Kodeks ma receptus. — [2] Kodeks ma cruciferi. — [3] Węgierskie. — [4] Macikowo. — [5] Sitno. — [6] Kod. ma ad. — [7] Kod. ma promisit. — [8] Kod. ma protegentes. — [9] Kodeks ma armatas. — [10] Kod. ma poterint.

Item ponit, quod de censu annuali dominus Andreas habuit et habere debet in Sitno XXII. Item in Maczeyowo (sic) XIII. Item in Wangerzsko XXVII marcas Pruthenicales. Item in ortulanis et thabernis tres marcas vel plures de tribus villis, et est summa annualis septuaginte (sic) marce. Item pro laboribus et aliis obvencionibus triginta. Item iam a tribus annis caret premissis, scilicet centum marcis annuatim in tribus villis. Item allodium casale (in) agricultura curie mee est de decem mansis. Item ville predicte sunt depopulate et deserte, vix infra X (annos?) reperiuntur verisimiliter et censualium uti prius (sic). Item occiderunt Cruciferi unum rusticum ascripticium[1] glebe in Sitno domini Woycech.

Item articuli domini Andree Laskarii prepositi Wladislaviensis.

Primo ponit quod villa Nemcze[2] diocesis Wladislaviensis, fuit et est prepositure sue Wladislaviensis.

Item ponit, quod Cruciferi et ex culpa eorum villam Nemcze predictam spoliaverunt armentis et frumentis, bobus, equis et universis pecudibus, suppellectilibus, vestibus et rebus aliis omnes et singulos incolas dicte ville Nemcze, qui ad reddendum (et) solvendum censum Andree preposito predicto nomine sue prepositure tenebantur et tenentur.

Item ponit, quod incolas dicte ville Nemcze et subditos prepositure predicte Cruciferi alios occiderunt, aliquos ex eis captivaverunt et alios acriori tyrannide expulerunt, ita quod dicta villa Nemcze desertata permansit, nec ad annos plurimos, neque hodie censum annuum valet reddere et solvere nec solvit.

Item a tempore dicte ville Nemcze spoliacionis, usque ad octo annos verisimiliter vix poterit iam dicta villa Nemcze reddire et reduci ad solvendum censum.

Item, quod census et alii proventus ante illam spoliacionem ville Nemcze predicte et tempore predicto spoliacionis se extendebant ad XXX marcas Pruthenicales, videlicet ad sexaginta florenos Hungaricales. Pag. 147.

Item, quod ville Nemcze predicte omnes et singuli incole per Cruciferos dampnificati existunt in rebus suis mobilibus, armentis et frumentis, vestibus et suppellectilibus et aliis ad tricentas marcas Pruthenicales, id est sex C[3] florenos auri.

Item, quod prepositus Wladislaviensis predictus in dicta villa Nemcze per Cruciferos dampnificatus est per octo annos ad XXX^{ta} marcas, id est quolibet anno ad sexaginta florenos aureos.

Item ponit, quod in villa predicta Nemcze in horreo prefati prepositi frumenta diversi seminis per prefatos Cruciferos sunt rapta iniuste et indebite et alia, premissa comuni estimacione ad valorem XX marcarum Pruthenicalium, id est ad XL florenos aureos.

Quare petit dictos magistrum et Ordinem in Prussia Cruciferos ad solvendum predictis incolis ville Nemcze predicte ad trecentas marcas, pro qualibet marca duos florenos auri computando, racione dampnorum, et sibi per octo annos, quolibet anno ad XXX^{ta} marcas Pruthenicales, id est ad sexaginta florenos auri, racione census, necnon racione frumentorum diversi seminis ad XX^{ti} marcas Pruthenicales, id est ad XL florenos auri condempnari et compelli per sentenciam incliti et in-

---

[1] Kodeks ma ascripcioni. — [2] Nem w Nemcze obca poprawka. Osada znikła. — [3] C obcy dodatek.

victissimi domini Sigismundi regis Romanorum et Hungarie, arbitri[1], dat et exhibet magister Andreas Laskary prepositus Wladislaviensis salvo iure addendi, appellandi, corrigendi etc.

Item produxit scripsitque triplicia instrumenta, de quibus videbitur infra.

Item ad probandum quemdam articulum, qui sonat de iure patronatus, reproduxit voce instrumentum ducis Conradi, ducis Mazovie et Cuyavie, quod alias in Lypno produxerat realiter, et eciam in aliis omnibus, pro quibus sibi in presenti termino et in aliis terminis prodesse poterit.

Item produxit unam literam in Theutunico pro graniciebus terre Dobrinensis, cuius tenor infra ponetur.

Item produxit quandam bullam Gregorii noni ad probandum articulos pro ecclesia Wladislaviensi productos, cuius bulle tenor sequitur talis:

Gregorius[2] episcopus servus servorum Dei, wenerabili fratri episcopo Wladislaviensi eiusque successoribus cannonice subintrantibus (sic) im perpetuum[3]. In eminenti apostolice Sedis specula licet[4] immeriti disponente Domino constituti, fratres nostros episcopos tam propinquos quam longe positos fraterna debemus caritate diligere et ecclesiis sibi a Deo comissis (sic) pastorali sollicitudine providere. Quocirca, venerabilis in Christo frater episcope, tuis iustis postulacionibus clementer annuimus, et ecclesiam sancte Marie Wladislaviensem, cui auctore Deo preesse dinosceris, sub beati Petri et nostra proteccione suscipimus et presentis scripti privilegio communimus, statuentes, ut quascunque possessiones, quecunque bona eadem ecclesia in presenciarum[5] iuste ac canonice possidet aut in futurum concessione pontificum, largicione regum vel principum, oblacione fidelium seu aliis iustis modis
Pag. 148. prestante Domino poterit adipisci, firma tibi tuisque | successoribus et illibata[6] permaneant. In quibus hec propriis duximus exprimenda vocabulis: locum ipsum, in quo prefata ecclesia sita est, cum omnibus pertinenciis suis in diocesi Wladislaviensi, castrum Voybors[7] cum pertinenciis suis, ecclesiam sancte Marie in Zawichost cum castro Lagou[8] et decima eius et aliis omnibus pertinenciis, nonum nummum de omnibus, que solvuntur ecclesie sancte Marie de Sandomirz secundum Polonicam iusticiam, preposituram ecclesie sancti Michaelis in Cracovia cum omnibus pertinenciis suis, in castro Danczk et in Pomerania decimam tam annone quam omnium eorum que de navibus[9] solvuntur, decimam partem de moneta et de iudiciis tocius episcopatus, cum pratis, vineis[10], terris, nemoribus, usuagiis, pascuis in bosco et plano, in aquis et molendinis, in viis et semitis, et omnibus aliis libertatibus, immunitatibus[11] suis. Ad hec cymitheria ecclesiarum et ecclesiastica beneficia, nullus hereditario iure possideat; quod si quis presumpserit facere, censura canonica conpescatur. Preterea, quod comuni assensu Capituli tui vel maioris partis consilio sanioris[12] in tua diocesi per te[13] vel per successores tuos fuerit[14] canonice institutum, ratum et firmum volumus permanere. Prohibemus insuper, ne excomunicatos vel interdictos tuos ad officium vel comunionem ecclesiasticam sine consciencia et consensu tuo quisquam

---

[1] Tu widoczne opuszczenia. — [2] Bulla ta drukowana tylko w pierwszéj części według naszego Kodeksu w Perlbacha Pommerellisches Urkundenbuch Nr. 61. — [3] Kodeks ma imperium. — [4] Kodeks ma specialiter. — [5] Obca poprawka z presenciorum. — [6] Kod. ma illicita. — [7] m. Wolborz. — [8] m. Łagow w Opatowskiem. — [9] Kod. ma manibus. — [10] Tu się kończy tekst u Perlbacha. — [11] Kod. ma munitatibus. — [12] Kod. ma seniorum. — [13] Kod. ma parte. — [14] Obca poprawka z fuerint.

admittat, nisi forte periculum mortis inmineat aut dum presenciam tuam habere nequiverint, (tunc) per alium secundum formam Ecclesie satisfaccione premissa opporteat ligatum absolvi. Sacrorumque canonum auctoritatem sequentes statuimus, ut nullus episcopus vel archiepiscopus absque Wladislaviensis episcopi consensu conventus celebrare, causas eciam vel ecclesiastica negocia in Wladislaviensi dyocesi, nisi per Romanum pontificem vel eius legatum fuerit iniunctum eidem, tractare presummat, nisi forsan metropolitanis eius aliquod premissorum fuerit in (certis) casibus sibi a iure concessum. In ecclesiis quoque Wladislaviensis diocesis, que ad alios pleno iure non pertinent, nullus clericum instituere vel destituere vel sacerdotem preficere sine consensu diocesani presumat. Decernimus ergo, ut nulli omnino hominum liceat prefatam ecclesiam temere perturbare aut eius possessiones aufferre vel ablatas retinere, minuere seu quibuslibet vexacionibus fatigare, sed omnia integra conserventur, eorum, pro quorum gubernacione ac sustentacione concessa sunt, usibus omnimodis profutura, salva Sedis apostolice auctoritate. Si qua igitur in futurum ecclesiastica secularisve[1] persona hanc nostre[2] constitucionis paginam sciens[3] contra eam temere venire temptaverit, secundo terciove comonita, nisi reatum[4] suum congrua satisfacione correxerit, potestatis honorisque sui careat dignitate reamque se divino iudicio existere de perpetrata iniquitate congnoscat[5] et a sacratissimo Corpore et Sanguine Dei et Domini redemptoris nostri Ihesu Christi aliena[6] fiat atque in extremo examine districte subiaceat ulcioni. Cunctis autem eidem loco sua iura servantibus, sit pax Domini nostri Ihesu Christi, quatenus et hic fructum bone accionis percipiant, et aput districtum Iudicem premia eterne pacis inveniant. Amen. Datum Laterani per manus magistri Guillelmi sancte Romane ecclesie vicecancellarii et domini Pape notarii IIII° Kalendas Februarii, Indicione XI,
1238 Ian. 29. dominice Incarnacionis anno[7] millesimo CC. XXXVIII., pontificatus vero domini Gregorii Pape VIII (sic) anno undecimo.

Ego Gregorius catholice ecclesie episcopus.

Ego Thomas tytuli sancte Praxedis presbyter cardinalis. — Ego Guifredus tytuli sancti Marci presbyter cardinalis. — Ego Simbaldus tytuli sancti Laurencii in Lucina presbyter cardinalis. — Ego Stephanus sancte Marie trans Tyberim tytuli s. Kalixti presbyter cardinalis. — Ego Iacobus Tusculanus episcopus. — Ego Romanus Portuensis sancte Rufine[8] episcopus. — Ego Ramaldus Ostiensis[9] et Weltrensis episcopus. — Ego frater Iacobus Penestrinus episcopus. — Ego Ramerius sancte Marie in Cosmidyn dyaconus cardinalis. — Ego Egidius sanctorum Cosme et Damiani dyaconus cardinalis etc.

In[10] nomine Domini amen. Ut[11] maior fides gestis adhibeatur negociis, expedit[12] ut conscripcione literarum, que veritatis continent[13] testimonium[14], lucide roborentur. Igitur nos frater Ludolphus Kunik[15] Ordinis fratrum Hospitalis beate

---

[1] sv w secularisve obca poprawka. — [2] nostre tak samo. — [3] Ostatnie s w sciens tak samo. — [4] e w reatum obcy dopisek. — [5] W Kodeksie cognoscant, gdzie ostatnie n wykreślono. — [6] Obca poprawka. — [7] Kodeks ma anni. — [8] Rusine w Kodeksie. — [9] Ostrensis tamże. — [10] Tu drukowano według kopji pergamin. znajdującéj się w Königsberg, Königl. Staatsarch. Schiebl. LIII Nr. 16. — [11] Kodeks ma Iam. — [12] expeditum tamże. — [13] continet tamże. — [14] testimonia tamże. — [15] Ludolphus Leonig w Kodeksie.

Pag. 149. Marie Domus Theutonice[1] Ierosolimitani | magister generalis notum fore[2] cupimus universis presencia[3] visuris seu audituris et publice profitemur, nos privilegium autenticum illustris principis, domini[4] Mestwini[5] quondam[6] ducis Pomeranie, super donacione quorundam bonorum ecclesie Wladislaviensi facta traditum vidisse, cuius tenor sequitur in hec verba:

In[7] nomine sancte et individue Trinitatis amen. Ad universorum noticiam volumus pervenire, quod nos Mestwinus[8] Dei gracia Pomeranie dux[9], ob spem retribucionis eterne et remissionem[10] nostrorum peccaminum ecclesie Wladislaviensi villas inferius annotatas cum omni iure ducali, utilitate et serviciis et suis pertinenciis, silvis, borris, saltibus[11], venacionibus, piscacionibus, pratis et campis contulimus iure hereditario perpetue[12] possidendas, nichil iuris nobis et nostris reservantes successoribus in eisdem. Nomina autem villarum sunt hec: Charbrowo[13] in castellatura Belgardensi[14], Maczkowo[15] in castellatura Gdanensi[16], Cetnowo[17] dimidium in castellatura Pucensi[18], Postolowo[19] in castellatura de Dersawo[20]. Porro predictarum villarum habitatores[21], sicut et[22] omnium aliarum villarum[23] ecclesie Wladislaviensis in tota Pomerania positarum, nec a nobis seu nostris[24] successoribus nec ab aliquo nostrorum beneficorum[25] seu iudicum iudicabuntur, sed solius domini episcopi iudicio, vel quibus eos commiserit[26] iudicandos, parebunt iudiciis in causis capitalibus et minutis, et citati ad alia iudicia inpune non parebunt. Concedimus eciam in perpetuum[27] domino episcopo ecclesie memorate et suis kmethonibus piscari in nostro lacu, qui Lebscho[28] dicitur, quolibet genere recium, in glacie et preter glaciem, nulla parte piscium nobis[29] prestita, sicut alii piscantes solvere consweverunt[30]. Et ut hec omni evo[31] permaneant inconcussa[32], presentes nostri sigilli munimine roboramus. Datum in Gdanczk[33] in octava Innocentum anno Domini M°[34] CC° LXXXVI, presentibus Swanczo[35] palatino Gdanensi[36], Paulo palatino 1286. Ian. 4.

---

[1] Theutunice w Kodeksie. — [2] W kopji poprawka, scire w Kodeksie. — [3] presenciam w Kod. — [4] principis et domini, domini tamże. — [5] Mstiwigii tamże. — [6] quondan w kopji, quondam w Kod. — [7] Dokument ten drukowany w Perlbacha Pommerell. Urkundenbuch Nr. 403; tu drukowany według powyżéj przywiedzionéj kopji pergaminowéj. Oprócz téj znajdują się w Archiwie Królewieckiem (Schiebl. XV/a Nr. 150/a 5) dwie kopje papierowe, których warjanty również przywodzimy. — [8] Mstiwgius w Kodeksie, Mstywgius w obu kop. pap. — [9] dux Pomeranie w obu kop. pap. — [10] remissionum tamże. — [11] falcibus w Kodeksie. — [12] perpetuo w obu kop. pap. — [13] Charbrow pod Lawenburgiem; Atharbrowo w Kodeksie, Charbowo w obu kop. pap. — [14] Gelegardensi w obu kop. pap. — [15] Maćkowy pod Gdańskiem; Machcowo i Machowo w obu kop. pap. — [16] Gdancum w Kodeksie. — [17] Cetnowo p. Puckiem; Cecnevo w obu kop. pap. — [18] Putensi w kop. perg. — [19] Postałowo pod Gdańskiem; Postolovo w obu kop. pap. — [20] m. Tczew; Dersow w Kodeksie, Wersew w obu kop. pap. — [21] habitaciones w Kodeksie. — [22] et braknie w obu kop. pap. — [23] Tak w obu pap. kop.; villarum aliarum w innych kopjach. — [24] a nostris w Kod. — [25] beneficiorum w wszystkich kopjach. — [26] comiserit w Kod. i obu kop. pap. — [27] imperpetuum w Kod. — [28] Przy ujściu Leby do Baltyku; Lebsco w obu kop. pap. — [29] nobis piscium tamże. — [30] consueverunt w Kodeksie. — [31] evo tamże i w jednéj z kop. pap. — [32] inconcusa w kop. pergam. — [33] Danczk w Kod., Gdansk w jednéj z kopji pap. — [34] millesimo w Kod. — [35] Swancza tamże, Swanka w obu kopjach pap. — [36] Gdancum w Kodeksie.

Swéczensi[1], Andrea castellano, Uneslao[2] subcamerario[3] Gdanensibus[4], Iacobo archidiacono[5] Pomeranie, Nicolao, Clemente, Iohanne canonicis[6] Cruszviciensibus[7], Paulo rectore ecclesie de Chleviska[8], Ludowico[9] rectore ecclesie[10] de Chasczesicze[11] et[12] aliis quampluribus fide dignis.

Nos vero maturo fratrum nostrorum accedente consilio, voluntate unanimi et consensu, prescriptum privilegium in omnibus suis clausulis et articulis ut prescribitur et donacionem[13] in ipso contentam ratificamus, aprobamus[14], confirmamus et presentibus innovamus. In quorum omnium testimonium et robur firmitatis perpetue, presentes dedimus sigilli nostri appensione commonitas[15]. Datum et actum in
1344 Swecza[16] anno Domini M° tricentesimo[17] quadragesimo quarto, die Translacionis
sept. 27. beati Stanislai, presentibus religiosis fratribus[18] nostris Henrico[19] de Boventhen magno commendatore[20], Theodrico de Spira commendatore[21] Thorunensi[22], Gunthero de Honsteyn[23] comendatore[24] Sweczensi[25], Henrico de Erlebach[26] vicecommendatore[27] ibidem, domino Henrico[28] Sambirzensis[29] (sic) ecclesie canonico capellano nostro, Iohanne de Valkensteyn[30] et Hakone[31] sociis nostris, Saulo et Iohanne notariis nostris et quampluribus aliis fide dignis.

Item fuerunt alia instrumenta, pro eadem ecclesia Wladislaviensi (exhibita), que infra ponuntur.

Item produxit unam literam missilem ad probandum, prohibicionem viarum fuisse factam ab inicio per Cruciferos, cuius tenor habetur in actis coram rege Romanorum.

Item produxit aliam literam, quod magister proxime defunctus recepit ecclesiam Wladislaviensem in suam proteccionem, cuius tenor in actis similiter coram rege Romanorum habetur.

Item produxit quoddam publicum instrumentum (continens) in se sentenciam quorundam legatorum iudicum domini Pape super terris Pomeranie, Michaloviensi et Culmensi, cuius tenor infra scribitur.

Item peciit nunccios ad citandum testes tam pro parte domini regis Polonie, Pag. 150.
quam pro parte ecclesie Wladislaviensis; et dati sunt duo notarii cause.

Secuntur querele subiectorum regis Polonie contra Cruciferos.

Et primo ponuntur articuli Iohannis pincerne, heredis de Credcow[32], quorum tenor sequitur in hec verba:

---

[1] Swecensi w Kodeksie. — [2] Uneslati tamże. — [3] subcancellario tamże. — [4] Gdancusibus tamże. — [5] archidyacono tamże. — [6] canc. w Kod., canonico w obu kop. pap. — [7] Cruszwicien. w Kod., Cruschvicien. w obu kop. pap. — [8] Chlewiska pod Inowrocławiem? Chlewiscz w Kod., Chlewicz w obu kop. pap. — [9] Ludingo w Kod., Lodwigo w obu kop. pap. — [10] ecclesie rectore w Kodeksie. — [11] m. Kościerzyna; Coszczesycz w Kodeksie, Cosczeszicz w obu kop. pap. — [12] Z Cosczeszicz etc. kończy się tekst obu kopji papierowych. — [13] devocionem w Kodeksie. — [14] approbamus tamże. — [15] communitas tamże. — [16] Swcza w kop. pergam. — [17] millesimo CCC w Kodeksie. — [18] viris fratribus tamże. — [19] huiusmodi tamże. — [20] comendario tamże. — [21] exmend. tamże. — [22] Thorruensi w kop. pergam. — [23] Henston w Kodeksie. — [24] comcul. tamże. — [25] Swecensi tamże. — [26] Herlebach tamże. — [27] vicomendatore tamże. — [28] Hinrico tamże. — [29] Sambirz w kop. pergam., Sambitum w Kodeksie. — [30] Walkystein tamże. — [31] Hancone tamże. — [32] Kretki pod Brodnicą.

Coram vobis strennuo et scientifico viro domino Benedicto de Macra in utroque iure licenciato, et infra, ut in tytulo continentur, benigne facultatis et iusti iudicis delegato subarbitro[1] per serenissimum principem (et) dominum, dominum Sigismundum Romanorum regem etc., per Iohannem Crethkowski pincernam Dobrinensem (ponuntur articuli infrascripti):

Item ponit et probare intendit, quod de anno Domini M° CCCCXII° de mense Novembris, cum viarum securitas et libertas per dominum regem Romanorum et arbitratorem pronuncciata fuisset et per aliquot dies observata et publicata et hincinde inter partes acceptata et ratificata, nobilis Iohannes Crethkowsky pincerna Dobrinensis, cometaneus[2] opidi Strosberg Cruciferorum, scultetum ville sue de Crethkow in certis agendis honestis et licitis de libertate viarum certificatus (transmisit), cum et ipse personaliter ambasiatam dominorum Cruciferorum solempnem, que de Hungaria ad dominum regem Polonie in Przemysliam venerat speciali tunc contractu et concordia conclusis, de mandato prefati domini regis dictam ambasiatam Cruciferorum solempnem usque ad Thorun eduxit, quem scultetum sic per eum transmissum consules de Strosberg ex ordinacione superiorum de castro ibidem ipsum captivaverunt, propter quod non est dubium, eos incurrisse penam X milia marcarum argenti puri, quam petit[3] declarari eos incidisse.

Item post concordiam in Thorun confirmatam nobilis miles Crethcowsky Iohannes de Crethcowo, cometaneus de Strosberg, de ipsa concordia confisus[4] filium suum Iohannem annorum XII vel quasi, scolasticis et puerilibus inbuendum tradidit et[5] mancipavit paterna provisione, cuius etati Cruciferi non parcentes et concordiam predictam non curantes captivaverunt et in castro Strosberg incluserunt, pro cuius libertate et captivitatis relaxacione pro eius liberacione pater et mater multo studio et interpellacione literatoria laboraverunt, et demum dominus S. marsalcus regni Polonie et capitaneus Dobrinensis eciam suas literas scripserat[6], item et serenissimus princeps dominus rex Polonie domino magistro Prussie generali pro liberacione eius scripsit; quem vix post habitam concordiam, celitus missam ut speratur inter inclitos principes, dominos reges Sigismundum Romanorum et Hungarie regem et Wladislaum Polonie etc. regem, dimiserunt, pro quo fatigis et expensis gravatus est ad valorem CC marcarum ad quos petit Cruciferos condempnari, et iniuriam revocat ad animum, quam[7] estimat ad mille marcas, ad que (sic) petit condempnari Cruciferos.

Item post pronuncciacionem factam in Buda aut pendente compromisso inter dominos regem Polonie et Ordinem Cruciferorum in Prussia, Iohanni de Crethcowo
Pag. 151. receperunt, usurpaverunt | idem Cruciferi novem equos valentes pro viginti IIII°r marcis, et hoc probare intendit, quia fuit et est verum.

Item post proclamacionem pacis, dicentes quod ad forum veniant Dobrinense quiete, idem Cruciferi receperunt vaccam pro duabus marcis, et hoc est verum.

Deinde secuntur articuli Iacussii de Strzigii[8].

Coram vobis nobili viro domino Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Roma-

---

[1] Kodeks ma iusti iudicis delegati subarbitri. — [2] Kodeks ma coctaneus. — [3] Kod. tu ma: quem d-git (skrócenie) quem petit etc. — [4] Poprawka z casibus. — [5] et dopisane. — [6] Kod. ma scripserunt. — [7] Kod. ma quem. — [8] Strzygi p. Rypinem.

norum regem semper augustum et Hungarie etc. regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. ac prelatos et subditos dicti domini regis ac regni Polonie et coadiutores suos principes et duces, parte ex una, magnificum ac religiosum virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Ierosolimitani Ordinis Theutunicorum magistrum generalem et Ordinem suum comuniter et divisim, parte ex altera, de et super omnibus et singulis combustionibus et cremacionibus, rapinis et quibuscunque dampnis, occupacionibus, displicenciis et iniuriis hincinde discuciendis, diffiniendis, arbitrandis et fine debito terminandis comuniter electum et assumptum subdelegato, sive comissario per dictum dominum regem Romanorum subdeputato, pro parte nobilium et strennuorum militum, Iacussii de Strzigii, Conradi et Magnussz[1] de Osszek[2] heredum in terra Dobrinensi, et contra dictos dominos magistrum et Ordinem comuniter et divisim, articuli infrascripti sive intenciones comuniter et divisim dantur, producuntur et exhibentur per predictos strennuos ac nobiles Iacussium de Strzigii, Conradum et Magnussz de Osszek heredes[3], quibus per partem adversam medio suo iuramento per verbum: credit vel non credit: petit responderi; qui si negati fuerint, petit ad probandum eosdem admitti, non astringens se tamen ad aliquam superfluam probacionem, sed solum ad illos, ad illam, ad quam de iure tenentur et que sufficerent pro victoria presentis cause optinenda; de quo per expressum protestatur.

Iacussii de Strzigii, Swinka.

In primis ponit et probare intendit, quod post treugas perpetue pacis, debitis solempnitatibus literarum illustris principis et domini, domini Wladislai Dei gracia regis Polonie etc. et suorum subditorum, ex una, et magnifici viri, domini magistri et Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum Hospitalis Ierosolimitani, parte ex altera ffirmatas et sigillorum maiorum dicti domini regis subditorumque suorum ac ipsorum magistri et Ordinis realiter roboratas et manifeste ex utraque parte publice proclamatas de anno Domini millesimo CCCC. XI° secunda die mensis Februarii, quod subditi comendatoris de castro Strosberg et de mandato et swasu in
Apr. 6. crastino dominice Ramis Palmarum manu armata tempore nocturno domum et habitaciones in villa Strzigii Plocensis diocesis (invaserunt), necnon equos, vaccas, oves et alia animalia domestica cum rebus diversis domesticis nobilis ac strennui militis, domini Iacobi dicti Swinka de Strzigii, layci Plocensis diocesis, voragine ignis consumpserunt et crudeliter combusserunt (sic), comuni estimacione valencia XL sexagenas grossorum Pragensium. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Deinde secuntur articuli Konradi[4] de Osszek et fratris sui Magnussz.

Item ponit et probare intendit, quod camerarius comendatoris de Brodnicza Pag. 152.
de mandato ipsius comendatoris ac ipsius (homines) de eodem castro, post predictas
Sept. 8. treugas pacis ante Thorun facte, in die sancte Marie Nativitatis eodem anno recepit violenter manu armata nobili viro domino Conrado de Osszek layco Plocensis diocesis XIII equos, quorum octo manifeste ac publice restituerunt, quinque autem equos

---

[1] W Magnussz obca poprawka. — [2] Osiek p. Rypinem. — [3] Kod. ma heredum. — [4] Kod. ma Kmra.

non restituerunt, comuni estimacione valentes XII marcas numeri Cracoviensis Pragensium[1] grossorum. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod idem comendator de Strosberg sive de Brodnicza, in civitate Brodnicza post dictas treugas pacis ante Thorun facte nobili Conrado heredi de Osszek et kmethonibus suis recepit XII equos et tres currus et necessaria que spectabant ad currum, de anno Domini millesimo CCCC. XII° in crastino sancti Nicolai in Adventu Domini, comuni estimacione valencia XXX se- Dec. 7.
xagenas grossorum Pragensium. Et ita fuit et est verum, publicum et notorium.

Quare petit procurator et procuratorio nomine, quo supra, per vos nobilem et scientificum virum magistrum Benedictum suprascriptum, aut per sacratissimam maiestatem regem Romanorum et Hungarie regem etc., in presenti causa principalem iudicem, ipsiusque sentenciam diffinitivam aut arbitratoriam diffiniri, pronuncciari, decerni, declarari et arbitrari, prefatas combustiones, spoliaciones fuisse et esse illicitas, iniustas et indebitas, ipsosque magistrum et Ordinem supradictos[2] ad solvendum dampna, per eos et subditos eorum ut prefertur illata, iuxta taxas et summas in supradictis articulis descriptas dictis dominis Iacobo, Conrado et Magno condempnandos et conpellendos fore, ac per vos condempnari et compelli sub penis formidalibus et caucionibus ydoneis, et premissa petit comuniter et divisim vestrum benignum officium humiliter implorando, salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, mutandi, aliisque iuris beneficiis per omnia semper salvis.

Et protestatur.

Deinde secuntur articuli quatuor militum, trium scilicet vivorum et unius defuncti, de quibus videbitur infra in alio sexterno.

Item pro omnibus istis prefixit procuratori[3] regis nunccium ad citandum testes, et datus est ei Petrus notarius cause. Et sunt citati et iurati et examinati, quorum attestaciones sunt scripte in alio volumine una cum attestacione super articulis aliis productis etc.

Secuntur copie instrumentorum productorum super graniciebus terrarum Cuyavie, Bydgostiensis et aliarum in eis contentarum etc.

Pag. 153. In[4] nomine Domini amen. Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod nos Mstiwgius Dei gratia Pomeranie dux, ob amorem Dei omnipotentis et matris ipsius sancte Marie virginis ac in remissionem nostrorum peccaminum necnon et propter fidele servicium venerabilis in Christo patris, domini Alberi ecclesie Wladislaviensis episcopi, et fratrum ipsius Capituli Wladislaviensis oracionum optentu dedimus eisdem episcopo et Capitulo ac successoribus ipsorum pure et liberaliter portum maris qui Mozi[5] wlgariter nuncupatur, cum omnibus utilitatibus suis. Et insuper dedimus ipsis villas nostras Brod[6] cum Golgolevo[7] integraliter sicut Michael tenuit, Svarissevo[8], Sopcowo[9] cum Tulce[10] et aliis pertinenciis ipsius integra-

---

[1] Kodeks ma Pragensis. — [2] Kod. ma supradictorum. — [3] Obca poprawka z procurator. — [4] W Królewieckiem Staatsarchiv znajduje się (Schieblade XV/a Nr. 150/a, 3) papierowa kopja tego dokumentu; tu on drukowany według Perlbacha Pommerel. Urkb. Nr. 362, któremu służył za pierwowzór oryginał. Zob. też Kodeks W. Polski Nr. 523. — [5] Nie odgadnione. — [6] Brody pod Gniewem. — [7] Gogolewo p. Gniewem. — [8] Swarożyn p. Tczewem. [9] Subkowy p. Tczewem. — [10] Osada znikła, pewnie część Subków.

liter sicut Wilcey possedit, Mescyno [1], tercium Wisyno quod Cridlovo [2] dicitur, Levino [3], Vitomyno [4] cum Sugryno [5] et aliis suis campis seu locis villarum, quocunque alio vocabulo nuncupentur, integraliter sicut Glabuna pincerna noster tenuit, Pozscolovo [6] iunctum ville de Milobanz [7], medietatem ville de Cetnewo [8] quam capellanus et ecclesia nostra de Puzik [9] antea possidebat, et Mresynam [10] iuxta Milozstovo [11] villam eorum sitam cum clausura nostra ibidem super Radam [12] posita et cum castoribus ac aliis utilitatibus et pertinenciis eiusdem ville plene, sicut dux Polonie dominus Premislius ad tempus a nobis ex nostra concessione tenuit, quam concessionem et privilegium seu literam, si aliqua super ipsa concessione eidem duci per nos data fuit, exnunc penitus revocamus, dantes et resignantes portum et villas iam dictas prefatis episcopo et Capitulo cum omni pleno iure et dominio, venacionibus scilicet et piscacionibus, campis, pratis, paludibus, silvis, nemoribus, borris, mellificis, aquis, terris et omnibus aliis utilitatibus et pertinenciis ipsarum iure hereditario in perpetuum possidendas. Ut autem Deo et matri ipsius sancte Marie virgini purum famulatum exhibeamus et devotum, portum et villas iam prefatas ita liberas exnunc ab omnibus serviciis, solucionibus et exaccionibus esse volumus, quocunque nomine censeantur, quod in eisdem portu et villis ac utilitatibus ipsorum nobis et nostris successoribus, palatinis, castellanis seu quibuslibet aliis beneficis ac officialibus nostris nichil iuris, quod antea competebat nobis vel ipsis vel competere poterat in futurum, penitus reservamus. Ne vero tam pia donacio a nobis in posterum vel a nostris successoribus perturbetur, presens instrumentum cum appensione nostri sigilli dictis episcopo et Capitulo ac successoribus ipsorum in testimonium
1283 dedimus et tutelam. Actum et datum in Suece anno Domini M° CC° LXXX tercio
Iul. 26. in crastino beati Iacobi apostoli, presentibus Waysylone palatino, Paulo castellano de Suece, Ludero cancellario, Andrea castellano Gdanensi, Vneslao subcamerario, Theodrico, Thomislao, Lamberto capellanis curie et aliis quam pluribus fide dignis ad hoc specialiter convocatis.

In [13] nomine Domini amen. Cum labilis sit etas mortalium, necesse est ut ea, que inter mortales aguntur et disponuntur, litterali memorie comendentur, que veritatis est indicium ac certitudinis argumentum. Nos igitur Premislius secundus Dei gracia dux Polonie et Pomeranie notum facimus universis presentibus et futuris, quod cum inter wenerabilem patrem dominum Wislaum Wladislaviensis ecclesie episcopum, ex parte una, et Nicolaum, Georgium et Rudolfum filios Michaelis generosque ipsorum, videlicet Andream subcamerarium de Tersew et Albertum dictum Sysic, ex altera esset exorta materia questionis super villa Sobcow wlgariter nuncupata, intentantibus predictis militibus in nostra et nostrorum baronum presencia adversus predictum dominum episcopum actionem super villa superius nominata, ex parte prefati domini episcopi multa fuerunt proposita, que ipsorum actionem omnimode pertinebant. Cumque fuissent hinc et inde multa proposita, nos una cum nostris baronibus auditis racionibus et allegacionibus parcium ac plenarie intellectis,

---

[1] Mieścin pod Tczewem. — [2] Wyczyn p. Skarszewami. — [3] Lewin p. Kartuzami. — [4] Wytomino p. Oliwą. — [5] Żukczyn p. Tczewem, lub osada znikła. — [6] Postołowo p. Gdańskiem. — [7] Miłobądz p. Tczewem. — [8] Czeczewo p. Kartuzami. — [9] m. Puck. — [10] Mrzeźno p. Koscierzyną. — [11] Miłoszewy p. Kartuzami. — [12] rz. Rada, przypływ Baltyku. — [13] Tu drukowano według oryginału pergam. znajdującego się w Królewieckiem Staatsarchiv, (Schiebl. LIII Nr. 56).

quia proposita ex parte prefati domini episcopi invenimus esse vera et instrumentis felicis memorie domini Miscyugii ducis quondam Pomoranie, patrui nostri, non cancellatis, non abolitis nec in aliqua parte sui viciatis sufficienter preprobata, comiti Boguslao iudici Gneznensi et Kalisiensi dedimus in mandatis, ut inter ipsos litigantes
Pag. 154. diffinitivam | sentenciam promulgaret. Et ipse auctoritate nostra et nostri presencia pro domino episcopo memorato sentenciam protulit, possessionem et proprietatem ville predicte Sobcowo domino episcopo sueque ecclesie adiudicavit sentencialiter in perpetuum pacifice possidendam, suis adversariis superius nominatis eorumque posteris super villa predicta perpetuum silencium inponendo. Nos vero sentenciam ipsam rite, iuste, racionabiliter promulgatam ratam habentes, nostris presentibus litteris duximus confirmandam. Ne autem super hoc in posterum aliquod dubium oriatur, presens instrumentum nostri sigilli munimine fecimus conmuniri. Testes autem huius rei sunt hii: comites Beniamin palatinus Poznaniensis, Swenca palatinus Gdanensis, Nicolaus palatinus et Adam castellanus Tresevienses, Stanislaus castellanus, Paulus subcamerarius, Preclaus subpincerna Swecenses, Uneslaus subcamerarius Gdanensis, Iulianus pincerna Terseviensis, dominus Stephanus archidyaconus Pomoranie, dominus Paulus canonicus' Plocensis et plebanus de Chelevist et alii quamplurimi clerici et layci fide digni. Actum et datum in castro Swecensi quarta feria proxima post diem dominice Resurreccionis anno gracie Domini mille- 1295
simo CC⁰ nonagesimo quinto, per manus Iasconis curie nostre notorii (sic). Apr. 6.

In[1] nomine Domini amen. Benedictus Deus pacis auctor in donis suis, qui dum simultates et odia operante humani generis inimico inter homines fuerint suscitata, spiritus sui adiuvante clemencia ea tandem ad pacis ducit et concordie unionem. Inde est quod nos Mathias divina et apostolice Sedis providencia ecclesie Wladislaviensis episcopus et nos frater Wernherus de Orsela fratrum Ordinis Hospitalis sancte Marie Domus Thewthonicorum Ierosolimitani generalis magister notum facimus universis tam presentibus quam futuris presencium noticiam habituris, quod dum inter nos dissencionis scrupulus satore zizanie seminante exortus fuisset et aliquamdiu perdurasset super diversis amfractibus hinc et inde, nos tandem auctore Domino eum extinguere cupientes, super ipsis amfractibus de consensu fratrum nostrorum nostro et successorum nostrorum nomine concordandum duximus iuxta formam et modum inferius annotatos. Primo siquidem promisimus mutuo puram et sinceram amiciciam et fidelitatem inter nos adinvicem perpetuis temporibus fideliter et inviolabiliter observare et eam sollicitis studiis enutrire. Ut autem eadem inter nos firmius roborentur, omnes et singulas iniurias et dampna, ex utraque parte verbo vel facto quomodolibet irrogata, nobis invicem pure et totaliter dimittimus et eciam relaxamus, ita quod neutri nostrum pro eis accio conpetat in futurum. Nos insuper predictus episcopus promittimus bona fide facturos et curaturos, quod de castro nostro Radzens per nos et nostros et quoslibet alios nulla dampna magistro et fratribus, terris et hominibus ipsorum deinceps debeant irrogari, excepto dumtaxat, si dominus rex Polonie castrum ipsum vel aliquis alter sua poten-

---

[1] Tu drukowano według oryginału pergaminowego, opatrzonego pięciu pieczęciami, znajdującego się w Królewieckiem Staatsarch. Schiebl. 50, Nr. 12. Drugi oryginał, znajdujący się w Arch. Capituli Wladislav. służył za pierwowzór tego dokumentu w Cod. diplom. Polon. Rzyszcz. Muczk. II, Nr. 252.

cia vel fraude expugnaret vel occuparet nobis invitis, ex quorum facto nolumus obligari, hoc tamen in quantum poterimus, cavebimus bona fide. Preterea super solvendis decimis tocius terre Pomeranie nostre, predicti magistri et fratrum dicioni subiecte, per dyocesim Wladislaviensem inter nos exstitit taliter ordinatum: quod exnunc de quolibet manso Flamingo locato et exculto omnium personarum, incolarum tam religiosarum quam secularium, debeant solvi tres scoti Culmensis monete pro decima domino episcopo supradicto et successoribus suis singulis annis in die sancti Martini per colonos ipsorum mansorum, sive milites sive cuiuscunque condicionis existant, exceptis dumtaxat privilegiatis privilegiis Sedis apostolice aut literis episcoporum antecessorum nostrorum, episcopi predicti, qui sive religiosi sive seculares fuerint sacerdotes, nomine suarum ecclesiarum dictum censum percipiant, prout eis ex privilegiis ipsis conpetet vel super hoc datis instrumentis. De terris autem locandis, post expletam libertatem quam dederit quilibet locatorum suis colonis de scire domini episcopi, ut sciat quanto tempore data sit libertas, similiter de quolibet manso Flamingo solvetur tantumdem perpetuis temporibus in futurum secundum modum et formam supradictos. Quam decimam solvendam si per censuram ecclesiasticam exigere non poterunt cum effectu, nos magister et fratres predicti ipsos | ut Pag. 155.
optineant iuvabimus cum fuerimus requisiti. Verum quatuor ville, videlicet Singher[1], Stobelowe[2], Gordyn[3] et Slancze[4] Thewthonicalis, decimam solvant duodecim annis continuis a data presencium computandis sicut antea persolvebant, quibus annis elapsis, de quolibet manso tres scoti sicuti de aliis de cetero perpetuo persolventur. Nos insuper magister et fratres prefati volentes eidem domino episcopo, suis canonicis et ecclesie sue aliquid favoris et amicicie specialiter exhibere et celebratam inter nos concordiam dignis karitatis indiciis in opere declarare, ipsum dominum episcopum cum clero suo, bona, villas et possessiones ipsorum sitas in terris dicioni nostre temporali subiectis, in nostram proteccionem recipimus specialem, ipsos manutenere et protegere in eisdem pro nostris viribus cupientes ne ab aliquo perturbentur; de aliis vero bonis ecclesie Wladislaviensis predicte sub dicionibus aliorum principum constitutis, ne per nos et nostros ledantur prohibebimus et cavebimus in quantum poterimus bona fide. Insuper nos magister et fratres supradicti volumus et iam ordinavimus, quod prefatus dominus episcopus bona, possessiones et villas suas et ecclesie sue in terra Pomeranie nobis subiecte et eciam in aliis territoriis nostris occupatas per quoscunque, exnunc libere rehabeat, teneat et possideat cum omni iure proprietatis, possessionis et dominii, honoribus, iurisdicione et pertinenciis suis, sicut antea idem dominus episcopus et antecessores sui ac ecclesia Wladislaviensis pacifice habuerunt, tenuerunt libere et quiete possiderunt (sic). Sed percepcio proventuum et censuum eorundem bonorum maneat in suspenso, donec dominus episcopus sepedictus literas suas et Capituli sui super hac ordinacione dabit, et literas confirmacionis a domino archiepiscopo Gnesinensi et suo Capitulo, roboratas sigillis eorum, prout cicius poterit inpetrabit et magistro et fratribus presentabit. Huius eciam ordinacionis confirmacionem procurabit idem dominus episcopus cum auxilio et promocione domini magistri et fratrum suorum infra spacium unius anni, si poterit a Sede apostolica inpetrari; quod si non posset efficere quoquomodo et hoc liqueret per literas procuratorum utriusque partis, tam domini episcopi quam domini magistri, hoc sibi a nobis et fratribus nostris non debeat aliqualiter inpu-

---

[1], [2], Nie odgadnione. — [3] Gorzędziej p. Tczewem. — [4] M. Słońca p. Tczewem.

tari. Nichilominus idem dominus episcopus apud dominum apostolicum modernum et successores ipsius pro eadem confirmacione optinenda instabit sollicitus bona fide, donec eiusdem ordinacionis confirmacio ab eadem Sede apostolica fuerit inpetrata. In huius rei evidenciam pleniorem et perpetuam firmitatem, presentes literas scribi fecimus et eas sigillis nostro et nostri Capituli et nostro magistri generalis ac fratris Ottonis de Bonstorph nostre principalis Domus magni commendatoris ac fratris Ottonis de Luterberch provincialis terre Culmensis et venerabilium patrum, dominorum Floriani Plocensis, Ottonis Culmensis, Rodolfi Pomezaniensis episcoporum, qui presenti ordinacioni personaliter interfuerunt, fecimus communiri. Actum in Thorun anno Domini M° CCC° XXX° in die beati Bartholomei apostoli presentibus 1330 Aug. 24.
dominis episcopis iam predictis et honorabilibus viris, dominis Nicolao decano ecclesie Gnesinensis, Alberto preposito, Bochfalo scolastico, Bartholomeo archidyacono, Petro cantore Wladislaviensis ecclesie nostre, Sygardo de Svarczeborch in Birghelowe[1], Yessekone in Antiquo castro[2], Hinrico Rutheno in Enghilsberch[3], Hinrico Ruve in Thorun et Heydenrico de Hughewicz in Papow[4] commendatoribus, et aliis pluribus fide dignis religiosis et secularibus ad hoc rogatis et vocatis.

In[5] nomine Domini amen. Que geruntur in tempore, ne labantur cum fluxu temporis, solent apicibus litterarum et testimonio omnium hominum fidelium perhennari. Noverint ergo universi tam presentes quam futuri, quod ego Thomislaus, illustris principis ducis Pomeranie subcancellarius, hereditatem que wlgariter Slaves[6] dicitur eidem domino meo duci Pomeranie pro eius necessitate bona voluntate resignavi, quam hereditatem abbati et fratribus de Byssovia dedit, accipiens ab eis hereditatem eorum in Cuyavia prope Bresiz[7] sitam, Sculpino[8] nunccupatam, faciens cum eis perpetuam commutacionem. Predicti vero fratres, abbas et suus conventus, putantes me privilegium habere supra eandem (sic) hereditatem (sic), rogaverunt me, ut ipsius (sic) privilegium resignarem. Et quia privilegium teste Deo nunquam habui super eam, nec me habere dico in presencia fratrum coram domino meo et suis baronibus affirmans hoc iuramento quo poteram graviori, et ne imposterum aliqua
Pag. 156. calumpnia per me, quod absit, vel per aliquem successorum meorum | oriri possit, que domini mei commutacionem valeat infirmare ac ipsos fratres, et quod maius est, animam meam perturbare, volo, ut si post mortem domini ducis super Slaves aliquot privilegium preter fratrum ostensum fuerit, irritum sit et inane. Rogo eciam, ut dominus meus dux suam et fratrum commutacionem et meam protestacionem conscriptorum (sic) sigilli sui appensione dignetur roborare. Acta sunt hec in Swecz anno Domini milesimo CC. nonagesimo IIII° presentibus hiis: comite Paulo palatino Swecensi, comite Stanislao castellano ibidem, comite Naslao castellano de Syrozk[9], comite Paulo subcamerario Swecensi, Dalesio fratre eius, comite Domeslao dicto Crozslicz et aliis quampluribus fide dignis.

Sigillum rotundum magnum in zona sericea de cera gilva, in cuius medio dux, ymago hominis, tenens in sinistra manu clipeum, in cuius clipei medio aquilina forma, et in dextra lanceam tenuit.

---

[1] Bierzgłów p. Toruniem. — [2] Starogrod (Althaus) p. Chełmnem. — [3] Koprzywnica p. Grudziądzem. — [4] Papowo p. Toruniem. — [5] Dokument ten drukowany tu według pergaminowego oryginału znajdującego się w Poznaniu Königl. Staatsarch. Koronowo 22, opatrzonego pieczęcią księcia Mściwoja. — [6] Zławieś p. Bydgoszczą. — [7] m. Brześć. — [8] Człopin. — [9] Sierock p. Koronowem.

In[1] nomine Domini amen. Facta et ordinaciones hominum ne a posterorum noticia labantur cum tempore dilabente, debent scripti caucione et ydoneorum hominum testimonio perhennari. Ea propter nos Premizel Dei gracia dux Polonie notum esse volumus universis presentibus et futuris, quod nos, castro Wissegrod cum suo districtu in nostram potestatem ac possessionem devoluto, eonsiderata necessitate et indigencia abbatis ac conventus monasterii de Byssowia Cysterciensis Ordinis, Wladislaviensis diocesis, debito pietatis motu eis consulere prodesseque cupientes ad profectum ipsorum ac divini cultus promocionem, concedimus abbati et conventui iam dictis monasterii prelibati, ut hereditatem quam habent super Wyslam fluvium, quam eisdem in presentibus confirmamus, in districtu premisso Wissegrodnensi, que Transchacz[2] wlgariter appellatur, locent iure Thewtonico Meydeburgensi vel alio quocumque sicut eis videbitur expedire cum toto districtu suo; et ipsum ius per totam hereditatem habeant, tam in eo quod pro propriis aratris sibi reservabunt, quam in eo quod ad villam dissponent, et in totum ipsam hereditatem ordinent secundum suam utilitatem, tam sub terra quam supra terram, in agris, pratis, silvis, pascuis, aquis, molendinis, piscacionibus, venacionibus et navigium seu passagium super Wizlam, dantes eis liberam facultatem ibidem forum faciendi cum omni iure fori ac per scoltetum et scabinos omne iudicium nomine abbatis pro causa qualibet exercendi. Ipse eciam abbas et cui ipse commiserit, omne iudicium iudicabunt tam magnum quam parvum in omnibus omnino locis dicte ville, et eciam in viis publicis ac semitis vel viis privatis; volentes ipsam hereditatem et habitatores eius in libertate Thewtonica ab omnibus iuribus et solucionibus ac serviciis esse semper quietam et exemptam, videlicet a prevod, a povoz, vivoz, podvoda, vimot, nastava, vesnicza, a naraz, moztne, poradlne, povolove, podvorove, strosa, a socol, canibus, castorum captoribus et ab aliis iuribus omnibus sive antiquis sive noviter adinventis, a vacca, a bove et a stan. Castra et pontes non edificabunt nec emendabunt nec alicui iuridictioni castellanorum, palatinorum, iudicum, officialium aut camerariorum nec eorum iudiciis subiacebunt nec ad eos citabuntur. Omne autem ius eisdem abbati et conventui monasterii sepedicti conferimus in bonis memoratis, quod nobis competit vel competere in eis videbitur, iure proprietatis perpetuo possidendum. Actum et datum in Brezt anno Domini M° CC° LXXX° IX°, Indictione secunda, in festo beati Adalberti. Testes sunt: Nicolaus palatinus Kalisensis, Boguslaus castellanus de Usce, Phalo castellanus de Scharncov, Nicolaus subcamerarius, Mathias iudex de Brezce in Cuyavia et dominus Tilo prepositus de Santok. Datum per manus notarii curie nostre. In cuius rei testimonium et perhennem memoriam, presentem paginam ipsis dedimus sigilli nostri munimine roboratam.

1289 Apr. 23.

Sigillum rotundum, in cuius medio leo cum cauda erecta simplici in cera alba et sona sericea.

Copia privilegii super molendinum Glinky[3].

Noverint universi presentem paginam inspecturi, quod nos Stanislaus iudex tocius terre Cuyavie profiteor (sic) per presentes fide digna, quia de consensu Mscygii capitanei Bidgostensis necnon subiudici (sic) nostri Berwoldo (sic) omniumque asses- Pag. 157.

---

[1] Tu drukowano według pergam. oryginału znajdującego się w Poznaniu Königl. Staatsarch. Koronowo 21, opatrzonego pieczęcią księcia Przemysława. — [2] Trzęsacz pod Fordonem. — [3] Glinki p. Koronowem.

sorum iudicio domini regis molendinum in Glinky religioso viro domino abbati una cum fratribus suis, videlicet de Bissowia, idem molendinum adiudicamus, et Laurencio molendinatori una cum successoribus suis in ibidem in Glinky eternum silencium inposuimus. In cuius rei testimonium, presentem literam conficere mandavimus et sigilla (sic) nostra (sic) iussimus appensione roborari. Actum et datum in Bydgostia, videlicet feria quarta ante dominicam qua Oculi mei cantatur, sub anno Domini millesimo CCC LXIII°. 1363 Mart. 1.

Copia privilegii ducis Pomeranie.

In[1] nomine Domini amen. Facta et ordinaciones hominum, ne a posterorum noticia vel memoria labantur cum tempore dilabente, debent scripti caucione et ydoneorum hominum testimonio perhennari. Ea propter nos Mizsciwius Dei gracia dux Pomeranie notum esse volumus universis presentibus et futuris, quod nos considerata necessitate et indigencia abbatis ac conventus fratrum de Byssovia Cysterciensis Ordinis debito pietatis motu eis consulere prodesseque cupientes, ad profectum ipsorum ac divini cultus promocionem concedimus ipsi abbati Bertoldo et suo conventui, ut hereditatem quam habent super Vizlam fluvium in districtu Svecensi, que Zlaves[2] wlgariter appellatur, quam a nobis noster capellanus temporaliter tenuit nomine Tomizlaus et in manus nostras in colloquio Wissegrodensi coram nostris baronibus libere et absolute resignavit, ipsamque hereditatem Slaves pro comutacione hereditatis Scolpino[3] nunccupatam (sic) tradimus usibus fratrum in perpetuum possidendam, ut prefatam hereditatem locent iure Theutonico, quod Meideburgense vocatur, cum toto districtu suo, et ipsum ius per totam hereditatem habeant tam in eo quod pro propriis aratris sibi reservabunt, quam in eo quod ad civitatem disponent, et in totum ipsam hereditatem ordinent secundum suam voluntatem, tam sub terra quam super terram, in agris, pratis, silvis, pascuis, aquis, molendinis, piscacionibus, venacionibus, vado et naulo super Wizlam. Dantes liberam facultatem ibidem forum faciendi cum omni iure fori, ac per scolthetum et scabinos omne iudicium pro causa qualibet exercendi in gladio, igne, rota, ferro, suspendio, pugna, iuramento et alio quocunque modo secundum Theutonicum ius pro latrocinio, furto, homicidio, mulierum seu virginum oppressione, mutilacione membrorum, wlneribus, plagis, effusione sanguinis et in aliis quibuslibet causis magnis sive parvis. Et pro hiis omnibus, redimendis in solucione pecuniaria, nullum nobis ius seu porcionem aut nostris posteris, iudicibus vel lanthvoithonibus reservamus sive officialibus, sed omnem usum horum omnium ac proventum hereditatis predicte et hominum in ea habitancium, in remedium anime nostre pro edificacione et emendacione claustri prefati abbati et conventui suo mera liberalitate conferimus propter Deum. Volentes ipsam hereditatem et habitatores eius in libertate Theutonica ab omnibus iuribus et solucionibus ac serviciis esse semper quietam et exemptam, videlicet a prevod, a povozz et vivoz, podvoda, vimot, nastava, wesniza, a naraz, moztne, poradlne, povolove, podvorove, stroza, a socol, canibus, castorum captoribus, a septuginta (sic) ac quinquaginta, a quindecim, et ab aliis iuribus omnibus sive antiquis sive noviter adinventis, a vacca, a bove et a stan. Castra et pontes non edificabunt nec emen-

[1] Tu drukowano podług perg. oryginału znajdującego się w Poznańskiem Archiwie Rządowem, Koronowo Nr. 19. — [2] Zlawieś pod Fordonem. — [3] Człopin pod Brześciem K.

dabunt nec alicui iuridicioni palatinorum, castellanorum, iudicum, officialium aut camerariorum nec eorum iudiciis subiacebunt nec ad eos citabuntur, sed tantum ad nostram presenciam per nostram literam evocati in iure Theotonico respondebunt, quod tamen fieri non debet, nisi prius coram abbate vel eius vicario fuerit querulantibus, quod absit, iusticia denegata. Quicquid in nostra presencia iudicatum fuerit, in penarum solucione abbas tollet racione | nostre elemosine nostram ex in- Pag. 158.
1292 Sept. 29. tegro porcionem. Acta sunt hec anno Domini Ml° CC° LXXXX° II°, Indicione sexta, testibus presentibus: comes Paulus palatinus, Stanizlaus castellanus Svecenses, Menera castellanus de Wissegrod, Nazlaus castellanus de Sroz[1], Paulus subcamerarius Svecensis et aliis quampluribus fide dignis. Datum in Sveze in die sancti Michaelis archangeli per manum Audaciani notarii curie nostre.

Copia privilegii Ffriczkonis.

In[2] nomine Domini amen. Ne res gestas aboleat processus temporum, confirmat illas sollempnis titulus litterarum. Hinc est quod nos Frizkco dictus de Shachoviz gubernator regni Polonie et ducatuum Cuyavie et Pomeranie in nostra presencia seriem rei geste presentibus protestamur, quod venientes coram nobis Martinus Chrosla et Mathias, filii quondam Domazlai dicti Chrosliz, recognoverunt patrem suum hereditatem que Zeshina[3] wlgariter nuncupatur una cum sorte sibi adiacente que Vitovo dicitur, pro remedio anime sue fratribus in Byssovia contulisse, quam suo servicio fideli et pecunia aput dominum Mysciwyum ducem Pomeranie comparavit, quam et ipsi pro dilectione Domini nostri Ihesu Christi liberatoris animarum dictis fratribus in Byssovia iure hereditario eternaliter possidendam contulerunt presentibus hiis: Alberto castellano Swecense, Prsezlao castellano ibidem, Paulo subkamerario, Goshalco, Vencezlao dicto Butka. Quidam eciam rusticus Shdan nomine, filius Sodlkonis, similiter veniens coram nobis affirmabat supramemoratam hereditatem esse suam et patrem suum ipsam multo tempore possedisse, sed se una cum fratre et patre per dominum ducem Mystywyum fuisse eiectum libera voce fatebatur, qui similiter sponte abrenunccians omni iuri, quod in dicta hereditate habere videbatur, fratribus de Byssovia resignavit presentibus hiis: Hertwigo castellano Dirsowiense, Lupo iudice eiusdem castellanie, Cuyacha iudice in Garshna[4] et aliis quampluribus fide dignis. In cuius facti testimonium, presentem litteram conscribi fecimus et nostro sigillo memoratis fratribus dedimus ccmmunitam. Datum
1304. in Svez anno Domini M° CCC° IIII°.

Copia privilegii ducis super Szlovecz[5] commutacionis

In[6] nomine Domini amen. Universa negocia, que permanere debent in statu solido, litterarum caucione ac proborum virorum fiunt testimonio firmiora. Hinc est quod nos Misciwy Dei gracia dux Pomeranie notum facimus universis presentibus ac futuris presentem paginam inspecturis, quod cum abbate et conventu de Byssovia Cysterciensis Ordinis talem fecimus commutacionem, videlicet accipientes ab

---

[1] Sierock pod Koronowem. — [2] Tu drukowano według dwóch równobrzmiących perg. oryginałów zachowanych w Poznańskiem Archiwie Rządowem, Koronowo 36, 37. — [3] Cisiny pod Świeciem. — [4] Garczyn pod Skarszewami. — [5] Zławieś p. Koronowem. — [6] Tu drukowano według pergaminowego oryginału znajdującego się w Poznańskiem Staats-Arch., Koronowo Nr. 12.

ipsis hereditatem eorum in Cuyavia Sculpino[1] nuncupatam, quam illustri domine Eefrosine coniugi nostre dedimus inter nos et ipsam divorcio tunc celebrato, et donantes eis nostram hereditatem super Vizlam fluvium situatam Zlavez wlgariter dictam pro illa supradicta iure hereditario imperpetuum possidendam plene sicuti est in terminis suis, cum aqua Vizle, piscacionibus et castoribus, agris, pratis, silvis et aliis quibuslibet utilitatibus, que in ea nunc sunt et per eorum industriam poterunt in posterum procurari. Preterea eandem hereditatem Zlavez et omnes in ea residentes omni libertati (sic) donamus et ab omnibus iuribus Polonicalibus et ser-
Pag. 159. viciis volumus esse semper inmunes et exemptos, | videlicet a censu et podworowe, a strosa et a collectoribus strose, a construccione et reparacione castrorum, a custodia et pozada, ab expedicionibus, a quolibet prevod super terram et aquam, a powoz, a vivoz, a vimot, a naraz, a podvoda, a targove, a pomozne et ab omnibus aliis solucionibus, que ad nos vel ad nostros beneficos pertinent, et ab omnibus exactionibus, a stan, vacca, ove, povolove, poradlne, a perticariis, a pastu equorum, a reparacione poncium et ab omnibus angariis, quibuscunque vocabulis censeantur, nec ad aliquorum palatinorum, castellanorum aut iudicum quorumcunque citentur presenciam nec coram eisdem respondere in causa aliqua teneantur. Ad nostram vero presenciam non citabuntur, nisi per litteram nostram nostro annulo sigillatam. Quicquid autem solucionis penarum, sive pro capite, sive pro furto, mutillacione, wlneribus, plagis aut causis quibuscunque evenerit, totum in subsidium domus sue abbas aut eius nunccius percipiet pleno iure. Actum et datum publice in Wissegrod anno Domini M° CC. LXXX° VIII° in octava Ascensionis Domini, 1288 Mai 13. Indictione prima, presentibus in colloquio wenerabilibus viris, domino Iacobo archiepiscopo Gneznense, domino Vizlao episcopo Cuyaviense, palatino Svecense Paulo, Nicolao palatino de Trisev, Stiborio castellano de Puzk, Domazlao castellano de Wissegrod, Nazlao castellano de Srostza[2] et aliis quampluribus nobilibus clericis ac laicis. Ut autem hec nostra donacio rata et commutacio inconwlsa permaneat in eternum, presentem paginam super eis conscribi fecimus et nostri ac ducis Polonie Premizlonis sigillorum munimine roborari.

Copia privilegii ducis Wladislaviensis, patris Kazimiri regis Polonie, sequitur et est talis:

In[3] nomine Domini amen. Quod magnifica principum decrevit auctoritas, ratum atque stabile debet permanere. Nos igitur Wladislaus Dei gracia terrarum Cracovie, Sandomirie, Polonie, Pomeranie, Cuyavie, Lancycie, Syradie dux notum facimus universis tam presentibus quam futuris presentem paginam inspecturis, quod Malha, Budywogius, Iohannes et Woymirus, filii quondam Martini et Voymiri, accedentes ad presenciam nostram et baronum nostrorum protestati sunt, libere et liberaliter vendidisse hereditatem suam in territorio suo Naklensi sitam, que Manchowarsco[4] vulgariter dicitur, cum singulis utilitatibus, que intra terminos et limites eidem ville dinoscuntur pertinere, domino Bertoldo abbati de Byssovia et toti conventui ibidem pro quinquaginta et quatuor marcis monethe Thorunensis, tali modo, quod ipsi et omnis posteritas ipsorum perpetuo et perpetualiter nullum ius requi-

[1] Człopin pod Brześciem K. — [2] Sierock pod Koronowem. — [3] Tu drukowano według pergam. oryginału znajdującego się w Poznaniu w Königl. Staats-Archiv, Koronowo Nr. 42. — [4] Mąkowarsk p. Koronowem.

rendi aut repetendi habeant predictam hereditatem, sed prefati abbas et conventus ipsam cum pratis et lacubus, rivis, silvis et nemoribus atque omnibus aliis utilitatibus et proventibus pacifice et quiete iure perpetuo debeant possidere. Nos vero predictam vendicionem et empcionem ratam gratamque habentes, eisdem fratribus sepedictam hereditatem confirmamus, et damus eis plenam libertatem in eadem hereditate ac potestatem locandi eam iure Theutonico, quod Meydburgense dicitur, cum omni iure ducatus nostri, nichil omnino pro nobis reservantes. In cuius rei testimonium, presentes conscribi fecimus et sigilli nostri munimine roborari presentibus hiis testibus: comite Troyano castellano de Nakel, comite Henrico filio Swantoslay et fratre eius Sandywogio, Petrchone filio Bozate, Przezlao filio Prsezslay et aliis multis fide dignis. Actum anno Domini millesimo tricentesimo sexto, datum in Byssovia infra octavas beati Andree apostoli.

1306 Nov. 30— Dec. 7.

Citacio autem que fuit facta in Ripin die XXVIII mensis Marcii [1], est executa in duobus locis; de qua execucione facta sunt duplicia instrumenta, quorum tenores secuntur infra: Pag. 160.

In nomine Domini amen. Serie presentis publici instrumenti cunctis pateat evidenter, quod in mei notarii publici et testium infrascriptorum presencia personaliter constitutus magnificus ac strennuus miles dominus Sbignegius, supremus marsalcus regni Polonie, nomine serenissimi principis Wladislai regis Polonie, tenens in suis manibus quasdam literas citatorias emanatas a strennuo milite domino Benedicto de Macra in utroque iure licenciato, subarbitro, nunccio et comissario, executore necnon iudice delegato, per sacratissimum principem dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie, Dalmacie, Croacie regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et preclarum principem Alexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie, prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos et coadiutores, ex una, et wenerabilem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutunicorum magistrum generalem et ipsius Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes eorum, partibus ex altera, super omnibus displicenciis, controversiis, que inter dictas partes vertebantur et nunc vertuntur electum et deputatum benivolenter pariter et assumptum, specialiter deputato, sigillatas sigillo rotundo cere albe ab extra et nigre intra, in cuius medio sculptus erat clipeus campo quadrangulatim diversificatus desursum per medium et inferius quasi arbor florum, in pecia pargameni (sic) inpendente, ipsius domini executoris predicti, necnon signatas signo publico et manu propria discreti viri Petri Urbani de Michowo clerici Cracoviensis diocesis, publici apostolica auctoritate notarii ac eciam domini Benedicti executoris prefati scribe, ut [2] prima facie apparebat, debita cum instancia requisivit strennuum militem dominum Ianussium de Socolowo [3], laycum Plocensis diocesis, quatenus literas citatorias infrascriptas magistro et Ordini predictis intimaret citando eosdem secundum formam et tenorem dicti mandati et citatorii, ad cuius marsalci, sicut prefertur requisicionem, idem Ianussius literas citatorias recepit et ivit in Prussiam. Super quibus omnibus et singulis, prefatus marsalcus nomine quo supra sibi peciit unum vel plura publicum seu

[1] Zob. str. 203. — [2] Obca poprawka z et. — [3] Sokołowo p. Dobrzyniem n. D.

publica instrumentum seu instrumenta. Acta fuerunt hec anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII (anno tercio), die Iovis penultima mensis Marcii, hora Terciarum vel quasi, in Ripino in domo preconsulis civis ibidem Plocensis diocesis, presentibus Iohanne Lasothsky herede de Lasothky[1] Plocensi, Iohanne de Schadek Gneznensi laycis predictarum[2] diocesium, testibus ad premissa vocatis et rogatis. 1413 Mart. 30.

Item eisdem anno, Indicione, pontificatu, die, mense, hora Vesperarum vel quasi, in civi ate Brodnicz alias in Strosberg Culmensis diocesis in medio circuli in mei notarii publici ac testium subscriptorum presencia propter hoc personaliter constitutus predictus strennuus miles Ianussius de Socolowo, quemdam civem ibidem Michaelem in Brodnicz alias Stos (sic) Strosberg interrogavit, ubi esset magister generalis Prussie? qui Michael civis dixit et ignoravit, ubi esset. Qui quidem Ianussius tamquam executor, volens satisfacere mandato marsalci predicti et domini regis, prosiliens de predicto circulo civitatis Brodnicz alias Strosberg ante castrum et ante talmentum atque pontem intra fossas castri, tenens in suis manibus easdem literas citatorias, ipsas tradidit legendas, intimandas et exequendas venerabili viro
Pag. 161. domino vicecomendatori in Brodnicz | alias in Strosberg[3] castri et territorii eiusdem et aliis fratribus. Quas siquidem literas citatorias illico de manibus dicti Ianussii idem vicecomendator ad manus suas suscepit et tradidit ad legend m fratri marsalco Frid (sic) et aliis fratribus predicti Ordinis assignavit; hicque subiunxit dicens in hec verba: Domine vicecomendator, ecce magister Benedictus executor predictus regis Romanorum citat magistrum et Ordinem ut compareant ad diem et locum, de quibus mencio habetur in eisdem literis citatoriis, nichil de contingentibus in ipsis literis obmittendo, ad instanciam regis Polonie et aliorum in citatorio contentorum. Super quibus predictis predictus Ianussius petivit sibi et dicto domino regi fieri unum vel plura publicum seu publica instrumenta. Insuper anno, Indicione, pontificatu, die, mense, hora et loco, quibus supra, in mei notarii publici et testium infrascriptorum (presencia) personaliter constitutus dictus Ianussius nomine supradicto, tenens veram copiam dictarum literarum citatoriarum, tradidit memorato vicecomendatori et aliis fratribus Ordinis predicti; quam copiam vicecomendator ad manus suscepit ipsamque promisit die et nocte eisdem magistro et Ordini, suis dominis et fratribus, presentare testibus (sic); super quibus omnibus, idem Ianussius a me notario publico peciit sibi fieri unum vel plura publicum seu publica instrumenta nomine regis predicti, testibus presentibus nobilibus Namanta de Lapinosz[4], Conrado de Ossethsco[5], Nicolao Dudek de Ripino, ad premissa vocatis et rogatis specialiter.

Tenor vero dictarum literarum citatoriarum talis est et incipit sic:

Magnifico principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz etc., et sic finit: Actum et datum in Ripin anno Domini millesimo CCCC. XIII, Indicione VI, die

---

[1] Lasotki p. Dobrzyniem n. W. — [2] Obca poprawka z predictorum. — [3] Tu Kodeks powtarza cały ustęp od ante castrum aż do in Brodnicz alias Strosberg. — [4] Łapinos p. Brodnicą. — [5] Osiek p. Brodnicą.

Martis XXVIII mensis Marcii, pontificatu sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII (anno ipsius tertio,) hora Vesperarum vel quasi, in domo habitacionis providi viri Pauli civis ibidem, Plocensis diocesis, presentibus venerabilibus et honorabilibus viris, dominis Daczbogio cantore Plocensi et Stanislao Chebde de Newesz canonico Wladislaviensi, necnon nobili Iohanne de Lassothky layco Plocensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Michowo clericus Cracoviensis diocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia predicte citacionis decreto et aliis supradictis una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi dum sic agerentur ac fierent, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam redegi, ideo manu propria signo et nomine meis solitis et consuetis, quibus utor, huic subscripsi una cum appensione sigilli predicti domini Benedicti iudicis delegati consignavi in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum[1].

Et ego Petrus alias Wladimirus Petri de Szichlino clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predicte citacionis execucioni et aliis supradictis, dum sic agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam redegi, ideoque me huic subscribens manu propria signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum rogatus et requisitus etc.

In nomine Domini amen. Serie presentis publici instrumenti cunctis pateat Pag. 162. evidenter, quod in mei notarii publici et testium infrascriptorum presencia personaliter constitutus magnificus ac strennuus miles, dominus Sbignegius supremus marsalcus regni Polonie, nomine serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie, tenens in suis manibus quasdam literas citatorias et emanatas a strennuo milite domino Benedicto de Macra in utroque iure licenciato, subarbitro, nunccio et comissario, executore necnon iudice delegato per sacratissimum principem dominum Sigissmundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie, Dalmacie, Croacie regem, arbitrum, arbitratorem et ami abilem compositorem inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et preclarum principem Allexandrum alias Witholdum etc., ex una, et wenerabilem virum Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutunicorum magistrum generalem et ipsius Ordinem etc., partibus ex altera, super omnibus displicenciis, controversiis, que inter dictas partes vertebantur et nunc vertuntur, electum et deputatum benivolenter pariter et assumptum specialiter deputato, sigillatas sigillo rotundo cere albe ab extra et nigre intra, in cuius medio sculptus erat clipeus campo quadrangulatim diversificatus desursum per medium et inferius quasi arbor quorundam florum, in pecia pargameni (sic) inpendenti ipsius domini executoris predicti, necnon signatas signo publico et manu propria discreti viri Petri Urbani de Michowo clerici Cracoviensis diocesis, publici apostolica auctoritate notarii et eciam domini Benedicti executoris prefati scribe, ut prima facie apparebat, cum debita instancia requisivit strennuum militem dominum Ianussium de Socolowo, Plocensis diocesis laycum, quatenus literas citatorias infrascriptas magistro et Ordini predictis intimaret citando eosdem secundum formam et tenorem dicti mandati citatorii, ad cuius marsalci sic ut pre-

[1] Zob. str. 203 i nast.

fertur requisicionem, idem Ianussius literas citatorias recepit et ivit in Prussiam. Super quibus omnibus et singulis, idem marsalcus a me notario infrascripto peciit fieri publica instrumenta, unum vel plura. Acta sunt hec anno Indicione (sic) Domini M° CCCC° XIII, Indicione VI, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno tercio, die Iovis penultima mensis Marcii, hora Terciarum vel quasi, in Ripino in domo[1] preconsulis civis ibidem Plocensis diocesis, presentibus Iohanne herede de Lassothky Plocensi et Iohanne de Schadek Gneznensi laycis[2] predictarum diocesium, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Item eisdem anno, Indicione, pontificatu, die Veneris ultima mensis predicti, hora Terciarum vel quasi, in Golub Culmensis diocesis in pretorio et in iudicio bannito ibidem in sala[3] prefatus Ianussius mandato volens satisfacere prefati marsalci et domini regis Polonie, personaliter accedens et tenens in suis manibus easdem literas citatorias, ipsas tradidit tamquam executor ibidem vicecomendatori in Golub. Quas literas citatorias illico de manibus Ianussii idem vicecomendator ad manus suas suscepit; hicque subiunxit prefatus Ianussius executor dicens in hec verba: Domine vicecomendator, ecce magister Benedictus executor regis Romanorum principalis citat magistrum et Ordinem ut compareant ad diem et locum, de quo mencio habetur in eisdem literis citatoriis, nichil de contingentibus in ipsis literis obmittendo, ad instanciam regis Polonie et aliorum in citatorio continencium (sic). Eciam prefatus Ianussius nomine supradicto, tenens veram copiam dictarum literarum citatoriarum, tradidit memorato vicecomendatori; quam copiam idem vicecomendator ad manus suscepit ipsamque promisit et dixit magistro generali et Ordini missurum et mittendam, presentibus nobilibus viris, dominis Namanta de Lapinos, Sandcone et Misczszcone de Snacz[4], militibus Plocensis diocesis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. Acta sunt hec anno, Indicione, pontificatu, diebus, mense, hora et loco, quibus supra.

Tenor iam dictarum literarum citatoriarum sic incipit:

Magnifico[5] principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz etc., et sic finit: Actum et datum in Ripin anno Domini M°. CCCC°. XIII, Indicione VI, die Martis XXVIII mensis Marcii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno tercio, hora Vesperarum vel quasi, in domo habitacionis providi viri Pauli civis ibidem Plocensis diocesis, presentibus venerabili et honorabili viro et nobili Daczbogio cantore Plocensi, Stanislao Chebde de Newesz canonico Wladislaviensi, Iohanne herede de Llassothky Plocensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Michowo clericus Cracoviensis diocesis, publicus apo-
Pag. 163. stolica auctoritate notarius, quia predicte citacionis decreto et aliis | supradictis dum sic agerentur et fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam

---

[1] W Kodeksie opuszczone tu in domo; zob. na str. 262 w. 3. — [2] Kodeks tu ma lancic.; zob. na str. 262 w. 6. — [3] Kodeks tu ma in sale. — [4] Może Sniechy p. Lipnem. — [5] Zobacz str. 203.

redegi, ideo manu propria, signo et nomine meis solitis et consuetis, quibus utor, hinc (sic) subscripsi una cum appensione sigilli predicti domini Benedicti iudicis delegati consignavi in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Et ego Petrus alias Wladimirus Petri de Szichlino clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predicte citacioni et aliis supradictis dum sic agerentur et fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam redegi, ideoque me huic (hinc?) subscripsi manu propria, signi (sic) et nomine meis solitis et consuetis consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Item produxit triplicia instrumenta, duo scilicet pro terris Pomoraniensi et Michaloviensi, tercium vero super graniciis Cuyaviensibus.

In[1] nomine Domini amen. Notum sit universis tam presentibus quam futuris noticiam presencium habituris, quod nos frater Henricus Tusmer Ordinis fratrum Hospitalis beate Marie Domus Theutonice Ierosolimitani magister generalis, cupientes nos terrasque nostras ac incolas ipsarum[2] in pacis amenitate conservare, de consilio fratrum nostrorum fecimus et ordinavimus pro nobis et toto Ordine nostro inter magnificum principem, dominum Kazimirum regem Polonie et ipsius terras, Cuyavie videlicet et Polonie, parte ex una, et inter nos et terras nostras, Culmensem scilicet et Pomeraniam, parte ex altera, veras granicies et perpetuo duraturas. Incipiendo ab ultima granicia districtus nostri Nessoviensis[3] et demum descendendo Wysslam usque ad quandam villam Bezendorf[4] wlgariter dictam ad abbatem de Bissovia pertinentem, ubi granicie incipiunt terre Pomeranie supradicte, ita quod ubicunque littus terre Cuyaviensis predicte infra prefatas granicies dicti domini regis fuerit, ibi pro granicia medius Wyssla sive eius alveus habeatur, et quidquid in insulis ac piscaturis et aliis utilitatibus quibuscunque a medietate predicta nostra ex parte utilitatis vel comodi poterit inveniri, ad nos ac Ordinem nostrum et ad terram Culmensem predictam debebit pertinere. Omnis tamen homo Vysslam transiens infra granicies prenotatas, a coaccione quacunque ad deponendum ipsius res, bona seu merces, necnon et ab exaccione et solucione pecunie cuiuscunque atque impedimento quolibet liber erit nec ad solvendum aliquid per quempiam compellatur. Limites autem Cuyavie et Pomeranie sunt hii: Incipiendo a graniciiss Transacz[5], deinde procedendo ad granicias ville Wloky[6] et tunc ultra ad granicias ville Czeczerzow[7], abinde autem transeundo ad granicies ville Senno[8] et citra, tunc ultra ad granicias ville Mroczino[9], deinde vero ad granicias ville Neczisszowo[10] et abinde ad granicias ville Wodzino[11], et tunc eundo ad granicias ville Glinky[12], abinde vero ad granicias ville Weleme[13], et tunc ultra ad granicias ville Lachowo[14], et deinde vero directe transeundo, si granicie non habentur antique, usque ad fluvium De-

---

[1] Widoczne omyłki Kodeksu poprawiono tu według Nru. 1286 Kodeksu W. P. i kopji tego dokumentu, znajdującéj się w Königsberg Königl. Staatsarchiv Sehiebl. LIX/a Nr. 39a. — [2] W Kod. braknie ipsarum. — [3] Nieszawa nad Wisłą na przeciw Torunia. — [4] Zławieś p. Fordonem. — [5] Trzęsacz p. Fordonem. — [6] Włoki p. Koronowem. — [7] Trzeciewiec p. Koronowem. — [8] Sienno p. Koronowem. — [9] Mruczyn p. Koronowem. — [10] Nieciszewo p. Koronowem. — [11] Wudzyn p. Koronowem. — [12] Glinki p. Koronowem. — [13] Wielunek p. Koronowem. — [14] Lachowo p. Koronowem.

bra[1] dictum, ita quod omnes ville supradicte cum suis graniciis ad terram Cuyavie spectare debebunt, sicut ab antiquo ad eandem pertinuerunt. Et tunc ultra predictum fluvium Debra ascendendo usque ad illum locum, ubi riwlus Kamona[2] dictus influit in prefatum fluvium Debra, deinde autem predictum rivulum Kamona ascendendo usque ad illum locum, ubi fluvius Curws[3] dictus intrat memoratum riwlum Kamona, et tunc eundem Curwm fluvium ascendendo usque ad villam Grunowo[4],
Pag. 164. abinde vero procedendo per granicias signatas inter|medias usque ad fluvium Nemonicz[5], et eundem fluvium descendendo usque ad illum locum ubi influit in lacum dictum Sucow[6], et per lacum eundem procedendo usque ad illum locum, ubi fluvius dictus Dobirnicza[7] exit predictum lacum Sucow, et tunc eundem fluvium Dobirnicza descendendo usque ad locum illum ubi intrat fluvium dictum Gwda[8], ita quod omnium predictorum fluviorum et lacuum una medietas ad Polonie, et altera medietas ad Pomeranie terras debebit libere pertinere. Si vero, quod absit, inter incolas villarum supradictarum et inter incolas nostrarum et infra granicies nostras predictas sitarum villarum subscriptarum, videlicet Besindorf ville supradicti abbatis in Bissovia, et Magna Suppanyn[9], Sambowa[10], Nebesczin[11], Slotow[12], Magna Lowyn[13], Brezyn[14], Schroczk[15], Yassenicz[16], Dambogora[17] que nunc deserta est et ad abbatem predictum et monasterium in Bissovia pertinet, Lubechors[18] villa plebani in Schroczk, Sucha[19] et Klonowa[20], discordias seu contenciones quascunque contigerit suboriri, extunc vocata condigna partis utriusque vicinia debent easdem contenciones seu discordias sopire seu eciam disbrigare. Eandem igitur limitacionem terrarum predictarum ratam et gratam habentes, promittimus absque fraude et dolo pro nobis et successoribus nostris totoque Ordine nostro contra predicta omnia et singula non facere vel venire ullo umquam tempore, aliqua racione vel causa, de iure vel de facto, sed ea inviolabiliter perpetuis temporibus observare. In quorum omnium testimonium et robur perpetue firmitatis, nostrum et religiosorum virorum, nostrorum confratrum dilectorum Winrici de Knyprode magni comendatoris et Hermanni Kudorfer summi hospitalarii sigilla presentibus sunt appensa. Datum in Marienburg anno Domini M°. C. C. C. XL. IX. in vigilia beati Iohannis baptiste, 1349 Iun. 23.
presentibus testibus, honorabilibus et religiosis viris, nostris comfratribus magno comendatore et summo hospitalario predictis, necnon Ludevico de Walkinburg summo Ordinis trappario, Iohanne Nothaft in Thorun, Henrico Boventhin in Grudencz, Erwino de Stockheim in Goluba, Alberto Schof in Swecza, Conrado Vullecopf in Thuchola et Gereone in Schonse comendatoribus, domino Iohanne nostro capellano, Iohanne de Bolanthin et Ebrardo de Bucheim nostris sociis, Iachndo de Clement et Bertoldo de Theschow nostris militibus, Henrico et Nicolao nostris notariis, et aliis quampluribus fide dignis.

---

[1] rz. Brda. — [2] rz. Kamionka p. p. Brdy. — [3] Krzywa p. p. Kamionki. — [4] Grunów pod Kamieniem. — [5] Niemonic l. p. Dobrzynki. — [6] jez. Sukow pod Frydlandem. — [7] rz. Dobrzynka l. p. Chudy. — [8] rz. Chuda p. p. Noteci. — [9] Suponin pod Świeciem. — [10] Zębowo pod Świeciem. — [11] Niewieszczyn pod Koronowem. — [12] Złota pod Koronowem. — [13] Łowin W. p. Koronowem. — [14] Brzeźno p. Koronowem. — [15] Sierock p. Koronowem. — [16] Jasieniec p. Koronowem. — [17] Osada znikła. — [18] Osada znikła. — [19] Sucha p. Koronowem. — [20] Klonowa p. Koronowem.

Copia instrumenti magistri generalis de Prussia, quomodo fatetur emisse piscariam et alia multa bona in terra Pomeranie a novo herede.

Universis[1] Christi fidelibus, quos presentem paginam legere contigerit vel audire, frater Henricus dictus de Plock magister terre Pruscie una cum ceteris fratribus Ordinis sancte Marie de Domo Theutonicorum salutem in Domino sempiternam. Accedens ad nostram presenciam illustris princeps Premislius Dei gracia dux Cuyavie et dominus Wladislavie, rite ac racionabiliter ostendit, in servicio patrui sui incliti principis Wladislai ducis Cracovie quatuor milia marcarum argenti dampni se percepisse in terra Pomoranie, quam sibi idem inclitus princeps Wladislaus commiserat gubernandam, preter id, quod racione debitorum que in dicti patrui sui existens servicio contraxerat: piscariam et bona seu villas inter Nogatum et Recens mare[2] sitas, que ad ingenuam dominam Salome ducissam Cuyavie prefate, matrem ipsius, ex paterna successione pertinebant, nobis et Ordini nostro eum vendere oportebat. Cum igitur specialiter amore iusticie testimonium veritati reddere teneamur, id quod princeps supradictus iure ostendit coram nobis, tenore presencium duximus protestandum. In cuius rei testimonium, sigillum nostrum ac eciam sigilla fratrum nostrorum, videlicet Guntheri dicti de Swarceburg provincialis terre Culmensis et Heberhardi Werenburch commendatoris de Cunsburch presentibus sunt appensa. Datum in Thorun in die apostolorum Phillipi et Iacobi, anno Domini M°. C° C° C° nono.

1309 Mai 1.

Copia instrumenti, quomodo magister Prussie confitetur terram Michalow a duce Cuyavie fore sibi obligatam. Pag. 165.

Universis presencium (seriem) inspecturis nos frater Conradus Hzaccus[3] magister fratrum Domus Theutunice per Prussiam notum esse volumus, quod cum de consensu fratrum nostrorum illustri principi domino Lestconi duci Cuyavie et domino Iuvenis Wladislavie ad instanciam ipsius centum et octoginta marcas Thoruniensium denariorum ac demum centum et viginti marcas denariorum eorundem fideliter mutuassemus, ipse nobis et nostris fratribus pro eadem pecunia territorium suum Michalow cum omnibus terminis suis nomine pignoris obligavit, ita videlicet, quod si idem territorium a proximo festo Nativitatis Domini nostri Ihesu Christi infra biennium per ipsum aut fratres suos Premislaum et Kazimirum inclitos duces et dominos Cuyavie a nobis et nostris fratribus per solucionem supradicte pecunie non fuerit exsolutum, cum nullus alius exsolvere debeat, extunc nobis et Ordini nostro persteterit et sic ad nos et Ordinem nostrum devolutum perpetuo possidendum. Si autem infra prefatum biennium, quocunque tempore fuerit, nobis predictus dominus Lestco aut fratres eius principes predicti pecuniam solverint supradictam, extunc ipsis predictum territorium, prout ad ipsos pertinet, reddemus et tenebimur reddere bona fide. Promisimus eciam et promittimus predicto domino Lestconi, quod interim quod tenemus et habemus nomine pignoris predictum territorium, in eo contra voluntatem eius nullam faciemus municionem nec[4] sumptus aliquos, ad quorum solucionem faciendam ipsum postmodum compellere deberemus. In quorum memoriam et tutelam, sigillum nostrum presentibus est appensum. Testes sunt: ffrater Guntherus de Swarzburg provincialis terre Culmensis et frater Henri-

[1] Tu drukowano według M. Perlbacha Pommerellisches Urk. Buch Nr. 672, któremu służył za pierwowzór perg. oryginał, znajdujący się w Arch. Głównem w Warszawie. — [2] Nowe morze, Frischer Haff. — [3] Conradus Saccus. — [4] Kod. ma ne.

cus de Dubin comendator in Thorun, frater Otto comendator in Szonenze[1], frater Henricus de Wedert comendator in Neszow, frater Gozwinus vicecomendator, frater Petrus comendator in Redino, et plures alii Ordinis nostri fratres. Datum in Thorun anno Domini millesimo C. C. C. quarto, (die) Kalixti Pape et martiris. 1304 Oct. 14.

Item produxit unam literam in Theutunico; huius tenor:

In Gotis Namen amen. Wir Ladislaw von Gotis Genodin Herczog czu Oppiln, Czwelin czür Cuyaw und czu Döbreyn, thün kunt und bekunen offentlich in disim Briffe allen den dï on zeen adir heren lesin, daz wir mit wol bedochten Müte mit ganczer Wissin und mit gutem Rote unsir getruwen Manne durch unsir Lande Notderfft und Nuczcze wille unsir noch geschreben Gutir und Dörffir Dolsk[2] und Kawschin[3] dy czwën Dorffir und Modrzin[4] daz Worwek (sic) mit aln eren Noczczen, Genissin, Rentin, Czinsin, Fruchtin, sunderlich mit czwen Molen dy czu den gellugin[5] Gutern geheren und mit aln Ackrn, Veldin, Wezin, Weydin, Woldin, Heydin, Püschin, Gestruchin, Tychin, Zein, Flyzen, Wassern, Wassirlewften, nemlich mit der halbin Drewancz alz sy get in den Greniczczin der vorgenantin Gutern, und mit aln andern Czugehorungen dy czu dan (sic) vergenantin (sic) Dorffern und Wrwerken wn Aldirs geheren und in eren Graniczczin gelegen sint, nichtis nicht üsgenomen,
Pag. 166. und mit aln Rechtin, alz wir dyselbigin Gutir selbir gehaldin habin, mit dem | Kychlenen und mit den Rechtin derselbegin Guttir recht und redlich, erplich und ebeklich (sic) vorkülfft, vorgeben und varlegen habin unsern liben, getruwen Hern Pitir und Hannossen Gebrudern geheissin von Stangberg, eren Erbin und Nochkomlingin, derselbin Gutir mit aln eren Czugehornnen czu haldin, czu genissin und ebeclich czu besiczczin, und och czu vorkauffin, czu werseczczin, czu vorwechzeln, czu wrgabin und an eren Nocz czu wendin, alz denzelben Hern Petir und Hannos, eren Erbin und Nochkomlingin wirt behagen. Och mogin sy Wassirmolen und Wyntmolen buwen bynnen den Greniczen der vorgenantin Gutir alzo vil, alz sy ir bedorffin. Were och daz dy wrgenantin Brudere, Her Petir und Hannos, noch eren Tode Sone und Tochtir lyssin, zo sullin dyselbin Gutir an diselbin Kindir gevallin und och an derselbegin Kindir Muttir; och sullin Sone dy Gittir (sic) besiczczin, und Tochtir sal man üsrichtin noch der Frunde Ret und noch des Landis Gwonheit. Were abir daz keyne Erblinge weren, so sullin dyselbin Gutir gevallin an ere Hüsfrawen und dornoch an dy nestin Frunde. Och sullin dyselbin Her Petir und Hannos, ere Erben und Nochkomlingin wn denzelbin Gutern uns und unsern Nochkomlingin dynen, wenne und wy andir Lantleute des Landis czu Dobren dynen, und sullin och wn denselbegin Gutern uns und unsern Nochkomlingin volkomlich thün und gabin alle Iar gleychir Weis, alz andir Lantleute doselbigist thün und gabin wn eren Gutern. Mit Orkunde desis Briwans (sic) vorgezegelt mit unsern angehangin Ingezegil, der gegebin ist czu Oppillin noch Gotis Geburt dreyczen hun- 1386
dirt Iar und in dem sechs und achczigstin Iare an des heiligin Lichnams Tag, ke- Iun. 21.
ginwertig unsern getrewen Manne Hern Hynczken, Swanthopelk Landisberg, Hern Iurgin wn Swus[6] Hopman (sic) czüm Holnsteyn[7], Hern Wlatken wn Damaborsz[8]

---

[1] m. Kowalewo; Kodeks ma Schonerscze. — [2] Dulsk pod Dobrzyniem n. D. — [3] Kawęczyn pod Lubiczem. — [4] Osada znikła; zob. str. 211, ustęp ostatni. — [5] Pewnie omyłka zam. selbigin. — [6] Sworzeń p. Głogową; Cod. dipl. M. P. Nr. 1851, 1852. — [7] Holstein, zamek p. m. Löwenberg na Szlązku. — [8] Danaborz p. Wągrowcem.

Woyewoden won der Cuyawo, Hern Petir Paulowicz Rittir, Wictor von Mericz Hoptman czu Oppillin, Iessken Nedla, Niclos Thumhere von Oppillin unser Kenczler etc.

Item, procurator vero predictus regis obtulit alios articulos super terram Michaloviensem, Pomeranie et Culmensem terra (sic), qui probantur per[1] sentenciam iudicum delegatorum Sedis apostolice et eciam aliquorum testium, in prioribus articulis supra terris predictis oblatis, et per alia producta, quorum copie videbuntur infra. Tenor autem sequitur in hec verba[2]:

Posiciones et articulos infrascriptos dat, facit et exhibet procurator et nomine procuratorio serenissimi domini regis Polonie coniunctim et divisim ac narrative et dispositive et de quolibet, quibus petit per partem adversam medio suo iuramento responderi, qui si negati fuerint, probare intendit, non astringens se et partem suam ad aliquam probacionem superfluam, sed ad eam dumtaxat, que est necessaria ad sue partis intencionem fundandam[3]; de quo protestatur etc. — Et si alique posiciones et articuli de infrascriptis aut alias iam dati vel adhuc dandi tangerent materiam Thoruniensis concordie, de qua fit mencio in sentencia arbitrali serenissimi domini regis Romanorum et Hungarie, arbitri, et alias per ipsum dominum Romanorum regem iam sentenciatum inter partem domini regis Polonie et Ordinis Cruciferorum existeret, illos et illas in vim et effectum illius clausule, in huiusmodi sentencia arbitrali prefata posite sub hiis verbis, | scilicet: exceptis tantummodo Pag. 167. hiis, in quibus per compromissum in nos factum per partes predictas, et presens nostrum arbitramentum super eo et aliud quodcunque arbitramentum per nos faciendum, aliter vel alio modo fuerit declaratum etc.: dominus (sic) procurator dat et exhibet, et non aliter; de quo protestatur.

In primis ponit, et si negatum fuerit, probare intendit, quod a X, XX, XXX, XL, L, C, CC, CCC annis et ab inicio regni Polonie continue et antequam Ordo Cruciferorum fuerat admissus ad terras Prussie, fuerunt et sunt in limitibus et intra limites dicti regni ac de ipso regno, scilicet penes terras Prussie et inter regnum Polonie, quidam ducatus, terre et dominia, scilicet terra Pomeranie, terra Culmensis et terra Michaloviensis wlgariter nunccupate et nunccupata, distincte et distincta limitibus a terra Prussie, civitates, castra, villas et alia loca et dominia in multitudine in se continentes, palam, publice et notorie[4].

Item ponit, quod ab inicio dictorum ducatuum continue et usque ad tempus occupacionis infrascripte, dicte terre Pomeranie, Culmensis et Michaloviensis tenebantur et possidebantur regaliter (sic) per duces et dominos seculares, qui ex ipsis terris habuerunt suam denominacionem et tytulum et vocabantur duces Pomeranie palam, publice et notorie.

Item ponit, quod predicti duces dum viverent, fuerunt esseque solebant de regno Polonie, quod predicti ducatus, terre et dominia ab inicio regni Polonie fuerunt continue huiusmodi prefatorum ducum[5] Polonie, tamquam subditorum et vassallorum regis et regni Polonie, et usque ad ipsorum decessum et per eosdem posside-

---

[1] per na miejscu skrobanem. — [2] Na brzegu inną ręką dopisano: Isti videntur positi supra ante XIIII folia et hic repetiti. Zob. str. 235. — [3] Obca poprawka z fundacionem. — [4] Obca poprawka z notorium. — [5] Tak samo um w ducum.

bantur et possessa[1] fuerunt[2]; itaque fuit tentum, creditum et reputatum, necnon tenetur, habetur et reputabatur palam, publice et notorie[3].

Item ponit, quod rex Polonie pro tempore, in prefatis terris et dominiis dictorum ducatuum est et fuit verus et legittimus heres et successor, dictique ducatus et dominia ad regem Polonie pro tempore existentem[4] ex huiusmodi successione tamquam ad verum dominum et heredem legittimum spectabant et spectare de iure debent; et ita tenetur, dicitur, creditur et reputatur palam, publice et notorie[5].

Item ponit, quod regibus Polonie, scilicet Wladislao, Kazimiro et aliis pro tempore existentibus, de terra Pomeranie predicta pro pensione certa[6] quantitas[7] pecunie et summa notabilis per magistrum et Ordinem Cruciferorum de Prussia in signum dominii solvebatur et solvi fuit solita et consueta annuatim; itaque fuit et est verum, ac pro vero dicitur, habetur et reputatur palam, publice et notorie[8].

Item ponit, quod cum dudum inter felicis memorie olim dominum Kazimirum protunc regem Polonie, ex una, et magistrum ac Ordinem predictos, partibus ex altera super prefatis terris, ducatibus et dominiis, scilicet Pomeranie, Culmensi ac Michaloviensi fuisset litigatum, causaque[9] huiusmodi ex delegacione Sedis apostolice certis tunc iudicibus delegatis inter ipsas partes fuisset delegata, dicti huiusmodi
Pag. 168. iudices servatis servandis in ipsa causa | procedentes, super dictis terris Pomeranie, Culmensi et Michaloviensi pro prefato domino Kazimiro rege Polonie, et contra magistrum ac Ordinem predictos sententiam diffinitivam protulerunt, que sentencia, nulla appellacione suspensa, transiverat in rem iudicatam dictasque terras regi Polonie prefato adiudicavit, easque declarantes (ad) regem Polonie pro tempore existentem[10] et ad regnum ac regni Polonie coronam spectare et spectasse ac de iure spectare et pertinere debere, prout hec et alia ex tenore dicte sentencie diffinitive, sigillis autenticis dictorum iudicum ac subscripcionibus thabellionum roborate[11] lacius continentur. Quam sentenciam dictus procurator nomine procuratorio, quo supra, dat hic (cum) proposicionibus et articulis, in quantum facit seu facere potest pro parte sua, et contra partem adversam, et[12] non aliter.

Item dat (testimonium) de notariorum signis et sigillis, item quod de premissis omnibus et singulis est et fuit publica vox et fama.

Item ponit, quod (semper) fuit preter et absque eo, quod umquam predicte terre sive proptietas et dominium ipsarum[13] fuisset, forent et essent translate in alium vel in alios; et sic fuit et est verum, palam, publice et notorie.

Item ponit, quod magister et Ordo predicti, non obstantibus premissis, tempore dicte sentencie, ante et post ac contra ipsam sentenciam dictas terras et alias contra Deum et iusticiam occupaverunt et occupant, et nunc detinent occupatas in dicti regis ac regni Polonie magnum preiudicium et gravamen; itaque fuit et est verum, publicum et notorium.

Item ponit, quod eciam si constâret aut constare posset de aliquo contractu sive concordia factis post dictam sentenciam inter partes predictas, ipsa tamen non

---

[1] a w possessa obca poprawka. — [2] Tak samo fuerunt na miejscu skrobanem. — [3] Tak samo e w notorie. — [4] Obca poprawka z existerent. — [5] rie w notorie obca poprawka. — [6] T. s. z circa. — [7] T. s. z quantitates. — [8] T. s. e w notorie. — [9] T. s. causaque. — [10] m obcy dodatek. — [11] Obca poprawka z roborare. — [12] et obcy dodatek. — [13] Obca poprawka z ipsorum.

fuit nec erat facta de consensu omnium baronum, officialium sive dignitariorum, vasallorum, prelatorum, terrarum et civitatum et aliorum quorum interest; sicque fuit et est verum.

Item ponit, quod si de aliquibus literis, contractibus[1] vel concordiis constaret aut constare posset, huiusmodi contractus, concordie vel litere perpetue pacis federa continentes fueruntque (sic) in vim et effectum facte et date, ut prefati Cruciferi nunquam terras regni Polonie, castra vel alia loca invadere deberent, nec reges Polonie vel coronam perturbarent aut aliquatenus molestarent aut molestare permitterent; ipse tamen magister cum suorum Cruciferorum exercitibus contra huiusmodi concordiam venientes realiter, si de ipsa appareret, nuper de anno Domini millesimo CCCCIX[2] et de mensibus (?) eiusdem anni terram Dobrinensem regni Polonie hostiliter invadentes spoliaverunt, homines Christianos innocentes utriusque sexus occiderunt, castra, civitates, opida et villas combusserunt[3], demoliverunt, vastaverunt aliaque seva et abhominabilia perpetraverunt, ymmo tamen magister et Ordo predicti contractum, concordiam et literas huiusmodi servare minime[4] curaverunt neque curant, terras alias castra, villas, loca, iura, homines et res alias regis et[5] regni predictorum hostiliter post et contra huiusmodi contractum, literas, fidem et concordiam invaserunt, vastaverunt et pro se usurpaverunt et usurpant, licet iniuste, ac ab eodem contractu, fide et concordia sponte recesserunt.

Item ponit, quod si de huiusmodi aliqua concordia appareret, hec tunc facta Pag. 169. fuisse dicitur, erat et fuit, cum prefati Cruciferi regnum Polonie crudeliter invadentes, terras, civitates multas necnon castra et alia loca regni Polonie occupaverant violenter et alia fecerant, que in dicta sentencia legatorum Sedis apostolice, quam hic[6] inserit[7] dictus procurator et pro inserta wlt[8] habere, plenius continentur, prout facit pro parte sua, et non aliter, cumque rex pro tempore[9] existens, metu amissionis et destruccionis regni Polonie perdicionisque terrarum, civitatum, castrorum et aliorum locorum, ut premittitur occupatorum et occupandorum, non valens aliter resistere ipsorum potencie, cum nec iudicium subire curaverunt nec parere iusticie, prout declarat predicta sentencia, et eciam ne sanguinis Christiani ob hoc sequeretur magna effusio, coactus est metu huiusmodi, qui merito debuit cadere in constantem (virum), et non aliter, ad hanc concordiam, si qua esset vel de ea apparere posset vel appareret.

Item ponit, quod post huiusmodi predictam concordiam, si de ipsa constaret, fuit et erat quidam dux ac vasallus regis Polonie pro tempore, dux Albus comuniter appellatus, in possessione pacifica et quieta predicte terre Michaloviensis.

Item, quod homines de dicta terra Michaloviensi ab antiquo et continue usque ad occupacionem Cruciferorum suprascriptam iudicabantur et iudicati sunt ac iudicari consueverunt in terra Gnewcoviensi infrascripta, et ad opidi Gnewcoviensis castellaniam et districtum pertinebant et de iure pertinere debent.

Quare petit dominus procurator nomine quo supra, per dictum regem Romanorum et Hungarie (per) sentenciam arbitralem et diffinitivam decerni et declarari et

---

[1] Kodeks ma continentibus. — [2] Na brzegu obcy dodatek: vide annum. W Kodeksie mylnie CCCCXI. Zob. str. 214, ustąp ostatni. — [3] Obca poprawka z comburerunt. — [4] minime na brzegu obcą ręką dopisane. — [5] et obcy dodatek. — [6] hic tak samo. — [7] inserit tak samo. — [8] wlt t. s. — [9] pro tempore obca poprawka.

diffiniri, dictas terras cum omnibus suis civitatibus, castris, villis et aliis attinenciis omnique iure proprietatis et dominii ac universali (sic) ipsius pertinuisse et spectasse ad reges Polonie et ad coronam regni Polonie ac nunc spectare et pertinere ad serenissimum dominum Wladislaum modernum regem, dictosque reges et nunc dominum prefatum Wladislaum regem Polonie fuisse et esse ac fore debuisse ac debere dictarum terrarum veros successores, legittimos dominos et heredes dictarum terrarum, eidemque domino Wladislao domino regi Polonie, suo et sui prefati regni Polonie nominibus, per vestre serenitatis sentenciam cum ipsarum civitatibus, castris, villis, graniciis ac locis omnibus singulisque iuribus et pertinenciis ipsarum ac toto universali dominio et proprietate adiudicandas fore et per vos adiudicari, ipsasque terras corone Polonie reuniendas[1] ac dicto regi restituendas fore et per vos reuniri, restitui, dictamque sentenciam debuisse ac debere suum sorciri effectum, dictasque concordias, contractus sive ipsorum literas, si de aliquibus constaret, ex causis premissis fuisse et esse irritas, cassas et inanes, vel saltim cassandas, irritandas et annullandas nuncciari et declarari debere, per vosque cassari, irritari et anullari, dictosque Cruciferos et Ordinem ipsorum a possessione[2], seu verius occupacione et detencione ipsarum terrarum amovendos[3] fore et per vos amoveri, prefatumque regem in et ad corporalem possessionem, vel quasi, necnon iurium et pertinenciarum earundem terrarum comuniter et divisim inducendum fore et per vos induci, opposiciones, molestaciones, perturbaciones, occupaciones et detenciones ac impedimenta predictas et predicta fuisse et esse temerarias, illicitas et iniustas,
Pag. 170. temeraria, illicita et iniusta ac de facto presumptas | et presumpta, ipsisque Cruciferis et Ordini super occupacionibus et perturbacionibus, detestacionibus et impedimentis ac[4] super dictis terris, ducatibus vel dominiis coniunctim et divisim perpetuum silencium inponendum fore et[5] per vos inponi, ipsosque Cruciferos et Ordinem in expensis in huiusmodi causa factis condempnandos fore et per vos condempnari, de expensis faciendis protestando ac alias[6]; inde et super premissis omnibus et singulis coniunctim et divisim sibi fieri petit iusticie complementum super ipsisque eciam vestrum benignum otficium implorando, salvo iure addendi, minuendi etc. seu quolibet alio iuris beneficio salvo, de quo protestatur etc.

Secuntur articuli trium militum.

Coram vobis egregio et nobili viro domino Benedicto de Macra etc. subarbitro ac iudice delegato pariter et executore arbitralis sentencie per inclitum principem dominum Sigismundum regem Romanorum et Hungarie etc. arbitrum etc. inter partes, videlicet serenissimum dominum regem Polonie, ac dominum magistrum et Ordinem sancte Marie de Domo Theutunicorum etc. deputato et delegato[7], strennui milites[8] et procurator eorum, videlicet Fredericus[9] de Kynthenow, Iohannes[10] de Czeplin, Guntherus[11] de Delaw[12] infrascriptos articulos dant et[13] ponunt in quantum pro[14] eis faciunt, et non aliter, et probare intendunt, nec

---

[1] Pierwsze e w reuniendas obca poprawka. — [2] Kodeks ma appossione. — [3] Obca poprawka z amovendas. — [4] ac obcy dodatek. — [5] et obcy dodatek. — [6] Drugie a w alias obca poprawka. — [7] Kodeks ma deputatum et delegatum. — [8] Obca poprawka z strennuum militem. — [9] T. s. z Fredericum. — [10] T. s. z Iohannem. — [11] T. s. z Guntherum. — [12] Kodeks ma Dolaw; zob. na str. 230. — [13] et dopisane. — [14] pro obca poprawka.

se ad aliquam superfluam probacionem astringunt, sed quantum sufficit ad victoriam cause cuiuslibet.

Et primo dominus Ffredericus prescriptus et procurator suus etc. ponit et probare intendit, quod post concordiam in Thorun inter prefatos dominos regem, magistrum et Ordinem post turbinem proxime gwerre de anno Domini M° CCCC. X. factam, in qua per expressum cautum est: quod omnes profugi in guerra predicta possint ad bona sua seu quevis (sic) possessiones reddire et ea libere uti prius possidere et domini sui seu suorum dominorum graciam et favorem habere debent: ad quam concordiam se refert, magister vero predictus, in cuius dominio terre Culmensis prefatus Fredricus possessionatus existit a patre et avo, huic concordie contraveniens, quemdam nobilem Nicolaum militem, vexilliferum dicte Culmensis terre, consanguineum secunda linea sibi coniunctum, de dicta concordia plene confisum[1] et in suis possessionibus permanentem, sine culpa sui et cause congnicione non premissa magister prefatus ipsum captivare mandavit ordinacione[2] ut sequitur: frater Ordinis Henricus Halt[3] advocatus de Lype ipsum Nicolaum ad prandium ad se invitavit sub amicicie velamine, quem prandio peracto tam dolose captivavit atque vinxit et die crastina in castrum firmissimum Grudencz magistro vinctum presentavit, quem quarta die, non premissa cause congnicione et petentem[4] ad defensionem iuris se admitti, ad decolandum duxerunt clamantem et postulantem sacratissimum Ewkaristie sacramentum, quem in Dei iniuriam contra sacre fidei religionem properanter mox decolaverunt. Item de premissis est publica vox et fama, notorium et manifestum.

Item ponit, quod formidine ductus, probabili ex consilio amicorum premonencium et exhortancium eum timorem concepit et de villa Kynthenow ac de sua domo et curia ibidem | in crastino[5] captivitatis predicte mox secessit, quem Cruciferi de Pag. 171. castro Grudencz mittentes armatos in violenciam crastine captivitatis predicti Nicolai, in domo sue habitacionis predicte ad captivandum predictum Nicolaum quesiverunt, quo non invento, hostiis in domo sua ubique violenter fractis domum suam omnibus supellectilibus spoliaverunt et omnia armenta et iumenta, pecora et pecudes abigerunt[6] et depulerunt, et frumenta ibidem reperta in magna copia asportarunt et cuncta sua mobilia in predam dederunt; super qua violencia, testibus receptis et examinatis ad probandum valorem tunc rerum ablatarum et alibi repertarum (sic) et dampna sua, petit se ad legittimam probacionem admitti, ut est iuris.

Item ponit et probare intendit, quod predictus magister eundem Fredricum militem predicta villa sua Kynthenow Culmensis dyocesis ac ipsius censibus, utilitatibus et agris et aliis obvencionibus universis spoliari mandavit et per suos spoliavit, quam[7] hodie detinet occupatam[8] cum premissis rebus mobilibus inde abductis cum suis omnibus obvencionibus, ut est premissum, quam pater Fredrici et ipse emerunt pro mille ducentis marcis Pruthenicalibus, que tunc valuerunt comuniter in commutacione florenorum Hungaricalium duo milia et quadringentos florenos.

Item ponit, quod dicti Cruciferi et magister eo tempore et mense, quo predicta perpetrata sunt, eum Fredricum violenter spoliaverunt villa sua Dasken[9] Cul-

---

[1] Kodeks ma confiso. — [2] Kod. ma ordine. — [3] Heinrich Hold; zob. Voigt, Namen-Codex S. 69. — [4] Kcd. ma petente. — [5] Kod. ma in crastinum. — [6] Obca poprawka z abegerunt. — [7] Tak samo z quem. — [8] Tak samo z occupato. — [9] Daszkowo pod Chełmnem.

mensis diocesis, quam[1] emerat ante plures annos pro quingentis quinquaginta marcis Prutenicalibus, tunc in commutacione florenorum Hungaricalium auri unam marcam pro duobus florenis computando.

Item ponit et probare intendit, quod prefatus magister et Ordo spoliaverunt censu et proventu duarum marcarum Pruthenicalium in quodam predio per eum empto[2] in suburbio opidi (?) Culmensis dyocesis.

Item ponit et probare intendit, quod ab illo tempore et die, quo spoliatus est de premissis inmobilibus rebus, dumtaxat dampnificatus est per magistrum, Ordinem et suos[3], qui usque modo occupant, ad valorem et summam quingentarum marcarum Pruthenicalis monethe. Item de premissis omnibus et singulis est publica vox et fama.

Item ponit procurator et intendit probare, quod predicte gentes armate Cruciferorum in domo sua, tunc violenter irruentes ut premissum est, septuaginta tres marcas Pruthenicalis monethe de capsa seu cista rapuerunt, et in Thorun cingulum argenteum aput Symonem aurifabrum Cruciferi predicti receperunt valoris X et VIII marcarum.

Item premissa omnia et singula dampna sibi illata, preter iniuriam de qua supra tactum est, ad valorem mille florenorum auri Hungaricalium se extendunt, ad que solvenda petit magistrum et Ordinem per arbitralem sentenciam condempnari, in quibus census et obvenciones omnes predicti (de) rebus suis immobilibus obvenientes includuntur, rebus mobilibus exceptis premissis.

Articuli Iohannis de Czeplin militis etc.

Pag. 172. Item Iohannes de Ceplin (sic) miles ponit et probare intendit omnia et singula de verbo ad verbum, que in primo prolixo et secundo brevissimo articulis continentur, quos[4] hic resumit[5] et interserit, et testes suos super eo examinari petit[6].

Item ponit et probare intendit, quod formidine ductus probabili et consilio amicorum premonitus, in crastino captivitatis predicti Nicolai decolati, in secunda linea sui consanguinei[7], timore concepto de villa sua Dambraw[8] et domo et curia ibidem in Rimal[9] secessit[10], quem Cruciferi de Grudencz mox in crastino[11] captivitatis predicti Nicolai missis armatis in violencia atroci eum comprehendere volentes, in domum suam predictam irruerunt et hostiis omnium camerarum et comodorum effractis ipsum ad capiendum quesiverunt, iniuriose interficere eum ut Nicolaum machinantes; quam iniuriam et violenciam ad duo milia florenorum auri Hungaricalium estimat, et mallet de suis tantum perdere, quam similem formidinem mortis et periculum sustinere.

Item ponit et probare intendit, quod anno Domini millesimo CCCCXII in festo Purificacionis in villa predicti domini Iohannis Cyplin dicta Culmensis diocesis, censum XX marcarum Pruthenicalium tunc proveniencium receperunt et de ipso eum spoliaverunt. Febr. 2.

---

[1] Obca poprawka z quo (= quomodo). — [2] Tak samo z emptum. — [3] T. s. z suo. — [4] Kodeks ma quem. — [5] Kod. ma resumitur. — [6] petit obcy dodatek. — [7] sui i consanguinei obca poprawka. — [8] Dąbrowa p. Chełmnem. — [9] Nie odgadnione; prawdopodobnie m. Kowal. — [10] Obca poprawka z successit. — [11] Kod. ma castro.

Item ponit et probare intendit, (quod) quibusdam creditoribus in dominio[1] magistri et Ordinis habitantibus in certis summis pecuniarum debitorie obligatus extiterat, post recessum suum de terris Prussie ad terras domini regis Polonie propter timorem et formidinem mortis, ut in articulo suo secundo tactum est, in eius odium contra legem et observanciam patrie in iudiciis dicti Iohannis uxorem eius, que ibidem remansit et remanet, importune cum iniusticia ut solveret predictas summas creditoribus compulerunt et pignora tradere eis, cum pecuniam non haberet, tradere coegerunt; que tanta coacta iniuria, quamdam villam Karmpnath[2] (sic) Pomezaniensis diocesis dicti Iohannis mariti sui pro quingentis et viginti quinque marcis Pruthenicalibus vendidit sub tempore sibi artato, que villa Kempnath comuni estimacione valet septingentas marcas. Et sic est.

Item ponit et probare intendit, quod uxorem suam ibi in possessionibus dicti Iohannis mariti sui remanentem caucione fideiussoria constrinxerunt, ut de nulla re vel denario de villis, possessionibus Dambrow, Ceplin et Vanzen[3] marito suo Iohanni in dominio domini regis comoranti, et hoc in odium[4] utriusque, sibi subveniret.

Item, quod per premissa et quodlibet premissorum dictus Iohannes dampnificatus est de vero ad valorem tricentarum marcarum Pruthenicalium.

Item, de prescriptis articulis omnibus et singulis est publica vox et fama.

Item petit, quatenus testibus super violencia receptis, valorem dampnorum (possit) admittere legittime ad probandum.

Item ponit et probare intendit, quod dampna ex rapinis et perceptis fructibus et censibus etc. durante spolio, ad sexcentos florenos auri Hungaricales (se extendunt), ad quos petit (magistrum et Ordinem) per sentenciam arbitralem condempnari.

Articuli Guntheri de Delaw[5] militis.

Item Guntherus miles de Delaw ponit et probare intendit omnia et singula, Pag. 173.
que in articulo primo et secundo continentur, que de verbo ad verbum hic interserit, hoc mutato, quod scriptus Nicolaus decolatus fuit socer suus, cuius filiam[6] habet in uxorem.

Item ponit et probare intendit, quod audita decolacionis morte Nicolai prescripti sui affinis predicti, eciam consilio amicorum et presertim uxoris sue premonitus, de dominio magistri et Ordinis secessit discrimine mortis et timore eum inpellente, nam de castro Osterod magistri et Ordinis misse armate gentes in multitudine domum suam et curiam in villa sua Delaw dicta violenter irruerunt eum per cameras et habitaciones suas comprehendere querentes et captivare volentes, uxori sue illic[7] presenti perterrite minus parcentes, equum ad valorem viginti marcarum Pruthenicalium in valore sibi violenter receperunt et in mortem suam machinantes. Quam iniuriam et violenciam ac mortis discrimen ad duo milia florenorum auri Hungaricorum (sic) estimat, et mallet amittere[8] de suis tantum, quam[9] similem formidinem mortis et periculum sustinere.

---

[1] in dominio obca poprawka. — [2] Kemnade (Osiek) p. Gdańskiem. — [3] Wądzyń (Wansen) p. Dąbrownem. — [4] in odium poprawka z medium. — [5] Dylewo p. Ostrodem, (Döhlau). Popraw na str. 62, przypisek 4. — [6] Obca poprawka z filius. — [7] Tak samo z illi. — [8] amittere obcy dodatek na brzegu. — [9] quam tak samo.

Item ponit et probare intendit, quod post quinque dies uxorem suam de curia et domo Delaw predicta violenter eiecerunt et ipsum Guntherum de villa Delaw et curia ibidem et omnibus obvencionibus, pertinenciis, utilitatibus spoliaverunt, ac armenta, equos, pecora et pecudes et greges ovium inde abegerunt, et omnem suppellectilem domus sue in Delaw et frumenta diversi seminis inde asportaverunt violenter.

Item ponit et probare intendit, quod predicti magister et Ordo eum[1] villa Borowno[2] et duabus porcionibus possessionariis in villis Swanthe[3] et Waldow[4] violenter spoliaverunt tunc, quas usque modo[5] Delaw cum curia detinent occupatas, redditus atque fructus inde (de) eisdem percipientes violenter etc.

Item ponit et probare intendit, quod ante gwerram inceptam[6] vendidit villam propriam Rokoczino[7] cuidam Casper de Swincza[8], subdito et vasallo magistri et Ordinis, qui Gunthero predicto pro eadem villa in trecentis marcis Pruthenicalibus extitit (obligatus) usque ad tempus, quo[9] de terra Cruciferorum exivit mortis formidine, ipsi Cruciferi dictas trecentas marcas Prutenicales predictas a Casper creditore predicto receperunt, eumque spoliaverunt de eisdem.

Item de premissis omnibus et singulis est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod premissa omnia[10] dampna et rapine, excepta iniuria de mortis formidine de qua supra dictum est, cum censibus et obvencionibus omnibus de premissis bonis inmobilibus a tempore spolii ad valorem mille ducentorum florenorum auri Hungaricalium bona fide se extendunt, ad que solvenda et predictas CCC marcas a Casper receptas, petit per arbitralem sentenciam condempnari Ordinem et magistrum memoratos.

Articuli nobilis vidue Nala, relicte Iohannis militis de Ranis.

Pag. 174. Item ponit et probare intendit, quod in articulo primo et secundo continetur, de verbo ad verbum interserit hic, hoc mutato, quod Iohannes maritus suus fuit Nicolai decolati frater germanus, et testes suos super eo examinari petit.

Item ponit et probare intendit, quod captivato predicto Nicolao decolato maritus suus Iohannes formidine mortis mox premonitus (de) villa sua Polko[11] et domo et curia Culmensis diocesis secessit et fugit, quem Cruciferi mittentes gentes armatas, Iohannem maritum suum in predicta domo Polko ad captivandum et occidendum ut fratrem suum irruentes violenter quesiverunt eum in omnibus comodis domus predicte, eciam in cistis, eum comprehendere satagentes.

Item ponit et probare intendit, quod post mariti sui recessum infra duos menses magister et Ordo missis suis familiaribus, et unus frater Ordinis Kallerniger (?) de castro Swicze (sic) alias Cowale[12] Culmensis diocesis, et ipsam dominam Nalam cum pueris suis de dicta villa et domo eiecerunt violenter dictam villam Polko, domum et curiam occupantes, quam usque modo detinent occupatam, fructus pertinentes ex eisdem et agricultura earundem, quam eciam illam tunc omnibus rebus mobilibus vio-

---

[1] eum obca poprawka z cum. — [2] Borowno pod Chełmnem. — [3] Święta pod Łasinem. — [4] Waldowo p. Łasinem. — [5] tunc aż do modo obcy dodatek. — [6] Obca poprawka z inceptem. — [7] Rukocin pod Tczewem. — [8] Swincz p. Gdańskiem. — [9] Obca poprawka z que. — [10] omnia obca poprawka. — [11] Pulkowo pod Kowalewem; popraw na str. 207, przyp. 4. — [12] Schönsee, czyli Kowalewo.

lenter spoliaverunt, videlicet frumentis et armentis, pecoribus et pecudibus, equis et aliis, vestibus omnibus et aliis suppellectilibus domus et argento in ornatu vestium universo.

Item spoliaverunt eam tunc omnibus emolumentis et utilitatibus etc. provenientibus de molendino cum duabus rotis in dicta villa Polko, quod molendinum tenent usque modo occupatum fructus et cetera colligentes ex eodem.

Item de premissis omnibus et singulis est publica vox et fama.

Item ponit et probare intendit, quod premissa omnia et singula spolia, dampna, census et proventus etc. de villa, curia, molendino et cetera agricultura etc., comuni estimacione ad mille florenos auri Hungaricales se extendunt. In quibus omnibus et singulis petit magistrum et Ordinem per arbitralem sentenciam ad solvendum condempnari et alias exequi sentenciam et sentencias iam probatas, et dictam villam et molendinum et curiam sibi restitui cum libera possessione eiusdem deberi.

Quare premissi milites aut vidua et singuli petunt etc., quatenus dignemini precipere magistro et Ordini, ut restituant nobis possessiones nostras bonaque nostra singula mobilia et inmobilia, ipsorum voluntate ablata et occupata, et quod resarciant[1] dampna nobis illata. Iudex autem respondit, primo estimando dampna cuiuslibet ipsorum, quod quilibet eorum et vidua deberent iurare infra estimacionem iudicis, et illo facto, vellet dampna remittere ad regem Romanorum et in presentibus et presentibus (sic) se remisit; sed restitucionem possessionum ipsorum iudex exequendo particulam concordie Thoruniensis, confirmate per sentenciam regis Romanorum, precepit magistro, quatenus restitueret eis omnes possessiones ipsorum et omnia bona ablata de possessionibus ipsorum, infra dies in litera de hoc emanata contentas, sub pena X milium marcarum argenti, tociens, quociens, taliter, qualiter in sentencia continetur.

Milites autem et vidua predicti redeuntes protestati sunt, quod magister et Ordo non paruissent sentencie predicte taliter execute, quare protestabantur, quod magister et Ordo contra quemlibet eorum X milia (sic) marcarum penam incurrissent, scilicet, in summa XL milia (sic) marcarum argenti, tociens, quociens, taliter, qualiter, ut in sentenciis continetur.

Copia sentencie nuncciorum Pape super terris Pomeranie, Michaloviensi, Culmensi[2] et oblata ad probandum articulos regis Polonie super terris predictis: Pag. 175.

In[3] nomine Domini amen. Noverint universi, quod nos Galhardus de Carceribus prepositus Titullensis, Colocensis diocesis, et Petrus Gervasii canonicus Aniciensis ecclesiarum, apostolice Sedis nunccii et executores et[4] iudices in causa, que vertitur inter magnificum principem dominum Kazimirum, Dei gracia regem Polonie illustrem, ex una parte, et venerabiles et religiosos viros magistrum et fratres Ordinis Domus beate Marie Theutunicorum in partibus Prussie, ex altera, ab eadem Sede apostolica specialiter deputati, pridem recepimus literas apostolicas veras et integras ac omni suspicione carentes, bulla plumbea sanctissimi patris et domini nostri, domini Benedicti divina providencia Pape XII in filo canapis more Romane curie bullatas, ut prima facie apparebat, cum ea qua decuit reverencia recepimus, de verbo ad verbum tenorem qui sequitur continentes:

---

[1] Obca poprawka z sorcient. — [2] Kodeks ma Nil mensi. — [3] Drukowany u Dogiela IV, pag. 56. — [4] et obcy dodatek.

Benedictus episcopus servus servorum Dei, (*etc. Sequitur bulla Benedicti Pp. XII, jam in tomo I, pag. 68—71 relata.*)

Quarum[1] siquidem literarum apostolicarum auctoritate, ad instanciam dicti domini regis seu procuratoris eiusdem predictos magistrum et fratres dicti Ordinis, ac specialiter et nominatim advocatos et comendatores eiusdem Ordinis, videlicet comendatorem generalem, advocatum Culmensem ac de Thorun, Grudencz, Lippaviensem, Radinensem, Egilpergensem (sic), Golubensem, Strosbergensem, Papoviensem, Wenczlaviensem[2] ac de Antiquo castro[3], Thorun, et in terra Cuyavie Neseviensem (sic), Orloviensem, Muriniensem, Brestensem, Covalovicensem[4], Radzeoviensem et[5] Mosburgensem, in terra vero Pomeranie Swecensem, Gdaniensem, Dirsoviensem et Camensem, in terra autem Prussie Marieburgensem, Stumensem, Lessinensem, Elbinensem, de Lesk[6] ac Rigensem, ac quoscunque dictarum terrarum advocatos et comendatores coram nobis in iudicium iuxta mandatum apostolicum et certum locum et terminum fecimus evocari. Comparente igitur in iudicio coram nobis loco et termino peremptorio supradictis magistro Bertholdo de Ratibor[7] iurisperito, procuratore dicti domini regis Polonie, nomine procuratorio ipsius, qui de mandato suo seu procuratorio fidem faciens per publicum instrumentum, scriptum et signatum per manum publici notarii et sigilli dicti domini regis appensione munitum[8], cuius tenor talis est:

In nomine Domini amen. (*etc. Sequitur procuratorium, jam in tomo I, p. 66—67 relatum.*)

Dicto itaque procuratorio producto, idem procurator libellum seu peticionem suam obtulit in scriptis, petens contra magistrum et fratres ac comendatores predictos, vel aliam personam pro ipsis legittime intervenientem, procedi per nos iuxta tenorem peticionis ipsius ac literarum apostolicarum continenciam predictarum. Quibus propositis et oblatis, comparuit eciam discretus vir dominus Iacobus de Arnoldi villa plebanus, Culmensis diocesis, procurator et nomine procuratorio magistri et fratrum predictorum, qui de procuratorio suo fidem faciens per publicum instrumentum, scriptum et signatum per manum publici notarii et dicti magistri sigilli appensione munitum, cuius tenor talis est:

In nomine Domini amen. (*etc. Sequitur procuratorium, jam in tomo I, p. 85—87 typis impressum.*)

Predicto eciam producto[9] procuratorio, dictus procurator, protestacione premissa: quod non intendebat in nos consentire tamquam in iudices suos seu dominorum suorum nec comparere alias coram nobis: ex causis frivolis et minus racionabilibus a nobis ad Sedem apostolicam appellans, a presencia nostra confestim illicenciatus recessit. Nos vero attendentes, quod in dicta causa predictorum magistri et fratrum ac comendatorum seu procuratoris eorum absencia non obstante de iure et vigore apostolici rescripti procedere poteramus, instante procuratore dicti domini regis[10] et per nos procedi in causa predicta petente, peticionem oblatam ipsius pro parte dicti domini regis recepimus, tenorem qui sequitur continentem:

---

[1] Vide tom I, p. 71 u końca. — [2] W tomie I Wenczlavicensem. — [3] Starygród pod Chełmnem; popraw w tomie I. — [4] Kodeks ma Cavabovicensem. — [5] W tomie I stoi po et, advocatum. — [6] W Kodeksie advocatum de Lesk. — [7] Kodeks ma Ratibart; zob. tom I, str. 65, w. 4. — [8] W Kodeksie romtum. — [9] Obca poprawka z prodicto. — [10] regis tą samą ręką dopisane.

Coram vobis wenerabilibus viris, dominis, (*etc. Sequitur petitio, jam in tomo I, p. 82—84 typis impressa.*)

Recepta igitur peticione predicta (*etc. Sequitur sententia diffinitiva a. 1339 Sept. 15 Warsoviae lata, et jam in tomo I, p. 138—141 a nobis relata.*)

Articuli episcopi et ecclesie Wladislaviensis.

Coram vobis nobili viro magistro Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie etc. regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. et coadiutores suos, principes et duces ac prelatos et subditos dicti domini regis | ac regni Polonie, ex una, et religiosum Pag. 184. virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Ierosolimitani Ordinis Theutunicorum magistrum generalem ac Ordinem suum comuniter et divisim, parte ex altera, de et super omnibus et singulis greniciis terrarum et dominiorum dictarum parcium hincinde comuniter et divisim, terris, possessionibus, iuribus, iurisdicionibus, privilegiis, combustionibus sive cremacionibus, spoliacionibus et rapinis ac quibuscunque dampnis, occupacionibus, displicenciis et iniuriis hincinde quomodocunque exortis inter dictas partes hincinde discuciendis, diffiniendis, sopiendis, arbitrandis et fine debito terminandis comuniter electum et assumptum, subdelegato sive comissario per dictum dominum regem Romanorum subdeputato, pro parte reverendissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis Dei gracia episcopi Wladislaviensis ac sue ecclesie et Capituli sui comuniter et divisim, et contra dictos magistrum et Ordinem comuniter et divisim articuli infrascripti sive intenciones comuniter et divisim dantur, producuntur et exhibentur, quibus per partem adversam medio suo iuramento per verbum: credit vel non credit: petitur responderi, qui si negati fuerint, petitur ad probandum eosdem admitti; non astringens tamen se ad aliquam superfluam probacionem, sed solum ad illas et ad illam, ad quas et ad quam de iure tenentur (sic) et que pro veritate elicienda sive habenda et victoria intencionis sue essent necessarie sive necessaria, et non ad aliam; de quo protestatur per expressum.

Ista sunt dampna reverendo patri domino Iohanni episcopo Wladislaviensi in terra Cuyavie et in districtu Raczensi per Cruciferos illata.

Et primo ponitur, quod dicti Cruciferi dicto reverendo patri domino episcopo Wladislaviensi allodium suum prope Raczans situatum cremarunt, ipsum dampnificantes in edificiis, frumentis et ceteris dampnis sibi ibidem illatis in trecentas marcas.

Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum reverendum patrem ac ipsius homines in opido suo Raczans in combustionibus seu cremacionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ibidem illatis ipsumque opidum cremando dampnificarunt in mille III^{c}. XL. VIII. sexagenas.

Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum reverendum patrem ac ipsius homines in villa sua Brzesze[1] in combustionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ibidem illatis ipsam villam cremando dampnificarunt omnibus computatis in C. L. V. marcas.

---

[1] Brzezie pod Włocławkiem.

Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum dominum episcopum ac suos homines in villa sua Othluczino[1] in cremacionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ipsam villam cremando omnibus computatis dampnificarunt in LX marcas.

Item ponit, quod dicti Cruciferi reverendum patrem antedictum ac ipsius homines in villa sua Brzesno[2] in cremacionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ipsam villam cremando omnibus computatis dampnificarunt in IIIc. VI marcas.

Item ponit, quod dicti Cruciferi reverendum patrem predictum ac ipsius homines in villa sua Thurzno[3] in combustionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ipsam villam cremando omnibus simul computatis dampnificarunt (in) VIc. VI marcas.

Pag. 185. Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum reverendum patrem ac ipsius homines in villa Dampbrowka[4] in cremacionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ipsam villam cremando omnibus computatis dampnificaverunt in IIIIc. X marcas.

Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum reverendum patrem ac suos homines in villa sua Czechoczyn[5] in combustionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis ipsam villam cremando omnibus computatis dampnificarunt in XLV. sexagenas in VIII. grossos.

Item ponit, quod dicti Cruciferi dictum reverendum patrem ac ipsius homines in villa Wola[6] in combustionibus, spoliacionibus, rapinis ceterisque dampnis, edificiis, ipsam villam cremando omnibus computatis dampnificarunt in C scotos.

Summa summarum omnium dampnorum in villis prescriptis: tria milia IIIc LXII cum media[7] marce.

Item dictus dominus episcopus censum de suprascriptis villis tribus annis percipere non potuit nec hodie percipit, in quibus dampnificatus est in IIc. III. marcas minus duobus scotis.

Ista sunt dampna reverendi (sic) in Christo patri domino N. (sic) episcopo predicto ac hominibus suis in districtu Bydgostiensi per Cruciferos illata.

Primo in villa Dobrscz[8] dictus reverendus pater ac ipsius homines perceperunt in dampnis, in combustionibus, spoliacionibus et rapinis VIIIc. marcas.

Item in villa Osselsko[9] dictus reverendus pater ac homines eiusdem ville receperunt in dampnis, in combustionibus et spoliacionibus in IIIIc. marcas.

Item in villa Czarnowo[10] dictus reverendus pater ac homines eiusdem ville receperunt in dampnis, in cremacionibus et spoliacionibus VIIc. marcas.

Item in villa Trzebotowo[11] dictus reverendus pater ac homines eiusdem ville dampnificati sunt racione combustionum et spoliacionum in IIIc. marcas.

Item prefatus reverendus pater censum de predictis quatuor villis racione desolacionis et destruccionis earundem de tribus annis percipere non potuit nec hodie percipere potest, et in futurum, videlicet in XXti. aut XXX annis ex causis premissis percipere non poterit; summa non perceptorum censuum singulis annis: C. I cum media marce.

---

[1] Otłoczyn pod Raciążkiem. — [2] Brzeźno pod Służewem. — [3] Turzno pod Raciążkiem. — [4] Dąbrówka p. Raciążkiem. — [5] Ciechocin p. Lubiczem. — [6] Wola p. Kikołem. — [7] W Kodeksie ułamki tak są wyrażone, że ostatnia kreska liczby jest ku dołowi przedłużona i tam na ukos przekreślona. — [8] Dubrszcz p. Koronowem. — [9] Osielsk pod Bydgoszczą. — [10] Czarnowa p. Bydgoszczą. — [11] Trzementowo p. Bydgoszczą lub Trzebin p. Fordonem.

Ista sunt dampna illata reverendo in Christo patri domino Iohanni episcopo Wladislaviensi et ecclesie sue a Cruciferis in terra Dobrinensi et in districtu Czechoczinensi.

Et primo in curia Czechoczin recepti sunt tres equi valoris duodecim marcarum, Pag. 186.
due baliste cum aparatibus suis duarum marcarum. Item receperunt in eadem curia sartaginem meliorem quam XVI marcas, quia Wratislavie eandem emi pro XVI marcis. Item unum caldar pro tribus marcis. Item de aliis suppellectilibus domus receperunt ibidem ultra XXX marcas. Item combusserunt nobis talem curiam ibidem, cuius cremacionem et dampna sicut nos Deus adiuvet minori estimacione estimamus mille quingentas marcas. Item piscine circumiacentes Czechoczin destructe per Cruciferos, quorum (sic) dampna estimamus ad VIII^{c} marcas ad minus. Item in fraccione ecclesie ibidem plebanus et ecclesia dampnificata est ad viginti marcas.

Summa dampnorum perceptorum per dominum episcopum in curia Czechoczin et piscinis circumiacentibus: duo millia III^{c} LXXXIII marce.

Item de molendinis quatuor, duobus combustis et duobus destructis, dampnificatus est dominus episcopus predictus ad minus in IX^{c} marcas. Item dampna ville Czechoczin et combustiones eiusdem extimat idem dominus episcopus ad mille II^{c} LXXXVI marcas, VII scotos. Item censum trium annorum dictus dominus episcopus de villa Czechoczin percipere non potuit, summa: LX marce, IIII scoti. Item censum pullorum predicte ville similiter non percepit, summa: II^{c} IIII pulli valoris IIII marcarum.

Item Cruciferi villam Ilgischowo[1] in terra ipsorum situatam cremaverunt, dampna eiusdem: II^{c} marce, ex opposito Czechoczin. Item dominus dictus reverendus pater ponit et probare intendit, quod ab annis legittime prescriptis villa Ilgischowo, iacens in terra Culmensi eiusdem Culmensis diocesis, pertinuit et spectavit hodieque pertinet et spectat ad dictum reverendum patrem et ad mensam suam episcopalem Wladislaviensem, fuitque et est ex omnibus partibus suis certis limitibus et greniciis ab aliis villis seu hereditatibus dictorum Cruciferorum et aliorum quorumcunque vicinorum distincta. Inter quos limites et grenicies dicte ville Ilgischowo iacet quidam notabilis et insignis lacus ad mensam dicti domini episcopi et ad ipsum spectans et pertinens, quem lacum dicti Cruciferi seu Ordo vi et potencia seculari occupaverunt et modo tenent occupatum nec permittunt dictum reverendum patrem in eodem piscari, malaque malis cumulantes, in rivo dicto Belycza[2] wlgariter, qui est comunis limes inter dictam villam Ilgischowo et prata ac mericam seu borram opidi Cowalewo alias Swece (sic)[3] dictorum Cruciferorum, duo molendina erexerunt preter et contra voluntatem dicti reverendi patris in ipsius ac ecclesie sue preiudicium ac gravamen non modicum, quia prata dicti domini episcopi per retencionem aque per ipsos factam sunt inmunita; unde petitur, quod dictus lacus, taliter ut premittitur occupatus, dicto reverendo patri restituatur et dicta duo molendina in dicto rivo Belycza, qui comunis limes est tam dicti reverendi patris quam Cruciferorum, deponantur, vel saltim medietas emolumenti ex eisdem eidem domino episcopo et sue ecclesie imperpetuum assignentur (sic).

Item villam Maleschicze[4] cremaverunt, cuius dampna se extendunt omnibus Pag. 187.
simul computatis ad VIII^{c} III marcas minus VIII scotis. Item in Maleschicze cen-

---

[1] Elgiszewo pod Lubiczem. — [2] Odpływ jeziora Kowalewskiego do Drwęcy. — [3] Mylnie zamiast Schönsee. — [4] Malszyce p. Lubiczem.

sum trium annorum percipere non potuit, summa: XLVIII marce. Item censum frumentorum ibidem similiter non percepit, I cum media lastas siliginis, I cum media lastas avene, item C. L. pullos; summa valoris pullorum II cum media marce, summa siliginis et avene XV marce.

Item villam Lanzyno[1] Polonicalem similiter cremarunt et dampna ibidem intulerunt, que omnibus simul computatis extendunt se ad VIIIc. LXXX V cum media marcas, II scotos. Item census ibidem non percepti de tribus annis: LXX marce. Item censum frumentorum, C. VIII° mensure siliginis, summa: IX marce.

Item villam Dobirwicz[2] cremarunt et dampna ibidem intulerunt, que dampna extimantur[3] ad duo milia quingentas XLVII cum media marcas. Item census non percepti ibidem de tribus annis: IIc. XVI marce.

Item villam Mlynecz[4] cremaverunt et dampna in eadem fecerunt, cuius dampna se extendunt ad centum viginti III cum media marcas. Item census non percepti ibidem de tribus annis, summa: XLII marce, XVIII scoti.

Item Novam villam[5] cremaverunt et dampna in eadem fecerunt; dampna eiusdem: VIIc. marce minus V cum media marcis et III cum medio scotis. Item census trium annorum ibidem non percepti: XXXII cum media marce, VI scoti. Item census pullorum C. L. pro tribus marcis.

Item villam Rudawe[6] cremaverunt et spoliaverunt, dampna eiusdem: VIc. III marce, II scoti. Item census non percepti trium annorum, summa: LXIII marce. Item census pullorum similiter non perceptorum C. LXXX, valoris III marcarum. Item Cruciferi allodium ibidem totaliter cremaverunt, pecora, pecudes et frumenta abstulerunt dominum episcopum dampnificando in IIc. marcas.

Item villam Myazgowo[7] cremacionibus ac aliis dampnis illatis dampnificaverunt in IIc. LXXVI marcas, X scotos. Item summa censuum trium annorum ibidem non perceptorum: XXX marce, IIII scoti. Item summa pullorum non perceptorum C. L., valoris II cum media marcarum.

Item villam Nowogrod[8] cremacionibus et aliis dampnis illatis dampnificarunt in CCCCC. L. marcas, III scotos. Item summa non perceptis (sic) censuum trium annorum ibidem: XXI marce. Item summa non perceptorum pullorum C. XX, valoris II marcarum. Item ecclesiam ibidem dampnificarunt ipsam spoliando, summa: X marce. Item plebanum ibidem dampnificaverunt in LX marcas.

Item villam Pomorzani[9] similiter cremaverunt ipsam dampnificando in centum marcas.

Pag. 188. Item in Pomorzani incipiunt grenicie domini episcopi Wladislaviensis predicti: de riwlo[10] dicto Rusz[11] usque ad fines ubi intrat Drawanczam, quod flumen Drawancza mediat terras serenissimi principis domini regis Polonie et terras Cruciferorum, in quibus greniciis villa domini episcopi predicti Pomorzani nuncupata; et ascendendo locum locum (sic), qui dicitur antiqua Drawancza, mons est, terra arabilis, dictus Chocholatha gora in littore lacus antique Drawancze, et ex alia parte littoris

---

[1] Łążyn pod Lubiczem. — [2] Dobrzejewice p. Lubiczem. — [3] Obca poprawka z exterminantur. — [4] Młyniec p. Lubiczem. — [5] Nowa wieś p. Dobrzyniem n. D. — [6] Rudawa p. Dobrzyniem n. D. — [7] Pewnie Macikowo p. Dobrzyniem n. D. — [8] Nowogrod p. Dobrzyniem n. D. — [9] Pomarzany p. Dobrzyniem n. D. — [10] Poprawka z rivolo. — [11] Ruziec l. p. Drwęcy.

antique Drawancze sunt prata, et directe in opposito eiusdem montis sunt prata in alia parte lacus antique Drawancze, ita quod utraque ripa est ecclesie, spectans ad villam prescriptam Pomorzani. Sed dicti Cruciferi aquam verum quidem dimitterent ecclesie, sed piscaturam pro se usurpant; et ulterius ascendendo eundem lacum usque retro sepes ville predicte, ibidem usurpant tam lacum quam prata inter Drawanczam et lacum antique Drawancze: ideo petit prefatus reverendus pater conservari in greniciis ecclesie sue.

Item villam Mileschewo[1] cremaverunt et dampna in eadem fecerunt, summa: MLXX marce minus una marca. Item summa non[2] perceptorum censuum ibidem trium annorum: LXXXI marce, III fertones minus uno scoto. Item summa non perceptorum frumentorum ibidem: C. XIIII mensure siliginis et III quartalia in valore XII marcarum.

Item pro parte dicti reverendi patris, domini Iohannis episcopi Wladislaviensis, ad[3] alia dampna, iniurias, incendia etc. superius coram vobis proposita et deducta, istut quod infra sequitur adicimus.

Primo, quod ecclesiam in Czechoczino collacionis dicti domini episcopi effregerunt et res sacras et alias ex eadem abstulerunt, quorum (sic) superius est deductus numerus[4].

Item ecclesiam in Dobrzeyewycze similiter effregerunt.

Item ecclesiam in Lanzyno similiter effregerunt.

Item ecclesiam in Nowogrod similiter effregerunt et baptisterium seu fontem baptismalem accedentes, caldar ex eodem cupreum, in qua (sic) aqua baptismalis consecrata servabatur receperunt, et aquam consecratam, que in glacies congelata fuerat, in cymitherio eiusdem enormiter et prophane eiecerunt.

Item in Dobrscz dictus reverendus pater habuit et habet allodium de VI mansis, quod Cruciferi cremaverunt, de quo dictus reverendus pater dampnificatus est singulis annis in XII marcas, de quo allodio dictus reverendus pater tribus annis dictam summam XII marcarum percipere non potuit nec hodie percipere potest. Item receperunt ibidem VIII equos in valore XVI marcarum.

Coram[5] vobis nobili ac egregio viro, magistro Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie etc. regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. ac prelatos, principes, duces et subditos ac coadiutores dicti domini regis et regni sui Polonie, parte ex una, et religiosum virum fratrem Henricum de Plawen, Hospitalis sancte Marie Ierosolimitani Ordinis magistrum generalem ac Ordinem suum comuniter et divisim, parte ex | altera, de Pag. 189.
et super omnibus et singulis greniciis terrarum et dominiorum dictarum parcium hincinde comuniter et divisim, terris, possessionibus, iuribus, iurisdicionibus, privilegiis, decimis, combustionibus sive cremacionibus, spoliacionibus, rapinis ac quibuscunque dampnis, occupacionibus, displicenciis et iniuriis hincinde quomodocunque exhortis (sic) inter dictas partes hincinde discuciendis, diffiniendis, sopiendis, arbitrandis et fine debito terminandis comuniter electum et assumptum, subdelegato

---

[1] Myliszewo pod Dobrzyniem n. D. — [2] non obcy dodatek. — [3] Obca poprawka z et. — [4] numerus obcy dodatek. — [5] Prawie dosłowne powtórzenie ustępu na str. 278.

sive comissario per dictum dominum regem Romanorum subdeputato, pro parte reverendi in Christo patris et domini, domini Iohannis Dei gracia episcopi Wladislaviensis ac sue ecclesie et Capituli sui cumuniter et divisim, et contra dictos magistrum et Ordinem comuniter et divisim articuli infrascripti sive intenciones comuniter et divisim dantur, producuntur et exhibentur, quibus per partem adversam medio suo iuramento per verbum: credit, vel non credit: petitur responderi, qui si negati fuerint, petitur ad probandum eosdem admitti; non astringens tamen se ad aliquam superfluam probacionem, sed solum ad illam, que pro sua et presentis cause intencione fundanda erit necessaria; de quo protestatur per expresse (sic).

Infrascripta sunt recepta et ablata per Cruciferos de Prussia reverendo patri domino Iohanni episcopo Wladislaviensi in curia sua Sobkow[1] in terra Pomeranie.

Et primo, dicti Cruciferi receperunt in dicta curia XLIIII equos, cum quibus arabatur in allodio ibidem, in valore LXXXVIII marcarum ad minus. Item receperunt VIII iuvenes equos, alias poledros, in valore IIII^{or} marcarum. Item V equos, in quibus continue equitabatur, in valore XV marcarum. Summa equorum ablatorum: centum septem marce. — Item Cruciferi receperunt in dicta curia CCCCCCCC. L. oves in valore ad minus CII marcarum, quodlibet[2] centum pro XII marcis computando. Item receperunt lanam, que tunc fuit in dicta curia de XXIIII^{or} centum ovium, de quolibet centum ovium quatuor lapides lane computando et quemlibet lapidem lane pro media marca, summa huius lane: XLVIII marce (sic). Summa ablatarum ovium et lane: C. L. marcarum (sic). — Item Cruciferi receperunt XCVII porcos comunes, alias nutribiles, quemlibet pro uno fertone computandum, summma: XXIIII^{or} marce, I ferto. Item XL porcos pingwes, quorum quilibet ad minus valuit I marcam. Summa ablatorum porcorum: LXIIII^{or} marce, I ferto. — Item prefati Cruciferi receperunt XXX vaccas, quamlibet pro una marca computandam. Item tres boves magnos Hungaricales in valore IX marcarum. Item XXIIII^{or} cuttes
Pag. 190. vaccinas et bovinas in valore IIII^{or} marcarum. | Summa ablatarum vaccarum et boum et cuctium (sic): XLIII marce. — Item dicti Cruciferi receperunt de cellariis XXVIII tunnas cervisie (sic). Item unam tunnam medonis. Item decem tunnas aceti in valore IIII marcarum, VII scotorum. Item ceram de duabus tunnis mellis in valore I cum media marca. Item receperunt tunnas vacuas bonas LX in valore II cum media marcarum. Item unum vas de stanno, alias eyne czenynne stando (sic), emptum pro IX marcis. Item IIII ferrea cantra in valore medie marce. Summa ablatorum de cellariis: XXVI marce, XX scoti. — Item receperunt unum currum in valore IIII^{or} marcarum. Item IIII^{or} currus, in quibus ducebantur ligna, in valore duarum marcarum. Summa ablatorum currium (sic): sex marce. — Item dicti Cruciferi receperunt caldaria, ollas ferreas, scutellas de stanno, lavacrum plenum, tedalia et alia ferra et utensilia pro coquina apta. Item XVI novos saccos pro frumentis etc. in valore IX marcarum, II scotorum. — Item dicti Cruciferi receperunt dicto reverendo patri domino episcopo VI falcones, quorum quatuor empti fuerunt pro XIX marcis, pro quibus magister solus fecit mercatum inter dictum dominum episcopum et falconarium. — Item receperunt XXX pavones, quorum quemlibet dictus dominus episcopus, prout sub fide et honore suo asseruit, pro una marca nollet dare, attamen quilibet pro uno fertone existimatur.

[1] Subkowy pod Tczewem. — [2] Obca poprawka z quemlibet.

Summa: VII cum media marce. — Item allodium Sobkow habet XIIII mansos, quorum usus et frumenta comuni estimacione annuatim ad IIc. X marcas, que frumenta
Sept. 29. Cruciferi perceperunt de anno Domini millesimo CCCCX ante festum sancti Michaelis. Hoc de prima intromissione ipsorum violenta invenerunt plena horrea, que dictus dominus episcopus introduxit, seminavit, falcavit et implevit. — Item hiis raptis et consumatis gravis (sic) et violenter ablatis, idem dominus magister, quamvis in concordia domini mei regis caveatur: quod domino episcopo possessionem bonorum suorum restituere deberet[1]: tamen dicta bona non restituit, nisi ante festum
1413. Mart. 25. Anuncciacionis, teste domino Iohanne Pomerani qui hic est dominus scolasticus Wladislaviensis, qui pronunc infirmatur. — | Notandum est, quod agri fuerunt Pag. 191. seminati per nos. Item, magister Benedicte, ad yemalia tempore ablacionis. — Item, magister Benedicte, magister restituit nos eisdem seminibus in dicto nostro agro seminatis, et postquam iterum, uti supra scriptum est, eadem semina collegimus, tunc magister prohibuit nobis prestare obedienciam in villis nostris, et post modicum temporis expulit wladarium nostrum de curia Sobkow et clamdestine illum de nocte capere voluit, qui nudis pedibus et corpore vix evasit manus eorum in algoribus nimiis in nomine Domini. — Item dicti Cruciferi Nicolao Leman, protunc wlodario dicti reverendi patris, domini Iohannis episcopi Wladislaviensis, in dicta curia Sobkow successive receperunt VIII equos in valore XLV cum media marcarum. Item receperunt eidem lectos, caligas, mitras, gladios, clipeos ac cetera vestimenta et in promptis pecuniis, summa: XIII marce, X scoti. — Summa summarum ablatorum wlodario: LVIII marce, XXII scoti. — Item dicti Cruciferi dictum dominum episcopum dampnificarunt in edificiis, seris, fenestris ac aliis rupturis dicte curie Sobkow tempore medio, (quo) ipsi dictam curiam tenuerunt, que edificia XXti. marcis reformari non possunt.

Infrascripta recepta sunt per Cruciferos in curia Comorsko[2].

Item Cruciferi receperunt in curia Comorsko XVIII porcos in valore IIII cum media marcarum. Item receperunt Ve. equos, quos pepulerunt ad castrum Swecz, valoris XIII marcarum; summa: XVII cum media marce. Item allodium Komorsk habet II mansos, de quibus dicti Cruciferi frumenta duobus annis perceperunt et tercio anno reliquerunt inseminatum, ubi predictus reverendus pater dampnificatus est in C. XL. IIII marcas. Item fenum ibidem duobus annis receperunt in valore LX marcarum. Item curia predicta Comorsko cremata et combusta est tempore, quo dicti Cruciferi dictam curiam occupatam tenuerunt, quam si dictus dominus episcopus possedisset et tenuisset, cremata non fuisset; ubi dictus dominus episcopus dampnificatus est occasione Cruciferorum in mille marcas salvo pluri.

Item omnia et singula suprascripta dampna et ablaciones, leviori estimacione, qua fieri potuerant, existimata et terminata sunt.

Item dictus dominus episcopus habet annuatim in decimis in parte Pomeranie Pag. 192. M. IIIc. XC. IIIIor marcas minus I cum medio scotis, quod per registrum decimarum et censuum dicti domini episcopi probari et deduci poterit, quas eciam ipsi Cruciferi per duos annos sustulerunt et levarunt.

Item habet in censibus in parte Pomeranie VIc. XCVIII marcas annuatim, quas eciam dicti Cruciferi per duos annos sustulerunt et levarunt. — Summa summarum decimarum et censuum: XXc. XC cum media marce, VI scoti.

---

[1] Zob. powyżéj wyrok Budzki na str. 54, ustęp pierwszy. [2] Komorsk p. Nowem.

Item prefatus reverendus pater habet annuatim in villis suis in terra Pomeranie consistentibus XIII lastas, V mensuras et I quartale siliginis. Item XI lastas, V mensuras, I quartale ordei. Item XII lastas, V mensuras, I quartale tritici. Item XIII lastas, III quartalia avene, que suprascripta omnia dicti Cruciferi per duos annos levaverunt et perceperunt.

Item, magister Benedicte, eadem semina, que nos seminaveramus in prescripto agro allodii nostri Sobkowo, de quibus nobis restituerat tempore estatis et postquam nos induximus et collegimus in horrea, tunc iterum spoliarunt nos, videlicet anno Domini M° CCCC. XI, quia noluimus concordare cum ipsis ad voluntatem eorum, et sic iterum dampnificati sumus in sepedicto allodio in II^{c}. X marcas. Voluerunt enim nos restituere possessioni, sed de ablatis et dampnis satisfacere noluerunt, et ita in duobus annis ter perceperunt frumenta in dicto allodio Sobkow et preterito anno agros inseminatos permiserunt, ubi iterum dampnificati sumus in II^{c}. XL marcas, et sic in duobus annis quadruplex dampnum incurrimus. Summa summarum frumentorum de dicto allodio duobus annis non perceptorum: VIII^{c}. XL marce.

Item protestamur domine magister et iudex delegate, quod interim quod nobis non satisfiet secundum domini nostri regis Romanorum pronuncciacionem, nos singulis annis tantum dampnum, uti premittitur, incurrimus, quia deficiente causa, deficit et effectus, ita deficientibus equis, quibus nos in dicto allodio spoliarunt, agri inculti permanebunt.

Quare petitur pro parte dicti reverendi patris, ecclesie ac Capituli suorum Wladislaviensis, per vos dominum Benedictum de Macra magnarum[1] nobilitatis et sciencie virum, illustrissimi principis et domini, domini Sigismundi regis Romanorum semper augusti ac Hungarie etc. regis comissarium et subdelegatum in causa et causis, que coram dicto domino Sigismundo rege tamquam arbitro, arbitratore et amicabili compositore inter illustrem principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie etc., prelatos ac subditos ipsius regis et regni Polonie ac coadiutores suos, parte ex una, ac religiosum fratrem Henricum magistrum generalem et Ordinem suum, parte ex altera, hincinde comuniter electum et assumptum, petunt (sic) diffiniri, decerni, declarari, sentenciari, arbitrari et laudari, ac per vestram diffinitivam sive arbitrariam sentenciam pronuncciari, intromissiones, combustiones, spoliaciones, depredaciones rerum, pecuniarum, frumentorum, iumentorum, equorum, pecorum, pecudum, porcorum etc., ablaciones, recepciones ac censuum et decimarum occupa-
Pag. 193. ciones in dictis curiis et villis ac omnium et singulorum comuniter | et divisim in articulis supra positis deductorum, per dictos magistrum, comendatores ac fratres et Ordinem ac homines ipsorum comuniter et divisim dicto reverendo patri, ecclesie et Capitulo ac hominibus suis comuniter et divisim factas, prestitas, illatas, ac facta, prestita et illata, fuisse et esse temerarias, illicitas, iniustas ac indebitas, ac temeraria, illicita et minus debita, dictoque magistro, comendatoribus, Ordini ac hominibus ipsorum comuniter et divisim, ea dictis reverendo patri, ecclesie, Capitulo ac hominibus suis non licuisse fecisse nec licere debere, eidemque magistro, comendatoribus, Ordini et hominibus ipsorum, super eisdem comuniter et divisim perpetuum silencium inpondendum fore et per vos inponi, dictumque magistrum et Ordinem,

---

[1] Obca poprawka z magnorum.

comendatores, comuniter et divisim, in solucionem dictarum summarum, circa quemlibet articulorum premissorum signatarum, racione dampnificacionum, ablacionum, combustionum et spoliacionum dictarum curiarum episcopalium ac censuum et decimarum percepciones comuniter et divisim condempnandos fore et per vos condempnari, sub penis formidalibus ac caucionibus ydoneis compellendos fore et per vos compelli. Et ista omnia et singula in articulis predictis contenta et deducta, comuniter et divisim, meliori modo et forma, quibus possunt, petuntur vestrum benignum officium implorando. Protestatur nichilominus dictus reverendus pater, quod dictos articulos possit corrigere, emendare, innovare, minuere et alios de novo dare cum ceteris iuris beneficiis sibi per omnia salvis.

Coram vobis strennuo ac scientifico viro domino Benedicto de Macra etc. executore et subarbitro aut comissario, per serenissimum principem dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem, arbitrum unicum et arbitratorem principalem dato et precipue deputato, executore sentencie prescripti domini regis arbitri specialiter deputato, procurator reverendi patris, domini episcopi Wladislaviensis, nomine suo et sue ecclesie proponit articulos infrascriptos, contentos expressse in articulis remissionis finem regi Romanorum.

In primis ponit et probare intendit, quod castrum et opidum Gdansk[1] et adiacens ei terra Pomeranie, sit in diocesi Wladislaviensi et provincia Gneznensi sub regimine dominorum Cruciferorum de Prussia.

Item ponit et probare intendit, quod in tota Wladislaviensi diocesi et aliis diocesibus dicte provincie Gneznensis solvebantur et hodie solvuntur decime annone et manipulares.

Item, quod in regimine Cruciferorum existit.

Item ponit et probare intendit, quod decime annone manipulares in predicto castro et opido Gdansk et Pomerania diocesis Wladislaviensis et de navibus ibidem in Gdansk, spectabant ab antiquo et hodie spectant merito ac de iure spectare debent et spectant ad ecclesiam Wladislaviensem et episcopi ipsius dispensacionem.

Item etc., quod sancte memorie dominus Gregorius nonus decimas predictas annone et de navibus in Gdansk, quam (sic) inserit, hic et (in) Pomerania ecclesie Wladislaviensi debitas perpetuo confirmavit.

Item etc., quod episcopus pro tempore percepit et percipere consuevit decimam Pag. 194.
theolonei, cuius nomen fortasse unita um est in phuntgelth, de navibus, et decimas annone manipulares in tota Pomerania sue diocesis Wladislaviensis.

Item ponit etc., quod Cruciferi eum impediunt et impediverunt, per ipsosque stetit et nunc stat, quominus predictas decimas percipere valeat et percipiat episcopus Wladislaviensis.

Item ponit, quod in certis villis decime manipulares campestres, ut moris est per totam diocesim Wladislaviensem, a XXV annis etc. et supra sunt solute.

Item in districtu ville episcopalis Szechotowo[2] per certos nobiles predictis annis proximis decime manipulares solvebantur.

Item ponit etc., quod si constaret aut constare posset de aliquibus literis sive concordiis aut contractibus, initis inter episcopum Wladislaviensem, ex una, et ma-

---

[1] ans w Gdansk obca poprawka na skrobanym pergaminie. — [2] Czatkowy pod Tczewem.

gistrum et Ordinem ipsorum Cruciferorum in Prussia, ex alia partibus super diminucione quantitatis decimarum aut non solucione manipularis decime annonarum sive navigii predictorum in terra Pomeranie, ille tamen litere, concordie sive contractus sunt et fuerunt nulle, irrite et inanes multiplici racione, tum quia per mortem contrahentis et contrahencium extincti et extincte sunt et fuerunt, quia successores suos et ecclesiam non poterant obligare; que si essent et de eis constaret, sunt talia et talibus modis, condicionibus, verbis et forma posita et expressa, quod dicti Pruteni eisdem condicionibus atque forma (sic) satisfacere non curarunt neque curant.

Item etc., quod si alique litere, concordie vel contractus huiusmodi essent, ipse tamen vel ipsi sunt et fuerunt sub hiis verbis et non aliter facte et facti, quod magister et Ordo predicti bona ecclesie Wladislaviensis omnia in terra Pomeranie constituta et in aliis in suam proteccionem receperunt, episcopum et canonicos ipsius et bona ipsorum manutenere in eisdem pro viribus spoponderunt, et non offendere, sed defendere contra omnes alios debuerunt, aliaque bona dicte ecclesie Wladislaviensis extra ipsorum regimen et gubernacionem sita, ne per eos vel ipsorum homines ledantur, prohibere et cavere pro suo posse bona fide promiserunt, puram et sinceram amiciciam episcopo perpetuis temporibus obsarvandam promiserunt.

Item, quod de annis Domini millesimo CCCC. IX°[1] de mensibus Iulii, Augusti, plurimas villas in terra Dobrinensi contiguas metis Prussie armentis et iumentis, vestibus et frumentis ac suppellectilibus domorum subditos ecclesie Wladislaviensis metis Prussie contiguos maliciose spoliarunt, et edificia predictarum villarum multarum et curiam episcopalem in Czechoczino, villa ad tractum baliste a metis Prussie distante spoliantes pecoribus et pecudibus ac frumentis, et ecclesiam ibidem cum effraccione hostiorum spoliarunt, et excepto edificio ecclesie, cuncta prescripta, villas et curiam ignis incendio redigerunt in favillam.

Item de anno Domini M° CCCCXI°[2] opidum Raczans mense episcopalis Wladislaviensis predicte expugnaverunt et exspoliarunt et castrum ibidem attemptabant capere, et villas adiacentes predicto opido et districtui et aliquas villas sitas prope metas eorundem Cruciferorum cremaverunt et incinerarunt, et exspoliarunt in eodem opido et villis multis predictis homines vestimentis, rebus, pecuniis; peccora et pecudes receperunt et multos homines interfecerunt, et ecclesiam Omnium Sanctorum ante opidum Raczans cremarunt et incinerarunt allodiumque episcopi Wladislaviensis ante predictum opidum Raczans cum frumentis combusserunt et alia multa dampna per rapinam fecerunt.

Pag. 195. Eadem die, scilicet XII mensis Aprilis, videlicet feria quarta proxima post dominicam Iudica, iudex fecit execucionem secundam pro episcopo Wladislaviensi[3] huius tenoris:

Illustris princeps, domine mi graciose. Quamvis vestra gracia multa michi inpingit, quorum veritas elucescet et videbitur quis bene sensit, tamen ego ab inceptis iusticie operibus et caritativis monicionibus, ad vos et erga vestrum Ordinem dirigendis, cessare non possum mandato domini regis Romanorum me compellente. Unde domine mi recordemini, dum vobiscum eram in Mariemburg, ego feci execucionem pro parte sentencie late pro domino episcopo Wladislaviensi, et fateor,

---

[1] Kodeks ma mylnie CCCC. X. — [2] Zob. Voigt Gesch. Preuss. VII, S. 169. — [3] Executio prima, vide pag. 91.

quod vos obediendo sentencie regis Romanorum et execucioni mee statim dedistis possessiones villarum per vos detentarum predicto domino episcopo, sed, domine magister, possessionibus illarum villarum et curiarum non libere uti permisistis predictum dominum episcopum, ymmo statim populum illarum villarum exaccionastis, quare, ut prefertur, non libere uti permisistis predictis villis, ut in sentencia continetur, et continue protestatur dictus dominus episcopus, vos in penam decem milium marcarum incidisse. Item probavit idem dominus episcopus, quod decimas suas sibi vos et per vestros dare prohibuistis, in quo similiter protestatus est vos penam X milium marcarum incurrisse, quia scriptum est in sentencia: tociens committatur pena, quociens contraventum fuerit. Item idem episcopus coram me protestatus est, quia clerum suum sibi non restituistis ad obedienciam, ymmo magis prohibuistis, sicut patet in litera comendatoris Mewesensis (sic) quam misit officiali domini episcopi in Pomerania constituto, quamvis per expressum caveatur de contrario in pronuncciacione domini regis Romanorum, ubi iterum protestatur dictus dominus episcopus, vos penam decem milium marcarum incurrisse. Item, sicut scitis, ego feci execucionem pro aliis partibus sentencie, pro domino episcopo prefato late,
1413 Mart. 11. die sabbati ante festum Gregorii proxime preteritum[1] usque ad XX dies inclusive complendam; vos autem non satisfecistis de fructibus duorum annorum, ut cavetur in sentencia, et ergo iterum dicitur coram me, quod vos incurristis penam X milium marcarum argenti. Item non satisfecistis sibi de dampnis illatis in tribus curiis suis, videlicet Sobkow, Comorsko et Milobancz[2], ut in sentencia predicti regis Romanorum continetur, ubi iterum dicitur vos penam decem milium marcarum argenti incurrisse, et requiror continue, ut secundum tramitem potestatis mee date michi per regem Romanorum, provideam de predictis iusta[3] iuris remedia adhibendo. Hec de episcopo Wladislaviensi. — Item de domino Andrea Laskarii preposito Wladislaviensi. Vos scitis, quod ego feci binas execuciones legitimas, primam in Cowno de centum marcis duobus annis sibi debitis, cui, ut refertur per predictum prepositum, non paruistis, solum enim de uno anno quinquaginta marcas solvistis, et de alio anno solvere non curastis, et ergo protestatur dictus prepositus, vos penam decem milium marcarum incurrisse[4]. Item aliam execucionem sentencie feci pro eodem in ceteris articulis sentencie pro ipso late in Nova Villa, ut in instrumento publico desuper confecto continetur, sub pena decem milium marcarum, cui similiter sentitur vos non paruisse, et protestatur prefatus prepositus, (vos) decem milia marcarum secundo incurrisse. Quot autem questiones sunt episcopi Warmiensis, quot regis Polonie inclitissimi, quot ducis Witholdi illustrissimi, quot ducum Mazovie clarissimorum, quot episcoporum Gneznensis et Plocensis, quot baronum, militum et nobilium, quot civium et mercatorum, quot ecclesiarum parrochialium, quot plebeorum simplicium, quot terrigenarum vestre terre ad me pro subsidio in persona domini regis Romanorum fugiencium, iniusta ut fertur per vos eis illata exponencium, vix calamus diversorum notariorum scribere potuit et scribere potest de die in diem. Unde rogo vos in caritate Ihesu Christi, facite sentencie regis Romanorum obedienciam; primo propter iusticie amplexum, in qua nichil aliud nisi iusticia optime digesta continetur, facite propter honorem regis Romanorum qui sentenciam protulit, qui infinita bona vobis contulit; ipse est a quo estis, ipse liberavit vos de manu

---

[1] Zob. na str. 165. — [2] Miłobądz pod Tczewem. — [3] Obca poprawka z iuxta. — [4] Zob. na str. 54.

inimici, ipse solvit pro vobis terre et personarum, viarum redempcionem ad minus in XII milibus sexagenarum, ipse fovet vos et vestrum Ordinem, ipse est cui estis inmediate subiecti, ipse est a quo estis et vivitis in terris, ut patet in vestris privilegiis; facite propter religionis[1] vestre regulam, ut fratres vestri pacifice Domino serviant, facite propter misericordiam quam ad subiectos vestros habere debetis; nolite predictis penis et ulterioribus vos submittere, sed cuilibet quod suum est reddite, cum aliquibus amicabiliter componite, aliis ut parcant[2] humiliter supplicate, cum aliis terminum placitorum[3] constituite, cum illis transigite, cum istis paciscamini: melior enim est voluntaria composicio, quam iudicialis invita solucio. Et sciatis, quod si a die presentacionis presencium domino episcopo Wladislaviensi et Andree preposito secundum sentenciam regis Romanorum et quamlibet particulam ipsius satis non feceritis usque ad XX dies, penam X milium marcarum incurretis tociens, quociens, ut in sentencia et eius particulis continetur. Et hanc pro secunda vestra ammonicione volo habere expresse, et in horum omnium testimonium[4], sigillum meum presentibus ego Benedictus de Macra executor sentenciarum regis Romanorum apposui. Datum in Gnewcow feria quarta proxima post dominicam Iudica etc. 1413 Apr. 12.

Pag. 196. Secuntur copie instrumentorum productorum pro ecclesia Wladislaviensi.

In[5] nomine Domini amen. Que de mera deliberacione regie maiestatis tam in donacionibus quam iuribus et confirmacionibus quibuslibet ob devota obsequia ac grata cuipiam benignius conferuntur, testium aminiculo apicibusque literarum fulciuntur, ut sui robur obtineant perpetue firmitatis inconwlsum. Nos igitur Kazimirus Dei gracia rex Polonie necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyavie Pomeranieque dominus et heres, universis tam presentibus quam futuris presencium noticiam habituris presentibus declaramus, quod veniens ad presenciam nostram vir religiosus frater Iohannes abbas monasterii Byssoviensis Ordinis Cysterciensis suo et conventus sui nomine supplicavit nobis humiliter et devote, ut privilegium super libertatibus eidem monasterio et bonis ac possessionibus ipsius, per serenissimum principem felicis memorie dominum Przemislium olim ducem Cuyavie concessis, innovare et confirmare dignaremur; cuius privilegii de verbo ad verbum tenor dinoscitur esse talis:

In nomine Domini amen. Cum bene sibi prospiciat in futurum, qui ante iudicium iusticiam preparat, noverint igitur universi presentes visuri vel audituri, quod nos Przemislius Dei gracia dux Cuyavie et dominus in Wissegrod et Bidgoscz, ad cor revertentes consciencia stimulati in animo revolvimus et consideravimus diligenter, quomodo monasterium Byssoviense Cisterciensis Ordinis Wladislaviensis diocesis, in meo dominio constitutum, a nostris officialibus per nostram dissimulacionem ac connivenciam aliqualem frequencius gravatnr iniuste et dampna plurima irrogantur eidem: districtum Dei formidantes iudicium et saluti nostre prospicere cupientes, abbati et fratribus dicti monasterii recompensam facimus graciosam, per hoc

---

[1] Kodeks ma religionem. — [2] Obca poprawka z pareant. — [3] Kodeks ma placitum. — [4] Kod. ma testimonio. — [5] Dla widocznych omyłek i opuszczeń Kodeksu drukowano ten dokument według Rzyszcz. Muczk. Cod. diplom. Polon. II, Nr. 505, któremu służyła za pierwowzór kopja zamieszczona w księgach Metrycznych Archiwa Głównego w Warszawie.

progenitorum nostrorum animarum remedium ac nostrorum peccaminum indulgenciam procurare desiderantes, omnia bona concessa a predecessoribus nostris, inclitis principibus, in presentibus confirmamus. Concedimus eciam eidem monasterio et fratribus inibi Deo famulantibus plenissimas libertates in omnibus bonis eorum, que in dominio nostro in castellania Wissegrodensi et Bidgostiensi possidere videntur, quorum nomina sunt hec[1]: Transchicz, Szuchow, Cetersszewecze cum sorte sibi adiacente Gelitow, Stronno, Samoczanscho, Wosino Maius et Minus, Smecz, Welim et Glynyk, Gorssewo, Wyanssowna, Beryn, Gozczyrazc, Dambrowka, Triszchyn cum Kneya et cum Nenecowa Dambrowa, Schodrcow, Wytelno cum sorte sibi adiacente Snenicz, Byssovia, Sodlno, Scarbewo, Boschcowo, Lipichino. Damus eciam eis potestatem locandi iure Theutunico quod Meidburgense wlgariter dicitur, vel alio quocunque, prout eis videbitur melius expedire; ita ut ab omnibus laboribus, exaccionibus, solucionibus, serviciis, vecturis, a prewod, a povozowe, a podworowe, a powolowe, a powoz, a wywoz, a naraz, a wimoth, a nastava, a wesnicza, a mostne, a poradlne, a stroza, a bove, a vacca, a porco et ab aliis universis gravaminibus, quocunque nomine censeantur, ab omnibus eciam angariis et preangariis cum hominibus eorum absoluti sint penitus et exempti. Insuper plenissimam iurisdicionem ac ius integrum et iudicium in omnibus omnino locis bonorum hereditatumque[2] predictarum, et eciam in viis publicis et semitis ac viis privatis. Insuper castra et pontes non edificabunt nec emendabunt nec ad expediciones ibunt, excepto solo, quando Cuyavia ab alieno exercitu invadetur; nec alicui iurisdicioni castellanorum, palatinorum, iudicum, officialium aut camerariorum nec eorum iudiciis subiacebunt, nec ad eos citabuntur, nec coram[3] ipsis pro aliqua hereditate seu possessione vel pro causa qualicunque comparere debeant aut respondere, sed tantum coram nobis, cum per literam nostram nostro sigillo sigillatam citati fuerint pro hereditate vel possessione, comparebunt et in iure Theutunico, quod Maidburgense dicitur, respondebunt. Adhuc, ad maiorem cumulum gracie, fratribus et monasterio predicto ipsum locum, in quo monasterium nunc est fundatum, quod Bissovia dicitur, cum fluvio qui prope monasterium fluit, qui Dbra wlgariter nominatur, cum utroque littore intra terminos[4] bonorum dicti monasterii | cum omni iure et iudicio et utilitate tam Pag. 197. sub terra quam super terram similiter sicut[5] et alia bona confirmamus; ita ut si quid in predictis per predecessores et progenitores nostros datum non existit, nos damus liberaliter et devote. Eodem modo in bonis que Transchicz et Sucowo appellantur, iuxta Vislam sitis, donacionem facimus in similibus graciis, si a nostris predecessoribus aliquo modo est neglecta, confirmantes eis in dictis bonis omne ius ac libertatem, utilitates, pertinencias, gracias et iudicia quelibet, sicut in bonis superius memoratis. In fluvio quoque Visla ius piscandi, navigium seu passagium habendi, et iudicia quelibet in ipso flumine, sicut et in terra, intra ipsorum terminos exercendi. Duas eciam insulas e regione dictorum bonorum Transchicz in predicto flumine[6] Visle sitas, ac molendina in bonis iam dictis similiter confirmamus et conferimus, si a nostris progenitoribus non essent donata. Damus eciam, si quid minus expresse datum foret per predecessores nostros, in omnibus bonis supra memoratis eidem monasterio liberas possessiones in fluminibus, stagnis, riwis, lacubus, ac ho-

---

[1] Następujące miejscowości zob. na stronie 233 i następ. — [2] Obca poprawka. — [3] Tak samo. — [4] s w terminos obca poprawka. — [5] Tak samo z sic. — [6] Tak samo e w flumine.

minibus eiusdem monasterii, quibus tamen ab ipsius monasterii abbate et fratribus concessum fuerit, ita quod nulli alii liceat ibi piscari nec castores capere; similiter et venaciones tam magnarum quam parwarum ferarum intra terminos predictorum bonorum eisdem donamus, et nulli alii ius relinquimus, nisi nobis, cum personaliter illuc venerimus ad venandum. Habebunt eciam prenominati fratres et eorum homines ius venandi in omnibus bonis eorum cum quibuslibet instrumentis, videlicet rethibus, canibus, laqueis et pedicis. Omnia quoque bona, quocunque tytulo a nostris subditis, nobilibus seu popularibus acquisita, sive per empcionem seu commutacionem, sepedicto monasterio et fratribus inibi degentibus cum graciis, libertatibus et iuribus presencium patrocinio similiter confirmamus. In cuius rei testimonium, presentes literas fieri et nostri sigilli appensione mandavimus roborari. Actum in Bronewo[1] VIII°. Idus Aprilis, anno Domini millesimo CCC decimo quinto, presentibus hiis testibus: Bogumilo subcamerario nostro, Pribislao castellano de Bidgost, Iescone nostro subagazone, Nicolao Czyborski, Michaele dicto Wenczykobila wladario nostro. Datum per manus Iesconis canonici Poznaniensis, nostri notarii principalis. 1315 Apr. 6.

Nos itaque eorundem fratrum iustis precibus favorabilius inclinati, premissum privilegium cum omnibus articulis et clausulis in eodem privilegio superius expressis ratum, gratum atque firmum habentes, de solita nostre regie maiestatis benignitate duximus confirmandum, dantes eidem abbati et conventui hanc paginam cum appensione nostri sigilli maioris in testimonium, robur ac evidenciam perpetue firmitatis. Actum in Iuveni Wladislavia feria tercia proxima post dominicam Reminiscere sub anno Domini millesimo CCC. L. III°, presentibus hiis nobilibus nostris: Przedborio capitaneo Cuyavie, Ffloriano cancellario nostro Lanciciensi, Iohanne iudice Wladislaviensi, Mstugio castellano Bidgostiensi, Stanislao iudice Brestensi et aliis pluribus fide dignis. Datum per manus domini Ffloriani cancellarii predicti. 1353 Febr. 19.

Copie literarum pro ecclesia Wladislaviensi inductarum.

In nomine Domini amen. Nichil firmum vel stabile a modernis tenetur, nisi scripture testimonio probetur. Notum sit igitur universis presentibus et posteris, quod ecclesia Wladislaviensis ab origine mundi tempore patris (?) et temporibus nostris (usque ad) Szlothoria totum fluvium Visle, quamdiu enim durant termini, pacifice tenuit et possedit. Cosorinino[2] autem, que villa fuit Cristini quondam palatini, in Visla clausuram non habuit, sed totum fluvium ecclesia Wladislaviensis iure hereditario inviolabiliter meruit pacifice possidere. Ut autem hec perpetua possessio Wladislaviensis ecclesie robur perpetue obtineat firmitatis, nos Conradus dux Cracovie et Lancicie hoc instrumentum sigilli nostri munimine duximus roborare. Datum anno gracie millesimo CCXLII°.

Sequitur aliud instrumentum super villam Sobkow.

Pag. 198. In nomine Domini amen. Cum labilis sit etas mortalium (*etc. Sequitur documentum iam pagina 252 et sequ. relatum.*)

---

[1] Broniewo p. Radziejowem. — [2] Osada znikła; zob. str. 238, przyp. 5.

Sequitur instrumentum super portum maris Masti (sic) et aliarum villarum.

In nomine Domini amen. Notum sit omnibus presentibus et futuris, quod nos Mstiwgius (*etc. Sequitur documentum pagina 251 et sequ. relatum, quod tamen hic explicit cum* Paulo castellano de Swece.)

Acta in Slothoria.

Pag. 199.

Adveniente autem feria quarta, que erat XVIII mensis Aprilis ante festum Pasche, iudice pro tribunali sedente comparuerunt procuratores dominorum regis et ducis etc.

Item comparuit Paulus rector parrochialis ecclesie in Resemburg procurator magistri et Ordinis, obtulit cedulam huius tenoris et legit.

Sequitur tenor:

Non recedendo a recusacione (et appellacione) et earum insinuacione honorabilis et discreti viri, domini Casper Schuwenplug, procuratoris [1] magnifici et religiosi principis, domini fratris Henrici de Plawen magistri generalis, de persona vestra, facta a toto vestro processu habito et habendo [2], sed appellacioni predicte forcius inherendo, coram vobis wenerabili viro domino Benedicto de Macra, non tamquam coram iudice, sed simplici persona, domino de Czuchz, dico et propono: per hanc meam coram vobis presenciam non intendo a dictis recusacione, appellacione et earum insinuacione recedere, sed eisdem forcius inherere, quamvis, prout percepi veridice, quomodo ob reverenciam serenissimi principis domini Sigismundi Romanorum et Hungarie regis dictis recusacioni, appellacioni deferre noluistis, sed in contemptum dicti domini vestri easdem refutastis, sed ad nonnullos actus minus [3] iuridicos perperam [4] processistis et adhuc in causa proceditis in dicti domini mei magistri et sui Ordinis periculum [5] non modicum et gravamen. Quare ego Paulus rector parrochialis ecclesie in Resemburg Pomezaniensis diocesis, procurator et procuratorio nomine dicti magnifici principis et sui Ordinis vobis notifico et insinuo per presentes, quatenus omnia gravamina, que parti mee hucusque intulistis ac inferre poteritis in futuro, ad noticiam serenissimi principis, domini Sigismundi et dominorum sacri imperii electorum ac aliorum principum tocius Christianitatis reducere intendo in effectu, nullominus (pro) iniustis gravaminibus, molestacionibus, vexacionibus, perturbacionibus, dampnis et expensis vobiscum tempore et loco (opportunis) volo experiri etc.

Eadem die comparuit Nicolaus Cebulka cum procuratorio illustris principisse Pag. 200. domine Zophie coniugis Magni ducis Mosquensis, ffilie domini Vitholdi Magni ducis Lithwanie, ratificans contradicionem [6] per ipsum factam nomine predicte domine Zophie in Cowno, et de novo [7] reproduxit predictas protestaciones, contradicciones et peticiones ibidem factas, scilicet in Cowno [8], et specialissime contradixit literis seu privilegiis datis per dominum ducem Witholdum, patrem scilicet domine Zophie predicte, de graniciebus inter terras Prussie etc. et inter terras Lithwanie et Russie, confirmatis per regem Polonie Wladislaum [9] etc.

---

[1] Kodeks ma procurator. — [2] Zob. na str. 169. — [3] minus obca poprawka. — [4] perperam tak samo. — [5] um w periculum t. s. — [6] contradicionem obca poprawka z concordacionem. — [7] de novo obca poprawka. — [8] Zob. na str. 151. — [9] Zob. na str. 98, Art. IV.

Tenor autem procuratorii sequitur in hec verba:

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo XIII°, Indicione sexta, die XII Marci, hora Terciarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis Pape XXIII anno ipsius tercio, in castro inferiori Wilnensi in caminata lignea habitacionis serenissimi principis domini, domini Allexandri alias Witholdi Magni ducis Litwanie etc. in mei publici notarii infrascripti testiumque subscriptorum ad hoc vocatorum specialiter et rogatorum presencia, preclara princeps Zophia conthoralis Maioris ducis Mosquensis filiaque serenissimi principis, domini Allexandri Magni ducis Lithwanie etc. constituta personaliter, modo, iure, via, causa et forma, quibus melioribus potuit et debuit, fecit et constituit et sollempniter ordinavit suos veros, legittimos et indubitatos procuratores, actores, factores negociorumque ipsius gestores et nunccios speciales et generales, ita quod generalitas non deroget specialitati, nec e converso, honorabilem Nicolaum canonicum ecclesie Sandomiriensis tamquam presentem, religiosum fratrem Andream prepositum in Bistrzicza Ordinis sancti Augustini de penitencia beatorum martirum, et nobilem ac strennuum Conradum de Frankemburg, tamquam absentes, in omnibus et singulis eius causis, quas habet vel habitura est cum quibuscunque personis sive ecclesiasticis sive secularibus, quibuscunque nominibus appellentur seu censeantur, et presertim in causis, quas habet vel habitura est cum religioso fratre Henrico de Plawen magistro generali Ordinis sancte Marie Domus Theutunicorum de Prussia et eius Ordine, ad contradicendum quibusdam literis et inscripcionibus, si sic est ut dicitur, per serenissimos principes, videlicet Wladislaum Dei gracia regem Polonie etc. et Witholdum eadem gracia Magnum ducem Lithwanie etc. predicto magistro Henrico et Ordini eius super terras Samagitharum datis, coram quibuscunque[1] iudicibus ecclesiasticis seu secularibus cuiuscunque status ac preeminencie existant, ordinariis, extraordinariis, delegatis comissariis seu eciam subdelegatis, quacunque prefulgent dignitate, datis vel imposterum dandis, quolibet modo deputandis, et specialiter coram wenerabili ac strennuo viro magistro Benedicto de Macra utriusque iuris doctore, per serenissimum principem dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem iudice, comissario et subarbitratore delegato et deputato; dans, prebens et concedens eisdem suis procuratoribus plenum mandatum et omnimodam potestatem agendi, defendendi, litigandi, libellum seu libellos offerendi et partis adverse recipiendi, iuramentum de veritate dicenda in animam ipsius constituentis prestandi ex adversoque prestari petendi, litem contestandi, libello seu libellis respondendi et responderi petendi, declarandi et declaracioni respondendi, testes producendi et produci videndi, testibus, literis, instrumentis et quibusvis aliis munimentis sive probacionibus partis adverse predicte contradicendi, articulos admitti petendi et contra articulos partis adverse excipiendi, duplicandi, triplicandi, quadruplicandi, replicandi, concludendi et concludi videndi, sentenciam
Pag. 201. seu sentencias tam interlocutorias quam diffinitivas ferri audiendi | et ab eis vel altera earum, si necesse fuerit, appellandi, apostolos si opus fuerit petendi vel ipsam seu ipsas sentenciam seu sentencias prosequendi, et generaliter omnia et singula agendi, faciendi, gerendi, exercendi, que circa premissa fuerint necessaria seu opportuna, que

[1] cunque w quibuscunque obcy dodatek.

ipsa[1] et constituens[2] faceret in premissis et quolibet premissorum, si personaliter interesset; et, si necesse fuerit, unum vel plures procuratorem seu procuratores loco sui substituendi et eos revocandi tociens quociens ipsis videbitur utile seu oportunum: promittens michi notario infrascripto, tamquam persone autentice et fideli, predicta constituens, dictos suos procuratores vel ipsorum substitutos vel substituendos ab omni onere satisdandi[3] relevare, et quidquid per dictos procuratores seu ab ipsis instituendos actum, factum, gestum seu ordinatum fuerit in premissis, ratum, gratum atque firmum observare. Insuper predicta constituens promisit michi constitucionem antea per serenissimam principem Annam conthoralem Allexandri Magni ducis Lithwanie etc. matremque eius carissimam, in absencia sui et pro ea, prout in altero procuratorio seu publico instrumento liquet, factam ordinatamque, iuxta ipsam constitucionem rate atque firme observare. Super quibus omnibus et singulis, preclara domina constituens a me notario infrascripto peciit sibi fieri hoc presens procuratorium seu publicum instrumentum, et si necesse fuerit, plura procuratoria seu publica instrumenta in testimonium et fidem premissorum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, hora et loco, quibus supra, presentibus in Christo patre domino Nicolao episcopo Wilnensi, Petro preposito ecclesie Wilnensis et Rumpoldo marsalco Magni ducis Lithwanie, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Et ego Stanislaus Iohannis olim de Carcow clericus Cracoviensis diocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, huius procuratorii constitucioni, ordinacioni etc.

Deinde predicto Paulo procuratore magistri et Ordinis contumaciter se a iudicio abstrahente, comparuit dominus Andreas Laskarii procurator dominorum Wladislai regis Polonie inclitissimi ac domini Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie serenissimi, et contradixit omnibus instrumentis papalibus, imperialibus, regalibus ac parcium productis in Cowno per procuratorem magistri et Ordinis ad probandum, quod castrum Weluna sit edificatum in terrra dominorum de Prussia excepta terra Samagitharum, et quod non sit edificatum in dominorum ducis et regis patrimonio, et ad probanda quedam alia, quorum copie fuerunt tradite XXIIII die inmediate precedente.

Tenor autem contradiccionis est talis etc.

Contra literas pro parte Cruciferorum in Cowno productas procurator serenissimi principis domini regis Polonie excipiendo[4] proponit et dicit, quod huiusmodi litere (sint) conficte, irrite et inanes, sigillis autenticis carentes, generales et vane, non relevantes partem producentem nec probantes id, ad quod probandum inducuntur.

Et primo dicitur contra omnes literas sub transumpto vel in transumpto productas, quod eis credi non debet, quia nulla auctoritate ordinaria vel delegata sunt transsumpte, sive copiate, et evidenter constat ex eisdem transsumptis, in quibus non dicitur quod transsumentes fuissent fulciti auctoritate aliqua, scilicet ordinaria vel delegata, nec decretum appositum, quod eis transsumptis fides plenaria adhiberi debet in iudiciis et extra, item per notarios non describitur, quod de verbo ad ver-

---

[1] Obca poprawka z ipsam. — [2] Tak samo z constituentes. — [3] satisdan w satisdandi tak samo. — [4] Tak samo z exequendo.

Pag. 202. bum, | nil addendo vel minuendo quod sensum mutaret vel variaret intellectum, vel (de) originalibus rescripsissent, quod fieri debuit ad faciendum fidem huiusmodi transsumptis, item parte non vocata nec vocatis, quorum intererat, sunt transsumpte: et ideo parti domini regis non preiudicant.

Ad literas vero Romanorum pontificum que dicuntur esse quatuor, Clementis, Allexandri et duplices Innocencii, specialiter dicitur, quod sunt surrepticie et obrepticie, quia impetrantes ut concedentem deciperent et huiusmodi literas facilius obtinerent, quedam falsa expresserunt et vera tacuerunt, quibus veris expressis et falsis tacitis, nunquam nec sub eadem forma huiusmodi literas obtinuissent. Expresserunt enim falsum, quod pro fide katholica et pro convertendo ad fidem katholicam pugnassent ac infideles convertissent; quod nunquam fuit nec est verum, quia nunquam aliquem ad fidem converterunt nec convertere possunt, quia sunt puri et simplices layci et non solum sacre Scripture, ymmo et gramatice ignari, et semper non pro conversione infidelium, sed pro occupacione bonorum ipsorum aliquas partes infidelium invaserunt, bona ipsorum occuparunt et eos (sic) possederunt et possident ipsis infidelibus in sua perfidia sub eorum potestate et regimine stantibus: que si expressissent, huiusmodi literas in ea forma, in qua sunt obtente, nunquam habuissent.

Tacuerunt eciam veritatem, quod in huiusmodi terris tunc infidelium, scilicet Lithwanie, Samagitarum etc. semper Christiani et viri[1] religiosi, videlicet fratres Minores, Predicatores et alii semper moram traxerunt et fidem katholicam predicarunt, quam ipsi Lithwani et alii protunc infideles predicare non prohibuerunt, nec ipsos Christianos et religiosos expulerunt nec in aliquo molestarunt, sed quiete et pacifice stare permiserunt, nec ipsi Lithwani umquam aliquam terram Christianorum occuparunt, sed in suis paternis semper morabantur prout nunc morantur, nec ipsos Christianos et terras eorum invaserunt, nisi se et sua defendendo. Quod si expressissent, nunquam easdem literas apostolicas, ymmo nec imperiales predictas sub eisdem tenoribus et formis obtinuissent.

Cum enim dominia et possessiones bonorum inducte sunt iure gencium et naturali, quia occupanti conceduntur et preoccupantem sine iusta causa eis spoliare[2] non licet iure divino prohibente[3] nomine furti omnem rapinam et usurpacionem rei aliene etc., non est ergo phas dicere, quod Romani pontifices et imperatores katholici contra preceptum Domini ad faciendum proximo iniuriam auctoritatem prestitissent suam: constat enim de iure, quod infidelis fidei Christiane non minus est proximus noster asserendus; cum enim de iure nullus ad fidem Christianam cogendus est, quia fides ex necessitate non debet (suscipi) et servicia coacta Deo non placent ut dicunt Canones sacri: non armis corporalibus ad fidem suscipiendam sunt compellendi, sed spiritualibus, scilicet gladio verbi Dei, qualem non habent Cruciferi cum sint layci illiterati. Constat igitur omnes literas tam Romanorum pontificum quam imperatorum predictas de falsitate esse suspectas, que auctoritatem patrare videntur, sine iusta causa proximum offendendi et bona sua occupandi. Donacio enim imperatorum, tamquam de alieno, fieri non potuit, nisi prius congnicio de inpugnancia Christianorum vel alias de iusta causa precessisset[4], et quia de

---

[1] iri w viri obca poprawka. — [2] Kodeks ma spoliat. — [3] Kodeks ma prohibentur. — [4] cessisset w precessisset obca poprawka.

hoc non constat ex istis literis, patet evidenter, omnes esse inutiles, irritas de iure et inanes.

Preterea, cum omnium prefate litere tam Romanorum pontificum quam imperatorum videntur esse expectative gracie, et effectum suum tunc sortiri debent, dum et quando infideles ipsos ad fidem katholicam reducerent et[1] imperio Romano subiugarent, et quia per alios, scilicet dominum regem Polonie et fratrem suum Witholdum Magnum principem Lithwanie in hoc preventi sunt, et ideo dicte litere ewacuate sunt ex quo eis non fuerunt usi, cum uti eis poterant, et sic cessante causa, cessare debet effectus ipsarum. Non enim cum poterant, hoc fecerunt, sed semper dicte terre in suo ritu | usque ad conversionem domini regis et fratris sui Pag. 203. prefati steterunt, que conversio non ipsorum Cruciferorum, sed divino auxilio et ipsius domini regis facta est, licet per Cruciferos diversimode impedita; et sic est et fuit verum.

Item, cum dominus rex et frater suus prefati non debent esse peyoris condicionis, cum conversi ad fidem debent de iure omnia sua retinere et habere que ante conversionem habuerunt, et constat ipsorum fuisse terras Lithwanie, Samagitharum etc. et ante conversionem ipsorum non constat dictos Cruciferos cum ipsorum gracia expectativa prevenisse, ut supra dicitur: debent igitur imperpetuum expectare, salvis, que postmodum in concordia sunt acta inter partes.

Preterea, inter literas imperatorum prima videtur Lodvici quarti, que in transsumpto est oblata[2], videtur Cruciferis[3] donasse terram Lithwanie cum suis pertinenciis, que ex hoc reputari debet falsa, quia donatur non suum. Cum enim Lithwania tunc in infidelitate existens imperatorem katholicum non cognoverat, patet dictum Lodwicum nullum ius in re quoad ipsam Lithwaniam habuisse, et per consequens, quod suum non fuit, donare non potuisse, licet ius ad rem habuisaet, scilicet ad subiugandum ipsam suo imperio et tuicioni, non tamen appropriandi sibi sine iusta causa. Nec relevat quod Henricus dux Bawarie, prout in eadem litera narratur, in illis partibus castrum construxerat, quia cum dictus dux Bawarie non fuit naturalis dominus Lithwanie vel alias legittimus, quia non constat ex litera qua auctoritate illuc ingressus dictum castrum construxit, et ideo presumendum est, quod hoc fecit vi, clam aut precario, et qui sic aliquid possidet, de iure non prescribit.

Secunda litera, et eciam sub transsumpto, dicitur imperatoris Ffredrici secundi, que donat Cruciferis terras Prussie, Lithwanie et Russie et omnes alias tam fidelium quam infidelium, quascumque acquirent[4]. Hec litera declarat quanta fuit Cruciferorum devocio aliena rapiendi, et quia hec litera dat auctoritatem et materiam ad faciendum aliis violenciam et causam iustam non exprimit, item quia non sunt vocati quorum interest, nulla et irrita est ipso iure.

Tercia litera dicitur Karoli quarti, que eciam sub transsumpto ponitur, que confirmat privilegia sive literas super bonis Ordini datas etc. aliorum imperatorum[5], que quidem confirmacio de iure confirmat illud, quod invenit; si autem de iure nullum est quod confirmat, non relevat quemadmodum in proposito.

Quarta litera, eciam sub transsumpto parte non vocata vel quorum interest, dicitur Fredrici secundi, que quidem litera donat eis terras Curlandie, Lithwanie,

---

[1] et obca poprawka. — [2] oblata obca poprawka z ablata. Zob. str. 121. — [3] is w Cruciferis tak samo. — [4] Zob. str. 125. — [5] Zob. str. 128.

Samagitarum[1] etc.; et quia ista litera expresse dat auctoritatem Cruciferis terras infidelium pro viribus et totis conatibus invadendi, et sic occasionem prestat diversis homicidiis et causam faciendi violenciam proximo, et non exprimit causam iustam ista faciendi, nisi pro causa ferventem devocionem magistri, qua pro terris sue Domui acquirendis ferventer estuabat, igitur est nulla ipso iure.

Quinta litera, eciam sub transsumpto, Wenczeslai Romanorum et Bohemie regis dicitur, que confirmat literam Fredrici imperatoris[2] etc., ad quam respondetur, sicut ad precedentes.

Ad literas vero Mindowe regis Lithwanie pretensas, sub transsumpto oblatas[3], que dicuntur esse quatuor, respondetur quod sunt conficte et false, ex eo, quod eisdem sigillum adulterium[4] est appensum et falso fabricatum, ex eo, quia nulle litere, de tempore quo dicte litere pretense donacionis dicuntur esse scripte, in partibus
Pag. 204. Litwanie similes vel sub simili sigillo sigillate reperiuntur, licet multe litere | de dicto tempore et ante dictum tempus et expost in dicta terra Lithwanie diversis personis per diversos duces supremos super diversis donacionibus et contractibus reperiuntur date et eis utuntur, sed nulla talis dicti Mindowi umquam reperta fuit nec apparet. Et ita fuit et est verum etc.

Item ex eo apparent esse confictice et false et sunt, quia occulte tenebantur nec venerunt ad lucem per modum contradiccionis, quousque tantum tempus fluxit ipsarum literarum, quod memoria hominum ipsorum haberi non potest, quod ex eo apparet, quod licet diversi magistri Ordinis Cruciferorum cum diversis ducibus Lithwanie, et presertim cum dicto N. (sic) rege ac domino Witholdo ac patribus eorum diversos contractus et convenciones habuerunt, nunquam dictis literis usi fuerunt, nec eas umquam allegarunt nec se ipsis iuvarunt; et ita fuit et est verum.

Item, si constaret, dictum Mindowe fuisse umquam in rerum natura, quod tamen negatur, dictus Mindowe in sua pretensa donacione dixit, quod eam fecisset de consensu suorum heredum, quod est omnino falsum et confictum, quia nulli alii umquam in dicta terra Lithwanie et dicte terre Lithwanie fuerunt veri heredes, nisi predecessores dictorum dominorum regis et Witholdi, videlicet avi, proavi[5] et patres ipsorum, qui nunquam[6] huiusmodi donacioni consensum adhibuerunt de quo posset legittime apparere. Et sic fuit et est verum.

Prima litera dicti Mindowe est condicionalis, nam in ea nominantur certe ville et loca, inter que castrum Weluna, de quo agitur pro presenti, nec castrum Memel continentur, estque huiusmodi pretensa donacio facta ea condicione sive modo, ut ipsi Cruciferi deberent iuvare dictum Mindowe materiali gladio, auxilio et consilio, expensis propriis et ipsius heredes, contra fidei inimicos Lithwaniam infestantes[7]; et quia hoc nullo tempore fecerunt, ymmo contrarium facientes, heredes et ipsorum dominia sepius inpungnantes et infestantes, indignos se huiusmodi pretensa donacione reddiderunt, et ideo ipsam pro se allegare non debent, quia dicit wlgaris iuris regula: ex eo non debet quis comodum consequi, quod visus est inpugnare.

Secunda litera prefati Mindowe regis donat Cruciferis alias villas et loca a precedentibus, ut ipsi Cruciferi potencius inpugnatoribus Lithwanie eidem Mindowe sive

---

[1] Zob. str. 117. — [2] Zob. str. 127. — [3] Obca poprawka z ablatas. — [4] m w adulterium tak samo. — [5] ro w proavi tak samo. — [6] nun w nunquam tak samo. — [7] Zob. str. 109.

heredibus assistere possent[1]; ad quam literam similiter respondetur, quod eos non relevat, sicut precedens, non obstante pretensa confirmacione Allexandri Pape[2] que in transsumpto cum prefata litera est oblata[3], quoniam privilegium meretur amittere, qui privilegii abutitur potestate.

Tercia litera in transsumpto donat quedam alia bona a prioribus, ea condicione, ut Cruciferi expensis propriis assistant eidem Mindowe et suis legittimis successoribus contra inimicos[4]; ad quam respondetur, sicut ad precedentes: quod hoc non fecerunt nec impleverunt, cum ipsimet Lithwaniam inpugnantes, heredes Lithwanie multociens offenderunt et ante Wilnam cum valido exercitu armatorum fratrem domini regis Polonie occiderunt, et ideo se indignos prefatis donacionibus reddiderunt. Hec litera dicitur confirmari per Innocencium Romanum pontificem[5], que confirmacio, in quantum esset aliqua, in aliorum preiudicium, scilicet domini regis Polonie et fratris eius Witholdi non redundat.

Quarta vero litera in transsumpto posita prefati Mindowe, videtur Cruciferis conferre regnum Lithwanie cum aliis terris adiacentibus, ita tamen, si prefatum Mindowe sine legittimis heredibus decedere contingeret[6], et hec condicionalis clausula per expressum hoc, respicit omnes literas precedentes pretense donacionis prefati Mindowe, et quia hec condicio non est purificata per Cruciferos nec probata, igitur frustra allegant pro intencione sua istas literas, cum non | presumitur sine Pag. 265. legittimis heredibus decessisse, qui successores ipsum dominum regem et fratres ipsius, patrem, avum et protawm habuit, qui pro naturalibus et legittimis dominis Lithwanie sunt tenti, habiti et reputati a tanto tempore, cuius contrarii memoria hominum non existit. Preterea non valet ista donacio sicut et precedentes, quia sigilla baronum regni prefati Lithwanie et aliorum magnatorum, quorum intererat, non sunt apposita nec de consensu eorum apparet, et ideo pretense donaciones sunt[7] nulle tamquam carentes debitis sollempnitatibus iuris[8].

Tandem ad literas domini Witholdi Magni ducis Lithwanie, postmodum confirmatas per dominum Wladislaum regem Polonie, super limitibus et limitacionibus terrarum Prussie, Samagitarum et Lithwanie[9], contra utrasque dicitur excipiendo: quod licet recongnicionem contineant prefatorum dominorum, qua recognoscunt limites inter terras Russie et Lithwanie, ex una, Prussie et Lithwanie, ex alia parte, et licet in eisdem literis renuncciare videntur omni iuri eisdem competenti ultra dictos[10] limites descriptas (sic) in eisdem literis; quas quidem recongnicionem et renuncciacionem predictas fecerunt, ne magna strages et sanguinis effusio nimia sequeretur in populo Christiano propter seviciam Cruciferorum excessivam ac superfluam potenciam Ordinis ipsorum, qui parati erant ad invadendum terras dictorum dominorum regis et Witholdi, quas renuncciacionem et recongnicionem huiusmodi alias nullatenus fecissent; tamen per hoc eis terras suas et de iure eisdem dominis debitas minime donaverunt, ut patet ex verbis dictarum literarum. Et dato, quod ex verbis equipollentibus deprehenderetur in eisdem literis facta donacio terre Samagitarum etc. vel de dandis super eadem literis facta promissio, hec tamen donacio sive promissio non fuerunt ex mera libertate et intencione date[11], sed, ut dictum est, ad redimen-

---

[1] Zeb. str. 111. — [2] Zob. str. 111. — [3] Obca poprawka z ablata. — [4] Zob. str. 113. — [5] Zob. str. 114. — [6] Zob. str. 119. — [7] sunt obcy dodatek. — [8] ris w iuris obca poprawka. — [9] Zob. str. 98, Art. IV. — [10] Obca poprawka z dictas. — [11] Przed poprawionem dat, stoi w Kod. przekreślene et, a po date równie przekreślone fiat accipientis.

dum tempus, quo propter superfluam potenciam Ordinis rex non valuit consequi quod suum erat, sed opprimebatur iniuste per Ordinem. Et ideo donaciones huiusmodi iure civili non vocantur pure, sed condicionales, ideoque in dictis literis regis et ducis prefatorum, ac eciam in aliis super concordia inter prefatum dominum regem et Cruciferos confectis pro causa ponitur, scilicet: ut sit perpetua pax inter regnum Polonie et Ordinem Cruciferorum: quam in suis literis Cruciferi promiserunt perpetuo observare et nullam ligam contra prefatum dominum regem cum aliquo facere; que causa cum secuta non fuerat cum effectu, quia Ordo cito, ymmo primum annum recalcitravit diversas violencias et iniurias prefato regi et suis inferendo, wasallum[1] dictum Orlyk prefati regis, ne de ipsius excessibus fieret iusticia defensando et feodum regni attemptando, item terras Dobrinensem, Slothorie et alias terras regni Polonie vastando, cremando et alia innumera abhominabilia faciendo, et ergo cessante condicione sive causa, ex facto dictorum Cruciferorum et effectus dictarum literarum cessavit[2].

Item in suis literis Cruciferi promiserunt non impedire mercatores de Polonia libere mercari in suis terris, quod tamen non tenuerunt nec tenent; promiserunt eciam nullum profugum regni Polonie acceptare, et tamen ducem Switrigellonem multis gentibus insidiose contra dominum regem Polonie armaverant ipsum acceptantes etc.

Preterea, si ex dictis literis constaret de donacione aliqua, ipsa tamen fuit invalida, tum quia consensus non fuit adhibitus magnatorum, officialium, consulum, primorum[3] sive primatuum, regencium heredum et eorum, quorum intererat, consentire donacioni terre Samagitharum etc. et sic debita sollempnitas iuris obmissa, tum quia terra Samagitarum videbatur dari loco terre Dobrinensis, que cum regis Polonie erat et est, violenter et iniuriose occupabatur per Ordinem et iure erat restituenda regi prefato, eciam sine recompensa. Et terra Samagitharum eciam fuit et est regis, quo ergo iure debuit rex dare Ordini suam terram pro sua terra et a Cruciferis emere suum pro suo vel permutare? Planum est, quod isto modo[4] non sunt dominia acquirenda[5]. Si ergo competeret Ordini petere terram Samagitharum de iure vigoris dictarum literarum exspectativarum papalium et imperialium, non
Pag. 206. erat necesse |, ymmo de iure non poterant neque debent (eam) habere predicto modo permutacionis vel recompense propter diversitatem incompatibilem tytulorum, quia quod eorum fuisset ex illa causa, amplius eorum fieri non potuit ex alia causa, nisi prius desisteret fuisse ipsorum.

Preterea, dato quod concordia Thoruniensis procederet, cui tamen ante arbitralem sentenciam serenissimi domini regis Romanorum et Hungarie per expressum extitit et sufficienter contradictum et ex qua concordia regnum Polonie graviter sit lesum, tamen iuxta tenorem ipsius concordie terra Samagitarum, videlicet principale cum suis accessoriis, debebitur domino regi et fratri suo duci Witholdo, scilicet castra duo de quibus agitur, scilicet Memel et Weluna, quia partem in suo toto non est dubium contineri.

Preterea, quia omnes predicte pretense litere sunt producte ad probandum, quod castrum Weluna esset in terra Cruciferorum, ad effectum, quod iuxta tenorem

---

[1] Obca poprawka. — [2] cessavit obcy dodatek. — [3] Kod. ma priorum. — [4] Kod. ma isti modi. — [5] Obca poprawka z acquirendii.

sentencie arbitralis domini rex et dux prefati illud deberent Ordini sine impedimento relaxare, que litere re vera hoc non probant, sed nec litere domini regis et Witholdi predictorum,[1] quibus recongnoscuntur limites, inferunt castrum Weluna esse in terra Cruciferorum, que sunt generales, continentes omnes terras versus Prussiam et Llivoniam ab insula Salyn etc., et nichil in specie dicitur de castro Weluna et villa sibi adiacente. Pro parte autem prefati domini regis etc. articulatim et, ut creditur, sufficientissime probatum et illatum specialiter de dicto castro Weluna, ipsum esse et consistere infra limites patrimonii dominorum regis et ducis predictorum, ad effectum, ut iuxta tenorem predicte arbitralis[1] sentencie eisdem dominis regi etc. debeat imperpetuum remanere: specialis autem probacio et illacio, generali et vage non inmerito derogare debet, cum generi per speciem non est dubium derogari ut dicit iuris regula. Cum autem Cruciferi dictum castrum Weluna vendicantes non clare probant suam intencionem, pro possessore semper iudicandum est: nam cum iura parcium sunt obscura, reo pocius favendum est quam actori, nam actore non probante, reus eciam si nichil prestitit absolvitur, quia proniciora sunt iura ad absolvendum quam ad condempnandum. Nec eciam credendum est, quod dominus dux Witholdus prefatus renuncciando in genere iuri illarum terrarum, si quod haberet, per hoc renuncciavit suo patrimonio naturali certo: nam in generali sermone sive concessione non veniunt ea, que quis non est verisimiliter in specie concessurus, ut dicit iuris regula; non enim verisimile, quod quis suo iuri claro, certo, patrimoniali unius totalis terre alicui cedere vellet, nisi hoc sufficienti et clara expressione verborum exprimeret et de hoc constaret. Cum autem istud non est expressum in dictis literis regis et ducis predictorum, nequaquam intelligitur sub intellectum, et sic predicte litere in nullo relevant partem producentem etc.

Acta in Gnewcow.

Die autem Iovis XXVII[2] mensis Aprilis, iudice cum assessoribus (in) iudicio residente[3] comparuerunt procuratores regis Polonie, ducis Magni Lithwanie item ducum Mazovie petentes, quatenus iudex dignaretur facere execucionem sentenciarum de castro Weluna et graniciebus generalis (sic). Iudex autem considerans quia factum castri Weluna factumque grenicierum regis et ducis Lithwanie esset arduum valde, ideo faciendo graciam parti adverse absenti, scilicet Cruciferorum, distulit execucionem factorum castri Weluna ac granicierum regni et Lithwanie usque ad quartam feriam proximam inclusive. Sed in quantum predicta sentencia de graniciebus tangebat duces Mazovie, executus est in hec verba; in quantum autem tangit ducem Stolpensem ac regem Dacie et Swecie, vide infra in actis in terra Stolpensi, in quantum regem Polonie, vide in actis Cracoviensibus.

1413 Mai 4.

Nos Benedictus mandamus magistro et Ordini, ex una, item ducibus Mazovie ex alia, quod maneant in greniciebus que continentur (in literis) magistri Ordinis quondam Ludolfi Konig[4], quia in isto inveni vos ambas partes concordes, excepto eo, quod est inter silvam Raducha et fluvium Wenczetha ubi influit fluvius Pysz, nam[5]

Pag. 207.

---

[1] S w arbitralis obcy dodatek. — [2] Kodeks ma mylnie XXVI, gdyż czwartek w Kwietniu r. 1413 przypada na 27go. — [3] Obca poprawka z residenti. — [4] Zob. str. 182. Kod. ma Lidolfi Colik. — [5] Obca poprawka z non.

ibi discordatis, quia vos magister et Ordo wltis ducere lineam a fine silve que est circa aquam usque ad fluvium Wenczetha in introitu Pysis, duces autem Mazovie ducunt lineam a superiori fine silve usque ad locum predictum Pysz; sed quia duces Mazovie sunt in possessione secundum duccionem linee per vos allegatam, volumus, quod vos magister et Ordo, precipimus, quod duces Mazovie in predicta possessione faciatis et permittatis secundum ducciones linee quas ipsi duces Mazovie pretendunt, quousque rex Romanorum aliud determinet. In aliis autem partibus granicierum quilibet vestrum maneat quod possidet, quousque rex Romanorum aliud determinet. Datum ut supra.

Deinde reversus iudex ad Iuvenem Wladislaviam, die Veneris, scilicet XXVIII[1] mensis Aprilis decrevit citacionem, cuius tenor sequitur in hec verba:

Magnifico principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz, iudex delegatus sive comissarius et subarbitrator, examinator testium et auditor inter serenissimos principes et dominos, dominos Dei gracia Wladislaum regem Polonie etc. ac Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie ac prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos ac omnes coadiutores dicto domino regi Polonie, ex una, et vos venerabilem virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutunicorum magistrum generalem et vestrum Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes vobis, partibus ex altera, super omnibus displicenciis, controversiis, dampnis, iniuriis, greniciis, limitibus et occasione ipsorum inter ipsos hincinde quomodolibet exortis et suscitatis, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum ac Hungarie, Dalmacie, Croacie regem etc., arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter et per partes suprascriptas, comuniter et divisim, de et super premissis et quolibet. premissorum exequendis, discuciendis, discernendis, arbitrandis, sopiendis, ordinandis, componendis, pronuncciandis et fine debito terminandis electum, deputatum et nominatum ac concorditer assumptum per ipsas partes et quamlibet[2] ipsarum, per expressum iuxta vim et formam compromissi et potestatis dicto domino Romanorum regi etc. tradite et nobis per ipsum dominum regem subdelegate et comisse electus, deputatus, assumptus et nominatus, amiciciam paratam universisque et singulis, quorum interest et quos infrascriptum tangit negocium, ad quos presentes nostre citacionis litere pervenerint. Noveritis, nos virtute comissionis prefati domini Sigismundi regis et arbitri facte, de qua in aliis nostris literis fecimus plenam fidem, in causis motis inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia Polonie regem etc., ex una, et vos dominum Henricum magistrum et Ordinem vestrum parte ex altera, super nonnullis greniciis, limitibus, castris, villlis, locis et districtibus processisse et ad nonnullos actus, et quousque nunc temporis restat, congnoscere de limitibus, finibus, terminis, greniciis, locis super eis, que dicuntur circa castrum et districtum in Nakel; et quia procuratores

---

[1] Kod. ma mylnie XXII, gdyż piątek przypada w tym roku i miesiącu na 28go. — [2] Obca poprawka z quolibet.

prefati domini Wladislai regis allegant coram nobis, quod vos domine magister et vobis adherentes minas inponitis et machinamini executoribus, notariis publicis et nuncciis partis regis prelibati nocere in vitis et personis et quod ad vos non pateat tutus accessus, petuntque citacionem per edictum in locis vicinis patrie vestre contra vos et Ordinem vestrum sibi per nos concedi, et quia iusta petentibus non est denegandus assensus et merito metum passis, qui cadit in constantes, de securitate est providendum: unde urgente nos iusticia peticionibus prefati procuratoris inclinati, sibi citacionem per publicum edictum in dictis locis et per hostia ecclesiarum copiis eius affigendam | ad instar albi pretoris[1], quod verisimiliter ex fama ad vos et ad noticiam vestri de eadem possit pervenire, et quatenus de eadem nullam pretendere ignoranciam debeatis, concessimus, vosque et Ordinem vestrum et quoslibet alios, qui sua putarint interesse, citamus per presentes, ut tercia feria post nunc instantem dominicam Misericordia Domini, que erit dies nona mensis Maii, compareatis[2] et compareant coram nobis in Nakel hora Terciarum ad videndum super premissis articulos produci et recipi testes, et tandem nostram voluntatem super eisdem pronuncciari. Et de publicacione citacionis presentis et ipsius copiarum affixione in modum execucionis, volumus fieri fidem per publica instrumenta, et in huius rei evidenciam pleniorem, eandem per notarium publicum infrascriptum scribi et publicari ac sigilli nostri appensione fecimus communiri. Data et acta sunt hec anno a Nativitate Domini millesimo CCCC° XIII°, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini nostri Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno tercio, die Veneris XXVIII[3] mensis Aprilis, hora Vesperarum vel quasi, in civitate Iuweniwladislavia Wladislaviensis diocesis, in domo Nicolai civis ibidem et diocesis eiusdem, quibus supra, presentibus discreto et nobilibus viris, dominis Petro alias Wladimiro de Sychlino clerico Gneznensis diocesis notario publico, Nicolao Clementis de Bale, Andrea Nicolai de Strachocicze laycis Gneznensis dyocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus Urbani de Michow clericus Cracoviensis dyocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia predicti citacioni decreti aliisque omnibus premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque taliter fieri vidi et audivi, sed me prepedito aliis arduis negociis per alium fidelem scribi feci, me quoque hic subscribens in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis una cum appensione sigilli dicti domini Benedicti consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Hanc citacionem misit iudex per nunccium Nicolaum nomine, notarium de Lubatow, clericum Gneznensis diocesis, qui reversus per suum iuramentum retulit, quod eam ad noticiam magistri et Ordinis deduxisset. Adveniente autem quarta feria, que erat dies tercia mensis Maii, expectatis partibus octo diebus precedentibus et predicta feria quarta usque ad horam Vesperarum vel quasi, parte regis et ducis presentibus et comparentibus, parte vero magistri et Ordinis absente, subarbiter pronuncciavit tali modo ut sequitur:

---

[1] Album praetoris, wywieszona biała tablica, służąca do zapisywania edyktów pretora. — [2] Obca poprawka z comparetis. — [3] Kod. ma mylnie XXVII.

Nos Benedictus de Macra etc. serenissimi principis et domini, domini Sigismundi regis Romanorum semper augusti ac Hungarie etc., arbitratoris etc., damus pro memoria, quod nos requisiti ex parte dominorum regis Polonie et ducis Lithwanie, item magistri et Ordinis, ut sentenciam super castro Veluna per regem Romanorum prefatum latam ut arbitrum, tamquam executor execucioni debite demandaremus; nos autem respicientes sentenciam regis Romanorum, invenimus talem de verbo ad verbum:

Item pronuncciamus etc, quod si castra per dominum ducem Witholdum noviter erecta fuerint infra limites patrimonii dominorum regis et ducis predictorum, quod super illis magister et Ordo nullam molestiam eis inferant; si vero infra limites magistri et Ordinis predictorum, excepta terra Samagitharum, domini rex et dux prefati illa debeant magistro libere et sine inpedimento relaxare sub pena ut supra. Sin vero in terra Samagitarum predicta castra nostri comissarii per nos deputandi hedificata invenerint, nostre deliberacioni reservamus, an predicti domini rex et Witholdus illa castra in terra Samagitarum potuerint edificare, an non[1].

Respectaque sentencia predicta ambas partes prope locum predicti castri, locum scilicet propinquiorem[2] habitu ad diem ex comuni parcium consensu ordinatum citavimus[3] peremptorie, iniungentes partibus, quatenus quelibet parcium produceret omne ius, quod haberet super loco predicti castri aut predicto castro. Partibus autem comparentibus pars magistri et Ordinis proposuit, quod locus predicti castri esset terra dominorum de Prussia, et illud nisa[4] est probare[5] per testes per partem adversam admissos, quorum testium deposiciones scripte sunt per notarios am-
Pag. 209. barum | parcium coram assessoribus ambarum parcium nobisque et nostro notario assidentibus[6]. Item nisa fuit[7] probare per tredecim literas, quarum quinque fuerunt imperiales, tres regales et quatuor papales et una parcium. Pars vero regis et ducis proposuit, quod castrum Veluna ac fundus ipsius essent in terra Samagitarum in patrimonio ipsorum, ad quod probandum produxerunt testes proprios et eciam Ordinis, si et in quantum pro ipsis facerent, similiter et instrumenta partis adverse, si et in quantum eis prodesssent; et ante omnia predicti dominus rex et dux nobis requirentibus, testibus et publico notario presentibus iurarunt, quod predictum castrum est edificatum in terra Samagitarum in patrimonio ipsorum. Quibus auditis, testibus citatis utriusque partis, iuratis et examinatis, instrumentis copiatis partibus traditis, condicionibus auditis aliisque protestacionibus filiarum ducis ac procerum terre Samagitarum invenimus tali modo: quod castrum Veluna est edificatum super solo[8], terra seu fundo Samagitarum, que terra Samagitarum eciam ante centum et sexaginta annos fuit patrimonium dominorum regis et ducis et progenitorum ipsorum de Lithwania: nec contrarium potuerunt probare magister et Ordo per testes et instrumenta predicta usque modo. Unde partibus predictis vocatis ad hodiernum diem, parte ut video Cruciferorum absente, quorum absenciam suppleat Dei presencia, parte vero regis presente, interloquendo dico et pronunccio: quod predictum castrum Weluna est edificatum in terra Samagitharum, que terra Sama-

---

[1] Zob. str. 68, ustęp 2gi. — [2] iorem w propinquiorem obca poprawka. — [3] imus w citavimus tak samo. — [4] nisa tak samo. — [5] probare obca poprawka z probate. — [6] Pierwsze i w assidentibus tak samo. — [7] nisa fuit tak samo. — [8] Tak samo z sola.

gitarum fuit patrimonium dominorum de Lithwania eciam ante centum sexaginta annos, quare dubietas nobis orta est, ideoque ad regem remisimus in hec verba:

Serenissime princeps, sciat vestra maiestas, quod cum mandata vestra circa castrum Veluna exequi vellemus, invenimus, quod castrum Veluna edificatum est per dominos parentem et progenitorem regis et ducis in terra Samagitharum, invenimusque, quod terra Samagitharum fuit patrimonium principum de Lithwania eciam a centum sexaginta VIII°. annis, sicut ex litera regis Mindovis manifeste apparet, item ex litera Lodvici augusti; in quorum omnium subsidium, iuramentum regis et ducis super eodem nobis fuit prestitum; unde execucionem predicte sentencie vestre facere non potueramus[1], nam si dixissemus quod est patrimonium regis et ducis, obiectum nobis fuisset, quod est (in) terra Samagitharum et intra granicies per regem et ducem Ordini datas, quas reprobarunt[2] procuratores filiarum regis et ducis ac procerum terre Samagitharum, et econtra. Item invenimus ex deposicione testium, quod castrum Memel est edificatum in terra Samagitarum, et interloquendo pronuncciamus[3], quod castrum Memel est edificatum in terra Samagitharum. Datum ut supra.

Item eadem hora requisivit procurator domini regis et ducis iudicem, quatenus dignaretur sibi dare testimoniales literas super reprobacione privilegiorum per magistrum productorum, que reprobacio facta fuit in Slothoria. Et iudex decrevit et mandavit notario dare et comisit, ut daret predictas literas sub manu publica et sigillo suo consignaret.

Item requisivit predictus procurator iudicem, ut daret sibi testimoniales literas, quia rex et dux paruissent sentenciis de captivis in[4] generali et de captivis de Thamow et Nerwirkethen[5] in[6] speciali; et mandavit iudex notario, ut daret et sigillo suo communiret.

Item procurator filie ducis, item procerum terre Samagitharum, item consanguineorum regis et ducis peciit literas testimoniales super prohibicione contractuum super terra Samagitharum ac granicierum ipsius, ac literis perpetuacionis predicte terre ipsis Cruciferis, ac contradiccione predictorum contractuum et literis.

Item eadem hora procurator dominorum regis et ducis protestatus est, quod in quantum interlocutoria predicta facit pro parte sua, wlt eidem stare, et in quantum facit contra partem suam, wlt deliberare. Dominus vero iudex respondit, quod iudicia dantur in invitum.

Item eadem hora dominus Mathias de Labisszino palatinus Brestensis et ca- Pag. 210.
pitaneus Wladislaviensis proposuit, quod rex et dux per quosdam contractus, scilicet assignacionis granicierum et donacionum terre Samagitharum ipsi Ordini post mortem regis et ducis, vellent facere preiudicium futuro regi, specialiter filie regis Wladislai nomine Hedwigis, inpuberi, unde rogavit iudicem, quatenus predicte filie dignaretur dare tutorem, qui predictam in suis iuribus servaret illesam. Iudex autem decrevit dandum esse tutorem, quia peticio iusta fuit; unde dedit magistrum Nicolaum Wisslicam, iuravitque predictus magister Nicolaus in manus iudicis, quod ipsam in iuribus suis servaret et circa ipsam fideliter officium tutoris exerceret.

---

[1] Obca poprawka z potuerimus. — [2] re obcy dodatek. — [3] us w pronuncciamus obca poprawka. — [4] in obcy dodatek. — [5] Nerwirke w Nerwirkethem obca poprawka. — [6] in obcy dodatek.

Item protestatus est dominus Mathias palatinus predictus, quod proposicionem predictam non facit pro parte domine Hedwigis iuvenis regine animo contraveniendi concordie Thoruniensi, in quantum est confirmata per regem Romanorum et Hungarie, et ipsius sentencie, sed quod facit salva sentencia et particulis eiusdem. Eodem modo protestatus est procurator filie ducis Zophie, item procerum et maiorum terre Samagitharum et consangwineorum.

Deinde prefatus magister Nicolaus Visliczka tutor prelibate domine Hedwigis iuvenis regine, filie regis, tamquam legittime heredis regni Polonie et terrarum Lithwanie et Samagitharum protestatus est, quod de quadruplicibus donacionibus, renuncciacionibus finium, terminorum terrarum terre Samagitharum, factis inter dominos Wladislaum regem et Allexandrum alias Witholdum ducem necnon Russie etc. et Carssovie, ex una, et magistrum ac Ordinem Cruciferorum de Prussia, parte ex altera, nunquam ad eiusdem domine Hedwigis noticiam ac procerum, primatuum, magnatuum[1], heredum locorum terre Samagitharum ac aliorum locorum et terrarum ad quamvis noticiam pervenit, nisi pro tempore presenti etc. Et quia ipsa domina Hedwigis et magnates, primates, heredes et gentes terre predicte senciunt concordias predictas renuncciacionis finium, terminorum, limitum in preiudicium successionis prefate factas[2] et ledi iura eiusdem domine Hedwigis, unde petunt locum dari ad defendendum iura successionis sue, que in posterum sequentur, et ad cotradicendum literis, inscripcionibus, renuncciacionibus, concessionibus, approbacionibus regis et ducis, quecunque ut dicitur facte[3] sunt per eosdem sic, admitti. Et tunc prefatus dominus Benedictus comissarius predicto tutori locum dedit defendendi iura domine Hedwigis predicte et ipsum admisit ad defendendum eadem, super quibus mandavit fieri publicum instrumentum, testibus predicto Iacobo, nobilibus predictis Swanthoslao, Michaele de Bydlow.

Contradiccio autem tutoris sequitur in hec verba:

Excipit tutor Nicolaus Wisliczka datus domine Hedwigi nate Wladislai regis Polonie contra literas regis et ducis Witholdi; et primo: quia ad renuncciacionem Witholdi non fuerunt vocati nobiles terrigene, quorum interest, terre Samagitharum, et ipsorum assensus non accessit; item litera regis approbacionis predicte renuncciacionis non tenet, quia terram Samagitarum sicut et alias teras rex incorporavit regno Polonie et corone eiusdem et iuravit illibata tenere, contra quod iuramentum non poterat alienare terram predictam a corona; item quia in literis predictis non ponitur silencium nec aliqua abdicacio dicte terre successoribus et Hedwigi predicte, item quia litere predicte non poterant transire in preiudicium iuris successionis Hedwigis antedicte et terrigenarum predictorum: petit igitur excepciones presentes admitti et literas predictas repelli, et dicte Hedwigi ius successionis reservandum fore et reservari viis iuris et remediis oportunis. Insuper, quia magister et Ordo promiserunt se literis eorum perpetuo asistere regi et duci predictis et eorum successoribus cum omni potestate contra adversarios eorum et nunquam se ipsis opponere exercitibus eorum, et hoc promissum non tenuerunt, sed fidem fregerunt opponentes se eisdem, ergo eciam non debent eis litere predicte servari per dominam Hedwigim predictam.

---

[1] agnatuum w magnatuum obca poprawka na miejscu skrobanem. — [2] s w factas obcy dodatek. — [3] e w facte obca poprawka.

Secuntur instrumenta iuramentorum regis Polonie domini Wladislai coram Be- Pag. 211.
nedicto de Macra, eciam facta super eo, quod castrum Veluna est edificatum in terra Samagitarum et quod locus edificacionis predicte sit patrimonium regis et ducis Witholdi; deinde ponetur instrumentum similis iuramenti domini ducis Witholdi.

Iuramentum domini Wladislai alias regis Polonie. Instrumentum domini regis sub forma:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo CCCC. tercio decimo, Indicione sexta, die Martis decima mensis Ianuarii, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis Dei providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, in loco venacionum illustrissimi principis et domini, domini Allexandri alias Withold Magni ducis Lithwanie, in curia dicti domini pincipis dicta Nowidwor[1] Wilnensis diocesis, in mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum[2] ad hoc vocatorum et rogatorum presencia constitutus personaliter egregius dominus Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus, executor et comissarius ac subarbiter inter serenissimos principes, dominos et dominos Wladislaum regem Polonie et dominum Allexandrum Magnum ducem Lithwanie eorumque subditos et coadherentes, parte ab una, et religiosum virum dominum Henricum de Plawen magistrum Cruciferorum de Prussia eiusque Ordinem, subditos ac coadherentes, parte ex altera, per excellentissimum principem, dominum et dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem, qui in hac causa per ipsum specialiter fuit deputatus[3], prefatum dominum regem sub fide et consciencia suis requisivit, utrum castrum Veluna nuper de anno Domini millesimo CCCCXII per dictum dominum Allexandrum intra metas et grenicies terre Samagitharum foret et esset erectum et constructum. Qui quidem prefatus dominus Wladislaus rex ad requisicionem dicti domini subarbitratoris publice et manifeste sub fide et consciencia suis recongnovit et confessus est, quod dictum castrum Veluna non in aliis, preterquam intra metas et grenicies terre Samagitarum foret et est edificatum et erectum. Super qua confessione et recongnicione, prefatus dominus Benedictus tamquam subarbiter peciit sibi a me notario infrascripto confici hoc presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, hora, pontificatu, quibus supra, presentibus illustri principe[4] domino[5] Conrado dicto de Kanthner duce Oleschnicensi[6] ac venerabilibus et nobilibus viris, dominis Donyn[7] prepositi (sic) sancti Floriani ante Cracoviam et regni Polonie vicecancellario, Nicolao Cebulka canonico Sandomiriensi, Nicolao de Sepno protonotario curie prefati domini iudicis, Petro de Meczwecz marsalco et Mansikone de Dambrowa pincerna domini regis prefati, testibus ad premissa vocatis et rogatis.

Subscripcio notarii erat talis:

Et ego Nicolaus olim Iohannis de Miclusszowicze, clericus Cracoviensis diocesis, quia predicte requisicioni prefati domini Benedicti precongnicionique et confessioni prefati domini regis una cum prefatis testibus presens interfui eaque omnia et sin-

---

[1] Nowydwór pod Grodnem. — [2] Przed subscriptorum stoi przekreślone quo. — [3] Obca poprawka z deputatum. — [4] Tak samo z principi. — [5] T. s. z domini. — [6] Kodeks miał pierwotnie ducis Olesliensis, co obca ręka poprawiła na duce. — [7] Kod. ma domini; zob. poniżéj str. 307.

gula sic fieri vidi et audivi, sed aliis occupatus negociis, per alium notarium feci scribi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum.

Iuramentum ducis Witholdi alias Lithwanie.

Pag. 212. In nomine Domini amen. Sub anno Domini M°. CCCCXII, Indicione quinta, die Saturni XXIIII mensis Decembris, hora Terciarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris, domini et domini Iohannis digna Dei providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, in castro Troki Wilnensis diocesis, in mei notarii publici et testium infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presencia constitutus personaliter egregius dominus Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus, executor et comissarius ac subarbiter inter serenissimos principes, dominos et dominos Wladislaum regem Polonie et Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie eorumque subditos et coadherentes, parte ab una, et religiosum virum dominum Henricum de Plawen magistrum Cruciferorum de Prussia eiusque Ordinis subditos et coadherentes, parte ex altera, per excellentissimum principem, dominum et dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem specialiter deputatus, prefatum dominum Allexandrum ducem sub fide et consciencia suis requisivit, utrum castrum Veluna nuper de anno Domini M°. CCCCXII per ipsum intra metas et grenicies terre Samagitarum foret[1] et esset erectum et constructum. Qui quidem prefatus dominus Allexander dux ad requisicionem dicti domini subarbitratoris publice et manifeste sub fide et consciencia suis recongnovit et confessus est, quod dictum castrum Veluna non in aliis, quam infra metas et grenicies terre Samagitharum foret et esset edificatum et erectum. Super qua confessione et recongnicione, prefatus dominus Benedictus tamquam subarbiter peciit[2] sibi a me notario publico infrascripto confici hoc presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, hora, pontificatu[3] et loco, quibus supra, presentibus wenerabilibus, magnificis et nobilibus viris, dominis Donyn[4] preposito sancti Floriani ante Cracoviam et regni Polonie vicecancellario, Nicolao Cebulka ecclesie Sandomiriensis canonico, Monivido woyewoda Wylnensi, Pudrimo marsalco tunc curie domini principis et Nicolao de Sepno protonotario curie prefati domini principis, testibus ad premissa pariter vocatis et rogatis.

Subscripcio erat talis:

Et ego Nicolaus Iohannis olim de Miclusszowicze, clericus Cracoviensis diocesis, quia predicte requisicioni prefati domini Benedicti, precongnicioni et confessioni prefati (*Codex hic habet vacuum pro pluribus lineis.*)

Die Iovis quarta mensis Maii. Tenor autem citacionis sequitur in hec verba. Fuit autem decreta predicta citacio in Gnewcow die Iovis predicta.

Magnifico principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz, iudex delegatus sive comissarius ac subarbitrator, examinator testium et auditor inter serenissimos

---

[1] Obca poprawka z fore. — [2] Kodeks ma fecit. — [3] Obca poprawka z pontificatus. — [4] onyn w Donyn obca poprawka na skrobanem miejscu.

principes et dominos, dominos Dei gracia Wladislaum regem Polonie etc. ac Allexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie ac prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos ac omnes coadiutores dicto domino regi Polonie, ex una, et vos wenerabilem virum fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutunicorum magistrum generalem et vestrum Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes vobis, partibus ex altera super omnibus displicenciis, controversiis, dampnis, iniuriis, greniciis, limitibus et occasione ipsorum inter ipsos hincinde quomodolibet exortis et suscitatis per | serenissimum principem et Pag. 213.
dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum et Hungarie, Dalmacie, Croacie regem etc., arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter et per partes supra nominatas[1] comuniter de et super premissis et quolibet premissorum exequendis, discuciendis, discernendis, arbitrandis, sopiendis, ordinandis, componendis, pronuncciandis, sentenciandis et fine debito terminandis electum, deputatum et nominatum ac concorditer assumptum per ipsas partes et quamlibet[2] ipsarum[3] per expressum, iuxta vim et formam compromissi et potestatis dicto domino Romanorum regi etc. tradite et nobis per ipsum dominum regem subdelegate[4] et comisse electus, deputatus, assumptus et nominatus, universisque et singulis quorum interest et quos infrascriptum tangit negocium, ad quos presentes nostre citacionis litere pervenerint, amiciciam paratam. Noveritis, nos virtute comissionis prefati domini Sigismundi regis et arbitri facte, de qua in aliis nostris literis fecimus plenam fidem, in causa mota inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia Polonie regem etc., ex una, et vos dominum Henricum magistrum et Ordinem vestrum, parte ex altera super nonnullis greniciis, limitibus, castris, villis, locis et districtibus, processisse ad[5] nonnullos actus, et quousque nunc temporis restat, congnoscere de limitibus, finibus, terminis, greniciis, locis super eis qui dicuntur de terra Culmensi, ipsiusque territoriis, districtibus, castris, municionibus, civitatibus, villis ac circa castrum et districtum Nakel; et quia procuratores prefati domini Wladislai regis allegant coram nobis, quod vos domine magister et vobis adherentes minas inponitis et machinamini executoribus, notariis publicis et nuncciis partis regis prelibati nocere in vita et personis, et quod ad vos non pateat tutus accessus, petuntque citacionem per edictum in locis vicinis patrie vestre contra vos et Ordinem vestrum sibi per nos concedi, et (quia) iusta petentibus non est denegandus assensus, et merito metum passis, qui cadit in constantes, de securitate est providendum: unde urgente nos iusticia peticionibus procuratorum inclinati, eis citacionem per publicum[6] edictum[7], in predictis locis et per hostia ecclesiarum copias[8] eius affigendas[9] ad instar albi pretoris, quod verisimiliter ex fama ad vos et ad noticiam vestri de eadem possit pervenire, et quatenus de eadem nullam pretendere ignoranciam debeatis, concessimus, vosque et Ordinem vestrum et quoslibet alios, qui sua putaveruit interesse, citamus per presentes: ut feria tercia post nunc instantem dominicam Misericordia Domini, que erit dies IX mensis Maii, compareatis et compareant coram nobis in Nakel hora Terciarum. Eciam in causa ducis

---

[1] Kodeks ma arbitrand. — [2] Kod. ma quomodolibet. — [3] Kod. ma ipsorum. — [4] Kod. ma subdelegatum. — [5] ad obca poprawka na skrobanem miejscu. — [6] um w publicum obca poprawka. — [7] u w edictum tak samo. — [8] Kod. ma copiis. — [9] Kod. ma affigendis.

Stolpensis, mota super greniciis et iurisdicionibus, limitibus, finibus, terminis, gadibus, iniuriis, citamus vos similibus modis et edictis ad comparendum coram nobis in Newsthethyn in eodem ducatu Stolpensi secunda feria post dominicam Iubilate, que erit dies XV mensis Maii, ad videndum grenicies, quas ostendet dux Stolpensis et quascunque; item ad demonstrandum vestras granicies, si aliquas habere pretenditis, item ad audiendum querelas predicti ducis contra vos et ad proponendum vestras si quas habetis contra eundem, item ad audiendum et proponendum quecunque obmissa fuissent per vestram vel per aliam, scilicet regis Polonie partem, ab inicio cause coram nobis tractate et tractande usque ad predictum locum et diem, item ad audiendum pronuncciari per nos intencionem regis Romanorum de negociis, que inter vos et ducem Stolpensem vertuntur, et generaliter ad audiendum finaliter intencionem regis Romanorum per nos pronunciandam secundum tramitem potestatis nobis date, quid inter partem vestram et partem regis Polonie et ducis Stolpensis predicti a die predicta inantea[1] servandum sit et tenendum, et ad supplendum si que per vos obmissa fuissent, et compareatis cum assessoribus et notariis vestris. Et erit secunda feria, ut dictum est, prima dies iudicii nostri ibidem in Newsthethyn[2], et continuabitur tot diebus, quot erunt neccessarie[3] ad tractanda negocia predictorum; et hanc citacionem volumus esse peremptoriam cum omnibus suis punctis, particulis et clausulis; et ad videndum super premissis articulos produci et recipi testes, et tandem nostram voluntatem super eisdem pronuncciari. Et de publicacione citacionis presentis et ipsius copiarum affixione in modum execucionis, volumus fieri fidem per publica instrumenta, et in huius rei evidenciam pleniorem, eandem per notarium publicum infrascriptum scribi et publicari ac sigilli nostri appensione fecimus communiri. Data et acta sunt hec anno a Nativitate Domini millesimo CCCC. tredecimo, Indicione sexta, pontificatus nostri sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis Pape XXIII divina providencia anno ipsius tercio, die Iovis quarta mensis Maii, hora vel quasi Primarum, in domo Andree
Pag. 214. pistoris, civis Gnewcoviensis |, in Gnewcowo Wladislaviensis diocesis.

Item anno eodem, Indicione eadem, pontificatus sanctissimi Pape prefati Iohannis XXIII anno ipsius eodem, in die eadem videlicet Iovis quarta mensis Maii, hora eadem Primarum in Gnewcow in domo predicti civis eiusdem diocesis, Benedictus de Macra ut supra, pro parte Wladislai regis Polonie et procuratorum petencium ut supra, venerabilem virum dominum Henricum de Plawen etc. magistrum generalem et Ordinem in Prussia citare decrevit subiungens in hunc modum:

Oretenus specialissime citamus vos magistrum et Ordinem predictos ad Newstethyn predictum ad diem Lune, que erit ut dictum est XV mensis Maii, prefatam cum quatuor diebus sequentibus ad audiendum execucionem sentencie generalis, quam pronuncciabimus de graniciebus in generali et decreti, (de) quibus supra, presentibus discretis et nobilibus viris, dominis Petro Urbani de Michowo clerico Cracoviensis diocesis et notario publico, ac Ladislao de Erdesaln, Petrassio de Osslau laycis Colocensis et Nitriensis diocesis, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Petrus alias Wladimirus Petri de Szychlino clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius etc., quia predictis peticioni, citacioni eius-

---

[1] antea w inantea obca poprawka. — [2] thyn w Newsthethyn tak samo. — [3] r(ie) w neccessar(ie) tak samo.

que decreto aliisque supradictis una cum prenominatis testibus presens interfui dum sic agerentur et fierent, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, scripsi et publicavi et in hanc publicam formam redegi, ideoque signo et nomine meis solitis manu propria consignavi una cum appensione sigilli dicti domini Benedicti, rogatus et requisitus in fidem omnium et singulorum premissorum.

Nunccius autem, qui fuit missus pro execucione huius citacionis, reversus retulit per iuramentum, quod predictam citacionem fuisset legittime executus. Procurator autem regis et ducis promisit, quod de tali execucione coram rege Romanorum vel eius substituto tempore suo vellet producere publicum instrumentum; et postea produxit, et copia ipsius est scripta in sequenti folio.

Sentenciam literarum, quas dedit Benedictus in Gnewcow regi Polonie et duci Witholdo, vide inmediate[1] infra.

Sentencia prime est pronuncciacio facta in Gnewcow die inmediate precedenti, scilicet quarta feria, videlicet interlocutoria pronuncciacio duplex; prima, quod castrum Veluna est edificatum in terra Samagitarum, que terra Samagitharum eciam ante C. sexaginta VIII°. annos fuit patrimonium Wladislai regis Polonie et Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie; secunda interlocutoria est inventum, quod[2] castrum Memel est edificatum in terra Samagitharum, ex deposicione testium inductorum in Cowno.

Sentencia secunde litere est, quod rex et dux predicti paruerunt sentenciis et execucionibus de captivis in generali et de captivis de Thamow in speciali etc.

Sentencia tercie litere, quod procuratores filiarum regis et ducis predictorum ac procuratores comunitatis terre Samagitarum reprobaverunt literas grenicierum inter Prussiam et Livoniam, ex una, inter Lithwaniam et Russiam, ex alia, datas per ducem Witholdum et confirmatas per regem Wladislaum etc. aliaque privilegia papalia, imperialia et regalia, que fuerunt numero XII, producta per procuratorem scilicet in Cowno Ordinis et magistri.

Sentencia quarte litere erat testimonialis, quod rex et dux exhibuerunt procuratori Ordinis literas super terra Samagitharum secundum tenorem sentencie regalis.

Acta in Nakel.

Die Martis nona mensis Maii iudice cum assessoribus et notario pro tribunali Pag. 215.
residente, partibus expectatis usque ad horam Vesperorum vel quasi, parte regis presente et instanter petente, quatenus, sicut citacio continebat, procederetur in iudicio; et accusabat contumaciam partis Cruciferorum contumaciter se absentantis et obtulit procurator regis quandam cartham continentem grenicies regni Polonie circa illam partem, que vocatur Naklensis, alias Crayna. Item prorogavit dominus
Mai. 11. iudex predictum terminum continuando usque ad feriam quintam inclusive etc.

Tenor autem articulorum sequitur in hec verba:

Coram vobis domino Benedicto de Macra etc. procurator domini regis etc.

In primis ponit et probare intendit, quod inter districtum Naklensem, qui est regni Polonie, et terram Pomeranie gades, limites, fines et granicies, termini pro-

---

[1] inme w inmediate obca poprawka. — [2] Słowa od quod aż do edificatum obcą ręką na brzegu dopisane.

cedunt incipiendo a fluvio dicto wlgariter Drbra, ubi fluvius dictus Camona[1] influit in Drbram circa navigium dictum Sambrzenicza[2], cuius navigii eciam media pars est pertinens ad districtum Nakliensem regni; ascendendo sursum flumen Camona predictum, qui est limes comunis et qui mediat districtum Nakliensem dicti regni Polonie a terra Pomeranie et districtu Thuchola, circa quod flumen sunt ville regni Polonie dicti districtus Nakliensis ex una et terre Pomeranie parte ex altera. Inter quas villas super fluvio eodem Camona sunt tria molendina, primum videlicet inter villas Pruscze[3] et Gosticzino[4], secundum inter Clima[5] (sic) et Carczew[6] villas, tercium inter Zalessze[7] et Pamentowo[8] villas sic dictas cum suis piscinis arte factis, de quibus molendinis proventuum, fructuum et utilitatum medietas pertinet et spectat ac pertinere debet ad predictum districtum Naklensem et dominum regem prelibatum.

Item ponit et probare intendit, quod in districtu Nakliensi predicto ulterius ascendendo fluvium Camona, gades seu limites, termini et fines terrarum predictarum Naklensis et Pomeranie procedunt continue per dictum flumen Camona comunem limitem et publicum, usque in villam Bichcowo[9] (sic) dictam, et ex opposito ville Bichcowo est villa in parte terre Pomeranie Orzel[10], et ultra dictas villas, videlicet Vichcowo (sic) et Orzel, fluvium Camona comunem limitem ascendendo per medium miliarium, vel quasi, et ibi dimisso flumine Camona in manu dextra, ascendendo ad sinistram per terram siccam et ultra procedendo per eandem siccam inter fines villarum Grunowo[11] in parte Naklensi et Bucholcz[12] in parte Pomeranie, limes terrarum predictarum continuatur; et deinde a Grimow (sic) eundo eodem limite est silva in parte Naklensi dicta Babsk[13] wlgariter approbata (!) et villa dicta Mosczino[14] in parte Pomeranie, inter quam silvam et villam Mosczino protenditur dictus limes usque villam Marieweld[15] ad prope, qui limes est per signa patencia que wlgariter copcze dicuntur est (sic) designatus, que silva est in districtu Naklensi regni Polonie ex toto. Et eadem villa Grimow (sic) et silva Babsk cum suis districtibus, sicut longe lateque sunt distincti, ab antiquo spectarunt et pertinuerunt, spectant et pertinent ad districtum Naklensem Polonie regni, tamen magister et Ordo predicti villam predictam Grimow (sic) et silvam Babsk occuparunt et occupant de presenti villam Marieweld. In longitudine vadit constituens limitem Smug, alias defluxus aque de silva Babsk tempore autumpni circa sepes et protenditur usque ad lacum Zucowo[16], cuius lacus medietas ad districtum Naklensem predictum regni Polonie pertinet et alia medietas ad terram Pomeranie. De lacu vero dicto Zucowo defluit fluvius dictus Dobrznicza[17] qui facit metas inter predictum districtum Naklensem regni Polonie et terram Pomeranie usque ad flumen dictum Gwda[18], et in flumine Dobrznicza est molendinum et piscina per artificium facta et pali sunt infixi in parte nostra predicti fluminis inter Fredland terre Pomeranie et Debrzno[19] villam districtus Naklensis regni Polonie, cuius molendini proventuum medietas per-

---

[1] rz. Kamionka, p. p. Brdy. — [2] Dziś Sommersin p. Tucholą. — [3] Brzuszcz p. Sępolnem. — [4] Gostyczyn p. Kamieniem. — [5] Kłonia p. Sępolnem. — [6] Karczewo p. Sępolnem. — [7] Zalesie p. Kamieniem. — [8] Pamiętowo p. Kamieniem; Kod. ma per Amantowo. — [9] Witkowo p. Kamieniem. — [10] Orzeł p. Kamieniem, z niemiecka Wordell. — [11] Grunowo p. Kamieniem. — [12] Buchholz p. Kamieniem. — [13] Dziś Babusch. — [14] Dziś Mossin p. Frydlandem. — [15] Marienfelde p. Frydlandem. — [16] Jezioro nad którem leży m. Frydland. — [17] rz. Dobrzynka, l. p. Chudy. — [18] Kodeks tu ma Gveda; rz. Chuda, p. p. Noteci. — [19] Debrzno p. Frydlandem, z niem. Debrin.

cipitur pro parte domini regis et alia medietas pro terra Pomeranie. Et post hoc dictus fluvius Dobrznicza, qui est limes comunis districtus Naklensis et terre Pomeranie, influit lacum dictum Trzemeszno, qui lacus dictus Trzemeszno | est in Pag. 216. eodem fluvio, de quo lacu effluit ulterius dictus fluvius Dobrznicza, qui fluendo continue facit comunem limitem et est limes terrarum Naklensis, Pomeranie et esse debet usque ad flumen dictum Gwda, quem influit; et ibi est finis limitum terrarum.

Item quod census, redditus et proventus et alie utilitates et obvenciones predictarum ville Grimow (sic) et silve Babsk valuerunt, valent et valere consueverunt C. L. marcas Pruthenicalis monethe annuatim et ad dictam summam se extendunt omni anno, et piscatores et piscature sunt in eodem flumine Camona iure proprietatis pertinentes ad districtum Naklensem regni Polonie et in piscinis, et ibi proveniunt certe pensiones de aqua predicta.

Item ponit, quod de premissis omnibus fuit et est publica vox atque fama, et hoc palam, notorium et manifestum.

Salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, alios articulos si necesse fuerit dandi etc.

Deinde predictus procurator peciit nunccium ad citandum testes, et datus est sibi Petrus Urbanides notarius cause, qui reversus dixit se citasse; citatorum autem nomina habentur in attestacionibus.

Eadem die iudex decrevit citacionem, cuius tenor una cum execucionibus suis videbitur infra in actis in Iuweniwladislavia in recessu iudicis ad Hungariam.

Acta in Lobsenicza.

Deinde transiens iudex de Nakel ad terram Stolpensem, die Iovis scilicet XI mensis Maii iudex venit ad Lobsenicza, et eadem die iudex decrevit ibi citacionem, cuius tenor una cum execucione sua habentur infra in Iuveniwladislavia.

Tenor execucionis citacionis in folio precedenti sequitur in hec verba et est talis:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo CCCCXIII, Indicione VI, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis digna Dei providencia Pape XXIII anno tercio, XII die mensis Maii, hora Terciarum vel quasi, in domo habitacionis Iohannis thabernatoris et in magna thaberna, quasi diversorio navigancium per navigium fluminis Visla dicti et penes ryppam fluvii eiusdem ante civitatem Thorun Culmensis diocesis, in mei notarii publici subscripti et honestorum virorum, videlicet Nicolai Iohannis de Iaroslavicze Gneznensis, Albrici Gregorii de Warczicze Wladislaviensis diocesium et quamplurium aliorum testium presencia constitutus personaliter discretus vir Iohannes Petri de Brzezno Wladislaviensis diocesis, notarius magnifici viri domini Mathie[1] de Labiszino palatini Brestensis et capitanei[2] Iuweniwladislaviensis, literas citacionis magnifici et egregii viri, domini Benedicti de Macra comissarii serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum et Hungarie regis, arbitri inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum[3] Dei gracia Polonie regem ac illustrissimos principes et dominos Alexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie necnon

---

[1] i w Mathie obca poprawka. — [2] ei w capitanei tak samo. — [3] s w Wladislaum tak samo.

Mazovie et Stolpensem duces et reverendos patres dominos archiepiscopum Gneznensem, Wladislaviensem, Plocensem, Warmiensem episcopos ceterosque alios subditos prelibati domini Wladislai regis et eidem quomodolibet adherentes, ex una, ac venerabilem Henricum magistrum generalem necnon Ordinem Cruciferorum de Prussia, ipsorum subditos et ipsis adherentes quovis modo, parte ex altera, electi deputati, ipsius sigillo vero, prout prima sui facie apparebat, eius literis citacionis in pes-
Pag. 217. sula | pargameni subappenso, seu publicum instrumentum scriptum et publicatum in pargameno de manu Petri Urbani de Michowo Cracoviensis diocesis, publici apostolica auctoritate notarii, exhibuit et publicavit proponendo et referendo coram Iohanne thabernatore predicto, tamquam subdito magistri et Ordinis predictorum, quod magister et Ordo prefati et eorum procuratores citantur per eosdem ad locum in Nakel ad terciam feriam proxime venturam post dominicam Iubilate, et 1413 Mai. 16.
quod idem Iohannes thabernator prefatus magistro, Ordini et comendatori Thoruniensi seu procuratoribus ipsorum insinuaret et intimaret citacionem et terminum eisdem[1]; ipsarumque literarum copiam tradidit Iohanni thabernatori predicto, quatenus eandem ipsis magistro, comendatori et procuratoribus assignaret ut[2] se informarent de fiendis, actis et contentis universis literarum citacionis earundem. Et deinde anno, Indicione, pontificatu, mense, die, hora, quibus supra, in villa Murzinow[3] dictorum magistri et Ordinis Wladislaviensis diocesis, in mei notarii publici infrascripti et testium suprascriptorum presencia prefatus Iohannes notarius domini capitanei Iuweniwladislaviensis suprascriptas literas citacionis in ecclesia parrochiali ville Murzinow antedicte consimili modo ut supra exhibuit et publicavit, et easdem ad hostium ecclesie affixit et pendere fecit patefaciendo et notificando easdem clero et populo constitutis et assistentibus in ecclesia et villa eadem, subditis magistri et Ordinis antedictorum, et eisdem pendentibus per certum tempus ac citra unam horam, data copia ipsarum plebano ecclesie parrochialis predicte in Murzinow ut notificaret, insinuaret et intimaret easdem prefatis magistro et Ordini ac procuratoribus ipsorum, taliter, quod aliquam ignoranciam pretendere et allegare non deberent de eisdem et de termino in ipsis eis prefixo. Super quibus omnibus et singulis, predictus Iohannes notarius prefati domini Mathie pallatini Brestensis peciit sibi fieri a me notario publico subscripto unum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta. Acta sunt anno, Indicione, pontificatu, mense, die, hora, loco et testibus, quibus supra.

Et ego Nicolaus Nicolai de Lubatow clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis literarum citacionis notificacioni, insinuacioni ac ipsarum copiarum exhibicioni, tradicioni, affixioni omnibusque aliis et singulis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis consignavi, manu propria subscribens rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Acta in[4] ducatu Stolpensi in civitate Newsthethin.

Anno Domini millesimo quadringentesimo decimo tercio, feria secunda proxima post dominicam Iubilate, que erat XV mensis Maii, domino Benedicto de Macra etc.

---

[1] is w eisdem obca poprawka. — [2] ut z et tak samo. — [3] Murzynno p. Inowrocławiem. — [4] in obca poprawka.

iudice delegato, comissario etc. regis Romanorum, tamquam arbitro inter ducem Stolpensem, ex una, magistrum et Ordinem de Prussia, partibus ex altera, in Newsthethin constituto citatisque per eundem dominum Benedictum partibus predictis ad diem et locum prefatum, sepedicto Benedicto pro tribunali sedente in domo cuiusdam civisse relicte quondam civis de Newsthethin Hovesten nominati, comparuit procurator ducis Stolpensis offerens procuratorium suum sufficiens, obtulitque articulos infrascriptos adversus magistrum et Ordinem, iuravitque de calumpnia, accusans contumaciam magistri et Ordinis dolose se absentancium, petens dominum (suum) absolvi ab instancia eorum in quantum sunt actores, peciitque ipsos condempnari in expensis, in quantum fuerunt rei, et peciit fieri execuciones, si que contra ipsos de iure fieri possunt.

Item idem procurator dixit[1] citacionem pervenisse ad magistrum et Ordinem, et[2] constitit[3] iudici sicut de illo publicum instrumentum habetur in actis; item iudex interlocutus est, quod magister et Ordo contumaciter se absentarunt.

Item iudex indixit[4] totam diem predictam procuratori predicto peremptorie, si que plura producere vellet contra magistrum et Ordinem, ultra enim illam diem dixit se querelas non recipere. Item iniunxit sibi iudex, quod articulos suos per eum propositos et tota die proponendos infra tres dies continue se sequentes, quarum prima fuit XV. dies mensis Maii, altera vero XVI. mensis eiusdem peremptorie, dicens, quod ulterius nollet audire predictas proposiciones quascunque super articulis predictis. Pag. 218.

Item protestatus est predictus procurator, quod ea que producit, ita bene producit pro serenissimo principe et domino Henrico rege Swecie, Dacie et Norwegie illustrissimo, tamquam pro conherede domini ducis prefati et litis consorte. Et prestitit caucionem procurator prefatus, scilicet dominus Henligus de Welde consiliarius dominorum predictorum, quod dominus rex et aliqui vasalli ipsorum et eis adherentes rata et grata haberent, quecunque per regem Romanorum vel eius vicegerentem diffinirentur, et quatuor notariis sollempniter stipulantibus predictam caucionem legittime spopondit et promisit sub ypoteca omnium bonorum suorum mobilium et inmobilium etc.

Item predictus procurator iuravit de calumpnia in animam propriam et dominorum suorum predictorum, item peciit nunccium ad citandum testes pro probacione productorum; et datus est sibi notarius Iacobus Wornichin publicus imperiali auctoritate, Camenensis diocesis, qui reversus dixit per iuramentum citasse illos, quorum nomina habentur in attestacionibus. Item produxit idem procurator duo instrumenta publica, item copiam unius litere ducis Warcislai de Minen (sic)[5], item produxit secundam copiam litere Swanthobori principis Pomeranie.

Item eadem die partem citacionis, que concernit[6] regem Polonie, distulit iu-
Mai. 22. dex ad secundam feriam proxime sequentem in Iuweniwladislavia, pro quibus specialis et nova citacio est remissa ad magistrum.

Item eadem die procurator domini regis Dacie, Swecie et Norwegie ac ducis Stolpensis peciit[7], quatenus iudex exequeretur sentenciam regis Romanorum de gra-

---

[1] Skrobaniem poprawione z produxit. — [2] et obcy dodatek. — [3] Obca poprawka z constetit. — [4] Tak samo z induxit. — [5] Na str. 429 i 431 dux Slavorum, Cassubie et Pomeranorum. — [6] con obcy dodatek. — [7] peciit obcy dopisek na brzegu.

niciebus generalem, inhibendo eis, ne in continenti intra predictas granicies aliquas novitates magister et Ordo facerent.

Et iudex fecit predictam inhibicionem, videlicet ne magister et Ordo intromitterent se intra nudum usum in civitatibus et castris et opidis infrascriptis, scilicet Darczow[1], Danczik, Pulpelyn, Oliva, Lowenborgh, Putzik, Bisszowe[2], Butow et opidum prope Bissowe, Korono, Konyctze, Slochovie, Hamersten, et sic ultra descendendo usque ad Landegghe[3] ubi fluvius Dobernicze[4] fluit in aliud flumen quod dicitur Cudda[5], et ultra ascendendo per Cuddam ubi flumen Pilawe[6] fluit in Cuddam, cum villis, silvis, aquis, opidis ac omnibus aliis in eadem distinccione contentis, que omnia et singula spectant et pertinent ad ducatum domini ducis Pomeranie, quousque per regem Romanorum aliud determinetur.

Tenor articulorum sequitur in hec verba:

Infrascripte sunt querele illustris principis, domini Boguslai Pomeranie et Stetinensis ducis, Cassubie Slavieque domini et Russie principis[7] in et contra magistrum et Ordinem de Prussia:

In primis ponit, quod antequam Pomeranie terra fuit ad katholicam fidem conversa et post conversionem eius, ipsam terram Pomeranie tenuerunt et rexerunt iure dominii, vel quasi, certi domini et rectores vocati comuniter principes vel duces Pomeranie, et pro talibus habebantur, reputabantur et nominabantur. Item, quod de hiis est publica vox et fama, et ipsa pro vero reputata, habita et tenta sunt a tempore, cuius contrarii nec inicii hominum memoria existit, et adhuc reputantur et pro vero tenentur palam et publice.

Pag. 219. Item beatus Otto, et non Cruciferi, convertit Pomeraniam predictam terram et principes eius, missus per Henricum tunc imperatorem et per Papam[8] illius temporis. Et in isto articulo et precedentibus non sunt testes examinati, sed in sequentibus.

Item, quod dicte terre Pomeranie fines sunt: ab uno latere versus Daciam mare, quod vocatur wlgariter dat solte Haffet. Versus Prussiam, ubi fluvius scilicet Visla fluit in mare, et ultra ascendendo eundem fluvium Visla ubi flumen quod dicitur Bra, ubi situatum est opidum nunccupatum Fforrdan, fluit in flumen Visla, et ultra ascendendo flumen Bra versus castrum Brabortht[9], et ultra ascendendo fluvium ubi oritur idem fluvius Bra. In hiis metis continentur civitates, castra et claustra, videlicet Darczowo, Danthik (sic), Pulpelin, Olyva, Lowenborgh, Putzik, Bissowe, Buthow et opidum prope Bissowe, Korono, Konitcze, Slochowe, Hamersten. Et sic ultra descendendo usque ad Landeggh, ubi flumen Dobernicze fluit in aliud flumen quod dicitur Cudda, et ultra descendendo per Cuddam ubi flumen Pylawe fluit in Cuddam, cum villis, silvis, aquis, opidis ac omnibus aliis in eadem distinccione contentis, que omnia et singula spectant et pertinent ad ducatum domini ducis Pomeranie.

Item, quod beatus Otto episcopus quondam Babenbergensis supra tactus principibus Pomeranie per eum conversis et eorum successoribus divisit terram Pomeranie

---

[1] m. Tczew. — [2] Byszewo p. Koronowem. — [3] m. Landeck. — [4] rz. Dobrzynka l. p. Chudy. — [5] rz. Chuda p. p. Noteci. — [6] rz. Pilawa p. p. Chudy. — [7] ri w principis obca poprawka. — [8] Tak samo apa w Papam. — [9] m. Bydgoszcz.

pretactam, et ipsi ab inicio sue conversionis et cum successoribus eorum usque in hodiernum diem manserunt et manent fideles katholici, ita ut nec propter infidelitatem nec propter relapsum a fide aliquis ipsorum principum debuit aut meruit privari dicta terra Pomeranie dictis finibus et limitibus distincta.

Item, quod dominus Boguslaus dux et patruus suus, serenissimus princeps ac dominus, dominus Henricus regnorum Dacie, Swecie et Norwegie rex, per lineam consanguineitatis directam directe descendentem sunt dictorum ducum et principum Pomeranie heredes et successores iure filiacionis continuo et contiguo continuato seu contiguato, de legittimis matrimoniis et thoris procreati, succedentes eisdem in omnibus iuribus per eos relictis, et vocantur propter hoc duces Pomeranie et pro talibus reputantur et habentur palam, publice et notorie.

Item, quod dictorum dominorum Henrici Dacie etc. regis et Boguslai ducis olim progenitores, una cum Polonie et Mazovie tunc principibus admiserunt ad cohabitandum sibi, in subsidium fidei katholice contra infideles, fratres Ordinis Prussie, et una cum aliis diversarum[1] parcium principibus, nobilibus et gentibus zelo fidei katholice advenientibus, dictos fratres dicti Ordinis tunc existentes pro tempore adiuverunt et promoverunt ad occupandum et subiugandum Prussiam et alias terras tunc infidelium, quia eisdem tunc Ordinis fratribus impossibile fuisset sine huiusmodi adiutorio subiugasse sibi dictas terras; et hec sunt publice (sic) notoria permanencia et de eis est publica vox et fama.

Item, quod huiusmodi admissione et adiutoriis, illius temporis principibus Pomeranie et dictis Henrico regi et Boguslao duci, eorum heredibus, dicti Ordinis magistri et fratres merito tenebantur et tenentur ad iura patronis de iure debita.

Item, quod dicti Ordinis magistri et fratres eius illius temporis, obliti beneficiorum pretactorum ducum Pomeranie, ditati thezauris et possessionibus ac indebita crudeli potencia in suos auctores, dictorum dominorum Henrici regis et Boguslai ducis progenitores, predecessores retroversi, iniuriose catervatim et indebite, violenter aliqua vi aut clam, quedam[2] precario et aliis suis indebitis modis occuparunt et occupant a dicto fluvio Visla incipiendo, usque prope Nyen|stetin cum omnibus in- Pag. 220.
trinsecus contentis.

Item: quod vi, clam vel precario possidetur, non prescribitur umquam; istud est iuris, non probatur testibus nec sequens inmediate.

Item, memorati domini rex Dacie et Boguslaus dux de iure possunt repetere dicta occupata.

Item, patres et frater (sic) dicti domini Boguslai ducis laborarunt et diligenciam fecerunt pro recuperacione premissorum, per Cruciferos predictos occupatorum.

Item, dicti avi et progenitores dictorum dominorum Henrici regis et Boguslai ducis semper fecerunt eis possibilem diligenciam protestacionibus, inpeticionibus et aliis iuris modis pro recuperacione occupatorum eorundem, sed thezauri et potencia ipsorum Cruciferorum inpediverunt eos, quia in eis adhuc hodie superbiunt et confidunt; quorum carencie, dampna, expense et interesse estimantur pro parte dicti domini ducis ad C$^{M.}$ marcas argenti puri et iusti ponderis.

Item Buthowe castrum predicti ducatus cum pertinenciis suis intra limites ducatus eiusdem situm, ipsi Cruciferi vi et alias illicite, indebite et per forciam[3]

---

[1] Obca poprawka z diversorum. — [2] Tak samo z quodam. — [3] Tak samo rciam w forciam.

detinent cum fructibus inde provenientibus a pluribus retroactis annis et restituere iniuste et inique denegant, quod dampnum ad L milia marcarum pretacti argenti estimatur.

Item: quod vi, clam vel precario possidetur, nunquam prescribitur, et tanto graviora sunt crimina, quanto diucius infelices animas detinent[1] alligatas.

Item comendator de Sluchow nomine Ordinis Karcze Kameken advocatum domini ducis prenotati prohibuit colligere mella et utilitates prope Nyestetin infra limites dicti ducatus, et occidit, captivavit et spoliavit homines ducatus in ducatu, que dampna, violencia et iniuria estimantur ad decem milia marcarum argenti pretacti.

Item Baldewinus Stael advocatus Ordinis in Nowa Marchia spoliavit ducatus villas, scilicet Çoldacz[2] et Nemmyrn[3].

Item marsalcus Ordinis prenotati dictus Walrode cum potencia dicti domini ducis terram intravit comburendo, spoliando, devastando, mulieres et virgines violando, et quamplures homines dicti ducatus occidit, que iniurie et spolia estimantur ad L^ta. milia marcarum argenti.

Item super pretactis limitibus et finibus tandem inter dictum dominum ducem ex una, et magistrum de Prussia ex altera tandem compromissum est utrobique et irrevocabiliter in illustrem principem dominum Swanteburium ducem Stetinensem, qui certam pronuncciacionem super hiis limitibus fecit legittimam atque iustam[4]. Quoniam ipsi Cruciferi iniuste et indebite effectum sortiri non permittunt, veritatem et iusticiam abhorrentes et in dicti domini ducis iacturam locupletari ambientes, petitur igitur, quatenus predicta pronuncciacio dicti domini ducis Swanthoburii rata, firma et grata conservetur et ad effectum produci compellatur.

Item procurator, dictus plegher dicti Ordinis, illicitus detentor tenute[5] pretacti districtus Buthowe, cum suis satellitibus Cruciferis violenter armata manu intrantes dictum ducatum, occiderunt Putkummar[6] et Iaroslaum de Czithenissen[7] et omnia que in dicti Iaroslai curia fuerunt in predam abstulerunt, que iniurie[8], spolia, dampna estimantur XX^M. marcarum argenti pretacti.

Pag. 221. Item, infra pacem inter ducem et Ordinem ipsi Cruciferi cum exercitu ante Nygenstetin et circumquaque spoliarunt villas et ecclesias et claustra religiosorum et cremarunt, homines occiderunt et dampnificarunt ad estimacionem III[9] milia marcarum argenti[10].

Item capitaneus seu advocatus de Lewenborgh dicti Ordinis nomine (?) submersit hominem dicti ducatus pro eo, quod ipsum advocatum monuit pro suo precio deservito[11], quam iniuriam estimat dominus dux ad M marcas argenti.

Item, advocatus de Lowenborgh dicti ducatus violenter et iniuriose effregit ecclesiam ville dicti ducatus nomine Budissin[12] et in predam accepit et abstulit

---

[1] Zakończenie obcą ręką poprawione. — [2] Nie odgadnione, może dziś. młyn wodny Kuhlbars p. Pieleborgiem. — [3] Nemmin p. Pieleborgiem; popraw. na str. 64 dopis. 2 i 3. Kodeks tu ma zamiast Nemmyrn, Mar... — [4] Zob. str. 64 ad artic. VIII. — [5] Obca poprawka z tenuti. — [6] Kodeks tu ma Putkinum; zob. str. 64 ad artic. IX. — [7] Ziethen p. Człuchowem, dawne Szczytno, gród kasztelański. — [8] iniurie obca poprawka na skrobanem miejscu. — [9] III obcą ręką na miejscu skrobanem — [10] Zob. str. 64 ad artic. X. — [11] Zob. str. 65 ad artic. XI. — [12] Kod. ma tu Undeqin; porównaj na str. 65 ad artic. XII.

oblaciones[1] fidelium occurrencium et omnia que in ea erant, estimacione mille marc. puri argenti prenominati, et captivavit Woczik familiarem dicti domini ducis et adhuc captum iniuriose detinet.

Item, familiares et vasalli advocati de Nova Marchia antedicti, infra pacem dominorum Romanorum et Hungarie antedicti[2] ac Polonie regum iniuriose terram antedicti domini ducis invaserunt et spoliarunt ultra XXX equos, quam iniuriam dominus dux estimat ad XX marcas argenti.

Item, infra pacem dominorum regum prescriptorum advocatus de Lowenborgh capturam piscium in fluvio Libe[3] nuncupato sitam iniuriose, violenter et temere confregit, quam iniuriam dominus dux estimat ad L marcas argenti puri.

Item, noviter infra pacem regum pretactorum advocatus de Lowenborgh hostiliter iterum et iniuriose ac irreligiose despoliavit dictam ecclesiam in Budissin[4] dicti ducatus omnibus que in ea fuerunt, que iniurie, spolia et dampna estimantur ad III$^{M.}$ marcarum argenti prenominati.

Petit igitur, Cruciferos in dictis summis, salva legittima moderacione, ac ad restitucionem occupatarum supradictarum terrarum, tenutarum, possessionum et hereditatum dicti ducatus et reintegrandum limites et fines eius condempnari, compelli arbitrali sentencia mediante, et alias fieri quod expedit.

Item, licet vestre regie maiestatis celsitudo voluerit in eam compromitti per serenissimum principem dominum Wladislaum Polonie regem suo et omnium adherencium suorum nominibus, quorum unus est dominus Boguslaus dux Pomeranie vestre genitricis frater consanguineus, ipseque dominus rex Polonie compromiserit, interim eciam inter Prussie Cruciferos et ipsos dominum regem Polonie suosque adherentes debuit esse pax et securitas simul et eorum terras tam ex pace per vestram dominacionem indicta, quam ex concordia perpetue pacis, quam ipsi Cruciferi nunquam servare inceperunt, in Thorun concordata[5], per dominum ducem Pomeranie in nullo et nunquam violata, attamen infra terminum dicti compromissi, ipso compromisso pendente, pro quo sciendo et emologando per Cruciferos vestra serenitas edixit dicti Ordinis, vestre serenitatis et edicti contemptores cum suis[6] ministris, complicibus et satellitibus tercia feria in Penthecosthes festo nunc proximo lapso, dicto domino duci et suis terris ex falsissima causa diffidavit, quam tamen diffidacionem eadem feria tercia in festo Pentecostes predicto, recongnoscens dominum ducem suosque fore sine culpa, rescripsit idem Crucifer non esse timendam | nec advertendam, sed nichilominus solitis dolis et crudelitatibus ipsorum Cru- Pag. 222.
ciferorum feria quarta pretacti festi, nobis nomine dicti domini ducis vestre regie maiestatis mandatis parendo eidem vestre serenitati ad prope existentibus, ipse waltmeister cum suis satellitibus in contemptum sancti Spiritus opus maligni spiritus fecerunt, violenter armata manu intravit (sic), opidum Thoruniense (?) ipsius ducis cremarunt incendio cum fortalicio eius ligneo et multis pueris et hominibus aliis promiscui sexus, et multos occiderunt omniaque bona mobilia et res in predam abduxerunt, que omnia et singula estimantur pro parte dicti domini ducis et ipsorum hominum offensorum ad C$^{M.}$ marcarum argenti puri et iusti ponderis, salvis vestre

1412 Mai. 24.

---

[1] Obca poprawka z ablaciones. — [2] Kodeks tu powtarza: infra pacem dominorum. — [3] rz. Leba, przypływ Baltyku. — [4] Kod. tu znów ma Undeqin. — [5] ata w concordata obca poprawka. — [6] Kod. tu powtarza dicti Ordinis.

et dicti domini regis Polonie regiis maiestatibus iniuriis et eorum penis pro contemptu debitis[1].

Petitur ergo ante omnia pro parte dicti domini ducis, in dicta summa dictos[2] magistrum et Cruciferos suos condempnari et ad solvendum compelli, ac Cruciferos dicti Ordinis nomine hic iam actu constitutos tamdiu arestari et detineri, donec de premissis dampnis et iniuriis plene fuerit satisfactum, et alias fieri quod est iustum vel equitati consonum.

Item, quod waltmeister de Slughawo[3] cum suis complicibus nomine Pruthenorum anno Domini millesimo CCCC. XII.° in die Divisionis apostolorum in ducatu dicti domini ducis in villa Galow[4] violenter et spoliatim recepit XXX boves in valore C et X marcarum comuni estimacione. Iul. 15.

Item, idem cum suis tunc violenter recepit et dampnificavit XVIII pecora, videlicet boves et vaccas et XII porcos, et IIII^{or} latera lardi et tria sagimina et suppellectilia domus et alia bona pertinencia Petro Kaskehagene prefecto dicte ville, in valore X et CL marcarum.

Item, tunc recepit cum suis Henrico Kaskehagene XI pecora, scilicet boves et vaccas et sex porcos, et ollas et caldaria et utensilia domus, valencia X et C marcas comuni estimacione.

Item, recepit tunc cum suis Radikino de Galow X pecora, videlicet boves et vaccas et decem porcos, cum suppellectilibus domus, in valore C marcarum.

Item, recepit tunc cum suis spoliatim Ungensen de Galowe VII pecora, boves et vaccas et sex porcos, et suppellectilia domus, comuni estimacione LXXX marcarum.

Item ut prius, recepit Iohanni Trylbekem IIII^{or} pecora, videlicet boves et vaccas et IIII^{or} porcos, cum suppellectilibus, comuni estimacione LX marcarum.

Item ut prius, recepit Iohanni Hovede tres vaccas et sex porcos et suppellectilia, comuni estimacione L marcarum.

Item ut supra, recepit spoliatim Pribe Triweken IIII^{or} peccora, videlicet boves et vaccas et IIII^{or} porcos, cum suppellectilibus et rebus aliis, comuni estimacione L marcarum.

Item ut supra, recepit Mychaeli Woghesethen IIII^{or} pecora boum et vaccarum, II porcos et vestimenta sue uxoris et utensilia domus, comuni estimacione L marcarum.

Item cum suis tunc spoliatim recepit Vensehe Katere tria pecora boum et vaccarum, IIII^{or} porcos et alia domus utensilia, comuni estimacione XL marcarum.

Pag. 223. Item tunc spoliando recepit Pribe Kolere, Philip Poloni et Petro Poloni de domo eorum, quam comuniter inhabitabant, in utensilibus domus in valore XXX marcarum.

Item idem eodem tempore in villa Dalenti[5] cum suis infrascripta intulit dampna in districtu domini ducis supradicti; primo recepit Syvard Vbesken ipsum spolians uno equo valoris XXX marcarum, item recepit sibi duos boves grandes valentes XX marcas et vestimenta uxoris sue valoris XL marcarum.

Item idem recepit Lorben duas vaccas et unum bovem cum domus utensilibus in valore XL^{ta} marcarum, item idem tunc spolianter recepit Poscese duos boves valoris XVI marcarum et porcos valoris X marcarum et utensilia valoris VI marcarum.

---

[1] Apostrofa do cesarza Zygmunta. — [2] Obca poprawka z dictis. — [3] m. Człuchów? — [4] Galow p. Szczecinkiem. — [5] Dallentin p. Szczecinkiem.

Item cum suis ut supra der Lubekesschen recepit duos boves grandes in valore XX marcarum et porcos in valore X marcarum et domus utensilia in valore XX marcarum.

Item ut prius recepit Claves Roghowen duos boves valoris XVI marcarum et porcos valoris VIII marcarum et utensilia domus valoris XX marcarum.

Item ut supra recepit Henrico de Valme[1] in vestimentis suis et uxoris sue et aliis rebus suis in valore LXXX marcarum, item ut supra recepit Syvard Kraczoken in vaccis et porcis in valore XL marcarum, item ut prius recepit Petro Kunte in bobus et porcis rebusque aliis valoris XL marcarum, item ut prius recepit Kokemeyster in bobus, vaccis et porcis comuni estimacione XL marcarum, item ut antea recepit Dummeken Maseken in valore XL marcarum, item ut antea recepit Saneken in porcis, peccoribus ac pecudibus et in utensilibus domus in valore XXX marcarum.

Item ut antea recepit Clawes Hinczeken in porcis, pecoribus ac pecudibus, in caldariis et ollis aliisque rebus valoris XL marcarum.

Item ut prius recepit Thome in ollis, caldariis aliisque rebus valoris XVI marcarum, item ut supra recepit Pawelen in pecoribus et pecudibus, porcis, caldariis et ollis (et) in aliis pluribus rebus valoris XL marcarum, item predicto Pawel spoliatim recepit in valore XII marcarum in pecuniis et rebus aliis.

Item ut inantea recepit Bassemere in pecoribus, pecudibus et rebus aliis valoris L marcarum.

Item recepit ut prius Hannos Manseken in pecoribus et pecudibus ac porcis et rebus aliis valoris XXV marcarum.

Item ut antea recepit Wyntervelde IIII boves valoris XL marcarum et alias res et domus utensilia valoris XXIIII marcarum.

Item ut prius recepit Trywekam valoris XVIII marcarum et alias res XIIII marcarum.

Item ut prius recepit Peter Luweken in pecoribus et pecudibus et rebus aliis comuni estimacione XXX marcarum.

Item ut prius recepit Hyncze Glovassen Merwe̅ (sic) XL marcarum in bobus, pecudibus, porcis et rebus aliis valoris XL marcarum.

Item ut antea recepit Michaeli in pecoribus, pecudibus, porcis rebusque aliis in valore XXIIII^{or} marcarum.

Item ut antea recepit Tessariam Kraczken in bobus, pecoribus ac rebus aliis domus utensilibus in valore XXXIIII marcarum.

Item eodem die et tempore in villa Lottyn[2] spoliando recepit Drewesse de Lottyn et incolis dicte ville in equis, bobus, vaccis, porcis, pecudibus rebusque aliis in
1412 Iun. 2. valore CCC marcarum | comuni estimacione, et antea, in profesto Corporis Christi, Pag. 224 spoliando recepit incolis dicte ville XIIII vaccas in valore LXXX marcarum, et in antea duos equos valoris L marcarum et novem modios farine in valore V marcarum.

1412 Inn. 29. Item in die (Petri et Pauli) apostolorum anno predicto ut supra recepit in Wollephaslse[3] (sic) quinque boves in valore L marcarum.

Item ibidem ut supra recepit XXX porcos valoris LXXX marcarum et in aliis bonis, rebus valoris CL marcarum, salvo pluri.

---

[1] Valen p. Bärwalde. — [2] Lottin p. Szczecinkiem. — [3] Wulflatzke p. Szczecinkiem.

Item eodem tempore recepit in villa Vangberowe[1] (sic) in pecoribus, pecudibus, porcis rebusque bonis aliis in valore CCCC marcarum, salvo pluri.

Petitur igitur pro dicto domino duce, ipsos prefatos Cruciferos in dictis dampnis et spoliis seu eorum estimacione pecuniarumque summis pretactis sentencialiter condempnari.

Item, quod in anno proximo lapso, tempore pacis predicte stantis inter dominum ducem predictum et inter ipsos dominos Cruciferos, de Waldmester[2] de Schivelvyn[3] et sui complices vi intrarunt opidum Tharnhunczem[4] tempore nocturno et ipsum ac ecclesiam et domos in eo stantes cum molendinis, sic quod una hasta vix in eo salva remansit tempore nocturno et cremaverunt, ac multos homines ibidem occidentes preconsulem dicti opidi in foro decollarunt, et tunc dicto domino duci in rapinis, combustionibus et depredacionibus dampna centum milla marcarum Vinkonensium[5] denariorum comuni estimacione, salvo pluri, perperam intulerunt.

Item, quod idem Wandmester (sic) et sui complices tempore pacis inter prefatum dominum ducem et ipsos Cruciferos durantis currus subditorum dicti domini ducis vi receperunt et ipsos subditos captivarunt et equis suis spoliaverunt, ab ipsisque subditis pro eorum liberacione, iuris (sic) eorum liberacione ac captivitate, qua tenebantur captivi, receperunt septingentas marcas, quas restituere promiserunt, quibus non restitutis, ipsi subditi occasione premissorum dampna IIII^{or} milia marcarum receperunt.

Item, quod dictus Waldmestiner (sic) cum suis complicibus villam Barmyn[6] ipsius domini ducis vi intrans, dictam villam et homines ibi habitantes equis, vaccis, porcis rebusque aliis iniuste spoliavit dictis hominibus perperam inferendo.

Item prefatus Waldmester spoliatim a Curd Czarnikowen (sic) advocato dicti domini ducis recepit unum album caballum in valore centum marcarum.

Item ex tempore pacis predicte comendator de Sluchow et sui complices duas villas, videlicet Sechyn[7] et Pubberowe[8] in ducatu domini ducis existentes, et homines earundem villarum equis, vaccis, porcis rebusque aliis violenter spoliarunt in valore sex milia marcarum Vinkonensium denariorum comuni estimacione.

Item subditi Cruciferorum de districtu Sluchow intraverunt clam ducatum dicti domini ducis, videlicet locum Waldow[9], et ibidem furatim receperunt X boves et duos equos in valore C et XX marcarum, et ibidem percremaverunt unum molendinum et XVI sexagenas pluteorum, in hoc dictum dominum ducem et eius subditos in CCCC marcis dampnificantes.

Item subditi eorum Cruciferorum de districtu Budtow[10] intraverunt ducatum dicti domini ducis nominati (sic) Waldow et spoliaverunt ibidem homines et receperunt equos et omnes res in valore CCCC marcarum.

Pag.225. Item receperunt subditi Cruciferorum Petro Waldow XXVIII equos in valore CCC marcarum. Petit igitur, dictos Cruciferos in supra dictis dampnis condempnari.

---

[1] Wangerow p. Ratzebuhr. — [2] Kodeks tu ma Walmester; jak się niżéj pokazuje ma bydź Waldmeister, urząd u Krzyżaków, podobnie jak powyżéj zachodzący Fischmeister etc. — [3] Kodeks tu ma Schmelvyn, m. Schievelbein. — [4] Pewnie m. Raciborz (Ratzebuhr). — [5] Moneta, którą nazywano Finkenauge. — [6] Może Barken pod Szczecinkiem. — [7] Zettin p. Rummelsburg. — [8] Poberow p. Rummelsburg. — [9] Waldow p. Rummelsburg. — [10] M. Bytow (Bütow).

Secuntur articuli subiectorum ducis Stolpensis.

Iun. 28. Anno Domini millesimo CCCCXII, vigilia Petri et Pauli, hec dampna intulerunt Prutheni civibus civitatis Nove Stettyn: primo antiquo Gossen spoliatim receperunt currum cum siligine et cum duobus equis, qui fuerunt digni XXX marcis, quod ipse cum iuramento suo wlt optinere.

Item Drewes Molczesze violenter receperunt plaustrum siliginis cum duobus equis, qui fuerunt digni XL marcis, quod ipse eciam wlt cum suo iuramento obtinere, quod ita boni fuerunt currus et equi.

Item Symoni Grappen receperunt duos equos cum curru siliginis, qui fuerunt pro XL marcis, quod ipse cum iuramento suo wlt obtinere, et hoc fecerunt ei spoliatim minus iuste.

Item Crinale receperunt spoliatim currum cum duobus equis, qui fuerunt digni XXVII marcis, hoc cum iuramento wlt obtinere.

Item Manczeghe duos equos cum curru spoliatim receperunt, qui fuerunt digni XL marcis, quod ipse eciam cum iuramento wlt obtinere.

Item Glossey duos equos cum curru receperunt, qui digni XL marcis, quod ipse eciam cum iuramento wlt optinere, et hoc sibi violenter factum est.

Item Nicolao de Zoltenyscze[1] duos equos cum curru siliginis spoliatim receperunt, qui fuerunt digni C et XXII marcis, et illi in promptis nummis duas marcas Pruthenicas, hoc eciam illi ffactum est spoliatim et minus iuste.

Iul. 15. Item in eodem anno et in die Divisionis apostolorum coram Stettyn interfecerunt unum concivem civitatis predicte per sagittam baliste.

Item Wenczeke Wagerhede receperunt unum equum et XL marcas, et hoc factum est in eodem die, scilicet Divisionis apostolorum, item Moleken duos boves et XX marcas, item Nyszczen de Woldenlaske[2] unum equum et LX^{ta} marcas et duos boves et XXX marcas.

Item Crysane receperunt IIII^{or} boves ex XXX marcis, item Holteken duos equos ex XXIIII^{or} marcis, item Laurencio duos equos ex XXX marcis, et hec omnia spoliatim receperunt et in bona pace.

Computando quamlibet particulam predictorum dampnorum secundum dignitatem suam, preter virum interfectum, tunc summa potest esse CCCC et XLI marcarum.

Secuntur articuli trium villarum.

Item in anno proxime elapso de Waldemester de Schiuelbyn cum suis complicibus manu armata in ducatu dicti domini ducis spoliavit tres villas, videlicet Magnam Rambyn[3] et Parwam Rambyn et Bactin[4], et homines | in dictis villis habitantes equis, Pag. 226. vaccis, porcis rebusque aliis comuni estimacione dampnorum, ville Magne Rambin CCC marcarum Vinkoniensium denariorum, et ville Parve Rambyn eciam comuni estimacione dampnorum CCC marcarum, item ville Bactyn comuni estimacione dampnorum CCC marcarum.

Item procurator ducis Stolpensis obtulit quasdam copias ad probandum suam intencionem, quas iudex reliquit aput eundem procuratorem una cum attestacionibus sigillatis.

---

[1] Soltenitz p. Szczecinkiem. — [2] Nie odgadnione. — [3] Rambin W. i R. M. p. Białogrodem (Belgrad). — [4] Barntin p. Polzin.

Item comendator de Slochow prohibuit domino Benèdicto de Macra, ne granicies ducis Stolpensis et Prussie visitaret; prohibicionis tenor sequitur in hec verba:

Wnsern gar fruntlichen Grus czu vorn und was wir uwer Herlichkeith czu allen Geczythen libes gethun megen. Ersamer, liber Here und besunder Frunt. Uwer Herlichkeith geruche czu wyssen, das uns vorbenen ist, wy das uwer Herlichkeith reithen wil czu dem Hern Herczoge von der Stolpe und do dy Grenicze besehn czwischen im und dem Orden. Ersamer, liber Her, wir bitten uwer Herlichkeith fruntlich wol czu thun dis, das ir uoch nicht laset vorwizen noch vorleyten von des Ordens Ungunnern, dy uch wolden fueren bynnen onsern Greniczen, folget in nicht und reithet nicht bynnen unsern Greniczen. Ist es Sache, das das nicht mogge szyn, so welen wir Got czu Hulfe nemen und dy unsern und wen wir mogen, und wellen das weren, das man uns unse Granicze nicht abereithen sal in sotaner Wyze. Und wir begern eyns frunthlichen Anvortis. Datum czu Slochow am Dunerstagis noch Stanislai. 1413 Mai. 11.

Secuntur acta post reversionem iudicis de terra Stolpensi, que incipiunt a Wladislavia Iuveni et durant usque ad granicies Hungarie.

Et primo secuntur acta in Iuveni Wladislavia.

Vicesima secunda die mensis May comparuit procurator ducis Iohannis senioris Mazovie et proposuit articulos infrascriptos:

Coram vobis egregio viro, domino Benedicto de Macra dominoque de Czuchz, comissario per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum et Hungarie regem, arbitrum a serenissimo principe et domino, domino Wladislao Dei gracia Polonie rege suo ac illustrissimorum principum, dominorum Alexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie ac Iohannis et Semoviti Mazovie, Boguslai Stolpensis ducum et reverendorum patrum, archiepiscopi Gneznensis, Wladislaviensis, Plocensis, Warmiensis episcoporum ceterorumque adherencium sibi ac suorum subditorum universorum nominibus, ex una, necnon wenerabili viro, domino Henrico de Plawen magistro generali et Ordine Cruciferorum de Prussia et eis adherentibus, parte ex altera, electum deputatum, procurator nomine procuratorio posiciones et articulos infrascriptos dat, facit, producit et exhibet eosdemque probare intendit, ad superflua probanda se non astringens, sed solum ad ea, que ipsum probata possunt relevare.

Pag. 227. Inprimis ponit et probare intendit, quod de anno Domini millesimo CCCC° tredecimo presenti, quadam dierum de mense Aprili quarta feria proxima post dominicam Iudica in Quadragesima modo preterita, quidam officialis magistri et Ordinis predictorum Cruciferorum dictus Flager, Crucifer de Przewloki[1], assumptis sibi armatis complicibus et cum potencia iniens in loca et staciones ac lacus dictos Grayewo et Thoczilowo[2], pertinencia et spectancia ad prefatum dominum Iohannem ducem Mazovie et iurisdicionis prefati domini regis Wladislai, recia, sagenas ibidem extensa per piscatores antedicti domini Iohannis ducis ad prandendos pisces et laboribus eorundem captos in copia magna pransos et extractos, valentes et valencia divisim et coniunctim sexaginta sexagenas latorum grossorum Pragensium, per vim rapuerunt et cum potencia rapta abstulerunt et, quo dicto Fflager placuit, abduxe- Apr. 12.

[1] Nie odgadnione. — [2] Grajewo i Toczyłowo p. Rajgrodem.

runt post et contra laudum et sentenciam promulgatam per dictum dominum Sigismundum arbitrum antedictum, et post eiusdem execucionem per vos ipsum comisarium factam.

Item ponit et probare intendit, quod propter violenciam et rapinam supradictam recium, sagenarum et piscium antedictarum, magister et Ordo antedicti contraiverunt laudo et sentencie arbitrali prefati domini arbitri et execucioni vestre pronuncciate sub pena decem milium marcarum, et eandem penam decem milium marcarum incurrerunt et ad eandem prefato domino Iohanni duci atque domino regi tenentur et obligantur solvendam. Ista est iuris.

Item ponit et probare intendit, quod de anno predicto de mense Mayo et die secunda eiusdem, que fuit ipsa dies sancti Sigismundi, quidam Michael subditus ipsorum magistri et Ordinis cum suis complicibus, subditis ipsorum magistri et Ordinis armatis, per vim et potenciam irruerunt eiusdem in domum nobilis domine relicte Wyzchoslai de Thansk[1] et in ipsam tyranidem (sic) manus ipsorum iniecerunt temere violentas eandemque vapulaverunt, verberaverunt et wlneraverunt ad sanguinis effusionem, pecoraque et pecudes relicte eidem de domo ipsius rapuerunt et abstulerunt post et contra laudum et sentenciam arbitralem predictam et vestram execucionem eiusdem, et propter hoc eciam penam predictam decem milium marcarum magister et Ordo predicti incurrerunt et ad eandem solvendam regi et duci antedictis tenentur et obligantur.

Item ponit et probare intendit, quod de anno eodem presenti, quadam dierum post festum Pasche, quidam kmetho de villa Crzinowloga, subditus regis et ducis predictorum, fuit in foro Nydemburg dictorum magistri et Ordinis cum rebus, mercibus, equis fuit constitutus velud sub federe pacis, et quidam officialis dictus Flager ibidem de Nydemburg dictorum magistri et Ordinis superveniens et irruens in eundem kmethonem et subditum, ipsum de duobus equis suis et aliis rebus spoliavit et rapuit, eadem, quo sibi placuit, abduxit, post et contra laudum et sentenciam arbitry antedicti et post pronuncciacionem factam execucionis vestre sentencie antedicte, et ideo eciam antedicti magister et Ordo penam predictam decem milium marcarum incurrerunt et ad eandem prefatis dominis regi et duci solvendam tenentur et obligantur.

Item ponit et probare intendit, quod homines et subditi predictorum magistri et Ordinis Iohannem dictum Pato, civem de Warschovia, subditum ducis et regis antedictorum euntem de foro de civitate Gdansk in via publica detinuit cum mercibus, rebus ad ducentas marcas valoris se extendentibus et in paratis pecuniis de quadringentis marcis grossorum monethe Pruthenicalis spoliaverunt et secum eadem, quo eis placuit, abduxerunt | de scitu et iussu comendatoris de Gdansk ac magistri Pag. 228. et Ordinis, propter que eciam iteratis vicibus penam decem milium marcarum predictarum incurrerunt et ad eandem dominis regi et duci solvendum obligantur.

Item ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus et singulis publica fuit vox et fama.

Deinde idem procurator peciit nunccios ad citandum testes, et dati sunt sibi duo, Nicolaus et Petrus, notarii cause.

Deinde eadem secunda feria comparuerunt procuratores regis Polonie et obtulerunt duas citaciones una cum execucionibus duabus.

---

[1] Tańsk p. Mławą.

Deinde eadem hora comparuit procurator archiepiscopi Gneznensis et primo produxit mandata, deinde obtulit articulos peciitque nunccium, ut citarentur testes; et citati sunt per assessores, quorum nomina habentur circa attestacionem ipsorum. Tenor autem procuracionis sequitur in hec verba:

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo XIII, Indicione sexta, die XX mensis May, hora Completorii vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno tercio, in castro Wneyow, in mei notarii publici subscripti et testium infrascriptorum presencia constitutus personaliter reverendissimus in Christo pater et dominus, dominus Nicolaus Dei gracia sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopus, via iuris, modo et forma, quibus melius et efficacius potuit, constituit et ordinavit suum verum et legittimum procuratorem, actorem, factorem, negociatorem gestorum ac nunccium specialem honorabilem dominum Iohannem de Welathow rectorem ecclesie in Gosczonow, presentem et in se onus procuracionis sponte recipientem, ad comparendum nomine ipsius domini archiepiscopi et ecclesie sue coram magnifico domino Benedicto de Macra utriusque iuris licenciato, iudice per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Romanorum et Hungarie regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter serenissimos principes, dominos Wladislaum regem Polonie et Witholdum ducem Lithwanie, parte ex una, et wenerabilem dominum Henricum de Plawen magistrum generalem de Prussia, parte ex altera specialiter deputato, dans et concedens eidem suo procuratori plenum mandatum et totalem potestatem ad producendos certos articulos iniurias et dampna in se continentes, per predictum magistrum generalem de Prussia totumque ipsorum Ordinem ac eciam gentes armorum et stipendiarios ipsorum eidem domino archiepiscopo ac eciam ecclesie et mense suis illatas et illata, factas et facta, necnon huiusmodi iniurias et dampna taxandi et estimandi eademque probandi probacionesque dandi, testes, instrumenta et alia quevis probacionum genera coram domino Benedicto producendi, ipsumque magistrum et Ordinem ad huiusmodi iniurias per ipsum dominum Benedictum eidem domino archiepiscopo condempnari petendi, iuramentum quodlibet licitum in animam ipsius constituentis prestandi et generaliter omnia et singula faciendi et exercendi, que veri et legitimi procuratores facere debent et consueverunt, ac (que) eciam constituens faceret et facere posset, si premissis personaliter interesset, et que in premissis omnibus et quolibet premissorum fuerint necessaria seu eciam quomodolibet oportuna; promittentes ratum, gratum atque firmum tenere et inviolabiliter perpetuo observare, quidquid per predictum suum procuratorem actum, factum seu gestum fuerit in premissis et quolibet premissorum, iudicio sisti et iudicatum solvi sub omni bonorum suorum mobilium et immobilium presencium et futurorum obligacione et ypotheca. Super quibus omnibus et singulis premissis, prefatus dominus constituens sibi peciit fieri a me publico notario presens procuratorium seu publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, die, mense, loco, hora, pontificatu, quibus supra, (presentibus) honorabilibus dominis Benedicto archidiacono Lanciciensis, Przedwoyo cantore Wladislaviensis ecclesiarum (et) aliis pluribus testibus fidedignis ad premissa vocatis et rogatis

Pag. 229. Et ego Nicolaus Ianussii de Somino Plocensis diocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, quia predicte procuracioni... (*Hic habetur vacuum pro ca. 5 lineis.*)

Tenor articulorum archiepiscopi Gneznensis sequitur in hec verba:

Coram vobis egregio ac nobili domino Benedicto de Macra et domino de Czuchz utriusque iuris licenciato, comissario cause et causarum, (a) serenissimo principe et domino, domino Sigismundo Dei gracia Romanorum et Hungarie rege, arbitro per serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia Polonie regem et suo ac inclitorum ducum Alexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie necnon aliorum Mazovie et Stolpensis ducum necnon reverendissimorum in Christo patrum, archiepiscopi Gneznensis, Wladislaviensis, Plocensis et Warmiensis episcoporum ceterorumque sibi adherencium et subditorum suorum nominibus, ex una, et wenerabilem ac religiosum dominum Henricum de Plawen et Ordinem Cruciferorum de Prussia, parte ex altera electo, specialiter deputato, posiciones et articulos infrascriptos procurator et nomine procuratorio prefati domini Wladislai regis et prefati domini Nicolai archiepiscopi Gneznensis adherentis sibi et ipsius subiecti dat, facit et exhibet ac producit et eosdem probare intendit, et ad superflua probanda se non astringens, sed ad ea solum, que ipsum probata possunt relevare.

Inprimis quidem ponit et probare intendit, quod in regno Polonie prefati domini Wladislai regis et infra limites, granicies eiusdem ac terminos et fines ipsius fuerunt ex antiquo castrum Camen et opidum Camen necnon ville infrascripte, Ploczicze[1] Minor, Cirquicza[2], Zabarthow[3] et utrumque Luthow[4] sic wlgariter dicte et nunccupate, tytulo proprietatis et possessionis ecclesie metropolitane Gneznensis, iuris patronatus prefati domini regis et mense archiepiscopali ab antiquo incorporate, ad regnum quoque Polonie predictum pertinuerunt et spectaverunt, pertinent et spectant hactenus, de iure spectare et pertinere debent, fueruntque sicut et nunc temporis sunt prefatus dominus rex iuris patronatus predicti et reverendissimus in Christo pater dominus Nicolaus Dei gracia archiepiscopus Gneznensis castri, opidi, villarum predictarum ipsarumque fructuum, reddituum, proventuum et pertinenciarum universarum in possessione pacifica et quieta, infrascripta spoliacione, turbacione, molestacione, rapina exceptis.

Item ponit et probare intendit, quod per invasionem, incendia, cremacionem, perturbacionem et molestacionem predictus exercitus magistri et Ordinis predictorum homines et incolas, terrigenas prelibati domini archiepiscopi hostiliter interfecerunt, ac de castro et opido Camen necnon villis supra nominatis innumerabiles greges, thezauros, substancias, amictus, perafernalia, suppellectilia universasque res incolarum eorundem rapuerunt, abstulerunt et secum abduxerunt, dampna quoque ad valorem bona fide estimata decem milium marcarum argenti puri intulerunt in contemptum prefati domini regis et ipsius corone (et) detrimentum et iniuriam ecclesie Gneznensis antedicte iuris patronatus eiusdem.

Item ponit et probare intendit, quod prefatus magister et Ordo ipsisque adherentes cum exercitibus validis districtum castri predicti Camen et ipsum castrum et opidum Camen ac villas suprascriptas temere et violenter invaserunt, succenderunt, vastaverunt, depopulaverunt et in favillam et cinerem converterunt.

Item ponit et probare intendit, quod per cremaciones predictas magistri et Pag. 230.
Ordinis ac predictorum exercituum villarum factas in districtu Naklensi necnon per

---

[1] Płocice pod Kamieniem. — [2] Cerekwica p. Kamieniem. — [3] Zabartów p. Łobżenicą. — [4] Lutowo W. i M. p. Złotowem.

desolacionem prediorum, agrorum, mansorum, laneorum, araturarum villarum diversarum et incolarum earundem, magister, Ordo et exercitus prefati mense archiepiscopali et ecclesie Gneznensi, iuris patronatus domini regis prelibati, in decimis predialibus, in pensionibus certis pecuniariis solvi consuetis et pecuniis ex antiquo et annuatim spectantibus et pertinentibus ad mensam archiepiscopalem predictam, dampna intulerunt, que estimantur ad quinque milia marcarum argenti puri bona fide.

Item ponit et probare intendit, quod in districtu Pomeranie ex magistri et Ordinis predictorum gwerrarum et licium mocione necnon culpa, causa et occasione, villarum infrascriptarum, videlicet Groczno[1], Sucha[2], Coslecz[3], Lubewo[4], Dambrowka[5], Orlow Maior[6], Cirquicza et Obkas[7] ad ecclesiam Gneznensem et mensam archiepiscopalem spectancium et pertinencium prefati domini Nicolai archiepiscopi Gneznensis, iure patronatus domini regis prelibati, desolacione, cremacione et depopulacione, in censibus, factis, redditibus et proventibus de eisdem dampna fuerunt et sunt illata, que estimantur bona fide ad decem milia marcarum monethe et numeri Pruthenicalis.

Item probare intendit, quod per mocionem et ordinacionem huiusmodi gwerrarum et litium ipsius magistri et Ordinis, in decimis pecunialibus villarum nobilium ac eiusdem magistri et Ordinis in districtu Pomeranie, per incendia et devastacionem prefata ecclesia Gneznensis, iuris patronatus domini regis predicti, et mensa archiepiscopalis in mille marcis numeri et monethe Pruthenicalis est dampnificata, et sic fuit et est palam, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod de premissis omnibus est vox publica et fama.

Quare, domine egregie Benedicte, petit procurator quo supra nomine, huiusmodi articulos referri et exponi domino arbitro prelibato, quatenus ipse dominus arbiter ad huiusmodi dampnorum illacionem et estimacionem predictos magistrum et Ordinem prefatis domino regi et archiepiscopo et mense sue archiepiscopali condempnet condempnatosque ad satisfaciendum compellat in per condempacionem (sic) pene X milium marcarum in compromisso vallate, viis, iure et remediis oportunis.

Tenor autem duarum citacionum una cum execucionibus earum, oblatarum predicta feria secunda XXII scilicet mense Maii. Et primo sequitur tenor prime in hec verba:

Magnifico principi et domino, domino Henrico de Plawen Hospitalis sancte Marie Ordinis Theutunicorum in Prussia magistro generali et ipsius Ordini, Benedictus de Macra in utroque iure licenciatus dominusque de Czuchz, iudex delegatus sive comissarius et subarbitrator, executor, testium et auditor inter serenissimos principes et dominos, dominos Dei gracia Wladislaum regem Polonie etc. et Alexandrum alias Witholdum ac prelatos, barones et subditos regni Polonie magnificosque Semovitum et Iohannem duces Mazovie et Boguslaum Stolpensem ducem eorumque subditos ac omnes coadiutores dicto domino regi Polonie, ex una, et vos wenerabilem virum, fratrem Henricum de Plawen Hospitalis sancte Marie Theutunicorum

---

[1] Gruczno pod Świeciem. — [2] Sucha p. Świeciem. — [3] Kozielec p. Świeciem. — [4] Lubiewo p. Swieciem. — [5] Dąbrówka p. Bydgoszczą. — [6] Orla p. Więcborgiem. — [7] Obkaz p. Sępolnem.

magistrum generalem et vestrum Ordinem, terras, subditos, coadiutores et adherentes vobis, partibus ex altera super omnibus displicenciis, controversiis, dampnis, iniuriis, graniciis, limitibus et occasione ipsorum inter ipsos hincinde quomodolibet exortis et suscitatis, per serenissimum principem et dominum, dominum Sigismundum Dei gracia Romanorum regem semper augustum ac Hungarie, Damacie, Croacie regem etc., arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter et per partes supra arbitrandas (sic) comuniter de et super omnibus premissis et quolibet premissorum exequendis, | discuciendis, distingwendis, arbitrandis, sopiendis, ordinandis, Pag. 231. pronuncciandis, sentenciandis et fine debito terminandis electum, deputatum et nominatum ac concorditer assumptum per ipsas partes et quamlibet ipsarum per expressum, iuxta vim et formam compromissi et potestatis dicto domino regi Romanorum etc. tradite et nobis per ipsum dominum regem subdelegate et commisse electus, deputatus, assumptus et nominatus, amiciciam paratam. Vobis domino Henrico magistro et Ordini predictis necnon universis et singulis, quorum interest et infrascriptum tangit negocium, ad quos presentes nostre littere pervenerint, significamus, nos virtute comissionis prelibati domini Sigismundi regis et arbitri antedicti nobis facte, de qua in aliis nostris litteris citacionis fecimus plenam fidem, in causis motis inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia Polonie regem etc., ex una, et vos dominum Henricum et Ordinem vestrum parte ex altera super nonnullis graniciis, limitibus, castris, villis, locis et districtibus dudum procedentes, vos magistrum et Ordinem nuper citavimus ad procedendum finibus, limitibus in districtu Nakel. Et ibidem in termino in Nakel assignato expedivimus utriusque in causis predictis pro parte prefatorum dominorum regis necnon archiepiscopi Gneznensis, Wladislaviensis, Poznaniensis, Plocensis episcoporum, Andree Laskary prepositi Wladislaviensis et aliorum prelatorum, plebanorum, presbiterorum, nobilium, civitatum, civium, mercatorum ceterorumque aliorum adherencium domino regi prelibato et ipsius ac ipsorum subditorum, et adhuc ulterius faciendo, ne aliqualem ignoranciam habere pretendatis, vobiscum micius agere volentes, ex super habundanti vos dominum Henricum magistrum et Ordinem vestrum ac procuratores vestros et alios, quorum interest, decrevimus fore citandos presentibusque citamus, ac huiusmodi nostre citacionis litteras intimavimus intimarique vobis aut alicui de comendatoribus aut vicecomendatoribus vestri Ordinis sive procuratoribus vestris decrevimus ac volumus intimari et intimandum fore, aut alias in loco publico, sive ecclesia vel ecclesiis vestri dominii publicari et hostiis veras copias affigi, ita quod verisimiliter ad vos vel ad aliquem comendatorum seu vicecomendatorum et consequenter ad Ordinem vestrum vel procuratores vestros possit noticiam pervenire, quatenus feria secunda proxima post instantem dominicam qua in Dei Ecclesia cantatur Cantate Domino, et que dies est vicesima secunda mensis Maii presentis, compareatis legitime aut per vestros procuratores in opido in Iuweniwladislaviensi alias in Iuweni Wladislavia diocesis Wladislaviensis, a vestro Thorun quinque miliaria distanti, super terris Pomeranie, Culmensi, Michaloviensi, Gnewcoviensi, Dobrinensi et aliis earumque occasione necnon ipsarum graniciebus, limitibus, gadibus et terminis, ac eciam super aliis articulis in sentencia predicti arbitri contentis et ad partes remissis, ac super dampnis, iniuriis ecclesiis et personis supradictis quibuscunque illatis et ipsarum interesse, et ad probandum sufficiencius ac condicendum, quecunque partes probare aut contradicere voluerint, necnon ad proponendum et ad producendum, proponi et produci videndum aut congnoscendum litteras, signa vel sigilla, testes et quecunque alia probacio-

num genera, et generaliter ad omnia, que tangunt partes vestras vobisque adherentes et domini regis Polonie predicti cum sibi adherentibus; item ad audiendum execucionem sentenciarum et novas amoniciones ex sentenciis iam executis, ad audiendum et corrigendum et condicendum, que obmissa sunt, vestrosque assessores et notarium ad causam et ad causas huiusmodi prosequendas, scientes, quod quecunque ex premissis dictis loco et tempore expediri non potuerint, ea aliis locis in transitu nostro versus regnum Hungarie et usque quo stare nos contigerit in regno Polonie, expedire curabimus sine alia citacione. In quorum omnium evidenciam pleniorem, presentes nostras citacionis litteras scribi et publicari ac per notarium publicum infrascriptum, scribam nostrum, ac sigilli nostri appensione fecimus roborari. Actum et datum in Nakel opido Gneznensis diocesis anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis Pape XXIII anno tercio, die decima mensis Maii, hora Vesperorum vel quasi, presentibus wenerabilibus dominis et discretis viris, dominis Paulo decretorum doctore custode et canonico Cracoviensi, Paulo Iohannis de Gloszko, Stanislao de Zappartow predictorum (?) magistro, Wisliczka Andree de Wieliczca, Swantoslao Michaelis de Sydlovia, Alberto Iohannis de Grothow publico apostolica et imperiali auctoritate notario et aliis quam pluribus fidedignis testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Pag. 232. Et ego Petrus Urbani de Michow Cracoviensis diocesis, publicus auctoritate apostolica notarius, quia predictis citacionis decretis aliisque premissis, dum sic ut premittitur fierent... (*Hic habetur vacuum pro ca. 5 lineis.*)

Sequitur tenor secunde citacionis.

Nos Benedictus de Macra magister arcium, licenciatus in utroque iure dominusque de Czuchz, vobis viris devote religionis fratri Henrico de Plawen magistro generali Ordinis beate Marie Theutunicorum ac toti Ordini vestro omnibusque et singulis, quorum interest vel interesse poterit, presencium tenore citatorie citando peremptorie vos et Ordinem vestrum vestrosque adherentes notificamus, quod a secunda feria incipiendo que est immediate post dominicam Cantate, que est XXII mensis Maii usque ad illum diem, in quo exibimus granicies regni Polonie versus Hungariam, intendimus vos audire in omnibus, que volueritis proponere contra regem Polonie eiusque adherentes, duces magnificos Mazovie, prelatos et barones aliosque quoscunque predicto regi Polonie adherentes. Item volumus audire vos et vestros in contradiccionibus vestris, si productis contra vos per prefatum dominum regem predictosque subiectos et adherentes a Muculburg usque ad diem predictum contradicere volueritis, et hoc sciatis nos facere ex gracia speciali. Item sciatis, quod dominum regem Polonie eiusque adherentes duces, et specialiter ducem Iohannem Mazovie seniorem, cui, ut michi relatum est ex parte eiusdem, multas iniurias post execuciones omnium sentenciarum regis Romanorum, penas in eisdem sentenciis et ipsorum execucionibus non metuentes, qui tamen in veritate excedunt centum milia marcarum puri argenti, intulistis, item prelatos, barones et specialiter archiepiscopum Gneznensem, episcopos Warmiensem, Poznaniensem, Wladislaviensem cum eorum subiectis et Capitulis et wenerabilem virum dominum Andream Laskary prepositum Wladislaviensem una cum suis subiectis aliosque quoscunque subiectos et adherentes predicti domini regis contra vos et vestrum Ordinem vestrosque subiectos audiemus diebus predictis, incipiendo a Iuveni Wladislavia usque ad Sandecz

inclusive. Et ad hec omnia citavimus vos per presentes ad loca et dies predictos peremptorie, scientes, quod, si non veneritis, contumacia vestra non obstante in causis predictis et eciam in hiis, que per vos de novo mergentur usque ad illum diem, nichilominus secundum potestatem nobis datam per regem Romanorum procedemus. Actum et datum in Lobszenicza anno Domini millesimo CCCC tredecimo, Indicione sexta, XI die mensis Maii, hora Vesperorum vel quasi, in domo habitacionis providi viri Nicolai civis ibidem in Lobszow Gneznensis diocesis, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno ipsius tercio, presentibus ibidem strenuis et nobilibus viris, dominis Mathia palatino Kalisiensi, Alberto castellano Kamenensi, Derslao subpincerna Bidgostiensi, Iacobo subagazone Kalisiensi, testibus ad premissa vocatis specialiter et rogatis. In quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium, presentes litteras seu presens publicum instrumentum per notarium infrascriptum scribi et publicari mandavimus nostrique sigilli, quo utimur, fecimus appensione communiri.

Et ego Petrus Urbani de Michow clericus Cracoviensis diocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia predictis citacioni, decreto aliisque premissis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, manuque propria conscribens in hanc publicam formam redegi, ideoque signo et nomine meis solitis una cum appensione sigilli dicti domini Benedicti consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Primus tenor execucionis.

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis digna Dei providencia Pape XXIII anno tercio, duodecima die mensis Maii, hora Terciarum vel quasi, in domo habitacionis honesti viri Iohannis thabernatoris et in magna thaberna, quasi diversorio navigancium per navigium fluminis Visla dicti et penes rippam fluvii eiusdem ante civitatem | Thorun Culmensis dio- Pag. 233.
cesis, in mei notarii publici et honestorum virorum, videlicet Nicolai de Iaroslavicze layci Poznaniensis diocesis, Alberti de Wotschicze Wladislaviensis diocesis et quam plurium aliorum testium presencia constitutus personaliter discretus vir Iohannes Petri de Breszno diocesis Wladislaviensis, notarius magnifici viri domini Mathie palatini Brestensis et capitanei Iuveniwladislaviensis, litteras citacionis magnifici et egregii viri, domini Benedicti de Macra, comissarii serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum et Hungarie regis, arbitri inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum Dei gracia Polonie regem, illustrissimos principes et dominos Alexandrum alias Vitholdum Magnum ducem Lithwanie necnon Mazovie et Stolpensem duces et reverendos patres, dominos archiepiscopum Gneznensem ac eciam Wladislaviensem, Plocensem, Warmiensem episcopos ceterosque alios subditos prelibati domini Wladislai regis et eidem quomodolibet adherentes, ex una, ac wenerabilem dominum Henricum magistrum generalem necnon Ordinem Cruciferorum de Prussia, ipsorum subditos et ipsis adherentes quovis modo parte ex altera electi deputati, ipsius sigillo vero, prout prima sui facie apparebat eiusdem litteris citacionis in pressula pergameni subappenso seu publicum instrumentum scriptum et publicatum in pergameno de manu Petri Urbani de Michow Cracoviensis diocesis, publici apostolica auctoritate notarii, exhibuit et publicavit proponendo et

referendo coram Iohanne thabernatore predicto, tamquam subdito magistri et Ordinis predictorum, quod magister et Ordo prefati et eorum procuratores citantur per easdem ad locum in Nakel ad terciam feriam proxime venturam post dominicam Iubilate, et quod idem Iohannes thabernator magistro, Ordini et comendatori Thorunensi seu procuratoribus ipsorum insinuaret et intimaret citacionem et terminum eadem, ipsarumque litterarum copiam tradidit Iohanni thabernatori predicto, quatenus eandem ipsis magistro, comendatori et procuratoribus assignaret, ut se informarent de fiendis, actis et contentis universis litterarum citacionis earundem. Et deinde anno, Indicione, pontificatu, mense, die, hora, quibus supra, in villa Murzinow[1] dictorum magistri et Ordinis, Wladislaviensis diocesis, in mei notarii publici infrascripti et testium subscriptorum presencia prefatus Iohannes notarius domini capitanei nominati suprascriptas litteras citacionis in ecclesia parochiali ville Murzinow antedicte consimili modo ut supra exhibuit et publicavit et easdem ad hostium ecclesie affixit et pendere fecit patefaciendo et notificando easdem clero et populo constitutis et assistentibus in ecclesia, villa eadem, subditis magistri et Ordinis antedictorum, et eisdem pendentibus per certum tempus ac citra unam horam, copiam ipsarum (tradidit) plebano ecclesie parrochialis predicte in Murzinowo, ut notificaret, insinuaret et intimaret easdem prefato magistro et Ordini ac procuratoribus ipsorum, taliter, quod aliquam ignoranciam pretendere et allegare non deberent de eisdem et de termino in ipsis eis prefixo. Super quibus omnibus et singulis, predictus Iohannes notarius prefati palatini Brestensis peciit sibi a me notario publico infrascripto fieri unum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta. Acta sunt hec anno, Indicione, pontificatu, die, hora et loco ac testibus, quibus supra. 1413 Mai. 16.

Et ego Nicolaus Nicolai de Lubatow clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis citacioni, publicacioni ac copie ipsarum exhibicioni et termini assignacioni omnibusque aliis et singulis, dum sic ut premittitur fierent et agerentur...

Secundus tenor secunde execucionis.

In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis digna Dei providencia Pape XXIII anno tercio, die XVI mensis Maii, hora Terciarum vel quasi, in civitate Thorun Chelmensis diocesis, in mei notarii publici infrascripti et honestorum virorum, videlicet Sasszini de Swinki[2], Martini de Gamba[3] laycorum Wladislaviensis et Poznaniensis diocesis et quam plurimorum aliorum testium presencia constitutus personaliter discretus vir Predslaus de Oltharzewo[4] Poznaniensis diocesis, aule et curie serenissimi principis et domini, domini Wladislai Dei gracia regis Polonie notarius, litteras citacionis magnifici et egregii viri, domini Benedicti de Macra comissarii serenissimi principis et domini, Pag. 234. domini Sigismundi Romanorum et | Hungarie regis, arbitri inter serenissimum principem et dominum, dominum Wladislaum regem Polonie predictum et illustrissimos principes et dominos Alexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lithwanie necnon Mazovie et Stolpensem duces et reverendos patres, dominos archiepiscopum Gneznensem, Wladislaviensem, Plocensem, Warmiensem episcopos ceterosque alios

[1] Murzynno p. Inowrocławiem. — [2] Swinki p. Izbicą. — [3] Gamba nie odgadnione. — [4] Ołtarzewo p. Pruszkowem.

subditos prelibati domini Wladislai regis et eidem quomodolibet adherentes, ex una, ac wenerabilem dominum Henricum de Plawen magistrum generalem necnon Ordinem Cruciferorum de Prussia, ipsorum subditos et ipsis adherentes quovismodo parte ex altera electi deputati, ipsius sigillo vero, prout prima sui facie apparebat, eiusdem litteris citacionis in pressula pargameni subappenso seu publicum instrumentum scriptum et publicatum in pergameno de manu Petri Urbani de Michow clerici Cracoviensis diocesis, publici apostolica auctoritate notarii, publicavit et copias ipsarum ad hostium ecclesie parrochialis ibidem in Thorun sancti Iohannis affixit intimando et notificando easdem clero et populo dicte ecclesie, subditis, magistro et Ordini antedictorum (sic), quatenus eedem littere citacionis et publicacio earum ad noticiam ipsorum valeat devenire et quod de contentis in eisdem ignoranciam aliqualiter non pretendere possint aut allegare. Deinde anno, Indicione, pontificatu, quibus supra, die vero XVII mensis Maii, hora Nonarum vel quasi in castro Thoruniensi dyocesis Chelmensis predicte, wenerabili viro domino Henrico magistro generali predicto personaliter constituto, in mei notarii publici infrascripti et nobilium virorum, Andree de Dunino[1], Swanthoslao de Malonowo[2], laycorum Gneznensis, Plocensis diocesis, testium ad hoc vocatorum et rogatorum presencia, Przedslaus de Oltharzewo nominatus, tenens in suis manibus citacionis litteras supradictas, coram prefato domino Henrico magistro exhibuit et publicavit easdem eundemque et Ordinem suum ac procuratores suos per easdem citavit, terminum sibi et eisdem in Iuweni Wladislavia secunda feria post nunc instantem dominicam, qua in ecclesia decantatur Cantate Domino, coram domino Benedicto prefato peremptorium assignando. Et copiam earundem litterarum citacionis prefato domino Henrico magistro porrigebat et tradere voluit, sed ipse dominus Henricus magister advertere renuit et copiam habere et recipere predictam recusavit, dicens, quod diu ab ipso Benedicto esset exceptus et ipsum Benedictum fore suum iudicem recusavit, et prorumpens in comminaciones hec verba fulminavit: Non debetis in huiusmodi negociis et factis venire et nos peramplius aliquomodo inpedire, alias vos expediemus inhoneste. Super quibus omnibus et singulis, Predslaus a me notario publico infrascripto peciit sibi fieri unum vel plura publicum seu publica instrumentum vel instrumenta. Acta sunt hec anno, Indicione, pontificatu, die, hora, loco et testibus, quibus supra.

1413 Mai. 22.

Et ego Nicolaus Nicolai de Lubatow clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, quia predictis citacionibus publicis et copie ipsarum exhibicioni et termini assignacioni et comminacioni omnibusque aliis et singulis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consuetis signavi, manu propria me subscribens rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Item idem procurator eadem die reproduxit omnes articulos productos per partem suam a Muculburg[3] usque ad istam diem propter uberriorem cautelam, quia magister in presentacione citacionis personaliter fuit apprehensus, et reproduxit omnia alia que in actis continentur, presertim citaciones cum earum execucionibus.

Item procurator regis obtulit duas litteras cum pendentibus sigillis, unam ad probandum, quod terra Pomeranie sit regni Polonie et ad corrigendum articulos et

---

[1] Duninow p. Soczewką. — [2] Malanow p. Lipnem. — [3] Zob. str. 165.

declarandum eosdem de graniciebus Pomeranie et regni alias productos, et illa erat cum duobus sigillis pendentibus; aliam produxit ad probandum, quod terra Michaloviensis sit regni Polonie.

Item procurator regis Polonie obtulit litteram magistri et Ordinis cum tribus sigillis pendentibus, quarum omnium copie habentur inter alias copias.

Acta Poznaniensis episcopi in Iuweni Wladislavia ultima vice.

Et primo, die eadem comparuit procurator episcopi Poznaniensis, cuius tenor sequitur in hec verba (sic):

Pag. 235. In nomine Domini amen. Sub anno Nativitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo, Indicione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape XXIII anno tercio, hora Primarum die vero Saturni XX[a] mensis Maii, in sala domus wenerabilis viri, domini Michaelis Blyden decretorum doctoris, canonici et officialis necnon reverendi in Christo patris et domini, domini Petri Dei gracia episcopi Poznaniensis viccarii in spiritualibus generalis, site circa ipsam ecclesiam cathedralem Poznaniensem, in mei notarii publici testiumque infrascriptorum ad hoc vocatorum et rogatorum presencia constitutus personaliter wenerabilis vir dominus Michael Blyden decretorum doctor predictus, omnibus melioribus modo, via iuris, causa ordinis et consuetudine, quibus melius potuit et debuit, fecit, substituit tamquam procurator principalis serenissimi principis et domini, domini regis Polonie, de cuius procuracionis mandato plene et evidenter constabit loco et tempore oportunis, sollempniterque ordinavit honorabilem et nobilem viros et dominos Nicolaum dictum Czothczani canonicum ecclesie Poznaniensis et Conradum olim heredem de Carsnicza[1] dioceseos Poznaniensis in veros, certos et legittimos procuratores, absentes tamquam presentes, ambos in solidum, ita quod non sit melior condicio occupantis, sed quod unus inceperit, alter eorum persequi valeat et finire, in facto curie episcopalis Poznaniensis, et specialiter in causa reverendi in Christo patris, domini Petri episcopi predicti cum opidanis Landzburgensibus[2], dans et concedens dictis suis substitutis in huiusmodi causa communiter et divisim plenam, liberam et omnimodam potestatem, quam solus habuit in premissis, ad agendum, defendendum, testes inducendum et eosdem recipi videndum, litteras, instrumenta et quecunque probacionum genera producendum et generaliter omnia et singula faciendum, que ipsemet constituens faceret, si premissis omnibus et singulis personaliter interesset, eciam si que sint, que mandatum magis exigant speciale, unum quoque vel plures procuratorem seu procuratores loco sui substituendum vel substituendos, ac eciam substitutum vel substitutos revocandum et huiusmodi procuratoris officium in se reassumendum, et, si opus fuerit, iterum alium seu alios procuratorem seu procuratores substituendum seu substituendos tociens, quociens, quando et prout visum fuerit expedire; promittens michi notario publico firmiter tenere, quidquid per dictos ipsius procuratores substitutos et ab eis substituendos actum, factum et procuratum fuerit in premissis et quolibet premissorum, promittensque dictus constituens dictis suis substitutis et substituendis ab ipsis vel aliquo ipsorum relevari ab omni onere satisdandi, iudicio sisti et iudicatum solvi, sub omni bonorum suorum mobilium et immobilium ypotheca. Super quibus

---

[1] Karsznice p. Łowiczem. — [2] M. Landsberg n. W.

omnibus et singulis, prefatus constituens seu substituens a me notario publico infrascripto sibi peciit fieri et confici presens publicum instrumentum. Acta sunt hec anno, Indicione, pontificatu, hora, die, mense et loco, quibus supra, presentibus ibidem discretis Iohanne de Stoky Poznaniensis et Iohanne Bruszwis Camenensis diocesis clericis, testibus ad premissa...

Et ego Iohannes Iacobi clericus Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, (quia) predicte procuratorum substitucioni, potestatis dacioni aliisque omnibus et singulis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, ideo manu propria conscribens meque huic subscribens in hanc publicam formam redegi, signo et nomine meis solitis et consvetis consignando in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Deinde die Veneris in Brest XXVI mensis Maii comparuit predictus procurator episcopi Poznaniensis et obtulit articulos infrascriptos, quorum tenor talis est:

Inprimis, quod Landesbergenses cives, homines Ordinis Prussie, de consensu Cruciferi eos regentis nomine Ordinis transgressi limites antiquos patentes, occupaverunt unam partem silve mense episcopalis Poznaniensis infra limites ville Strzelusow[1] dicte mense.

Item, quod pro hoc dicti homines Ordinis tracti in causam per reverendum patrem dominum Albertum tunc episcopum Poznaniensem, cum consensu Cruciferi dicti Ordinis nomine eos regentis cum eodem domino A. episcopo certum fecerunt sub certa forma compromissum, pena quingentorum florenorum vallatum, inter certos arbitros factum.

Item, quod in eodem compromisso sub dicta pena dicti Ordinis homines predicti et Cruciferi promiserunt dicte ville et incolis eius atque bonis et rebus, durante termino compromissi pacem et securitatem plenam.

Item, quod in quatuor terminis deputatis ex vi compromissi, nichil penitus Pag. 236.
dicti Cruciferi et homines curaverunt facere in causa, prout compromissum requirebat et concordatum fuit.

Item, contra tenorem compromissi ligna de eodem loco litigose abduxerunt et abstulerunt.

Item, pendente adhuc termino compromissi, infra quem, ut predicitur, debuerunt homines dicte ville habere securitatem, predicti Crucifer et homines Ordinis nomine et vice cum armis dictam villam et homines mense episcopalis despoliaverunt omnibus et villam incendio cremaverunt, contra tenorem compromissi temere veniendo et libertatem ecclesiasticam...

Item, quod idem Ordo et homines tociens tenentur solvere penam compromissi, quociens, ut predicitur, excesserunt contra compromissum vel non satisfecerunt compromisso.

Item, quod nomine mense episcopalis occasione premissa sunt facte expense multe et magne, que estimantur ad trecentas marcas latorum grossorum numeri Polonicalis.

---

[1] Trzebiszewo p. Skwierzyną; zob. na str. następnéj.

Item dampna incisionis lignorum, fenorum et mellis ablatorum necnon despoliacionis et cremacionis dicte ville estimantur ad mille marcas latorum grossorum numeri Polonicalis.

Item de omnibus predictis fuit et est publica vox et fama.

In hiis penis compromissi et expensis ac dampnis petit procurator dictos Ordinem seu dictos eorum homines condempnari mense episcopali Poznaniensi et compelli ad solvendum moderacione legittima salva.

Item, idem procurator peciit nunccium ad citandum testes, et datus est sibi Nicolaus notarius cause, qui citavit testes iuraveruntque et examinati sunt.

Deinde idem procurator Poznaniensis episcopi ad probandum premissos articulos obtulit compromissum tribus sigillis sigillatum, cuius tenor sequitur infra:

In nomine Domini amen. Nos Albertus Dei gracia episcopus Poznaniensis, nostro et mense nostre episcopalis Poznaniensis, ex una, et Nicolaus Bledike ac Iohannes Nyenbroch[1] preconsules, camerarii et consules civitatis seu opidi Nove Landisberch Camyenensis diocesis, nostra (sic) ac communitatis eiusdem civitatis necnon universitatum villanorum seu inhabitatorum villarum nostrarum et opidi ipsius, Deczsil alias Desczno[2], Vlimbork[3] et Kernyn[4] ac Semerlothe et Glynik[5] villarum desertarum Poznaniensis diocesis nominibus, cum consensu religiose nobilitatis viri domini Arnoldi de Boden advocati Nove Marchie[6], vice domini magistri[7], ex altera partibus, de et super litibus, discordiis, causis et controversiis tam occasione limitum inter episcopalis mense predicte Trzeboschow[8] atque dictam Deczsil alias Desczno dicte civitatis villas, circumscriptis tamen et salvis in omnibus graniciis regni Polonie et Marchie, quam occasione decimarum episcopalium postulatarum et negatarum de dictis villis Deczsil, Ulimbork, Kernyn dicte civitatis, et modo postulato et negato decimas solvendi inter nos in partibus et in Romana curia quomodolibet motis, vertentibus et pendentibus vel movendis, bona fide et irrevocabiliter ac concorditer compromittimus in Dei nomine per presentes in reverendum patrem dominum Nicolaum Dei gracia episcopum Camynensem ac honorabiles dominos Andream prepositum Wladislaviensem et Michaelem Blyden Camynensis et Poznaniensis ecclesiarum canonicos, decretorum doctores, necnon Iohannem plebanum in Schyvelben, de alto et basso, meliori iuris via et modo, quibus possumus, ita ut, si que in Romana curia et pro nobis in huiusmodi causis lata est vel in posterum feretur sentencia, nullum ius cuivis parcium tribuat nec excepcionem vel accionem pareat, ac processus in eius animo fiendi ante pronuncciacionem arbitralem vel amicabilem huiusmodi, sint et esse debeant ut non facti; consencientes in dictos quatuor tamquam in arbitros et arbitratores, amicabiles compositores, compromissarios et communes amicos, concedentesque et dantes eis omnimodam potestatem dictos limites videndi, fines regendi et examinandi visis signis, hincinde eis ostendendi, decidendi, describendi et determinandi, modum decimandi vel non decimandi statuendi, litteras, testes, testimonia testificata, acta inscripta et quascunque legittimas probaciones re-

---

[1] Kodeks tu ma Nicorbroch; zob. poniżéj. — [2] Deszno p. Landsbergiem — [3] Dziś Eulam p. Landsbergiem. — [4] Dziś Kernein p. Landsbergiem. — [5] Osady znikłe; zob. Kod. W. Polski Nr. 978. — [6] Arnold von Baden, zginął pod Grunwaldem jako komendor Człuchowski. — [7] Kod. tu ma nostri. — [8] Trzebiszewo p. Skwierzyną.

cipiendi, examinandi, et si opus est, non aperta aperiendi, feria secunda[1] in proximo instans festum sanctorum Philippi et Iacobi apostolorum in dictum locum discordie prima vice conveniendi, et, si opus est, terminos ulteriores et dilaciones recipiendi et prefigendi tociens, quociens fuerit | oportunum, usque ad decisionem Pag. 237. discordiarum huiusmodi infra hinc et instantem mensem Octobris inclusive, et non ultra; necnon si, quod absit, concordare non possent, tantum aliquam personam, videlicet ecclesiasticam, per eosdem quatuor in superarbitrum assumendi, ita ut sentencia eorum, cui ipse quintus assentit faciendo partem maiorem, rata servetur a nostrum quolibet; item procedendi, pronuncciandi et sentenciandi partibus vocatis vel non vocatis, absentibus vel presentibus, iuris ordine pretermisso, sedendo vel instando, die feriata vel non feriata, sive scriptis vel non scriptis aut verbo, de iure vel facto; promittentes bona fide et bona consciencia predictos suos quilibet nostrum arbitros, nos videlicet Albertus episcopus dictos dominos Andream prepositum et Michaelem canonicum, doctores, et nos consules prefati dictos reverendum patrem dominum Nicolaum episcopum et Iohannem plebanum ac ex utraque parcium superarbitrum iudicio et singulis aliis futuris assignandis per eos terminis et locis adducere et comportare adducentes sub expensis, eo salvo, ut loco alterius eorum, qui infirmitate vel alia causa legittima non posset aut non vellet interesse, alius vel alii totidem ex personis ecclesiasticis adducantur seu adducatur et apportetur, et quod iam secta ligna adhuc existencia infra dicte discordie locum seu loca ibi debeant remanere, et non abduci, nec alia, neque fenum vel gramina aut arbusta secari per neutram parcium vel per nostros; sed tamen apum habitacula pro melle futuro disponi, respici, referri et gubernari, illi ex nobis profutura, cui adiudicabuntur loca, in quibus satis dicte discordie, cum arboribus et lignis atque mellis. Usque ad decisionem et pronuncciacionem in premissis, rustici et homines, loca, bona, familie et pertinencie nostri nostrorumque dictarumque precipue villarum, debent quieteque pace gaudere penitus absque offensa, salva animadversione seccancium vel abducencium ligna supra descripta. Promittimus insuper omnia et singula supra et infra descripta, que pronuncciata, sentenciata, decreta, arbitrata (et) decisa fuerint per prefatos arbitros, arbitratores et amicabiles compositores ac superarbitros modo prefato, grata, rata, firma et inconwlsa servare et tenere perpetuo, nec contravenire verbo vel facto, omni fraude doloque remotis, ac a presenti compromisso non recedere nec illud revocare sub pena quingentorum ducatorum de Veneciis auri boni et iusti ponderis, inter compromissarios et partem servantem equaliter dividendorum, et tociens per partem non servantem vel contravenientem levandorum et infra tres menses a transgressione huiusmodi indilate solvendorum in loco quem elegerint compromissarii et pars servans memorati, quociens fuerit contraventum, presenti nichilominus compromisso in suo robore duraturo revocacione eiusdem quacunque non obstante, alioquin per ipsos compromissarios, si opus fuerit, ecclesiastica censura extorquendos, super quo eorum iurisdicioni nos sponte submittimus eisque potestatam damus. Renuncciamus et quilibet nostrum renuncciat omnibus et singulis tam supradictis quam aliis quibuscunque accionibus, excepcionibus, sentenciis et processibus factis appellacionibusque ab eis interiectis, et eorum prosecucionibus iuribusque iuris (sic) et subplicandi ac ad arbitrium boni viri reducendi et in integrum restitucionis ac appellandi beneficiis et aliis levaminibus et auxiliis quibuscunque,

[1] W r. 1409 przypada dzień śś. Filipa i Jakóba na środę dnia 1 Maja.

quibus contra hec iuvari possemus aut alter nostrum possit in premissis aut eorum altero aut contra ea vel eorum alterum, in manibus notarii infrascripti, vice et nomine omnium quorum interest sollempniter stipulanti, promisso sollemni facto. In quorum fidem et testimonium, presens nostrum compromissum per notarium publicum infrascriptum subscribi et publicari ac nostro Alberti episcopi et dicti domini Arnoldi advocati ac dicte civitatis Landisburgk sigillo mandamus sigillari. Actum et datum in loco discordiarum dictarum limitum inter dictas villas Deczsil et Trzebeczow Poznaniensis diocesis sub anno Domini millesimo CCCC nono, Indicione secunda, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Gregorii divina providencia Pape XII anno tercio, die Saturni penultima mensis Marcii, hora quasi meridiensi, presentibus wenerabilibus et religiosis viris, dominis Henrico in Loco celi[1] Camyenensis et Iohanne in Somorzicz[2] Poznaniensis diocesis predictorum monasteriorum abbatibus Ordinis Czisteriensis, necnon Iohanne Budconis canonico et Miroslao de Bythin altarista ecclesie Poznaniensis, Nicolao de Glovicza cancellario ducis Stolpensis, fratre Walthero monacho professo dicti monasterii de Loco celi, Iohanne Hase consule et Iohanne Kowil prefecto dicti opidi Nove Landisbergh, testibus ad premissa.

Pag. 238. Et ego Andreas Nicolai de Czarzis clericus Cracoviensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, predictis compromissis, consensibus, protestacionibus concessis, pena vallatis censuris, submissionibus et renuncciacionibus et aliis omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur per prefatos reverendum in Christo patrem dominum Albertum episcopum Poznaniensem, ex una, et dictos Nicolaum Blendike et Iohannem Nyenbroch consules, nominibus quibus et prout supra, ex altera partibus agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens fui eaque sic fieri vidi et audivi et in hanc formam publicam, me aliis impedito negociis, per alium scripta, manu propria subscribens redegi signo et nomine meis solitis et consuetis una cum appensione sigillorum dictorum dominorum Alberti episcopi, Arnoldi advocati et opidi Nove Landisberg et de eorum mandato consignando requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

Eadem die Veneris, scilicet XXVI mensis Maii, comparuit procurator episcopi Wladislaviensis et obtulit articulos infrascriptos, quorum tenor sequitur in hec verba:

Articuli domini episcopi Wladislaviensis, coram vobis nobili viro domino Benedicto oblati.

Inprimis ponit, quod vos domine Benedicte de anno Domini millesimo CCCCXII° de mense Decembris exequendo sentenciam inclitissimi principis, domini regis Romanorum et Hungarie, proclamastis ac proclamari publice fecistis, primo in opido Brest regni Polonie, deinde in opido Thorun Prussie, quod omnes vie inter terras regni Polonie et Prussie tam in terra quam in aquis debent esse libere cuilibet et undecunque transeunti seu venienti, sub pena in sentencia arbitrali predicta vallata.

Item ponit, quod de anno tredecimo de mense Maii prefatus dominus episcopus Wladislaviensis pro necessitate sue domus et familie misit triginta lastas siligi-

[1] Himmelstadt, klasztór Cystersów pod Landsbergiem. — [2] Zemsko, klasztór Cystersów, późniéj przeniesiony do Bledzewa.

nis mensure Thoruniensis per aquam navigio per flumen Visle per suos ad vendendum in Thorun, si fieri posset, alioquin (ut) in Gdanczk deducerentur eodem navigio in dicto flumine Visla.

Item ponit, quod eadem vice, dum predicta siligo in quantitate et numero premissis per flumen Visla navigio venisset in Thorun, tunc Hawskompthur, alias vicecomendator Thorunjensis, libertatem viarum impediendo contra sentenciam arbitralem, arestavit nec ad Gdanczk duci permisit et dictam siliginem, inpediendo emptores, in granario Thorun reponi coegit in gravamen grande et dispendium domini episcopi memorati; et ita fuit et est verum, publicum, notorium atque manifestum.

Item ponit, quod predicte XXX^{ta} laste siliginis valuerunt et valent ducentas et X marcas monethe Pruthenicalis; et ita fuit et est verum, publicum, notorium atque manifestum.

Quare petit magistrum et Ordinem ad solvendam predictam summam pecunie condempnari et compelli et penam arbitralem declarari incidisse et debere solvere cum effectu.

Deinde idem procurator peciit nunccium ad citandum testes, et datus est sibi Petrus notarius cause.

Eadem die Veneris, scilicet XXVI mensis Maii, comparuit procurator domini regis Wladislai et ducis Witholdi et obtulit articulos infrascriptos, quorum tenor sequitur in hec verba:

Item ponit et probare intendit, quod de anno presenti, videlicet millesimo CCCCXIII, de mense Aprili comendator Ordinis Cruciferorum de Prewlok[1] veniens hostiliter manu armata ad terras domini regis Polonie ac domini Allexandri alias Witholdi Magni ducis Lithwanie in districtu Gonandensi[2] ad lacus ipsorum dominorum, homines predictorum dominorum regis et ducis interfecerunt, alios spoliaverunt et alios male tractaverunt, recia piscium destruxerunt et combusserunt et alia dampna intulerunt | ad summam C sexagenarum grossorum Pragensium; et ita fuit Pag. 239. et est verum, publicum et notorium.

Item ponit et probare intendit, quod de anno presenti predicto, die XX mensis Maii comendator de Nessovia ligna et robora, wlgariter vanschosch, per fluvium Wisla fluencia detinuit et detinet, que dampna ad summam MCC^{tarum} L marcarum Pruthenicalium se extendunt, que ligna seu robora fuerunt et sunt predictorum dominorum regis et ducum et ipsorum subditorum; et sic fuit et est verum, publicum et notorium.

Quare petitur, quatenus ad solvenda premissa nec non ad penam solvendam arbitralem, quam occasione premissorum incurrerunt, compellantur et pro interfectis eciam satisfacere cogantur.

Item idem procurator peciit nunccium ad citandos testes, et datus est sibi Petrus notarius cause.

Eodem die comparuit procurator regis Polonie et obtulit articulos sequentes, quorum tenor sequitur in hec verba:

---

[1] Nie odgadnione. — [2] Okolica m. Goniądza, dziś w Augustowskiem.

Procurator domini regis Polonie pro declaracione articulorum, alias super limitibus terrarum Gnewcoviensis, Cuyaviensis, Bydgostiensis et Naklensis oblatorum.

Item primo ponit, quod cum fluvius dictus Visla inter villam Transacz et castrum Nessovia sit communis limes terre Bidgostiensis et Gnewcoviensis ex una parte, et terre Culmensis ex alia parte, estque medius regis et regni Polonie cum suis navigiis, piscaturis, utilitatibus, proventibus et libertatibus, cum territoriis adiacentibus dicte medietatis, tamen Cruciferi dictum totum fluvium occuparunt et occupant prohibentes dictas piscaturas et navigia subditorum regis Polonie, aliosque occiderunt, alios submerserunt in magnum preiudicium regis et regni Polonie.

Item ponit, quod in flumine Visla et littore eius inter Nessoviam et Transacz in Ffordan in opido domini regis est navigium in dicto flumine, quod prohibentes Cruciferi, insidiose fallentes nautas domini regis in dicto navigio, ex parte rippe que est in terra Culmensi ipsi Cruciferi viri in peplis, habitu mulerium in curru panno laneo operto pecierunt ac clamantes predictos nautas domini regis, ut eos traducerent, et cum naute et alii navigantes littori appropinquarent, Cruciferi eos sagittis interfecerunt et submerserunt septem.

Item ponit, quod piscatura in dicto fluvio Visla et in parte concernente regnum et utilitates et proventus ipsius, annuatim valent XX marcas grossorum Bohemicalium.

Item quod rex a tempore sui regiminis et regnum caruit dictis utilitatibus et proventibus propter occupacionem et inhibicionem Cruciferorum, quodque rex Polonie hac occasionie dampnificatus fuit et est ad mille marcas Bohemicales et ultra.

Item ponit, quod cum riwlus fluens directe per lącum circa castrum dictum Iassenecz sit limes communis Bidgostiensis et Pomeranie terrarum (diocesis) Camenensis, dictum castrum Iassenecz est edificatum in parte concernente terram Bidgostiensem et terram Polonie[1].

Quare petit dictus procurator, quod cum dictum castrum in preiudicium regis et regni Polonie et in solo sive terra sua (sit) constructum, quatenus decernatur fore ipsius regis et regni Polonie dicti, quod Cruciferi ad restituenda dicta dampna regi predicto compellantur.

Salvo iure addendi, minuendi, corrigendi, de novo articulos dandi.

Instrumenta autem executoria citacionis facte in Rippino sunt horum tenorum:

Pag. 240. In nomine Domini amen. Serie presentis publici instrumenti *etc.* (*Hic sequitur series documentorum jam in paginis 260—264 relatorum, usque ad:* Item produxit triplicia instrumenta *etc. exclusive.*)

Pag. 242. Acta in Cracovia sexta feria proxima ante festum Penthecostes et die Iovis inmediate precedenti. 1413 Iun. 9.

Et primo die Iovis comparuit procurator domini regis et obtulit articulos infrascriptos:

Et primo ponit et probare intendit, quod post et contra sentenciam arbitralem serenissimi domini regis Romanorum et Hungarie inter serenissimum Wladislaum

[1] Zob. str. 242.

regem Polonie et sibi adherentes, ex una, et inter Ordinem Cruciferorum de Prussia ex alia parte prolatam et contra pacis federa hincinde firmata nuper die XVI mensis Aprilis anni currentis prefati Cruciferi quemdam civem Cracoviensem nomine Materna in opido Gdanczk captivaverunt ac captivum detinuerunt et detinent, et timetur, quod ipsum vita privaverunt.

Quare petit procurator nomine quo supra, magistrum et Ordinem Cruciferorum predictos propter premissa ad penam arbitralem et in sentencia expressam, scilicet X M marcarum condempnari, et ad solvendum pro parte prefatum dominum regem tangente realiter compelli.

Item ponit, quod, cum in sentencia arbitrali supradicta continetur expresse: quod omnibus subditis tam domini regis Polonie quam fratris sui serenissimi principis domini Witholdi ducis Lithwanie debeat esse liber transitus tam cum mercibus et aliis rebus quibuscunque, quam cum personis, tam per aquas, quam per terras infra dominia utriusque parcium dictarum, scilicet domini regis et Ordinis, prout antiquitus fuit consuetum, tamen nuper post et contra dictam sentenciam Cruciferi in suo castro dicto Ragnith quendam civem Cracoviensem, dictum Iohannem Plessner, cum suis mercibus non permiserunt libere per suas terras et aquas pertransire.

Item ponit, quod mercatores, cives et subditi dicti domini regis Polonie, et Pag. 243.
presertim mercatores et cives Cracovienses a X. XX. XXX. XL annis et a tanto tempore, cuius contrarii hominum memoria non existit, tam in mari quam per totum fluvium Visla cum suis mercibus et quibuscunque rebus aliis ac personis habuerunt et habere consueverunt liberum transitum, sicque fuit ab antiquo per dictos mercatores tunc servatum, tentum et consuetum publice et notorie.

Item ponit, quod non obstante quod ita fuit antiquitus observatum, ut premittitur, tamen dicti Cruciferi eisdem mercatoribus et subditis tam per mare quam per Vislam transitum liberum prohibuerant, licet minus iuste, propter quod dicti subditi dampnificantur cottidie, non audentes transire libere nec per mare nec per Vislam nec per terras cum suis mercibus, seviciam Cruciferorum formidantes.

Item ponit, quod occasione et ex causa prohibicionis predicte, subditi prefati domini regis, cives Cracovienses, sunt dampnificati in XXVII milibus et quadringentis marcis Polonicalibus.

Item, si in quantum allegaretur per partem adversam, quod mercatores Cruciferorum coguntur merces suas in civitate Cracoviensi deponere, ponit et dicit, quod si de hoc constaret, quod hic fuit ab antiquo sic observatum, quod in dicto loco fuit communis mercium deposicio, estque et fuit dicta civitas Cracoviensis diversorum regum Polonie super huiusmodi deposicione mercanciarum diversis litteris, munimentis et privilegiis fulcita; sicque fuit et est verum, palam, publice et notorium.

Item si constaret, quod (aliqui) mercatores de Prussia transivissent libere de Cracovia cum suis mercibus, hoc nonnisi precibus de gracia et de speciali licencia fuerat obtentum, sine tamen preiudicio dicte civitatis, quod transire non debent consequenciam (sic).

Quare petit dictus procurator nomine quo supra, in vim et effectum illius clausule in sentencia arbitrali posite, excepto quod aliter et alio modo non continget pronuncciare, tunc et non aliter, de quo protestatur, dictos Cruciferos et Ordinem in dicta sentencia condempnari ad realem solucionem faciendam dictis civi-

bus, nec non sentencialiter decerni et declarari ac diffiniri, omnes subditos domini regis Polonie et serenissimi Witholdi ducis Lithwanie habuisse ab antiquo consuetum transitum ac liberum, tam per mare quam per totum fluvium Visla usque in Gdanczk inclusive cum omnibus mercibus et rebus aliis quibuscunque, quam eciam per terras dicti Ordinis ac libere debere sine omni impedimento transire, decerni et diffiniri, penam in sentencia predicta expressam dictos Cruciferos et Ordinem incurrere tociens, quociens impedimentum evenerit per eos et iam incurrisse.

Articuli oblati in civitate Cracoviensi coram domino Benedicto iudice delegato die Iovis, VIII mensis Iunii.

Deinde idem procurator peciit citari testes, datusque sibi nunccius et citati sunt sibi testes.

Item die Veneris IX mensis Iunii idem procurator ad probandos articulos prescriptos obtulit tres litteras cum pendentibus sigillis mayestaticis dominorum Wladislai ducis Cracoviensis, Sandomiriensis, et aliam domini Lodvici regis Polonie et Hungarie, terciam confirmatoriam domini Wladislai regis Polonie moderni, quarum tenor sequitur in hec verba:

Nos Wladislaus Dei gracia dux Cracovie, Sandomirie, Syradie, Lancicie et Cuyavie notificamus universis presentes litteras inspecturis, quod civitatis nostre Cracoviensis utilitatibus et profectibus intendentes, damus et concedimus civibus nostris Cracoviensibus, ut deposicionem omnium mercium et rerum venalium in dicta civitate habeant, prout melius et utilius pro civitatis comodo poterunt edictare. Volumus eciam et promittimus, ut omnes mercatores de quibuscunque regionum partibus cum mercibus ad dictam venientes civitatem, omnia ipsorum mercimonia sive merces vendere possunt hospitibus extraneis vel aliis ementibus quibuscunque; excepto solo cupro, si adductum fuerit de Hungaria vel de Sandesch[1] vel de quibuscunque aliarum regionum partibus sive locis, nulli extraneo, nisi civibus nostris Cracovien-
Pag. 244. sibus debet | vendi, et dicti mercatores nullatenus, nisi rebus et mercibus venditis, dictam nostram civitatem Cracoviensem audeant pertransire. Ceterum addimus, ut predicti mercatores de Hungaria vel de Sandesch, de[2] locis aliis quibuscunque cum cupro et aliis mercibus versus Thorun super aquis non audeant navigare neque in terra deducere, nisi prius dictum cuprum et mercimonia Cracoviam[3] deducta[4] deponantur et ibidem civibus nostris vendantur, prout superius est expressum. Amplius contractum empcionis bonorum comitis Dobeslai infra muros civitatis, que rite et racionabiliter annis pluribus possederunt, eisdem nostris civibus favorabiliter confirmamus. Insuper omnibus mercatoribus pisces vel allecia Cracoviam deducentibus[5] indulgemus integraliter, quod nullam partem cuique[6] homini solvere debeant de eisdem. Item admitttimus et concedimus, ut, quicunque civium nostrorum sepedicte civitatis sal aput nostros emerint zupparios, vendendi idem sal in civitate nostra Cracoviensi liberam habeant facultatem. Bona eciam predicti comitis Dobeslai extra muros prope civitatem predicti cives nostri tenere debent et habere, quemadmodum bona eiusdem infra muros possident atque tenent. Ceterum promittimus pre-

---

[1] m. Sącz. — [2] Piekosiński, Kod. dyplom. m. Krakowa I p. 9 ma tu et de locis. — [3] Piekosiński Cracovie. — [4] Piek. deductum. — [5] Piek. adducentibus. — [6] Piek. cuiquam.

dictis[1] nostris civibus et spondemus, quod nunquam muros construere volumus inter castrum et civitatem nostram sepedictam, per quos muros dictum castrum civitati predicte uniretur, sed semper castrum per se et civitatem per se divisim volumus remanere. In cuius concessionis et donacionis evidenciam, presentes fieri mandavimus nostri sigilli munimine roboratas. Actum presentibus hys testibus: wenerabili viro[2] domino Iohanne episcopo Cracoviensi, domino Alberto palatino Sandomiriensi, domino Nicolao palatino Cracoviensi, domino Prandotha castellano Sandomiriensi, domino Pakoslao iudice Cracoviensi, domino Allexandro castellano Wisliciensi et domino Clemente cancelario curie nostre. Datum Cracovie anno Domini millesimo
1306 Sept. 12. CCC VI° pridie Idus Septembris, Indicione et Epacta IIII^ta^, Concurrente vero quinto.

Nos[3] Lodvicus Dei gracia rex Hungarie, Polonie, Dalmacie etc. notum facimus universis et singulis quibus expedit presencium per tenorem, quod cum regie speculacionis et sollicitudinis esse debeat invigilare propensius comodis subditorum et quieti et eos prosequi munificencius ampliori dono gracie specialis, ut tanto ex fidelibus fideliores et devociores se exhibeant ex devotis, quanto pocioris largitatis beneficio ex regalis provisionis liberalitate eos contingerit copiosius insigniri, eapropter nos considerantes sincere fidei et invariabilis fidelitatis devocionem, quam fideles nostri dilecti cives et hospites Cracovienses semper cum omni puritatis[4] affeccione ad nostram maiestatem habuerunt et habere exnunc probabiliter et efficaciter dinoscuntur, veluti quos in omni fidelitatis fervore stabiles et in laudabilium operum exhibicione efficaces semper reperimus et incommutabiliter persistentes; ut igitur ipsorum fidelitatis commendanda devocio premio gratuitu (sic) regie remuneracionis compensetur, volentes et ex animo cupientes predictam nostram civitatem eiusque cives, mercatores, incolas et habitatores universos favore regio prosequi speciali et eorum comoda utiliter adaugendo singularis privilegii libertate eosdem munifice decorare, quatenus ipsi nostro felici tempore certis specialibusque prorogativorum (sic) titulis se senciant decencius insignitos et in nostre maiestatis beneplacitis fervencius persistentes bonis pocioribus augeantur, eidem civitati eiusque civibus, mercatoribus et incolis universis hanc graciam duximus faciendam specialem infrascriptam: ut universa et quelibet mercimonia omnium rerum venalium cuiuscunque maneriei vel speciei, generis, coloris, estimacionis seu precii existencia, que de universis Prussie partibus, et signanter de Thoron in ipsam civitatem nostram Cracoviensem per quoscunque dictarum parcium mercatores deferuntur, in eadem civitate Cracoviensi deponere debeant et vendere teneantur, non audendo ulterius seu extra ipsam civitatem procedere cum mercimoniis eorum prenotatis. In cuius rei memoriam perpetuamque firmitatem, presentes litteras nostras privilegiales eisdem concessimus sigilli nostri maioris et autentici simplicis appensione munimine roboratas. Datum in Wischegrad sexta die mensis Augusti, anno Domini millesimo CCCLXXII^do^.

In[5] nomine Domini amen. Ad perpetuam rei memoriam. Excellens regalis Pag. 245.
exigit auctoritas et regis decet inclitum dyadema, iustis et congruis precibus con-

---

[1] Piekosiński firmiter predictis. — [2] U Piek. braknie viro. — [3] Tu drukowano według Piekosińskiego Kod. dyplom. m. Krakowa I p. 50, któremu służył za pierwowzór pergam. orygin. — [4] Piekosiński tu ma paternitatis. — [5] Tu drukowano według Piekosińskiego Kod. dyplom. m. Krakowa I p. 120, któremu służył za pierwowzór pergaminowy oryginał.

descendere fidelium subditorum et ipsos de favoris et gracie sue plenitudine augmentis continuis ampliare, ut omnes suo subiecti dominio suave iugum se portare senciant, et regnantis clemencia ipsos in sue fidei perseverare constancia ferventer accendat et ita culmen excellencie principalis precipue illius leges et iura tenetur advertere, protegere, gubernare illique toto studio placitum impendere in omnibus famulatum, per quem reges regnant et principes principantur. Proinde nos Wladislaus Dei gracia rex Polonie necnon terrarum Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuyavie, Lythwanie princeps supremus, Pomeranie Rusieque dominus et heres etc. significamus universis quibus expedit tam presentibus quam futuris presencium noticiam habituris, quod, quanto divina favente gracia nos locum regni nostri huius Polonie magis obtinemus excelsum, tanto tenemur eiusdem regni ab alto nobis crediti gubernacula salubrius gerere et eius comoditatibus diligencius providere. Peticio igitur maiestati nostre pro parte prudentum et honestorum .. consulum et tocius universitatis civitatis nostre Cracoviensis, nostrorum fidelium dilectorum, oblata continebat, quatenus privilegia, litteras, libertates, munimenta iuraque dudum eis per eterne recordacionis predecessores nostros, olim .. reges, duces et principes Polonie inclitos data, concessa, datas et concessas gratificare, ratificare, approbare et confirmare de innata nobis clemencia dignaremur. Idcirco nos peticionibus memoratorum .. consulum et universitatis utpote iustis, quibus non est denegandus assensus, benigne acclinati, et precipue consideracione multiplicium serviciorum, quibus ipsi nos perseverantis constancie laudibus extulerunt, et nunc tamquam solem sidera fideliter sic circumstant ac inantea perstancius (sic) obsequentur: volentes subditis nostris temporibus nostri felicis regiminis sic preesse, ut possimus prodesse, sic favere divitibus, ut pauperes non derelinquamus, sic iura tueri et fortificare nostrorum fidelium, ut utilitati publice suffragetur, privilegia, litteras, concessiones libertatum, exempcionum, prerogativarum et iurium quorumcunque, per inclitos Kazimirum, Lodovicum et alios reges, duces, principes regni Polonie huius, nostros predecessores, eisdem .. consulibus, mercatoribus et quibuscunque inhabitatoribus ipsius nostre civitatis Cracoviensis facta, concessa, data, factasque, concessas et datas, que et quas hic volumus habere pro insertis ac que et quas Kazimirus et Lodovicus memorati Polonie reges gratificaverunt, ratificaverunt, approbarunt, confirmarunt et observaverunt, eciam nos de nostra certa sciencia et consilio principum et baronum nostrorum ratificamus, gratificamus, approbamus et confirmamus; decernentes eadem et easdem in eorum et earum articulis, clausulis, punctis, sentenciis et condittionibus (sic) quibusvis obtinere robur perpetue firmitatis: excepta dumtaxat quadam condicione per dictum Lodovicum, Hungarie et Polonie regem, eisdem .. consulibus et universitati alias concessa, videlicet, quod ipsi .. consules et universitas iurisdicionem quandam habere debuissent ad duo miliaria ad singulas plagas civitatis Cracoviensis circumquaque, ad comparandum eciam villas et hereditates iure civili possidendas, cuius condicionis loco adicimus, quod .. consulibus et .. civibus ipsius civitatis nostre Cracoviensis, cum eis placuerit, liceat villas et hereditates quascunque extra civitatem Cracoviensem predictam ubicunque existentes comparare, emere et possidere ipso iure et more, quibus ceteri nostri nobiles suas villas et hereditates possident et gaudere noscuntur: harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Cracovie feria secunda infra octavas Assumpcionis sancte Marie virginis gloriose, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo nono, presentibus reverendo in Christo patre domino Petro sancte Romane ecclesie protho- 1399 Aug. 18.

notario, episcopo, Iohanne de Tanczin castellano Cracoviensibus, Iohanne de Tarnow Sandomiriensi, Iohanne Ligansa Lanciciensi palatinis, Gnevossio de Dalevicz subcamerario Cracoviensi, Petro Kmithe castellano Lublinensi et aliis nobilibus quam pluribus, nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus reverendi in Christo patris, domini Nicolai de Curow episcopi Wladislaviensis et generosi Zaclice aule nostre cancellarii, nobis sincere dilectorum.

Die Saturni decima mensis Iunii, iudice in Cracovia pro tribunali residente, Pag. 246. comparuit procurator domini regis Polonie et roproduxit verba omnia et pro insertis habere wlt in registro huius cause, quecunque in Buda de anno millesimo quadringentesimo XII de mensibus Iunii, Iulii et Augusti sunt producta coram serenissimo principe et domino, domino Sigismundo Romanorum et Hungarie rege, ut arbitro, munimenta et scripturas quascunque atque testes.

Item eadem hora et die idem procurator produxit litteram magistri et Ordinis sub sigillo eorum appenso, ad probandum intencionem suam circa excepciones oblatas contra litteras per procuratores magistri et Ordinis in Cowno productas, cuius tenor sequitur in hec verba:

In nomine sancte et individue Trinitatis amen[1]. Frater Conradus de Iungingen magister generalis Ordinis beate Marie Hospitalis Ierusalemitani de Domo Theutunica, universis presentibus et posteris presencium noticiam habituris salutem et rei geste ad perpetuam memoriam congnoscere veritatem. Cum Auctor pacis ad unitatis et pacis spiritum suis rigorosis mandatis cottidie nos invitet, dignum arbitramur, ut inveterate displicencie, gwerre et offense contra serenissimum principem heredem Russie suosque progenitores quoad terras Lythwanie, et per nos nostrum quoque Ordinem intuitu orthodoxe fidei diucius exagitate, in pacem perpetuam, remissionem et concordiam comittentur. Hinc est quod nos de expresso consensu conpreceptorum nostrorum cum dicto serenissimo domino Wladislao anno, die et loco infrascriptis certum terminum placitorum concorditer celebravimus super pace inter nos, nostros et terras Ordini nostri, ex una, et supradictum dominum regem et terras suas, videlicet Lythwaniam et Russiam, parte ex altera facienda perpetuo et firmanda, variis premissis tractatibus tandem, ut sequitur, concordavimus in hunc modum: Inprimis promisimus et presentibus bona fide promittimus, quod exnunc et in antea tenebimur pacem inviolatam et concordiam cum supradicto magnifico domino Wladislao rege Polonie, suis katholicis heredibus et successoribus ac prelatis et ecclesiis omnibusque terris suis per Lythwaniam et Russiam terrarumque incolis perpetuis temporibus observare, nec umquam volumus et debebimus aliquam ligam inire aut facere contra dictum dominum Wladislaum suosque katholicos successores terrarum Lithwanie ac Russie cum dominis aut aliis omnibus quibuscunque, et rancore quolibet postposito, omnes et singulas iniurias, nobis et nostris per se vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus et offensas. Insuper limites et terminos inter nostras dicti et domini regis terras, videlicet Lythwanie et Russie distingwi fecimus et modis distingwimus infrascriptis. Inprimis incipiendo in quadam insula dicta wlgariter Sallin sita in fluvio dicto Memla, habente sub se insulam Romeywerder[2], que quidem insula Salin tota aput Ordinem permanebit temporibus affuturis. Abhinc directe progrediendum ad fluvium dictum Newesze[3] in declivo seu

[1] Zob. na str. 98, (IV). — [2] Zob. str. 95. — [3] Rz. Niewiaża p. p. Niemna.

valle continue sub silva dicta Heylgenwalt. Abhinc dictum fluvium sequendo in mediis fluctibus usque in Wiswilten[1] ascendendo, abhinc linealiter et directe eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda, iacentem in fluvio dicto A[2] et Roda wlgariter nuncupatum. Ab isto lapide ascendendo super stagnum dictum Smarden, abhinc ergo directe eundo ad lacum dictum Apeythensehe, abhinc directe eundo usque ad viam wlgariter nuncupatam der Brengelissche Weg, abhinc directe eundo in Nenemichen, abhinc linealiter procedendo versus finem seu aciem merice dictam wlgariter Heyde, ad locum ubi fons oritur. A dicto fontis ortu procedendo per directum in sollitudinem quandam communiter Wiltnisse dictam, ubi fluvius Egloffe ortum habet, abhinc directe eundo per medium dicte sollitudinis usque ad terminos et gades eorum de Ploskow[3]; et hii omnes termini siti sunt versus Livoniam. Ascendendo vero versus Prussiam, termini subscripti per predictum Ordinem perpetuo sine quolibet condiccionis obstaculo habebuntur: Incipiendo a supradicta insula Salyn in directum procedendo usque in fluvium dictum Suppe[4], abhinc ascendendo ad locum ortus sui, abhinc procedendo usque ad fluvium qui effluit a lacu dicto Methensehe[5]
Pag. 247. et dicitur communiter Methenflys[6]. Abhinc | per descensum fluvii in fluvium dictum Beber[7]. Deinde dictum fluvium sequendo usque ad miliare prope fluvium qui Nare[8] dicitur, et abhinc eundo directe usque in dictum fluvium Nare. Ceterum pro nobis nostroque Ordine, omnibus nostris successoribus renuncciamus inpeticionem et iura, que in predictis domini Wladislai terris, videlicet Lithwanie vel Russie sitis, ultra terminos superius expressos versus dictas terras habuimus vel habere videbamur. Insuper terre ac dominia de Magno Nowgarden[9], qualitercunque sive per nos, nostrum Ordinem aut per supradictum serenissimum dominum Wladislaum aut per suos coniunctim vel divisim aquisite fuerint, vel alias qualitercunque ad nostrum Ordinem devenerint[10], easdem ac eadem dictus dominus rex perpetuo obtinebit, nec umquam bona fide, quominus easdem obtineat, impediemus. Preterea volumus, quod homines sepedicti domini regis et suorum successorum in terris Lythwanie et Russie constituti, in omnibus terris Ordinis mercari et negociari libere valeant absque theloneis aliisque exaccionibus, quos eciam tuebimur sicut nostros, salvis tamen theloneis ab olim istitutis ac quibuslibet edictis nostris editis et edendis in terris Ordinis, quibus nostri artantur et dicti domini regis suorumque successorum homines per Lythwaniam et Russiam sunt artati. Item Ordine nostro in expedicione communi cum prenominato domino rege, suis successoribus et ipsorum hominibus per Lythwaniam et Russiam existente, quotquot ipsi captivaverint, suos habeant ut captivos. Excessus quoque per predicti domini regis suorumque successorum homines in predictis terris qualitercunque commissos, capitaneus exercitus eorundem eosdem libere iudicabit, excessus vero communes, per utriusque exercitus homines commissos, capitanei utriusque exercitus insimul et communiter iudicabunt. Nullos insuper Crucigeros, dominos, milites, vasallos vel alterius cuiuscunque generis homines, eciam si Christifideles fuerint, in dampnum seu preiudicium dicti magnifici domini Wladislai

---

[1] Nie odgadnione. — [2] Rz. Aa; istnieje tam kilka rzek tego nazwiska. — Następujące miejscowości nie odgadnione. Granica ta włącza Żmudź do posiadłości Krzyżaków w skutek układów Salinskich. — [3] m. Psków. — [4] Rz. Szezupa, lewy przypływ Niemna. — [5] Jezioro Neckie, pod Augustowem. — [6] Rz. Neta, prawy przypływ Biebrzy. — [7] Rz. Biebrza, prawy przypływ Narwi. — [8] Rz. Narew. — [9] m. W. Nowogrod. — [10] Kod. ma debuerunt.

aut suorum umquam per terras nostras scienter ire permittemus, sed impediemus iuxta posse. Denique omnes proscriptos seu bannitos a supradictis terris prefati domini regis non recipiemus ad terras nostras, maxime, qui in sui vindictam homicidia vel incendia eiusdem domini regis vel suorum successorum hominibus in premissis terris Lithwanie comminantur et Russie. Preterea per terras dicti domini regis suorumque successorum katholicorum, videlicet Lythwanie et Russie, contra quoscunque nunquam traducemus exercitum aut traduci per quemcunque faciemus, nisi expresse fuerit de licencia dicti domini regis suorumque successorum, qua obtenta dampnum nequaquam ipsis aut ipsorum hominibus inferemus. Preterea promittimus, quod nullos fratres et consanguineos ipsius domini regis fugitivos seu alios quoscunque erroneos, per quos dominus rex et regnum Polonie ac terre Lythwanie et Russie possent molestari, durante pace debebimus ad terras nostras recipere vel fovere. Omnia vero et singula premissa in articulis premissis et eorum quolibet contenta, bona fide promittimus pro nobis totoque Ordine nostro firmiter et inviolabiliter observare, nec umquam contraveniemus aut contravenienter procurabimus per quoscunque arte, racione, ingenio, de iure vel de facto, consilio, auxilio, publice vel occulte. In quorum omnium evidens testimonium et fidem, de et super omnibus premissis presentes litteras nostri maioris sigilli munimine mandamus communire. Datum in fluvio dicto Wisla prope castrum Ranczans Wladislaviensis dio-
1404 Mai. 22. cesis feria quinta proxima ante festum sancte Trinitatis, anno Domini millesimo quadringentesimo quarto. Harum rerum testes sunt reverendi in Christo patres et domini, dominus Arnoldus episcopus Culmensis et dominus Iohannes episcopus Poznaniensis ac honorabiles et religiosi viri, fratres Ordinis nostri supradicti, Conradus de Lychensteyn magnus commendator, Vernherus de Thetyngen supremus marsalcus, Iohannes de Rumpenheym supremus hospitalarius et comendator in Helbingo, Borcardus de Vobeke supremus trapparius et comendator in Cristpurg, Arnoldus de Hecken thezaurarius, Fredricus de Venden comendator in Thorun, dominus Iohannes Ryman decretorum doctor et dominus Iohannes de Rogetely, ecclesiarum canonici Poznaniensis et Warmiensis, pluribus aliis prelatis et dominis spiritualibus et secularibus ac diversis militibus et militaribus tunc presentibus, testibus ad premissa...

Item eodem die dominus Andreas Laskarius prepositus Wladislaviensis, procurator dominorum infrascriptorum, ratificavit expresse compromissum presentis questionis factum in inclitum principem, dominum regem Romanorum et Hungarie per serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie, et procuratorio nomine, scilicet pro dominis Witholdo Magno duce Lithwanie, ducibus Mazovie, episcopis Wladislaviensi, Plocensi, Warmiensi ac Poznaniensi et ex superhabundanti omnium subditorum predictorum ac nomine suo proprio, licet pro prefatis dominis omnibus et singulis ratificatum extitit, factum, prout constat | ex actis prece- Pag. 248.
dentibus.

Item eadem hora et die iudex sedens pro tribunali executus est sentenciam arbitralem in illa particula, que sonat de graniciebus in generali, cuius tenor sequitur in hec verba:

Nos Benedictus de Macra etc. exequendo sentenciam de graniciebus generalem latam per regem Romanorum, sonantem: Ne circa granicies aliqua novitas fiat, donec per suam maiestatem vel suos comissarios debite fuerit terminatum: precipimus,

mandamus etc. regi Polonie serenissimo ducique Lythwanie preclarissimo necnon ducibus Mazovie Iohanni et Semovito eorumque adherentibus et subiectis ipsorumque heredibus ac successoribus legittimis, ex una, item magnifico principi Henrico de Plawen magistro etc. Ordinis etc. ac Ordini eius eorumque successoribus magistris generalibus et fratribus, partibus ex altera, quatenus nullus regnum, principatum, ducatum, comittatum, provinciam, territorium alterius, nemo civitatem vel simplicem opidum vel villam, nemo curiam, domum vel tugorium, nemo coloniam, agros vel prata, nemo molendina, gazas vel horrea, nemo pontes, aggeres vel sepes, nemo recia, laqueos vel raczas, nemo piscinas, lacus vel fossam, nemo flumina, fluvios vel rippas, nemo silvas, rubeta vel spinetas, nemo sollitudines, robora vel arbores ceduas vel non ceduas alterius invadere audeat per se vel per suos satellites vel stipendarios, per legionem, turmam vel chortem, per exercitum banneratum, vexillatum vel ventilabro simplici decoratum, per fures, latrones vel latrunculos, nemo bello campestri vel nawale, nemo pixidibus, machinis vel missilibus, nemo balistis, arcubus vel fundis, nemo plumbetis, lanceis vel gladiis, nemo igne vel siccariis oculte vel publice predicta facere presumat, donec per regem Romanorum vel concordiam parcium sub pena decem milium marcarum argenti, tociens, quociens, taliter, qualiter in sentencia continetur et voto in predicta execucionis particula, terram vel rem alterius etc., que in dominio alterius existat vel que per alium possidetur, detinetur vel eciam iniuste occupatur, dummodo res predicte (sic) aput eum per nos inventa fuit. Item precipimus eisdem, quatenus nullus earum circa granicies litigiosas aliquam novitatem facere presumat, donec per regem Romanorum aliud dispositum fuerit. Et voco granicies in proposito non eas, que vere sint granicies, sed eciam illas, que per alteram partem pro graniciebus habentur. Et pro clariori intellectu precedencium pono tria dicta seu precipio tria: Primum, quod ubi ambe partes in graniciebus concordant, id est, quam graniciem una parcium assignat alia confitetur, tunc quilibet potest facere in parte sua id, quod sibi placet, quia quilibet est legittimus arbitrator in re sua. Secundum dico, quod ubi partes discordant in graniciebus, id est, una parcium assignat unam graniciem alia aliam, et nulla parcium est in possessione illius quod pro granicie sua assignat, tunc nulla parcium quidquam faciet in illa terra, que est inter granicies predictas assignatas, sed quelibet parcium abstineat se ab usu illius terre cum omnibus suis utilitatibus, quousque per dominum Sigismundum Romanorum regem semper augustum vel concordiam parcium aliud de predicta terra diffiniatur, sub pena decem milium marcarum argenti, tociens, quociens, taliter, qualiter, ut in sentencia continetur. Tercio dico, quod ubi partes diversas assignant, sed una parcium est in possessione illius quod ostendit pro[1] granicie in toto vel in parte, alia pars vero non est in possessione illius quod ostendit pro granicie, sed allegat predecessores suos fuisse in possessione illius graniciey in toto vel in parte, quod ostendit, debet uti illa terra, que est inter granicies predictas per ipsam possessas in toto vel in parte, sed frui non debet idem, utilitates illius rei debet capere solum pro usu proprio et nulli vendere nec donare nec alienare, aliomodo debet uti ea, quam si perpetuo esset possessurus, nec propter metum iudicii futuri debet usus variare quia predicta res facta est litigosa, sub pena decem milium marcarum ut supra. Ex quibus dictis precipimus generaliter, quod quilibet maneat in possessione illius, quod hodie possidet, nec usus

[1] Kodeks tu ma quod.

usurpare debet, quousque rex Romanorum vel concordia parcium aliud decreverit, sub pena ut supra. Datum in Cracovia anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, die Lune duodecima mensis Iunii. Pag. 249.

(Signum notarii publ.) Et ego Petrus Urbani de Michow clericus Cracoviensis diocesis, publicus apostolica auctoritate notarius nec non factorum et cause huiusmodi coram prefato domino Benedicto de Macra, prefati serenissimi principis, domini Sigismundi Romanorum et Hungarie regis ac arbitri, arbitratoris ac amicabilis compositoris principali comissario et coram eo scriba predictarum litterarum delegacionis prefati domini Sigismundi, nec non procuratoriorum parcium atque compromissorum et sentencie arbitralis nec non articulorum partis utriusque et parcium supradictarum adherencium, privilegiorum, testium, excepcionum, appellacionis atque contradiccionum, captivorum presentacionum et liberacionum et aliis in actis in Brest, in Raczans, in Thorun, in Mariemburg, in Labia, in Rangnith, in Kowno, in Villna, in Novacivitate, in Muculburg, in Crzinovloga, in Czeckonow, in Radzonow (sic), in Ryppyn, in Lyppno, in Slothoria, in Gnewkow, in Nakel, in Lobsenicza, in Neustethin, in Iuveni Wladislavia et in Cracovia, Wladislaviensis, Culmensis, Pomezaniensis, Sambiensis, Villnensis, Plocensis, Gneznensis, Camenensis et Cracoviensis diocesium nec non in aliis locis in suprascripto regestro contentis, dum sic, ut in regestro supradicto premittitur, per ipsum dominum Benedictum comissarium et subarbitrum et coram eo agerentur et fierent, una cum notario infrascripto et testibus prenotatis in eodem presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, aliis arduis negociis prepeditus et propter prolixitatem actorum predictorum per me sufficere ingrosari (sic) non valens, predictum regestrum per alium notarium in centum viginti quatuor foliis fideliter conscriptis publicavi et in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis consignans, sigillo prefati domini Benedicti in zona sericea de ipsius speciali mandato sigillavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum, et quemlibet sexternum, quemlibet quaternum et quodlibet folium in dicto regestro contentum aprobo, ac si me in ipso specialiter subscripsissem, omnesque rasuras, correcturas, cancellaturas et addiciones quascunque de eadem vel alia manu in locis infrascriptis et aliis quibuscunque regestri predicti originali concordantes, sigillo prefati domini Benedicti combinati presencium testimonio aprobo.

Et[1] primo constat michi notario predicto, quod in secundo folio ipsius regestri a fine folii computando in linea XI a capite computando addita est diccio scilicet: per. Item in eodem folio in XIII linea desuper posita est diccio: per. Item in octavo folio duorum articulorum est transposicio. In XI^mo^ in prima linea addita est diccio: que. In XIII° folio in linea VII a fine computando addita est diccio: nostro. In XIIII° folio in linea VII a capite computando addita est diccio: mei: et in margine eiusdem folii scriptum est: oblatis. In XV° folio in XXII linea a capite computando diccio: Velune: est correcta, et a parte altera in eodem folio in X linea a fine computando dicciones: metis et sibi, et in VIII linea diccio: nichilominus: sunt correcte. In XVI° in XIIII linea a fine computando diccio: castrorum: est interlinealiter posita. In XVII° in X linea a capite computando diccio: inita:

[1] Następujące tu poprawki odnoszą się do kart Kodeksu, kiedy w niniejszem wydaniu oznaczaliśmy jego strony.

est correcta. In XVIII° folio in IX linea a fine computando diccio: XII^{a}: supra-
positum est, et a capite eiusdem folii in VIII linea dicciones: producuntur etc.: sunt
correcte. In XIX° folio in XX linea diccio: ad: interlinealiter est positum et in
Pag. 250. VIII linea eiusdem folii | a fine computando addite sunt dicciones: regis et ducis
protestatus est quod satisfecit sentencie: et ab alio latere diccio: Christiani: in duo-
bus locis est correcta. In XXII° in margine stant correcture, et primo dicciones:
cuius:, postea diccionum: emanet: et: iusta petentibus non sit denegandus assensus
animo deliberato et sano principum, baronum et. Item in XXV° folio hee diccio-
nes, scilicet: peticio devotos: sunt correcte et in margine stat diccio: divine. In
XXVI° cancellatura in duabus diccionibus est facta in linea secunda a fine compu-
tando, et ab alio latere in quinta linea a fine computando diccio: per procurato-
rem: est correcta. In XXVIII° in IX linea a capite computando dicciones: imperio
pertinuerunt: sunt correcte. In XXIX folio in tercia linea a fine computando post
verbum: confinia: stare debent iste dicciones: usque ad lacum dictum Habk[1] et de-
inde ad salsum: que sunt in margine posita. In XXX folio in linea quarta a ca-
pite computando addita est diccio: decem: que sequi debet diccionem: in penam:
In XXXIII° folio in XVII linea addita est diccio: quod. In XXXIIII° folio in tercia
linea a capite computando additum est: in:, et in XIIII in diccionibus: quam di-
visim pro declaracione: est correctura. In XXXV° in quinta linea apositum est
verbum: petit: et in XII diccio: vinctos:, a capite et in XII a fine: emulis:, et in
tercia eciam a fine computando: inferentes: dicciones sunt correcte. In XXXVI° in
quarta linea aposita est diccio: non In XXXXVIII° diccio: in favillam: et: prece-
dens: sunt correcte. In XXXXIX° folio a fine computando in XI linea dicciones: in
Domino, sita: sunt correcte. In L folio in VIII linea a fine computando: propter
quod non est: dicciones sunt correcte. In LI° folio in prima linea correcta est diccio:
comodum. Et in eodem dicciones: districcius: in XI, et: gwerram: in VIII sunt cor-
recte. In LII° vacat unus articulus per errorem resumtus. In LVI° stant in margine
he dicciones: perceptis et aliis occasione nostra sibi illatis et execucione facienda:
que sequi debent diccionem: consistentibus[2]. In LVIIII° a fine dicciones: dispositive
in sentencia arbitrali: sunt correcte. In LX° in XV linea a fine computando addita
sunt et corrigenda. In LXII° in XIIII linea a capite computando dicciones: et an-
norum: sunt correcte. In LXVI° folio in linea XX diccio: ymo: est correcta. In
LXX° folio in VII linea a capite computando: potencia: diccio est correcta. Et a fine
in XIIII linea est supraposita diccio: inter. Et in XII a fine dicciones: quod causa:
sunt in margine posite. In LXXIIII° folio in XXVI linea a fine computando dic-
ciones: hanc nostre constitucionis: sunt correcte. In LXXIIII° in VIII linea a ca-
pite computando diccio: tenere: est correcta. Et ab alio latere in linea prima in
capite diccio: scire: et in XV a capite diccio: considerata: sunt correcte. In LXXXIII°
folio in linea V a capite computando diccio: Iuvenis: est correcta. In LXXXIIII°
folio in XIX linea a capite computando diccio: verbum fuerunt: est correcta. Et
ante hec in proxima linea diccio: ducum: et in penultima linea a fine computando:
causa quod: dicciones sunt correcte. Et ab alio latere in quinta et quarta linea-
rum a fine computando addite sunt dicciones: numme (sic): et: et; et in LXXXV° in
V linea a capite addita est diccio: wlt. Et ab alio latere in secunda et tercia lineis
addite sunt dicciones: ac, et. In LXXXVII° in linea XII addita est diccio: quam:

---

[1] Str. 138, wiersz 10 od dołu. — [2] Str. 205, dopisek 5.

in margine posita, et in XIX linea hee dicciones: tunc quatenus, usque modo: sunt correcte[1]. In LXXXX° folio in linea XX a capite: sindici: et a fine: nec: in XX dicciones sunt correcte, et in XVII eciam a fine computando diccio: regis: est addita. Et ab alio latere in VII linea diccio: inde: est addita, et in eodem: debito: ac infra in quarta linea: proximi providere: dicciones sunt correcte. In LXXXX° primo a capite computando in linea XI dicciones: litem, a[illegible]imo: sunt correcte, et infra in tercia linea post diccionem: productis: sequi debent hee dicciones: et examinatis ipsisque et eorum atestacionibus publicatis productis:, que sunt in margine posite. Et ab alio latere in linea XVI a capite computando addita est diccio: occupatas: et infra in sexta | linea: proxime Zneynam: diccio est correcta. Et a fine Pag. 251. computando in XXV linea in diccione: dicta: est facta correctura. Et in XIX linea eciam a fine: seu: et in IX: illicitos:, dicciones sunt correcte. In LXXXX° secundo in tercia linea a capite computando dicciones: tricesimo nono, Indiccione: et in quinta similiter a capite computando dicciones: die quinta decima: sunt correcte. Et a fine computando in XIIII linea in subscripcione: Alberti: addita est diccio: clericus. In LXXXX° tercio in XIIII linea a fine computando diccio: ad: est addita. In LXXXXIIII° in XIII linea a capite computando diccio: non: est addita. In LXXXX° VIII° in XXV linea a capite computando diccio: iusta: est correcta. In centuagesimo folio in XI linea diccio: et: est addita, et a fine in IX linea diccio: perperam: est correcta. Et ab alio latere in tercia linea a capite computando diccio: de novo: est correcta. In centuagesimo primo in VIII linea a capite computando diccio: satisdandi: est correcta. In C° tercio in XX linea a capite computando hee dicciones: et fiat accipientes: sunt cancellate. In C^mo VII° in X linea a fine computando stare debent dicciones: quod castrum Memel est edificatum: in margine posite. In C^mo nono folio in tercia linea a fine computando addita est diccio: non: et ante hoc proxima linea tercia iste dicciones: heedem littere: sunt correcte. In C^mo XVIII° in secunda linea addita est diccio: prout. In C^mo XIX° folio in penultima linea ab alio latere addite sunt dicciones: homines predictorum dominorum: in margine scripte. In C^mo XX° in decima septima linea a fine computando diccio: pontem: est correcta.

Quas quidem omnes et singulas rasuras, correcturas, cancellaturas et addiciones aprobo, quisquis est idem sensus, qui fuit in originalibus, astruo, testificor, profiteor et afirmo.

(Signum notarii publ.) Et ego Nicolaus olim Iohannis de Mikluschewicze clericus Cracoviensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius necnon factorum et cause huiusmodi coram prefato domino Benedicto de Macra, prefati serenissimi principis, domini Sigismundi Romanorum et Hungarie regis ac arbitri, arbitratoris et amicabilis compositoris principalis comissario et coram eo scriba predictarum litterarum delegacionis prefati domini Sigismundi nec non procuratoriorum parcium atque compromissorum et sentencie arbitralis, nec non articulorum partis utriusque et parcium supradictarum adherencium, privilegiorum, testium, excepcionum, appellacionis atque contradiccionum, captivorum presentacionum et liberacionum et aliis in actis in Brest, in Ranczas, in Thorun, in Marieburg, in Labia, in Ragnith, in Kowno, in Vilna, in Novacivitate, in Mukulburg, in Crzinowloga, in Czechonow, in Radzonow (sic), in Rippin,

[1] Str. 275, dopisek 5.

in Lippno, in Slothoria, in Gnewkow, in Nakyl, in Lobsenicza, in Neystetin, in Iuveni Wladislavia et in Cracovia, Wladislaviensis, Culmensis, Pomezaniensis, Zambiensis, Wilnensis, Plocensis, Gneznensis, Camenensis et Cracoviensis diocesum necnon et in aliis locis in suprascripto registro contentis, dum sic, ut in registro supradicto premittitur, per ipsum dominum Benedictum comissarium et subarbitrum ac coram eo gererentur et fierent una cum notario suprascripto et testibus prenotatis in eodem presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, et de manu alterius notarii in centum viginti quatuor foliis fideliter conscriptum et per prefatum Petrum Urbani (notarium) publicum et in publicam formam redactum singnoque et nomine suis consignatum manu propria me predicto subscribens, ipsum eciam signo et nomine meis solitis consignavi sigilloque prefati domini Benedicti in zona sericea de ipsius speciali mandato una cum predicto Petro notario sigillavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum, et quemlibet sexternum, quemlibet quaternum et quodlibet folium approbo, ac si in ipso me specialiter subscripsissem, omnesque rasuras, cancellaturas, correcturas et addiciones de eadem manu vel alya seu aliis per memoratum Petrum specialiter expressas et nominatas in foliis, lineis, marginibus quibuscunque et alias ubilibet factas in quocunque loco registri predicti originali concordantes, sigillo prefati domini Benedicti combinati parcium testimonio approbo, quodque idem sit sensus, qui fuit in originalibus, astruo, testificor, profiteor et affirmo.

Doc. 33.

Hochmeister des Deutschen Ordens 1413 März 25, in Marienburg; daje posłom Zakonu w Flandrji instrukcją, jak mają przedstawiać powody, które go skłoniły do do wyłamania się z pod orzeczeń Benedykta z Makry, i jak mają przysposabiać danie sobie w razie ponowienia wojny z Polską pomocy przez książąt i rycerstwo Zachodu.

Königsberg, Königl. Staatsarchiv, Registrant 5, pag. 204—207.

Besundere lieben Getruwen. Euwern Briff uns gesand innehaldende undir andern Worten als von dem Kouffe des Pfuntgelds czu Brucke[1], das do louffet an eyner Summen uf 1^{c} und LIIII Pfunt Grosschen, haben wir nulichen emphangen und wol vornomen, bittende, das ir dor noch czeret und noch unsern Befelungen bie dem Gelde czu manen und inczufordern vorwert euwern Fleys thut, als ir beste konnet und möget. Wissed ouch das wir Meister Benedictum, der uns von unserm Herren Romisschen und Ungerisschen Konige ins Land ist gesand die Schelunge der Greniczen czu beseen und andere Gebrechen czwisschen dem Herren Konige von Polan, Herczog Wit. von eyme, uns und unserm Orden vom andern Teyl czu vorhoren, vorworffen haben durch deser nochgeschr. Sachen willen, und haben uns wedir dorumme an an (sic) den obgeschr. unsern Herren Romisschen Koning beruffen. Czum ersten, als der egen. Meister Benedictus czu uns ins Land quam, brochte her mit im eynen offembaren Schreyber der im vom andern Teyle czugefügt was, denselben mit im durch unser Land furende bis ken Littauwen. Der gleich

[1] m. Brügge.

taten wir im ouch eynen offembaren Schreyber, der die Land vom andern Teyle wedir mit im durchczogen were in denselben bie im sinde und bleybende, den wisete her von im do her czum andern Teyle quam und wolde in bie im nicht lossen bleyben. Item hat her sich von Herczog Wit. czu Ritter lassen sloen, her hat mancherhande grosse Gabe von im emphangen, her ist bie im ye und ye gewest und gebleben und im czu Beheglichkeit uns ein Richtestat czu Kauwen gelegt hatte, dor uff wir die Unsere mit swerer Muhe und Koste musten senden. Dorbie lis hers nicht, sunder die Rechttage die her uns gesaczt hatte ken Kauwen czu komen, die hat her deme andern Teyle czu Willen vorlegt und vorlenget, dovon die Unsere in den allersweristen Wegen musten wedirkeren. Als nu die Unsere uff das leczte ken Kauwen uff die Richtestat myt grosser Muhe woren komen, begerten sie von Meister Benedicto unsers Landes Greniczen czu beseen in der Wyse, als man pfleget Greniczen von Czeichen czu czu (sic) Czeichen und von eyner Yegenath (sic) in die andere czu bereyten und czu besen, als im von unserm Herren Romisschen etc. Konige was befolen noch Uswisunge siner Brife dor obir gegeben, czu vorsuchende, ab ettliche Gebrechen an ettlichen Enden gefunden worden, der Altgesessenen Geczugnisse in deme Ende dor obir czu horen und die Gebrechen dornoch czu richten und czu rechtfertigen; das hat her sich alles gewegert czu thunde, uff das das Hus Welune, von Herczog Wit. VI Mylen in unser Land und IIII Mylen bussen Samayther Heynen gebuwet und ufgericht, nicht abgebrochen dorfte werden. Item ist Meister Benedictus vorgeschreben alleyne beheglich gewest Gerichte czu setczen verre genug von unsern Greniczen, wo is Herczog Wit. beheglich ist gewest, do her der Heyden und Unkristen Geczugnisse obir unser Land und Greniczen, swerende bie eren Herren Holde, bie eren Kuen und Pferden hat gehort und ufgenomen, und wolde sich nicht keren an alles, das die Unsere do wedir reden mochten, und wolde unser Underrichtunge und Bewisunge do kegen nicht ufnemen. Item stunt her dornoch, das unsere Greniczen und Land gemyttelt worden und wolde uns die abesprechen, das her uffentlichen vor vil Prelaten, Rittern und Knechten unsers Landes uffem Huse czu Nydenburg hat gesprochen, wisende mit eyner Hant in die andere, wie man sie mytteln solde. Item hat her ouch an eyme andern Ende gesprochen: Konige und Herczogen sulden unser Land haben, wir und unser Orden hetten genug an eyme Stucke Brot. Us den vorgeschr. Sachen und vil meren haben wir derkant, das her eyme Teyle gunstiger und me czugeneyget ist gewest und me biegelegen hat, denne deme andern, durch des willen wir dorczu genotiget, beweget und getwungen worden, denselben Meister Benedictum czu vorlegen und czu vorwerfen, als vorgeschr. ist, vor syme Gerichte nicht me czu steende, und haben uns wedir beruffen an unsern Herren Romisschen und Ungerisschen Koning. Word uns denne vorwert von im unser Recht vorkorczet, so muste wir uns an die Korforsten beruffen und an alle Dutsche Forsten und Herren und beseen, wie wir uns von Gewalt und Unrechte entsetczen mogen. Wissed ouch das wir den Herren Koning von Polan und Herczog Wit. beczalet haben und den Burgebrif czu uns geloset und unsere Burgen gefriet, umb welcher Beczalunge willen wir uns und unserm ganczen Lande gar we haben getan, und haben yo an derselben Beczalunge an der Mark lotig 1 Fertung vorloren me denne wir das Silber selben kouften, und uns wart grosser Obirmut dorynne derczeiget an deme, das die Polan das Silber nicht wolden nemen und als is genge und gebe was czu Prage, Bresslaw und in erem eigen Lande czu Crakow und als is ein Koufman von dem andern uff die Czit

koufte. Alleyne das ys unser grosser Schade was, so beczalete wir doch, hoffende, das man uns wedir sulde halden was uns vorschr. were, sunder leyder, wss wir allewege geforcht haben ee denne wir beczaleten, das kompt uns nu undir Awgen nu sie das Gelt haben. Der Briff obir Samaythen sulde uns sien geworden vor IIII Wochen, der mag uns noch nicht werden. Unser armen Luthe und Undersasse, die werden uff der Strassen czu Polan dernedir geleget, beroubet und geslagen und ouch in unserm Lande uff der Wyssel ufgehalden. Man vordert die Beschatczunge der Gefangnen; das uns alles wedirferet obir desze Beczalunge und wedir den vorsegelten ewigen Fredebriff czu Thorun gemacht, und wedir den Ussproch und Bestetigunge, die unser Herre Romisscher und Ungerisscher Koning bie der Busse von X^{M} Marken lotiger Mark Silbers dorobir hat getan. Dys alles bitten wir Forsten und Herren, unsers Ordens Gonnern vorczubrengen und czu vorkundigen, sie mit Flisse bittende und dermanende, ap wir hirobir czu Krige und Ungemach gedrungen worden, als wir doch gewarnet synd das sie uns wedir meynen anczugreiffen, das sie uns und unsern Orden retten helfen und beschirmen, anseende unsern grossen, unvorwintlichen geledenen Schaden, und das uns Got weys vil czu sweer ist alleyne semelicher Macht czu wedirsteende.

In dorso: Baysen und Bazener ken Flandern. In Marienburg sabbato ante Oculi.

Doc. 34.

Benedictus de Macra etc. 1413 Mai. 22, in Iuveni Wladislavia; sprawdza fakt wysełania łotrzyków z Ziem Krzyżackich do Polski w celu wykonywania łupieztw w czasie rozejmu.

Warszawa. Arch. Główne. — Pergam. oryg. Nr. 810, u którego wisi pieczęć zatarta.

Nos Benedictus de Macra dominusque de Czuchz, serenissimi principis et domini, domini Sigismundi regis Romanorum semper augusti ac Hungarie, Bosznensis ceterorumque regnorum regis incliti, arbitratoris principalis inter regem Polonie et magistrum Ordinis de Prussia partes comissarius, subarbiter, executor ac iudex subdelegatus, tenore presencium notificamus quibus expedit universis, quod cum secundum comissionis in nos facte formam per regem Romanorum prefatum de opido Nakel in terram Stolpensem ad videndum grenicies processissemus cum baronibus magnificis regis Dacie ac ducis predicte (terre) aliisque consiliariis regis Polonie nobis anexis, invenimus in regno Polonie quatuor equites fugientes, quorum quilibet equum liberum penes se ducebat, visisque predictis quatuor statim audivimus clamores post nos veniencium et clamancium et dicentium, quod quatuor equi ipsorum per latrones essent eadem die recepti. Quibus auditis, familiares nostros misimus ad insequendum predictos quatuor velociter; reversique familiares nostri una cum famulis baronum de ducatu Stolpensi aduxerunt unum de ipsis equitibus fugientibus et quatuor equos liberos ac ducere (sic) equos cum sellis et frenis. Et medio tempore venerunt ad nos, qui cum clamore nos sequebantur et probaverunt, predictos quatuor equos liberos esse suos et predictum hominem esse latronem ipsorum, nosque requisierunt, quatinus dignaremur interrogare predictum latronem, an latro esset et unde venisset. Item rogaverunt, quod de predictis testimonium perhibe-

remus. Nos autem iustis ipsorum precibus inclinati eundem interrogavimus, qui respondit, quod ipsi exiverunt de civitate Ffredlanth de Prussia ad furandum et spoliandum per regnum Polonie, ubicunque possent, ex mandato advocati et magistri civium de Fredlanth predicta. Et sic de actis predictis testimonium per presentes literas nostras et sigilli nostri munimine perhibemus. Datum in Iuveni Wladislavia die Lune vicesima secunda mensis Maii, anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo.

Doc. 35.

Benedictus de Macra iudex delegatus etc. 1413 Iun. 10, Cracovie; na żądanie prokuratora króla Polskiego, skarżącego się, że posłańcy Zakonu Krzyżaków obczerniają po dworach Chrześcijańskich tegoż króla i W. Ks. Witolda, jakoby wyrok Budzki przełamywali, wydaje oświadczenie, że książęta ci wyrok ten wykonali, lecz że właśnie Zakon stara się z pod niego wybiegać.

Warszawa. Arch. Główne, dypl. Nr. 55. — Perg. oryg. z wcięciem od przyw. pieczęci.

Notum sit tam spiritualibus quam secularibus principibus et prelatis ac aliis Christi fidelibus universis, quod cum nos Benedictus de Macra in utroque iure licentiatus, magister in artibus dominusque de Czucz, iudex delegatus, subarbitrator ac comissarius per serenissimum principem dominum Sigismundum Romanorum regem semper augustum ac Hungarie, Dalmacie, Croacie etc. regem, arbitrum, arbitratorem et amicabilem compositorem inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie et preclarum principem Alexandrum alias Witholdum Magnum ducem Lythwanie eorumque adherentes et subditos, ex una, ac venerabilem et religiosum fratrem Henricum de Plawen Ordinis Hospitalis sancte Marie Domus Theutunicorum Ierosolimitani magistrum generalem eiusque adherentes et subditos ac totum Ordinem, ex alia partibus deputatus mandato in scriptis suscepto tenoris infrascripti, iuxta vim et formam eiusdem mandati et comissionis nobis facte ac vigore compromissi tenoris subscripti pro execucione arbitrarie sentencie, per prefatum dominum Sigismundum regem Romanorum et Hungarie regem etc. et inter dictas partes late facienda processissemus, prout processimus in terris Polonie, Prussie, Samagitarum, Curlandie, Carsow, Lythwanie, Russie, Mazovie, Pomeranie etc. debitum nostri officii exequendo, expositoque inter cetera per procuratorem eiusdem serenissimi principis domini Wladislai regis Polonie nobis iam in itinere versus propria constituto: quomodo nuncii magistri et Ordinis predictorum in diversis mundi partibus coram regibus, principibus et aliis Christi fidelibus, et presertim coram serenissimo principe domino Venceslao rege Bohemie, in detrimentum laudabilis fame et honoris prelibati domini regis Polonie, volentes, ut dicitur, sibi in auxilium principes catholicos et alios Christicolas per hoc allicere ac contra prefatum dominum regem Polonie ipsorum animos provocare, asserere non verentur, quod prefatus dominus rex Polonie arbitrali sentencie prefati serenissimi principis, domini regis Romanorum, inter dictas partes prolate, parere non curaret cum effectu: a nobis dictus procurator literas recognicionis nostre, rei sive facti veritatem in se huiusmodi continentes, tamquam ab executore dicte arbitralis sentencie et ad hoc specialiter deputato, sibi fieri postulavit. Nosque Benedictus prefatus, veritatem huius rei ex

acticatis et gestis coram nobis et quam in dictis terris huiusmodi execucionis prefate arbitralis sentencie agentes negocia rei experiencia comperimus, et ut iusticia in hoc cunctis elucescat fidei Christiane cultoribus, vobis omnibus supradictis illustrissimis dominis regibus, principibus, patriarchis, primatibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, marchionibus, burgraviis, comitibus, capitaneis, civitatum rectoribus, comunitatibus, militibus et clientibus, ac omnibus et singulis prelatis et aliis personis tam ecclesiasticis quam secularibus declarare cupientes presentibus recognoscimus publice profitentes, quod prefatus serenissimus princeps dominus rex Polonie etc. tam rex catholicus ac verus cultor fidei orthodoxe, una cum fratre suo prefato domino Allexandro alias Wytholdo Magno duce Lythwanie cum Christianis disturbia litium declinantes et, ut in effectu apparuit, gweras cum prefato Ordine evitare volentes, ad requisicionem nostram sentencie ac difinicioni arbitrali prefati domini regis Romanorum, arbitri prelibati, per nos execute sufficienter paruerunt in omnibus suis punctis et clausulis et nunc parent realiter cum effectu, quodque magister et Ordo prefati, de iusticia non contenti, per subterfugia recusacionis frivole volentes sentenciam prefati iudicis et arbitri ac mandatum regie maiestatis eludere domini regis Romanorum antedicti a veroque tramite iusticie declinantes, dicte arbitrali sentencie parere non curarunt neque curant usque modo, penas appositas et adictas in eadem sentencia minime formidantes. Cuius quidem recognicionis huiusmodi nostras literas presentes, subscripcionibus thabellionum ad hoc requisitorum et testium annotacionibus rogatorum infrascriptis sigillique nostri munimine fecimus roborari ad evidenciam omnium premissorum. Tenores vero literarum, de quibus supra fit mencio, et primo compromissi, deinde comissionis nobis facte, de verbo ad verbum secuntur et sunt tales: (*Sequuntur Documenta 11, 20.*)

Et sic finiunt tenores literarum predictarum. Acta vero sunt hec anno Domini millesimo quadringentesimo tredecimo, Indiccione sexta, pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Iohannis divina providencia Pape vicesimi tercii anno quarto, die vero decima mensis Iunii, hora Terciarum vel quasi, (in) civitate Cracoviensi in domo hospicii nostri, presentibus reverendo in Christo patre domino Alberto episcopo Cracoviensi regni Polonie supremo cancellario, nec non venerabilibus viris, dominis Nicolao Penanskonis preposito, magistro Paulo Wladimiri decretorum doctore custode, Nemyrza de Chorzelow et magistro Nicolao Hinczonis canonicis ecclesie Cracoviensis, ac strenuis et nobilibus viris, dominis Dobeslao de Bloge castellano Spiczimiriensi Gneznensis, et Iohanne de Molsteyn Cracoviensis diocesis, et aliis testibus quam plurimis fidedignis.

Et ego Petrus Urbani de Michow clericus Cracoviensis dyocesis, publicus apostolica auctoritate notarius, quia predicte recognicioni prefati domini Benedicti, executoris, et aliis supradictis, dum sic agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui et notariis subscriptis, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, et presertim literas commissionis prefate sub sigillo maiestatis serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis et Ungarie etc. vidi, ideoque, me aliis occupato negociis, per alium fidelem presentes literas scriptas in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis manu propria una cum appensione sigilli prefati domini Benedicti me huic subscribens consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimomium omnium et singulorum premissorum. (Signum notarii publ.)

Et ego Nicolaus olim Andree de Vyslicia, publicus auctoritate imperiali notarius, coniugatus, Cracoviensis diocesis, literarum predictarum conpromissi et comissionis habicioni, pronunciacioni, recognicioni ac omnibus et singulis premissis, dum sic ut premittitur per prefatum dominum Benedictum et coram eo agerentur et fierent, una cum testibus prenotatis presens interfui cum aliisque notariis publicis suprascriptis, ea, que omnia et singula sic fieri vidi et audivi, per scripta, me aliis arduis prepedito negociis, cum notariis antescriptis in hanc publicam formam redegi sigilloque prefati domini Benedicti subappenso, signo et nomine meis solitis consignavi de mandato domini comissarii prelibati et per procuratorem dominorum regis et ducis antedictorum rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum.

(Signum notarii publ.)

Et ego Petrus alias Wladimirus Petri de Szychlino clericus Gneznensis diocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, quia predicte recognicioni prefati domini Benedicti, executoris, et aliis supradictis, dum sic agerentur et fierent, una cum prenominatis testibus presens interfui et notariis subscriptis, eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, et presertim literas comissionis prefate sub sigillo maiestatis serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis et Hungarie etc. vidi, ideoque, me aliis occupato negociis, per alium fidelem presentes literas scriptas in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis manu propria una cum appensione sigilli prefati domini Benedicti me huic subscribens consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

(Signum notarii publ.)

Et ego Thomas Iacobi de Radomske clericus Gneznensis diocesis, publicus auctoritate imperiali notarius, quia predicte recognicioni prefati domini Benedicti, executoris, et aliis predictis, dum sic ut premittitur agerentur et fierent una cum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audivi, et presertim literas comissionis prefate sub sigillo maiestatis serenissimi principis et domini, domini Sigismundi Romanorum regis et Hungarie etc. vidi, ideoque, me aliis occupato negociis, per alium fidelem presentes literas scriptas in hanc publicam formam redegi signoque et nomine meis solitis et consuetis manu propria una cum appensione sigilli prefati domini Benedicti me huic subscribens consignavi rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium et singulorum premissorum.

(Signum notarii publ.)

INDEX.

Pag.

Sigmund Romischer König etc. 1412 Ian. 4, czu Offen; zawiera z marszałkiem Zakonu Krzyżaków układy, skutkiem których przyjmuje udział w zatargach tegoż Zakonu z Polską 33

Sigmund Römischer Kunig etc. 1412 Ian. 4, zu Ofen; otwiera Zakonowi Krzyżaków widoki na podział z nim Polski 35

Sigmund Römischer Kunig etc. 1412 Mart. 15, zu Lublow; uwiadamia W. mistrza, że z królem Polskim rozpoczął korzystne dla Zakonu układy i upomina go, aby się od kroków nieprzyjacielskich tymczasowo powstrzymał . . . 36

Fridrich unde Wilhelm Landgraffe in Doringen etc. 1412 Mart. 19, czu Dresden; piszą do króla Rzymskiego, aby Zakon Krzyżaków wziął przeciw Polsce w opiekę 37

Fridericus et Wilhelmus lantgravii Thuringie etc. (1412, Mart.); proszą Papieża Jana XXIII, aby Zakon Krzyżacki wziął przeciw królowi Polskiemu w opiekę 38

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Mart. 25, Caschovie; uwiadamia króla Polskiego, że Zakon przyjął go w swych sprawach z Polską za sędziego polubowego i że się stawi na naznaczony termin w Budzie na dzień 22 Maja. 39

Wladislaus rex Polonie etc. 1412 Mart. 26, in Caschovia; przyjmuje Zygmunta króla Rzymskiego za sędziego polubowego w sprawie z Zakonem Krzyżackim i przyrzeka poddać się jego wyrokowi 39

Llodewig Herzog von Bayern 1412 Mai. 1, czu Franvort; pisze w imieniu książąt Rzeszy Niemieckiéj do króla Rzymskiego z prośbą, aby nie dopuścił zagłady Zakonu Krzyżaków zagrożonego przez króla Polskiego 40

(Iohann II Kurfürst von Mainz 1412 Mart.—Iuni); na prośby posła Zakonu Krzyżaków pisze do króla Węgierskiego, aby wziął tenże Zakon w sprawie z Polską w opiekę 41

(Sigismund Römischer König 1412 Mart.—Iuni); odpisuje elektorowi Mogunckiemu, że podziela jego życzenia co do spraw Krzyżacko-Polskich i że pragnie zjechać się z innymi elektorami w celu porozumienia się 42

Fr. Henricus de Plauwen Ord. Hospit. s. M. Theut. magister gener. 1412 Mai. 18, in Marienburg; zgadza się pod pewnemi zastrzeżeniami na sąd polubowy Zygmunta króla Rzymskiego w sprawie Zakonu z Polską 42

Pag.

Homeister Deutschs Ordens 1412 Mai. 25, czu Marienburg; donosi Janowi arcybiskupowi Rygskiemu i drugim pełnomocnikom Zakonu na sądzie w Budzie o wysileniach swych w zapłaceniu królowi Zygmuntowi przyrzeczonych mu 25,000 złot. Węg. i wskazuje widoki dalszego wynagrodzenia w razie wydania korzystnego dla Zakonu wyroku 45

Homeister Dutsches Ordens 1412 Mai. 28, Scharfaw; przesyła pełnomocnikom Zakonu w Budzie opis stanu spraw Krzyżacko-Polskich i donosi, że takiż opis przesłał swemu prokuratorowi w Rzymie z poleceniem, aby się starał wyjednać u Papieża użycie krzyża przeciw księciu Witoldowi i sprowadzić odłączenie go od Polski 46

(Ludovicus dux Bavarie) 1412 Iun. 5, in Munchen; pisze z prośbą do Papieża Jana XXIII, aby Zakon Krzyżacki od zagłady przez króla Polskiego zachował 47

(Fridericus III elector Coloniens. 1412 Iun. 7); pisze w imieniu drugich elektorów z prośbą do Papieża Jana XXIII, aby ratował Zakon Krzyżacki od zguby, grożącéj mu od króla Polskiego 48

Wladislaus rex Polonie etc. 1412 Iun. 24, Bude; przyjmuje w sprawie z Zakonem Krzyżackim Zygmunta króla Rzymskiego z pewnemi zastrzeżeniami za sędziego polubowego 49

(Michael Kochmeister) oberster Marschalk Dütsches Ordens 1412 Iun. 28, czu Offen; donosi W. mistrzowi, że oddał sprawę Zakonu w ręce króla Rzymskiego i że ma widoki, że ten wyda korzystny dla niego wyrok 51

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Aug. 24, in castro Budensi; jako sędzia polubowy wydaje wyrok w sprawach Krzyżacko-Polskich 52

Sigmund Romischer Kunig etc. 1412 Aug. 30, zu Ofen; zawiera z pełnomocnikami Zakonu Krzyżaków układ, mocą którego tenże zobowiązuje się wypłacić mu należne królowi Polskiemu 50,000 kop groszy Prazkich, jeżeli dostawi Zakonowi zapis na tę sumę wystawiony 69

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Oct. 1, Bude; udziela Benedyktowi z Makry pełnomocnictwo do wykonania wydanego przez siebie wyroku w Budzie i do zakończenia niedoszłych jego części 70

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Oct. 2, Bude; donosi W. mistrzowi Krzyżaków, że na odbytym sądzie w Budzie starał się sprawy Zakonu korzystnie przeprowadzić, poleca mu, aby z królem Polskim i z jego adherentami zupełnie się pogodził i zapowiada posłanie na granice Benedykta z Makry w celu doprowadzenia punktów nierozstrzygnionych do końca 71

Fr. Heinricus de Plauwen Ordin. b. M. Theuton. magister general. 1412 Nov. 26, in castro Marienburg; mianuje pełnomocników do układów mających się toczyć przed Benedyktem z Makry pomiędzy Zakonem i Polakami . . . 72

Hochmeister des Deutschen Ordens (1412, December) o. O.; sporządza instrukcją dla pełnomocników Zakonu, zawierającą żądania, które ci mają przedłożyć Benedyktowi z Makry i sposoby skłonienia króla Polskiego do przedłużenia terminu wypłaty należnéj mu summy, oraz niemożliwość dania mu w zastaw N. Marchji 73

Pag.

Hochmeister des Deutschen Ordens 1412 Dec. 23, Marienburg; przesyła W. marszałkowi Zakonu instrukcje co do mającego się odbyć zjazdu z pełnomocnikami Polaków i Litwinów przed Benedyktem z Makry 76

Hochmeister des Deutschen Ordens 1413 Ian. 4, zu Riesenburg; uwiadamia Benedykta z Makry, który był wezwał W. marszałka Zakonu do Kowna najpierw na 6go Stycznia a następnie na 20go t. m., że tenże na ten dzień się stawi 78

Wladislaus rex Polonie etc. 1413 Ian. 17, in castro Troky; mianuje pełnomocników do traktowania spraw granicznych z Zakonem Krzyżaków przed Benedyktem z Makry 80

Wladislaus rex Polonie et Alexander Magnus dux Littwanie 1413 Ian. 15, in castro Cawno; wystawiają Zakonowi Krzyżaków w myśl pokoju Toruńskiego, potwierdzonego przez wyrok króla Rzymskiego w Budzie, dokument tyczący odpadnięcia Żmudzi po ich śmierci do tegoż Zakonu, pod pewnemi jednak zastrzeżeniami 81

Wladislaus rex Polonie etc. nec non Alexander Magnus dux Litvanie 1413 Febr. 6, Vilne; stanowią pełnomocników do wręczenia Krzyżakom dokumentu tyczącego się odstąpienia Żmudzi 82

Benedictus de Macra 1413 Febr. 18, in Kauwen; oświadcza, że na sądach, które odbywał w Kownie, król Polski i W. książę Litewski wykonali warunki ustanowione na sądzie Budzkim co do wydania jeńców, gdy jednak ich pełnomocnicy chcieli Krzyżakom wręczyć dokument przekazujący po ich śmierci Zakonowi Żmudź, że wtenczas pełnomocnicy córek obu książąt i samych Żmudzinów przeciw temu zaprotestowali 83

Heinricus de Plauwen Ordin. b. M. Theuton. magister general. 1413 Febr. 24, Marienburgi; wzbrania się przyjąć dokument wystawiony przez króla Polsk. i W. księcia Litewsk. r. 1413 dnia 15go Stycznia w Kownie, dotyczący wydania po ich śmierci Żmudzi 84

Procurator Deutsches Ordens am Hofe czu Rome (1413) Iul. 18, czu Senis; pomiędzy innemi sprawami, o których W. mistrza uwiadamia, wyłuszcza mu powody, dla których Polacy spraw nie rozstrzygniętych wyrokiem Budzkim nie przeniosą do Kurji Rzymskiéj 86

Benedictus de Macra etc. (1412—1413); zdaje sprawę z swych czynności, podjętych z poruczenia króla Rzymskiego w celu dopełnienia wyroku Budzkiego. (Prussie composicio.) 88

Acta in Brześć 90
„ in Thorun 91
„ in Marienburg 91
„ in Labia 92
„ in Ragnit 92
„ in Kowen 93
„ in Wilno 152
„ in via de Vilna ad Warschoviam 164
„ in Warschowia 164
„ in eundo de Warschowia ad Mucolburg 165
„ in Mucelburg 165

Pag.

Acta in Neydburg 165
„ in Mucolburg post reversionem iudicis de Nydburg 165
„ in Krzynowłoga 167
„ in Ciechanow 167
„ in Radzanow 193
„ in Rypin 203
„ in Lipno 206
„ prima vice in Gnewcow 231
„ in Złotorja 292
„ in Gnewcow 300
„ in Iuveni Wladislavia 301
„ in Nakel 310
„ in Łobżenica 312
„ in Newsthethin 313
„ post reversionem iudicis de terra Stolpensi, que incipiunt a Wladislavia Iuveni et durant usque ad granicies Hungarie 323
„ Poznaniensis episcopi in Iuweni Wladislavia ultima vice . . . 333
„ in Brześć 334
Articuli episcopi Wladislaviensis 337
Acta in Cracovia 339
Executio sententiae generalis de graniciebus 346
Hochmeister des Deutschen Ordens 1413 März 25, in Marienburg; daje posłom Zakonu w Flandrji instrukcją, jak mają przedstawiać powody, które go skłoniły do wyłamania się z pod orzeczeń Benedykta z Makry 351
Benedictus de Macra etc. 1413 Maii 22, in Iuveni Wladislavia; stwierdza fakt wysełania w czasie rozejmu łotrzyków z Ziem Krzyżackich do Polski w celu wykonywania łupieztw 353
Benedictus de Macra etc. 1413 Iun. 10, Cracovie; na żądanie prokuratora króla Polskiego, skarzącego się, że posłowie Zakonu Krzyżaków obczerniają po dworach Chrześcijańskich tegoż króla i W. księcia Witolda jakoby wyrok Budzki przełamywali, wydaje oświadczenie, że książęta ci wyrokowi temu się poddali, lecz że właśnie Zakon stara się z pod niego wybiegać . . 354

DODATEK.

ADDITAMENTUM.

DODATEK

Nr. I.

Benedictus Pp. XII 1341 Iun. 22, Avinione; daje swym komisarzom, biskupom Miśnieńskiemu, Krakowskiemu i Chełmińskiemu, pewne podstawy do rozstrzygnięcia sporu pomiędzy Polską i Zakonem Krzyżaków o Pomorze i Ziemię Chełmińską i Michałowską, oraz o Kujawy i Ziemię Dobrzyńską. (Str. 4, Ods. 4.)

Warszava. Arch. Główne. — Perg. oryg. z przyw. bullą, Nr. 26.
(*Theiner. Monum. I, Nr. DLXXXI.*)

Benedictus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus.. Misnensi et.. Cracoviensi ac.. Culmensi episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Dum diligenter commoda pacis et concordie bonum attendimus ac dissensionum et discordiarum discrimina fidelium solicite cogitamus, desideranter, prout ex debito quod ex apostolatus officio nobis incumbit appetimus pacem et concordiam in universos sancte matris Ecclesie filios velut fluvium uberem derivare, libenter opem et efficacem operam impendentes, ut inter fideles quoslibet dissidentes, et presertim paganis et infidelibus contiguos et vicinos, cuiuslibet dissensionis suborta succidatur materia et graviorum que possent insurgere tollatur occasio scandalorum. Dudum siquidem pacis emulo, incentore malorum omnium procurante, inter carissimum in Christo filium nostrum Kazimirum, regem Polonie illustrem, ex parte una, et dilectos filios magistrum, commendatores et fratres Hospitalis beate Marie Theotonicorum Ierosolimitani super Culmensi, Pomeranie, Cuiaviensi, Dobrinensi et Michaloviensi terris seu ducatibus, quos idem rex ad se pleno iure spectare dictosque magistrum, commendatores et fratres illos contra iusticiam occupasse et occupatos detinere ac fructus ipsorum a tempore occupacionis huiusmodi recepisse et adhuc recipere, seque propterea multas expensas et dampna innumera pertulisse asserit, magister vero, commendatores et fratres predicti prefatas Culmensem, Pomeranie ac Michaloviensem se iusto titulo possidere, Dobrinensem vero et Cuiaviensem terras seu ducatus prefatos vigore privilegiorum eis a Sede apostolica et imperio indultorum per bellum iuste occupasse et occupatos potuisse licite possidere, necnon eis dampna gravia et innumera in personis et rebus per dictum regem et clare memorie Wladislaum, regem Polonie genitorem suum, associatis sibi Letwinis infidelibus, contra Deum et iusticiam intulisse pretendunt ex altera, controversia, dissensione ac discordia gravibus, pro dolor, suscitatis et multis dampnis, expensis et periculis personarum et rerum occasione huiusmodi hinc inde secutis, ex quibus graviora formidantur, verisimiliter subsequi si non adhiberetur celeriter remedium oportunum; et huiusmodi controversia, dissensione ac discordia per am-

baxiatores et nuncios utriusque partis, ad nos et Sedem apostolicam propter hoc specialiter destinatos, serioxe nobis expositis, nos qui licet immeriti vices Illius in terris gerimus, qui in ortu eius pacem omnibus per angelos nunciavit, cupientes huiusmodi gravioribus scandalis obviare ac suborta eciam summovere ipsosque discordes ad pacem et concordiam auctore Domino revocare, ac considerantes, quod regis, magistri, commendatorum et fratrum predictorum discordia non solum in ipsorum et subditorum suorum dampnum maximum, verum eciam in orthodoxe fidei et fidelium illlarum parcium detrimentum non modicum noscitur redundare, quodque dicti pagani et infideles parcium earundem propter huiusmodi discordiam sumunt audaciam non solum indurescendi forcius in eorum perfidia, sed eciam contra fideles et catholicos vicinos eisdem hostiliter insurgendi, ac propterea credentes firmiter, quod dicti rex, magister, commendatores et fratres, premissis in debitam consideracionem adductis, debeant eorum animos per viam amicabilem ad pacem et concordiam coaptare, deliberacione ac collacione diversis vicibus cum dictis nunciis et ambaxiatoribus super hiis prehabitis diligenter, de ipsorum ambaxiatorum et nunciorum, licet, ut asseruerunt, ad hoc mandatum non haberent, assensu, fraternitati vestre per apostolica scripta precipimus et mandamus districte, quatinus vos vel duo vestrum, si de regis et magistri predictorum processerit voluntate, Cuiaviensem et Dobrinensem terras seu ducatus predictos cum omnibus et singulis castris, opidis et forteliciis ac villis aliisque locis consistentibus in eisdem, iuribus, iurisdiccionibus ac universis pertinenciis eorundem, necnon decem milia florenorum auri per magistrum, commendatores et fratres prelibatos vobis exhibenda, assignanda et persolvenda, ad manus vestras nostro nomine recipere, ipsasque Cuiaviensem et Dobrinensem terras seu ducatus cum castris, opidis, forteliciis, villis et locis, iuribus, iurisdiccionibus et pertinenciis antedictis, necnon huiusmodi decem florenorum auri pro fructibus per ipsos magistrum, commendatores et fratres predictos ex huiusmodi Cuiaviensi et Dobrinensi terris seu ducatibus perceptis ac dampnis et expensis, que dictus rex propter hoc sustinuisse se dicit, eidem Kazimiro regi seu certo suo nuncio ad hoc ab eo specialiter deputando absque more, dispendio, assignare ac restituere integraliter studeatis, locis tamen et possesionibus, que ipsi magister, commendatores et fratres ante generalem occupacionem ipsarum Cuiaviensis et Dobrinensis terrarum seu ducatuum in eisdem Cuiaviensi et Dobrinensi terris seu ducatibus habuerunt et possederunt ab antiquo, prefatis magistro, commendatoribus et fratribus, sicut illa tenebant et possidebant hactenus ante generalem occupacionem huiusmodi, tenendis et possidendis per eos pacifice remansuris. Ceterum, ut inter partes predictas cuiuslibet dissensionis occasio sopiatur et mutua dileccio firmaque concordia sicut appetimus reformentur et solidentur in pacis perpetue firmitate, volumus et vobis districte precipimus per presentes, quatinus, si quid fuerit vel remanserit questionis inter partes ipsas super ipsis Culmensi, Pomeranie ac Michaloviensi terris seu ducatibus et super fructibus tamen ex eis quam ex Cuiaviensi et Dobrinensi terris seu ducatibus prefatis per eosdem magistrum, commendatores et fratres perceptis, necnon super dampnis et expensis hinc inde secutis, vos super hiis, tanquam pacis fervidi zelatores, iuxta datam vobis a Deo prudenciam, viis et modis de quibus expedire videritis, pacem et concordiam amicabiliter tractare ac nichilominus de iure, quod regi seu magistro, commendatoribus et fratribus ipsis super predictis Culmensi, Pomeranie ac Michaloviensi terris seu ducatibus competit, simpliciter et de plano sine strepitu et figura

iudicii auctoritate nostra vos informare plenarie ac cum diligencia studeatis, et quecunque super hiis vos tractare ac reperire continget, et si qua impedimenta vel obstacula et quorum occasione seu causa forsan emerserint circa ea, fideliter in scriptis redacta nobis per vestras patentes litteras harum seriem continentes fideliter referre curetis, contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendo. Testes autem qui fuerint nominati, si se gracia, odio vel timore subtraxerint, censura simili, appellacione cessante, compellatis veritati testimonium perhibere; non obstantibus tam felicis recordacionis Bonifacii Pape VIII predecessoris nostri, qua cavetur: Ne aliquis extra suam civitatem et diocesim, nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine sue diocesis ad iudicium evocetur; et de duabus dietis, in concilio generali, quam aliis quibuscunque constitucionibus, a predecessoribus nostris Romanis pontificibus editis, per quas vestre iurisdiccionis explicacio in hac parte valeat quomodolibet impediri; seu si dictis regi, magistro, commendatoribus et fratribus vel quibusvis aliis, communiter vel divisim, a Sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari, aut civitates, terre, ville, castra et alia loca eorum ecclesiastico interdicto supponi non possint per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem; et quibuslibet privilegiis, indulgenciis et litteris apostolicis generalibus vel specialibus, eis vel eorum alicui, sub quacunque forma vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, de quibus quorumcumque totis tenoribus de verbo ad verbum specialem oporteat in presentibus fieri mencionem. Datum Avinione X Kalendas Iulii, pontificatus nostri anno septimo.

Nr. II.

Benedictus Pp. XII 1341 Iul. 18, Avinione; wzbrania się potwierdzić wyrok wydany w r. 1339 przez swych delegatów w sprawie Kazimierza króla Polskiego z Zakonem Krzyżaków o wydanie pewnych zabranych Ziem, i stanowi nowych komisarzy z poleceniem zbadania na miejscu stanu rzeczy. (Str. 4, Ods. 5.)

Theiner. Monum. I, Nr. DLXVIII.

Benedictus episcopus etc., carissimo in Christo filio Kazimiro regi Polonie illustri sal. etc. Dudum venerabilem fratrem nostrum Iohannem episcopum Cracoviensem et dilectum filium nobilem virum Nimirum militem, tue celsitudinis nuncios ad nostram presenciam accedentes, necnon litteras tuas regias ab eis nostro apostolatui presentatas solita benignitate recepimus, et que ipsi nuncii pro parte regia curaverunt coram nobis proponere dicteque continebant littere, pleno collegimus intellectu. Cum autem quandam sentenciam, per dilectos filios Galhardum de Carceribus prepositum Titulensis Colocensis diocesis et Petrum Gervasii canonicum Aniciensis ecclesiarum, commissarios super questione inter te, fili carissime, ex parte una, et dilectos filios magistrum, commendatores et fratres Ordinis beate Marie Theotonicorum, ex altera, deputatos, super certis ducatibus sive terris infra regnum tuum Polonie, ut asseritur, consistentibus auctoritate apostolica latam pro te, ac contra magistrum, commendatores et fratres predictos, peterent a nobis ex nostra certa sciencia confirmari: nos peticioni huiusmodi annuere, si iuste valeret fieri, cupientes, processum per dictos commissarios super predictis habitum et eandem sentenciam nobis per ipsos nuncios exhibitos examinari per quosdam ex fra-

tribus nostris sancte Romane Ecclesie Cardinalibus fecimus diligenter, et quia per relacionem fidelem inde ab ipsis Cardinalibus nobis factum in dicto processu notabiles invenimus deffectus, non potuimus decenter nec de iure debuimus confirmacionem concedere postulatam; sed optantes inter te dictosque magistrum, commendatores et fratres super eadem questione mutuam concordiam reformari, tandem cum tuis predictis et prefatorum magistri, commendatorum et fratrum nunciis apud Sedem apostolicam existentibus, mediante dilecto filio nostro Guillelmo tituli sancti Stephani in Celiomonte presbitero Cardinali tractatore a nobis super hoc deputato, post diversos prolixos tractatus et altercaciones multiplices habitas hinc et inde, ad certum modum concordie nobis gratum utique fuit deventum. Quamobrem nos ad id perficiendum certos commissarios, electos communiter ab ipsis nunciis, duximus in partibus illis per nostras litteras deputandos, sicut in eisdem continetur litteris, et prefati tui nuncii, quorum prudenciam et solertem diligenciam ab eis super premissis adhibitam commendamus, et moram ipsorum diucius contractam in Curia, cuius causa fuerunt prolixitas tractatuum predictorum et altercacionum que intervenerunt in eis diversitas, excusamus, tue magnificencie referre poterunt viva voce. Porro, fili dilectissime, de te gaudemus in Domino et plurimum consolamur, quod, sicut gratis et placidis admodum percepimus relatibus, tu ad Eum et eandem sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem tuam ingentis gerens devocionis affectum, circa colendum, confovendum et manutenendum in regno et terris tuis cultum iusticie studiis virtuosis intendens, ad repressionem hostium Crucis Christi ac Catholice dilatacionem fidei magnanimiter et strenue tanquam princeps christianissimus laudabiliter impendisti hactenus et iugiter impendere non desistis. Ideoque tuam rogamus excellenciam et in Domino attencius exhortamur, quatenus consideranter attendens, quod non inceptantibus, sed perseverantibus est corona glorie repromissa, tam in devocione predicta, que te Deo semper accepciorem efficiet et prosperabit continue facta tua, quam aliis predictis et ceteris virtuosis et laudabilibus actibus, ex quibus fama tui nominis et honoris incrementa suscipiet felicia, mente sincera et continuacione solida perseveres, ecclesias et personas ecclesiasticas in eisdem regno et terris tuis consistentes habendo nichilominus in suis iuribus et libertatibus pro divina et eiusdem Sedis reverencia tueque obtentu salutis propensius commendatas, sciturus fili amantissime, quod si nos et Sedes predicta in premissis et aliis virtuosis et Deo placibilibus actibus, sicut talem decet principem, exercendis te sincerum et constantem invenerimus, ut speramus, circa tua et regni tui commoda reperiemur, quantum cum Deo fieri poterit, propicii, favorabiles et benigni. Datum Avinione XV Kalendas Augusti anno VII.

Nr. III.

Clemens Pp. VI 1342 Aug. 4, apud Villamnovam; poleca biskupom Miśnieńskiemu, Krakowskiemu i Chełmińskiemu, aby polecone im przez poprzednika swego rozstrzygnięcia zatargu pomiędzy Kazimierzem królem Polskim a Zakonem Krzyżaków na nowo podjęli i o wyniku mu donieśli. (Str. 5, Ods. 2.)

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. z przyw. bullą, Nr. 11.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus.. Misnensi et.. Cracoviensi ac.. Culmensi episcopis salutem et apostolicam benedictionem.

Dudum felicis recordacionis Benedictus Papa XII, predecessor noster, diligenter attendens, quod dissensionis materia, quam inter carissimum in Christo filium nostrum Kazimirum regem Polonie illustrem, ex parte una, et delictos filios.. magistrum, commendatores et fratres Domus Hospitalis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani, ex altera, racione vel occasione terrarum seu ducatuum Culmensis, Pomeranie, Cuiaviensis, Dobrinensis et Michaloviensis suscitare procuraverat hostis pacis, nedum eidem regi, ac magistro, commendatoribus et fratribus ipsorumque subditis, sed et fidei catholice periculosa et dispendiosa nimium existebat, quodque hostes ipsius fidei, blasfemi nominis Christiani, vicini parcium illarum, exinde superbie sue cornua elevare ac in Christicolas sevire audacius presumebant, et propterea cupiens dissensionem ipsam per viam iusticie vel amicabilis concordie terminari, vobis suas direxit speciales litteras, quarum tenorem de registro ipsius predecessoris sumi de verbo ad verbum fecimus, qui est talis: (*Sequitur bulla Benedicti Pp. XII d. a. 1341 Iun. 22, Avignone. Nr. I.*)

Cum autem vos, fratres Cracoviensis et Culmensis episcopi, prout iuxta seriem et tenorem litterarum huiusmodi poteratis, super eodem negocio, dicto predecessore adhuc in humanis agente, duxeritis, ut intelleximus, ad actus aliquos procedendum, quamquam tempore, quo ipse sicut Domino placuit ab hac luce subtractus extitit, nondum fuerit terminatum: nos, qui predecessori predicto in apostolatus specula successimus, ex eadem dissensione formidantes, si perduraret, quod absit, similia fidei et fidelibus proventura pericula, vel maiora, et propterea volentes per vos ad exequendum et complendum contenta in litteris supradictis fideliter et solerter procedi, fraternitati vestre in virtute obediencie districcius iniungendo mandamus, quatinus vos vel duo vestrum, processum alias super negocio ipso per vos predicti Cracoviensis et Culmensis episcopi ut premittitur habitum resumentes, contenta in eisdem prelibati predecessoris litteris, nichil penitus ommittendo de contingentibus iuxta earum continenciam, omni prorsus alia interpretacione seu cunctacione morosa semotis que expedicionem execucionis huiusmodi possent quomodolibet impedire, exequi et complere cum diligencia studeatis, ita quod inde pocius commendari de diligencia, quam redargui de negligencia valeatis; rescripturi nobis super recepcione presencium et hiis, que quomodolibet circa execucionem huiusmodi egeritis seu ordinaveritis in hac parte. Datum apud Villamnovam Avinionensis diocesis II Nonas Augusti, pontificatus nostri anno primo.

Nr. IV.

Buggezlaus, Barnym et Warczlaus duces Stetinenses etc. 1343 Febr. 24, Posnanie; zawierają przymierze z królem Polskim Kazimierzem przeciwko Zakonowi Krzyżackiemu.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 523, u którego próżne wcięcia od przywieszenia 15ᵗᵘ pieczęci.

In nomine Domini amen. Nos Buggezlaus, Barnym et Warczlaus Dei gratia duces Stetinenses, Slavie, Cassubiorum et Pomeranie principesque Ruianorum, universis ad quorum notitiam presens scriptum pervenerit notum esse cupimus lucidius protestantes, quod nos accedente pleno consensu matris nostre charissime domine

Elizabeth et habito nostrorum fidelium maturo consilio, pluribus ipsorum cursibus transactis, cum illustri principe domino Kazimiro magnifico rege Polonie nobis dilecto sinceris affectibus in contractu amicitie desideravimus conformari. Hunc autem, ut certis indiciis firmum experti eundem dominum nostrum regem esse ad nostra desideria inclinatum, volentem filiam suam Elizabeth illustrem nobis Buggezlao duci prefato matrimonialiter more regio desponsare, ortu puellam regiam, ex gratia Dei cordis desiderio legitime nobis habere elegimus in uxorem, ipsum ducem dominum nostrum regem exnunc in patrem Nobis charissimum acceptamus, cui subiectione filiali temporibus nostre vite in singulis volumus solempniter obedire, promittimus igitur per presentes, sincere data nostra fide, eidem domino nostro regi fideliter assistere, et eundem consilio, auxilio et favore cum quadringentis Galeatis bonorum armatorum quibuslibet occasionibus et dilationibus posteritatis, velut patrem filius contra quemlibet hominem, et personam, et specialiter contra Cruciferos de domo Teutonica, quoad usque vixerimus, adiuvare, quotiens et quandocunque per ipsum dominum regem, seu per literas suas, vel eius certos nunctios a die Nobis notificationis infra quatuor septimanas sequentes fuerimus requisiti, quod per eum etiam Nobis impendi cupimus viceversa, sed quod nec aliquem hominem parvum, vel magnum cuiuscunque honoris, religionis, conditionis aut status existit, per terras et locos nostre ditioni subjectos versus Cruciferos predictos contra prefatum dominum regem aut suos coadiutores transire aliquomodo permittemus, et ut in hoc subsidio faciendo ista ordinatio clarior appareret, promittimus, quod quandocunque idem dominus rex, vel ipsius exercitus Nobis transiens in auxilium, intraverit metas terrarum nostrarum, ipsi domino regi et exercitui eius de expensis curabimus providere, quod ipsum nobis per prenominatum dominum regem equanimiter cupimus observari. In terris vero inimicorum sibi quilibet provideat de expensis. Demum ex quo adiuvante Domino castra, vel civitates, acquisierimus sub inimicis, ea communiter, vel divisim ad cuiuscunque dominium ex nostris pertinuerint ab antiquo, ad eundem revertantur. Sin autem ad nullum a principio pertinuerint, tunc inter Nos utrinque iuxta multitudinem exercitus prius expressam, dividantur, aut unus ex Nobis data alteri portione pecuniali ea ipse communiter vel divisim obtinebit. Nihilominus autem de dotis qualitate hoc volumus firmiter observare, quod quandocunque predicta filia Elisabeth regia, Nobis actualiter fuerit desposata, extunc eidem aut per eam nuntio super hoc deputato specialiter in terris, reditibus, civitatibus, teloneis, castris et villis duorum millium sexagenarum latorum grossorum pragensium, sexaginta grosos pro qualibet sexagena computando, reditus puri et examinati argenti, in terra nostra Pomeranie, causa dotis propter nuptias dabimus temporibus vite sue possidere. Quos quidem reditus, si in ipsa terra Pomeranie plenarie monstrare nequiremus, in alia nostra terra viciniori ipsi Pomeranie dare et assignare, curabimus bona fide, dolo et fraude semotis in terris, reditibus, civitatibus, teloneis, castris et villis, ac eandem consortem nostram charissimam immittere, possidere et percipere cum utilitatibus, fructibus et proventibus universis, nec eosdem reditus, civitates, castra aut villas causa dotis, ut supra premittitur, assignatas inter Nos et fratres nostros Barnim .... nostra consorte predicta dividere. Qui fratres nostri prenominati ad hoc faciendum specialem consensum prebuerunt, se in presentibus sponte et libere submiserunt. Etsi humanitus aliquid in Nobis continget divina ex permissione, predicta filia domini regis Elisabeth consors nostra carissima quocunque voluerit cum iisdem duobus millibus

sexagenarum reditibus grossorum pragiensium predictorum, in quibuscunque civitatibus, castris, teloneis et villis fuerint assignati et prout ei placuerit dividere, eandem etiam consortem nostram, ut est naturale, ex quo continget prius, quam Nos decedere, predicti omnes reditus ad Nos et ad nostros fratres et eorum heredes redeant, iurisdictione cuiuslibet non obstante, cum Duces fratres nostri superius nominati, si aliquid in Nobis, ut premittitur, prius, quam de ipsa humanitus contingeret evenire, aut eorum heredes redimere a predicta nostra consorte terram pretactam decreverint, non autem se nisi datis viginti millibus sexagenarum grossorum pragensium latorum nomine dotis nostre consorti predicte de terra eadem et reditibus incunctant generaliter, quod cum eadem pecunia viginti millibus sexgenarum grossorum prenominatorum, ipsam cum predicta pecunia in propriis dampnis et expensis in locum, ubi eidem consorti nostre tutius et securius videbitur expedire, conducere teneantur. Preterea in primo ingressu premisse nostre consortis in terram, Pomeranie eiusdem terre nobiles, cives civitatum et incole universi debitum fidelitatis omagium eidem, aut suo nuntio specialiter super hoc deputato prestabunt, iuramento de obedientia, reverentia et honore observandis specialiter se astringendo. Hec autem omnia et singula ipsi domino regi et nostre consorti Elisabeth data fide nostra sacrosanctis Evangeliis manu tactis promittimus adimplere et firmiter observare, quam amicitiam sic solempniter ordinatam, prout in omnibus suis clausulis superius continetur, Nos Barnym et Warzlaus sub eodem iuramento bona fide, dolo et fraude cessantibus, ratam et gratam habentes, plenarie promittimus firmiter et inviolabiliter observare. In quorum omnium evidentiam pleniorem sigillorum munimine Illustris Domine Elisabeth matris nostre carissime ac nostris nostrorumque nobilium Heningi de Pudebzk, Ulrici de Dewitz et filii sui Erhardi, Sigfridi, Ludonis, Nicolai Troyen, Rudolphi de Hwuenkarchen et Rudolphi patrui, qui eiusdem cognominis, Iesko de Slawa militum, Bertoldi prepositi in Borgin, Bernhardi Lubersdorff nostrorum capellanorum: Arnoldi de Osta, Henrici Bobelin marschalci, Nicolai Konlner, Laurentii filii Iesconis de Slawa fecimus communiri. Actum et datum Posnanie anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tertio, in die sancti Mathie apostoli.

Nr. V.

Clemens Pp. VI 1343 Mai. 5, Avinione; poleca biskupom Krakowskiemu, Chełmińskiemu i Miśnieńskiemu, komisarzom wyznaczonym przez swego poprzednika Benedykta XII do osądzenia sprawy Polsko-Krzyżackiéj, aby w myśl instrukcji otrzymanéj od tegoż poprzednika sprawę tę zakończyli. (Str. 5, Ods. 5.)

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. z przyw. bullą, Nr. 17.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Cracovie et Culmensi episcopis salutem et apostolicam benedictionem. Olim felicis recordacionis Benedictus Papa XII, predecessor noster, diligenter attendens et pie, quod dissensiones, quas inter carissimum in Christo filium nostrum Kazimirum regem Polonie illustrem, ex parte una, et dilectos filios.. magistrum, commendatores et fratres Hospitalis beate Marie Theutonicorum Ierosolymitani, ex altera, super eo, quod dictus rex asserebat dictos magistrum, commendatores et fratres Culmensem, Pome-

ranie, Cuiaviensem, Dobrinensem et Michaloviensem terras seu ducatus, ad se pleno iure spectare, dictosque magistrum, commendatores et fratres terras seu ducatus huiusmodi occupasse ac detinere contra iusticiam occupatos et recepisse fructus a tempore occupacionis huiusmodi et adhuc recipere minus iuste, seque propterea multas expensas et dampna varia subiisse: dictis magistro, commendatoribus et fratribus asserentibus, prefatas Culmensem, Pomeranie et Michaloviensem se iusto possidere tytulo, Dobrinensem vero et Cuiaviensem terras seu ducatus predictos vigore privilegiorum eis a Sede apostolica et imperio concessorum iuste occupasse per bellum et occupatos potuisse licite possidere, necnon eis dampna gravia et innumera in personis et rebus eorum per dictum Kazimirum ac clare memorie Wladislaum genitorem suum reges Polonie, associatis sibi Litwinis infidelibus, contra Deum et iusticiam intulisse non sine gravibus periculis et dispendiis suscitare studuerat hostis pacis, non solum eisdem regi, magistro, commendatoribus et fratribus ac ipsorum terris et subditis, sed eciam catholice fidei ac parcium illarum fidelibus periculosa et scandalosa dispendia attulerat hactenus et incessanter eciam afferebat, necnon et infidelibus, parcium earundem vicinis, in sua perseverandi perfidia et audacius et presumptuosius in Christicolas seviendi materiam ministraverat et eciam ministrabat, amplioraque mala et pericula ex eisdem dissensionibus prodire, nisi salubribus obviaretur remediis, verisimiliter timebantur: tandem eidem predecessori per ambaxiatores et nuncios utriusque partis, ad eiusdem predecessoris presenciam destinatos, predictis omnibus expositis et per eum plenius intellectis, ipse cupiens precisis dissensionibus predictis obviari periculosis dispendiis huiusmodi et inter partes predictas pacis Deo grate concordiam reformari, deliberacione ac collacione diversis vicibus cum dictis ambaxiatoribus et nunciis super hiis prehabitis diligenter, de ipsorum assensu, licet ad hoc se asserent non habere mandatum, vobis et venerabili fratri nostro.. episcopo Misnensi suis dedit literis in mandatis, ut vos vel duo vestrum, si de regis ac magistri predictorum procederet voluntate, Cuiaviensem et Dobrinensem terras seu ducatus predictos cum omnibus et singulis castris, opidis et fortelliciis ac villis aliisque locis consistentibus in eidem, iuribus, iurisdiccionibus ac universis pertinenciis eorundem, necnon decem milia florenorum auri, per magisrum, commendatores ef fratres prelibatos vobis exhibenda, assignanda et persolvenda ad manus vestras, suo nomine recipere, ipsosque Cuiaviensem et Dobrinensem terras seu ducatus cum castris, opidis, fortelliciis, villis et locis, iuribus, iurisdiccionibus et pertinenciis antedictis, necnon huiusmodi decem milia florenorum auri pro fructibus per ipsos magistrum, commendatores et fratres ex huiusmodi Cuiaviensi et Dobrinensi terris seu ducatibus perceptis ac dampni et expensis, que dictus rex propter hoc sustinuisse se dicit, eidem Kazimiro regi, seu certo suo nuncio ad hoc ab eo specialiter deputato, absque more, dispendio assignare ac restituere integraliter curaretis; locis tamen et possessionibus, que ipsi magister, commendatores et fratres ante generalem occupacionem ipsorum Cuiaviensis et Dobrinensis terrarum seu ducatuum in eisdem Cuiaviensi et Dobrinensi terris seu ducatibus habuerunt et possederunt ab antiquo, prefatis magistro et commendatoribus et fratribus, sicut illa tenebant et possidebant hactenus ante generalem occupacionem huiusmodi, tenendis et possidendis per eos, pacifice remansuris. Ceterum, ut inter partes predictas cuiuslibet dissensionis occasio tolleretur et mutua dileccio firmaque concordia reformarentur et solidarentur in pacis perpetue firmitate, voluit predecessor idem vobisque districte precepit, ut si quid fuisset vel remansisset que-

stionis inter partes ipsas super ipsius Culmensi, Pomeranie ac Michaloviensi terris seu ducatibus et super fructibus tam ex eis quam ex Dobrinensi et Cuiaviensi terris seu ducatibus prefatis per eosdem magistrum, commendatores et fratres perceptis, necnon super dampnis et expensis hinc inde secutis, vos super hiis tamquam pacis fervidi zelatores iuxta datam vobis a Deo prudenciam, viis et modis, quibus expedire videritis, pacem et concordiam amicabiliter tractare, et nichilominus de iure, quod regi seu magistro, commendatoribus et fratribus ipsis super predictis Culmensi, Pomeranie ac Michaloviensi terris seu ducatibus conpetit, simpliciter et de plano sine strepitu et figura iudicii auctoritate sua vos informare plenarie ac cum diligencia studeretis, et quecunque super hiis vos tractare ac reperire contingeret, et si qua impedimenta vel obstacula et quorum occasione seu causa emersissent forsitan, circa ea, fideliter in scriptis redacta, eidem predecessori per vestras patentes litteras, suarum vobis super hiis directarum seriem continentes, fideliter referetis, contradictores per censuram ecclesiasticam appellacione postposita compescendo. Testes autem, qui forent nominati, si se gratia, odio vel timore subtraherent, censura simili appellacione cessante compelleretis veritati testimonium perhibere. Non obstantibus tam felicis recordacionis Bonifacii Pape VIII predecessoris nostri, qua cavetur: ne aliquis extra suam civitatem vel dyocesim, nisi in certis exceptis casibus, et in illis ultra unam dietam a fine sue dyocesis ad iudicium evocetur: et de duabus dietis: in Concilio generali, quam aliis quibuscunque constitucionibus a predecessoribus nostris Romanis pontificibus editis, per quas vestre iurisdiccionis applicacio in hac parte posset quomodolibet impediri, seu si dictis regi, magistro, commendatoribus et fratribus vel quibusvis aliis communiter vel divisim a Sede apostolica esset indultum, quod interdici vel excommunicari, aut civitates, terre, ville, castra et alia loca eorum ecclesiastico interdicto supponi non possent per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem, et quibuslibet indulgenciis, privilegiis et litteris generalibus vel specialibus, eis vel eorum alicui sub quacumque forma vel expressione verborum ab eadem Sede concessis, de quibus quorumque totis tenoribus de verbo ad verbum specialem oporteret in litteris eiusdem Benedicti predecessoris nostri fieri mencionem: sicut in eisdem litteris inde confectis plenius continetur. Sane postmodum eodem Benedicto predecessore, sicut Domino placuit, ab hac luce subtracto, nos, qui deinde divina miseracione fuimus ad apicem summi apostolatus assumpti, fide dignis relatibus intellecto, quod vos duo, sicut poteratis iuxta tenorem litterarum ipsarum, super eodem negocio, dum adhuc dictus predecessor in humanis ageret, ad actus aliquos processistis, quamquam eo vivente non extiterit huiusmodi negocium terminatum, nos pie intencioni predecessoris predicti super hiis inherentes et cupientes sublatis eisdem dispendiosis dissensionibus inter partes predictas pacis utilis et Deo grate concordiam reformari, et propterea volentes vos ad exequendum et conplendum contenta in litteris supradictis fideliter et sollerter intendi, vobis et eidem episcopo Misnensi iniunxisse districcius in virtute obediencie monuimus et mandasse, ut vos vel duo vestrum processum, alias super negocio predicto per vos duos ut prefertur habitum resumentes, super eodem negocio iuxta tenorem et continenciam litterarum predictarum, quarum seriem de verbo ad verbum extrahi de regestro dicti predecessoris et in nostris inseri litteris fecimus, nichil penitus obmittendo de contingentibus, omni prorsus alia interpretacione seu cunctacione morosa, que possent negocii execucionem huiusmodi quomodolibet im-

pedire, semotis, cum diligencia procedere curaretis, prout in nostris predictis litteris plenius est expressum. Porro, quia pro pacis et unitatis concordia inter partes ipsas cum reformata gracia divina suffragante, sicut desiderabiliter optamus, fuerit durabilius et solidius permansura, videtur eidem negocio expedire, quod ad reformacionem eandem primo et principaliter, ac deinde quasi simul, super restitucione terrarum seu ducatuum predictorum ac solucione dictorum decem milium florenorum auri memorato regi faciendis iuxta supradictarum litterarum continenciam procedatur: fraternitati vestre per apostolica scripta districcius iniungendo mandamus, quatinus, quantum ex laboribus vestris impensis et impendendis circa hoc, mereri apud Deum poteritis diligencius attendentes, ad huiusmodi pacem et concordiam inter partes reformandam predictas studiosis et indefessis sollicitudinibus intendatis, et cetera contenta in prefatis eiusdem predecessoris litteris simul cum eadem pace, sicut commodius et salubrius fieri poterit, exequi et compellere nichil prorsus obmittendo de contingentibus, quibusvis litteris a nobis emanatis in contrarium nequaquam obstantibus, procuretis, certificaturi nos de hiis, que quomodolibet egeritis et repereritis in hac parte. Datum Avinion III Nonas May, pontificatus nostri anno primo.

Nr. VI.

Kazimirus rex Polonie 1343 Iulii 8, in Kalis; odstępuje Krzyżakom Pomorze, Ziemię Chełmińską i Michałowską.

Königsberg, Königl. Staatsarchiv, Schiebl. LX, Nr. 44.

Nos Kazimirus, Dei gracia rex Polonie, ad universorum noticiam presens scriptum intuentium volumus devenire, quod si illustris princeps dominus Ludovicus rex Hungarie seu Elizabeth eiusdem regni regina, conthoralis ipsius legitima, aut ipsorum heredes vel successores, venerabiles et religiosos viros magistrum et fratres Ordinis Hospitalis beate Marie Domus Theutonicorum Ierosolymitane super terris Culmensi et castro Nessov et curiis Orlov et Morin seu Pomoraniensi aut Michaloviensi ceterisque bonis, per predictos fratres habitis, iuste et racionabiliter possessis ante motam guerram inter illustrem principem recolende memorie dominum Vladislaum regem Polonie et venerabiles viros magistrum generalem et fratres predictos, nobis ipso vivente forte impeteret seu accionem contra eos in spirituali iudicio seu seculari seu per alias vias qualescumque instauraret vel fratres eosdem occasione dictarum terrarum per violentam potenciam opprimeret, promittimus pro nobis et omnibus nostris amicis et fidelibus, quod nos huiusmodi impetitiones, acciones seu accionum instaurantes et violentas potencie oppressiones iuxta posse nostrum sedare et disbrigare debemus bona fide, fraude et dolo omnino remotis, et in omnibus supradictis (sic). In quorum omnium testimonium et evidenciam firmiorem, presentes fieri fecimus nostri sigilli munimine roboratas. Datum in Kalis in die Kyliani et sociorum eius martyrum anno Domini **m. ccc.** qudragesimo tercio. †††

Nr. VII.

Kazimirus rex Polonie etc. 1343 Iul. 8, Kalis; zatwierdza pokój zawarty z Krzyżakami w Kaliszu.

Königsberg, Königl. Staatsarchiv, Schiebl. LXXV, Nr. 5.
Kod. Biblioteki Kórnickiéj. (*Lites. 1 ed., T. I, pars 2, pag. 28 i 29.*)
Dogiel. Cod. dipl. Pol., T. IV, Nr. 62.

Kazimirus Dei gratia rex Polonie, universis et singulis presentium notitiam habituris salutem et rei geste noscere veritatem. Dudum de statu regni nostri pacifico crebra meditatione revera solliciti circa stabile bonum concordie inter nos, ex una, et reverendos ac religiosos viros Ludolphum Kunygh magistrum generalem et fratres Ordinis beate Marie Theuthonicorum Hospitalis Jerozolimitani, parte ex altera, eo quod ex ipsius votiva solidatione tanto major promittitur securitas, quanto graviores iacture discrimen ex discordie preparari desiderio previdemus: inter alia igitur votis nostris accommoda salutarem concordie unionem' perpetuam cum dictis venerandis viris magistro et fratribus et toto Ordine ac ipsorum subditis desiderabiliter affectamus, ut nostro felici tempore regnum nostrum rediviva quiete refloreat, et post dire longeque calamitatis hostiles angustias et eximias bellici turbinis tempestates, in portu tranquillitatis et pacis pulchritudine conquiescant. Ideoque noverint presens etas et successura posteritas, quod nos pro nobis nostrisque heredibus et successoribus universis ac omnibus incolis regni nostri, tam sublimibus quam aliis, facimus pacem perpetuam, finem, remissionem atque concordiam, perpetuis futuris temporibus irrefragabiliter duraturam, de omnibus iniuriis, maleficiis, offensis, contumeliis, dampnis et iurgiis, dicto vel facto illatis vicissim ab una parte alteri, promittentes fide corporaliter prestiti iuramenti, quod predictam pacem, finem, remissionem atque concordiam, perpetuo firmam, gratam et ratam habebimus, tenebimus et observabimus, nec umquam contraveniemus per nos vel per alios aliqua ratione vel causa, de iure vel de facto, publice vel occulte, fraude et dolo penitus procul motis. Preterea, quia ad unius voti propositum convenimus Altissimo inspirante, ideo ex benigna nostra provisione, que perpetuationem et stabilitatem eorundem venerabilium et religiosorum virorum, magistri et fratrum predictorum, ipsorumque libertatum, immunitatum, privilegiorum et gratiarum votive amplectitur, donationem terre Culmensis et castri Nesaw et curiarum Orlow et Muryn cum suis iuribus, libertatibus, utilitatibus, metis, gadibus et pertinentiis universis, et alia bona ac possessiones, que et quas de iure ante motam guerram idem magister et fratres rite et rationabiliter possederunt, et specialiter terram Michaloviensem, quo modo et iure, quibus eam ab illustribus ducibus Cuyavie hactenus possederunt, ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Et licet additione plenitudo non egeat, roboratur tamen interdum quod per se firmitatem obtinet, ut roborantis affectus clareat et ut beneficium cautele habundantioris accedat: unde, ut cesset in antea omnis actionis, impetitionis et querimonie occasio, quas nos vel nostri heredes aut successores universi ad terras Pomeranie, Culmensem et Michaloviensem seu earum quamlibet partem sive iure hereditario, sive devoluto seu alio iure quocunque aut consuetudine quacunqe ex nunc haberemus sive habere in futurum possemus, renuntiamus eisdem et quibus-

libet eorum expresse presentibus pure, simpliciter et in totum; renuntiantes insuper sponte et expresse tam nos Kazimirus rex Polonie prelibatus quam inclyta domina Hadelheydis eiusdem regni regina, conthoralis nostra legittima, communicata manu, pari consensu et unanimi voluntate pro nobis nostrisque heredibus et successoribus universis exceptioni doli mali, in factum actioni, beneficio, restitutioni in integrum, constitutioni et consuetudini cuilibet contrarie, litteris et indulgentiis apostolicis, imperialibus seu a Romanis regibus impetratis vel impetrandis, omnisque iuris canonici vel civilis auxilio, per quod nobis et conthorali nostre prelibate seu heredibus et successoribus nostris posset aliquo modo suffragari, magistro vero et fratribus seu etiam ipsi Ordini preiudicium quodlibet generari in premissis et quolibet premissorum. Promittimus insuper non inferre magistro et fratribus predictis in rebus seu personis eorum iniurias violentas. Ceterum renuntiamus pro nobis et successoribus nostris universis titulo ducatus terre Pomeranie predicte qui ex nunc sigillo maiori est impressus, promittentes eundem titulum, quoad ducatum terre Pomeranie, dicto sigillo deponere nec unquam ullo tempore eundem titulum resumere, nec eo uti, nec nos nec nostri successores, ullo unquam tempore in futurum in litteris vel sigillis. In quorum omnium evidentiam, presentes scribi et nostri sigilli munimine iussimus roborari. Datum Kalis die beati Kiliani martyris et eius sociorum, anno Domini M. CCC. XLIII, presentibus hiis testibus: venerabili in Christo patre ac domino, domino Iaroslao sancte Gnesnensis ecclesie archiepiscopo, Nicolao palatino, Ianussio castellano Kalisiensibus, Ivone preposito Gnesnensi, Iarando capitaneo, Venceslao castellano Siradiensibus, et aliis multis fide dignis[1].

In nomine Domini amen. Noverint universi presentium notitiam habituri, quod nos Iaroslaus divina providentia sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopus, Mathias Wladislaviensis, Iohannes Poznaniensis et Clemens Plocensis per eandem gratiam ecclesiarum episcopi recognoscimus presentibus et publice profitemur, nos interfuisse personaliter in Iuveni Wladislavia in crastino beate Marie Magdalene, quando serenissimus princeps, dominus Kazimirus Dei gratia rex Polonie, concordia celebrata inter ipsum et reverendum ac religiosum virum, fratrem Ludolfum Kunigh magistrum generalem et fratres Ordinis Hospitalis beate Marie domus Theuthonice Ierozolimitani, iuramento prestito corporali renuntiavit terris Pomeranie, Culmensi et Michaloviensi suo et successorum suorum nomine, pure et simpliciter, nichil sibi in eisdem terris iuris vel dominii reservando; quinimo donavit eas eisdem magistro et fratribus supradictis, ac donationes factas per quoscumque alios ratificavit, approbavit, ratas et gratas habuit, ut in iisdem domini regis litteris autenticis confectis super hoc latius continetur. Actum die, quo supra, et loco anno Domini M. CCC. XLIII. In cuius rei testimonium, nostra sigilla presentibus sunt apensa[2].

---

[1] Dokument powyższy poprawiony jest w niektórych miejscach według Dogiela Cod. diplom. r. Polon., T. IV, Nr. 62. — [2] Dokument powyższy poprawiono według Dogiela Cod. diplom. r. Polon., T. IV, Nr. 64.

Nr. VIII.

Kązimirus rex Polon. 1343 Iul. 8, Kalis; przyrzeka wysłanie posłów do Papieża w sprawie potwierdzenia ugody Kaliskiéj.

Biblioteka ks. ks. Czartoryskich. — Pergam. oryg. z paskiem pergam. od przywieszonéj pieczęci.

Noverint universi presentes literas inspecturi, quod nos Kazimirus Dei gratia rex Polonie reverendo et religioso viro Ludolpho Cunig magistro generali Ordinis beate Marie Domus Theutonice Ierosolimitani Hospitalis et fratribus eiusdem Ordinis presentibus literis promittimus et spondemus nos specialiter obligantes, ut, postquam consumata cum eodem magistro et fratribus concordia terras Cuyavie et Dobrinensem habuerimus ac civitates, castra et fortalicia in eisdem terris consistencia plene possiderimus et in eorum plena et pacifica possessione fuerimus, extunc infra triduum nuncios nostros cum nostris literis pro petenda confirmacione concordie inter nos et magistrum ac fratres predictos inspirante Domino celebrante, ad Romanam curiam curabimus destinare et a domino nostro Papa petere et inpetrare confirmacionem huiusmodi concordie, dolo et fraude cessantibus, ac eciam nostris expensis et sumptibus expedire; qua expedita et presentata procuratori magistri et fratrum predictorum in curia Romana, postquam de expeditione et presentacione ipsius magistro ipsi in partibus fuerit facta fides, magister ipse tenebitur nobis dare et tradere infra quindenam decem milia florenorum boni auri de Florencia iuxta ordinacionem domini Benedicti beate memorie Pape XII et ratificacionem ordinacionis eiusdem sanctissimi patris nostri domini Clementis Pape VI, ut in literis ipsorum plenius continetur. Si vero eosdem nuncios nostros contigerit huiusmodi literas apostolicas confirmatorias concordie prelibate obtinere non posse, quod absit, aut si iidem nuncii nostri in inpetrandis literis negligentes fuerint aut remissi, extunc licitum sit magistro et procuratori Ordinis in Romana curia easdem literas apostolicas confirmacionis concordie ut premittitur, suis expensis et sumptibus inpetrare, et quantum in inpetrandis literis huiusmodi magistrum et procuratorem suum expendere fideliter continget, tantum de dictis decem milibus florenorum compensare magistro tenebimur, prestito super huiusmodi expensis per procuratorem suum in animam magistri corporali primitus iuramento. Residuam quoque partem eorundem decem milium florenorum ipse magister, postquam sibi de inpetracione confirmacionis constiterit, infra quindenam, ut premittitur, nobis tenebitur ex integro presentare. De literis vero apostolicis super eadem concordia nobis magister fidem faciet fidem (sic) sine mora. In cuius rei testimonium, presentes nostro insignio (sic) iussimus communiri. Datum Kalis die beatorum martyrum Kyliani et eius sociorum anno Domini M° CCC° XL° tercio.

Nr. IX.

Buggezlaus Stetinensis Slavie etc. dux 1343 Iul. 11, Kaliz; zobowiązuje się nikomu nie dopomagać, ktoby chciał zerwać pokój zawarty w Kaliszu pomiędy królem Polskim a Zakonem Krzyżaków w dniu 8 lipca t. r. (Str. 6, Ods. 1.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XXXIII.

In nomine Domini amen. Quoniam omnium habere momoriam divinum est pocius quam humanum, perinde nos Buggezlaus Dei gracia Stetinensis, Slavie, Cas-

subie et Pomeranie dux Ruyeque princeps, ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam deducimus per presentes, quod ad peticionem et mandatum serenissimi principis, domini Kazimiri patris (sic) nostri karissimi, Dei gracia regis Polonie, promittimus et spondemus ex certa sciencia bona fide, reverendo et religioso viro domino et fratri Ludolpho Konig magistro generali et fratribus Ordinis beate Marie Domus Theutonice: Quod si idem pater noster et dominus rex vel quivis alii, cuiuscunque condicionis, status, dignitatis existant, concordiam initam et feliciter consumatam cum predictis magistro et fratribus violabunt, contraveniendo de iure vel facto quolibet contra ipsam occasione terrarum Pomeranie, Culmensis, Michaloviensis, super quibus est concordia huiusmodi consumata, eidem domino regi patri nostro karissimo vel cuilibet alteri, qui occasione predictarum terrarum magistrum et fratres predictos forte inpeterent, non assistemus nec eum nec eos iuvabimus verbo vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte, ad inpediendam huiusmodi concordiam vel totaliter dissipandam; sed pocius manutenebimus eum, hortabimur fideliter et consulemus salubriter, prout melius poterimus bona fide, ad eandem concordiam firmiter et inviolabiliter observandam. Et ut hanc promissionem nostram iuxta debitum plenius inpleamus, presentes litteras in testimonium scribi fecimus et maiori nostri sigilli munimine roborari. Actum et datum Kaliz anno Domini M. CCC. quadragesimo tercio, feria sexta ante diem sancte Margarete virginis, presentibus fidelibus nostris Syfrido, Ludone, Echardo de Dewicz, militibus, Conrado de Lipizk nostro notario.

Nr. X.

Casimirus Gnewcoviensis et Wladislaus Lanciciensis et Dobrinensis duces 1343 Iulii 13, Lancicie; zrzekają się na wieczne czasy na rzecz Zakonu Krzyżaków Ziem Chełmińskiéj i Michałowskiéj i zobowięzują się na rozkaz króla Kazimierza nikomu nie dopomagać,. ktokolwiekby chciał przełamać co dopiero zawarty pokój. (Str. 6, Ods. 1.)

Kod. Bibl. Kórnickiéj (*Lites, ed. 1. Tom. I, pars 2, pag. 29—31*).
Voigt. Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XXXIV.

Kazimirus Gnewocoviensis et Wladislaus Lancicie et Dobrinensis Dei gracia terrarum duces, universis et singulis presencium noticiam habituris salutem et rei geste noscere veritatem. Dudum de statu terrarum nostrarum pacifico crebra meditatione revera solliciti, circa stabile bonum concordie inter nos, ex una, et reverendos ac religiosos viros Ludolfum magistrum generalem et fratres Ordinis beate Marie Theutunicorum Hospitalis Ierosolimitani, parte ex altera, eo quod ex ipsius votiva solidacione tanto maior promittitur securitas, quanto gravior iacture discrimen ex discordie preparari desidio providemus: inter alia igitur votis nostris accomoda salutarem concordie unionem perpetuam cum dictis venerandis magistro et fratribus et toto Ordine ac ipsorum subditis desiderabiliter affectamus, ut nostro felici tempore terre nostre rediviva quiete refloreant, et post dire longeque calamitatis hostiles angustias et eximias bellice turbinis tempestates, in portu tranquilitatis et pacis pulchritudine conquiescant. Ideoque noverit presens etas et successura posteritas, quod nos pro nobis, nostris heredibus et successoribus universis, ac omni-

bus incolis terrarum nostrarum, tam sublimibus quam aliis, facimus pacem perpetuam, finem, remissionem atque concordiam perpetuis futuris temporibus irrefragabiliter duraturam de omnibus iniuriis, maleficiis, offensis, contumeliis, dampnis et iurgiis, dicto vel facto illatis vicissim ab una parte alteri, promittentes fide corporaliter prestiti iuramenti, quod predictam pacem, finem, remissionem atque concordiam perpetuo firma, grata et rata habebimus, tenebimus et observabimus, nec umquam contraveniemus per nos vel alios aliqua racione, vel tam de iure, vel quam de facto, publice vel occulte, fraude vel dolo penitus proculmotis. Preterea, quia ad unius voti propositum convenimus Altissimo inspirante, ideo ex benigna nostra provisione, que perpetuacionem et stabilitatem eorumdem venerabilium et religiosorum magistri et fratrum predictorum ipsorumque libertatum, emunitatum, privilegiorum et graciarum votive amplectitur, donacionem terre Culmensis et castri Nessouw et curiarum Orlow et Moryn cum suis iuribus, libertatibus, utilitatibus, metis, gadibus et pertinenciis universis, et alia bona ac possessiones, que et quas de iure ante motam gwerram idem magister et fratres rite et racionabiliter possederunt, et specialiter terram Michaloviensem, quo modo et iure quibus eam ab illustribus ducibus Cuyavie hactenus possederunt, ratificamus et presentis scripti patrocinio confirmamus. Et licet addicione plenitudo non egeat, roboratur tamen interdum, quod per se firmitatem obtinet, ut roborantis affectus clareat et ut beneficium cautele habundancioris accedat; unde, ut cesset in antea omnis accionis, impeticionis et querimonie occasio, quas nos vel nostri heredes aut successores universi ad terras Pomeranie, Culmensem et Michalovie seu earum quamlibet partem sive iure hereditario sive devoluto, seu alio iure quocumque aut consuetudine quacumque exnunc haberemus sive habere infuturum possemus, renunciamus eisdem et quibuslibet eorum expresse presentibus pure, simpliciter et totum. Renunccientes insuper sponte et expresse tam nos Wladislaus dux prelibatus quam inclita domina Anna Lancicie et Dobrinensis terrarum ducissa, conthoralis nostra legittima, communicata manu, pari consensu et unanimi voluntate pro nobis nostrisque heredibus et successoribus universis excepcioni doli mali in factum, accioni restitucionis in integrum, constitucioni et consuetudini cuilibet contrarie litteris et indulgenciis apostolicis, imperialibus seu a Romanis regibus impetratis vel impetrandis, omnisque iuris canonici vel civilis auxilio, per quod nobis et conthorali nostre prelibate seu heredibus aut successoribus nostris posset aliquo modo suffragari, magistro vero et fratribus seu eciam ipsi Ordini preiudicium quomodolibet generari in premissis et quolibet premissorum. Promittimus insuper non inferre magistro et fratribus predictis in rebus seu personis eorum iniurias violentas. Demum ad mandatum speciale serenissimi principis domini et fratris nostri carissimi, domini Kazimiri Dei gracia regis Polonie, promittimus et spondemus ex certa sciencia bona fide memorato magistro et fratribus, quod, si idem dominus rex vel quivis alii, cuiuscumque status, dignitatis, condicionis existant, concordiam initam et feliciter confirmatam cum predictis magistro et fratribus violabunt contraveniendo iure vel facto quomodolibet contra ipsam occasione terrarum Pomeranie, Culmensis et Michalovie, super quibus est concordia huiusmodi confirmata, eisdem domino regi vel cuilibet alteri, qui occasione predictarum terrarum magistrum et fratres predictos forte impeterent, non assistemus nec eum vel eos iuvabimus verbo vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte ad impediendum huiusmodi concordiam vel totaliter dissipandum; sed pocius manutenebimus, eum hortabimur fideliter et consulemus salubriter, prout

melius poterimus, bona fide ad eandem concordiam firmiter et inviolabiliter observandam. In horum igitur omnium evidenciam, presentes scribi et nostrorum sigillorum munimine iussimus roborari. Datum Lancicie die beate Margarethe virginis anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tercio, presentibus hiis testibus: Falone palatino, Floriano cancellario, Michaele pincerna, Samborio thesaurario, Dominico subiudice, Mathia subpincerna Lanciciensibus et aliis multis fidedignis.

Nr. XI.

Semovitus dominus Wysnensis, Semovitus dom. Cirnensis et Boleslaus dom. Plocensis, duces Mazovie 1343 Iul. 13, in Rawa; zrzekają się na wieczne czasy jakichkolwiek praw do Ziem Pomorskiéj, Chełmińskiéj i Michałowskiéj na rzecz Zakonu Krzyżaków, a nadto zobowięzują się na żądanie króla Kazimierza nikogo nie wspomagać, ktoby chciał pokój co dopiero zawarty przełamać. (Str. 6, Ods. 1.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XXXV.

Nos Semovithus dominus Wyznensis, Semovithus dominus Cirnensis et Boleslaus dominus Plocensis Dei gracia duces Mazovie, omnibus et singulis tam presentibus quam posteris publiciter recognoscimus per presentes, quod ex intimis cordis desideriis cupientes concordiam inter excellentissimum principem dominum Kazimirum eadem gracia regem Polonie, fratrem nostrum karissimum, ex una, et reverendos ac religiosos viros magistrum et fratres Hospitalis beate Marie Domus Theutonicorum Ierosolimitani, parte ex altera, proinde inchoatam felici fine seu termino consumari occasione terrarum Pomoranie, Culmensis et Michaloviensis, super quibus longo retroacto tempore inter partes predictas gwerra, dissensio et discordia extitit suscitata, corporali prestito iuramento omni iuri et dominio, si quod in eisdem terris habuimus vel habemus, nostro et successorum ac heredum nostrorum nomine renunciamus tenore presencium libera et spontanea voluntate, concordiam huiusmodi racionabiliter ordinatam, ratam et gratam habentes, perpetuo approbantes. Spondemus eciam, quod contra premissa per nos vel per alium seu alios, de iure vel de facto, nullo unquam tempore veniemus. Preterea ad peticionem fratris nostri predicti bona fide et ex certa sciencia promittimus magistro et fratribus supradictis, quod si ipse dominus rex vel quivis alius aut alii, cuiuscunque status, dignitatis aut condicionis existant, concordiam sic initam et feliciter consumatam cum magistro et fratribus memoratis violabunt contraveniendo iure vel facto contra ipsam, predicto domino regi vel cuilibet alteri, qui occasione terrarum predictarum magistrum et fratres predictos forte impetierent, non assistemus nec eum vel eos iuvabimus verbo vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte ad impediendum huiusmodi concordiam vel totaliter dissipandam; sed pocius manutenebimus eum, hortabimur fideliter et consulemus salubriter, prout melius poterimus, bona fide ad eandem concordiam firmiter et inviolabiliter observandam. In quorum omnium evidenciam, presentes scribi et nostrorum sigillorum munimine iussimus roborari. Datum in Rawa die sancte Margarete virginis anno Domini M. CCC. XL tercio, presentibus hiis testibus: Wenczeslao palatino, Sasino iudice Cirnensibus, Andrea castellano, Warsio iudice de Rawa, Andrea castellano, Domaratone iudice Plocensibus, et aliis multis fide dignis.

Nr. XII.

Spitimirus castellanus, Imramus palatinus Cracovienses, Mscugius palat., Petrus castell. Sandomirienses, Andreas Wislicensis, Warcius Voynicensis castellani, 1343 Iulii 15, Cracovie; stwierdzają zawarcie przez Kazimierza króla ugody z Krzyżakami i odstąpienie im praw do Pomorza, Ziemi Chełmińskiéj i Michałowskiéj.

Biblioteka książąt Czartoryskich. — Oryginał pergaminowy.
(*Lites, 1 ed., T. I, p. 2, pag. 32 i 33*).

In nomine Domini amen. Quoniam omnium habere memoriam divinum est pocius quam humanum, nos igitur Spitimirus castellanus, Imramus palatinus Cracovienses, Mscugius palatinus, Petrus castellanus Sandomirienses, Andreas Wislicensis, Warcius Voynicensis castellani, ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam deducimus per presentes, quod ad mandatum speciale serenissimi principis domini nostri Kazimiri, Dei gratia regis Polonie, promittimus et spondemus ex certa scientia bona fide reverendo ac religioso viro domino et fratri Ludolfo Kunig magistro generali et fratribus Ordinis beate Marie domus Theuthonice, quod si idem dominus noster rex, vel quivis alii, cuiuscunque status, dignitatis, ordinacionis existant, concordiam initam et feliciter consumatam cum predictis magistro et fratribus violabunt contraveniendo iure vel facto quomodolibet contra ipsam occasione terrarum Pomoranie, Culmensis et Michaloviensis, super quibus est concordia huiusmodi consumata, eidem domino nostro regi vel cuilibet alteri, qui occasione predictarum terrarum magistrum et fratres predictos forte impeterent, non assistemus nec eum vel eos iuvabimus, verbo vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte, ad impediendum huiusmodi concordiam vel totaliter dissipandam; sed pocius manutenebimus eum, hortabimur fideliter et consulemus salubriter, prout melius poterimus bona fide, ad eandem concordiam firmiter et inviolabiliter observandam. Et ut hanc promissionem nostram iuxta debitum plenius impleamus, presentes litteras in testimonium et evidenciam pleniorem scribi et sigillorum nostrorum munimine mandavimus roborari. Actum Cracovie in die Divisionis apostolorum, anno Domini M. CCC. XLIII[1].

Nr. XIII.

Miasta Kraków, Sandomierz i Sącz 1343 lipca 15, w Krakowie; stwierdzają odstąpienie Krzyżakom przez króla Kazimierza praw do Pomorza, Ziemi Chełmińskiéj i Michałowskiéj.

Warszawa. Arch. Główne, Nr. 19. — Dokument oryginalny na pergaminie.
(*Lites, ed. 1, T. I, p. 2, pag. 33—34.*)

In nomine Domini amen. Quoniam omnium habere memoriam divinum est pocius quam humanum, nos igitur cives et universitas civium civitatum Cracovien-

[1] Równobrzmiący dokument wystawili dygnitarze Wielkopolscy Iaroslaus Poznaniensis, Nicolaus Kalisiensis, Albertus Brestensis et Iohannes Wladislaviensis palatini, Andreas Poznaniensis, Thomislaus Gneznensis, Ianussius Kalisiensis, Maczes Landensis, Sbiluth Naklensis castellani, Nicolaus Poznaniensis, Dobeslaus Kalisiensis iudices. — Actum Kalis in die beatorum Kiliani et sociorum eius martirum, anno Domini M CCC XL III. (Dokument oryg. pergaminowy w bibliotece książąt Czartoryskich).

sis, Sandomiriensis et Sandecensis ad universorum tam presencium quam futurorum noticiam deducimus per presentes, quod ad mandatum speciale serenissimi principis domini nostri Kazimiri Dei gratia regis Polonie promittimus et spondemus ex certa sciencia bona fide reverendo et religioso viro domino et fratri Ludolpho Cunig magistro generali et fratribus Ordinis beate Marie domus Theuthonice, quod si idem dominus noster rex vel quivis alii, cuiuscumque status, dignitatis, condicionis existant, concordiam initam et feliciter consumatam cum predictis magistro et fratribus violabunt contraveniendo iure vel facto quomodolibet contra ipsam occasione terrarum Pomoranie, Culmensis et Michaloviensis, super quibus est concordia huiusmodi consumata, eidem domino nostro regi vel cuilibet alteri, qui occasione predictarum terrarum magistrum et fratres predictos forte impeterent, non assistemus nec eum vel eos iuvabimus verbo vel facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte, ad impediendum huiusmodi concordiam vel totaliter dissipandam, sed pocius manutenebimus eum, hortabimur fideliter et consulemus salubriter, prout melius poterimus, bona fide ad eandem concordiam firmiter et inviolabiliter observandam. Et ut hanc promissionem nostram iuxta debitum plenius impleamus, presentes litteras in testimonium scribi fecimus et sigillorum nostrorum munimine roborari. Actum Cracovie in die Divisionis apostolorum, anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tercio[1].

Nr. XIV.

Otto epus. Culmens. cum suo Capitulo, fr. Eberhardus abbas in Polpelin, Cristina in Thorun, Margaretha in Culmin abbatisse 1343 Iul. 20, in Thorun; zrzekają się wszystkich pretensyi co do szkód poniesionych w czasie wojen Władysława i Kazimierza królów polskich z Zakonem Krzyżaków.

Dogiel. Cod. dipl. Pol. IV, Nr. 66.

Nos Otto Dei et apostolice Sedis providencia Culmensis ecclesie episcopus, frater Iohannes prepositus totumque Capitulum ecclesie ibidem, frater Eberhardus Ordinis Cisterciensis abbas monasterii in Polpelin totumque Capitulum monasterii eiusdem, Cristina in Thorun, Margaretha in Culmin abbatisse sancti-monialium cum Capitulis earundem tenore presentium in publicam deducimus notionem, quod postquam zizaniarum latore procurante inter serenissimos principes olim dominum Vladislaum pie memorie nec non dominum Kazimirum eius filium superstitem reges magnificos Polonie ex una et inter venerabiles et religiosos viros dominos magistrum et fratres Ordinis Hospitalis beate Marie Teutonicorum Ierosolymitani parte ex altera occasione diversorum amfractuum hinc inde motorum multitudo guerrarum, dissensionum et discordiarum onustarum periculis pullulassent tractu temporis longioris donec pacis auctor dominus Iesus Christus zelator bonorum operum exstirpato discordiarum et tribulationum flamine fructus pacis et tranquillitatis dulciferos faceret salutifere efflorere, quod exinde gloria Deo altissimo, salus et exultatio omnibus ho-

---

[1] Równobrzmiący dokument wystawiły miasta Poznań, Kalisz, Włocławek i Brześć. — Datum et actum Kalis die beatorum Kiliani et sociorum eius martirum, anno Domini M CCC XL III (Transsumpt z r. 1421 w archiwum Królewieckiem, Schiebl. LX. — Lites, ed. 1. T. I, p. 2, pag. 34).

minibus utrarumque partium exuberat et resultat. Quapropter nos una cum subditis nostris consolatione et gaudio receptis divinitus pia compassione et ignoscentia omnium iniuriarum et dampnorum immemores durantibus guerris et discordiis eisdem nobis illatorum et nostris ab illustri principe domino Kazimiro rege Polonie supradicto vel que ab ipsius subditis quibuscunque irrogata fuerunt, remissionem premissorum in nos et nostros commissorum facimus generalem et de quolibet specialem ipsa nunquam ad animum revocare vel vindictam sumere de eisdem tenore presentium promittentes omni dolo et fraude exclusis actione etiam iniuriarum vel in petitione qualibet in casu simili uti nolentes in foro ecclesiastico vel civili. Renunciantes insuper expresse tenore presentium omnibus iniuriis, dampnis, maleficiis, contumeliis dicto vel facto nobis aut alicui nostrum pendente guerra illatis bonis possessionibus et personis, que omnia ob Dei reverentiam pacisque et concordie unionem semper tenere promittimus illibata. In cuius rei testimonium et evidentiam pleniorem nostra et predictorum Capitulorum nostrorum sigilla presentibus sunt appensa. Datum in Thorun proxima dominica ante diem beate Marie Magdalene anno Domini millesimo trecentesimo quadragesimo tercio.

Nr. XV.

Rekapitulacja i dopełnienie oraz ratyfikacja artykułów pokoju Kaliskiego przez osobiste spotkanie króla Polskiego i W. mistrza Krzyżaków 1343 lul. 23 pod Wierzbiczanami. (Str. 6, Ods. 1.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. III, Nr. XXXVII.

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem M. CCC. XLIII, mensis Iulii die XXIII, hora quasi tercia, Indiccione XI, inter Morin prope Wirbitzlimo, in graminibus, et Iuvenem Wladizlaviam, sanctissimi in Christo patris, domini Sexti Clementis Pape anno secundo, coram me notario et convocatis subscriptis ac testibus infrascriptis pro ordinacione pacis et concordie secundum formam placitorum precedentem inter magnificum principem dominum Kazimirum regem Polonie potentem, ex una, et inter venerabiles et religiosos viros dominum Ludolfum Kuning magistrum generalem et fratres Ordinis Hospitalis beate Marie Domus Thewtonice Ierosolimitani, parte ex altera, finaliter consumanda, termino constituto venerabilis pater dominus Iarozlaus, sacre Gneznensis ecclesie archiepiscopus, litteras et instrumenta preconcepta et preordinata ad hunc finem eidem domino magistro et suis sub tentorio suo perspicienda et examinanda presentavit de parte regali, promittens cercius omnem defectum tam in tenore quam in sigillis corrigere ad omnem voluntatem dicti domini magistri et supplere; littere quoque et instrumenta de parte magistri et fratrum correspondentes sub forma reversa, sibi econverso similiter fuerunt presentate. Sane hoc peracto, post modicum intervallum prenominati domini rex et magister in magna multitudine nobilium ex utraque parte inibi insimul convenerunt mutuo se amicabiliter salutantes. Demum ad complementum huius ordinacionis prefatus dominus Iarozlaus archiepiscopus, assistentibus rege, magistro et omni multitudine negocium preponebat: quod postquam dudum serenissimus princeps dominus Wladislaus pie recordacionis rex Polonie, pater scilicet regis moderni domini Kazimiri predicti, gwerram magistro et fratribus predictis super terris Po-

meranie, Culmensi et Michalovie movisset et aliquamdiu perdurasset, tandem Domino inspirante, mortuo domino Wladislao iamdicto, inter prefatum dominum Kazymirum regem Polonie et suos heredes et successores, ex una, et inter dominum magistrum et fratres suos, parte ex altera, ordinacio pacis et concordie per amicabiles compositores sollempniter intervenit, quia inter cetera contenta in illa ordinacione, idem dominus rex Kazimirus debeat a serenissimo principe domino rege Ungarie et a suis heredibus, necnon a domina magnifica regina sua litteras et instrumenta renunciacionis perpetue super dictis terris Pomeranie, Culmensi et Michalovie finaliter procurasse, et dictis domino magistro et fratribus presentasse cum aliis ad hec deputatis. Sed quia hec non perfecit, idcirco illa ordinacio pacis et concordie pendebat pluribus annis sine fine. Ne autem tantum bonum et salus hincinde terrarum et hominum deperiret et error novissimus peior priore ad interitum pulularet, provisum est de remedio oportuno, quia sepedictus dominus Kazymirus rex iuravit: quod laborans fideliter pro illis, non potuit nec posest hodie illas litteras renunciacionis de Ungaria impetrare; sed ad hoc, quod illa composicio amicabilis, que tam sollempniter facta fuit, finem et processum consequi valeat adoptatum secundum preconcepta et preordinata, in recompensam illius renunciacionis Ungarie et pacis et concordie perpetue consistencia ampliori, ipse dominus rex procuravit et fecit fieri per inclitos principes dominos duces Mazovie omnes, necnon de Dobryn ac de Cuyavia, qui verisimiliter possent et deberent, si sine liberis successuris decederet, quod absit, in regno succedere eidem, renunciacionem eandem, quam ipsemet fecit pro se et suis heredibus et successoribus, sub eisdem clausulis conprehensam, coadiuncta obligacione magnifici principis domini Boguzlai ducis Slavie, generi dicti domini regis Kazymiri, de pace et concordia hac perpetuo tenenda, pro qua eciam omnes barones et comites et nobiles meliores de Crakovia et Polonia et VII civitates sue firmiter promiserunt, sicut patet in instrumentis desuper confectis, ubi eorum sigilla sunt appensa: quia non debent cuiquam, cuiuscunque status, condicionis aut eminencie existat, eciam si regia maiestate prefulgeat, volenti inpedire ordinacionem istam aut inpetenti seu questionem moturo super dictis terris Pomeranie, Culmensi et Michalovie magistro et fratribus, adesse vel assistere consilio, auxilio, clam vel aperte. Preterea idem dominus rex Polonie Kazimirus promisit disbrigare instanciam sive questionem, si qua fieret magistro et fratribus de regno Ungarie super eisdem terris Pomeranie, Culmensi et Michalovie, nec assistet eciam inpetenti consilio, auxilio vel favore, palam aut secrete, sicut patet in instrumento disbrigacionis. Ceterum idem dominus rex promisit fieri remissionem iniuriarum et dampnorum quorumcunque per venerabiles patres prelatos et religiosos quoscunque regni sui, qui lesi fuerant temporibus mote gwerre; et hoc patet per litteras patentes sui et Capitulorum sive conventuum suorum, sicut patet in instrumento remissionis iniuriarum. Item idem dominus rex promisit paganis non adesse contra Christianos, profugis eciam et apostatis suis ignoscenciam et graciam veniendi super bona sua, captivis eciam omnibus absolucionem et omnimodam libertatem, sicut eciam patet in suis instrumentis. Insuper sepedictus dominus rex Kasymirus pro se et omnibus suis heredibus et successuris, necnon pro diva conthorali sua domina Adilheyde, serenissima regina Polonie, renunciavit terris Pomeranie, Culmensi et Michalovie, necnon omni iuri et dominio, si quod habuit vel haberet aut habiturus esset infuturum, ac omni accioni et inpeticioni et amiculo iuris civilis vel canonici, aut facti litterarum eciam impetratarum vel inpetrandarum a summo pon-

tifice sive ab imperatore, nec uti debet amplius titulo ducatus Pomeranie in litteris vel sigillis, sicut patet in instrumento renunciacionis; sed per donacionem magnificam transtulit omnia hec perpetuo cum plenitudine iuris et dominii in magistri et fratrum Ordinis supradicti potestatem, promittens nunquam contrafacere et contravenire de iure vel de facto, ingenio aliqua seu racione, ymo abiurando omnia hec spopondit inpedientibus aut inpetentibus obsistere, et non adesse consilio, auxilio, clam vel aperte, sicut in instrumento renunciacionis et donacionis; ymo ipse dominus rex Kazymirus magistro, fratribus, Ordini, terris et hominibus bona fide, omni dolo malo et fraude exclusis, et unionem pacis et concordie perpetuo inviolabiliter promisit observare. Dominus quoque magister supradictus eidem domino regi et suis modo consimili, quam ad ea, que ipsum et fratres suos contingunt, omnia suprascripta promisit fideliter adimplere sine omni fallacia atque fraude. Demum dicti domini rex et magister nunccios suos cum litteris suis et prelatorum mittent ad dominum apostolicum pro confirmacione huius ordinacionis obtinenda. Item malefactores in finibus suis persequantur, et providebunt, ut passis dampna per iusticiam satisfiat, sicut patet in instrumentis super hoc confectis. Extunc in signum perfecte amicicie alter alterum instrumentis suis principalibus subarravit subiunctis iuramentis suis, rex per coronam capitis sui, et dominus magister tactu Crucis sue, iuraverunt hec omnia et singula tenere firmiter et inplere osculo oris pacis sincere subsequuto; atque per hunc modum pax et concordia est conpleta presentibus venerabilibus patribus, dominis Mathia Wladizlaviensis, Iohanne Poznaniensis, Clemente Plocensis, Ottone Culmensis, Bertoldo Pomezaniensis, Hermanno Warmiensis ecclesiarum episcopis, magistro Bandone doctore legum, domino Nicolao de Thorun et Saulo connotariis subscriptis, necnon innumera multitudine laycorum et clericorum ad hec vocatorum et rogatorum.

Et ego Iohannes quondam Conradi de Alamsdorf clericus Merseburgensis dyocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, premissis omnibus interfui et prout ea fieri vidi et audivi, hic ea conscripsi et in hanc publicam formam redegi meque hic signo et nomine meis consuetis subscripsi rogatus.

Nr. XVI.

Innocentius Pp. VI 1359 Ian. 27, Avinione; poleca arcybiskupowi Pragskiemu, aby sprowadził stały pokój pomiędzy Kazimierzem królem Polskim i Zakonem Krzyżaków względem zajętych a do Polski należących Ziem, a gdyby tego nie dokazał, aby zdał sprawozdanie Stolicy apostolskiéj. (Str. 6, Ods. 4.)

Theiner. Monum. I, Nr. DCCLXXXIX.

Innocentius episcopus etc., venerabili fratri.. archiepiscopo Pragensi salutem etc. Inter cetera desiderabilia cordis nostri illud precipue ferventibus votis appetimus et ad id iuxta pastoralis officii debitum efficacem opem et operam, quantum nobis ex alto permittitur, adhibemus, ut inter ecclesiasticas personas et alios Christifideles, precisis radicitus quibuscunque dissidiorum vepribus et litigiorum anfractibus omnino subductis, pacis tranquillitas vigeat, invalescat concordie unitas et fervor exuberet caritatis. Sane graves inter carissimum in Christo filium nostrum Kazimirum regem Polonie illustrem, et dilectos filios.. magistrum et fratres

Hospitalis beate Marie Theotonicorum Ierosolimitani super eo, quod rex ipsos magistrum et fratres nonnullas terras, castra, fortalicia et alia loca ad ipsum regem spectancia et infra eius regnum Polonie consistencia contra iusticiam occupasse et detinuisse ac detinere indebite occupata, magister vero et fratres predicti illa ad se et dictum Hospitale spectare asserebant, prout asserunt, et super nonnullis dampnis, iniuriis et offensis, que hinc inde per partes ipsas et eorum valitores et subditos illata et facta esse dicebantur, discordie et dissensiones exorte nostrum et apostolice Sedis pluries turbaverunt et molestarunt auditum. Et licet ad imponendum finem discordiis et dissensionibus huiusmodi, nonnulli per certos commissarios et delegatos dicte Sedis et subdelegatos ab eis processus facti fuerunt, quos omnes et singulos presentibus haberi volumus pro expressis, tamen pacis emulo et seminatore zizanie procurante, nedum huiusmodi dissensiones et discordie finem acceperunt optatum, quinimo, prout cum mentis amaritudine accepimus, de die in diem in gravem Dei offensam, animarum periculum et scandalum plurimorum forcius invalescunt, et exinde, quod turbat acerbius mentem nostram, infidelium Letuwinorum cornua, ad que prosternenda iidem rex, magister et fratres sua fidelia cosueverunt impendere studia et labores, in Christicolarum dispendium eriguntur. Nos igitur providi cultoris more huiusmodi discordias et dissensiones extirpare ac tollere, et inter ipsos durature pacis et concordie bona et commoda inserere quantum cum Deo possumus cupientes, ac de tue circumspeccionis industria in hiis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati tue inter ipsos regem, ac magistrum et fratres et eorum valitores et subditos super premissis omnibus et singulis et dependentibus ab eisdem, pacem et concordiam, prout tibi iuxta datum tibi a Deo prudenciam videbitur, et eciam omnia alia, que pro huiusmodi pace et concordia tibi utilia videbuntur, faciendi et exercendi et huiusmodi pacem et concordiam penis spiritualibus et temporalibus firmanndi et execucioni mandandi ac observari faciendi, contradictores quoque auctoritate nostra appellacione postposita compescendi, non obstante, si aliquibus communiter vel divisim a Sede apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi vel excommunicari non possint per litteras apostolicas, non facientes plenam et expressam ac de verbo ad verbum de indulto huiusmodi mencionem, plenam et liberam concedimus tenore presencium facultatem. Volumus tamen, quod si huiusmodi concordiam et pacem ex causis aliquibus ad effectum salubrem perducere forte nequieris, id nobis et causas huiusmodi per tuas studeas litteras intimare, ut super eis, prout in votis gerimus, possimus salubriter providere. Datum Avinione VI Kalendas Februarii anno septimo.

Nr. XVII.

Wartisla und Bugsla Herczogen zcu Stetin etc. 1386 Iul. 10, zcur Lewenburg; zawierają z Zakonem Krzyżaków przymierze przeciw Polsce. (Str. 7, Ods. 1.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XXXVIII.

Allen die desen Brif sehen adir horen lesen wir Wartisla und Bugsla von Gots Gnaden Herczogen zcu Stetin, der Wenden, der Cassuben, der Pomeren und Fursten zcu Ruyen, thun kunt und wissentlich, das wir mit rifem Rate volbort wolbedachtem Willen und Mute unsir erbarn, getruwen... Rates, Rittere, Knechte,

Manne und Stete, die hie noch geschrebin steen, durch redelichir Sachen wille, die nuwlichen entsprossen sint und viel schedelich möchten werden den armen Cristen die umme dese Lant wonen und besessen sint, von der wegen: das Iagail Grosherczog zcu Littowen nuwlich den irluchten Fursten Herczog Wilhelm von Osterrich synes elichin Wibes und dozcu synes Landes und des Kunigrichs zcu Polan, das im mit der selbin Frawen von irme Vatir Kunige zcu Ungern wurden was, mit Vrevel und mit Unrechte wedir die heilge Kirche beroubet hat, und die Heidinschaft zcu Littowen mit Rate, Tat und vil manchirley vintlichen Wopen und Hulfe, Geschos, Werg und Werglute, die vor in den Landen ny sint gewest, der Cristenheit schedelich wedir Got, Cristen Geloben und wedir das Recht gesterket hat und noch von Tage zcu Tage thut noch allir syner Macht: habin gemacht und gestiftet vor uns, unsir elichin Erben und rechten Nochkömlinge eyne ewige, gancze, stete, fruntliche, brudirliche und umbrechliche Vorbindunge wedir den obgenanten Iagail, alle syne Nochkömlinge Kunige, Kunigrich und Crone zcu Polan, also, ab der vorgenante Iagail, der sich vor eynen Kunig heldet zcu Polan, syne Nochkömlinge, Kunige, Kunigrich adir Crone zcu Polan Krig adir Orlouge dirhebin, stiften adir wegen welde wedir den erwirdigen, geistlichen Herren Bruder Conrat Czolner vom Rotenstein Homeister dütsches Ordins, syne Nochkömlinge, Mitgebitiger und den Orden adir andirs eyngirley Wise anvertigen wurde, so welle wir und sullen schuldig und ewiclich vorbunden syn mit unserm Rate, Steten, Rittern, Knechten, Mannen, Landen und Lüten dem selbin Herren Homeister, synen Nochkomen, Mitgebitigern und dem Orden bie zcu sten und zcu helfen weder den vorgenanten Iagail, syne Nochkomen, Kunige, Kunigrich und die Crone zcu Polan mit allir unsir Macht undir unsir eigen Czerunge, Schaden und Köste. Vortmer, ab ymant, der sich vor eynen Herczogen heldt ader zcukunfticlich halden welde adir würde zcu Dobrin, das unsers elichin Brudirs Herczogen Kazimirs, deme Got Gnade, gewest ist und do wir vor Got Recht zcu habin, dem vorgenanten Iagail, synen Nochkomen, Kunigen, Kunigrich und der Crone zcu Polan an Krige adir Anvertigungen zculegin adir helfen welde weder den vorgenanten Herren Homeister, syne Nochkomen, Mitgebitiger und den Orden, so sulle wir in vorbunden syn weder den, die und das Herczogtum zcu Dobrin noch allir unsir Macht, uf unsir Czerunge, Schaden und Köste bie zcu sten und zcu helfen, also: wenne das selbe Herczogtum zcu Dobrin an sulchir Geschicht gewunnen adir betwungen würde, so sal das selbe Herczogtum die vorgenanten Herren Homeister, syne Nochkömlinge, Mitgebitiger und Orden uns adir unsern Erben antwerten und yngebin noch allir irer Macht und Vormögen zcu besitzen mit allir Herschaft und Friheit, als unser recht andirsturben Erbe. Vortmer, ab in dem vorgenanten Orlouge e liche Lant, Stete, Dörfer adir Vesten ingegebin adir gewunnen würden, Ritter, Knechte adir Lüte gefangen adir betwungen würden, do wir adir die unsern und der Homeister, syne Nochkomlinge, Mitgebitiger und der Orden adir die iren an beidirsit uf dem Velde mit enandir weren, so sulle wir noch Manczal unsir Teil doran habin; und was wir alleyne mit den unsern betwingen, gewinnen adir bekreftigen, das sal unsir alleyne syn, und was der Homeister, Gebitiger und der Orden mit den iren alleyne betwingen, gewinnen adir bekreftigen, das sal ouch alleyne des Ordins syn. Ouch das wir, unser Erheben und Nochkomlinge mit dem Herczogen vorbenumpt zcu Dobrin mit allir unsir Macht uf unser Czerunge, Schaden und Köste die wile der vorgenant Krig weret ken Polan, die wile ouch der Orden uns sal helfen das selbe Lant beschirmen, we-

dir den vorgenanten Iagail, syne Nochkomlinge, Kunige, Kunigrich und die Crone zcu Polan und weder alle die yene, die den selbin bie steen adir zcu legin würden mit Hulfe, Rate und Tat, ewiclich wellen vorbunden syn. Würde aber der Krig berichtet, so sulle wir das Lant zcu Dobrin alleyne beschirmen. Entstünde ouch der Krig wedir, so sal es bie der vorgenanten Vorbindunge bliben. Weris ouch, das dem vorgenanten Herren Homeister, synen Nochkomlingen, Mitgebitigern und dem Orden von andirn Fürsten, Herren adir andirs ymanden, usgenomen den vorgenanten Iagail, synen Nochkomelingen, Kunige, Kunigrich und Crone zcu Polan, do wir yo kegen mit in helfen und bie sten sullen, Krig, Anvertigunge adir Orlouge gestiftet adir gewegin würde, do uns und unsern Erben dem vorgenanten Homeister, synen Nochkomelingen, Mitgebitigern und Orden nicht czimete noch enfügte bie zcu stende und zcu helfinde, so welle wir mechticlich und ewiclich mit allen den unsern vorbunden syn, das an sogetanem Krige, Orlouge adir Anvertigunge wir, die unsern, noch ymant andirs von allin unsern Landen und Herschaft, keynen Schaden adir Hindernis thun adir vorhengen zcu thunde noch wedir zcu syn keynirley Wise dem selbin Homeister, synen Nochkomelingen, Mitgebitigern und dem Orden. Were ouch das Iagail, syne Nochkomelinge adir ymant von dem Kunigrich zcu Polan mit Macht czögen adir czien welden in unser Lande, so geloube wir des dem Homeister und dem Orden, das sie uns die Lant helfin werin und beschirmen noch irre Macht, die wile der Krig werit. Vortmer weris das es geschege, das der Kunig von Polan und der Orden Frünt würden und das Orlouge berichtet würde, die wile dy Eyntracht, Frede und Berichtunge weret, so moge wir und unsir Erbin dem Kunige und der Cronen zcu Polan helfen und bie sten ken andern Fürsten und Herren, und das sal dem Homeister, Gebitigern und dem Orden nicht wedir syn. Obir alle vorgeschrebin Stücke und Sache sal man wissen: ab das Orlouge adir Anvertigunge czwisschen dem vorgenanten Iagale, synen Nachkomelingen, Kunigen, Kunigrich und Crone zcu Polan, von eyme Teyle, und dem Homeister, synen Nochkomelingen, Mitgebitigern und Orden, vom andirn Teile, bynnen den neesten czenczik Iaren nicht entstünde, so sullen alle vorgeschrebin Vorbindunge und Gelübde machtlos syn, usgenomen eyn Gelubde und Vorbindunge, das yo ewiclichin bliben sal, ab eyngirley Kunig, Fürste ader Herre, deme an Rechte nicht genügete, dem vorgenanten Homeister und dem Orden Krig adir Orlouge stiften adir wegen welde, so sulle wir und unser Erbin ewiclich do zcu stille sitzen mit allen unsern Landen und Herschaft, Rittern, Knechten, Mannen, Steten und Luten und dem Homeister noch dem Orden egenant keynen Schaden thun ader vorhengen zcu thunde, noch in weder zcu syn ader zcu hindern. Weris adir, das von eyngirley Fursten adir Herren, wer die weren, ken dem Homeister und dem Orden Ufstos adir Krig in zcukunftigen Cziten gewegin würde, so welle wir und sullen gewaldig syn, und ouch unser Erben, obir die selbin Fürsten Glichs und Rechtes, ab sie uns des gehorchen wellen. Were adir, das wir adir unser Erben nicht Glichs adir Rechtes möchten obir sie gewaldig syn, so sulle wir an sogetanen Ofstose adir Krige stille sitzen mit den unsern unde dem Orden keyn Hindernis thun. Were ouch, das eyngirley Fürste adir Herre Sache ader eyngirley Manunge hette ken dem Homeister und dem Orden, so sulle wir und mögen sie von beidirsit uf eynen nemelichin Tag wisen vor das Romissche Rich und vor die Kurfürsten, sie do zcu entscheidinde mit Fruntschaft adir mit Rechte. Würde abir der Homeister und der Orden do nicht gerecht, so möge wir unsern Fründen behulfen syn, ab wir wellen. Alle dese vorge-

nanten Stücke und iclichs besundern, in sulchir Wise, als hie vor vor geschrebin stet, gelobe wir vorbenumpte Herczogen vor uns unser rechten Erben und Nochkomelinge mit unsern getruwen Rate, Rittern, Knechten, Mannen und Steten, die hie noch genant sint, zcu haldin steticlich, ewiclich und unvorserlich by Truwen und by Eren an Eydes stat, ane allirley Argelist, Trugnis, Behendikeit und nüwe Fünde. Ouch gelobe wir vor unsern Bruder Herczogen Barnym, das her, syne Erbin und Nochkomelinge alle dese vorgeschrebin Vorbindungen und gelübde halden sal glich uns, es enwere denne, das her geistlich würde und in andir Fursten Lande Leen krege, do sal her dem Homeister und dem Orden nicht von vorbunden syn, sundir her mag syner Herschaft do von dynen und thun, wes her pflichtig ist. Zcu ewigin Geczugnis, Bevestigunge und Gewisheit allir desir vorgeschrebin Vorbindungen und Gelübde, die von gutem, frien Willen mit rifem Rate geschen sint, han wir unser beidir Ingesegile, unsir getruwen Rates, Rittere, Knechte, Manne und Stete, hie noch in desem Brive by Namen geschrebin, von unserm rechten Wissen heissen hengen, die wir ouch zcu Geczugnis do zcu genomen han und die sich mit uns glich vorbunden han und gelobet in allen vorgeschrebin Vorbindungen, Gelübden und Sachen. Gegeben zcur Lewenburg in der Iarczal Christi tusunt drihundirt sechs und achczig, am nestin Dinstage vor Margarethe der Iungfrowen.

Und wir Fredrich Krummel von Dunow, Claus Sayencz von Slawe, Hennyng Below von Peest, Neveling vom Rusenhagen und Ludeke Massow Rittere, Tesslaf Abraham von Viczke, Herman Spandow von Gumbyn, Heyne Naetsmer von Lanczke, Mertin von Stuyentin, Tesslaf Tessicz Gröpeling von Bruskow, Cleyne Tesslaf von Bonyn, Mathis von Reksin, Claus Ganczk von Franczin, und Heinrich von Rexin Knechte, Grifenberg, Belgardt, Stolp, Ruyewalt und Slawe Stete, unsir vorgeschrebin Herren Herczogen Rat und Manne, geloben alle mitenandir und iclichir besunder, glichirwis als unsir Herren Herczogen by Truwen und by Eren an Eydes stat vor uns, unsir Erben und Nochkomlinge, alle dese vorgeschrebin Vorbindungen und Gelübde, went sie mit unserm Rate, Willen, vulburt und rechtem Wissen geschen sint, gancz, steticlich, unvorserlich und ewiclich zcu halden; darumme zcu eyme Geczugnisse ewiger Bevestunge und Gewisheit, han wir alle vorgenant und iclichir besunder unser Ingesegil mit der oftgenanten unsir Herren Herczogen Ingesegil mit rechtem Wissen an desin Brif lasen hengen.

Nr. XVIII.

Bodzantha s. Gnezn. eccles. archiepiscopus et ceteri plenipotentiarii regis Poloniae 1388 Ian. 30, in Thorun; zawierają z pełnomocnikami Zakonu Krzyżaków zawieszenie broni w celu sprowadzenia ostatecznego pokoju. (Str. 7, Ods. 4.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XLVII.

Nos Bodzantha Dei gracia sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopus, Sandzivogius palatinus Kalissiensis et capitaneus Cracoviensis, Iohannes de Tanczin castellanus Woynizensis et capitaneus Siradiensis, Paschco miles de Bogoria et Ramoldus de Gorin significamus quibus expedit tenore presencium universis, quod sub anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo octavo, die dominico proximo ante festum Purificacionis beate Marie virginis, ex parte serenissimi principis et domini nostri, domini Wladislai regis Polonie Lithuanieque principis supremi et heredis

Russie etc. convencionem cum honorabilibus et religiosis viris, dominis Conrado de Walrode magno commendatore, Siffrido Walpot de Bassinheym summo hospitalario in Elbingo, Lodovico Nafelar in Thorun et Lupo de Czolnhard in Danczk preceptoribus, commendatoribus et fratribus Ordinis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani celebravimus, habentibus plenam potestatem tractandi et alium terminum convencionis statuendi inter dominum nostrum regem Polonie, et dominum magistrum generalem supradictum. Quem terminum convencionis duabus septimanis post festum Pasche proximum, videlicet die dominica qua Misericordia Domini etc. decantatur, concorditer statuimus, sic quod die dominico predicto dominus noster rex in Raczans, et magister generalis in Thorun summo mane debent constitui propriis in personis, et eodem die ad meridiem ipse dominus noster rex pro parte sua quatuor, et magister generalis sepedicti similiter pro parte sua quatuor viros honestos, quos eis et eorum alteri placuerit, ad fossatum situm in greniciis regni Polonie, et terrarum domini magistri prenotatis inter villas Kostrin[1] et Czirneviczen[2] ex opposito castri Zlotoria ad meridiem destinabunt. Qui quidem octo viri destinandi tractatus habendos inter dominum nostrum regem et dominum magistrum generalem supradictos mutuo inchoabunt, et habitis huiusmodi tractatibus, quando ipsis expediens videbitur, dominum nostrum regem et dominum magistrum generalem antefatos ad unum certum locum, ubi eis conveniencius videbitur, personaliter conportabunt. Ut autem premissa valeant ad bonum finem deduci, hincinde facimus et statuimus treugas vere et firme pacis inter predictas terras Lithuanie et Russie, ac omnes terras ad dominum magistrum generalem et suum Ordinem pertinentes: excepta terra Samaytie, inquantum illustris princeps dominus Skirgalo dux de Traken ad treugas pacis cum dominis de Lyvonia factas et ordinatas non inclusit, et inquantum dicta terra Samaytie in treugas predictas non sit inclusa, nec ad presentes treugas pacis includatur: a dominica proxima qua Reminiscere decantatur, usque ad terminum convencionis predictum, et ab eodem termino ad quatuor septimanas inmediate sequentes inclusive, sine dolo et fraude inviolabiliter observandas. Eciam extitit ordinatum, quod predicte terre, scilicet Lithuanie et Russie, durantibus treugis supradictis nullomodo gwerrabunt nec expeditionem facient contra Christianos seu quaslibet terras aliorum Ruthenorum, nec debent a domino regi predicto consilio et facto auxiliari ad terras dampnificandas supradictas. Ubi autem predicte terre Lithuanie et Russie per quos vel quempiam fuerint impedite et impugnate treugis pacis eisdem durantibus, poterunt se pro posse defendere et tueri, nec per hoc predicte treuge pacis videbuntur frangi ac eciam violari. Consimiliaque dominus magister et Ordo suus poterunt facere. Edificia vero et reformaciones pro melioracione ipsarum terrarum predicti domini rex et magister si qua fecerint infra treugas pacis supradictas, cuicumque parti exinde preiudicium et dampnum generari videbitur, predicti octo viri in eadem convencione quidquid et pro quacumque parte super premissis edificiis, preiudicio et dampno pronunciaverint et sentenciaverint, ambe partes ratum tenebunt atque firmum. Et ob specialem amiciciam, predictum terminum convencionis et treugarum pacis ut premittitur prolongavimus, quod dominus rex fratres Ordinis et alios homines magistri generalis, quos tenet captivos, ad manum et litteras sigillatas predictorum dominorum commendatorum, eidem domino regi per aliquem fratrem Ordinis predicti presentandas,

[1] Nie odgadnione. — [2] Czerniewice p. Toruniem.

de captivitate dimittat. Qui frater Ordinis nobiscum vel aliquo nostrum ad predictum dominum nostrum regem accedere debet, cui fratri Ordinis idem dominus noster rex dabit sigillatas litteras suas, mandata et informaciones, et assignabit ad partes Lithuanie, ita quod tam fratres Ordinis, quam alii captivi predicti domini magistri, in scriptis et numero eidem fratri in fluvio Neria, ubi influit fluvium Memulam, debent presentari dolo et fraude quibuslibet postergatis. Similiter dominus magister predictus captivos domini regis predicti, si ipse dominus noster rex affectaverit, ad manus et littteras nostras dimittet, et eosdem idem dominus magister nunciis vel nuncio domini regis in insula Trappen mandabit assignari. Si autem permissione divina dominum nostrum regem vel dominum magistrum predictos infra vel et in termino convencionis predicte ad aliquam infirmitatem vel mortem, quod absit, incidere contigerit, hiis non obstantibus per pociores dominos partis utriusque terminus convencionis predictus celebrabitur et continuabitur, ut superius est expresrum, treugis pacis predictis in suo statu permanentibus et vigore; specialiter terminus convencionis et treugarum pacis, post terminum, ut est expressum pro et super eo, extat per nos prolongatus, quod homines tam domini regis quam domini magistri, quos ad convencionem predictam de terris Lithuanie, Russie Lyvonieque vel de aliis terris ex utraque parte adduxerint, secure possint infra easdem treugas ad propria remeare. Insuper promittimus bona fide et ex certa nostra sciencia vigore presencium pro domino nostro rege supradicto, quod ipse dominus noster rex litteras nostras huiusmodi in omnibus punctis et clausulis ratas et gratas habebit, et omnia in eis contenta tenebit sine omni fraude et dolo integraliter et complete. In cuius rei testimonium et evidenciam firmiorem, presentes scribi fecimus et sigillis nostris communiri. Actum et datum in Thorun feria quinta proxima ante festum Purificacionis sancte Marie virginis, anno supradicto. Acta sunt hec anno, Indiccione, pontificatu, mense, die, hora, loco, quibus supra, presentibus discretis et honestis viris Iohanne dicto Preuke et Thoma de Ienekindorf armigeris Warmiensis et Pomezaniensis diocesis, et aliis fidedignis testibus, ad premissa vocatis specialiter et rogatis.

Et ego Iohannes Zadeler, presbiter Gneznensis diocesis, publicus imperiali auctoritate notarius, una cum predictis testibus premisse exhibicioni presens interfui, et ad mandatum dicti domini magistri generalis fideliter transscripsi nil addendo, nil minuendo, quo sensus seu intellectus littere variari seu mutari valeat, et in hanc publicam formam redegi, nomen meum et signum consuetum apposui rogatus et requisitus.

Nr. XIX.

Magister generalis Ordinis Theutonicorum 1388 Mai. 7, in curia Eynsedil; przedstawia Papieżowi przebieg daremnych traktowań z posłami króla Polskiego, odbytych dnia 12 Lutego t. r. w Toruniu. (Str. 7, Ods. 4 i 7.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. LII.

Beatissime pater, vestre sanctitati insinuo per presentes, quomodo inter illustrem Wladislaum Polonie, se regem pretendentem, ex una, me meumque Ordinem, parte ex altera, certus dies placiti tractatuum ac convencionis, videlicet dominica qua sancta mater Ecclesia Misericordia Domini decantare consuevit, parcium utrarumque consensu receptus exstitit et statutus, prout in litteris desuper confectis,

sigillis utriusque partis sigillatis plenius continetur, quarum quidem litterarum copiam, dummodo de vestre sanctitatis beneplacito fuerit, procurator mei Ordinis humiliter vestre sanctitati presentabit. Demum ambabus nobis partibus iuxta predictarum litterarum seriem termino, die et loco constitutis, et ad nonnullos dicte convencionis tractatus per intervalla plurium dierum per partes ambas exstitit processum. Pro parte vero Ordinis mei inter cetera, cum beneplacito sanctitatis vestre necnon sacri Romani imperii semper salvo, dati sunt articuli infrascripti. In primis beatissime pater, cum quamplurimos mei Ordinis fratres, subditos et vasallos diris vinculis detinent captivatos, affectuosius insteti, ut commutacione pecuniaria aut personali aut gratis relaxare vellent eosdem secundum consuetudinem, inter prefati Wladislai progenitorem, me meosque predecessores hactenus observatam; super quibus nullum potui habere responsum; sed ipsi plus intendebant pacem per modum cominacionis obtinere per eosdem, quorum quidem predictorum meorum fratrum decem, aliis subditis Ordinis exceptis, quod dolenter refero, miserabiliter in dictis carceribus vite sue novissima exsolverunt. Que omnia gesta sunt postquam dictus Wladislaus fidei habitum dicitur assumpsisse. Secundo pro parte et mei nomine Ordinis cum instancia fuit eciam petitum, ut me meumque Ordinem ac partes Cristianorum sibi vicinas sic vellent assecurare, ne amplius dampna irrecuperabilia pateremur, si, quod absit, ipsi Litwani et Rutheni a fide apostatarent, prout retroactis temporibus, prohdolor, aliquociens est visum. Insuper et tercio eciam exstitit petitum, ut michi et Ordini meo, de iure quod nobis competeret vel competere posset, faverent. Premissa omnia et singula, videlicet de et super materia dicte convencionis, per X dies integre tractata fuerunt; tamen a predictis placitis, terminis, diebus, locis et tractatibus sine fine recedere sum compulsus, presertim cum ipsi pro parte dicti Wladislai existentes et predicte convencionis tractatores... ordinacionem super huiusmodi convencione confectam minime servare volentes, primo et antequam mei de dictis terminis, loco et placitis recesserunt de iure meo et articulis supra missis amplius nichil audire volentes. Quare beatissime pater vestre humiliter supplico sanctitati, quatenus per procuratorem mei Ordinis, qui premissis placitis, terminis, diebus, locis et tractatibus a primo usque ad finem presens interfuit, eadem vestra sanctitas audire dignetur et in nomine meo dicendi premissis concernentibus fidem velit adhibere creditivam, ac si vestra sanctitas propria loquerer in persona. Circa premissis vestra sanctitas de solita vestre benignitatis clemencia benignis presidiis et oportunis favoribus talia velit adhibere remedia, que in augmentum fidei poterunt feliciter redundare. Datum in curia Eynsedil ipso die Ascensionis Domini anno Domini etc. LXXX octavo.

Nr. XX.

Legati regis Polonie 1389 Mai. 14, in Nepolomicze; odkładają termin rokowań z pełnomocnikami Zakonu Krzyżaków, które się pierwotnie miały odbyć dnia 19 Marca na wyspie Wiślańskiéj pod m. Solcem, najpierw na dzień 6 Czerwca do Złotorji lub Rypina, a ostatecznie do Niborka.

Warszawa. Arch. Główne. — Pergam. oryg. Nr. 32.

Noverint universi tenorem presencium inspecturi, quomodo de anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono, die XIX mensis Marci (sic), assumpto pla-

citi termino inter serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie etc., parte ex una, et venerabilem ac religiosum dominum Conradum Czolner de Rotinsteyn, fratrum Ordinis Hospitalis beate Marie Domus Theutonice Ierosolimitani generalem magistrum, parte ex altera, super litibus, controversiis et discordiis motis et exortis, et pro eisdem sedandis et decidendis, pro parte magistri generalis antedicti cum pleno mandato missi fuerunt et deputati honorabiles et religiosi viri, fratres Conradus de Walrode magnus comendator, Syfiridus Walpod de Bassinheim summus hospitalaris (sic) et in Elwingo, Lodwidus (sic) Walfar in Thorun, Baldewinus de Frankenhone in Engilsberg commendatores, pro parte vero serenissimi principis, domini Wladislai regis Polonie memorati, nos Semovitus Dei gracia dux Mazovie, Dobrogostius episcopus Poznaniensis, Sandziwogius palatinus Kalisiensis et capitaneus Cracoviensis, Iohannes de Tanczin castellanus Woynicensis et capitaneus Syradiensis, cum pleno mandato fueramus dati et delegati. Nobisque convenientibus cum suprascriptis dominis et fratribus, a dicto domino magistro deputatis, in insula in medio Wysle inter opidum Solecz et villam Czarnow[1] situatam (sic) et diversis tractatibus mutuo hinc inde inter nos habitis, tandem ipsis et nobis placuit alium terminum de et super controversiis, litibus et discordiis, videlicet diem festi Penthecosten proximum affuturum, in Slotoriam vel in Rippen[2] prefigi et assignari, Iun. 6.
quod eciam sic stetit usque ad diem Philippi et Iacobi beatorum apostolorum. Mai. 1.
Postea vero, exigentibus causis ab utraque parte, decrevimus ipsa loca, scilicet Slotoriam vel Rippen, ex nostra voluntate bona transponere in Neindinburg propter maiorem convenienciam ibidem, quam in primis locis, utrique parti emergentem. Ad quem quidem terminum pro parte predicti magistri generalis religiosi et honorabiles viri, fratres Conradus de Walrod magnus comendator, Siffridus Walpod de Bassinheim summus hospitalarius et in Elwingo, Lodwicus Walfar in Thorun, Baldowinus de Frankenhone in Engilsberg comendatores, coassumptis eis reverendo in Christo patre domino Iohanne episcopo Pomezaniensi, honorabili et religioso viro fratre Iohanne marschalco de Vroburg summo trappiario et in Cristburg comendatore, venire et conparere se obligando promiserunt. Pro parte vero serenissimi principis, domini Wladislai regis Polonie etc. nos Semovitus dux Mazovie, Dobrogostius episcopus Poznaniensis, Sandziwogius palatinus Kallissiensis, coassumptis nobis illustribus principibus, dominis Skirgalone et Alexandro ducibus Lithwanie etc. et strennuo viro domino Iohanne palatino Sandomiriensi et capitaneo Russie, omni ficcione postposita ad eundem terminum in locum suprascriptum, sic ut premittitur transpositum, venire obligamur; hoc tamen adiecto, quod si aliquem ex nobis sex infirmari, mori seu alias, quod absit, legittime contingeret impediri, quod alius eque bonus in locum absentis, dolo et fraude semotis, cum aliis ad conveniendum in termino predicto debeat subrogari. Qui terminus, si negocia in eodem tractanda cicius expediri non poterint, ad octo dies continuos debet perdurare. Promittimus insuper bona fide et honore, omni dolo et fraude abiectis, quod omnes venientes cum dominis prenarratis ad terminum prenarratum, quatuordecim diebus ante terminum, et totidem post terminum, salvum et securum debeant habere conductum, nec per aliquem, qui amore nostri aliquid facere voluerit vel omittere, molestare; spondentes, quod ad negocia in termino suprascripto expedienda, omnimodam operam volumus dare nostrum iuxta posse, sub fide et honore, omnibus dolo et fraude

[1] Czarnowo na prawym brzegu Wisły. — [2] m. Rypin.

procul motis. In evidens testimonium premissorum, nos Semovitus dux Mazovie etc., Dobrogostius episcopus Poznaniensis, Sandziwogius palatinus Kalisiensis et Iohannes de Tanczin capitaneus Syradiensis sigilla nostra presentibus de certa nostra sciencia duximus appendenda. Scriptum, actum et datum in Nepolomicze feria sexta post diem natalis beati Stanislai martiris et pontificis gloriosi, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo nono.

Nr. XXI.

Relacja pełnomocników Zakonu Krzyżaków o przebiegu rokowań z pełnomocnikami króla Polskiego, odbytych r. 1389 dnia 19 Marca na Wiślańskiéj wyspie pod Solcem. (Str. 8, Ods. 2.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. LXVI.

Wissintlich sy allen dy desen Briff sehn, horen ader lesen, das in den Iaren unsers Herren M. CCC. 89 ein Tag uffgenomen was czwisschen dem irluchten Fursten Wladislaus Konig zcu Polan, von einer Site, und czwisschen uns und unserm Orden, uff dy andir Site, alz dy vorsegelten Brive, di dorobir von beidersit gegeben woren, uswisen, di do luten von Worte zcu Worte, alz hie noch stet geschreben.

Wissintlich sy al den dy desen Briff sehen ader horen lesen, das in den Ioren unsers Herren M. CCC. LXXXIX, XIX Tag des Merzin uffgenomen wart ein Tag einer Teidingen czwisschen dem irluchten Fursten Wladislaus Konig zcu Polan, von einer Syte, und czwisschen dem erwirdigen geistlichen Herren, Hern Conrad Czolner vom Rotenstein Homeister des dutschin Ordins, von der andir Syte, von Schelunge, Czweitracht und Kriges wegen, czwisschen in entstanden und beweget. Und di selbin Czweitracht zcu entscheiden und zcu enden, wurden von des vorgeschreben Herren Homeisters wegen dy ersame geistliche Manne, Bruder Conrat von Walrode des selbin dutschin Ordens Groskumptur, B. Siffrid Walpod von Bassenheim obirster Spetier und Kompthur zcum Elwinge, B. Lodwig Waflar Komptur zcu Thorun, B. Baldewin von Frankenhoffe Komptur zcu Engelsburg, mit volkomer Macht und Gebote gesandt; abir von des irluchten Fursten Konig von Polan wegen wir Semovithus von Gots Gnaden Herczog in der Masow, Dobrogusthius Bisschoff zcu Posenow, Sandziwog woyewode zcu Kalis und Houptmann zcu Crokow, Iohann von Tenczin Burggrafe zcu Woynicz und Houptman zcu Ciras, ouch mit Gebote und Macht wurden gesand und gegeben. Und alz wir mit den vorbenumpten Herren und Brudern, von den egeschreben Herren Homeister gesandt, uff dem Werder mitten in der Wysel czwisschen dem Stetil Solicz und dem Dorff ow Czarnow gelegin czusampne qwomen und manchirlei Rede und Theidinge zcwisschin uns hin und her hattin, uff das leczte behagte is yn und uns einen andern Tag von der selbin Scheling und Czweitracht wegen uff dy Phingsten nest komend uffczunemen und legin alz ken der Slottory ader ken Rippe, und das stund also bis zcu Philippi und Iacobi Tag. Dornoch wurde wir von beiden Syten zcu Rate, das wir dy vorgeschreben Stete Rippin und Slottory durch Sachin wille von unserm beiden Guten Willen vorlegetin uff ein andir Stat, alz ken Nydenburg, durch des wille, das is beiden Teilen do beqwemer was, den in den ersten zcwen Steten. Czu dem

Tage und uff dy Stat von des vorgenanten Herren Homeister wegen dy erbaren geistliche Manne, Bruder Conrat von Walrode Groskomptur, B. Siffrid Walpod von Bassenheim obirster Spetler und Komptur zcum Elwingen, B. Lodwig Wafflar Komptur zcu Thorun, B. Baldewin von Frankenhofe Komptur zcu Engelsburg, und sullen czu yn nemen den erwirdigen in Got Vater, Herren Iohan Bisschoff zcu Pomezan, den erbaren geistlichen Mann Bruder Hannes Marschalk von Froburg obirster Trappier und Komptur zcu Cristburg, vorbunden sich zcu komen und gelobten czu Gesten. Abir von des vorgenanten irluchten Fursten Kunig zcu Polan wegen wir Semovithus Herczog in der Masow, Dobrogost Bisschof zcu Pozenow, Sandziwog woyewode zcu Kalis, und sullen zcu uns nemen dy irluchtin Furstin Skirgal und Allexandern Herczogen zu Litthowen und den strengen Ritter Hern Iohan woyewoden zcum Czudmar und Houptman zcum Russin, alle Argelist und Geferde zcurukke gewurfen, geloben czu dem selbin Tage uff dy vorschreben Stat und also vorleget zcu komen und zcu Gesten uns vorbinden; doch bescheidlich, ab ymand von uns VI sturbe, sich wurde, des Got nicht enwelle, adir andirswy redelichin gehindert wurde, das ein andir glich gut und ebinmesig in des abewesendes stat, ane List, ane Trognisse, mit den andern uff den Tag sal gesand werdin, und gegeben der Tag sal ouch, ab dy Sachin und dy Theidingen nicht endelichen wurdin vorrichtet, VIII Tage noch den andern wern und sten. Wir gelobin ouch by gutin Truwin und Eren, ane Geverde und Argelist, das alle dy, di mit den vorgenanten Herren zcu dem egeschreben Tag komen, XIIII Tag vor dem Tage, XIIII Tage noch dem Tage ein frien und ein sichern Geleid sullen habin, und sullen von nymand der umb unsern willen thun adir lasen welle, in keynirley Wies betrübet werdin. Wir gelobin ouch by Truwin und Eren, ane Geverde und an Argelist, das wir czu den Teidingen und Sachin, dy man uff dem vorgeschreben Tag enden sulde und entscheiden, alllen unsern Flis thun wellin noch unserm Vermogen. Und zcu eynem sichtigen Geczugnisse der vorgeschreben Dinge, so habe wir Semovitus Herczog in der Masow, Dobrogost Bisschoff zcu Pozenow, Sandziwoy woyewode zcu Kalis, Hannos von Tenczin Houptman zcu Cziras unser Ingesigil von unserm rechtin Wissen an desen Briff lasen hengen. Gegeben zcu Neopolomicz am Fritag noch Stanislay, anno Domini, ut supra.

Der selbe Tag ouch gehalden wart, alz der vorgeschreben vorsegelt Briff uswiset, also, das si der Theidinge gunden uff den Sontag, vom Sontag uff den Montag; do hattin alle wege dy unsern in iren Wortin, das sy nicht me begertin von den Littowen, den dry Artikel dy hie noch sten geschreben. Czum erstin begertin dy unsern umb unsere Gefangen Brudere, das man uns dy gebe umbsust adir durch Got, sint der Czit das sy sprechin, das dy Littowen gute Cristen wern, adir das man sy uns gebe umb Silber umb Gult, und umb andir Schatczunge, alz man sy geloset hat von Alders her von iren Eldern und Vorfarn, adir gebin sy umb andir Gefangen. Czum andern mole was man von yn begerende, sind der Czit das sy sprechen das sy gute Cristen weren dy Littowen, das sy ein sulche Sichirheit dem Cristenthume tetin, ab eyn Umbslag von den Littowen geschege, das dy Cristenheit von yn unbeschediget blybe, das ir nicht geschege, alz ir by Kunig Mindow Gecziten geschach, der VIII Jar Cristen war und slug wider umb, dorumb manch Cristen sin Blut vorgossen; und dy Sichirheit sulde geschen uff ein wol Behagin unserm heiligen Vater dem Pobiste und dem heiligen Romischen Riche. Czum dritten mole begertin dy unsern von yn, das sy uns und unsern Orden do by

lisen, do wir Recht zcu hettin und gute Bewisunge hettin mit Bullen und Privilegien von dem heiligen bebistlichen Stule und von dem heiligen Romischen Riche dem Orden gegeben und vorlegin. Dese Teidinge trebin sy den einen Tag vor den andern noch vom Sontag bis uff den Fritag, also das dy unsere kein Antwurt doruff mochtin in angewynnen, wen das sy sprochin, dy erstin czwen Artikel vornemen sy vol, abir des drittin vornemen sy nicht und wustin nicht was wir do mite meynten, sunder welde wir in dy Brive der Bewisunge, dor uff wir uns czögin, horen lesen und vornemen; sy hettin in dem vorgeschreben vorsegelten Brive by Truwin und by Eren, ane Argelist und ane Geverde gelobet, noch iren bestin Dunken das beste dorczu zcu sprechin, also das dy unsern czwisschin viel Reden und Wurtin, dy sich dor undir dirlyfen, in gobin VIII Artikel beschreben, dy genomen sint us den Bullen und Privilegien, dy dem Orden gegeben sint und besteliget von Bobisten und von Keisern, dy Artikel hinoch sten geschreben.

Czum ersten: Mindow Kunig zcu Littowen etc. hat dem Orden gegeben in den Iaren unsers Herren M. CC. LIII dy Helfte der nochgeschreben Lande: Rossiene, Locue, Petegall, Erogal, Deynow und dy nochgeschreben Land gancz: Kalene, Karschow, Gresen, Nedrow, Wise und abir Wyse und Wange, und Innocentius IIII dy selbe Gifft hat bestetiget. Item der selbe Mindow in den Iaren Cristi M. CC. LV in Octobri hat dem Orden gegeben dy nochgeschreben: Selen, Medene, Pelon, Maleisine, Toraxe mit allir Zcubehorunge, und Allexander der IIII dy Gifft hat bestetiget. Item der selbe Mindow anno Domini M. CC. LVII hat dem Orden gegeben das Land Samaythen. Item der selbe Mindow anno Domini M. CC. LIX hat dem Orden gegeben Dynow, Schalwen und Samayten gancz, usgenomen dy Guter, dy dem Bisschoff doselbist sint enthalden. Item Innocentius IIII hat dem Orden bestetiget dy nochgeschreben Land: Aluchen, Kalnee, Selen, Medene, Nysegalle, Huseve und Dorfer dy dozu gehoren, anno pontificatus sui XI. Item derselbe Mindow anno Domini M. CC. LX hat dem Orden gegeben das gancz Land Litovia mit allen bylegenden Landen, mit was Namen sy genennet werdin, usgenomen dy Land und dy Rechte, dy dem Bisschofe in dem selbin Riche sint gegeben. Item Allexander der virde gebot, das man Herren Christianum, einen Bruder des Ordens zcu eim Bisschoff in dem selbin Land Litovia setczin sulde, und von sines Gebotis wegen wart her doselbist zcu eim Bisschoff gesatczt anno pontificatus sui VI. Item Allexander der virde hat dem Orden gegeben alle dy Land, Riche, Gegence, Burge, Stete, Huser, Dorfere und allirlei Land, dy di Bruder mogen krigen und gewinnen von den Heiden, anno pontificatus VI. Item Fredericus der Keiser hat dem Orden gegeben alle Land und Stukke der Land ewiclichin zcu besitczin, wider dy der Orden mit Herschilde volczüet und alz ferre des Ordens Fane wirt gesen. Item der selbe Keiser Frederich hat vorlegin den Brudern des Ordens alle Land mit iren Zcugehorungen, dy sy gewinnen und irkrigen von den Heyden, der Ungelowbigen und der Ketczer, und geschege is, das sy von Gotis Vorhengnisse wurden wider obirstrebin und vortrebin, so sal man sy doch widerkeren und gebin in dy erste Besitczunge.

Also balde als dy unsern das gethan hattin und in dy Artikel beschreben gebin do sy sie gelesen, do gobin sy den unsern zcu Antwurt: nu see wir wol, das ir stet noch dem Lande zcu Littowen und das ir mit unserm Herren dem Kunige kriget umb dy Land zcu Litthowen, und nich umb den Crristengelowben; und vornichten unser Brive zcu mole und unser Recht, und schiden an allis Ende von

uns, also das sy den vorsegelten Briff brochin und nicht gancz hilden, und brochin ii Tag, abe den sy noch von Rechte sulden habin gehalden. Dis und des glichs haben sy uns wol me bewiset, also das uns kein Recht von yn mag widerfaren. Und sundirlich so legt Herr Sandziwog den unsern vor von Echards vom Walde wegen wy, das wir ym sin Land gehert hettin, sin Hus und Stat Valkenberg gewunnen, das gelegin were in den Greniczin de Crone zcu Polan, und ym stunde zcu gedenken, das her selbin Houptman do were gewesin von des Kuniges wegen von Polan, und sy hettin vor ym zcu Rechte standen und vorteidinge Echarden vom Walde und sprach offinbar, wy das her des Kunigs Man were und sin getruwer Dyner.

Nr. XXII.

Relacja W. mistrza Zakonu Krzyżaków o skutkach starań legatów Papieża Bonifacego IX względem sprowadzenia pokoju pomiędzy tymże Zakonem a Polską, Litwą i Rusią w r. 1390 dnia 13 Października w Toruniu i Raciążu. (Str. 8, Ods. 4.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. LXXIV.

Dis ist, das der Orden einen Tag annamete, mit den Littowen, Ruessen und mit dem Konig von Polan czum Redin von Bete wegen des Legaten des Pabstes czu Thorun zcu halden.

Notum sit universis presens scriptum visuris seu audituris, quod anno Domini M. CCC. XC. post festum Penthecostes venerabilis dominus, dominus Iohannes Mancus canonicus ecclesie Neapolitane ac camere apostolice clericus, necnon nobilis et strenuus miles, dominus Lodwicus de Neapoli, nuncii et legati sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Bonifacii Pape noni, missi ad partes Litwanie ad experiendum et videndum, quomodo Litwani fidem servarent Christianam. Idem predicti domini et nuncii ad nos in partibus nostris Prussie veneentes, post multum verba nobiscum habita et tractatus ex parte sanctissimi in Christo patris ac domini nostri, domini Pape, que quidem verba et tractatus in vera humilitate et debita obediencia suscepimus et gratanter, ac ultimo, sicut prefatus dominus Iohannes voluit a nobis separari iuxta sui propositi voluntatem, idem dominus Iohannes convenit cum nostro magno commendatore, loquens cum eodem, quomodo libenter videret, quod nos una cum Ordine nostro unum diem placitorum tenere et celebrare vellemus cum Lithwanis, Ruthenis et cum regno Polonie. Statim, postquam a commendatore nostro magno intelleximus hec verba, sine mora misimus pro aliquibus nostris conpreceptoribus ad consilium nostrum spectantibus, et habito consilio cum eisdem, scripsimus litteras nostras Iohanni predicto eas dirigendo, in eisdem eidem supplicando, quatenus se humiliare dignaretur in opidum Redin veniendo, ad quem locum eciam commendatorem nostrum magnum cum domino Lodwico legato premisso ac commendatorem de Elbingo, de intencione et voluntate nostra plenius informatos, eidem obviam mitteremus. Quibus in unum simul in opido Redin predicto congregatis, magnus commendator et commendator de Elbingo ibidem cum predictis dominis ambasiatoribus in unum concordarunt, sic quod nostri annuerunt seu acceptaverunt ex parte nostri diem placitorum celebrandum sub tenore et modo infrascripto:

Dis ist die Usschrift des Homeisters Brives, das her mit den Littowen, Ruessen und Polan einen Tag annamete zcu Thorun czu halden, als vorgeschriben stet:

Nos frater Conradus Czolner de Rotensteyn magister generalis fratrum Ordinis Hospitalis sancte Marie de Domo Theutunica Ierosolimitani notifacimus omnibus presentem paginam visuris seu audituris, quod diem placitorum tenendum suscepimus cum Littwanis, Ruthenis necnon cum serenissimo principe ac domino, magnifico domino Wladislao rege Polonie, et eundem predictum diem placitorum statuimus et acceptavimus quarta decima die post festum sancti Michaelis proxime venturum in Thoron, servando modo tali: quod summo mane eodem predicto die dominus rex debeat esse in Raczans propria in persona, et nos eciam in propria persona debemus et volumus esse in Thorun, ac eodem die in meridie dictus dominus rex ex parte sui mittere debet illuc sex personas ydoneas, habentes plenam potestatem et mandatum omnium causarum, videlicet illustres principes et dominos duces dominum Skirgalonem et dominum Semovitum de Masovia, dominum Sandzivogium capitaneum Cracoviensem palatinum in Kalis, Iohannem de Tarnaw palatinum Sandomiriensem, Iohannem de Tenczen castellanum Woynicensem, capitaneum Siradiensem. Et nos similiter sex viros honestos illuc mittere debemus, videlicet illustrem principem ducem Witholdum, dominos Conradum de Wallenrode magnum commendatorem, Syffridum Walpote de Bassenheim summum hospitalarium et commendatorem in Elbingo, Henricum Brunner antiquum procuratorem Ordinis nostri, Albertum de Brinken commendatorem in Dunemunde et advocatum Ierwie, ad insulam in medio fluminis Wissele situatam circa Slotoriam, et quod isti duodecim ex utraque parte in meridie sint ibidem in insula cum plena potestate, sine quacunque contradiccione et reclamacione, sublata potestate cuiquam illos duodecim redarguendi, inter dominum regem Polonie, Litwanos, Ruthenos, ac inter nos et nostrum Ordinem, ad omnes causas discordie seu controversie discuciendum et finaliter terminandum secundum vias iuris, amoris et amicicie, necnon secundum continenciam privilegiorum nostrorum et tenorem, sic tamen, quod dicti duodecim, postquam ad insulam prefatam (venerint), debeant emolgare, pronunciare concorditer seu expedire infra octo dies omnem controversiam et dissensionem, que vertitur inter dominum regem Polonie, Litwanos et Ruthenos, parte ex una, et inter nos et Ordinem nostrum, parte ex altera. Ac postquam dicti duodecim concordes et unanimes effecti, de omnibus causis, controversiis et dissensionibus pronunciaverint et omnia expedienda concordaverint, extunc habebunt et habere debent potestatem dominum regem Polonie et nos mutuo in uno loco congruo congregandi, ubi istis duodecim congruum et bonum videbitur ac expedire, ut dictus rex et nos causam ac amicabilem composicionem stabilire et confirmare ex utraque parte cum litteris nostris et sigillis possumus, prout hoc fieri oportebit. Facta autem amicabili composicione, debemus subito et incontinenti ex utraque parte, dominus rex et nos, nostros nuncios et litteras ad hoc dare et mittere, ac nunciare domino nostro sanctissimo patri ac domino, domino Pape, concordiam et amicabilem composicionem, suam supplicando eidem pro illis confimacionem ob hoc, ut nullus error aut lis perpetuis temporibus exinde poterit suboriri. Eciam ab hora inconcepcionis diei placitorum premissi, pax, treuge et securitas intra partes Livonie et Prussie, ac inter Litwanos et Ruthenos inviolabiliter observari debeant per quatuordecim dies ante diem placitorum et per tot idem dies post eiusdem termini consumacionem, omni fraude et dolo postergatis. Et si dominus rex de predictis sex forsitan defectum seu caren-

ciam pateretur, habeat posse alium recipiendi, equivalentem supradicto. Simul potestas apud nos permaneat alium subrogandi in casu supramisso, sic tamen: postquam illi duodecim ad insulam prefatam pervenerunt, nullus eorum possit mutari vel alius pro alio dari, nisi infirmitate gravatus aut morte preoccupatus, quod absit, ibidem incipiet subito periclitari. Premissa promittimus per fidem et honorem, omni absque dolo et fraude firmiter observare, ac ad maiorem securitatem et recognicionem premissorum, nos magister generalis prefatus una cum sex infrascriptis dominis et preceptoribus, videlicet illustre principe duce Wytholdo, et dominis Conrado de Wallenrode magno commendatore, Siffrido Walpot de Bassenheim summo hospitalario et in Elbingo commendatore, Hinrico Brunner, Alberto de Brinken commendatore in Dunemunde ac advocato Ierwie nostra sigilla presentibus appendi fecimus in testimonium roboris firmioris. Datum anno Domini, quo supra.

Nr. XXIII.

Konrad von Wallenrod Grosskomthur des Deutschen Ordens: zdaje sprawę królowi Rzymskiemu z wyprawy na Litwę, podjętéj w Sierpniu roku 1390, i prosi go, aby przez wzgląd na niebezpieczeństwo grożące od króla Polskiego wziął Zakon w swą opiekę. (Str. 8.)

Königsberg, Königl. Staatsarch. Registrant p. 70.

Eynfeldige Befelunge und willigen Dinst mit andachtigen Gebete in Gote czuvor. Allirdurt. Fuerste grossmechtiger allirgned. Herre. Vor Czitunge und nuewe Mere deser Lande begere ich euwer grossmecht. Gnade czu wissen das nach Rate unsers Homeisters seliges Gedechtnis und syner Mitgebitiger der obirste Marschalk[1] und der Gebitiger von Liefflande mit etlichen andern Gebitigern Gote unserm Herren czu Lobe und syner werden Muter Marien czu Dinste eyne löbeliche Reise im Lande czu Littauwen han gethan und sy mit Hülffe unsers Herren ane allen merklichen Schaden sint weder czu Lande komen. Als der Marschalk mit syme Heere obir die Nerige das Flys förthe, do slug her Herczoge Skirgaln abe als man versteht wol I^{C} Mann und vyng III Russche Herczogen und XI Baioren dy aff deme selben Förthe mit andern Littawen lagen und wolden den Furth weren und nam in II^{C} gesatelte Pferde und czogen vorbas mit den Heeren vor die Wille[2] das Houpthous im Lande czu Littawen gelegen. Als sie vor die Wille quamen do lagen sy bis an den sechsten Tag vor deme Huse das sy do störmeten. Und mit deme ersten Czulawffe und Storme gewunnen sy das hülczene Hus darinne sy wol I^{M} Menschen haben dirslagen und verbrant guter Ryter und Fusgenger mit etlichen Russchen Herczogen und nemelich eynen des Koniges von Polan Bruder genant Karigal. Ouch haben sy uff deme selben Huse gefangen wol II^{M} Mensche iung und alt also das sy vor der Wille vor und nach mitenander bleben legen V Wochen ane II Tage und haben mit den II Heeren do selbist im Lande czu Littawen so lange geheest und gebrant. Und nach viel groser Erbeit die sy hatten mit Büchsen und Werken vor den andern II Husern do schufen sie nicht und kunden der Hüser nicht gewynnen und musten von dannen czien dorumb das es spete was in das Iar und durch Un-

[1] Engelhard Rabe. — [2] m. Wilno.

stetigkeit des Weters musten sy ilende czu Lande czien dor umb das sie mochten öbir die Wasser fürthen want die Wasser begunden sich sere czu dirgisen und die Wege böse czu werden sy hetten anders wol lenger do vor bleben legen. Ouch haben viel Littawen sich czu Herczogen Witoldo une in der Reise und ouch vor der Reise geworffen die mit im ken Prussen in das Land williglich sint komen als man versteet nach Dünken so ist derselben Littawen miteinander wol IIM ane die noch hernach czu im werden komen als man versteet. Sunderlich thun ich euwer grosmechtige Gnaden czu wissen als von deme Brieve den ich nue eyn Iar gewest von euwern Gnaden entpfing an den Konig von Polan geschriben[1] denselben Brieff unser Homeister seligen Gedechtniss deme egeschriben Konige von Polan by Graven Rudolph van Kyburg und Kompthur czur Golube sante und lis in im von euwer Gnade wegen antworten und in mochte keyne Antwort uff denselben euwern Brieff von deme egeschriben Konige von Polan weder werden sunder also viel das her sprach her hette ouch als wol Boten an euwer Gnade czu senden als unser Homeister als das euwern Gnaden vor wol eigentlicher ist geschriben. Nue weis ich nicht abe her uff denselben Brieff eyne Antwort habe getan mit Boten ader mit Brieven an euwer Gnade ader nicht sunder der Orden und dys arme Land czu Prussen sitczet gar sörglich mit deme selben Konige von Polan in eyme sulchen want das Land czu Prüsen mus grose Köste von des Reichs wegen czu Polan tragen und sich tegelich vor den Polan swerlich besorgen das sy icht dis Land öbirryeten und beschedigen. Hirumb allirgnedigster Herre bitte ich euwer Grosmecht. Gnade das ir den Orden und dis arme Land czu Prusen nemet in euwern gnedigen Beschirm Schutcz und Besorgunge als euwer Gnade bis her hat gethan dor umb der gancze Orden vor euwer gesunt und glükhafftiges Leben schuldig ist Got unsern Herrn czu dirmanen und czu bitten. Sunderlich bitte ich euwer Grosmecht. Gnade abe imand an euwer Gnade eyngerley Rede uff den Orden welde brengen das ir der geruchet nicht gloyben bis das euwer Gnade des Ordens Antwort weder verhöre.

Nr. XXIV.

Hochmeister des Deutschen Ordens 1391 Ian. 10, Marienburg tłómaczy Jadwidze królowéj Polskiéj, dla czego układy toczone pomiędzy Zakonem a Polakami były bezskuteczne, i odpiera zarzut złamania pokoju. (Str. 9, Ods. 3.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XCVII.

Regine Polonie.

Allirdurchluste Fürstyn, grosmecht: Frauwe. Euwern Brieff uns nüwelichst gesant, han wir wirdiglich entpfangen und wol vernomen, in deme euwer hochgeborn Durchluchkeit schribt, wie das euwirs Richs Rat czu Polan bekenne, das si den strengen Rat Hern Pasken von Pogorel und ander Edlinge, als Hern Iohan von Lunczicz und Hern Ion von Tanczin czu uns in Botschafft haben gesant und ouch ander Fürsten und Herren czu uns gesant haben, und viel Tage mit uns gehalden haben suchende, wie in Glich und Recht von uns möchte gescheen etc. Do antwarte wir euwir Durchluchtkeit also uff: uns steet wol czu gedenken, wie das

[1] List Wacława króla Rzymskiego do króla Polskiego, w którym mu wyrzuca, że na zjeździe pod Solcem nie zgodził się na warunki pokoju, stawiane przez Zakon. (Zob. str. 8, ods. 2.)

Her Pasko und die vorgeschrebenen Herren und ander Fürsten und Herren etwie dicke bie uns gewest sint, und mit uns geredt haben von den Landen Littowin und Russen, wie das sie der allirdurchl. Fürste Herre Wladislaus Konig czu Polan czu gefüget habe und gegeben der Crone czu Polan und undertanig gemacht. Daruff ist unser Antwert alle wege also gewest und noch ist: was der Herre Konig den Landen czu Polan czu gute thun welde, das were unser Wille wol, also bescheidenlich, das der Orden do bie blebe, do her Recht czu hat nach syner Bewisunge. Sunderlich als euwir Durchluchtkeit schribt, wie das der allirdurchl. Fürste Konig Wladislaus, euwer allirliebster Betgenos, sie gewest uff der Grenitcz czu Tagen ken unserm Homeister und ken deme Orden und ouch das selbe Glich und Recht gesucht habe, und das is im nicht mochte wedirfaren, unser Antwart ist daruff also: uns steet wol czugedenken, das der allirdurchl. Fürste de Konig czu Polan eynen Tag hilt mit unserm Homeister seligs Gedechtnis und was czum Raczans und unser Homeister czu Thorn; der Tag, und die Tedinge werte bis an den X Tag und nach viel reden die sich darundir dirlifen, so gaben die Herren von Polan beschriben ire Schelunge und ire Czusprache, als wir das wol mögen bewiesen mit der vorgenanten Brieve. Do kegen gab unser Homeister und der Orden beschriben III Artikel: Czum ersten, sint der Cziet das ir sprechet das euwir Herre der Konig gut Cristen sie, des sie wir fro und hörens gerne, und begeren von euch nicht mee, wen das ir uns wedir gebt unser Gefangen durch Got adir umb ander Gefangen, adir umb Silber und Golt nach alder Gewonheit, als man sie von synem Vater flag czu lösen. Czum andernmole wore wir nicht mee begerende, wen umb eyne Sicherheit deme Cristentum uff eyn Behagen unsirs heiligen Vaters der Pabsts und des heiligen Römischen Richs und syner Kurfürsten. Czum drittenmole wore wir begerende, das man den Orden do bie lise, do her Recht czu hat nach syner Bewisunge. Allirdurchl. Fürstyn, grosmechtige gnedige Frauwe, also als ir schribt von deme allirdurchl. Fürsten Konig Lodwige von Ungern, seligs Gedechtnis, euwirn allirliebsten Vater und Herren und unserm gnedigen Herren, wie das wir mit deme alle wege in synen Gnaden gewest sint, das ist war; welde Got das der vorgeschrebene allirdurchl. Fürste noch liebte und lebte, so wüste wir wol das wir wol bie Rechte bleben, want her eyn Fürste was des rechten und eyn Liebhabir allir Gerechtigkeit und czu allen Czieten unser gnediger Herre und unser Beschirmer was, wo wir des bedurfften, dorumb wir Got unsern Herren Tag und Nacht bitten vor syne Seele, als is wohl billichen ist und uns die natürliche Liebe darczu twinget. Nu schribt uns euwir Durchluchtkeit, das ir uns des nicht gloybt hett und getruwet, das wir wedir euwir Gnade thun sulden und gethan sulden haben unentsagt. Hochgeborne Frauwe, do antwarte wir euwir Durchluchtkeit also uff: das wir ungerne thun welden wedir euwir Gnade und wedir Recht, und hoffen, das wir wedir euwir Durchluchkeit nicht gethan haben daran noch ungerne thun welden, und ouch das uns eynige Entsagunge not hat gethan und tut ken euwir Gnade umb die Sache, want wir mit Littowin und mit Russen ny keynen Frede haben gehabt und noch nicht haben, dorumb wir euwir Grosmächt. entsagen dürfften und uns ken euch bewaren, want der Orden von Alders eynen offen Krig mit Littowen und mit Russen gehat hat bisher, und wir ouch noch haben und haben müsen bis an die Cziet, bis das is entscheiden wirt czwischen den Littowin, den Russen, und uns, mit Rechte adir mit Fruntschafft, nach des Ordens Bewisunge. Ouch so vynde wir geschriben in euwirm Brieve von deme alden Frede, der czwisschen deme Riche

czu Polan und unserm Orden ist gemacht, versigelt, verbrievet und bestetiget, das wir den gebrochen sulden haben. Do antwerte wir euwir Durchluchtkeit also uff: das wir hoffen, das wir mit deme Riche und mit der Crone czu Polan unt mit euwirn Gnaden nich anders wissen, wen Liebe und Gut und das wir euch gerne dynen, und bitten euwir Durchluchtkeit als unser gnedige Frauwe, das ir is euch wellet annemen und darczu sprechen und euwirn Herren den Konig daran halden und euwirs Richs Rat, das die Sache und Schelunge czu Tagen queme, die do ist czwisschen euwirn Rich czu Polan und unserm Orden von des Fredes wegen vor Fürsten vor Herren, Rittern, Knechten, Pfaffen, Leyen und vor die iene, die das Recht versteen; do wirt man wol vorhören, vorsteen und vornemen, wer den Frede gebrochen hat czwischen deme Lande czu Polan und deme Orden. Gnedige Frauwe, dis nemet euch an, want ihr eyn Erbling siet czu deme Riche und der Crone czu Polan und wir uns wol vermuten, merken und dirkennen und vorwar wol wissen, wen is czu Tagen kümpt das is entscheiden wirt czwisschen Littowin und Russen und deme Orden, und das der Orden und wir euch und euwirm Riche gerne dynen nach, als wir deme allirdurchl. Fürsten euwirm allirliebsten Vater egenant vorgethan haben und ouch Konig Kazimir seligs Gedechtnis gethan haben; und wen uns Got gehilfft, das is entscheiden wirt czwisschen Littowen, Russen, deme Lande czu Polan, und unserm Orden, was euch denne der Konig zufügt und gibt, das sal gute Frede vor uns haben. Datum Marienb. feria tercia proxima post Epiphaniam Domini.

Cedula eidem littere inclusa.

Ouch allirdurchl. Fürstyn verneme wir us der Cedel, die ir uns in euwirm Brieve vorslossen habt gesant, wie das euwir Durchluchtkeit underrichtet ist wu euwirn Houptlüten die czur Wille sint gewest, das man Herczogen Kairigail, andirs getowfft Kazimirus, sulde syn Houpt tot abgeslagen syn, do antwarte wir euwir Durchluchtkeit abir uff also: wer das euwir Grosm. also vorgebracht hat, das der der Warheit nicht gewust hat noch enweis, want wir von deme obirsten Marschalk Dütsches Ordens und von andern erbarn Lüten, Herren, Rittern, Knechten, die czu der Cziet mit in der Reise waren, vernomen haben, das der egeschrebene Herczog Kairigail unwissens wart dirslagen das in nymand kante. Und das stunt bis an den vünfften Tag das do nymand von wuste das her dirslagen was, so lange bis das Litthowin von deme andirn Huse stegen und flogen in unser Heer, die selben sagten, das der egeschrebene Herczog Kairigail were dirslagen; also dirfure mans czum ersten das her dirslagen was, und were viel lieber und nutzer gewest, das her lebendig were gefangen, want unser Gefangen die czu Littowin sint, grösern Trost do von hetten gehabt, als wir euwir Durchluchtkeit das vor wol eigentlich haben geschriben. Hirumb allird. Fürstyn, bitte wir euwir Durchluchtkeit mit Flieze, ab Imand sulche Rede an euwirn Grosm. brechte, das ir der lichtlich nicht glowbt, want die selbe Geschicht nicht anders ist geschen, den als vorgeschriben stet, als wir wol bewisen wellen mit viel erbarn Lüten, die do selbist czu der Cziet kenwartig woren.

Nr. XXV.

Sandzivogius palatinus Kalis. et ceteri commissarii 1391 Apr. 7, in castro Marienburg: donoszą o zawarciu zawieszenia broni między Litwą a Zakonem i o wyznaczeniu nowego zjazdu Króla i W. mistrza na dzień 13 Lipca. (Str. 9, Ods. 7.)

Raczyński. Cod. diplom. Lithuan. pag. 73.

Nos Sandzivogius palatinus Kalissiensis et kapitaneus Maioris Polonie generalis, Nicolaus Strus et Arnoldus de Waldaw notum facimus omnibus et singulis presentem litteram visuris seu audituris, quod in anno Domini millesimo tricentesimo nonagesimo primo, proxima feria sexta ante diem dominicum quo in Ecclesia Dei Misericordia Domini decantatur, pro parte serenissimi principis ac domini, domini Wladislai Dei gracia regis Polonie etc. cum venerabilibus ac religiosis dominis, fratribus Wilhelmo de Helfenstein magno commendatore, Siffrido Walpod de Bassenheim suppremo hospitalario et commendatore in Elbing, Cunrado de Iungingen thezaurario Ordinis beate Marie Theutonicorum, qui tunc temporis circa magnificum et religiosum principem dominum ac dominum Cunradum de Wallenrode magistrum generalem Ordinis suprascripti in Marienburg presencialiter interfuerunt, qui eciam tres plenipotentes fuerunt in hac causa, terminum quendam ibidem in Marienburg convencionis habebamus, facientes unanimiter una cum ipsis et statuentes diem quendam placiti inter dominum nostrum regem graciosum, ab una, et inter dominum magistrum generalem suprascriptos, parte ex altera, diem celebrandum et tenendum ipso die beate Margarethe proximo futuro, sic quod ipse dominus rex quatuor honestos viros, de quibus in huiusmodi causis fidem gerit, ad eundem diem mittat. Hii idem quatuor octavo die ante festum beate Margarethe proxime nunc futurum supra insulam in Wisla situatam circa Slottoriam, supra quam insulam eciam prius dies tentistis placitorum, ac eciam ipse dominus magister generalis quatuor honestos viros pro sua parte super insulam eandem ad hoc mittere debet, qui octo ex utraque parte omnia et singula impedimenta et dissensiones, inter regnum Polonie, Litwanos et Ruthenos existentes, ab una, et terram Prussie, parte ex altera, tractandi plenariam debent habere potestatem, eademque inpedimenta et dissensiones secundum iusticiam, dileccionem et amiciciam postponendo et discuciendi. Insuper illi eciam octo, plenariam ad hoc habere debent ex utraque parte potestatem. Cum autem ipsos in eo mutuo conveniri contingeret, extunc domino regi scribere debent et intimare, quod in Raczans, et domino magistro generali quod in Thorun veniant propriis eorum in personis illius eciam hii octo debent esse parati, quod serenissimum principem dominum regem Polonie et dominum magistrum suprascriptos, dummodo in eo convenirent, ad locum, ubi utrisque hoc conveniens erit, comportabunt conpetentem, et dies placiti seu terminus durare debet decem diebus. In eo eciam convenimus unanimiter cum consensu, quod integra pax et treuge firme esse et durare debent inter terras Litwanie et Russie, et terras Prussie spectantes ad dominum magistrum et Ordinem prescriptos, dolo quibuslibet et fraude semotis. Eedem dies treuge dominica proxima ante festum Penthecostes proxime affuturum incipi debent, et durare usque ad festum sancte Margarethe suprascriptum, et quatuordecim diebus post diem, sic ut partes una ab alia recedent. Inter cetera habere volentes specialiter, quod terra Livonie eciam sit in treugis pacis eiusdem

sic tamen, quod dominus magister generalis statim et incontinenti literas suas mittere debet ad Livoniam ac ipsis intimare, quod treugas easdem pacis tenerent omni sine dolo et fraude. Convenimus insuper in unum, quod diem amicabilem inter terras Litwanie, Russie, et terras Prussie fecimus et pacem firmam usque ad diem et post diem prenominatum et exinde volumus quod predicte terre Polonie et Prussia communicatores et convenciones mutuas habere poterint et debent medio tempore mercimonia eorum exercendum ac in singulis eorum negociis ambulando quelibet pars in terras alterius pro ut ab antiquo facere consweverunt sine dolo et fraude sic quod subditi domini regis Polonie poterint in Thorun et Danczk civitatis et ultra mare ubi eis conveniencius visum fuerit se transferre ibidem mercimonia exercendo pro eorum libito voluntatis. Equali modo homines domini magistri generalis se transferre poterint ad Craçoviam, Ungariam, Russiam et ad alias terras civitatis domini nostri regis Polonie ubi eis conveniencius hoc extiterit et appareret sic quod homines domini regis nullam ipsorum bonorum deposicionem facere habeant in Thorun ac eciam homines domini magistri generalis nullam deposicionem suorum bonorum in Cracovia habere teneantur. Sed ipsi se transferre poterint ubilibet ubi eis conveniens fuerit secundum conswetudinem antiquam prout est suprascriptum eciam si propter maris inconstanciam subditi domini regis Polonie et subditi domini magistri generalis bona ipsorum propter inpedimenta circa infra diem seu terminum prefixum ad partes ipsorum ordinare non possent. Et si utreque partes dominus rex Polonie et dominus magister generalis de ipso die seu termino convencionis recederent sine finali decisione quod absit extunc ab utraque parte homines domini regis et domini magistri generalis unum diem seu terminum habere debent ad festum sancti Iohannis Baptiste proxime futurum post festum beate Margarethe suprascriptum ut bona ipsorum infra eundem terminum ad partes proprias poterint ordinare ad illum finem quod ipsorum bona et propria reputare valeant nullum ut exinde dampnum incurrant interea extitit per nos ordinatum quod terre Litwania et Russia suprascripte infra treugas pacis prescriptis nullomodo dampnum facere debent nec expediciones contra Christianos seu contra quascunque terras aliorum Ruthenorum nec consilio nec auxilio domino regi subvenire debent terras suprascriptas in dampnificandum. Sed si contingeret quod prescripte terre Litwania videlicet et Russia ab aliquibus seu aliquo tempore huiusmodi treugarum pacis vexarentur seu infestarentur extunc ipsi se secundum ipsorum posse defendere possunt ipsa tamen pax et securitas ex eo non fracta sed illesa esse debet. Equali modo ipse dominus magister et Ordo eorum facere debent que omnia et singula sic superius conscripta et ordinata nos Sandzivogius palatinus Kalisiensis et capitaneus Maioris Polonie generalis, Swantislaus de Grosczisko castellanus Kalisiensis et Iohannes de Plomikowo subcamerarius Posinaniensis inviolabiliter per dominum nostrum regem tenere firme et habere sine omni dolo et fraude promittimus sub fide et honore. In premissorum omnium evidenciam et testimonium magis clarum nos Sandczivogius palatinus Swantislaus castellanus et Iohannes subcamerarius prelibati sigilla nostra fecimus presentibus subappendi. Actum in castro Marienburg die prescripta scriptum vero in Pisser sabato post diem Corporis Christi sub anno eiusdem ut prefertur M. CCC. nonagesimo primo [1].

---

[1] Dokument W. mistrza tejże treści — drukowany u Voigta Cod. Diplom. Prussic. IV, Nr. XCI i w Raczyńskiego, Cod. Dipl. Lithuan. pag. 76, datowany jest 8 April. 1391.

Nr. XXVI.

Relacja Zakonu Krzyżaków o zajęciu Ziemi Dobrzyńskiéj w roku 1391. (Str. 10, Ods. 2.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. XCVI.

Von den Lande Dobrin, deme Orden czu getruwer Hant befolen.

Is ist eyn Herczog von Russen, der eyn Erbe ist czum Lande Dobryn und eyn geboren Forste von Opeln; demselben Herczogen wart der Kunig czu Polan vaste ungnedig und sienen Czorn und Ungunst groslich off en warff, also das her en us dem Lande vortriben wolde und im das Lant czu syner Crone behalden wolde, und sante dor yn mit grosser Macht, meynende das selbe Lant in czu nemen. Do selbis nam her in eyn Hus[1] und besaczte das mit den synen, und quam vor eyn ander Hus, das hatte der Herczoge bestalt und besaczt, also das do selbis eyn Houbtman was mit etlichen erbarn Luten des selben Landis, die das Hus inne hatten und bewereten. Vor das legerten sich die von Polan mit irem Houptmanne und ganczem Heere und logen vor dem Huse manche Woche, also das en des Herczogen Lute vorhilden, das die von Polan des Huses nicht gewynnen mochten.

Item bynnen des, als die von Polan vor dem Huse logen, toten sie des Ordens Luten von Prussen grossen Schaden und namen en ir Gut und ir Gelt wenne sie ken Dobryn czogen mit irre Koufenschaft, als sie mit den von Dobryn vil und mancherley Geschefte hatten, beide an Gut und ouch an Schult, und ir Gelt von den von Dobryn begerten czu haben. Do sandte der alde Meister czu dem Houptmanne von Polan, der vor dem Huse lag, eynen syner Pfleger, der sagte im von des Meisters wegen, das her mit den synen die Lute us Prussen unbeschediget czien lisse, welde her vor dem Huse legen, das hers tete ane syner Lute Schaden und Vorterpnisse, und lys en biten, das her den Luten us Prussen das ire wedirschickte, das en genomen were. Der Houptman karte sich an die Rede nicht, also das der Pfleger von im ane Antwert muste czien.

Item, do noch lissen is die von Polan nicht, wo sie des Ordens Lute obir quomen, do beschedigten sie sie und nomen en was sie hatten. Do sandte der alde Meister aber czu en etliche der synen, die an dem Houptmanne begerten, das hers nicht gestatte das des Ordens Lute also groslich schadehaftig worden und das man en das ire wedir gebe; welden sie do legen, das sie is teten ane iren Schaden. Der Houptman karte sich aber an die Rede nicht, also das sie ouch von en ane Antwert scheiden musten.

Item czum dritten mole sandte der alde Meister czwene syner Gebitiger mit etlichem Volke czu dem selben Houptmanne vor das Hus, die an im eyne Antwert vorhoren solden, ap den synen vor ire Schaden Glich wedirfaren mochte, die off keynen Krig czu im reten. Do die Lute von Polan dese Lute ansichtig worden, do dirhuben sich die selben vor dem Huse kegen en mit irem Gewere. Do sie en also nahen quamen, do sie sie besogen das ir etwas vil was, do karten sie sich wedir umme und goben die Flucht von dem Huse; nymand slug sie, nymand iagte sie, also das sie ane allen Schaden von dannen czogen.

[1] Bobro.

Item, do reten die Gebitiger vor das Hus, do quam der Houptman mit den Luten von dem Huse czu en her ap, und bat die Gebitiger, das sie das Hus innemen und befredten, her wolde czu dem Herczogen syme Herren ryten und en besprechen, wie hers mete halden solde. Do antwerten im die Gebitiger, sie weren nicht dar komen umb des wille das sie das Hus innemen welden, sie weren do hen komen, das sie an dem Houptmanne, der vor dem Huse lag, eyne Antwert von ires Homeisters wegen vorhoren wolden, ap den iren ire Schade mochte offgericht werden und eyn Gliches do vor gescheen. Der Houptman antwerte in sprechende: welde sie das Hus nicht innemen, so welde her weg ryten und das Hus wusten lassen steen, her mochte noch welde lenger nicht doroffe bliben noch is behalden.

Item, als die Gebitiger das von im vornomen das her weg ryten wolde und das Hus wuste lassen legen, besorgten sie sich wol: wurde das Hus wuste legen, das lichte Fremde das Hus innemen wurden und beide, den von Polan und ouch dem Orden, grossen Schaden czuczien wurden; und umb des wille undirwunden sie sich des Huses und besaczten das mit den iren bis czu des Herczogen Czukomft. Und bynnen des, als der Houptman czu dem Herczogen reit, hatten die von Polan das gancze Lant inne, und die von Prussen nymandes leidegeten noch bekommirten in keynerley Wise, sundir alleyne das Hus inne hilden.

Item, do noch als sie das Hus etliche Czit inne hilden, quam der Herczoge, der eyn Erbe des Landes Dobryn was, czu dem Homeister, begerlichen in und den Orden bittende, das sie im eyne etliche Summa Geldis off das Hus, das inne hatten, und off das Lant Dobryn, das sien Erbe was, lyen welden, und is also czu getruwer Hant hilden, bis her wedir loesen mochte. Des wart der Homeister mit synen Gebitigern czu Rate und wurden eyns mit im umb das selbe Lant, und legen im dor off eyne etliche Summa Geldes, wedir abeczu loesen, wenne her mochte. Das wart also czwisschen en vorbrifft und vorschreben, das der Orden das selbe Lant Dobryn gancz mit alle synen ..... (Lücke) gen innemen solde also lange, bis hers wedir von dem Orden loesete.

Item, als die Vorbriffunge von beiden Syten gescheen was, do vorbotte der Herczog die Lute des ganczen Landes Dobryn vor in und legete in vor von der Briffelunge desselben Landes dem Orden, und das her sie an den Homeister wissen welde mechticlich, das sie im holden solden und dem Orden, und al das thun, das sie im getan hetten, als lange, bis her das Lant wedir czu im loesen mochte. Des wurden die Lute des selben Landes gemeynlich und mitenander eyns und holdten dem Homeister und dem Orden unbetwungen mit gutem wolbedachten Willen im und dem Orden undirtan czu sien in aller Wise, als sie irem rechten Erbherren gewest weren; also wurden sie von dem Orden offgenomen.

Item, als der Homeister und der Orden das Lant ingenomen hatten und en das gancze Lant geholdet hatte, do woren die von Polan noch in Dobryn off eyme geringen Huse das sie inne hatten. Do sandte der Homeister etliche der synen czu dem Houptmanne des selben Huses und lys im sagen, das her das gancze Lant Dobryn in Befielunge hette czu getruwer Hant und im die Lute geholdt hetten, das her das selbe Hus ouch offgebe fredelich her ap mit den die by im weren cziende und is nicht lenger inne hilde. Der Houptman karte sich an die Rede nicht und wolde von dem Huse nicht czien, also das die Boten von im czogen und in lissen off dem Huse.

Item, als der Houptman von dem Huse nicht czien wolde, do sandte der Homeister etliche Gebitiger mit iren Luten vor das selbe Hus, das sie is innemen solden. Do sie vor das Hus quomen und der Houptman sach das her das selbe Hus nich lenger halden mochte, do gab her das Hus off und czog her ap mit den die mit im do woren mit iren Pferden und mit alle ire Habe fredelich von dannen, das nymant von en geslagen noch das syne genomen wart, noch des Ordens Lute keynen von den selben leydegeten und in keynerley Wise beschedigten; also hat der Orden das selbe Lant hutes Tages in Befelunge czu getruwer Hant.

Item, do noch etliche Czit, als der Orden das selbe Lant Dobryn czu getruwer Hant inne gehalden hatte, do vorderte der Konig czu Polan mit den synen das Lant von dem Orden, sprechende, wie das is czu dem Konigriche czu Polan gehorte, und begerte, das im der Orden des selben Landes abetreten welde. Do wart im von dem Orden geantwert, wie das in das selbe Lant czu getruwer Hant von dem Herczogen befolen were, und sich mit dem Herczogen also vorschreben hetten, das sie des Landes ane synen Wissen und Willen nymandes abetreten welden, ouch so sulde is der Herczog dem Orden fryen und vortreten vor allir Manunge und Ansproche. Ouch antwerte der Orden, das sie dem Herczogen schriben welden, das her friete und vortrete den Orden ken dem Konige von Polan, der von en das selbe Lant vorderte und manete.

Dornoch schreib der Homeister dem Herczogen czu Opeln en bittende, das her im das Lant fryete ken dem von Polan, das der Orden von des selben Landes wegen ungemanet blebe. Des dirbott sich der Herczog czu allem Rechte, wie das her Bewisunge do von thun welde, das das selbe Lant sien recht Erbe were, und begerte an deme Konige czu Polan und an den synen, das man im das Recht mit den Forsten bestelte; her welde do hen syne Bewisunge und Briffe brengen, is queme im czu Schaden ader czu Fromen, und bewisen aldo, das her eyn recht Erbe czu dem Lande were. In sulcher Wise hat her sich offte dirboten, und noch tegelich dirbuit syne Bewisunge do czu thun, und bis her noch nymand von im uffnemen wolde die selbe syne Bewisunge.

Obir das hat sich der Orden dirboten ken dem von Polan, und ken keyme iclichen andern der das Lant manende ist, noch tegelich dirbuetet, wer in ir Gelt wedir wil ... sie dem Herczogen off das ..... (Lücke) das Lant czu getruwer Hant ... und en ouch offrichte das Gelt, das sie off das Lant gelegen haben, deme wil der Orden gerne ane Wedirrede des Landes abtreten. Adir ane des Herczogen Wille, der is en czu getruwer Hant befolen hat, so mag der Orden mit Eren des Landes nymand abtreten noch deme, als sie sich beide Site vorschreben haben.

Ouch so czuyt im der Orden des selben Landes nicht czu eyme Erbe, sundir das is im alleyne czu getruwer Hant befolen ist, und eyme idermanne gerne abetreten wil, der sich do czu mit Rechte czien wil, doch das im genug do vor geschee, in sulcher Wise, als vorgeschreben stet, das hers mit Eren und mit Gelympe thun mag.

Nr. XXVII.

Układy Zakonu Krzyżaków z posłem Zygmunta króla Węgierskiego prowadzone roku 1392 dnia 5 Maja, dotyczące sprzedaży temuż Zakonowi N. Marchji, Ziemi Dobrzyńskiéj i zamiaru zawarcia pokoju z królem Polskim. (Str. 12, Ods. 3.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. CVI.

Dis ist die Botschaft, die Herman Schoef geworben hat an uns von des Koniges wegen von Ungern. Anno Domini etc. XCII, Iubilate.

Czum irsten sprach her: Mein Here der Konig von Ungern hat mich zcu uch gesandt und leset uch also sagen unde verstcen, als umb die Marke uff disseit Oder, ab ir die welt koufen ader vorpfenden von im vor czu vumf molen hundert tusent Gulden; so meynet myn Herre von Ungern, her welde sie uch wol frien von deme Koninge von Behem und von Herczogen Iohan von Gorlicz und von dem Marggrafen von Mehern, und welde uch der selben vorgenanten Herren Brieve schiken und geben, so sie beste toechten.

Dis ist doruff unser Antwart:

Herman, wir danken unserm gnedigen Herren dem Koninge von Ungern vos sine Gnade und vor sine Gunst die her czu uns treit, das her uns des Landes gunnen wil und gan vor andern Luyten, unde thun uch czu wissen, das huyer in der Vasten bey uns was der Abt von der Celle und brachte mit im unsers allirgnedigsten Herren des Romisschen Konings eine Credencie und unsers gnedigen Herren Herczogen Iohans von Gorlicz ouch eine Credeneie, unde sprach: mich hat gesand zcu uch myn allirgnedigster Herre der Romissche Koning und Herczog Iohannes von Gorlicz sien Bruder und hat mir bevolen czu uch zcu werben, das sie die Marke uff disseit Oder uch wellen versetczen vor czu drien molen hundert tuesund Goldin, also beschedenlich, ab uch icht dorum ist. Do antwurte wir also uff und sprachen: Herre, wir danken unserm allirgnedigsten Herren dem Romisschen Koninge und unserm gnedigen Herren Herczog Iohanns vor die Gunst unde Fruntschaft, die sie czu uns tragen, und antworten uch unmoeglich gerne uff die Sache, wuste wir was. Nu wisse wir uch von unser Herren wegen nichtesnicht zcu antwurten czu desim mole, durch des willen, das wir nicht enwissen, was Rente ader Herschaft ader Rechtes unsir Herren haben in der Marke; hirumbe liber Herre, ab is uch behaget, so were unsir Meynunge wol also, das unsere genedigen Herren vorgeschreben senten in die Marke deme sie das getruweten, uch ader andere, von Huese czu Huese, von Stat czu Stat, unde liesen do beschrieben alle Privilegie, alle Hantvesten der Edelinge unde der Stete unde der Inwoner des Landes, was yderman Rechtes hat unde was her pflichtig ist der Herschaft czu thuen, und was von allen Renten, Czinsen und Unborn und Dinst der Herschaft mag czugehoren ader czu geboert, und was Rechtes die Herschaft dorinne hat. Doruff uns der selbe vorgenante Herre Abt also antwerte und sprach: das mag wol moeglich sien. Ich wil czurucke czien so ich irste mag czu mynen Herren und wil sie lasen verstehen, und als balde als myne Herren ire Botschaft habin getan in die Marke und mir eine Antwert wirt von in, so wil ich widder komen und wil uch allir Brieve, allir Sachen eigentlichin beschrieben

brengen eine Usschrift, also bescheidenlich, ab mynen Herren umb die Sachen ichts ist. Der Antwert sie wir wartende von Tage zcu Tage, und uns enfueget nicht, das wir keynerlei Teidinge anders angriefen, bis also lange, das wir seen und hoeren, wo dese Teidinge blieben. Weres, das von desen Teidingen nicht enwurde, were denne unserm gnedigen Herren deme Koninge von Ungern icht umb die Teidinge, und welde is also usrichten, als obene steet geschrieben, was wir denne unserm gnedigen Herren dem Koninge czu Dinste und czu Fruntschaft muchten getun, dor uff welde wir denne gedenken, und welden unserm gnedigen Herren deme Koninge antwarten, so wir beste muchten noch unserm Vormoegen.

Item so warb Herman Schoef an uns und sprach: Ouch leset uch myn Herre von Ungern sagen, das her mit deme Koninge von Polan einen Frede gemacht habe bis czu sente Mertins tag, und der Koning von Polan sal mynen Herren von Ungern eyn Land zcuvor us yngeben.

Dor uff ist unser Antwart:

Lieber Herman, also als ir von unsers gnedigen Herren des Konings von Ungern wegen an uns werbet, das her einen Frede mit dem Koninge von Polan gemacht habe bis czu sente Mertins tage, und das im der Koning von Polan ein Land zcu vorus yugeben sal, do antwarte wir also uff: Unser gnediger Herre von Ungern hat des wol macht, das her mit deme Koninge von Polan und mit andern Herren Frede machen mag wenne her wil, und wi dicke her wil ane uns, und mag do bey thun und lasen, was sienen Gnaden beheglich ist; sunder welden wir haben Frede gemachet mit dem Koninge von Polan, und welden haben unsern Herren von Ungern busen gelasen und sine Land, wir welden lange wol Teydinge sin bekomen die uns nutcze weren gewest, und welden unser Ding lange uff ein Ende bracht haben, sunder wir wolden sin noch nye getun.

Item, so warb Herman Schoef, das der Koning von Ungern IIII us sinem Rate, und der Koning von Polan ouch IIII us sinem Rate kiesen sollen; die VIII sullen ein Recht zwisschen in beiden sprechen umb das Land czu Ruessen.

Dor uff ist unser Antwart:

Liebe Schof, dor uff das ir sprechet, das unser Herre von Ungern IIII us sinem Rate, und der Koning von Polan ouch IIII us sinem Rate kiesen sullen, die VIII ein Recht czwischen in beiden czu sprechen, wissen wir nichts czu antwerten, wir haben sin ouch nicht czu tun. Unsir Herre von Ungern und sien wieser Rat wissen wol was in dorinne eben ist und nutcze, sunder als wir vor gesprochen haben, als sprechin wir ouch noch. Hetten wir wolt einen Frede mit deme Koninge von Polan machen und hetten wolt unsern Herren von Ungern und sine Land busen lasen, das welde wir lange wol getan haben, des wir doch nicht tun wolden.

Item, so warb Herman und sprach: Welt ir das Land zcu Dobrin koufen und ouch die Cuya, myn Herre der Koning von Ungern wil des Koufes nymanden bas gunnen, denne uch und dem Orden, und ist das uch icht dorumb were, so laset mynen Herren den Koning vorsteen, was wir dorumb geben weldet.

Dis ist doruff unser Antwart:

Liebe Herman, als ir sprecht, welde wir das Land czu Dobrin koufen, das unser gnediger Herre der Koning von Ungern des Koufes nymande bas gunnen

wil, denne uns, des wir im groslich und fliesclich danken der Gnaden und Gunst, die her dor mite dirczeiget, und were uns icht dorumb, das wir in vorsteen liesen, was wir im dorumb welden geben. Dorczu antwerte wir also: wir wissen czu desir Cziet nichts doruff czu antwerten, is sie denne, das wir vor geseen haben unsers Herren von Ungern mechtige Brive, dorus wir dirkennen moegen das Recht und die Eigenschaft, die siene Gnade czu dem selbin Lande zcu Dobrin habe, und werden undirwieset, ab das selbe Land zcu Dobrin von naturlichim Rechte czu der Crone von Ungern gehoere, ader czu der Crone von Polan. Denne so wellen wir doruff gedenken und doruff antwerten, als wir vorderst moegen, und wellen dorczu tun, was wir mit Gote und mit Eren und mit Rechte getun moegen, und wellen denne eine Antwert von uns geben, noch der sich unser Herre von Ungern ader die sienen, die her dorumb czu uns sendet, richten moegen.

Item, warb Herman und sprach: Ouch leset uch myn Herre von Ungern sagen, das im das Land zcu Dobrin wol wurde, als were, ab ir is im welt helfen beschirmen, wend is were im czu wiet gelegen und muchte sin nicht wol befreden.

Dor uff ist unser Antwert:

Liebe Herman, also als ir sprech, das unserm gnedigen Herren von Ungern das Land zcu Dobrin wol wurde, weres Sache, das wir is ym welden helfen beschirmen, dorczu antwerte wir also: Alles, das unserm gnedigen Herren von Ungern czu gute gescheen mag, des gunnen wir sinen Gnaden wol und sehn und horen gerne siene und siner Lande Merunge und Selikeit, und worane wir im czu Dinste und beheglich werden moegen, do wollen wir alle Cziet willig czu sien noch vermoegen, und bitten sine Gnade, das uns ouch in sine Beschirmunge neme.

Item, so warb her und sprach: Ab ir des Landes zcu Dobrin nicht koufen weldet, so bittet myn Herre der Koning und myn Frauwe die Koniginne von Ungern, das ir dem Herczogen von Ruesen beholfen siet das her nicht erbelos werde, do tut ir mynem Herren dem Koninge und myner Frauwen der Koniginnen czumole liebe, ane das sie verscholden wellen.

Dor uff ist unser Antwurt:

Liebe Herman: doruff als ir sprecht, ab wir des Landes zcu Dobrin nicht koufen welden, das unser gnediger Herre der Koning und unser gnedige Frauwe die Koninginne von Ungern von uns begerende sin, das wir helfen das der irluchte Furste Herczog von Opul nicht erbelos wurde: antwerte wir also und sprechen: als wir vor gesprochin haben, was wir unserm gnedigen Herren deme Koninge und unser gnedigen Frauwen der Koninginne von Ungern czu voerderst, dornoch unserm besundern Herren dem Herczogen von Opul czu Dinste und zcu Beheglichkeit tun moegen, und was wit Gote mit Eren und mit Rechte dorczu gethun moegen, das wir das allewege gerne thuen wellen noch unserm Vermoegen. Und lasen uch wissen, das uns das Hues zcur Slotorie Pfandes steet umb eine gnante Summe Geldes, die uns der egenante Here Herczoge von Opul schuldig ist, do vor her uns das selbe Hues vorpfendet und vorsaczt hat; und wenne uns unsir Gelt wirt das wir dor uff gelegen haben, so wellen wir das selbe Hues gerne von uns antwerten deme, der Recht dorczu hat. Wir haben ouch das Hues zcu Berberen yngenomen durch des willen, das unser armen Luyte us deme Rieche zcu

Polan und von den jenen, die vor dem selben Huese logen, geschindt und beroubt wurden, dorumb uns ny kein Recht gescheen kunde, und haben das selbe Hues uff ein Recht, do von wir unserm Herren deme Koninge von uff eine andire Cziet luter und eygentlicher geschrieben haben; und wenne das gescheen ist, das uns und den unsern Gliech und Recht umb das unser widderfaren ist, so welen wir das Hues ouch gerne von uns antwerten deme, der Recht dorczu hat.

Dis ist die Botschaft, die Herman Schof gewurben hat von unsers Herren wegen, des Koninges von Ungern, in XCII Iare zcu Winachten.

Czum irsten so sprach her: Mich hat czu uch gesand myn gnediger Herre der Koning von Ungern, und bedanket uch groslich der Botschaft, die ir im czu entpoten hat bie dem Herczogen von Ruessen. Vortmer so hat mir myn Herre mitegegeben das ich an uch werben sal, das myn Herre der Koning gekouft hat von dem Herczogen von Ruessen die Land als Dobrin, Cuya, Bromburg und Leslaw, und sine Meynunge ist, were uch icht umb die selbin Land, her wil ir nymanden als lieb gunnen, als uch und dem Orden. Sunderlich umb das Land czu Dobrin ist uch icht, dorumb und welt irs koufen, so habe ich des volle Macht von myne Herren deme Koninge, das ich eins mit uch dorumb werden sal, und wie ich mit uch ober ein kome und was ich dorane thu, das wil myn Herre stete und veste halden.

Dis ist unser Antwurt:

Herman, wir danken unserm gnedigen Herren deme Koninge von Ungern vor die und vor die Gnade die her czu uns treit, also das her uns das Land czu Dobrin gunnen wil und bas gan, denne eyme andern, dorum wir gerne mitsampt unserm Ordin Got unsern Herren bitten wellen vor sinen gesund Wolfar und ein seliges langes Leben. Sunderlich Herman so thun wir uch czu wissen, das der irluchte Furste Herczog Ladislaw von Opul huyer um sente Iacobstag und dornoch by uns was in unserm Lande czu Pruessen und mit uns do ober ein quam umb das Land czu Dobrin, also, das hers uns vorsatczte vor L$^{M.}$ Gulden; die selben L$^{M.}$ Gulden die habe wir im bereitt und beczalt czu einer Genuge. Dorczu so hat her uns dor ober sinen Brieff gegeben mit sime angehangenden Ingesegel, dorinne under andern Worten geschrieben steet, das her bekennet, das her uns Land czu Dobrin vorsatczt hat vor L$^{M.}$ Guldinen. Ouch steet in dem selben Brieff undir andern Worten, das wir dasselbe Land im und sinen rechten Erben und Nochkomelingen widder czu losen sullen geben umb eine sulche Summe Geldes als umb L$^{M.}$ Gulden, wenne das hers losen wil; des selbin Glich haben wir im ouch gegeben unsern Brieff mit unserm angehangenen Ingesigel, das wir im das selbe Land wellen widder czu losen geben vor L$^{M.}$ Gulden. Ouch hat uns der selbe Herczog gelobet, das her uns schicken wil unseres gnedigen Herren des Koninges von Ungern und ouch unser gnedigen Frauwen der Koniginne Brive under iren angehangenen Ingesigel, das is ir Wille und Jowort und ire Wissenschaft sie, das her uns das Land vorsaczt habe. Dorczu hat her uns ouch gelobet einen Brieff der irluchten Furstinne Frauwen Ofken, siner Efrauwen, under irem angehangenen Ingesigel czu schicken, das sie das Land nymmer ansprechin noch vordern sal, noch vor Liepgedinge noch in keinerley Wies, und das is ir Wille und Vorhengniss sie und ir Wissenschaft. Und hirumb, libe Herman, so wisset, das wir werlich nicht enwis-

sen, was wir czu desir Cziet unserm gnedigen Herren dem Koninge und uch gebin sullen vor ein Antwert, sint der Cziet, das der egenant Herre Herczog unsern Brif hat, und wir widder sine Brive haben, das her uns das Land recht und redelich vorsaczt hat umb L[M.] Gulden, die selben Brive ouch uswiesin, das wir das selbe Land im und sinen rechten Erben ader Nochkomelingen losen wellen um L[M.] Gulden; und dorumb so wissen wir nicht, was wir doruff antwurten sullen, is were denne, das wir vore unser Brive, die wir dem egenanten Herren Herczogen dorober gegeben habin, widder von im haben, und das uns der Herre Herczog halde also, als sine Brive uswiesin, und ouch das uns die L[M.] Gulden gancz widder beczalet werden, die wir im dor uff gelegen haben. Wenne das gescheen ist ader geschiet dornoch, weres denne das Land qweme an unsern Herren den Koning und an sine Herschaft, und weres, das her uns denne des gunnen welde und das her uch denne dorumb czu uns sendet ader senden welde und uns das selbe Land vorpfenden ader vorkoufen welde umb eine Summe Geldes, die wir genesen muchten, so welle wir gerne unserm Herren dem Koning beheglich dorane werden und sien umb eine Somme Geldes noch unser Macht.

Nr. XXVIII.

Prelati, palatini, castellani etc. nobiles et milites tocius regni Polonie 1392 Mai. 8, Petrcovie; zapytują Zakon Krzyżaków, jakiem prawem wzięli w zastaw Złotorją i zajęli Bobrowniki podczas trwającego pokoju. (Str. 10, Ods. 3.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. CXI.

Venerabili domino.. magistro de Prussia totique conventui Domus Theutunicorum Ordinis sancte Marie,.. prelati, palatini, castellani, iudices barones, milites et clientes, ac universa communitas baronie, nobilium et militum tocius regni Polonie, debitam reverenciam cum omnis boni continuis incrementis. Nuper ad serenissimam principem dominam Hedwigim reginam Polonie illustrem, dominam nostram graciosissimam, et ad nonnullos barones ipsius regni Polonie certas litteras vestra sollercia scribere procuravit super habenda convencione de quibusdam Ordinem vestrum et regnum Polonie predictum concurrentibus tractandis, in quibus eciam litteris de treugarum ordinacione perpetua inter predictum Ordinem vestrum, et ipsum regnum Polonie tetigistis; ad quam quidem convencionem barones et nobiles eiusdem regni Polonie, fratres nostri, profecti fuerant, (sed) vestrum vestrorumque adventum in Brzesce diucius prestolantes, sine fine recesserant, vobis et vestris eidem convencioni renittentibus interesse, quod quidem iam frequenter recolimus accidisse. Quamquam autem treuge perpetue inter Ordinem vestrum et regnum Polonie memorate ab antiquo sint firmate, nichilominus, durantibus treugis huiusmodi, nulla diffidacione previa, primo castrum Slothoria in obligacionem in certa quantitate pecunie, demum castrum Bobrowniky nulla vobis suffragante iusticia recepistis, que quidem castra sunt de corpore sepedicti regni Polonie, prout vobis novimus plenarie fore notum, videtur igitur, quod per recepcionem predictorum castrorum treugas predictas effectualiter violastis. In quibus omnibus et aliis quamplurimis ad vestri medium honorabilem dominum Andream Lascary baccalarium in iure cano-

nico prepositum ecclesie Wladislaviensis, fratrem nostrum dilectum, mittimus plenius eruditum, cui fidem in omnibus certissimam dare velitis, tamquam vobis in hac parte vive vocis oraculo loqueremur. Super quibus omnibus celerem et finalem petimus responsivam. Datum Petrcovie ipso die beati Stanislai martyris, anno Domini millesimo CCC nonagesimo secundo.

Nr. XXIX.

Ladisla Herczog czu Opul etc. 1392 Iul. 28, czu Marienburg; zastawia Ziemię Dobrzyńską Zakonowi Krzyżaków i wyłuszcza okoliczności, które go do tego kroku skłoniły.

Warszawa. Arch. Główne, Nr. 776.

In Gotis Namen, amen. Wir Ladisla von Gotis Gnadin, Herczog czu Opul, czu Welun, czur Cuya, czu Dobrin etc. Tuwen kunt allen di desin kegenwertigen Briff sehen adir horen lesen, das yn den Iaren vnsers Hir tusunt drihundirt Iar und yn dem eyn und nunczigstem Iare Her Krzon mit seynen Nochfulgern sich vor vnsir Haws Bewerern[1] gelegert hatte, do wir sein Leibis und Gutis sichir woren und uns ouch ny entczaget hatte noch der Koning von Polen, do vorher ouch lange Czeit lag, als leichte czen adir czwolf Wochin. Und yn den Geczeitin do her do vorlag, lys her dem Herren Homeister, dem Orden und synen Luten von Prusen grossen Schaden tuwen und lys en ir Gut nemen wedir Recht, das der Herre Homeister andern Fursten, uns und andern erbarn Luten geclagit hat und geschrebin, das her ouch wol meynet czu beweizen, wen das Czeit wirt. Durch des Wille der Herre Homeister und syne Gebiteger czu Rathe wurden und meynten, das se das Unrechton nicht lengir leidin mochten noch enwelden, und semthen den Komptur von Thorun ken Bewerern czu Hern Krzon mit em czu redin und en czu beten, das her eren armen Luten ir Gut, das her und dy synen mit Gewalt und mit Umrecht engenomen hette, wedirgebe, des doch nicht geschach nach gescheen kunde; sundir se wusten sich also scholdig und also vnrecht, das sy das Rechtin nicht dirbeyten corsten noch wolden, und wurden flochtig von dem Hawse, do der Komptur von Thorun dorvor quam. Do das vnsir Howptmann und dy unsern off dem Hawse sogen das sy flogen und dy Herren von Prusen dovor komen woren, des wart vnsir Howptmann czu mole fro und gink czu enher abe von dem Howse, want wir embefolen hattin, wenne dy Herren von Prusen quemen, das her se alle uege offlasen sulde und das en unsir Howser alle uege sulden offin sein, und furte mit ob neyne, das se also mit sin off das Houes. Do quam unsir Howtmann mittenandir czu dem Herren Homeister retyn. Do her czu em quam, do sprach her czu em also: liebir Herre, ich bethe euwir Gnade, das ir durch meynis Herren des Herczogen willen und durch der grossin Schaden und Unrechte wille dy.. euwern Gnaden uud euwern Leuthen gescheen sein, und sundirlich durch der Gewalt dy meyme Herren dem Herczogen geschit, dy Vesten Bewerern ynnemet, das ich moge czu meyme Herren dem Herczogen gerettin, den ich ouch czu euwern Gnaden birgen wil so ich allirschirste mag. Und euwir Gnade mag das Hows bilch ynnemen,

[1] m. Bobrownlki.

want euch und euwern Luten grosse Gewalt und Unrecht gescheen ist und geschit von Hern Krzon vnd von den synen, und mir hat meyn Herre befolen, wen euwir Gnade adir di euwern quemen, das euch und den euwern seine Vesten offin seyn sal. Also reyt Schar unsir Hawptmann czu uns ken Ungern und sagethe vns, das her dem Kumptur von Thorun und dem Orden hette vnsir Vesten Bewerern yngegebin, das wir ouch gerne horten und was unsir gutir Wille, wir dankten em ouch czumole sere, das her das geton hatte. Dis stund bis yn das andir Iar dornoch, als man schribt czwei und neunczigstem Iare, do quomen wir czu dem egenannten Herren Homeister yn sein Hows ken Mariemburg, und wurden mit em czu redin von desselbin Howses wegen. Doruff her uns also antworte und sprach: Herre, Her Herczog, das wir das Hows Bewerern yngenommen haben, dorczu hat vns betnungen grosse und bitir Not, want wir und unsir armen Luthe wurden von den ienen, di do vor logen, geschindit und gerowbit wedir Got und wedir Recht, dorumb uns ny Recht geschen mochte noch en mag. Idoch, liebir Herre, das Hows wellin wir euch gerne wedir antworten also bescheidinclich, das irs also bestellit, das uns und unsern armen Luten vort mit sulches Rowbens und Schindens nicht Not sey von demselbin Howse, als vor gescheen ist, und ouch das uns vnsir Czerunge und Koste, di wir bisher doruff getragen haben, beczalit und offgerichtit werdin, und ouch also, ob uns keynirley Rede und Anfechtunge von dem Konige adir von dem Reiche czu Polen von desselbin Howzes wegen entstunde; das ir uns dovon nemen und schadlos halden wellit, so wellin wir euch gerne das Hows wedir antvorten. Do wir also horten, in welchir Weize der vorgenante Herre Homeister und der Orden czu dem Huze komen weren, also als vorgeschrebin steet, do wurdin wir czu Rathe mit der irluchten Furstinne Vrowen Offken Herczoginne czu Opul etc. unsir lieben Betegenosinne, want dasselbe Hows und das Lant czu Dobrin ir Lipgedinge ist, und mit vnsern Erbin und mit unserm getruwen Rathe, und haben dasselbe Hows Bewerern und andir unsir Howsere und das gancze Land czu Dobrin mit alle deme das dorczu gehort dem egenanten Herren Homeister und dem Ordin vorsaczt umbe eyne Summe Geldis, die hie noch geschrebin steet, want wir an em und an dem Ordin nicht andirs finden kunden noch gefunden haben, den das se des rechtin begernde sein yn den Sachen.. Hirumme wir Ladisla vorgenante von Gotis Gnaden Herczog czu Opul, czu Welun, czu Dobrin, etc. bekennen offintlich yn desim kegenwortigen Briffe allen di en seheen, horen adir lesin, das wir mit wolbedochtem Muthe, mit gutim Willen und mit friher Willikore yn eigener Personen komen sein czu dem grossmechtigen geistlichim Herren, Hern Cunraden von Wallenroden Homeister des Ordens der Brudere des Spittalis senthe Marien des duczin Howses von Iherusalem, und czu synen Mittegebitigern vnd fruntlich haben angesehen di grosse Fruntschaft und Truwe, Liebe und Erbarkeyt, dy se uns und den unsern offte und dicke beweizet haben und allen ernbaren Luthen allewege beweisen, und czu vordirst dorumbe, das se durch Got und czu sterken di heilige Cristenheit Tag und Nacht wedir di Heidinschaft mit grossin Casten streiten und vechtin, und mit unsprechelicher Erbeit ir Blut vorgissen und sich williclichin oppfern umbe den heiligen Glowben, und haben demselbin Herren Homeister und synen Gebitegern und dem ganczin Orden vnsir Slosse, Howser und Vesten, als Bewerern, Rippin, Dobrin, Lippchin[1] und das gancze Land czu Dobrin

[1] m. Lipno.

mit allem deme das dorczu gehort, mit allem furstlichim Rechte, mit allir Freiheit mit Rathe und Volbort unsers getruwen Rathis vorsaczt und yngegeben umbe eyne Summe Geldis, als funfczig tusunt Goldin ungerisch, adir czwelftehalbe Scot prussisch vor den Golden, dy Summa Geldis wir auch von en enphangen und offgenomen haben an gutir Muntcze, an gemeyner Werunge und volkomelich geczalt das uns genuget, dy se uns fruntlich an allevorbotine Vndirscheit und yn guten Truwen haben gelegin. Und was se des vorgenante Landis an allen Dingen bynnen dem Lande, nichtisnicht owsgenomen, genisen mogen, das geben wir allis dem vorgenanten Herren Homeister, synen Gebitegern und dem ganczin Orden mit gutem Willen czu Holfe eren Krigen und Orloirge czu nemen und czu gebruchen noch allen erem Willen. Und wen wir, unsir Erbin und Nochkomelinge das vorgenante Land wedir haben wellin, so sullen wir en dy vorgenante Summe Geldis, als funfczig tusunt ongerische Goldin, adir vor dy Goldin bemische Grossin, als sy denne genge und gewe sein, die ouch gut sein, adir mit Silbir gancz beczalin und wedir gebin yn der Stadt czu Thorun, als wir sy do von en enphangen haben, und sy sullin uns denne das Lant mit alle syner Czugehorunge wedir antworten und yngebin an alle Wedirrede, Argelist und Holferede. Was se ouch Gutere owskowten von den dy bey uns gestandin und blebin sein in guten Truwen als erbar Luthe, adir dy noch bey uns bleibin noch unsern Gnadin, was se di Gutere kosten, das Gelt sullen wir en wedir gebin und beczalen mit Golden adir mit Grosschin, wen wir en das Hawptgelt beczalen. Mochten abir wir des Geldis, das sy also umbe dy Gutere awsgegebin hettin, nicht gehaben wen wir en das Howptgut beczalin, so sullen se und mogen di selbin Gutere also lange ynnehaldin und czu sulchem Rechte, also se ire andir Gutir haben, bys das wir en ir Gold, dorumbe se dy Gutir gekowft haben, wedirgebin. Abir das Land sullen se uns yo wedir antworten und offgeben ane alle Wedirrede als vorgeschrebin steet, wen wir ey die Hawptgut beczalen. Euch ab die worgenannten Herren Howsere adir Slosse yn dem Lande bauheten, was se das kostet, das sullen wir en ouch unsir Erbin adir Nochkomelinge mit dem Howptgute wedirkeren, doch wellin wir und is ouch also beret, das se nicht mer yn demselbin Lande varbuhen sullen, den off drey tusunt Goldin vngerischin. Und ab wir dy dreitusunt Goldin nicht haben mochten mit dem Howptgute czu gebin wen wir unsir Land wedir losen woldin umbe di Summa Geldis als wirs en vorsaczit haben und als vorgeschreben steet, so sullen wir und wellin ey yn demselben Lande czu Dobrin eynen Ort des Landis, der engelegen ist, yn gebin czu haben und czu halden vor dy dreitusunt Golden also lange, bis das wir se beczalen mit Goldin adir mit Grosschin das en genuget. Vort ine, ab se an Buhunge adir an Besaczunge adir andirs durch ire Nocz wille Luten adir Steten Briffe gebin, wen wir das Land wedir gelosten und ynnemen, so sullen wir di selbin Brieffe von Worthe czu Worthe mit allin Freiheiten, Gnaden, Gunsten und Fromen, dy dorynne beschrebin stehen, ouch ondir unsern Ingesigiln beschrebin gebin und halden, Ouch was Gutir yn dem Lande sein dy uns pflichtig sein czu dinen, dy sullin ouch dem Ordin dinen, se siczen wo se siczen. Vort ine, ab der Herre Homeister und der Ordin irkeyne Ansproch haben wurde von eyme Fursten von desselbin Landis wegen czu Dobrin, do wellin wir czu reiten und dy Ansproche vortretin und en das Land gewern, als eyn Furste von Rechte dem andern tuwen sal ken allen den ienen, dy en am rechten Wellin lassen genugen. Ouch ab der Herre Homeister und der Orden des czu Rathe wurden, dasse dasselbe Land eynem

andirn varseczin volden, das se auch Macht haben sullen, so sullen sy is eyme erbarn Fursten vorsoczin und umbe eyne sulche Summe Geldis, als wirs en vorsaczt haben und als vorgeschrebin steet, und das denne derselbe erbar Furste, dem das Lant also vorsaczt wurde, uns, unsir Erbin adir Nochkomelingen ys also vormachen und vorgewissen sal mit zynen Briffen, wen wir, unsir Erbin adir Nochkomelinge em das Golt beczalen. Und ouch was von den drehen tusunt Goldin gar adir eyn Teil doruff vorbuhet wurde, das her uns das Lant ane Argelist und Wedirrede wedirantworte und yngebe, also als vorgeschrebin steet. Geschegis ouch, das Got nicht cuwolle, das en das Hows Beweren an gewinnen wurde, ys were mit Gewalt, vorretlich adir yn welchir Weize ys geschege, adir ob das Land czu Dobrin mit Herschilde vorhert, vorwustit oder gewonnen wurde bynnen der Czeit, die weile ys yn eren Hendin stehet, do sullen se keyne Not umbe leidin von uns, von unsern Erben und Nachkomelingen. Alle dese vorgeschrebene Dinge, Gelobde, Gobin und Gunste, dy glowben wir mit desim kegenwertigen Briffe stete, veste, gancz, vnwedirretlich bey guten Truwen und Eren, an Argelist, ane Frögen, ane Nuwefunde yn slechtir, eynfeldiger Weise czu halden und czu haben. Und das se ouch vnczubrochin und ungehindert bleiben mogen und gancz gehaldin werdin, so, varczihen wir uns vor uns selbir, vor dy egenante irluchte Furstinne Vrowe Offke unsir Betegenose, vor unsir Erben dy wir iczunt haben und yn czukumftigen Czeiten haben werdin, und vor unsir Nochkomelinge aller Ansproche, dy wedir dese vorgeschrebin Stucke sein mochten. Wir vorczihen uns ouch allis furstlichen Rechtis und aller andern Rechte, gemeynlich adir sunderlich gegebin, se sein geistlich und wertlich (sic), dy vns adir den unsern czu Holfe und en czu Schaden doran komen mochten, und glowben ouch yn guten Truwen, ane Gefer und ane Argelist, wedir se vorgeschreben Stucke und Artikil nich czu tuwen, noch vorhengen czu thuwen von uns, noch von ymande von unsir wegen, sundir das czu vorbiten und czu weren noch unser Macht und als wir vorderste mogen. Czu merer Sicherheit, Vrkunde und stete Bleibunge allir desir vorgeschrebin Dinge, haben wir Herczog Ladisla vorgenant unser Ingesigil mit desir noch geschrebin Rittir und Knechte, vnsir lieben, getruwen, dy czu eyme Geczugnis unsern Briff vorsigilt mit uns haben, Ingesigile von vnserm rechtin Wissen an desin Briff lasen hengin. Gescheen und gegeben off dem Howse czu Marienburg in den Iaren unsers Herren tusunt dreihundirt czwei und nunczig Iaren, am nechstin Suntag nach Iacobi des heiligen Apostils.

Und wir Anders Herre czu Dobrin, Iwan von Radomyn[1] Marschalk czu Dobrin, Petir Sromchen Herre czu Rippin, Petir von Lowsoln (?), Rittir, Schariborod, Stachen, Knechte, bekennen, das alle dese vorgeschrebin Sachen mit unserm Wissen, guten Willen und Rathe gescheen sein, und czu eyme Geczugnis und Bekentnis, haben wir unsir Ingesigile mit des vorgenanten irluchten Fursten, unsers gnadigen Herren Ingesigil, von unsern rechtin Wissin an desin Briff lasen hengen.

---

[1] Radomin p. Dobrzyniem n. D.

Nr. XXX.

Prelati, castellani, palatini, barones etc. regni Polonie 1392 Aug. 30, in Stoky; oznajmiają dostojnikom Zakonu Krzyżaków, że jeźli nie zwrócą zabranych wśród pokoju Polsce grodów Złotorji i Bobrownik i świeżo zagarnionéj Ziemi Dobrzyńskiéj, to ogłoszą całemu chrześciaństwu bezprawia, jakich się przeciw Polsce dopuszczają. (Str. 11, Ods. 3.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. IV, Nr. CIX.

Venerandis viris et dominis, supremo commendatori, marschalco, commendatoribus totique conventui Cruciferorum de Prusia.

Venerandi domini, scimus plenarie neque nobis vertitur in dubium, quod eorum, que nobis frequencius tum certis litterarum vestrarum tenoribus tum verbali nunciorum prolacione vestra solercia pluries intimavit, tenaci memorie commendastis, nec a vestra noticia lapsum est usque in presens tempus, quomodo videlicet treuge pacis inter regnum Polonie, ab una, et Ordinem vestrum, parte ab altera, per predecessores nostros et vestros a multis transactis temporibus facte sunt et statute perpetuis temporibus durature, quas eciam firmiter et absque corruptela qualibet obtulistis continuo se tenere, asserentes eas in eo firmitatis robore fore dispositas et in eam formam stili subtilitate redactas, quod nec scribarum presencium nec in futurum nascendorum subtilitas ad tantam possit ingenii subtilitatem ascendere, quod litteras super constitucionem treugarum huiusmodi quis valeret similes conficere vel eciam meliores, nec invenietur inter mundi artifices, qui tanta vigeret ingenii solercia, quod tam ornatis sculpturis sigillum posset sculpere, quale litteris treugarum predictarum est appensum. Nuper tamen, hiis minime suffragantes, castrum Slotoria, quod antiquis temporibus est castrum regni Polonie, recepistis in obligacionem. Demum, postquam nuperrime terram Dobrinensem, que terra sicut vobis clare patet est de substancia dicti regni, de manibus adversarii nostri recepimus, circa castrum Dobrowinky capitanemum Dobrinensem cum exercitu modico posuimus ad recipiendum ipsum castrum, cui quidem capitaneo pluries scripsistis, quod ipsum in suis agendis non debuissetis impetere neque per quemquam de vestris terris permittere quomodolibet, quibus nos assecurati, tanto pauciorem populum circa castrum reliquimus memoratum. Interim autem valido exercitu congregato prefatum capitaneum ab ipso castro repulistis, ipsumque pro vobis recepistis, quod eciam castrum est de corpore dicti regni. Novissime vero, premissis non contenti, terram Dobrinensem predictam hostiliter invadentes nulla penitus defidacione previa, in prefati regni magnum preiudicium recepistis, de quibus omnibus predictas treugas totaliter et ultimum violastis. Unde vestram universitatem hortamur attencius anmonentes, quatenus predicta castra necnon terram ipsi regno Polonie restituatis, viceversa scituri certissime, quod si secus in hac parte feceritis, omnes iniurias, gravamina, molestias et pressuras, quas in premissis et multis aliis sepedicto regno pluries intulistis, omnium mundi regum, principum, militum, nobilium et clientum noticie sub forma querele deducere volumus ubilibet, ubi tocius Christianitatis latitudo sit diffusa. Datum in Stoky ipso die Felicis et Aucti martirum beatorum.

Subscripcionis eiusdem littere predicte ad intra tenor est iste.. Ex parte prelatorum, castellanorum, palatinorum tociusque baronie, necnon nobilium, militum et clientum regni Polonie.

Nr. XXXI.

Relacja W. mistrza Zakonu Krzyżaków z r. 1393 d. 17 Maja, w Toruniu, o spełznięciu usiłowań Jana biskupa Messyńskiego, legata papiezkiego, podjętych w celu ustanowienia pokoju pomiędzy tymże Zakonem a królem Polskim. (Str. 11, Ods. 8.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. V, Nr. L.

In nomine Domini amen. Anno Nativitatis eiusdem millesimo trecentesimo nonagesimo tercio, Indiccione prima, decima septima die mensis Mai, hora Vesperarum vel quasi, pontificatus sanctissimi in Christo patris domini, domini Bonifacii divina providencia Pape noni anno quarto, in cenobio sancti Nicolai fratrum Ordinis Predicatorum sito extra muros antique civitatis Thorun Culmensis dyocesis, in loco ubi protunc reverendus in Christo pater dominus Iohannes Massanensis episcopus manebat, in mei publici notarii infrascripti et testium subscriptorum specialiter ad hoc vocatorum presencia constitutus personaliter magnificus et reverendus princeps, dominus Conradus de Wallenrod generalis magister Ordinis sancte Marie Theotonicorum, sedensque in quadam sede contra lectum, in quo prefatus dominus Massanensis infirmitate laborans sedebat, eundem hiis verbis est vel similibus allocutus:

Reverende pater, sicut novimus, ex commisso vobis per sanctissimum dominum nostrum Papam legacionis officio R. v. ad has partes venit, virtute cuius certum placiti diem inter regem Polonie et suos, ex una, nos ac nostros, parte ex alia, de et super dissensionibus et differenciis inter eos et nos pendentibus ordinastis, certum quoque locum regi prefato, videlicet Iuniwladislaviam, nobis autem civitatem Thorun statuistis, quos eciam, tam diem quam locum, litteris vestris disposuistis, ac partibus autenticis litteris muniri mandastis eosdem. Nos una cum preceptore Lyvonie, secundum quod B. v. ordinaverat in eisdem loco et die comparuimus et usque hodie comparemus, nec aliqualiter inde recedere intendimus, nisi licencia vestra annuente, sed rex Polonie, sicut B. v. intellexit, pendente ipso termino illecenciatus a loco sibi deputato recessit, Skirgalo eciam, quem B. v. in eodem loco et tempore comparendum decreverat, non comparuit, de quo non presumimus aliud, nisi quod medio tempore in nostrum ac Ordinis nostri deterius machinetur. Deinde vero, pro audiendis parcium principalium procuratoribus seu nunctiis, locum vobis convenientem, videlicet Nessoviam Wladislaviensis dyocesis elegistis, quem locum et nos utrique parti congruum arbitramur, et non obstante a dicto loco regis et suorum recessu, nichilominus tum, reverende pater, nos personaliter cum omnibus nostris omni obediencia domini nostri Pape ac dispositioni vestre offerimus, volumusque in omnibus, tamquam veri obediencie filii obedire. Sed quia, reverende pater, rex ut premittitur pendente termino cum suis recessit, nesciamus quoque cuiuscemodi respectum ad eum et suos de cetero habere debeamus, stemusque iam per quadriduum hic servando terminum ac mandatis vestris parendo; quare B. v. tamquam domino nostro singulari humiliter

supplicamus, quatenus, attenta obediencia nostra solum quoque Deum et iusticiam advertentes, nobis de salubri consilio et paterna informacione, quid de cetero, cum de imminentibus periculis agatur, facere expediat in premissis, graciose dignemini providere, liberam nobis recedendi licenciam indulgendo.

Ad premissa prefatus dominus Massanensis respondens, predicto domino magistro, suam commendando obedienciam, liberam recedendi licenciam indulsit, swadens sibi, quatenus videret, quid faceret, sibique a dampnis futuris et periculis imminentibus precaveret. Super quibus omnibus et singulis, prefatus dominus magister me cum debitis instanciis requisivit, ut sibi desuper publicum vel publica insrumentum vel instrumenta conficerem et formarem. Actum anno, Indictione, mensi, die, hora, pontificatu et loco, quibus supra, presentibus reverendo in Christo patre domino, domino Iohanni episcopo Refaliensi, qui eciam ad maiorem evidenciam premissorum sigillum suum huic instrumento subappendiendum decrevit, necnon honorabili domino Iohanne Ryman canonico Pomezaniensi et decretorum doctore, ac discreto domino Petro Lyse canonico Cruswicensi et rectore parrochiali ecclesie in Prust Wladislaviensis dyocesis, pluribus eciam fidedignis testibus ad premissa.

Nr. XXXII.

Wladislaus rex Polonie etc. 1393 Apr. 1, Posnanie; zawiera w celu wolnych traktowań o pokój z Zakonem Krzyżaków, zawieszenie z nim broni, mające trwać od 22 Kwietnia aż do 20 Maja r. b. (Str. 11, Ods. 7).

Voigt. Cod. dyplom. Prussic. V, Nr. LII.

Wladislaus Dei gracia rex Polonie Lithwanieque princeps supremus et heres Russie etc. Cunctorum quibus expedit noticie commendamus, quod cum reverendus in Christo pater dominus Iohannes episcopus Massanensis, referendarius domini nostri Pape, Sedis apostolice nunccius ac commissarius, datus ab ipso sanctissimo domino nostro domino Papa super omnibus differenciis, displicenciis et guerris, dudum inter nos, ex una, et religiosos viros . . magistrum generalem Cruciferorum de Prussia et preceptorem do Liwonia ac Ordinem ipsorum, parte ex altera subortis et adhuc pendentibus, pro preparanda pace ac seminanda favente Domino concordia inter nos et eosdem, diem convencionis in unum et placiti trigesimum post festum Pasche proxime nunc venturum, qui occurit sextus Maii, virtute commissionis a prefato domino nostro Papa sibi facte statuerit et assignaverit, locum nobis, in quem nos conferre debemus, ad civitatem nostram, videlicet Iuniwladislaviensem, prefatisque magistro et preceptori civitatem Thorunensem, ut in eandem se conferant deputans evidencius et decernens. Et ut super huiusmodi differenciis, guerris et litibus inter nos et magistrum preceptoremque amicabilius negocia valeant pertractari, ad occurendum omnibus impedimentis treugas integre pacis per dies quatuordecim ante diem ad conveniendum prefixum, per totum tempus tractandi mutuo, et per alios quatuordecim dies post recessum a tractatu, ut dictis diebus et tempore ab utraque parte cessent offense, fecit, constituit, indixit et efficaciter ordinavit hincinde inviolabiliter observandas. Quas quidem treugas, sic ut premittitur factas, interpositas et ordinatas, nos una cum nostris omnibus et singulis, quorum interest, assumimus et accepimus, volentes et pro-

mittentes pura fide, sine dolo et fraude, predictas treugas firmiter et inviolabiliter ac incorrupte tenere et omnimodo observare, presencium sub nostre celsitudinis sigillo appenso testimonio litterarum. Datum Posnanie feria tercia proxima post dominicam Palmarum, que est prima Apprilis, anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo tercio.

Nr. XXXIII.

Hochmeister des Deutschen Ordens 1395 Aug. 5, czu Marienburg; odpisuje Wacławowi królowi Rzymskiemu i Czeskiemu, że się spodziewa pokój z Polską utrzymać, co zaś do zakazu robienia napadów na Litwę i Ruś oświadcza, że mu się z własnéj mocy poddać nie może. (Str. 12, Ods. 8)

Voigt. Cod. dyplom. Prussic. VI, Nr. XI.

Deme allirdurchlusten Fursten und grosmechtigen Herren, Herren Wenczlaw Romischen Konige, czu allen Czeiten Merer des Reiches und Konige czu Behemen, synem allirgnedigen Herren, mit aller Wirdikeit.

Eynfeldige Befelunge und willigen Dienst mit andechtigem Gebete czu Gote. Bevor allirdurchluchster Furste und grosmechtiger, lieber, gnediger Herre, euwern Brieff myr leczte geantwert als von wegen des Koniges von Polan, siner Lande und Lute, habe ich mit groser Demut wirdiclichen entpfangen und wol vornomen Begerde von Herczen euwer Gnade czu wissen, das czwisschen dem Reiche von Polan und mynem Orden von langer Czeit ist gewest und hat gestanden eyn namhaftiger und vorschrebener Frede und hutes Tages stet und weys nicht andir, wen das das Reich czu Polan mit dem Ordin, and der Ordin mit dem Reiche schuldig ist den Freden czu halden, alleyne das mynen Vorfarn, myr, mynem Ordin und Undirsassen grose Schaden synt czugeczogen bynnen dem Frede. Idoch so getruwe ich wol, das das wol bericht werde sunder Orloyes not, ab dorumb des Reiches man von Polan myr, mynem Ordin und Undirsassen sich vorantworten wellen mit rechte Liebe und Fruntschaft. Ouch, gnediger Herre, mich demuticlichen czu vorantwerten als von der Lande wegen Russen und Littowen; so wisse euwer Durchluchtikeit, das nicht alleyne der Ordin, sunder ouch ander Cristenlande in Voriaren clegelich und swerlich synt beschediget, und das eyn offgenomener Frede czwischen in und dem Ordin, welcherley der gewest ist, so ist her io schedelich gewest der heiligen Cristenheit. Ir Geloubde, Briefe noch Wort sy dem Ordin ny habin gehalden, sunder io beczogen und beschediget habin, als das offenbar ist Herren, Rittern und Knechten und allen Landen des Ordins. Ouch, allirgnedigste Herre, die Sache, die ir myr anmutende seit von mines Ordins wegen, ich alleyne das nicht Macht habe czu thun, want sie ist eyne grose Sache und die groste, worumb myn Ordin gestiftet ist, czu halden den Krig wedir die Ungelubigen; und dorumb myn Ordin von den Gnaden Gotis Vorderunge hat gehabt bis an dese Czeit, und noch hat, von der heiligen Romischen Kirchen, von dem heiligen Reyche und von allen Cristenlichen Konigen, Fursten und Herren, die dy Sache also wol angeet, als mynen Orden, besundern der Herren, der Land an die Ungeloubigen stossen, und myn Ordin mochte in semelicher Wise groslichen beschuldiget werden. Ouch, gnediger Herre, ane das grose Capitel myns Ordins

habe nicht Macht czu thun in der Sache, want eyner semelicher Sachen Uffgobe mus by not geschen von allen Gebitigern myns Ordins, beyde, der von Lifflanden und von deutschen Landen und allir andir Lande. Worumb, allirgnedigste Herre, vordenket mich nicht dorumme czu deser Czeit, went ichs nicht Macht habe czu thun, sunder seit myn und myns Ordins eyn gnediger Herre und Beschirmer, als ir bys her gewest syt, dorumme ich mit sampt mynem ganczen Orden Got unsern Herren czu Tage und czu Nachte vor euwer Wolfart, gesunt und seliges, langes Leben innerlichen fleen wil und bitten etc. Gegeben czu Marienburg am Dornstage vor Laurencii de heiligen Merterers, im XCV Iare.

Nr. XXXIV.

Swantoborius et Bucslaus duces Stetinenses etc. 1395 Sept. 10, Sandomirie; zawierają przymierze z królem Władysławem i przyrzekają mu pomoc w razie zatargów z Krzyżakami.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 790, u którego z dwóch zawieszonych pieczęci jedna tylko pozostała.

Nos Swantoborius et Bucslaus dei gracia duces Stetinenses, Pomeraniae, Slauie et Cassubie Principes. Significamus vniuersis quibus expedit presencium noticiam habituris. Quod non improuide sed sana et vltronea mente recolentes et in recordio obtinentes felicem statum et pacis caritatisque nexum, quibus ducatus noster Stetinensis cum Regno Polonie a temporibus quampluribus amicabiliter colligatus mutue pacis fruebatur dulcedine ab antiquo et presertim zelo amoris attento quo Serenissimus Princeps et dominus, dominus Wladislaus Rex Polonie Lithuanieque princeps supremus et heres Russie etc. dominus et frater noster carissimus nos propensius prosequitur, volens eciam Illustrem Principem dominum Ottonem ducem natum nostrum videlicet Swantoborium predam prosequi fauoribus gratiosis et eidem domino Ottoni obsequiorum fraternorum per nos dicto domino Regi impendendorum intuitu in facto assecucionis Archiepiscopatus Rigensis suis beniuolis consiliis et auxiliis opportunis sine dolo contra fratres et dominos de Liuonia et quoslibet ipsum impedientes assistere et adherere vnde volentes vt mutue citatis nexus quem ipse dominus Rex erga nos et reciproce nos gerimus erga eundem in nobis succensus claris nutriatur iudiciis et optata recipiat incrementa. Quamquam igitur cum dominis de Prusia treugas pacis per triennium firmauerimus, In casum tamen quo ipsum dominum Regem Polonie in propria persona proficisci vel aliquem seu aliquos Principem vel Principes fratres suos mittere aut gentes dirigere contingat in succursum dicto domino Ottoni duci ad dictam ecclesiam Rigensem per capitulum ejusdem ecclesie de consensu et voluntate gloriosissimi Principis et domini, domini Wenceslai Romanorum Regis semper Augusti et Boemie Regis canonice postulato. Si tunc forsitan fratres domini de Prusia vel alii quipiam eorum complices ipsius domini Regis Polonie adversarii Regnum Polonie terras Lithuanie aut Russie vel quecunque dominia eius hostiliter inuaserint, molestauerint seu perturbauerint quouismodo, extunc per inuasionem seu molestacionem huiusmodi dictas treugas volumus habere violatas promittimusque et sine dolo et fraude sub fide et

honore ac nominibus ducalibus policemur dicto domino Regi et Regno suo Polonie cum tota nostra nostrique ducatus potencia contra dictos dominos fratres de Prussia aut quoscunque Regnum terras suas et dominia taliter vt premittitur inuadentes adherere fideliter et assistere quando et quociens fuerit opportunum. Si uero dicti domini fratres de Prussia illis fratribus de Liuonia auxilia et consilia non prebuerint, extunc treugas supradictas per triennium inuiolabiliter obseruabimus cum dominis de Prussia memoratis. Quibus tribus annis elapsis eidem domino Regi et Regno suo Polonie totis viribus et posse contra eosdem dominos de Prussia et eorum complices quoscunque adherere et assistere vt premittitur promittimus sine dolo. Porro si quando nos cum ipsis cruciferis treugas pacis vel aliqua federa seu ligam amicabilem mire contrahere vel facere contigerit in futurum huiusmodi treugas pacis mire vel facere non debebimus nisi prius ad hoc consensus iamdicti domini Regis Polonie venerit concurrerit et voluntas. In quorum omnium testimonium et euidenciam clariorem presentes literas scribi fecimus et sigillorum nostrorum appensione communire. Datum et actum Sandomirie feria sexta infra octauas Natiuitatis Sancte Marie virginis gloriose Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo quinto.

Nr. XXXV.

Magister general. Ordinis b. Mariae Theuton. 1397 Iun. 20; obiecuje królowéj Polskiéj, która w skutek zawartéj (w Włocławku) umowy żądała, aby Zakon doprowadził Władysława księcia Opolskiego do wykupu Ziemi Dobrzyńskiéj, że się będzie starał do tego go nakłonić, i że natychmiast po otrzymaniu wykupu Ziemię tę wyda. (Str. 15, Ods. 1.)

Voigt. Cod. dyplom. Prussic. V, Nr. XCVI.

Regine Polonie et heredi Ungarie etc.

Humili recommendacione cum fideli nostrarum oracionum studio premissis. Serenissima princeps ac domina nostra graciosissima, exigentibus tractatibus mutuo inter nos proxime habitis, conclusive super terra Dobrinensi litteras regie vestre excellencie seriem narrativam continentes recepimus, quibus attencius adhortamur, quatenus, iuxta conclusa, ad redimendam et liberandam dictam terram, illustrem Ladislaum ducem Opoliensem commonitum habeamus etc. Nos proinde, que in premissis tractatibus proinde digesta sunt prosequi bona fide studiosius cupientes, litteras nostras tam monitorias quam comminatorias illico a data presencium direximus per expeditum nostrum nunccium et legalem, et sicut responsis occurrentibus visum fuerit, curabimus iteratis vicibus sub obtentu honoris sui exaggerare et aggravare in eundem dominum ducem nostra monita, dissimulacione qualibet proculmota; desiderio siquidem desiderantes circa premissa nos taliter exhibere, quod vestra magnificencia contemplari poterit affectus nostri promptitudinem pariter et effectus. Nec amplius a nobis expetitur, quam quod soluta summa exposita secundum litterarum continenciam per eundem dominum ducem Opoliensem nobis traditarum, simul honori nostro super obiectibus obligantis in futurum contingentibus consulcius prouideatur. Quibus obtentis, cessionem a dicta terra animo gratissimo faciemus, nec aliter in nostri honoris iacturam et dedecus vestram illustrem

clemenciam confidimus aspirare. Intencionem quoque dicti domini ducis, postquam habuerimus eius et responsa, vestre serenitati significabimus indilate. Datum Marienburg in vigilia Corporis Christi, anno nonagesimo septimo.

Nr. XXXVI.

Instrukcja dana posłowi Zakonu Krzyżackiego do książąt Niemieckich r. 1398, d. 26 Lutego. (Str. 13, Ods. 3.)

Archiwum w Królewcu. Registrant II, p. 72—73.

Dis ist die Botschaft, die Iohannes Ryman ken deutschen Lande furte am Dinstage nach Invocavit anno XCVIII.

Czu dem ersten gedenket vorbrengende, wy das Littower land und Ruscheland Echter des Cristen globins alczu sere sich sterken mit Hulfe und Rate des Koniges von Polan, der dye hat gesterket mit Pferden, Harnasch, Wopen, Werkmeister etc. und hutes Tages sterket, alczo, daz der Orden alczu swer hat iczunt czu halden das Orloy der heiligen Cristenheit weder die Ungelowbigen, wen sie allirleye Offsecze des Orloys werden gelart. Ouch dy das cristenliche Orloy vordern solden, die hynderns und vorbiten die Ritterfart durch ir Land czu czihen, als der von Polan.

Item, wy Wytawte obirster Furste der Littowen und Ruzsen vor sich dicke hat dirboten: er welde gerne sich seczen dem Cristenthum mit allem sienem Lande: die Worheit der Orden noch ny an im hat funden, wen is geschach, das czu Iare der Herre Homeister hilde eyn Tag mit im[1], und dornoch ouch etliche syner Gebitiger, do her versichert solde haben der heiligen Cristenheit mit Gysel und Eyden, der her keyns thun wolde.

Item, wy der obirste Marschalk mit etlichen andern Gebitigern hilden mit Wytawten eynen Tag[2], uff dem geteydinget wurde nemeliche Artikel uff beyde Sieten vorliebet und beschreben. Under andern Artikeln czu Sicherunge der heyligen Cristenheit der Artikel vorliebet wart, das Wytawte uff dem Tage der Czusomnekomung des Herren Homeisters und Siener her solde gelowbet haben: was andere Cristenfursten pflichtig weren czu thun dem heyligen Romischen Riche, das solde her ouch thun: den Artikel wederwarff her und wolde doran mitnichte. Und das machet der Konig von Polan, als wir vornemen, der sich ouch doweder saczet; us dem man prufen mag die Swacheit sienes Gelowbens und alzo wol des Koniges von Polan.

Item, das der Orden in Littower land und Russen des Cristen gelowbens keyne Besserunge sporet, wen ir alczu wenig in cristenlicher E. getowfet werden, sunder gar vil werfen sich czu der Ruschen E., die mit nicht gehoram sien wellen weder der heiligen Kirchen, noch dem heyligen Romischen Riche.

Item, wy der Konig von Polan vorhengit, doz alle die Rusche Land, die von Alders gehort haben dem Riche czu Polan ader ouch ken Ungern, was darynne

---

[1] Zjazd nad rz. Dubissą odbyty roku 1396 dnia 22 Lipca. Zob. str. 13, ods. 2. — [2] Narady pełnomocników, które poprzedziły zjazd osobisty Witolda z W. mistrzem. Voigt, Gesch. Pr. VI, S. 68.

Vesten und Huser synt, die hat her basaczet und beseczet mit Houbtluten die Russen sient und nicht Cristen. Und der Orden furchtet, ab icht geschege an dem Konige von Polan das Wytawte aller der Land deste mechtiger und ouch domethe des Riches czu Polan dem gliche man furchtet, das ouch der Konig von Polan ab her solde mit Rechte abtretyn dem Riche, das her mit semelichen Offseczen wil dye Land behalden czu Vorterpnis der heyligen Cristenheit, beyde czu Polan und anderswo.

Item, wy Wytowde, als man vornomen hat, sich sere trostet der Torken und Tattern, und ouch der Konig von Polan, und meynen den Orden mit den czu drengen, und nicht alleyne den, sunder ouch andere umsessen Cristenland. Und der Tattirn hat Wytawte vil czu im geczogen, mit den her czu Iare in dem Somer wolde obirczogen haben den Orden, und ouch der Konig von Polan, alz offenbare ist, und der Konig von Polan dorumme etlichen syner Houptluten entsaczet hat, die wol dirkenten daz Vorterpnis der Cristenlanden und wolden des nicht gestaten, usdem man kysen mag, das beyde, der Konig und Wytawte, nicht suchen anders, den Vorterpnis der Cristen lande.

Item, wy der Herre Homeister hat vornomen heymelich, sunder noch nicht vorware, das der Konig von Polan dornach stee und Wytawte, das sie die Crone obir Littowerland und Ruscheland von unserm heyligen Vater dem Pabiste dirwerben wellen, daz her die geruche czu lehenen und czu eym Konige bestetigen Wytawten obir die egeschreben Lande, das Got understee, wen wo das geschege, so wurde an in slan eyn gros Teyl der Heyden und Russeland, wen sie sich trosten wurden, das der Orden sy nymmer torfte herren noch obirreyten noch mit neyme Orloy sie storen ader anvertigen, und alzo vil wurden sie mer in erem Ungelowben gesterket und weder die hey heylige Cristenheit, als sie worden haben eynen bestetigitten Konig von der heyligen Kirche, wen derselbe Wytawte von Anbegynne unstete ist gewestan Worten, Werken, an sienen Briefen, als das offenbar ist, alzo vil gewonne her eyne Besser stad syner Untogunt. Dorumme, so dnichtet unserm Homeister gut, daz Euwer Gnade ouch schrebe an unsern heiligen Vater, ab das worde geworben an im, das daz nicht geschege.

Item, Wytawtis Unstetikeit und ouch des Koniges von Polan moget ir ouch vorgeben, und dirmanen unsere gnedige Herren, das sie dorczu ernstlich gedenken; anders wyr vorchten, das in korzir Czeit eyn gros Schade und Leyt obergeten werde die heilige Cristenheit, is sey denne, das es Got understee gnediclich.

An der Underwysunge ouch ir wol by uch habit, als is Not thun wirt.

Von dem von Stetyn[1].

Gedenket ouch wy die Herczogen von Stetyn ouch haben nedergelegit dy Ritterfart durch ir Land und hindern die, wo sie mogen, czu Lande und czu Wassere, alzo doz man swerlich czu Hulfe komen mag dem Orloy.

Item, wy sich verbunden haben mit dem Konige von Polan und Wytawten weder den Orden und groslich noch ir Macht bylogen mit Hulfe und mit Rate,

---

[1] Książęta Szczecińscy Swiętobor i Otto, z których pierwszy był w zatargach z Zakonem z powodu swego syna, arcybiskupa Rygskiego, którego tenże odrzucał, roku 1396 d. 5 Mart. zawarli w Dorpacie przymierze z W. księciem Witoldem. Zob. Voigt, Gesch. Preuss. VI, S. 65, Anm. 2.

und wy sie gar eyne unrechte Sache haben weder den Orden, als ir ouch vormols seyt underwiset.

Item, uff das daz sie den Orden deste mit swerlicher Sachen beschedigen mogen, der Iungiste von Stetyn[1] sich hat gefrundet mit Witawten und hat genomen eyne Ruschkynne.

Item, wy sie hegen die Vitalien bruder alzo Seerouber weder Got und daz Recht, nicht alleyne dem Orden, sunder dem gemeynen Koufmanne czu Schaden, die sich von erent wegen groslich haben gesammelt in der See und haben von in Spysunge und Heyzunge, und der Orden dorumme grose Czerunge tragen mus und itzunt getragen hat, wy man die Geselschaft storen mag. Und ir ist itzunt alzo vil, daz sie mit Gewalt bekommert haben daz Land Gotland genant, und die hat sich das meyste Teyl dirhaben von Hagunge des von Stetyn wegen und meinit mit in, ob her mochte und ouch mit Hulfe der Littowen beschedigen des Ordens Lande, Liffland und Prussen, sunder wir hoffen, daz is Got understeen werde gnedeclich.

Nr. XXXVII.

Magister general. Ordinis b. M. Theutonicorum 1398 Mart. 30, Marienburg; odpowiada królowéj Polskiéj, że wyda Ziemię Dobrzyńską, jeżeli będzie Zakonowi zwróconą pożyczka za nią dana Władysławowi ks. Opolskiemu wraz z innemi kosztami, i komu ją tenże książe wydać pozwoli. (Str. 15, Ods. 2.)

Voigt. Cod. dyplom. Prussic. VI, Nr. LXII.

Regine Polonie.

Humili recommendacione cum obsequii benivolencia ad quevis beneplacita premissa. Serenissima princeps, magnifica domina graciosa. Vestre celsitudinis regie litteris intellectis, nobis per honorabilem Albertum scolasticum Cracoviensem aule vestre cancellarium secretariumque vestrum specialem porrectis, materiam tractatuum in Antiqua Wladislavia mutuis collacionibus inter maiestatem vestram et nos super terra Dobrinensi motum nonnullaque alia puncta nostrarum litterarum super eodem negocio serenitati vestre directarum summarie quodammodo continentes, quibus recollectis, a nobis scire tam votive quam conclusive cupientes: utrum, sufficienti interveniente debitorum solucione, cum qualicunque voluntate et consensu expressis illustris Ladislay ducis Opuliensis, velimus dictam terram serenitati vestre restituere liberamque dimittere et expeditam: serenissima domina graciosa, absit, ut in dictorum nostrorum sentencia macula duplicitatis appareat, aut in nostri Ordinis devotum tytulum indebite mutabilitatis vicium apponamus, cum profecto dicta nostra et scripta dudum lance equitatis ponderavimus, ut que ad vota complacendi vestre maiestati ac eciam nostro honori consulendi dicendo, scribendo et adhortando bona fide absque duplicitatis scrupulo perstrinxeramus, ad effectum deducere quandocumque sumus dispositi et parati; ita, quod premissa duo necessario in redimendi effectum primitus concurrant, videlicet integra omnium debitorum et expositorum pro dicta terra iuxta omnimodam continenciam litterarum

[1] Książe Szczeciński Otto, który r. 1396 d. 5 Mart. zawarł był w Dorpacie przymierze z W. ks. Witoldem. Zob. Voigt, Gesch. Preuss. VI, S. 65, Anm. 2.

desuper confectarum solucio, demum illustris ducis Opuliensis expresse voluntatis et certi consensus admissio, quibus habitis, vestre serenitati promptissime, vel eciam cuicumque dictus dux nobis expresse dederit cedendi licenciam de dicta terra, excluso quolibet contradiccionis stimulo libere cedere proponimus, quantocumque nobis graciosa domina in quibuslibet beneplacitis precipientes, tanquam devoto vestro speciali. Datum Marienburg in Vigilia Palmarum anno XCVIII.

Nr. XXXVIII.

Magister general. Ordinis b. M. Theutonicorum 1400 Dec. 27, in castro Marienburg; wzywa króla Polskiego, aby na czas i miejsce, które zechce oznaczyć, przysłał pełnomocników w celu porozumienia się co do wiszących pomiędzy Polską a Zakonem zatargów. (Str. 17, Ods. 2.)

Voigt. Cod. dyplom. Prussic. VI, Nr. CII.

Recommendacione humili voluntario cum servicio ad omnia celsitudinis vestre regie beneplacita premissis. Serenissime princeps et domine magnifice, graciose. Retulit nobis de Balga comendator et frater noster de quam pluribus magnificencie vestre preclare graciis, beneficiis et favoribus, sibi nuper exhibitis, pro quibus una cum Ordine nostro toto eidem gracie vestre regie graciarum debitas referimus acciones. Et licet, serenissime princeps et domine magnifice, idem commendator certis sub articulis iuxta mandatum et voluntatem e. s. v. de quibusdam impedimentis et querelis inter regnum, videlicet magnificencie vestre Polonie, et terras nostras vertentibus sufficientem ipso die datis presencium nobis fecerit relacionem, non tamen quantum congrueret, ymmo, prout necesse foret, scripto seu litteris super eisdem articulis eidem magnificencie vestre graciose respondere valemus. Ob quod celsitudini vestre regie sub sperande exaudicionis fiducia confidencius supplicamus, quatinus de benignitate gracie vestre pro eisdem impedimentis, ut premittitur, et querelis cooperante domini Dei nostri gracia feliciter sedandis, aliquos dominos de consilio celsitudinis vestre deputandos, ad tempus et locum magnificencie vestre et nobis congrua ac eciam ab eadem magnificencia vestra nobis prefigencia, mittere dignemini. Ad eosdem eciam aliquos de consilio nostro mittere parati sumus, per quos, ut speratur, huiusmodi querelarum et impedimentorum cause concedente Domino poterint terminari. Et si, serenissime princeps et domine magnifice, graciose, post utriusque partis consiliariorum, ut premittitur, convencionem et tractatum opus foret, et dum hoc ipsum isti de consilio nostro cognoscerent necesse fore, tunc benivolum ad hoc et paratum presentibus nos exhibemus, quod eciam ad tractandas easdem causas equitare et venire volumus propria in persona, cum utique, revera Auctore nobis pacis hoc testante, aliud nunquam in nostro desiderio gerimus, quam quod cum gracia celsitudinis vestre regie et eiusdem regno, nos et Ordo noster in desiderata pace veniemus et optata tranquilitate, pro quibus et omnibus aliis ad hoc oportunis efficacius exequendis, quantum in nobis erit, domino Deo auxiliante totam nostram, quamquam eciam de gracia celsitudinis vestre regie fieri speramus, effectualiter apponemus possibilitatem. Omnipotens celsitudinem vestram regiam felicius ad tempora longiora conservare dignetur. Datum in castro nostro Marienburg ipso die Iohannis evangeliste, anno XIIII^{c}.

Nr. XXXIX.

Magister general. Ordinis Theutonicorum 1401 Sept. 3, in castro Marienburg; oskarza przed Papieżem (Bonifacem IX) W. księcia Litewskiego Witolda, że wbrew zawartych układów Żmudź przeciw Zakonowi zbuntował, zarazem prosi, aby nie wierzył oszczerstwom przeciwko Zakonowi głoszonym. (Str. 17, Ods. 1 i 4.)

Voigt. Cod. diplom. Prussic. V, Nr. CXXII.

Littera scripta domino Pape et mutatis mutandis collegio Cardinalium, patriarche Gradensi, Neapolitano, Bononiensi, et magistro Bartholomeo de Novaria Ordinis advocato. Item regi Francie.

Beatissime pater et domine metuendissime. Ad propaganda in ulteriores gencium terminos Katholice fidei germina et pro apostolice Sedis magnificanda reverencia, plurimum venerabilium patrum episcoporum, prelatorum nonnullorumque principum et dominorum orthodoxorum non perfunctorie fretus consiliis, cum Witoldo Littwanorum et Ruthenorum duce nuper cum toto Ordine meo pacem perpetuam stabilivi, quamquam verebar de solitis eiusdem prodiciosis machinacionibus, ob quam causam litteris meis distuli sanctitati vestre significare; nichilominus amore Christi acceptis sui suorumque litterarum, quibus melius valui, cautionibus de non molestandis perpetuo quorumcunque Christianorum finibus ac dilatanda fide Katholica in omnibus terrarum suarum nacionibus, servandis quoque aliis punctis inibi expressatis. Sed radix viciosa et marcida in speratos fructus salutis, quamquam sanis irrogaretur consiliis, pubescere non valuit, sed a veritate cito excidens, ad assueta iniquitatis studia, nulla diffidacione antemissa, persecucionis rabie atrocius se convertit, terram Ordinis mei dictam Samaithe suis depravatis consiliis et auxiliis contra decreta pacis inite prodiciosius occupavit, fratres et homines Ordinis mei durius captivari procuravit, municiones pro firmamento dicte terre de novo erectus succendi fecit, subditos seu ligios dicte terre, pridem sacri Baptismatis unda suscepta et pro more Christiane religionis iam competenter instructos, contra Ordinem meum calumpniosis donis et persuasionibus concitavit et corrupit. Et quod peyus est, dictos ab Ecclesie Romane obediencia retrahendo in abyssum pristine perfidie destinavit periculosius et transmisit. Verum quatinus sue impietatis arcem vallo scrupulose societatis arcius muniret, cum rege Polonie se suosque Littwanos ac Ruthenos scismaticos, ymmo hereticos, in malum Ordinis mei, quinvero tocius Christianitatis, quasi in unum coeuntes et consencientes, Christus et belial, Deus et ydolum contra racionem fidei perversius colligavit, que liga tanto periculosior sancte matri Ecclesie extitit, quanto sub Christiani nominis tytulo, defensorem sibi (sic) advocat et patronum. Quare, beatissime pater, ad sanctitatis vestre apicem pulsatus huiusmodi molestiis cum toto Ordine meo advolo et accurro devocius supplicans sanctitati vestre, quatenus contra huiuscemodi dampnanda figmenta, ab eadem sanctitate vestra remedia quantocius apponantur, ne dissimulanter admissa, toti Ecclesie vergant in interitum et excidium novissimum et gravamen. Contemplantes oculis pervigilis providencie, quomodo inpresenciarum nacionum populus, prochdolor, multorum Katholicorum principum, perturbavit et perturbat, vi occupando imperia, ymmo, quod deterius est, suis execrabilibus legibus, verius erroribus, legem Christi pro viribus prefocant et prophanant. Attendentes igitur Ordinis

devocioni tociusque Ecclesie saluti, et si que predicti coniuratores, conspiratores et molestatores ad aures sanctitatis vestre contra ordinem meum aliter quam premissum est exposuerint, eisdem fidem sanctitatis vestra non adhibeat, cum luce clarius sit, quod dictus rex Polonie a dudum et nunc quibuslibet artis bellice instrumentis dictum Witoldum de suo regno armigeris et artificibus ac longe lateque retro paganos muniat et exerceat, ultra quam scribere valeo. Et novit Ille, qui nichil ignorat, quod dicti regis auxilio multo ut puto iam exercitaciores sunt ad gwerras tenendas pagani et scismatici, quam plerique Christiani seu fideles, qui ante pauca tempora tam exercitati, muniti non fuerint. Personam sanctitatis vestre sanam et incolumem conservat Omnipotens per tempora longiora regimini Ecclesie sue sancte. Datum in castro Marienburg tercia die mensis Septembris, anno M. CCCC. primo.

Nr. XL.

Sandziwogius de Schubino palatin. Kalisiens. et ceteri commissarii regis Polonie 1402 Febr. 14, Cracovie; zawierają z pełnomocnikiem Zygmunta króla Węgierskiego Ściborem z Ściborzyc układ o wzięcie w zastaw N. Marchji. (Str. 18, Ods. 6.)

Berlin. Königl. Geh. Staatsarch. Neumark.

Perg. oryg., u którego na paskach pergam. 4 pieczęcie przywieszone. 1sza przedstawia godło rodu Pałuków w kształcie Topora, otoczone kołem. 2ga godło Łodziów na tarczy trójkątnéj. 3cia odpadła. 4ta na takiéjż tarczy godło rodu Leszczyców. Napisy pozacierane.

Nos Sandziwogius de Schubino palatinus Kalisiensis Mosczicz de Stanschow castellanus Poznaniensis cum Hugone fratre germano et Mathias de Labischino ad universorum noticiam per hac scripta deduximus quomodo magnificus dominus Stiborius de Stiborzicze comes Pozonie amicus noster carissimus ex parte serenissimi principis domini Sigismundi regis Hungarie etc. cum plena potestate quam sibi contulit ad obligandum terram Nove marchie ad excellentissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie dominum nostrum graciosum veniens infrascriptum ordinem cum ipsius celsitudine fecit pro cuius maiori firmitate nos eidem domino Wladislao regi Polonie et ipsius regno in fideiussoriam locavit caucionem. In quo ordine taliter extitit diffinitum quod eidem domino Wladislao regi Polonie et ipsius regno terram Nove marchie cum omnibus civitatibus, castris, municionibus, opidis, villis, prediis, dotibus, iuribus, dominiis, pertinenciis, coherenciis et appendiis quibuslibet nec non feodis feodalibus vazallis homagialibus cum quibus ipsam dominus Sigismundus rex Hungarie tenuit nichil penitus excludendo nomine eiusdem domini Sigismundi regis Hungarie in decem milibus marcarum numeri Polonicalis latorum grossorum idem dominus Stiborius obligavit cuius possessionem duabus septimanis post festum Pasche proxima affuturum eius celsitudini vel ipsius capitaneo ad hoc per eum deputato dare promisit sine dolo. Cui eciam domino Wladislao ad festum sancti Georgii proxime venturum omnes vazallos feodales homagiales terrigenas nobiles et cives civitatum eiusdem terre Nove marchie ad prestandum homagium super fidelitate tenenda per se vel per alium adducere se astrinxit. Ipse autem dominus Wladislaus rex Polonie pro hac vice quatuor milia marcarum ad racionem eorundem decem milium assignavit numerata iam de facto in quibus idem dominus Sty-

borius ipsum et regnum ipsius certum reddere cupiens ipsius celsitudini pura fide et inviolabili sponsione una nobiscum promisit quod si aliquo casu seu eventu interveniente utpote si domino Sigismundo regi Hungarie aut eidem domino Styborio mors aut captivitas quod Deus auferat acciderit ita quod possessionem eiusdem terre Nove marchie ad tempus prescriptum videlicet duabus septimanis post festum Pasche eidem domino Wladislao et eius regno dare differet aut non posset extunc nos manu coniuncta et in solidum predicta quatuor milia marcarum eidem domino Wladislao regi Polonie in Cracovia duabus septimanis post festum Pasche predictum promittimus restituere et reponere sine dolo. Ipse autem dominus Styborius omnia bona hereditaria et possessiones tam proprias quameciam fratris et filiastrorum suorum que in regno Polonie obtinet eidem domino Wladislao regi Polonie et regno ipsius sine omni contradiccione et sine spe restitucionis debet perpetue resignare. Nos autem si predicta quatuor milia marcarum numeri Polonicalis latorum grossorum ad tempus predictum eidem domino Wladislao restituere et reponere neglexerimus extunc nos Sandziwogius palatinus Kalisiensis possessione opidi Pleschow cum omnibus villis et pertinenciis ipsius etc. et nos Mosczicz cum Hungone (sic) fratre nostro omnium bonorum nostrorum et possessionum quarumlibet preter opidum Stanschow nos vero Mathias de Labischin similiter omnium bonorum hereditariorum ac possessionum quarumlibet nostrarum excepto solo opido Labischin intromissiones seu possessiones eidem domino Wladislao vel cui ipsius serenitas commisserit dare nos submittimus et submisimus firmiter per hec scripta. Que quidem bona utriusque nostrum hic descripta si ab ipso domino Wladislao in quatuor milibus marcarum predictarum infra biennium non liberaverimus extunc ipsa bona nostra huiusmodi ad ipsum dominum regem Wladislaum et eius regnum perpetuo pertinebunt qua ipsius celsitudini tenore presencium exnunc prout extunc perpetue resignamus. In cuius rei testimonium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Datum Cracovie feria tercia proxima post dominicam Invocavit anno Domini millesimo CCCC^{mo} secundo.

Nr. XLI.

Ulricus her. de Drezno 1402 Mai. 25, in Raczonsz; poddaje się z swym zamkiem Drzeniem Władysławowi królowi Polskiemu jako panu lennemu z zastrzeżeniem, że w razie wymarcia swego potomstwa, zamek ten ma przejść na koronę Polską. (Str. 19, Ods. 2.)

Berlin. Königl. Geh. Staatsarch. Driesen.

Perg. oryg., u którego pozostały skrawki pergaminowe od przyw. pieczęci.

Nos Ulricus heres de Drezno ad universorum noticiam per hec scripta deducimus quod matura deliberacione non aliquo errore seductus sed ex certa sciencia voluntateque ultronea de consilio genitricis nostre carissime serenissimum principem dominum Wladislaum regem Polonie, dominum nostrum graciosissimum in dominum nostrum recepimus sibique et eius corone ac regno Polonie cum castro nostro Drezno perpetue et homagialis una cum successoribus nostris tanquam vero domino nostro et heredi adherere et subici ac verus subditus et regnicola ipsius esse promittimus et eius dominacioni subicimur ut premittitur homagialiter tenore

presencium mediante. Cui quidem domino Wladislao et eius regno homagium et subieccionis ac obediencie debitum super fidelitate tenenda prestitimus per nos et successores nostros inviolabiliter et perpetue tenendum more solito et consueto ita quod preter ipsum dominum Wladislaum et eius successores ac coronam regni Polonie nullum dominum aut heredem et protectorem debemus queritare sed ipsis tamquam verus subditus et homagialis fideliter adherere et eos ab omnibus insultibus quorumlibet inimicorum premunire. Eo eciam non obmisso quod de castro nostro predicto Drezno toto nostro posse de comodis ipsius domini regis et terrarum eius curabimus providere et ipsum ac terras ipsius ab omnibus incomodis dispendiis atque dampnis toto posse ut premittitur premunire. Eo specialiter addito et expresso quod si nos mori sine prole contingerit predictum castrum nostrum Drezno ad ipsum dominum regem Polonie et coronam ipsius devolvetur. Similiter et si proles nostre si quas nos habere continget sine liberis et succedaneis morientur castrum predictum ad ipsum dominum regem et coronam ipsius perpetue pertinebit quod ad manus domini regis nobis decedentibus ut premittitur, tenebitur et regetur. Cui quidem domino regi burgrabius noster presens una cum consorte et genitrice nostris cum eodem castro nostro ad manus Sandziwogii de Ostrorog promissionem facient similiter et ceteri burgrabii in ipso castro eligendi et statuendi pro parte domini regis ipsi domino Sandziwogio promissiones super obediencia et fidelitate tenenda cum ipso castro facient fideliter et prestabunt. Promittimus insuper quod pro necessitate ipsius domini Wladislai regis et corone regni Polonie predictum castrum nostrum Drezno ad repellendum quorumlibet inimicorum ipsorum insidias volumus contendere et ipsum sibi tamquam proprium eius quocienscunque opus fuerit aperire harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Actum in Raczonsz feria quinta ipso die Corporis Christi anno Domini millesimo CCCC secundo presentibus hiis venerabilibus in Christo patribus dominis domino Nicolao de Curow archiepiscopo Gneznensi domino Iohanne Wladislaviensi Alberto Poznaniensi et domino Iacobo Plocensi episcopis magnificisque viris dominis Sandziwogio Swidwa Poznaniensi et Sandziwogio de Schubino Kalisiensi palatinis multisque aliis nostris fratribus et amicis.

Nr. XLII.

Terrigene M. Polonie 1403 Ian. 26 Posnanie, in conventione generali; uchwalają sposób obrony kraju przeciw napadowi nieprzyjaciół. (Str. 18, Ods. 2.)

Poznań. Königl. Staatsarch. Lib. terr. Posnan. d. a. 1401—1403, fol. 41.

Sub anno millesimo IIII° tercio in crastino Conversionis s. Pauli Posnanie in conventione generali nobiles terrigene Maioris Polonie articulos infrascriptos statuerunt firmiter tenendos pro defensione ab incursu hostium terre Maioris Polonie predicte.

Item imprimis statuerunt modo ut supra, quod si aliqui hostes seu inimici invadere voluerint fines seu granicies terre supradicte potencialiter et hostiliter, omnes et singuli terrigene a primo ad ultimum, nullum excipiendo, eciam si in villa una et eadem divisim panem comedentes proprium decem, plures aut pauciores morarentur, absque mora et qualibet occasione tenebuntur procedere cum armis de-

fensibilibus et offensibilibus ad opponendum se dictis hostibus et ad defendendum patriam propriam.

Item statuerunt ut supra, quod omnes et singuli kmethones villarum tam regalium quam terrigenarum, in tali casu, cum hostes fortes dictam terram intrare hostiliter voluerint, modo simili cum armis, arcubus, lanceis, clypeis, gladiis et securibus absque mora cum eorum dominis procedere tenebuntur absque aliqua contradictione, dimissis tantummodo in villa magna quatuor, in parva vero duobus hominibus kmethonibus pro pascendis et gubernandis animalibus, peccoribus et pecudibus et aliis gregibus. Quodque tam nobiles quam kmethones recipiant necessaria pro se in victualibus pro sex septimanis sufficiencia.

XLIII.

Brud. Conrad von Iungingen Homeist. d. D. O. etc. 1404 Mai. 22, by dem Husze Raczans; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 128, u którego pozostał sznurek jedw. czarny i biały od przyw. pieczęci.

In dem Namen der heiligen und ungescheyden drynaldekeit Amen. Wir Bruder Conrad von Iungingen homeister des Ordens der Bruder des hospitalis sente Marie des dutschen huszes von Iherusalem Allen kegenwortigen und czukomftegen den dieser brieff vorkompth heil und dieser teydige ein ewig gedechtnisse czuderkennen die worheit wend der merer des fredes mit seinen betwingenden geboten uns tegelich ledt czu dem geiste der eynikeit und des fredis. So achten wirs wirdig das die voraldeten missenelle gwerre und leydunge gescheen weder den Allerdurchlusten forsten und herren, herren Wladislaum konig czu Polan Obersten forsten czu Littowen und Erbeling czu Russen und syne eldern kegen den landen Littowen und Russen von langer czeit von uns und unserm Orden vmb die libe des Cristen gelobens ungewandelt werden In eynen ewigen frede vorgebunge und eyntrechtikeit. Dorumb wir Bruder Conrad homeister vorgenant mit volburt unser Mitgebittiger In dem Iare tage und Stat undergeschreben haben eynen tag der czusampnekomunge gehalden mit dem Allerdurchluchsten herren Wladislao vorgenant vff demselben tage noch mancherley teydige die dogeschach von der lande wegen Lyttowen und Russen wir uns mit Im voreyneten czu eynem ewigen frede in dieser nochgeschreben wise Czum irsten gelobten wir und geloben mit diesen kegenwortigen by guten truwen das wir von dieser czeit und forwert halden wellen frede und eyntrechtikeit vnnorserlich mit dem obengeschreben Grosmechtigen herren Wladislao konige czu Polan seinen Cristen Erben und nochcomlingen und seinen landen als Littowen und Russen und mit den landen die her doselbist hat in seinem beschirme als die lande der herren Bischoffe Prelaten Capitteln sy sent geistlich oder wertlich und mit allen ynwonern der vorgeschreben lande Littowen und Russen Ouch sollen wir noch wellen keynen bund stifften oder machen mit keynerley herren oder luthen weder den vorgeschreben herren Wladislaum und seine Cristene nochkomlinge der lande Lyttowen und Russen Worumb wir vorgeben und vorlassen luterlich vs vnserm herczen alles leyd vns und den unsern von Im und

den synen dyrczeiget Ouch so haben wir czwisschen unsern und des egenanten herren koniges landen als Lyttowen und Russen eyne lantscheydunge gemachet mit demselben herren konige in der nochgeschreben wise anczu heben an dem Obersten orte des werders Sallyn genant gelegen in dem flisse genant die Memmyl boben Romeywerder Also das das gancze werder Sallyn ewiclich dem Orden blybe von dannen ober den orth gerichte czu gehn vff die Noweze under dem heiligen walde. Im grunde und von dannen czu volgen der nouwesen in dem mittilstrowme bis czu wiswilten von dannen gerichte czu gehn czu eyme grosen steyne Roda genant der do lyth in dem flisse geheysen die A und gememlich Roda ist genant von demselben steyne gerichte bys uff den Smarden von dem Smarden gerichte uff czugehn bis uff den Apeytensehe den Apeytensehe uff czugehn bis an den Brengelisschen weg von demselben wege gerichte uff czugehn bis czu nenemychen von der nenemithen gerichte czugehn bis uff den orth von der heyden do der Born entspringet von dem Borne als her entspringet gerichte czugehn durch die Wiltnisser do dy Egloffe entspringet von der Egloffen gespringe gerichte mittene czugehen durch die Wiltnisse bis an die Ploschkower grenicze dese obengeschreben greniczen sent gelegen kegen Leyffland dornoch kegen dem lande ken Prussen sal der Orden haben dese nochgeschreben greniczen von dem vorgenanten werder Sallyn boben Romeywerder gelegen gerichte czugehen bis uff die Suppe und vordan die Suppe uff bis do sie entspringet von dannen als die Suppe entspringet gerichte bis uff das Metenflys do es us dem Metensee vellet und von dannen dem Metenflysse czufolgen bis in die Beber und der Beber czufolgen eyne myle nahe bis an die Nare und von dannen ober den orth in die Nare Ouch so vorczeyen wir vns vor vns vnsern Orden und nochkomelinge aller ansproche forderunge und Rechtes in des vorgenanten Allerdurchluchsten herren Wladislai landen als Littowen und Russen Jenehalben den vorgeschreben greniczen gelegen ab wir eyngerley recht dorynne gehabt haben votme so sollen wir keyne forderunge haben czu Grosnowgarder lande Sunder in Welcherwise sie betwungen werden von vns unserm Orden odir an vns komen bliben sollen dem vorgenanten herren konige seinen Cristen Erben und nochkomelingen der lande Lyttowen und Rusen czu ewigen czeiten doran wir denselben herren konig noch seine nochkomelinge in keynerleywise hindern sollen by guten truwen Ouch sal es sein unser wille das des vorgenanten herren koniges und seiner nochcomlinge luthe in Littowen und Russen kaufflagen mogen In allen vnsern landen frey von czollunge und andrem ungelde die wir auch beschirmen sollen als die vnsern vsgenomen alde czolle die von alders gesaczt und gewest sent bis an disse czeit und was gebot seyn oder gescheen in vnsern landen dorczu auch vorbunden sollen sein des vorgenanten herren koniges und seiner nochcomlinge luthe in Littowen und Russen Ouch wo wir und unser Orden mit dem egenanten herren konige seinen nochcomlingen oder iren luthen von Littowen und Russen In herferten seyn was do des herren koniges oder seiner nochcomlinge luthe, luthe bahen die sollen bleiben ire gefangen alleyne Ouch wo wir oder die vnsern mit demselben herren konige oder den synen In herferten syn geschiet do keine obiltat von des herren koniges luthen oder seiner nochcomlinge In den vorgeschreben landen die sal Ir Oberster in dem heere alleyne richten geschiet sie auch in der gemeyne das sal man bussen und richten in der gemeyne von beyden sythen Vortme sollen wir keynen herren Ritter oder knecht kein heer oder keinen menschen ab sy auch Cristen sein Wissintlich lassen czihen durch unser land den vorgenanten Grosmech-

tigen herren Wladislaum seyne Cristene nochcomelinge oder die Iren czubeschedigen Sunder das understehen sollen noch allem vnserm vormogen vortme was menschen geechtet werden in des vorgenanten herren koniges landen als Lyttowen und Russen die sollen wir weder In oder die seinen mitnichte hegen yn vnsern landen nemlich die des herren koniges oder seiner nochkomlinge landen oder luthen gedroyet haben oder droyen es sey mit slachtunge mortbrande oder vorretnisse vortme so sollen wir keyn heer suren noch nyemand suren lossen durch des vorgeschreben herren koniges oder seyner Cristen nochcomlinge lande als Lyttowen und Russen es geschee denne mit wissen und willen des herren koniges oder seiner nochkomelinge und ab wir iren willen dorczu wurden haben So sal doch die durchczocht geschen ane schaden des vorgenanten herren koniges und seiner nochcomlinge vortme so globen wir das wir keyne bruder oder mogen des vorgeschreben koniges Wladislai die do fluchtig seint oder eyngerley ander vn Irrunge czyhnde von den der herre konig und das Reyche czu Polan und die land Lyttowen und Russen mochten beschediget werden bynnen des fredes werunge in unser land vffnemen oder dorynne hegen wellen. Alle vorgeschreben Artikel und einen iczlichen besundern in alle, irem lute wir Bruder Conrad homeister vorgenant globen by guten trewen ane alles generde vor vns unsern Orden und nochkomlinge veste und vnnorrucket ewiclich czuhalden und doweder nymmer czukomen noch nymand komen sal In keynerley wise mit unserm wissen und willen wedir mit listen mit gescheidikeit mit rechte mit gewalt offembar noch heymelich mit rate oder mit tate und uff das alle die vorgeschreben teydinge in krafft bestehn So haben wir disen brieff gegeben czulatin und czu dutsch glyches synnes und die vorsigeld mit vnserm grossern Ingesigel gegeben uff dem flisse dy wisil genant by dem husze Raczans in dem stichte czu lesslaw gelegen am donrstage vor der heiligen dryvaldikeit tage des sent geczewg die Erwirdigen In gote vaters und herren herren Arnold und Johannes Bischoffe der kirchen Colmensee und Pomezan und die Gesamen unser liben bruder Conrad von lichtenstein Groskompthur Werner von Tettingen Oberster Marschalk Johan von Rumpenheym Oberster Spitteler und Kompthur czum Elbinge Burkhart von Wobeke Oberster Trappyer und Kompthur czu Cristburg Arnold von hecken Tressler Frederich von Wenden Kom,thur czu Thorun her Johannes Ryman und her Johannes von Rogetteln Thumherren der kirchen Marienwerder und frowemburg und vil ander prelaten und herren Ritter und knechte geczuge czu diesen vorgeschreben dingen.

XLIV.

Fr. Conradus de Iungingen magist. general. 1404 Mai. 22, prope Raczans; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim.

Dogiel. Cod. diplom. regni Polon. IV, LXXIII.

In nomine sancte et individue Trinitatis amen. Frater Conradus de Iungingen magister generalis Ordinis beate Marie Hospitalis Ierosolymitani de Domus Teutonica, universis presentibus et futuris presencium noticiam habituris salutem et rei geste ad perpetuam memoriam cognoscere veritatem. Cum Auctor pacis ad unitatis et pacis spiritum suis rigorosis mandatis quotidie nos invitet, dignum arbitramur, ut inveterate displicencie, guerre et offense contra serenissimum princi-

pem et dominum Vladislaum regem Polonie supremum ducem Litvanie et heredem Russie suosque progenitores, quod terras Litvanie et Russie per nos nostrorum quoque Ordinem intuitu orthodoxe fidei diucius exagitate, in pacem perpetuam, remissionem et concordiam commutentur. Hinc est quod nos de expresso consensu compreceptorum nostrorum cum dicto serenissimo domino Vladislao anno, die et loco infra scriptis certum terminum placitorum concorditer celebravimus super pace inter nos et terras Ordinis nostri, ex una, et supra dictum dominum regem et terras suas, videlicet Litvaniam et Russiam, parte ab altera, facienda perpetuo et firmanda, variis premissis tractatibus tandem ut sequitur concordavimus in hunc modum: Inprimis promisimus et presentibus bona fide promittimus, quod ex nunc et in antea tenebimus pacem inviolabilem et concordiam cum supra dicto magnifico domino serenissimo Vladislao rege Polonie, suis catholicis heredibus et successoribus ac prelatis et ecclesiis, omnibus quoque terris suis per Litvaniam et Russiam terrarumque incolis perpetuis temporibus observabimus. Nec unquam volumus et debemus aliquam ligam inire aut facere contra dictum Vladislaum suos quoque catholicos successores terrarum Litvanie et Russie, cum dominiis aut aliis hominibus, et rancore quolibet postposito, omnes et singulas iniurias, nobis et nostris per se vel per alios quomodolibet illatas, remittimus penitus et offensas. Insuper limites et terminos inter nostras et dicti domini regis terras, videlicet Litvanie et Russie, distingui fecimus et modis distinguimus infra scriptis. Inprimis incipiendo in quadam insula Sallyn dicta vulgariter, sita in fluvio dicto Memla, habente in se insulam Romeywerder, que quidem insula tota apud Ordinem permanebit temporibus affuturis, abhinc directe progrediendo ad fluvium dictum Norvesse in declivio seu villa continua sub sylva dicta Heiligenwald, abhinc dictum fluvium sequendo in mediis fluctibus usque ad Vyswitten, ascendendo abhinc linealiter et directe eundo ad quendam lapidem magnum dictum Roda iacentem in fluvio dicto A. et Roda vulgariter nuncupatum, ab ipso lapide ascendendo super stagnum dictum Sinarden, abhinc directe eundo usque ad viam vulgariter nuncupatam der Brengelischer Weg, abhinc directe usque in Novenrithen, abhinc linealiter procedendo versus finem seu aciem merice dicte vulgariter Heyde ad locum ubi fons oritur a dicto fontis ortu procedendo per directum in solitudinem quandam communiter Wildnisse dictam ubi fluvius Eglosse ortum habet, abhinc directe eundo per medium dicte solitudinis usque ad terminos et gades illorum de Ploschkow et hi omnes termini siti sunt versus Livoniam. Ascendendo vero versus Prussiam termini subscripti per dictum Ordinem perpetuo sine quolibet contradiccionis obstaculo habebuntur incipiendo a supra dicta insula Sawin in directum procedendo usque ad fluvium dictum Suppe, abhinc procedendo ad locum ortus sui, abhinc progrediendo usque ad fluvium qui effluit a lacu dicto Motensehe et dicitur communiter Metchensly, abhinc per descensum fluvii usque ad fluvium dictum Deber, deinde dictum fluvium sequendo usque in milliare prope fluvium qui Nare dicitur, et abhinc directe eundo usque in dictum fluvium Nare. Ceterum pro nobis nostro Ordine omnibus nostris successoribus renunciamus omni impeticione et iure que in predictis domini regis Vladislai terris videlicet Litvanie et Russie sitis terminos superius expressos versus dictas terras habuimus vel habere videbamur; insuper terre et dominia de magno Novohroden qualitercunque sive per nos, nostrum Ordinem aut per supradictum serenissimum dominum Vladislaum aut per suos coniunctim et divisim acquisite fuerint vel alias qualitercunque ad nostrum Ordinem devenerunt easdem ac eadem

dictus dominus rex obtinebit nec unquam bona fide quominus easdem detineat impediemus. Preterea volumus quod homines sepe dicti domini regis et suorum successorum in terris Litvanie et Russie constituti in omnibus terris Ordinis mercari et negociari libere valeant absque teloneis aliisque exaccionibus quos eciam defendere tenebimur sicuti nostros salvis tamen teloneis ab olim institutis ac quibuslibet edictis nostris editis et edendis in terris Ordinis quibus nostri arctantur et dicti domini regis suorumque successorum homines per Litvaniam et Russiam sunt arctati. Item Ordine nostro in expedicione communi cum prenominato domino rege et suis successoribus et ipsorum hominibus per Litvaniam et Russiam existente quotquot ipsi captivaverint suos habeant ut captivos. Excessus quoque per dicti domini regis suorumque successorum homines in predictis terris qualitercunque commissos capitaneus exercitus eorundem eosdem libere iudicabit. Excessus vero communes per utriusque exercitus homines commissos capitanei utriusque exercitus simul et communiter iudicabunt. Nullos insuper armigeros, dominos, milites, vasallos vel alterius cuiuscunque generis homines eciamsi Christi fideles fuerint in damnum seu preiudicium dicti magnifici domini Vladislai aut suorum successorum unquam per terras nostras scienter ire permittemus sed impediemus et prohibebimus iuxta posse. Denique omnes proscriptos seu bannitos de supra dictis terris prefati domini regis non recipiemus ad terras nostras maxime qui in sui vindictam homicidia vel incendia eiusdem domini regis vel suorum successorum hominibus in premissis terris Litvanie comminantur et Russie. Preterea per terras dicti domini regis suorumque successorum catholicorum videlicet Litvanie et Russie contra quoscunque nunquam traducemus exercitum aut traducere per quemcunque faciemus nisi expresse fuerit de voluntate dicti domini regis suorumque succesorum qua obtenta damnum nequaquam ipsis ac ipsorum hominibus inferemus. Preterea promittimus quod nullos fratres et consanguineos ipsius domini regis fugitivos seu alios quoscunque erroneos per quos dominus rex et regnum Polonie ac terre Litvanie et Russie possent molestari durante pace debemus ad terras nostras recipere et fovere. Omnia vero et singula premissa in articulis premissis et eorum quolibet contenta bona fide promittimus pro nobis, toto Ordine nostro firmiter ac inviolabiliter observare nec unquam contraveniemus aut contraveniri procurabimus per quoscunque arte, racione, ingenio, de iure vel de facto, consilio vel auxilio, publice vel occulte. In quorum omnium evidens testimonium et fidem de et super omnibus premissis presentes literas nostri maioris sigilli munimine mandavimus communiri. Datum in fluvio dicto Visla prope castrum Raczansz diecesis Vladislaviensis feria quinta proxima ante festum sancte Trinitatis anno Domini 1404. Harum rerum testes sunt reverendissimi in Christo patres domini, dominus Arnoldus episcopus Culmensis et dominus Ioannes episcopus Pomezaniensis ac honorabiles et religiosi viri fratres, Ordo et commendatores.

XLV.

Vladislaus rex Polonie etc. 1404 Mai. 23, in Raczans: układ Wład. Jagiełły z Krzyżakami w Raciążu w sprawie wykupu Ziemi Dobrzyńskiéj. (Str. 18, Ods. 3.)

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 45.

Vladislaus Dei gracia rex Polonie, Lithvanie princeps supremus Russieque dominus et heres etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod

gravis inter nos et regnum nostrum, ab una, et venerabiles magistrum fratresque Ordinis beate Marie Hospitalis Ierosolimitani Domus Theotonicorum in Prussia, parte ab altera racione terre Dobrinensis aliquamdiu controversiarum dissensionisque pendente materia, inter partes ipsas hucusque non poterat medium inveniri. Nunc autem divinis annuentibus auspiciis, quorum arbitrio dissona queque concrepant et ad pacis osculum amplectendum singula reducuntur, inter nos regnumque nostrum, ac venerabilem dominum Cunradum de Iungingen Ordinis predicti magistrum generalem Ordinemque suum, super huiusmodi materiam terre ipsius Dobrinensis predicte per modum concordie taliter est conclusum; videlicet, quod dominus Cunradus magister generalis predictus cum conpreceptoribus suis terram predictam Dobrinensem una cum castris, municipiis, fortaliciis, civitatibus, villis, vasallis et omagialibus ac pertinenciis universis, nec non castrum Zlotoria cum suo districtu, 1405 Iun. 7. in festo Pentecostes proxime venturo nobis et regno nostro dare, restituere et resignare debent et debebunt totaliter cum effectu. Nos quoque medio tempore quinquaginta millia florenorum, valoris expressi in primis literis obligatoriis prefati domini Cunradi magistri super obligacione ipsius terre Dobrinensis confectis, pro ipsa terra Dobrinensi, et duo millia sexagenarum cum quadringentis sexagenis grossorum, in valore in litera obligatoria contento ipsius magistri, pro castro districtu Zlotoriensi sive in auro sive in argento, quocunque modo potuerimus, usque ad satisfaccionis complementum domino Cunrado magistro cum Ordine suo predictis dare et solvere debemus et debebimus integraliter et ex toto. Quibus quidem, videlicet solucione pecuniarum et resignacione terre, castri et disirictus predictorum, inter nos et dominum Cunradum magistrum cum Ordine suo predictos mutuo factis, eundem dominum Cunradum magistrum et Ordinem suum predictos a quibuscunque et ab omnibus omnino impeticionibus, inquietacionibus, infestacionibus et impedimentis quorumcunque heredum legitimorum terre Dobrinensis nec non castri districtusque Zlotoriensis predictorum racione terre districtusque predictorum eorundem tueri et pro ipsis, videlicet magistro cum Ordine suo, intercedere debere nos una cum regno nostro astringimus in perpetuum cum effectu, harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Datum in Raczanz feria sexta proxima ante diem festi sanctissime et individue Trinitatis, anno Domini millesimo quadringentesimo quarto.

XLVI.

Vladislaus rex Polonie etc. 1404 Mai. 23, in Raczanz; zawiera pokój z Zakonem Krzyżaków. (Str. 18, Ods. 3.)

Warszawa. Arch. Główne, Nr. 46.

Vladislaus Dei gracia rex Polonie, Litvanie princeps supremus Russieque dominus et heres etc. significamus tenore presencium quibus expedit universis, quod quanquam olim sinistris se ingerentibus auspiciis, que statum pacificum federis ob sequelam et successus homines semper felices oderunt, que tranquillitatis temperiem distemperant queque promiscue dileccionis dulcedinem in absynthium odii sepe convertunt, inter predecessores nostros, felicis memorie reges et regnum Polonie nostrum, ab una, et venerabiles magistros fratresque Ordinis beate Marie Hospitalis Hierosolimitani Domus Theutonicorum in Prussia, parte ab altera, illa antiqua

pacis emula, discordiarum pestis, inoleverat adeo, quod longo temporis tractu ipsius morbi furiosa distrasia in antiquatam ducta perniciem nullo ad pacem lenitive sopiri tunc poterat beneficio medicine; demum tamen divini intuitus interveniente prospectu, qui ad cogitandas cogitaciones pacis et non affliccionis humane mentis retorquet aciem, discordiarum odiosa huiusmodi materia, post multiplicium tandem guerrarum ac cedium turbines, serenissimi principis domini Kasimiri regis Polonie predecessoris nostri temporibus solempni stipulacione in confederate pacis unionem fuerat vix redacta. Ne igitur et nunc et in antea tepescat, aut pacis emulo procurante modo quolibet aboleat, aut oblivionis seu negligencie cuiuslibet tempestate suggerente aliquatenus evanescat ipsa assumpte et conscripte pacis pulchritudo plurimum suspicantes, imo verentes, de prelatorum, baronum ac procerum regni nostri consilio prefatam perpetuam pacem recentibus pactis tenore presencium confirmamus, promittentes bona fide eandem irrefragabiliter observare, harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio literarum. Datum in Raczanz feria sexta proxima ante diem festi sancte et individue Trinitatis, anno Domini millesimo quadringentesimo quarto, presentibus reverendis in Christo patribus, dominis Nicolao Gnesnensi archiepiscopo, Petro Cracoviensi, Alberto Posnaniensi episcopis, Iohanne de Tanczyn Cracoviensi castellano, Iohanne de Tarnow palatino Cracoviensi, Clemente de Moskorzow Visliciensi, Michaele Lublinensi castellanis, Zbigneo marschalko curie nostre, Gnevossio de Dalevitz succamerario Cracoviensi, Nicolao aule nostre vicecancelario et preposito ecclesie sancti Floriani, nostris fidelibus dilectis et aliis preplurimis fide dignis.

Nr. XLVII.

Conradus de Iungingen Ordin. b. M. Theuton. Ier. magister general. 1404 Mai. 25, in castro Thorun; potwierdza pokój zawarty w Raciążu.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 31, u którego na pasku pergam. mała, okrągła pieczęć.

Frater Conradus de Iungingen Ordinis beate Marie Theotunicorum Ierosolimitanorum magister generalis. Ad vniuersorum noticiam deducimus per presentes Quod post celebres tractatus nuper in festo Penthecostes habitos in insula prope Raczans Wladislauiensis diocesis Inter terras Serenissimi principis et domini magnifici domini Wladislai Regis Polonie Supremi principis Litwanie et heredis Russie ex vna et terras Ordinis nostri parte ex altera Ibi quibuslibet controuersiis semotis et nobis ad unitatis spem conciliatis tandem mutuam conscripcionem decreuimus quam et nostrorum corroborauimus munimine sigillorum. Inter quos tractatus eciam subsequentes tres articulos promisimus sicut et presentibus bona fide promittimus obseruare Siluam siquidem dudum nobis ac ordini nostro per dnum Sandzywogium pro certe pecunie summa obligatam ut patet in originalibus obligacionis eiusdem que quamprimum nobis tota exsoluta fuerit ac de ipsius heredem consensu de restituendo Serenissimo Regi Polonie aut suo Regno constabit, extunc ad restitucionem tenebimur indilate. Preterea granicies seu limites Nowemarth.. tenebimus eo modo quo iidem..... et nostrum ordinem deuenerunt et quemadmodum ab antiquo sunt seruati. Difficultates vero si que sunt Inter terminos Regni Po-

lonie et terris s.. fines Ordinis nostri hec sopiri et tolli debebunt per amicabilis composicionis tractatores, hoc ideo arbitramur dignum ne amaritudinis seu displicencie vetigium in tanta pacis tranquillitate aut dulcidine quoquomodo relinquatur. In cuius rei testimonium sigillum nostrum presentibus est appensum. Datum in castro nostro Thorun in festo sancte et indiuidue Trinitatis, anno Domini millesimo quadringentesimo quarto.

Nr. XLVIII.

Wladislaus rex Polon. etc. 1405 Iun. 10, in Thorun; potwierdza zeszłoroczny pokój zawarty w Raciążu i wykup Ziemi Dobrzyńskiéj.

Warszawa. Archiwum Główne. — Karta 66. Pergamin orygin., u którego na skrawku zawieszona pieczęć mała.

Wladislaus Dei gratia rex Polonie Lithvanieque princeps supremus et heres Russie etc. ad universorum noticiam per hec scripta deducimus, quod cupientes in federe et pacis dulcedine inter nos et regnum nostrum, ab una, venerabilemque et magnificum dominum Conradum de Iungingen magistrum generalem Ordinis beate Marie de Domo Theutonica et eius Ordinem, parte ex altera, gratuite firmatis et stabiliter roboratis iugiter permanere, pactaque anno preterito inter nos pretextu terre Dobrinensis alterutrum solempniter conclusa servare fideliter et constanter, et prout iustum est, ipsum magistrum et eius Ordinem reddere certiorem, eidem magistro et eius Ordini pura fide et in verbo regio tenore presentium promittimus, quod pro ipso intercedere volumus et omnium causarum actiones in nos assumere, si que sibi aut eius Ordini moverentur per aliquos, qui iure hereditario aut quocunque alio titulum proprietatis eiusdem terre Dobrinensis sibi vendicarent aut presumerent vendicare, eumque et eius Ordinem ab omnibus impeticionibus quorumcunque talium, ut premissum est, ius ad eandem terram habere volentium, perpetuo liberare; harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Datum in Thorun feria quarta infra octavas Pentecostis anno Domini millesimo quadringentesimo quinto[1].

Ad relationem Nicolai regni Polonie vicecancellarii.

Nr. XLIX.

Ladislai regis Poloniae et Witoldi Magni ducis Lituaniae publica querela de Cruciferis a. 1409 Aug. 10, Opatovie.

v. d. Hardt. Acta Conc. Constant. III, f. 6. Ex antiquo codice msc. Lipsiensi.

Iuste Deus, iudex fortis, alme scrutator cordium, Te invoco et imploro, ut me in pronunciatione necessitatum ingruentium aderrare non permittas, seu contra ve-

[1] Jak niechętnie Zakon wypuszczał z rąk Ziemię Dobrzyńską, i jak wszystkich sposobów próbował, aby się od tego uchylić, świadczy list W. mistrza do Jana księcia Głogowskiego z r. 1405 d. 18 Marca, w którym go wzywa, aby dostarczył wszystkich dowodów mających stwierdzić, że Zakon zobowiązanym jest Ziemię tę wydać tylko spadkobiercom Władysława ks. Opolskiego. Zob. Voigt, Cod. diplom. Prussic. VI, Nr. CLXXI.

ritatem quippiam fulminare. Noscite igitur et attendite, percipite universi et singuli reges principesque, tam spirituales quam seculares, comites, barones, nobiles, milites, communitates civitatum etc. et omnes qui inhabitatis terram sacrosancte fidei catholice professores, quomodo in factis, que inter nos et fratres Cruciferos de Prussia ventilantur et occurrunt, per ipsos erga nos nullus penitus pietatis assensus adhibeatur, ex quo pacem, ad quam ex precepto Iesu Christi Regis pacifici servandam fuimus obligati, in nobis dilacerant et violant, ipsam nobis pretendentes sequestrare. Quamvis enim nobiscum firmissimo pacis federe et litterarum robore fuissent colligati, quod utique fedus nullis prorsus occasionibus violari sperabatur, ipsi tamen contra fedus huiusmodi sic firmatum, sub colore ficte amicitie innocentiam nostram iniquis occasionibus et confictis adinventationibus coram aliquibus principibus et multis probis detulerunt, prodictorie asserentes, quod temporibus nostris et ducis Witoldi non multum fides catholica per baptismum gentis nostre Lithuanice fuisset roborata, quia nullus gentis nostre ad fidem Christianam per nos fuisset conversus et attractus, et quod illi de fide Ruthenica, qui per nos fuere baptizati, sub colore fidei catholice sectam eorum tenerent secrete et occulte. Sed quia Ecclesia de occultis non iudicat, sufficit nobis pure devotionis diligentia, quam augmento fidei catholice adhibemus. Si enim sciremus tales, qui fidem tenerent palliatam, nunquam sine penali vindicta ipsos dimitteremus incorreptos. Et si perfecta caritas maneret in cordibus Cruciferorum, aut si in federe nobiscum facto fideliter stare vellent, hos quos sciverunt aut sciunt de nostris a fide exorbitantes, nobis ipsos sinceriter debuerunt indicare, et si ipsos non correxissemus, iuxta Evangelium, testes debuerunt assumere, et nos inducere ad correctionem eorundem, et demum, si noluissemus stare inductioni eorum, tunc primo debuerunt nunciare Ecclesie. Sed ipsi ordine prepostero, dimisso principio, a fine incipientes, contra nos et fratrem nostrum carissimum ducem Witoldum iniustas querelas inceperunt fulminare. Nec sperandum est quod ipsi religionem nudam et immaculatam sectarentur, ex quo, habenas lingue laxantes ad vaniloquia, noluerunt vera loqui. Libertate lingue potiti elegerunt loqui adversus nos, non vera, sed iniqua. Non enim nos animadvertemus iustificationem nostram multiplicitate verborum ostentare, sed per realem efficaciam clarificare volumus nostrarum opera factionum, imo ad stabiliendum rem, oculis nos audacter immittere et hoc realiter ostendere, quod cultus Christiane religionis per neophytos nostros in terri Lithuanie Christo duce laudabiliter exercetur, quia ibidem de gratia Dei cathedrales et alias multas parochiales et conventuales ereximus ecclesias, ipsa de bonis patrimonialibus hereditatis perpetuo sufficienterque dotantes. De quo quilibet certus reddi poterit, qui pro experientia habenda easdem partes Lithuanie, per nos de gentilitatis errore eductas, vellet visitare, et ea que scribimus, non aliter se habentia propriis oculis contueri. Sed ipsi, proh pudor, pudorem squalidum tegant proprium alieno sibi facto pudore culpas proprias in alios transferentes; bene quidem facerent, si prius de propriis oculis trabem eiicerent, antequam de alienis festucam eiicere festinarent. Ipsi enim, scientes et videntes contrarium, asserunt, quod pauca infra viginti annorum decursum a tempore baptismi nostri in augmento fidei catholice accrevissent. Dicant ergo ex adverso, que quantaque in terris Prussie, per ipsos occupatis forte a ducentis annis vel ultra, per eos accreverunt. Pro respectu eorum, que in terris Lithuanie facta sunt, possent minima reputari, cum et eos quos baptizaverunt Prutenos, utique bene constat, sub audientia ipsorum, quasi sub quodam palliato rigore,

ritus gentiles minime postposuisse. Et revera neminem huiusmodi gentilium fideliter ad fidem invitant Catholicam, prout de Samogitis experientia testatur quos ad baptismum allicere debuerunt, quorum nullum infra quinquennium semite sue adhuc usque licet baptismi gratiam plurimum affectantes, ad fidem catholicam vocaverunt solum. Nam in eo cursu gratulantur sui propositi, ut terras taliter qualiter possideant alienas. Unde probabili rationis colligimus argumento, scilicet, si tali tamque perverso modo cum ceteris principibus circumibunt, quemadmodum erga nos nunc procedunt, pro certo difficulter aliquis posset subsistere. Nec dubium quin in posterum, nisi ope Dei refrenentur, omnes principes et dominia ipsorum ditioni taliter subiugabunt. Illud quoque circa dispositiones eorum est valde dolorosum, detestabile, et deflendum, quod positionis suum cursum semper habent retrogradum, in nullis penitus cum legum institutionibus et canonicis sanctionibus concordare volentes. Hoc etenim ipse cursus eorum non admittit, ut voluntas sequatur rationem, sed hoc pretendit potissime, quod ratio cedat et subsit semper imperio voluntatis. In hoc namque ipsorum tota fundamentaliter consistit intentio et voluntas, ut propria teneant, aliena rapiant aut concupiscant, de alienis autem utilitatibus semper uti volunt, proprias singulis prohibentes. Nec in acquisitione alienorum ordinem iuris nec iustitie modum attendunt, dummodo violenter valeant occupare, et de occupatis etiam nullo modo cedere volunt, nec cuipiam iuri seu iudicio parere et submitti pro eisdem. Et quicunque pro cursu huius ob pacis amorem virtute patientie ipsos sequantur, magis horum humilitate contempta per arrogantiam pede calcare nituntur. Et quamvis itaque in summa patientia virtutis Dei ipsi Creatori devotionem nostram voluissemus humiliter commendare et ipsius clementiam in pacis dulcedine liberius exorare, illud scriptum semper retinentes in conceptu, quod: in pace bene coli potest Auctor pacis: pacem cum eisdem fratribus Cruciferis constitueramus perpetuam atque firmam, per quam pacem ipsi Salvatori duplicem nos sperabamus fecisse servitutem, quarum una in eo consistit, quod cum proximis et domesticis fidei pugna cessasset et sopita fuisset omnium materia iurgiorum, alteram autem in hoc posueramus stabilitam, quod durante pacis federe Christianam potuissemus ampliare religionem et incredulos quoscunque per baptismum Catholice adducere unitati. Ob quod obiectis et evulsis cordis rancoribus locum purae praebueramus charitati, omnesque etiam iniuriarum flammas pia mansuetudine suffocantes, imo pro reductione constantioris foederis, et propter bonum pacis, terram Dobrinensem, ad coronam pertinentem, per ipsos Cruciferos iniuriose a nobis et corona nostra ablatam, et aliquot annos contra foedus, tempore piae memoriae Casimiri olim Regis Poloniae inter regnum Poloniae et ordinem ipsorum factum, occupatam, in multa pecuniarum liberavimus quantitate. Nec hoc quidem profuit nobis, cum pacem in pace invenire non potuimus. Quia mox post firmata pacis foedera ipsi gravioribus plus quam praeteritis iniuriarum aculeis infestare ac afficere nos coeperunt, dum praeter alias plus quam plurimas nobis illatas iniurias, castra nostra videlicet Dresno et Santok cum territoriis etiam aliquibus, ad nos, et etiam ad Ducem Iohannem Mazoviae fratrem nostrum spectantibus, aliisque nostris utilitatibus, omni iuris modo et iustitiae postposito, frivole occuparunt. Quas huiusmodi iniurias non sine magna patientia sustulimus, foederi tali, quod omni guerra durius reputamus, involuti firmiter et ligati. Et quamvis multiplicatis instantiis per literas et solennes nuncios affectuose ipsos hortati fuimus, ut iuxta inscriptiones nobiscum stabiliti foederis iniurias ipsas aequitatis temperamento mo-

derarentur, ipsi tamen super hoc facientes de nobis ridiculum nulla facere voluerunt ratione. Interdum tamen quasi delusorie intimabant nobis, se velle easdem iniurias rigore iustitiae moderare. Quod et demum ad effectum, sicut alias, omnino deducere renuerunt. Ideoque ad querelas contra ipsos prorumpere nos oportet, et iniuriarum nostrarum animo turbato gravedines explicare, quas in chartula speciali sigillatim Vestrae claritati descripsimus: Eandem vestram petentes attentius Claritatem, quatenus dictis et relatibus imo et accusationibus eorundem Cruciferorum, si quas contra nos et fratrem nostrum Ducem Wytoldum levitate linguae emiserint, fidem velitis subtrahere creditivam. Iniquis enim et dolosis accusationibus nos depravant, soli pravitatis vitio claudicantes. Velitis etiam quaesumus ab ipsorum hortamentis iniquis avertere mentes vestras, et tametsi aliquas sibi gentes dominiorum vestrorum iam in subsidium contra nos et praedictum fratrem nostrum Wytoldum venturas vocaverint et postulaverint, omnibus vestris illuc transitum prohibere. Ipsi enim verissime contra eos, qui ad fidem catholicam promoveri dudum exspectant, se armant, gentis armatae suffragia postulantes. Datum Opatovie, ipsa die sancta Laurentii Martyris gloriosi anno etc. nono.

Nr. L.

Ladislai Regis et Wytoldi Ducis Epistola ad Caesarem Rupertum, ob Cruciferorum invasiones querula 1409, Dec.

v. d. Hardt. Acta Conc. Constant. III, f. 8. Ex antiquo cod. msc. Lipsiensi.

Serenissimo Principi, Domino Ruperto, Dei gratia Novo Regi Romanorum semper Augusto, etc. fratri nostro carissimo, Wladislaus, eadem gratia (Rex) Poloniae, Lithuaniaeque Princeps Supremus, et haeres Russiae, sincerae charitatis continuum iugiter incrementum. Serenissime Princeps, frater charissime, Deum et conscientiam nostram in testimonium assumimus, quod inviti traheremur ad effusionem et laesionem quorumvis Catholicae fidei domesticorum, et praesertim conterminorum nobis vicinorum. Sed quia pressi nos multipliciter, et sub patientia dissimulationis, sustinentes multiplices iniurias nostras, laesiones, et offensas a Cruciferis, gravi querela dignas, quas nobis intulerunt, et per arrogantiam inferunt perperam et inique: pro quibus licet ab ipsis aequalitatem nobis fieri multiplicatis postulaverimus instantiis, nullum tamen huiusmodi optatum aequalitatis ab eisdem obtinere potuimus nec huc usque possumus temperamentum, neque spes nobis aequalitatis offerendae conceditur ab eisdem. Quas huiusmodi iniurias, displicentias, offensas et laesiones sub famato pacis foedere ab ipsis nobis, ut prefertur, illatas, sinceritati vestrae alias in specialibus descriptas chartulis articulatim et sigillatim cum praesentibus duximus dirigendas, cupientes de iustitia nostra sinceritati vestrae facere plenam fidem. Videntes ergo, collectis hinc inde probabilibus argumentis, quod tanti morbi malitia restingui lenitivis nequit antidotis, nisi ferri cauterio rescindatur: Nullo levitatis motu, sed Deo teste tantarum iniuriarum et offensarum gravibus pressus angustiis noster animus adversus eosdem protervos et publicos hostes nostros moveri compellitur, non aviditate ultionis appetendae, sed occasione offensae tantae et iniuriae propulsandae. Nec adeo tantum nos movere posset iniuriarum recordium, quantum ipsimet nos incitant detestabili bachati superbia, pa-

cem nobiscum per nos multipliciter optatam habere nolentes, imo adversus nos et Christianum populum nostrum hostilitate avide se armantes, tanquam Christiani sanguinis sitiabundi, fortiterque in nostrum exterminium anhelantes armatae sibi gentis ubique in auxilium mendicant suffragia, falso nos crimine deferentes. Et quia falsus precator carere debeat impetratis, et in optata fraude debeant ipsi fraudari: Idcirco sinceritatem vestram studiose petimus ex affectu, quatenus assertionibus ipsorum accusatoriis, si quas de nobis in auditu vestro fulminaverint, quoniam vanae sunt, totaliter falsae et iniquae, fidem velitis subtrahere creditivam, hominibusque vestris iustitiae nostrae intuitu inhibentes, ne eisdem hostibus nostris, dum per ipsos vocati fuerint, adversus nos et Christianum populum nostrum properent in succursum etc.

Quoties vero tentata fuerit horum reconciliatio, et quam vanis promissis Papae Iohannis XXIII res protracta, donec Caesaris Sigismundi autoritas intercederet, commemoravit cum aliis et laudatus Theodoricus a Niem in rebus Iohannis XXIII.

Nr. LI.

Brud. Ulrich v. Iungingen Homeister d. D. Ord. etc. 1409 Oct. 7, off der Grenicz czwusschen Swecz und Bromberg; rozejm między Zakonem a Polską za pośrednictwem króla Czeskiego.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 48, u którego na skrawkach perg. 10 pieczęci przywieszono.

Wir Bruder Ulrich von Iungingen Homeister des Ordens der Bruder des Spetals Sente Marien des Dutschen Huses von Ierusalhem Bekennen Thun kunth und offenbar, allen die dessen brieff sehen horen adre lezen, Wen der Allerdurchluchste Furste und Here, Here Wentzlaw von gottes gnaden Romischer Konig, czu allen czeyten merer des Reiches und Konig czu Behemen, unser gnedigster Here, Die hochgeborne Fforsten und Heren, Heren Conrad den Eldern und Heren Conrad senen Son, den man nennet Senior von denselben gottes gnaden Herczogen von Slesyen und Heren czur Olszen und czur Cozel etc und die Edlen Wentsch und Bemisch gebruder von Donyn, Ianeken von Chotemicz Hewptman czu Bresslaw und czur Sweydenicz Hannotz vom Sweyne Ritter und die Erbarn und Weyzen Ratmanne der Stat Bresslaw syne Forsten Reten und lieben getruwen czu badnsteen, sulche krege Szley, czweytracht und unwillen als Wir mit dem Allerdurchluthsten Forsten und Heren Heren Wladislaw Konige czu Polan und syme Reiche bisz off desze czeith haben gehat und noch haben, gesand hat die mit grosser getruwer und fleyssiger mühe und sorgfeldik czwuschen unsz an eyme, und dem vorgenanten Heren Konige und syme Reiche am andern teyle, Eynen Steten vesten und unvorserlichen Cristenlichen Ffrede von Wegen In namen und an stat des vorgenanten Allerdurchluchsten forsten und Heren Heren Wenczlaws Romischen und Behemischen Konigis unsers gnedigsten Heren bered beteydinget und gemacht haben In alln masze als hyr noch steet beschreben, Czum Irsten so gelouben Wir, mit dem Irstgenanten Irluchten forsten und Heren Heren Wladislaw Konige czu Polan und syme Reiche eynen Steten vesten und unvorserlichen Cristenlichen ffrede czu haben und czu halden, bis off den nehsten Sente Iohannis tag als her Geboren wart In allm masze

und In allem begriffen Puncten und Artykeln als der Alde ffrede by etczwen Konig Casimir begriffen, gemachet, und vorbriefft ist, ane geferde, ouch so sy wir aller unser Sachen Stosse czweytreuht, gebrechen und unwillen die Wir ten dem dem vorgenanten Hern Konige und syme Reyche noch unser clage beschuldigunge, und syne antwort und herweder noch syner clage und unser Antwort keynerley usgenomen, an den obgenanten Hern Wenczlaw Romischen und Behmeschen Konig unsern gnedigsten Heren mechterlichtich komen, und gegangen, Alzo und In sulcher Weyze, Was syne gnade mit synem weysen Rathe, und den, die her mer dorczu nemen wil czwusschen uns beyden teylen Usprechen wirt das wir das gancz Stete und unczubrochlich halden sollen und wellen czu ewigen czeyten und gelouben ouch das In craft deses brieffs by guten truwen gancz Stete, und unczubrochlich czu halden In allen stucken Puncten und Artykelln als das usgesprochen wirt ane allerley argelist und geferde doch alzo das der vorgenante Here Wenczlaw Romischer und Behemischer Konig, unser gnediger Here den Ussproch thun sal, czwusschen Allermanne ffastnacht nebstkomende off welchen tag, und an welche Stete syne gnade uns beyden teylen bescheyden wirt, und alzo ab wir mit unsers selbes Leybe dorczu nich komen mochten, das Wir unsere Rethe In unserm Namen und an unser Stat mit voller Macht dorczu senden mogen sulchen Ussproch als Wir selber, czufolgen und offczunemen ane geferde Ouch alle vesten und land mit alle und schicher Irre czugehorunge als Wir die von beyden teylen uff dessen hutigen tag ynnehaben sollen wir, von beyden teylen geruhchen und ungehindert, alzo ynnehaben und halden und der genyssen und gebruchen, bis czu des vorgenanten unsers gnedigen Heren Romischen und Behmschen Konig Ussproch ane geferde Ouch welche Ritter Knechte landluthe lehnluthe Burger ader gebuwer, In dessem Kryge und Szloyd von Iren Erben und guten entwichn syn, und die gerumet haben, und wedre dorczu begeren czukomen, die gelouben wir gerulichen wedre dorczulassen komen und do by czu bleyben bis czu dem Ussproche, doch alzo das sye, do czwusschen ken uns thun, was billich und Recht ist ane geferde Ouch zo geben wir allen gefangen tag, und gelouben den czwusschen dem Ussproche nicht wedre ynczumane ane geferde Ouch zo gelouben wir, mit allen Konigen, Fforsten, Grafen, ffreyen Heren, Rittern, Knechten, Burgern und Gebuwen, geistlichen und Weltlichen keyne usgenomen, noch usczunemen, die dem Heren Konige czu Polan und syme Reiche. In dessem Szloy und Kryge czu hulffe komen und gereten syn, und allen dem die Im und syme Reiche Rath und that gethan haben, den obgeschrben ffrede, unczubrochlichen czu halden In allerweyze, als wir den mit dem Hern Konige und syme Reiche, halden sollen ane arg und geferde, doch alzo vornemlich, das die Samayten, und alle andre uncristen und alle Ire Helffer In dessen ffrede nicht geczogen werden In aller Weyze, als das In des vorgenanten Allerdurchluchsten forsten und Heren, Hern Wladislaw Konig czu Polan etc. brieffe clerlich und eygentlich steet geschreben. Alle vorgeschreben ffrede teydinge beredunge und geloubde In aller masse als die begriffen und vorgeschnen syn, gelouben Wir by guten truwen Stete gancz und unvorrucket czu halden ane allerley argelist und gefer, und czu merer sicherheit zo gelouben Wir Nochgeschreben Burgen Bruder des Ordens vorgeschreben, Conrad von lichtensteyn Groskompthur, Ffredrich von Wallemoden, Oberster Marschalk, Wernher von Tettinge Oberster Spitler und Kompthur czum Elbinge, Borghard von Wobke Oberster Trappier und Kompthur zu Cristping, Grafe Albrecht von Swarczpurg Kompthur czu Thorun, Iohan von Schonfeld Kompthur czu Dantzk,

Wilhelm von Helffensteyn Kompthur czu Grudentz, Heynrich von Plauwen Kompthur czur Swecz, Segemund Kompthur czur Mewe, vor den vorgenanten unsern Homeister, by Im und mit Im, das aller vorgeschreben ffrede teydinge und beredunge In allen Iren Stucken Puncten Artykeln und begriffen stete gancz unczubrochen und unvormisschet von Im und syme Orden sal werden gehalden ane allerley argelist, und argeb geferde, und do got vorsy, ab der vorgeschreben ffrede teydinge und beredunge In keynerley Weyze von uns ader den unsern gebrochen wurde So sal und mag der offtgenanthe der Allerdurchluchste forste und Here Here Wentzlaw Romischer und Behmsche Konig unser gnedigst Here, dem Heren Konige czu Polan und syme Reiche obir uns und unsern Orden helffen und by legen noch syme Willen, alzolange bis das Wir und unser Orden, den vorgeschreben ffrede, wedirhilden, und die brothe die Wir adir die unseren do by gethan hetten, nach syne gnaden die kentnissz volkomlichen volkomlich gekeret und wedirthan hetten, und was syne gnade, und alle die den her eyn sulches von synen Wege und an syne Stat czuthun hette befolen, do by teten adir thun wurden, doran geloben wir by unsere gute truwe als vor sie nicht czuhindern noch dorzine In keyne Weyze czu feden noch czu nordenken ane allirley argelist und ane alles geferde des czugeczugnisse und befestunge haben wir Bruder Ulrich vorgeschen unsers Ordens groste Ingesegel und wir vorgeschen Burgen schich syn Ingesegel an dessen brieff gehangen, der gegeben ist off der Grenicz czwusschen der Swecz und Bromburg des nehsten Dinstag noch Francisci, noch Cristi gebort Virczenhundert und dornoch Im Neunden Iare.

Nr. LII.

Wladislaus rex Polon. etc. 1409 Oct. 8, in loco granicierum; przyjmuje Wacława króla Rzymskiego na sędziego polubowego w sprawie z Zakonem Krzyżaków.

Dogiel. Cod. diplom. IV, p. 82.
Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 48.

Vladislaus Dei gratia rex Poloniae Lituanieque princeps supremus et heres Russie etc. Significamus tenore presentium quibus expedit universis, quod omnes guerras, lites, causas, displicentias, rancores, dampna et odia universa, que inter nos, regnum nostrum et subditos nostros, ab una, venerabilem Ulricum de Iungingen magistrum generalem Cruciferorum Ordinis beate Marie Ierosolimitani Domus Teutonicorum de Prussia et Ordinem eius parte ab altera emerserunt, quomodolibet contingenter accesserunt et venerunt, arbitrio et decisioni serenissimi principis et domini, domini Venceslai Dei gratia Romanorum et Bohemie regis, fratris nostri carissimi, ab alto et basso comisimus et tenore presentium committimus: Dantes et concedentes sibi in omnibus premissis, auditis hinc inde nostre partis propositionibus et allegationibus et ipsius magistri et Ordinis predicti responsionibus, et viceversa ipsorum propositionibus et nostris responsivis, arbitrandi, decidendi et concludendi plenam et omnimodam potestatem; sic tamen, quod omnia premissa facta et negotia nostra, regni et subditorum nostrorum predictorum, hinc ad dominicam Invocavit proxime venturam, inclusive, per ipsum dominum Venceslaum Romanorum et Bohemie regem predictum finaliter concludantur, decidantur et tractentur,

omnibus dilationibus amputatis. Quidquid autem per ipsum modo premisso in premissis decisum, edictum, decretum, laudatum, ordinatum, tractatum, pronuntiatum fuerit et conclusum, omnia rata, grata habentes, ipsa in omnibus punctis, conditionibus, articulis et clausulis firmiter, plene, integre et inviolabiliter, pura fide, dolo et fraude remotis, promittimus observare, nec eis verbo aut facto volumus contraire, vel ipsa in aliquo irritare: harum, quibus sigillum nostrum appensum est, testimonio literarum. Datum in loco granicierum regnum nostrum et Prutenorum terras dividente, feria tertia proxima post festum beati Francisci Confessoris, anno Domini millesimo quadringentesimo nono.

Nr. LIII.

Sigismundus Hungarie Dalmacie etc. rex 1409 Dec. 20, Bude; zawiera układ z Zakonem Krzyżaków przeciwko Polsce.

Raczyński. Cod. diplom. Lithuan. pag. 107. Schiebl. LXIII, 2.

Nos Sigismundus Dei gracia Hungarie Dalmacie Croacie Rame Servie Gallicie Lodemirie Comanie Bulgarieque rex marchioque Brandenburgensis sacri Romani imperii vicarius generalis et archicammerarius ac Bohemie et Luczenburgensis heres recognoscimus tenore presencium coram universis quod ad honorem et gloriam Dei omnipotentis necnon augmentnm et robur tocius orthodoxe fidei ac regnorum et subditorum nostrorum cuiuscunque status et condicionis existant pacem tranquillitatem comodum et profectum et signanter ob sinceram devocionem quam ad honorabilem et religiosum Ordinem fratrum Domus Theotonicorum semper habuimus et habemus de presenti animadvertentes eciam quod ipsi et terre ipsorum in confinibus et metis suis ab una nosque ac regna nostra parte ab altera ab infidelibus defensio et scutum Christi fidelium existunt pro eo animo deliberato maturoque ac sufficienti superinde prehabito consilio ac de certa nostra sciencia cum venerabili domino fratre Ulrico de Iungingen prefati Ordinis Domus Theotonicorum generali magistro successoribusque ipsius ac toto Ordine eiusdem per honorabiles ac religiosos viros fratres Ordinis predicti videlicet Wernherum de Tettingen supremum hospitalarium ac commendatorem in Elbingo necnon Albertum comitem de Swarczburgk commendatorem in Thorun quos idem generalis magister suo ac tocius Ordinis nominibus tamquam suos et Ordinis ipsius veros et legittimos procuratores et ambasiatores cum pleno mandato ac omnimoda potestate ad nostram serenitatem destinavit veram unionem et certas ligas ac confederationes duximus faciendas modo infrascripto de certa nostra sciencia facimus presencium per vigorem. Primum videlicet et principaliter quod si et inquantum ac quociescunque successu temporis inter Vladislaum regem Polonie vel heredes seu successores suos reges Polonie ac regnum Polonie predictum cum nominato generali magistro successoribus suis et Ordine quocunque modo vel quibuscunque causis lites seu gwerre suscitarentur. Et idem rex Polonie aut heredes et successores sui vel regnum Polonie predictum aut coadiutores eorundem infideles sicut Lithuanos Ruthenos Thartaros vel alios quoscunque scismaticos et a sancta Romana Ecclesia diversos quibuscunque nominibus vocitatos sibi in subsidium et auxilium contra et adversus prefatum generalem ma-

gistrum et successores suos ac Ordinem reciperent haberent aut recipere et habere ipsosque cum eisdem infidelibus dampnificare molestare aut quovismodo impedire vellent et nos aut heredes nostri seu successores reges Ungarie aut regnum nostrum Ungarie predictum per nominatum generalem magistrum aut successores suos et Ordinem vigore presencium requisiti fuerimus extunc statim et incontinenti ac sine omni protraccione eosdem magistrum et Ordinem contra predictum regem Polonie heredes et successores suos reges Polonie et regnum Polonie predictum et coadiutores eorundem iuxta totum posse nostrum sine quovis dolo et fraude iuvare volumus promittimus et debemus. Que inquam subsidia seu auxilia ipsis iuxta metas et confinia ac granicias regni nostri Hungarie predicti aut ubi talia melius et utilius facere poterimus in omnem eventum lucri pariter et dampni fideliter sine omni dolo et fraude facere volumus et debemus. Et si vos in huiusmodi litibus et gwerris modo suprascripto suscitatis seu exortis aut terras ac bona ab ipso Ordine alienata ac predictum regem Polonie aut regnum Polonie occupata et usurpata reacquirere et reobtinere contingeret extunc easdem terras et bona per nos taliter reacquisita et reobtenta prefato Ordini restituere ac sibi de eisdem condescendere volumus et debemus. Et illa contra prefatum Ordinem nullomodo retinere. Ceterum dum et quanto ac quotienscunque successu temporis inter predictum generalem magistrum successores suos ac Ordinem ab una et prenominatum regem Polonie aut heredes et successores suos reges vel regnum Polonie predictum parte ab altera lites seu gwerre orirentur extunc litibus et gwerris durantibus cum prefato rege Polonie heredibus successoribus suis et regno Polonie predicto nullas treugas pacis nullamve concordiam inire volumus nec tenere sine predicti generalis magistri successorum suorum ac Ordinis scitu et voluntate quampocius eosdem generalem magistrum et Ordinem contra prefatum regem Polonie heredes et successores ipsius ac regnum Polonie predictos modo superius expresso volumus et debemus fideliter adiuvare. Si autem nos Sigismundum regem Hungarie predictum aut heredes vel successores nostros reges Hungarie ac regnum Hungarie predictum cum prefato rege Polonie aut heredibus vel successoribus suis seu regno Polonie predicto pro metis graniciis terris hominibus vel aliis quibuscunque ex causis aliquas dissensiones inire contigerit et ibidem ab ipsis condignam satisfaccionem et concordiam habere possemus quocienscunque hoc successu temporis contigerit easdem nobis licebit assumere attamen simpliciter et in toto sine preiudicio unionis et ligarum ac confederationum suprascriptarum nam tales per hoc nullomodo debent violari nec infringi sed iuxta omnes ipsarum clausulas et articulos superius expressos perpetuo et inviolabiliter observari. Nosque eciam in huiusmodi satisfaccione concordia si quam modo premisso facere voluerimus expresse excipere et manifestare debemus quod unionem ac omnes ligas ac confederaciones cum nominato generali magistro et Ordine factas et stabilitas per omnia illesas et inviolatas perpetuo volumus observare. Et nos prefatus Segismundus rex Hungarie promittimus bona nostra fide in verbo regio ac sine dolo et fraude pro nobis heredibus ac successoribus nostris regibus et regno nostro Hungarie predicto suprascriptas unionem ligas et confederaciones quo ad omnes ipsarum clausulas et articulos firmas et integras tenere ac perpetuis temporibus inviolabiliter observare, harum quibus sigillum nostrum maiestatis appensum est testimonio litterarum. Datum Bude anno ab Incarnacione Domini millesimo quadringentesimo nono feria sexta in Vigilia sancti Thome apostoli.

Nr. LIV.

Alexander Pp. V 1410 Ian. 23, Bononie; upomina W. mistrza do zachowania pokoju z Polską.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 791, u którego przywieszona bulla papiezka.

Alexander episcopus servus seruorum dei. Dilecto filio Vlrico de Iunginghen hospitalis beate Marie Theotonicorum Ierosolimitanorum magistro salutem et apostolicam benediccionem. Illius uices licet immeriti gerentes in terris qui discessurus ad patrem ex hoc mundo in ultimis pacem dedit atque suis reliquit apostolis non quam mundus prestat mortalibus sed diuine uoluntatis omnipotencia et saluatoris benignitas elargitur in pacis et concordie studiis presertim inter Christifideles supremis nostris affectibus delectamur et sencientes nuperrime non absque perturbacione maxima nostri cordis inter carissimum in Christo filium nostrum Wladislaum Regem Polonie illustrem teque et hospitale tuum et utriusque partis subditos sic humani generis hostis pacis et amoris uincula iugiter dissoluentis faciente nequicia grauissima scandala suscitata et attendentes quot et quanta pericula et tam corporum quam animarum Regnorum Prouinciarum et vrbium exilia discordie pariatur ac uberes ex desiderabili bono pacis fidelibus fructus proueniant incessanter et cupientes ab intimis nostris precordiis ut depulsis fomentis discordiarum quas pater ille discriminum inter Regem ipsum te et alios seminauit proueniat uere tranquillitas vnionis sublato de medio quouis deuio scandalorum ac refloreat pax et quies prefato Regi scribendum duximus iuxta formam quam dileccioni tue transmittimus interclusam. Exhortantes eandem et per apostolica scripta eum ea uergere dinoscantur in maximum preiudicium sicut manifeste concernis orthodoxe fidei et exaltacionem blaspheniorum nominis cruciferi deuotioni tue presencium tenore mandamus quatinus modis omnibus quantum in te et tuis subditis fuerit studeas et procures cum prefato Rege salutarem firmare concordiam firmatamque colere et soliditate infragibili pro iuribus stabilire ut exinde apud pacificum Regem Regum et apud nos et sedem apostolicam crescas mentis et religio continuus profitere ualeat incrementis nam non nisi in pace perfecte colitur auctor pacis et concordie parue res crescunt, discordia uero maxime dilabuntur. Super quibus et hiis que ante et post assumpcionem nostram ad apicem summi apostolicatus tam in Pisan concilio qua deinde sunt gesta dilecto filio fratri Petro Wormedich procuratori tuo et prefati hospitalis in Romana curia generali adhibere uelis credencie plenam fidem. Datum Bononie X kalendas Februarii pontificatus nostri anno primo.

Nr. LV.

Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Febr. 15, zu Prage; wyrok polubowy między Polską a Zakonem.

Kotzebue, Preuss. Gesch. III, str. 367.

Wir Wenczlaw von gotes gnaden Romischer kunig zu allen czeiten merer des Reichs vnd kunig czu Behem entbieten dem Erwirdigen Vlrichen von Iun-

gingen Hohmeister deutsches ordens vnsern liben Andechtigen vnser gnade vnd alles gute. Erwirdiger liber Andechtiger Wir werden czu deiner Andacht senden den Edeln Benessen von Donyn vnsern liben getrewen von wegen des Landes Dobryn vnd vnsere ernste meynung iss vnd wollen das von dir gehabt haben, wenn derselbe Beness dorumb mit vnsern briuen czu dir kumen wirdet, das du Im dan des egenannten Landes Dobryn mit seinen zugehorungen, was du des mit deinem orden dem Durchlauchtigsten Fursten Hern Wladislaw kunig zu Polen vnserm liben Bruder in diesem Kriege angewunnen hast in vnserm namen vnd czu vnsern handen abtreten vnd Im das emantwurten sollest vnd Wir vorheissen Dir mit volbedachtem Mute vnd rechten wissen in craft dicz briues das der egenante Beness das egenante Land Dobryn mit seinen Zugeherungen dem egenanten hern Wladislaw, kunig zu Polen nicht abtreten sol, es sey dan das dir vnd deinem Orden das Land zu Samayten nach vsweisung vnd gehalt vnsers vsspruchs den Wir czwisschen euch beyderseyt nehst getan haben widerkart vnd volkumelich widergegeben werde, vnd wurde dir vnd deinem Orden das egenante Land Samayten mit seinen zugehorungen czwisschen sie vnd sand Iohanstage des heiligen Tewsers nach vsweisunge des egenanten vsspruchs nicht widerkart noch emgeantwurtet, So sol dir der egenante Beness das egenante Land Dobryn mit seinen zugehorungen wider abtreten und dir das von vnser wegen gentzlichen wideremantwurten vnd dich vnd deinen Orden des mechtig machen an alles Widersprechen vnd vorczichen vnd wir wollen ouch dich vnd deinen orden doran nicht hindern noch irren, sunder dobey gnediclichen bleiben lassen vnd ouch dir vnd deinem orden das mit vnserm kuniglich Maiestat briuen confirmiren vnd beuesten. Ouch von der scheden wegen dorumb Wir noch czwisschen dir vnd dem egenanten hern Wladislaw k. zu P. vssprechen sollen, wollen wir euch beyderseyte also bedenken, das Ir vns czu dancken habt. Mit vrkunt dicz briues vorsiegelt mit vnser kuniglichen Maiestat Insiegel. Geben zu Prage noch Cristes geburt Tawsend virhundert vnd im Czehenden Iar des Sonnabendes vor dem Suntag als man singet Reminiscere in der vasten vnsere Reiche des Behemischen in dem Siben vnd virczigsten vnd dem Romischen in dem vir vnd dreissigsten Iaren.

Nr. LVI.

Wladislaus rex Polon. etc. 1410 Apr. 27, Cracovie; udziela Zygmuntowi, królowi Węgierskiemu, list żelazny na wolny przejazd przez Polskę do Ziem Krzyżackich.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 36.

Serenissimo principi domino Sigismundo Dei gratia regi Hungarorum, Croacie, Dalmacie etc., marchioni Brandeburgensi, sacri Romani imperii vicario generali et regni Bohemie gubernatori etc. Vladislaus eadem gratia rex Polonie nec non terrarum Cracovie, Sandomirie, Siradie, Lancicie, Cuiavie, supremus princeps Lituanie, Pomeranie Russieque dominus et heres etc. salutem et perfectam in Christo amoris caritatem.

Illustris princeps, frater noster carissime. Ex (quo) ad sopiendas dissensiones et ad sedanda disturbia, inter nos et Cruciferos de Prussia currentia, salutifero moti proposito ad partes Prussie satagitis visitare, ut securi et sine

impedimento fines regni et terrarum nostrarum valeatis pertransire, pro charitate vobis et omnibus prelatis, baronibus, militibus, clientibus aliisque cuiuslibet status et condicionis hominibus, in vestra familiaritate et comitiva euntibus, in numero mille quingentorum equorum de salvo, securo et Christianico conductu tenore presentium providemus. Promittentes in verbo nostro regio sub fide, honore, et onere iuramenti nostris, dolo et fraude cessantibus, nulla arte, ingenio, astutia, vel colore observatis, quod libere, secure et sine omni impedimento cum tota comitiva et familiaritate vestris eundo ad Prussiam et reduendo ad regnum Hungarorum, fines regni et terrarum nostrarum per terras et per aquas poteritis pertransire sub securo, perfecto et integro Christianico et indubitato securitatis conductu absque ulla molestia, arrestatione, retentione, offensa vel gravamine, salvis rebus omnibus et personis. Itaque cum omnibus predictis vestris prelatis, baronibus et tota comitiva familie vestre de regno vestro Hungarorum, ut premissum est, per regnum nostrum ire et ad regnum vestrum reverti et redire usque in Lubocza, a duce Wythowdo omnibusque subditis ipsius et nostris securi valeatis et possitis; nolentes tamen ut per hoc securitatis nostre conductus lederetur, cassaretur et cessaret, si, quod absit, inter vestros familiares et nostros subditos aliqua seditio, contentio, controversia et discordia verbi, facti, vel operis oriatur vel crescat, etsi ex eis quantacunque offensio vel lesio personarum, inflictio vulnerum vel mortis dispendium sequeretur vel veniret; etsi rumor aliquis vel incendium per familiares vestros comitteretur, ut per hoc dictus salvus conductus ullo modo debeat violari, sed quod inviolabiliter permaneat et robur obtineat sincere et constantis firmitatis. Preterea nuntii et ambaxiatores vestri interim vestram serenitatem ad Prussiam sequentes vel de Prussia ad Hungariam per vos remittendi aut dirigendi, cuiuscunque gradus, status, conditionis aut preeminentie fuerint, eadem securitate et conductu vobiscum debent potiri et gaudere, quorum equos in numerum mille quingentorum equorum vestre comitive et familiaritatis prius descriptorum poni volumus et omnimode computari. Vobis igitur capitaneis, procuratoribus, tenutariis, castritenis et singulis regni nostri officialibus, tum advocatis, consulibus et rectoribus civitatum, qui presentibus fueritis requisiti, damus firmis nostris regalibus in mandatis, quatenus predictum dominum Sigismundum regem Hungarorum etc. cum eius comitiva honorifice susceptum benevole pertractetis et de securitate omnimoda providere debeatis, presentibus ab hinc ad festum sancti Iohannis Baptiste nunc proxime venturum tantummodo va- Iun. 24.
lituris. Datum Cracovie die dominico Vocem iucunditatis anno Domini millesimo quadringentesimo decimo, nostre maiestatis sigillo presentibus subappenso.

Ad relationem domini Nicolai regni Polonie vicecancellarii.

Nr. LVII.

Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Iun. 4, zu Prage; potwierdza wyrok polubowy, wydany w Lutym między Polską a Zakonem.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 51, u którego na jedwabiu żółtoczarnym wisi uszkodzona pieczęć.

Wir Wenczlaw von Gotes Gnaden Romischer Kunig zu allen czeiten merer des Reichs und Kunig zu Behem, Bekennen und tun kunt offenlich mit diesem

brive allen den, diese sehen oder horen lesen. Das Wir mit Wolbedachtem mute, gutem Rate Unser Fursten Herren Edeln und getrewen czwischen dem durchleuchtigsten Fursten Hern Wladislawen Kunige zu Polan, Unserm liben Bruder, und dem Erwirdigen Ulrichen von Iungingen Hohmeister dewtsches Ordens, unserm liben Andechtigen, von sulcher Kriege und czweytracht wegen die sichczwischen In und iren landen und lewten beyderseyt bisher verloffen haben einen sulchen Usspruch getan haben, und tun den mit crafft dicz brives, und Romischer kuniglicher mechte volkumenheit und sprechen zum ersten also, das Unser Usspruch den Wir vormals czwischen dem egenanten Unserem liben Bruder Hern Wladislaw Kunige zu Polan, und dem egenantem Ulrichen Hohmeister, uf ire beyder gewaltbrive, die sie Uns doruber geben haben, in seinen creften bleiben und von beyden teylen stete und gancze gehalden werden sol. Item wann ein teyle dem egenanten unserem Usspruche volkumenlichen nachgefolget hat in allen stucken, der es an uns mechticlichen komen ist, als die in dem vorgenanten unserem Usspruche eygentlichen geschriben steen, und das andere teyle nicht, dovon so wollen wir beyden Teylen des Unser bekentniss geben, so des an uns begert wirdet. Mit Urkunt dicz brives versigelt mit unser kuniglichen Maiestat Insigel, Geben zu Prage, nach Crists geburt Virczehenhundert Iar und dornach in dem Czehendem Iare des nech nechsten Mitvochs nach sand Erasms tage, Unser Reiche des Behemischen, in dem Siben und virczigsten und des Romischen in dem virunddreyssigisten Iaren.

Ad mandatum domini regis Iohannes de Bamberg.

Nr. LVIII.

Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Iun. 4, zu Prage; poświadcza Zakonowi, jako dopełnił warunków wyroku polubowego, robiąc zarazem zarzut, iż król Polski ich nie dotrzymał.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg., u którego wiszą sznurki jedwabne żółto-czarne.

Wir Wenczlaw von gotes gnaden Romischer kunig zu allen czeiten Merer des Reichs vnd kunig zu Behem Bekennen und tun kunt offenlich mit disem briue allen den die in sehen oder horen lesen Wann der erwirdige Vlrich von Iungingen hohmeister dewtsches ordens vnser liber andechtiger sulchen vsspruch den wir von der kreyge und czweytracht wegen die sich czwischen dem durchleuchtigisten fursten hern Wladislawen kunige zu Polan vnserm liben Bruder vnd seinem ganczen kunigreich und allen seinen helffern vnd zulegern an einem und demselben Vlrichen und seinem ganczen orden und allen seinen helffern und zulegern an dem anderm teile bis her verlauffen han getan haben vf irer beyder gewalt briue die sie vns doruber geben hant stete gancz und ununruckt gehalden und in allen seinen begriffen stucken puncten und artikeln an alles widersprechen volkumenlichen nach gefolget hat und volfuret des doch egenanten vnser Bruder her Wladislaw kunig zu Polan nicht volfuret hat. Donon mit wolbedachtem mute gutem rate vnser fursten herren Edeln und getrewen. So sprechen wir und seczen mit craft dicz briues und Romischer kuniglicher mechte volkumenheit das der egennante Vlrich hohmeister dewtsches ordens mit seinem ganczen orden aller und yglicher sachen die der egennante vnser vsspruch ynheldet und der ermit dem-

selben seinem orden an uns mechticlich komen ist furbasmer elviclichen genczlichen und gare von rechtes wegen an alle ansprach ledig und loze sein solt nemlichen der die wir vff dise czeit vsczusprechen bey vns behalden haben. Mit vrkunt dicz briues versigelt mit unser kuniglichen Maiestat Insigel Geben zu Prage Nach Crists geburt virczehenhundert Iar und dornach in dem Czehendem Iare des nechsten Mitwochs nach sand Erasms tage vnser Reiche des Behemischen in dem siben und virczigisten und des Romischen in dem vir und dressigisten Iaren.

Ad mandatum domini domini regis Iohannes de Bamberg.

Nr. LIX.

Wenceslaus Romanorum rex etc. 1410 Iun. 5, Prage; na prośbę W. mistrza Krzyżaków transsumuje dokument Władysława króla Polskiego, mianujący go sędzią polubowym w sprawie z Zakonem Krzyżackim.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 28.

Venceslaus Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemie rex notum facimus tenore presentium universis, quod serenissimus princeps et dominus, dominus Vladislaus rex Polonie illustris, frater noster carissimus, in, de et super universis et singulis guerris, litibus, causis, displicentiis, rancoribus, dampnis et odiis inter ipsum et regnum suum ac etiam subditos suos, ab una, et venerabilem Ulricum de Iungingen magistrum generalem Ordinis Cruciferorum beate Marie Ierosolimitane Domus Theutonicorum de Prussia devotum nostrum dilectum et Ordinem eius, parte ab altera quomodolibet emersis vel subortis, serenitati nostre pro parte sua de alto et basso arbitrandi et decidendi dedit plenam et omnimodam potestatem, prout id ipsum in suis patentibus literis nobis desuper datis lucidius continetur. Cuius litere tenor talis est et sequitur per omnia in hec verba: (*Sequitur diploma*).

Nos igitur non per errorem aut improvide, sed animo deliberato prefati Vladislai fratris nostri carissimi literam, maiestati nostre super arbitratione et decisione premissorum pro parte sua traditam, prout eadem de verbo ad verbum expressatur superius, ad supplicem predicti Ulrici petitionis instantiam transumi decrevimus et presentibus de certa nostra scientia integraliter intercludi, presentium sub minori nostro appenso sigillo testimonio literarum. Datum Prage anno Domini millesimo quadringentesimo decimo die quinta Iunii, regnorum nostrorum anno Bohemie quadragesimo septimo, Romanorum vero tricesimo quarto.

Nr. LX.

Sigmund Kunig czu Ungern etc. 1410 Iun. 16, czu Oven; robi wyrzuty Władysławowi Jagielle o kroki nieprzyjazne przeciwko Krzyżakom i grozi daniem pomocy Zakonowi.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg., u którego na jedwabiu fiol.-czarnym przywieszona pieczęć średniéj wielkości.

Wir Sigmund von gots gnaden Kunig czu Ungern czu Dalmacien czu Croacien etc. Marggraff czu Brandemburg etc. Und des heiligen Romischen Reichs

gmeiner Vicarie, lossen euch Kunig Wladisla von Polan wissen, das der Erwirdige pruder Ulrich von Iungingen Homeister Dewczhes Ordens mit samt seynen gebitigern uns vorbracht und geklagt hat, Wy das Ir mit In czu krige komen seit von der ungelawbigen twegen und das Ir derselben Krige und sache an den allerdurchleuchtigsten Fursten Herren Wenczlaw Romischen und Bemischen Kunig unsern liben Herren und pruder czu dem Rechten gegangen seit und euch des hinder In mit trewen und prifen czu bleiben vorbunden habt Und derselb unser Herre und pruder mit dem Rechten dorumb awsgesprochen hab demselben Und als Sy sich vorschriben haben sy gnuk haben getan Und gern noch gnuk tuen welten Und das Ir dobey nicht meint czu bleiben als Ir euch geneu vorschriben habt und euch doruber mit ungelawbigen und andern sterklich besampt und meint sy czu beschedigen. Nu haben sy uns angeruft als ein Vicarie des heilgen Reichs Sint dem male das sy von der heiligen Romischen Kirchen und dem heiligen Reich an dem ort der Cristenheit czu eim schilte wider dy ungelawbigen geseczt und in des heiligen Reichs vorsprochnis sint, das wir In beystendig und behulfen sein sullen, als das uns von Amptes twegen geboret und als wir In des schuldig sein czutuen. Nu sint dem male das sy also in des heiligen Reichs und in Unserr als des Reichs Vicaries vorsprochnis sint So pit wir das Ir pey dem awsproche des egenanten Unsers Herren und pruders pleibt Und sy nicht beschedigt aber sulche awsgesprochene Recht und czu vorderst gote und der ganczen Cristenheit Unser als Irs vorsprechers doran schonet wer aber das sy an dem Unser bete und sulchs Rechten nicht genissen kunden so musten und welten wir In behulfen sein gen euch und den Ungelawbigen und alle den so mit ir sy und dy Cristenheit meint czu krenken, Und weln uns des gen euch und allen ewern Helfern bewart haben mit desem prife der Geben ist czu Oven an dem achten tage vor Sant Johannes tag des Tawffers an der sunnewend und vorsigilt mit dem Sigill des Vicariats Ampts. Noch Crists geburd in dem Virczenhundertsen und czenden Iare.

Nr. LXI.

Boguslaus Stetinensis etc. dux 1410 Aug. 29, ante castrum Marienburg; zawiera z Władysławem królem Polskim układ o posiłki wojenne.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 534.

Boguslaus Dei gratia Stetinensis, Pomeranie, Cassubie, Slavie dux Rugieque princeps. Ad universorum noticiam per hec scripta deducimus tam presentium, quam futurorum, quomodo serenissimus princeps et dominus, dominus Wladislaus Dei gratia rex Polonie Lituanieque princeps supremus et heres Russie etc. dominus et frater noster gratiosus, nobis hec castra et terras infra scripta, primo castrum Buthow cum oppido, villis ad ipsum pertinentibus, castrum Człochow cum oppido et cum dimidia terra predicti castri, cuius medietas ad ipsum castrum Człochow pertinebit et alia medietas circa oppidum Choynicza debet remanere; item oppidum Fredelant cum omnibus pertinentiis, item oppidum Baldemborg cum omnibus pertinentiis, item oppidum Hamerstein cum omnibus pertinentiis, item castrum Schibelben et oppidum similiter cum omnibus pertinentiis ad ipsa spectantibus, ad tempora vite nostre contulit et concessit Cui quidem domino Wla-

dislao regi Polonie etc. et corone ipsius Polonie et successoribus eius pro tam munifica donatione gratam et debitam reddere volentes recompensam, primo et principaliter sub fide et honore nostris in verbo ducali promittimus, quod cum eisdem terris, castris, fortalitiis, oppidis et bonis aliis que nobis contulit et concessit ad tempora vite nostre, ut prefertur, sibi et suis successoribus ad regnum Polonie et terras Prussie spectantibus, quam diu vixerimus, adherere volumus et eum nunquam aliquibus exquisitis et adiunctis de nouo coloribus deserere, sed in presenti guerra, etiamsi ad tempora vite nostre duraverit, aut si aliqui domino regi Polonie fratri nostro carissimo hostiliter resistere et rebellisare in terra et dominio Cruciferorum de Prussia voluerint, priusquam dictam terram et dominium dictorum Cruciferorum de Prussia sibi una cum subsidio nostro acquireret et pacifice possideret, cum tota nostra potentia et omnibus nostris subditis adiuvare promittimus propriis laboribus, dampnis et expensis, usque ad metas terrarum et dominiorum Kenigisborg subditas et subiectas. Dum autem exercitum terrarum nostrarum ad defensionem terrarum regni Polonie et subiectis ipsius in subsidium adducere contingerit, extunc trans metas Maioris Polonie predictum subsidium propriis laboribus, dampnis et expensis faciemus; si autem ultra metas Maioris Polonie et ad metas aliarum terrarum regni Polonie, vel extra, idem, domino regi et successoribus eius nos facere contigerit, predictus dominus rex et sui successores eisdem nostris hominibus eodem modo, quo subditis ceterorum principum regni sui, utpotem ducum Mazovie, stipendia et subsidia facere et pro dampnis stare tenebitur cum suis successoribus et debebit. In aliis autem guerris, si quas cum rege Hungarie idem dominus rex et regnum eius Polonie et alie terre propius habuerint, tale faciemus moderamen. Nam dum ipse dominus rex Polonie ab eodem domino rege Hungarie guerras evitare non poterit, extunc nos predicto domino regi Hungarie intimare debemus et eum ad hoc inducere, quod cum domino rege Polonie predicto ad iustitiam et equalitatem se remitteret, et si hoc ipsum facere nollet, extunc cum omnibus nostris subditis eidem domino Wladislao regi et ipsius successoribus debita subsidia faciemus. Similiter si predictus dominus rex Polonie cum eodem rege Hungarie ad iustitiam et equalitatem se remittere noluerit, tunc nos a subsidio predicto domino regi Polonie faciendo contra predictum regem Hungarie debemus supportare et stare in quiete, nec aliqua subsidia sibi facere contra regem Hungarie aut regi Hungarie contra regem Polonie ministrare. Insuper promittimus, quod quotiescunque opportunum fuerit, domino regi Polonie, imminentibus sibi aliquibus guerris et necessitatibus, eadem castra, fortalitia, civitates et oppida, nobis per ipsum dominum regem Polonie concessa, pro defensione armatorum et subditorum ac conservatione et refugio ipsa aperire; illo etiam specialiter expresso et adiecto, quod cives, nobiles et vasalli earundem terrarum, nobis per ipsum dominum regem concessarum, tantummodo ad tempora vite nostre, et non posteris nostris, debite fidei et obedientie et homagium prestare tenebuntur. Post obitum autem nostrum, ab onere iuramenti et homagii nobis prestiti sint liberi, et nulli alteri, preter dominum regem et consortem ipsius Polonie, ad homagium et subiectionem debitam obligati; eo etiam non omisso, quod nos efficere et committere fideliter promittimus, quod omnes capitanei et officiales nostri et procuratores civitatum et terrarum earundem, nobis per ipsum dominum regem concessarum, easdem terras, civitates et castra ipsi domino regi aut successoribus ipsius seu corone Polonie sine contra-

dictione, fraude et dolo atque dilatione ad requisitionem dicti domini regis vel successoribus eius debebunt resignare, nichil iuris pro nostris successoribus, pro se aut eorum dampnis per ad adinventiones aliquas vindicando: harum, quibus sigillum nostrum est appensum testimonio litterarum. Datum ante castrum Mariemborg feria sexta infra octavas sancti Bartholomei anno Domini millesimo quadringentesimo decimo.

Nr. LXII.

Wladislaus rex Polon. etc. 1410 Sept. 1, auf dem Schlosse Stum; nadaje przywileje Ziemi Pruskiéj.

Baczko. III. S. 143, Beilage V.

Wir Wladislaus — 1. bestätigen und bekräftigen alle ihre Privilegien, Handfesten, Urtheile und Sprüche, wie sie damit begabt seyn mögen von aller Welt, sie seyn Geistlich oder Weltlich, Edel oder Bürger, wie auch andere Ackerleute; und wir geloben ihnen an Statt des Eides, sie zu handhaben und zu beschützen nach unserm höchsten Vermögen, um Gottes willen.

2. So es wäre, das jemand von den Einwohnern der Lande Preussen, in diesen Läufften ihre Handfesten verlohren hätte, würde er von uns eine neue begehren, wir wollen sie ihm geben, so fern er dies mit Zeugnis kann bewähren oder mit Schrift beweisen, das er eine solche Gerechtigkeit gehabt habe.

3. Wir heben auf und tödten in ganz Preussen alle Ungelde, Accisen, Lawe-Gelde, Pfundzolle, und verbieten alle (neue) Zölle und Schlossgelde, sondern allein ihres alten Zinses sollen sie sich versehen.

4. Die Schatzung Marschrat verbieten wir ganz, und kein gut Mann soll das mehr fordern noch geben zu ewigen Zeiten.

5. Biss nun her haben die Herren durch Gewalt und Eigennutz sich zugeeignet alle vergangene Güter in Wasser- und Windes-Nöthe; und wiewohl die armen Leute bezeuget haben, dass ihre Güter geborgen und vorhanden sind gewest, hat es doch nicht mögen helffen, sondern die Herren haben sie ihrer Gewalt halben zu ihrem eigenen Nutz untergeschlagen, und wider Gott und Recht sich zugeeignet. Wir wollen aber Gott und die Gerechtigkeit vor Augen haben, und gebieten ernstlich, dass man solche gestrandete Güter ihren rechten Herren wider zukehren und geben soll; ohne Schaden eines redlichen Bergegeldes.

6. Die Sachen des Landes Preussen geloben wir gleich als die Sache unserer Krone, zu handeln und handzuhaben, auch darneben die Güter, als der Krone von Pohlen ihre zu mehren und niemande zu versetzen in keinerley Weise und Wege.

7. Die Gränzen der Lande Preussen geloben wir zu halten in aller Maassen, wie sie jezund seyn.

8. Der Städte in Prussen etliche haben Magdeburgisch, etliche Lübisch, etliche Colmisch, etliche Preussisch, etliche Polnisch Recht gehalten, die befestigen und bekräftigen Wir ihnen in allen Stücken zu ewigen Zeiten.

9. Sintemah die Müntze einer Stadt Nutzen bringet, so vergönnen wir dem Lande zu müntzen, bis auf Gold hoch; jedoch in der Würde und Korn, wie der jezige im Lande ist.

10. Es stossen oftmals einem Lande Sachen für, darum sie müssen ihre Herren besuchen. Da wir den aus Gottes Vorsichtigkeit grosse Lande haben, in

welchen wir zu Zeiten mögten wohnen; damit die Einwohner unsers gewonnenen Landes nicht mögen auf Ungelder gebracht werden, so wollen wir ihnen heimstellen, dass sie mögen einen Ort erwählen, in welchem ihre Sachen verhöret und gerichtet werden mögen.

11. Nun fortan wollen wir allen Kaufleuten, die Einwohner seyn der Lande Preussen, die Freyheit geben, dass sie mögen in Pohlen, Litthauen, Moscau, Reussland, und in unserm ganzen Reiche ihre Güter führen und verkauffen, wie Christlich und billig ist.

12. So wollen wir auch, dass solcher Kaufleute Sachen ausser Landes von niemand sollen angefertiget noch gerichtet werden, als von uns.

13. Wir thun auch auf alle Landstrassen durch unser Land, in die Mark, Samayten, Reussland, Wallachey, Ungarn, Schlesien, Litthauen und Polen, in welchen die Einwohner des Landes Preussen mögen handeln, doch ohne Schaden der Zölle.

Aller dieser obbeschriebener Dinge und Artikel zu sicherer Wahrheit und Bestätigung haben wir diese Privilegia mit unserer eigenen Hand unterschieben und versiegeln lassen. Gegeben auf dem Schlosse Stum mit Wissen und Willen unseres ganzen Reichs, der Krone zu Polen, im Jahre unsers Herren und Seligmachers 1410 am I. Tage des Septembers.

Nr. LXIII.

Wladislaus rex Polonie etc. 1410 Dec. 9, in Neschava; potwierdza zawieszenie broni między Polską i Krzyżakami.

Raczyński. Cod. diplom. Lithuan. pag. 120. Królewiec, Schiebl. LXIII, 5.

Wladislaus rex Polonie Dei gracia Lithwanieque princeps suppremus et heres Russie ad universorum noticiam per hec scripta deducimus quod in Vigilia Concepcionis sancte Marie proxima preterita nostri et magnifici et venerabilis domini Henrici de Plawen Ordinis sancte Marie Theutonicorum magistri generalis etc. consiliarii de et super intercipiendis gwerris litibus displicenciis controversiis ac preliorum dispendiis inter nos et regnum ac Coronam nostram et Ordinis predictum hinc inde dampnabiliter hactenus ortas legitimum habentes terminum placitorum inter nos ipsumque regnum et Coronam Polonie ac terras principatus possessiones dominia catholica et scismatica et alia omnia quelibet vel subiecta dicioni ac quesvis suos adiutores homines et subditos cuiuscumque status condicionis dignitatis aut eminencie extiterit et signanter preclaros et magnificos principes dominos ffratres nostros charissimos Alexandrum alias Wytowd Lithuanie, Boguslaum Stolpensem, Iohannem et Syemovitum ffratres germanos Mazovie duces eorumque adiutores homines ac subditos terras principatus provincias dominia et possessiones catholicas scismaticas et gentiles status condicionis linguagii et dignitatis cuiuscumque extant quibuscumque modis tytulo et condicionibus eas obtineant ab una et eumdem dominum Heinricum de Plawen magistrum generalem eiusde Ordinem predictum terras coadiutores et queslibet homines sibi subiectos parte ab altera pacis treugas cristianicas veras ac perfectas ac sine cuiusvis ficti ac dolosi coloris interieccione inconcusse et efficaciter tenendas ibidem fecerunt disposuerunt ordinaverunt

riteque et realiter paraverunt et sanxerunt a die dominico proximo ad quatuor septimanarum continue se sequencium spacium et decursum duraturas sub condicionibus infrascriptis primo quod omnia castra et civitates puta Strosperk, Reddin, Thorun, Neschabo et Bytaw homines in eisdem existentes et ad ipsas pertinentes quarum possessionem in terris Prussie habemus usquemodo in huiusmodi treugis idem magister et eius Ordo servare debebit hominibusque et personis earum ubilibet per terras civitates et loca sua circumiendi incedendi equitandi vehendi ducendi formizandi ac ipsa castra et civitates fulciendi, implendi reformandi et quoslibet actus libere et sine impedimento exercendi plenam et omnimodam dare facultatem dempto solo castro Thorun quodlibet cum hominibus in ipso existentibus treugis huiusmodi includatur et ad ipsum queque victualia de civitate et de aliis partibus medio tempore duci debent et parari non tamen maioribus apparatibus ciborum potuum ignis defensionis armorum gencium propugnacionis et tutele impleri debet et fulciri nisi quod in expiracione earumdem treugarum idem apparatus in eodem numero pondere et quantitate prout nunc sunt et non plures ibidem remanerent sub fide conscienccia et honore. Illo eciam non obmisso quod ipsum castrum Thorun cum castello et molendino sub ipso sito et omnia alia que in area castri continentur nos et nostri homines infra treugas huiusmodi tenere debebimus pacifice et quiete. Ipse eciam dominus magister molendinum Lubicz per se et per alium instaurare reparare et reedificare non debebit interim quoque modo hoc eciam addito specialiter et expresse quod homines et familiares castri nostri Thorun de castro ad castrum ad civitatem et extra civitatem Thorun et alias ad loca ipsis placita viis et semitis antiquis solitis et consuetis ambulandi equitandi ducendi hominibus conversandi et actus singulos exercendi liberam et omnimodam debent habere facultatem. Ipse autem dominus magister et sui omnes nulla nova edificia structuras et quosvis apparatus ad oppugnacionem eiusdem castri opportunos medio tempore parare debent nec aptare sed huiusmodi apparatus in eodem in quo nunc habent usque ad explecionem earumdem treugarum habere debebunt numero nervo et quantitate. Que quidem castra et civitates suprascripte cum eorum utilitatibus coherenciis et pertinenciis nos et nostri homines habebimus tenebimus utifruemur et pacifice possidebimus durantibus eisdem treugis ut prefertur. In casum autem si homines magistri status et condicionis cuiuscumque in terris civitatibus et locis nobis subiectis nostris quibuscumque hominibus contenciones displicencias controversias movere violencias seu iniurias facere volnera infligere et aliquos excessus enormes committere contigerit per hoc tamen dicte treuge inviolabiles debent esse et illese nec de huiusmodi hominibus per nos et officiales nostros debet recipi vindicta ulcionis sed ad iusticiam de istis faciendis ipsi magistro et officialibus debebunt pernotare decernentes quod omnes captivi parcium utrumque tam depactati quam depactandi exclusis principibus et captivis qui in remotis partibus sedentes mancipati propria visitando domicilia non possent venire ad huiusmodi terminum tempestive ad presentandum se mancipio seu ad solvendum sue depaccionis debitum debent habere terminum una septimana post expiracionem presencium treugarum. Si autem idem terminus aliquibus non placeat illi terminos ipsis alias assignatos assequantur. Quas quidem pacis treugas ita laudabiliter rite et racionabiliter inter nos ordinatas factas et statutas una cum consiliariis nostris infrascriptis reverendo in Christo patre domino Iacobo episcopo Plocensi magnificoque viro Sandcziwogio de Ostrorog Poznaniensis Iacobo de Conyeczpole Siradiensis

Mathia de Labyschin Wladislaviensis pallatinis Petro Schaffranecz subcamerario Cracoviensis Nicolao iudice Poznaniensis Iohanne Lanciciensis Iurman. Medczirczensis Cottone Naklensis castellanis pincerna Nicolao de Opporow venatore Lanciciensi Barthossio capitaneo Syradiensis Domarathone castellano Beyczensis et Petro Myedzweczky curie marschalco coniunctum divisum et insolidum ratas gratas ac firmas habentes ipsas assumimus approbamus ratificamus gratificamus et tenore presencium confirmamus decernentes ipsas robur constantis firmitatis obtinere. Quas sub fide anima consciencia et honore nostris in verbo nostro firmiter et inviolabiliter servare promittimus nec eis verbo facto et opere contraire dolo et fraude quibuslibet procul motis. In quibus quidem treugis si quod absit ipso magistro eiusque coadiutorum predictorum terris principatibus provinciis districtibus hominibus et subditis ipsis subiectis per nos aut nostros dampna illata forent quovismodo illa plenarie et integre resarcire bona fide promittimus et presentibus pollicemur sine dolo. Si quid contra premissa aut quodlibet premissorum per se vel per alium vel alios directe vel indirecte expliciti vel impliciti clam publice vel occulto manifeste vel apperte verbo opere ac facto nutu signo aut quocumque indicio duximus attemptandum per quod aut per que huiusmodi treuge pacis impedirentur id ipsum vergat in dedecus nostrorum fidei anime consciencie ac honoris infamesque inglorii fidefragi volumus reputari ab honore recedere et pudori perpetuo subiacere tamquam premissorum fidei consciencie ac honoris transgessores subicientes nos monicioni ortacioni et imperiis cuiuslibet subdicti Prussie vel alterius cuiuscumque qui presentem litteram possedebit vel habebit excludentes omnes glosas expositiones interpretaciones supersticiones extraneas et alienas circa premissa et quodlibet premissorum sed propriis interpretacionibus presentes volumus interpretari et exponi iuxta significata propria terminorum. Harum quibus nostrum et consiliariorum nostrorum prescriptorum sigilla appensa sunt testimonio litterarum. Datum in castro nostro Neschobo feria tercia in crastino Concepcionis sancte Marie virginis gloriose anno Domini millesimo quadringentesimo decimo.

Littera originalis treugarum pacis quattuor hebdomadum de data in castro Neschobo in crastino Concepcionis sancte Marie virginis gloriose.

Nr. LXIV.

Henricus de Plaen Ordin. s. M. Theuton. magister general. 1410 Dec. 9, in Thorun; potwierdza zawieszenie broni między Polską a Zakonem.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg., u którego 12 pieczątek przywieszono. Z tych jednéj braknie a trzy uszkodzone.

Nos Henricus de Plaen Ordinis sancte Marie theutonicorum magister generalis vnacum ordine nostro ad uniuersorum noticiam per hec scripta deducimus quomodo in vigilia Concepcionis sancte Marie proxime preterita Serenissimi principis Wladislai Dei gracia Regis Polonie etc. cum nostris ordinisque nostri consiliariis de et super intercipiendis gwerris litibus displicenciis controuersiis ac preliorum dispendiis inter ordinem nostrum et Regnum coronamque Polonie hincinde dampnabiliter hactenus ortas legitimum terminum habentes placitorum inter eundem Serenissimum principem dominum Wladislaum Regem Polonie etc. ac eius Regnum et

coronam terrasque principatus possessiones et dominia omnia et singula quomodolibet sue subiecta diccioni et quosuis suos adiutores homines ac subditos cuiuscunque status condicionis dignitatis seu eminencie extiterint et presertim preclaros et magnificos principes fratres nostros carissimos dominos Alexandrum alias Witowd Litwanie Boguslaum Stolpensem, Iohannem et Semouitum fratres germanos Mazouie duces eorumque adiutores homines ac subditos terras dominia prouincias principatus et possessiones catholicas scismaticas et generis status nacionis et lingwagii et dignitatis cuiuscunque existant quibuscunque modis titulo et condicionibus eas obtineant ab una nosque et ordinem nostrum predictum ac terras nobis subiectas parte ab altera pacis treugas cristianicas veras perfectas et ..... ficti et dolosi coloris interieccione inconcusse et efficaciter tenendas ibidem fecerunt disposuerunt ordinauerunt riteque et realiter parauerunt ac sanxerunt a die dominico proximo ad quatuor septimanarum continue se sequentium spacium et decursum ..... condicionibus infrascriptis primo quod omnia castra et ciuitates puta Strosburg, Redyn, Thoron, Nessaw et Beutaw hominesque in eis existentes et ad ipsa pertinentes quarum possessionem idem dominus Rex in terris nostris habuit usque modo in huiusmodi treugis ..... et ipsas seruare debebimus hominibusque et personis earum ubilibet per loca et terras nostras easdem circumeundi, incedendi, equitandi, vehendi ducendi forisandi ac ipsa castra et ciuitates fulciendi implendi reformandi et quoslibet actus libere et ..... exercendi plenam omnimodam dare facultatem dempto solo castro Thoron quod licet cum hominibus in ipso existentibus treugis huiusmodi includatur et ad ipsum victualia queque de ciuitate et aliis partibus medio tempore sunt ducenda ..... maioribus apparatibus ciborum potuum ignis defensionis armorum gentis propugnacionis et tutele impleri debet et fulciri nisi quod in expiracione treugarum earundem idem apparatus in eodem numero pondere et quantitate prout nunc sunt ..... manerent sub fide constancia et honore illo non obmisso quod idem dominus Rex et eius homines ipsum castrum Thoron cum castello et molendino sub ipso et alia que in area castri continentur debet tenere pacifice et quiete durantibus treugarum ..... nos uero molendinum Lubicz instaurare reparare et reedificare medio tempore non debebimus quoquomodo hoc eciam addito specialiter et expresso quod familiares et homines castri Thoron de castro et ad castrum ad ciuitatem extra ciuitatem et alias ad loca ..... viis et semitis antiquis solitis et consuetis ambulandi equitandi ducendi hominibus conuersandi et actus singulos exercendi liberam et omnimodam habere debent facultatem. Nos autem ex aduerso nulla noua edificia structuras et ..... castri ipsius oportunos medio tempore parare debebimus nec ..... sed huiusmodi apparatus in eodem in quo nunc habemus usque ad explecionem earundem treugarum habere debebimus numero et quantitate. Quequidem ciuitates ..... utilitatibus coherenciis et procurenciis idem dominus Rex et sui officiales habebunt tenebunt utifruentur et pacifice possidebunt usque ad explecionem treugarum earundem ut prefertur. In casum autem si homines ipsius domini Regis ..... ciuitatibus et locis nostris hominibus nostris queuiscunque lites contenciones displicencias aduersitates mouere violencias seu iniurias facere vulnera infligere et aliquos excessus ..... contigerit per hoc dicte ..... et illese et de huiusmodi ..... per nos aut nostros recepi debet vindicta vlcionis sed ad instanciam nobis et nostris de eisdem faciendam ipso domino Regi aut eius officialibus debent presentari decernentes quod ..... quod depactandi exceptis principibus et aliis captiuis qui in remotis partibus sedentes

mancipati propria visitando domicilia non possent venire ad huiusmodi terminum tempestiue ad presentandum se mancipio uel ..... debitum debent habere terminum vna septimana post expiracionem presencium treugarum si autem idem terminus aliquibus non placeret illi terminus suus alias ipsis assignatus exequantur. Quasquidem pacis treugas ita laudabiliter rite ..... ordinatas dispositas factas et statutas vnacum toto ordine nostro et consiliariis infrascriptis videlicet reuerendis in Christo patribus dominis Iohanne Archiepiscopo Rigensi, Iohanne Episcopo Erbipolensi venerabilibus et religiosis viris fratribus Conrado de Eglof ..... preceptore ordinis nostri per Almaniam et Ytaliam Alberto de Duba Hermanno Gans magnocomendatore Ebirhardo commendatore de Thoron magnificis et strenuis viris Henrico seniore domino de Plaen Benussio de Donyn Petro de Schellendorff Francisco de Warnsdorff Czenkone Bursnicz Nicolao de Loga Iohanne Rabe et Martino Buswoy coniunctim et diuisim ac in solidum ratas gratas atque firmas habentes ipsas assumimus approbamus ratificamus gratificamus et tenore presencium ..... decernentes ipsas robur constantis firmitatis obtinere quas sub fide anima, conscientia et honore nostris in verbo nostro firmiter et inuiolabiliter seruare promittemus nec eis uerbo facto et opere contraire dolo et fraude quibuslibet ..... quibusquidem treugis si quod absit ipsi domino Regi eiusque et suorum coadiutorum predictorum terris principibus prouinciis districtibus hominibus et subditis ipsis subiectis per nos aut nostros dampna illata forent quouismodo illa plenarie et integre ..... bona fide promittimus et presentibus pollicemur sine dolo. Si quid autem contra premissa et quodlibet premissorum per se uel per alium seu alios directe uel indirecte explicite uel implicite clam publice uel occulte manifeste uel aperte verbo opere aut facto nutu sig ..... quocunque iudicio duxerimus attemptandum per quod aut per que huiusmodi treuge pacis impedirentur ad ipsum vergat in dedecus nostrorum fidei consciencie anime et honoris Infamesque inglorii fidefragi volumus reputari ab honore recedere et pudori perpetuo subiacere tamquam premissorum fidei consciencie et honoris transgessores Subicientes nos monicioni hortacioni et improperiis cuiuslibet subdicti Regni Polonie et alterius cuiuscunque qui presentem literam possidebit uel habebit. Excludentes omnes glosas exposiciones ..... supersticiones extraneas et alienas circa premissa et quodlibet premissorum sed propriis interpretacionibus exposicionibus et altercacionibus presentes volumus interpretari et exponi iuxta significata propria terminorum. Harum quibus nostrum et consiliariorum nostrorum ..... et militum sigilla appensa sunt testimonio literarum. Datum in Thoron Culmensis diocesis, anno Domini millesimo quadringentesimo decimo feria tercia in crastino Concepcionis beate Marie virginis gloriose.

Nr. LXV.

Wladislaus rex Polonie etc. 1411 Febr. 1; zawiera w Toruniu pokój z Krzyżakami.

Dogiel. Kod. t. IV, nr. 80. Raczyński. Cod. diplom. Lithuan. pag. 129. Kodeks Kórnicki (Lites, 1 wyd. I, str. 35.)

Wladislaus Dei gracia rex Polonie nec non terrarum Cracovie, Sandomirie, Syradie, Lancicie, Cuyavie Lituanieque princeps supremus, Pomeranie Russieque

dominus et heres, una cum preclaro principe domino Allexandro alias Wytowdo Magno duce Lituanie etc. fratre nostro carissimo significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo pio compassionis affectu perpendentes et salubris animadversionis miseratione in animo revolventes, quot et quanta mala procedunt ex gwerarum et dissensionum discordiis quotque ex contencionibus immineant pericula animarum et quot ex preliis sangwinis Christiani oriantur profluvia, in eo Creatori nostro specialis devocionis exhibere volentes benedignum famulatum, a guerrarum predictarum exerciciis et a cunctarum displicenciarum enormitatibus inter nos et regnum nostrum et terras Lituanie et alias nobis subiectas, ex una, et magistrum generalem Ordinis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitani et Ordinem suum et terras eiusdem Ordinis ipsius Prussie et Lywonie et alias omnes eis subiectas, parte ex altera, non sine gravi iactura occurentibus et exortis nostre mentis propositum retrahere decrevimus, et ea que per dispendia controversiarum in factis boni communis sunt diruta et destructa, per pacis integritatem ad statum cupientes reducere quietum et tranquillum, cum eodem magistro et Ordine ipsius ac terris ipsorum perpetue pacis et inviolabilis federis fecimus unionem, quam sub fide et honore nostris, sine dolo et fraude tenere promittimus et servare. Cui quidem unioni omnes et singulos adiutores nostros, cuiuscunque status et condicionis fuerint et in quibuscunque etiam terris demorentur, et signanter hos principes, dominos Iohannem et Syemovitum ac liberos et heredes ipsorum Mazovie, et Boguslaum Stolpensem duces etc., fratres nostros carissimos, inclusimus et includimus, nolentes eos ab eiusdem unionis federe separari, et ut ipsa unio, cum tanta maturitate et tam sollicita deliberacione concepta, ad constantem et firmum ordinem iugiter servandum reducatur, ipsam per articulos infrascriptos omnino decrevimus regulandam. Hunc igitur primo et pro principaliori ponimus articulo, quod inter nos, regnum nostrum Polonie et terras nostras Lituanie et alios omnes coadiutores singulos et subditos nostros, ab una, et predictum magistrum generalem, Ordinem, terras et subditos ipsius, parte ex altera, omnes dissensiones, controversie et dampna dimissa et totaliter soppita debent esse. Item, quod omnes captivi in hac gwerra captivati, a captivitatibus ipsorum de ambabus partibus fiant quiti, liberi et soluti sine fraude, et quod omnes depactaciones et exactiones eorundem captivorum, que nondum sunt exacte, deleantur et in nichilum redigantur, et si aliqui pro eorum depactacione cauciones fideiussorias fecerint aut eciam litterales, omnes omnino annulentur et fideiussores sint liberi, dolo ac fraude quibuslibet procul motis. Item, omnia castra, civitates, terre ab utraque parte in hiis gwerris acquisita, debent unicuique sine dolo restitui, et homines tam spirituales quam temporales seculares, a promissionibus et omagiis hinc inde prestitis sint liberi, super quo littere eisdem debent dari, sic, quod eadem castra et civitates circa resignacionem in edificiis et aliis non desolentur et homines in districtibus eorundem castrorum constitui non spolientur nec dampnificentur, sed quod castritenc et capitanei defendicula omnia castrorum et res proprias recipiant, ipsas ad propria sine impedimento deducendo. Item terram Samagittarum excipimus, quam nos dominus Wladislaus rex Polonie et Allexander alias Witaudus Magnus dux Lituanie ad vitam utriusque nostrum in possessione tenere debebimus pacifice et quiete, nisi ipsam vellemus Ordini dimittere ante mortem: hoc stat in arbitrio nostre libere voluntatis et hoc debet litteris patentibus roborari, quod post mortem nostram de eadem terra Ordo se poterit intromittere sine impedimento cum omni-

bus iuribus et proprietatibus, iuxta tenores litterarum Ordini super appropriacionem terre eiusdem alias concessarum. Item dux Syemovithus Mazovie debet libere obtinere terrulam et districtum Zawkrze quam alias Ordini obligaverat, ita, quod a solucione pecunie, in qua eadem terra fuerat obligata, sit solutus et quitatus. Item terra Dobrinensis debet manere circa coronam regni Polonie et omnes terre quas corona Polonie ante istam guerram habuit in possessione, et iste terre, Pomeranie terra, Michalow terra et Culmensis terra, Nesaw, Murzynow et Orlow cum suis attinenciis debent manere Ordini et omnes alie terre, quas Ordo habuit ante istam guerram in possessione. Item stativa[1] castrorum Dreszno et Santok debent remitti ad decisionem duodecim personarum probarum, per magistrum et nos eligendarum dum magister predictus per nos fuerit requisitus, que si per ipsas ad finem deduci non poterint, extunc ad superarbitrum, dominum nostrum Papam remittantur. Similiter de omnibus graniciis regni Polonie et terrarum Lithuanie etc. Similiter et facta graniciarum ducum Mazovie (Iohannis et Semoviti et filiorum successorumque suorum et Boguslai ducis)[2] Stolpensis ad decisionem duodecem personarum probarum, per nos et ipsum magistrum eligendarum remitti debent, et si decidi non poterunt, ad superarbitrum dominum Papam remittantur. Item de insulis quibusdam prope Solecz, de piscaturis et navigiis et de littoribus fluviorum tam Wisle quam Drewancze si alique disceptaciones occurrerint, pari modo ad decisionem duodecem personarum eciam remittantur. Item omnia bona ecclesiarum Gneznensis, Wladislaviensis et aliarum que iacent sub proteccione Ordinis et in terris ipsius, debent circa iura conservari, et quod non alienentur, nisi hoc fuerit de bona voluntate prelatorum. Similiter fiat de bonis episcoporum Ordinis que habent sub corona, quod circa iura reliquantur, et non alienentur sine voluntate prelatorum. Item violaciones pacis et securitatum seu salvorum conductuum, que in ista guerra ab utraque parte sunt commissa, debent esse sopite sine dolo. Item mercatores ambarum parcium cum eorum bonis absque impedimento transire debent per terras et aquas secundum antiquam consuetudinem. Item ad hunc finem, quod perpetua amicicia permaneat inter regnum Polonie, Lithwaniam et omnes terras que sunt eis subiecte, ac Ordinem et omnes terras Ordini subiectas, et quod unio federis perpetui per nullas penitus dissensiones violetur, quelibet parcium insurgentibus aliquibus dissensionibus et impedimentis debet dare sex personas, et quod eedem persone duodecem habeant omnimodam potestatem, per viam iuris aut amicicie easdem dissensiones, disturbia et impedimenta complanare, et si in sentencia concordes esse non poterint, ad superarbitrum dominum Papam causas debent remittere, et quod hoc perpetuis temporibus observetur. Si autem alique cause emerserint hereditatem, proprietatem, fundum et debita concernentes, hec debent iudicari et expediri in illius districtus iudicio, in quo iacent; quidquid autem concernit bona feodalia, hoc debet terminari sub domino feodi, iure ibidem iudicari solito et consueto. Item omnes incredulos in terra nostra constitutos ad hoc debemus tenere, quod fidem assumant Christianam, et pro ampliacione fidei ecclesias construere, sacerdotes in eis locare et omnes errores paganicos evellere; similiter magister et Ordo tam in Prussia quam in Lyvonia incredulos ad fidem tenendam convertere tenebuntur. Item ambe partes terris infidelium eius propinquis istam composicionem et unionem notificare debent et quod Christianam fidem assu-

[1] Kod. ma facta. — [2] Wyrazów tych nie ma w Kodeksie.

mant, ipsosque ad hoc exortari, et si hoc facere recusarent, quod tunc ambe partes se mutuo adiuvent, ut ipsos infideles ad fidem possint convertere Christianam. Et si ambe partes in hoc concordes fuerint, quod insimul cum exercitibus transire deberent, tunc in omnibus negociis et defectibus, et notanter pro divisione terrarum quas sibi poterint subiugare, illud servare debent et tenere prout in litteris ipsorum prioribus est expressum, nisi partes predicte aliud voluntarie decreverint faciendum. Item omnes profugi in hac gwerra, tam spirituales quam seculares de ambabus partibus, redire sine inpedimento poterunt ad eorum bona, eadem possidenda prout ipsa prius possidebant, et debent habere graciam et favorem dominorum suorum prout prius habuerunt; excepto dumtaxat domino episcopo Warmiensi, qui salvum et securum conductum habere debet ad suum episcopatum redeundi, cui magister et Ordo per violenciam nichil debent facere, nisi que de iure facere possent. Item dominus Sigismundus rex Ungarie in hanc composicionem et pacem debet includi, si velit, sine dolo, cui per magistrum intimari debet de modo unionis predicte sine mora; et quod idem magister nos certificet de ipsius domini regis Ungarie voluntate, ita tamen, quod nos interim non faciemus dampna regi Ungarie nec guerras cum ipso habebimus, si ipse rex Ungarie nos non impediet, sed si nos impedire voluerit aut gwerras nobis movere, tunc sibi racionem reddere poterimus et se ab ipsius insultibus defendere toto posse. Item ambe partes debent eciam manere circa omnia earum privilegia et litteras laudabilesque consuetudines ac iura, prout hucusque permanebant, nulla tamen in eo fiat derogatio articulis qui sunt hic purificati. Item etiam numquam in perpetuum debet corona regni Polonie cum Lituanie terris et hominibus suis esse contra Ordinem nec etiam inimicis adherere Ordinis, simili modo numquam in perpetuum magister generalis et Ordo debet esse contra coronam regni Polonie et terras Lituanie cum terris et hominibus eis subiectis, nec et inimicis corone et terrarum Lituanie et nostris pariter adherere, sine dolo et fraude. In quorum omnium testimonium et evidentiam pleniorem, sigilla nostre maiestatis una cum sigillis prelatorum, videlicet Nicolai Dei gracia sancte Gneznensis ecclesie archiepiscopi, Petri Cracoviensis et Alberti Poznaniensis episcoporum, et principum, scilicet Iohannis et Semoviti fratrum ducum Mazovie, Symeonis alias Ligwen, Sigismundi fratris germani ducis Witawdi, Symeonis filii Jawnuth[1] Litwanie ducum, ac baronum, Cristini videlicet castellani Cracoviensisis, Sandzivogii Poznaniensis, Mathie Kalisiensis, Iohannis Cracoviensis, Nicolai Sandomiriensis, Iacobi Syradiensis, Creslay Brestensis et Mathie Wladislaviensis palatinorum, Michaelis Sandomiriensis, Iohannis Kalisiensis, Nicolai Santocensis castellanorum, Sbignei marschalci regni Polonie, Petri Saffranecz subcamerarii Cracoviensis et Nicolai de Czarnkow iudicis Poznaniensis, Alberti alias Monywyd capitanei Wilnensis, Stanislai alias Czupurna marschalci terre Lituanie, Gedigoldi pridem Woywode Kyoviensis, Christini alias Ostik Radiwilonis, Rumpoldi Sunyglonis et Iohannis Nemer eciam baronum Lituanie, nec non Cracoviensis, Sandomiriensis, Poznaniensis, Kalisiensis, Brestensis et Wladislaviensis civitatum presentibus sunt appensa. Actum in Thorun die dominica in vigilia Purificacionis sancte Marie virginis gloriose, anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo, presentibus hiis validis viris: Sandzivogio de Ostrorog Poznaniensi, Nicolao de Michalow San-

[1] Kodeks ma Srenconis filii Jammuch; zobacz Naruszewicza Histor. Narodu Polskiego t. IX.

domiriensi palatinis, Iohanne de Tolischcow Kalisiensi, Nicolao de Blocziszow Santhocensi castellanis, Sbigneo marschalco regni Polonie, Petro Saffranecz subcamerario Cracoviensi et Nicolao de Czarnkow iudice Poznaniensi, quorum nomina superius sunt expressa, multisque aliis nostris fidelibus fidedignis. Datum per manus reverendi in Christo patris domini Nicolai Dei gracia sancte Haliciensis ecclesie archiepiscopi regni Polonie vicecancellarii.

Nr. LXVI.

Fr. Heinricus de Plauwen Ord. b. M. Theuton. magister general. 1411 Febr. 1, Thorun; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim i Witoldem W. księciem Litewskim.

Warszawa. Arch. Główne. Perg. oryg. Nr. 782.

Nos frater Heinricus de Plauwen Ordinis beate Marie Theutonicorum Ierosolimitanorum magister generalis significamus tenore presencium quibus expedit universis, quomodo pio compassionis affectu perpendentes et salubris animadversionis miseracione in animo revolventes, quot et quanta mala procedunt ex gwerrarum et dissensionum disturbiis, quotque ex contencionibus immineant pericula animarum et quot ex preliis sangwinis Cristiani oriantur profluvia, in eo Creatori nostro specialis devocionis exhibere volentes bene dignum famulatum, a gwerrarum predictarum exerciciis et a cunctarum displicenciarum enormitatibus inter serenissimum principem et dominum, dominum Vladislaum regem Polonie Lithvanieque principem supremum et heredem Russie etc. et preclarum principem dominum Alexandrum alias Witaut Magnum ducem Litvanie et ipsius regnum terrasque Litvanie et alias omnes eisdem subiectas, ex una, ac nos et Ordinem nostrum ac terras eiusdem Ordinis nostri Prussie et Livonie et alias omnes nobis et Ordini subiectas, parte ex altera, non sine gravi iactura occurrentes et exortas, nostre mentis propositum retrahere decrevimus, et ea, que per dispendia controversiarum in factis boni communis sunt diruta et destructa, per pacis integritatem ad statum cupientes reducere quietum et tranquillum, cum eisdem serenissimo principe et preclaro duce et ipsorum terris perpetue pacis et inviolabilis federis fecimus unionem, quam sub fide et honore nostris sine dolo tenere promittimus et servare. Cui quidem unioni omnes adiutores nostros, cuiuscunque status et condicionis fuerint et in quibuscunque terris demorentur, et signanter hos preclaros principes et dominos illustres, videlicet venerabilem patrem et dominum, dominum ducem Wenczeslaum episcopum Wratislaviensem, Kazimirum Stetinensem, Conradum cum filiis Olsnensem, Warczeslaum de Wolgast, Iohannem de Saxonia, Iohannem cum fratribus de Glogovia, Iohannem de Monsterberg, Lodvicum de Brega aliosque principes, comites, barones militesque, clientes, dominos nostros singulares inclusimus, nolentes ipsos ab huiusmodi unionis federe separari. Et ut ipsa unio, cum tanta maturitate et tam sollicita deliberacione concepta, ad firmum et constantem ordinem iugiter observandum reducatur, ipsam per articulos infra scriptos omnino decrevimus regulandum, quos articulos, in presenti litera approbatos et conclusos, sigillo nostro maiori pollicemur sine fallo roborare. Hunc igitur pro primo et principali ponimus articulo: quod inter serenissimum principem et dominum regem et regnum Polonie supra

dictum et terras suas Litvanie et alias, coadiutores singulos et subditos suos, ex una, et nos et Ordinem et terras nostras, videlicet Prussie et Livonie et alias, coadiutores singulos et subditos nostros, parte ex altera, omnes displicencie, dissensiones, controversie et dampna dimissa et totaliter sopita debent esse. Item quod omnes captivi, qui in hac gwerra sunt captivati, a captivitatibus ipsorum de ambabus partibus fiant qwiti, liberi et soluti sine fraude, et quod omnes depactaciones, et exacciones eorundem captivorum, que nondum sunt exacte, deleantur et in nihilum redigantur, et si aliqui pro ipsorum depactacione cauciones fideiussorias fecerunt aut eciam literales, omnes omnino annullentur et fideiussores sint liberi dolo et fraude quibuslibet procul motis. Item omnia castra, civitates, terre, ab utraque parte in his gwerris acquisite, debent unicuique restitui sine dolo, et homines tam spirituales quam seculares, a promissionibus et homagiis hinc inde prestitis sint liberi, super quo eisdem litere debent dari, sic quod eadem castra et civitates circa resignacionem in edificiis et aliis non desolentur, et homines in districtibus eorundem castrorum constituti non spolientur nec damnificentur, sed quod castritene et capitanei deffendicula omnia et res proprias recipiant, ipsas sine impedimento ad propria deducendo. Item terra Samaytarum excipitur, quam dominus rex et dux Witaudus ad vitam utriusque ipsorum in possessione quieta tenere debent, nisi ipsam vellent Ordini dimittere ante mortem; hoc stet in ipsorum voluntate. Et hoc debet literis patentibus roborari: quod post mortem ipsorum, de eadem terra Ordo se potuerit intromittere sine impedimento cum omnibus iuribus, proprietatibus iuxta tenores literarum, Ordini super appropriacione eiusdem alias concessarum. Item dux Semovitus Mazovie debet libere obtinere terrulam et districtum Zawkrze, quam alias Ordini obligaverat, ita quod a solucione pecunie, in qua eadem terra fuerat obligata, sit solutus et quietus. Item terra Dobrinensis debet permanere circa coronam Polonie, et omnes terre, quas corona habuit ante istam guerram in possessione. Et iste terre, Pomeranie terra, Michelaw terra et Culmensis terra, Nessaw, Murzynow et Orlow cum suis attinenciis, debent manere Ordini et omnes alie terre, quas Ordo habuit ante istam gwerram in possessione. Item facta castrorum Dryzen et Santok, dum magister per dominum regem fuerit requisitus, debent remitti ad decisionem duodecim personarum probarum per dominum regem et magistrum eligendarum, que si per ipsas ad finem deduci non poterint, extunc ad superarbitrum dominum Papam remittantur; similiter de aliis provinciis regni et terrarum Litvanie, similiter et facta dominorum ducum Mazovie Iohannis et Semoviti et filiorum successorumque suorum, et Boguslai ducis Stolpensis ad decisionem duodecim personarum probarum per dominum Polonie regem predictum et magistrum Ordinis Theutonicorum remitti debent, que si per ipsas ad finem deduci non poterint, ad superarbitrum dominum Papam remittantur. Item de insulis quibusdam prope Solicz, de piscaturis ac navigiis et de littoribus fluviorum tam Wisle quam Drewancze si alique disceptaciones occurrerint, pari modo ad decisionem duodecim personarum eciam remittantur. Item bona ecclesiarum Gneznensis, Vladislaviensis et aliarum, que iacent sub proteccione Ordinis et in terris ipsius, debent circa iura conservari, et quod non alienentur, nisi hoc fuerit de voluntate bona prelatorum; similiter fiat de bonis magistri et Ordinis que habent sub Corona, quod circa iura relinquantur et non alienentur sine voluntate prelatorum. Item violaciones pacis et securitatum seu salvorum conductuum, que in ista guerra ab utraque parte sunt commisse, debent esse sopite sine dolo. Item

mercatores ambarum parcium cum eorum bonis absque impedimento transire debent per terras et per aquas secundum antiquam consuetudinem. Item ad hunc finem quod perpetua amicicia permaneat inter regnum Polonie et Litvaniam et omnes terras que eis sunt subiecte et Ordinem ac omnes terras Ordini subiectas, et quod unio federis perpetui per nullas penitus dissensiones violetur, quelibet parcium, insurgentibus aliquibus dissensionibus et impedimentis, debent dare sex personas, et quod eedem duodecim persone habeant omnimodam potestatem per viam iuris aut amicicie eąsdem dissensiones, disturbia et impedimenta complanare, et si in sentencia concordes non fuerint, ad superarbitrum dominum Papam causas debent remittere et quod hoc perpetuis temporibus observetur. Si autem alique cause emerserint hereditatem, proprietatem, fundum et debita concernentes, he debent iudicari et expediri in illius districtus iudicio, in quo iacent; quidquid autem concernit bona feodalia, hoc debet terminari sub domino feodi, iure ibidem iudicari solito et consueto: Item dominus rex et dux Witaudus omnes incredulos in terris eorum constitutos ad hoc debent tenere, quod fidem assumant Christianam, et pro amplicacione fidei ecclesias construere, sacerdotes in eis locare et omnes errores paganicos evellere. Similiter magister et Ordo tam in Prussia quam in Livonia incredulos ad fidem convertere tenebuntur. Item ambe partes terris infidelium eis propinquis istam unionem et composicionem notificare debent, et quod fidem Christianam assumant, ipsos ad hoc exhortari, et si hoc facere recusarent, quod tunc ambe partes se mutuo adiuvent, ut ipsos infideles ad fidem possint convertere Christianam. Et si ambe partes in hoc concordes fuerint, quod insimul cum exercitibus transire deberent, tunc in omnibus negociis et defectibus, et notanter pro divisione terrarum quas sibi poterint subiugare, illud servare debent et tenere, prout in literis eorum prioribus est expressum, nisi partes predicte aliud voluntarie decreverint faciendum. Item omnes profugi in hac guerra, tam spirituales quam seculares, de ambabus partibus redire sine impedimento poterint ad eorum bona, eadem possidenda prout prius ea possidebant, et debent habere favorem et graciam dominorum suorum, prout prius habuerunt; excepto duntaxat domino episcopo Warmiensi, qui salvum et securum conductum habere debet ad suum episcopatum redeundi, cui magister per violenciam nichil debet facere, nisi quod de iure facere posset. Item dominus Sigismundus rex Hungarie in hac composicione et pace debet includi, si velit, sine dolo, cui per magistrum intimari debet de modo unionis predicte sine mora; et quod dominus rex Polonie per magistrum certificetur de ipsius domini regis Hungarie voluntate, ita tamen, quod interim dominus rex Polonie non faciet dampna regi Hungarie nec guerras cum ipso habebit, si ipsum rex Hungarie non impediet; sed si ipsum impediet et guerras sibi movebit, dominus rex Polonie sibi potest reddere talionem et se defendere toto posse. Item ambe partes debent eciam manere circa omnia eorum privilegia et litteras laudabilesque consuetudines atque iura, prout hucusque permanebant, nulla tamen in eo fiat derogacio articulis, qui hic purificati sunt. Item eciam nunquam in perpetuum debet corona regni Polonie cum Litvanie terris et hominibus suis esse contra Ordinem, nec adherere inimicis Ordinis eiusdem. Simili modo nunquam in perpetuum nos magister generalis et Ordo esse debemus contra coronam regni Polonie et terras Litvanie, nec eciam inimicis corone adherere, sine dolo et fraude. Preterea nos frater Heinricus de Plauwen magister generalis supra dictus una cum reverendissimo in Christo patre et domino, domino Iohanne sancte Rigensis ecclesie archiepisco, et reveren-

dis in Christo patribus dominis Iohanne Herbipolensis, Arnoldo Culmensis et Iohanne Pomezaniensis ecclesiarum episcopis, et fratribus Conrado de Eglofstein per Almaniam et Italiam, Conrado de Witingshofen per Lyvoniam preceptoribus, nec non nobilibus et strenuis viris militibus Iohanne Romplian de Kobern et Wernhero Nothast, Conrado Trochses, testibus et fideiussoribus, pura fide promittimus et spondemus, quod literam hanc sub maiori titulo transsumptam, in omnibus eius articulis, condicionibus et clausulis maiori nostro sigillo roborari et confirmari volumus. Et ad plenius testimonium eorum que in littera eadem sunt conscripta, sigilla horum prelatorum, preceptorum, commendatorum, advocatorum, militum et civitatum, videlicet reverendorum patrum et dominorum Culmensis, Pomezaniensis et Sambiensis ecclesiarum episcoporum, et fratrum per Almaniam, Italiam et Lyvoniam preceptorum, magni commendatoris, supremi marschalci, de Elbingo, de Cristpreg thesaurarii, de Thorun, balgfa Brandenburg, Ragnith, Osterrode, Danczk, Axwa, Swecza, Grodencz, Redin, Slochow, Tuchol, Strasberg, Schonsze commendatorum, Lypa, Dyrszaw, Brehm, Brathean et Roghuszen advocatorum, Augustini de Zegenberg, Conradi de Orsechaw, Nicolai de Schillingsdorff, Henrici de Rankow et Thome de Teschow militum; Culmen, Thorun, Gdanczk, Elbing, Konigsberg et Strasberg civitatum appendere faciemus ad eandem, in loco videlicet circa Slotoriam convencioni utriusque partis, videlicet ipsius domini regis Polonie consiliariis et nostris ad terminum, scilicet dominicam Cantate deputato, harum quibus sigillum nostrum una cum sigillis prelatorum preceptorumque superius expressorum testimonio literarum sunt appensa. Actum in Thorun sub anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo, die dominica prima mensis Februarii, presentibus predictis prelatis et preceptoribus, quorum ut premittitur nomina superius sunt expressa.

Preterea ex errore scribentis obmissum est de termino convencioni assignato, qui terminus quatuor septimanis post festum Pasche proxime futurum in dominica qua cantatur in Ecclesia Dei Cantate circa Slotoriam pro eadem convencione et confirmacione literarum presencium est statutus, prout in literis matrice huius de predicta dominica Cantate est expressum. Ideo expressio hic facta de eodem termino non debet habere aliquam suspicionem aut aliquod derogamen.

Nr. LXVII.

Iohannes Pp. XXIII 1411 Mart. 1, Bononie; daje biskupowi Placentyjskiemu pełnomocnictwo zakończenia zatargu pomiędzy Polską a Zakonem Krzyżaków.

Theiner. Monum. II, Nr. V.

Iohannes episcopus etc. venerabili fratri Brande episcopo Placentino ac in Ungaria et aliis regnis] et partibus, carissimo in Christo filio nostro Sipismundo regi Ungarie illustri subiectis, pro nobis et Romana Ecclesia in spiritualibus reformatori, salutis etc. Pacifici Regis regum qui regnat in celis vices quamquam immeriti gerentes in terris, pacis bonum, quo nulla prestancior aut iocundior, illa presertim, qua mundana celestibus connectuntur, potest esse possessio, ex apostolice servitutis officio inter cunctos Christifideles pacatis vigere mentibus, ac in pacis et concordie pulchritudine, quibus extolluntur minima, paternis affectibus delectamur, et inter illos potissime nutrire concordiam, ex quorum discordia ma-

xima possunt et regnis et populis et provinciarum, civitatum et locorum ac subditorum excidia et animarum pericula versimiliter provenire. Sencientes itaque iampridem, et de quo non possumus ab intimis nostris precordiis non dolere, inter carissimum in Christo filium nostrum Wladislaum regem Polonie illustrem suosque subditos, adherentes et complices, ex una, et dilectos filios magistrum ac fratres Domus Hospitalis beate Marie Theotonicorum per Prussiam, Alamaniam et alias mundi partes constitutos eorumque subditos, adherentes, complices et sequaces, ex altera partibus, graves suscitatas fuisse discordias et extare, nos cupientes huiusmodi discordias in pacis dulcedinem commutare ac emersuris scandalis et dissencionibus obviare, per nostras litteras et nuncios regem, magistrum et fratres predictos et nonnullos alios, quorum poterat interesse, circa pacem et concordiam huiusmodi celebrandas fecimus paternis affectibus concordialiter exhortari. Et quoniam pacis emuli et humani generis hostis procurante versucia premissa exhortamina nostra effectu caruere pacifico, et in cordis nostri geramus desideriis guerrarum bellorumque motus, inter prefatos damnabiliter eciam nunc vigentes, protinus extirpari, ut vigeat pax et quies fidelium regnorum, provinciarum huiusmodi, cessent excidia et ruine et in pacis pulchritudine coli possit perfeccius Auctor pacis, et de tue fraternitatis industria, in maximis nostris et prefate Ecclesie negociis congrua rerum experiencia ac diucius comprobata, sumentes in Altissimo fiduciam specialem, te in Polonie et aliis regnis, partibus et dominiis regis, magistri et fratrum predictorum eorumque et utriusque eorum adherencium, fautorum ac sequacium, et inter regem, magistrum, fratres necnon adherentes, complices, sequaces predictos et alios quoslibet paciarium (sic) pro nobis et prefata Ecclesia apostolica auctoritate presencium tenore facimus, constituimus ac eciam deputamus. Discrecioni tue inter regem, magistrum, fratres eorumque ac utriusque eorum adherentes, complices et sequaces prefatos et alios quoscumque, quomodolibet dissidentes seu discordes, treugas seu sufferencias semel et pluries eciam providendi, tociens quociens opus esse cognoveris, dicto nomine sub spe pacis tractandi, firmandi ac eciam indicendi perpetuo vel ad tempus, necnon concordiam et pacem firmandi, terminandi et concludendi sub illis capitulis, pactis, modis, condicionibus, penarum spiritualium et temporalium adieccionibus, personarum, rerum, bonorum et iurium obligacione, obsidum seu fideiussorum aut promissorum dacionibus, et quibusvis membris et substancialitatibus ac firmitatibus, eciam iuramentorum seu sigillorum, vel quibuscumque aliis solemnitatibus roboratis et roborandis, et de quibus eidem tue discrecioni expedire videbitur pro firmitate et observancia omnium treugarum, sufferenciarum pacis et concordie predictarum, connexarum et dependencium a predictis et quolibet eorundem, ac penas et censuras spirituales et temporales quascumque in premissis adiciendi et apponendi ad validacionem et observacionem predictorum ac faciendi ea inviolabiliter observari, ligas insuper, uniones, confederaciones, pacta et convenciones quecumque et qualiacumque et cum quibusvis, eciam si pontificali, regali vel quavis alia dignitate fulgeant, inita, facta et firmata, eciam iuramentorum aut sigillorum solemnitatibus roborata, premissorum effectui aut execucioni quoquomodo contraria, auctoritate predicta cassandi, annullandi ac eciam irritandi, iuribus evacuandi, ac iuramenta super hiis prestita protinus relaxandi, penas quaslibet adiectas et incursas tollendi et remictendi, et omnia alia et singula dicto nomine in predictis et circa ea quelibet eorum, per te vel alios, quem vel quos duxeris deputandos, gerendi, providendi, exercendi, mandandi et exequendi ac

exequi et observari faciendi,[r] contradictores quoslibet et rebelles per censuram ecclesiasticam et alia iuris remedia appellacione cessante compellendi, ac eciam implorandi quorumcumque catholicorum regum, principum, prelatorum, dominorum, universitatum et aliarum quarumcumque personarum auxilium et brachium seculare contra recusantes seu contemnentes premissa aut eorum aliquod observare aut exequi, aut processus quoslibet aggravandi et reaggravandi necnon censuras et penas fulminandi, quos vel quas per te aut deputandum a te rite fieri, promulgari seu inferri et tociens quociens contigerit quovismodo, ac illos et contenta in eis exequi faciendi, prout et quemadmodum noveris convenire, plenam et liberam tenore presencium concedimus potestatem; ratum et gratum habituri, quicquid per eandem discrecionem tuam seu deputandum ab ea factum fuerit in premissis seu aliquo eorundem, idque faciemus auctore Domino usque ad satisfaccionem condignam inviolabiliter observari. Datum Bononie Kalendas Marcii, pontificatus nostri anno primo.

Nr. LXVIII.

Zjazd w Grabiach i Murzynnie w r. 1411 w mies. Wrześniu.

(Str. 27, w. 6.)

Wladislaus rex Polon. etc. 1411 Oct. 19, in Medica; rozkazuje władzom sądowym, ażeby Matjasza wojewodę Gniewkowskiego nie pociągały w czasie, w którym tenże był wysłanym na zjazd z Krzyżakami w Grabiach i po odebranie od nich pieniędzy w Toruniu.

B. Ulanowski. Wybór zapisek sądowych Kaliskich z lat 1409—1416, p. 35.

Wladislaus Dei gracia rex Polonie etc. vobis Sandzivogio palatino Poznaniensi et capitaneo Maioris Polonie generali nec non iudici subiudici ceterisque camerariis et officialibus iudiciis nostris regalibus in Kalis presidentibus nostris fidelibus dilectis graciam regiam et omne bonum. Fideles nostri datur nobis intelligi qualiter cum validus Mathias palatinus Gnewcoviensis capitaneus Wladislaviensis terminos quosdam nomine generose domine Wychne relicte olim Sandziwogy palatini Kalisiensis et filiarum ipsius Margarethe consortis sue et Anne coram vobis habuisset quidam ipsius adversarii in absencia ipsius in modum contumacie terminos huiusmodi contra ipsum et ipsam Wichnam et eius filias astiterunt et sentencia contra eum occasione earum dominarum ad instanciam adversariorum suorum est prolata. Sed quia idem Mathias tunc in convencione Cruciferorum in Grabye erat in nostris et regni nostri negociis constitutus propter quod huiusmodi terminis ubi pro quibusdam debitis ad instanciam Iudeorum est condempnatus non potuit quovismodo interesse et iterum eundem Mathiam versus Thorun ad Cruciferos pro nostris pecuniis dirigimus et destinavimus vobis igitur nostris firmis damus regalibus in mandatis seu commissis seriosius iniungentes quatinus easdem sentencias vestras si quas contra ipsum ad eandem Wichnam et eius filias in eius tulistis absencia eciam et pro debitis Iudeorum prorogantes et omnes alios terminos si quos coram vobis habet vel habiturus est coram vobis usque ad nostrum adventum ad Maiorem Poloniam prorogantes et diferre debeatis nec ipsum interim aliqua presumatis iudicare racione quousque in Maiori Polonia dante Domino fuerimus

constituti et eciam pro debitis eorundem Iudeorum ipsum et eandem Wichnam nullo modo impedire permittatis. Datum in Medica feria secunda in crastino sancti Lluce ewangeliste anno Domini millesimo quadringentesimo undecimo.

Relacio venerabilis in Cristo patris domini Nicolay archiepiscopi Haliciensis.

Nr. LXIX.

Iohannes Pp. XXIII 1411 Dec. 5, Rome ap. s. P.; upomina mistrza, aby dotrzymał warunków pokoju Toruńskiego i zachował zgodę z królem Polskim.

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg., u którego przywieszona bulla papiezka.

Iohannes episcopus seruus seruorum Dei. Dilecto filio Henrico de Plaw ordinis beate Marie Theotonicorum generali magistro, Salutem et apostolicam benediccionem. Dilecti filii oratores carissimi in Christo filii nostri Wladislai Regis Polonie Illustris ad nostram nuper presenciam destinati nobis intimarunt inter ipsum Regem Regnumque suum ac dilectum filium nobilem virum Witoldum Litwanie ducem ex vna et te fratres et ordinem beate Marie Theotonicorum ex alia partibus ad quas utranque partem paterno studio fuimus exhortati solemnibus hinc inde scripturis interuenientibus ob nostram sedisque apostolice reuerentiam initas atque firmatas fuisse inuiolatas ratas et firmas perpetuis temporibus duraturas. Quo accepto uehementissime letati singularem inde profecto consolationem suscepimus intuentes quod tantopere quesiuimus desiderauimusque in uotiuum effectum fructumque uenisse. Nam pace concordiaque quibus nil melius, nil dulcius, nil optabilius desuper humano generi datum est bone artes crescunt et diuinarum atque humanarum rerum cultus continuis incrementis augetur. Inter cetera autem intelleximus in scripturis pacis et concordie predictarum solemniter firmatis quoddam capitulum sub verbis huiusmodi contineri uidelicet. Item ad finem hunc quod perpetua amicicia permaneat inter Regnum Polonie Litwaniam et omnes terras ordini subiectas et quod unio federis perpetui per nullas penitus dissensiones uioletur, quelibet partium insurgentibus aliquibus dissensionibus et impedimentis debet dare sex personas et quod eedem duodecim persone habeant omnimodam potestatem per viam iuris aut amicicie easdem dissensiones disturbia et impedimenta complanare et si in sentencia concordes esse non poterint ad superarbitrum dominum papam causas debent remitti. Cum igitur dilectus filius Petrus Wormedith dicti ordinis professor ac in Romana curia generalis procurator eiusdem nuper exposuerit nobis ad sedendas remouendasque certas differentias seu dissensiones expost inter prefatum Regem ac te fratres et ordinem predictos oxortas duodecim personas abutraque parte electas rite atque solemniter secundum prefati capituli formam inuicem circa festum Natiuitatis beate Marie virginis conuenisse et licet pluribus diebus insimul moram traxerint, tandem non ualentes differentias et dissensiones predictas sedare eas reliquisse penitus indecisas verisimiliter dubitandum uidetur nisi saluberrime occurratur, ne guerram et dissensionum recidiuatio oriatur attento quod signa nonnulla iam uisa fuisse feruntur. Quamobrem cum sicut inter christifideles ad pacem et concordiam procurandas indefessa solicitudine sumus ut tenemur attenti sic non minus ad ipsarum inuiolabilem et perpetuam obseruantiam

uigilemus deuotionem tuam affectuosissime in domino hortamur requirimus et rogamus quatinus huiusmodi pacem et concordiam nobis tanta cum caritate operantibus tam solemniter initas et firmatas inviolabiliter obseruet ac per tuos faciat oberuari, prout eandem deuocionem tuam laudabiliter facturam confidimus ac ad totalem extirpationem dissensionum et differenciarum quarumlibet inter eum et te tam exortarum, quam illarum, que imposterum possent quomodolibet exoriri inuicem uelitis esse vnanimes et concordes. Nos enim ubi differencie et dissensiones huiusmodi aliter tolli requirent prout ex debito pastoralis officii nobis incumbit omni congrua decentique via dispositi sumus paternis studiis eas penitus remouere agereque quacunque via possibili ut inter Regem ducemque prefatos ac te fratres et ordinem predictos pax et concordia perpetuo uigeant vtque diuina cooperante gracia sicuti inter christifideles in eminenti dignitate constitutos conuenit sitis mutua in domino nostro Iesu Christo caritate coniuncti. Hec eadem Regi predicto per nostras litteras intimantes. Datum Rome apud Sanctum Petrum nonae Decembris Pontificatus nostri anno secundo. „Theodericus."

Nr. LXX.

Wladislaus rex Polonie etc. 1411 Dec. 6, Cracovie; zbija skargi Krzyżaków, którzy mimo tego, iż sami warunków pokoju Toruńskiego nie dotrzymują, jeszcze go przed całym światem oczerniają.

Raczyński. Cod. dyplom. Lithuan. pag. 150.

Universis et singulis principibus spiritualibus et secularibus comitibus baronibus nobilibus militibus clientibus communitatibus civitatum ac earum rectoribus et omnibus Christiane religionis cultoribus cuiuscunque status condicionis aut eminencie extiterint ad quos presentes pervenerint Wladislaus Dei gracia rex Polonie Littwanieque princeps suppremus et heres Russie etc. salutem et perfectam in Christi amore caritatem reverendissimi in Christo patres et preclari principes ac famosi et nobiles prudentesque viri in eo totam devocionem nostram exponimus in eo semper preces humiles Creatori nostro efundimus ut nos in pace optata et tranquillitatis dulcedine cum domesticis fidei ac Christiane religionis cultoribus conservare dignaretur. Ob quod sencientes quanta turbata pace in fide ortodoxa occurrunt incomoda auctorem pacis in pace colere satagentes postpositis omnium gwerrarum disturbiis contencionum discriminibus et periculosis licium dispendiis omnium displicenciarum et controversiarum materias inter nos et dominos Cruciferos de Prussia alias currentes et exortas cum summa deliberacione et tanta maturitate per pacis perpetue federa ad plenam et perfectam Deo nobis propicio reduximus unionem, quam inviolabiliter tenere decrevimus omnino et servare. Et hoc eisdem dominis Cruciferis de Prussia omnia promissa nostra efficaciter implebimus et constanter preter pauca que propter brevitatem temporis impleta non fuerunt implebuntur tamen brevissime Domino adiuvante. Que eciam propter non adinplecionem non sunt facta neque in aliquo violata ex quo pro explecione ipsorum tempus aliquod non fuerat limitatum sed in hoc quilibet racione fruens nostram potest considerare iniuriam. Qua datum est nobis pro re certa intelligi quomodo ipsi domini Cruciferi stante inter nos tam constanti et tam sincera unione quam nullis subterfugiis nullisque evasionibus sperabamus violari. Ad querelas tam graves et

tam inopinatas contra nos proruperunt nobis propriorum viciorum culpas inpingentes nam ut ad noticiam nostram deducitur dicunt et asserunt quod nos promissa nostra ipsis non observassemus et quod in distruccionem ipsorum cum paganis contra ipsos armaremur. In quo non tantam nobis quantam Creatori nostro faciunt iniuriam ex quo talibus turpitudinibus que in cor nostrum non possunt descendere famam nostri nominis more solito contra iusticiam denigrant et offuscant postquam enim perpetue pacis cum ipsis firmavimus unionem mox et incontinenti ipsis terras civitates castra dominia ac possessiones tempore gwerrarum sub eis acquisitis reddidimus et restituimus. Similiter omnes principes comites barones milites nobiles et clientes quos in captivitate nostra habuimus ab eadem captivitate liberos dimisimus et solutos et alia complevimus que tunc compleri potuerunt. Ipsi vero vias nostras nolentes cognoscere voluntatemque ipsorum in aliam vertentes qualitatem querelas ipsorum excogitatas adversus nos emiserunt et occasione minus iusta erga nos adinventa promissa ipsorum nobis facta violare non verentur sic quod pecunias nobis debitas in terminis deputatis non solverunt ubi duplici plaga nos puniunt nobis magnam facientes iniuriam primo dicentes quod ipsis non servaremus pacta nostra et aliud quod nobis adhuc pecuniam nostram solvere protraxerunt. Et ut intelligimus gwerras iterum nobiscum intendunt renovare quas nos teste nobis Altissimo libenter quoadusque vivimus vellemus devitare. Ideo petimus vestram sinceritatem quatenus eisdem dominis Cruciferis in hiis que nobis taliter obiciunt fidem non velitis apponere quynymo ipsos petimus ad hoc teneatis ut nobis promissa ipsorum teneant et observent. Datum Cracovie sexta die mensis Decembris anno Domini M. CCCC. XI.

Ad relacionem domini Nicolai Halicen.
Archiepiscopi regni Polonie vicecancellar.

Nr. LXXI.

Hochmeister des Deutschen Ordens 1412 Ian. 10, czu Marienburg; pisze do Władysława króla Polskiego zbijając zarzuty czynione mu przez niego i użala się o oczernianie go przed królami i panami Chrześcijańskimi. (Str. 28, Ods. 3.)

Archivum Królevieckie. Schiebl. XXI, Nr. 63.

Eynveldige Bevelunge und willige Dinste czu alle euwir konynclichen Beheglichkeit bevor. Allirdurchluchtichster Forste, grosmechtiger Koning und lieber, gnediger Herre. Euwirn Briff uns gesant und als gestern geentwert, haben wir noch syner Inhaldunge mitsampt der ingeslossen Copien mit Wirden empfangen und wol vornomen. Und als euwir Durchluchtikeit czum ersten schreibt, das ir wol gedechtig set und getruwet ouch das eyn sulchs von unserm Gedechtnisse nicht sey vorgangen, wie wir vor Marienburg, czum Raczans und in der Thornisschen Heiden gearbeitet hatten umbe eynen ewigen Frede und wie wir czu der Czit geloubten nymmer geboyget czu werden do wedir czu komen alle die weyle wir das mensliche Leben furten hie uff Erden etc. Gnediger Herre, wir danken euwirn Gnaden das ir des gedechtig seit, und ist uns wol eyne Frahede das ir uns des irmanet, went noch semelichir Dirynnerunge getruwen wir unczwivelichin, das von euwirm Herczen nicht vorblichchen noch getilget seyn die Brife, die ir Forsten, Ritthern und Knechten und gemeynlichin allen andern, die weyle wir czu Thorun noch logen vor dem

Frede santet, und mit was hitcziger Begerunge ir sie alsam dorynne undir ander mancherhande Dirbitungen hog manende mit Fleisze botet, uns und unsern Orden czu eym Frede czu halden, und dirbotet euch czu allen Forsten, Herren, Ritthern und Knechten die do woren, das ir gevallig welldet seyn yn allen Sachen, das sie vor eyn moglichs mochten irkennen, und wie ir unse Lande und Lute nicht engertet und euch Leit were, das so vil Vorgysunge Cristliches Blutes geschen were adir ummer geschen solde, welche Gnade, Liebe und Frede wir ouch selber suchten von gancz unsern Creften, das ir yo dorus mogt czihn, do man den Frede undir uns beiden Teilen begunde czu arbeiten und wir alles hoften, das noch semelichin euwir konynclichin Schriften und Irbitungen, wir Gnade sulden befunden haben forder, denne uns uff die Czit geschach und geschen ist, und wie swer euwir Durchluchtikeit uns was yn allen Artikeln. Dennoch so beweisten wir mit den Werken, das uns was im Herczen, und woren alle euwirs Willens boben unser Macht gevallig, uff das is czu eynir Sune qweme, und hatten ouch sulchen Getruwen yn euch, das wir lieszen die Brife obir die Beczalunge der Gefangen und Abtretunge etlichir Husere schreiben, wie euch dieselben beheglichin weren und czu Synne, das wol czu befynden ist und offembor. Yn denselben Brifen ir berurt vordan, wie wir unser Vorfaren, den Got gnedig sey, durch des entstanden Ungewitter des Unfredes solden gelestert haben etc. Grosmechtiger Herre, wir bekennen yn desen hutigen Tag, das wir czu der Czit retten, das wir in dem Rate des Unfredes mit unsern Vorfarn ny woren noch sie uns dorczu luden, und wie wir mit euwir Durchluchtikeit, als wir bey euch woren, vil liplichir Handelunge mancherhande guter haten, die wir bis yn unsern Tot ouch welden beleitet haben, und noch gerne teten, went were die Schelunge erst von euwir Hochwirdikeit nicht ensprossen; wir welden so vil dorczu gethan haben, das das gancze Cristenthum unser beider Eyntracht solde syn gewest gefrawet. Wir nemen den almechtigen Got uns czu Geczuge, das wir y werlde Wonne und Frahede gehat haben czu Eyntracht und Frede, wdnt der gebenedyte Got nymmer von synen Cristgloubigen so wol als yn der Czit des Fredes mag gelowbet werden, und den haben wir gesucht durch euwir Liebe, czu dem wir sulch Gemute trugen und noch haben, das wir den unvorserlich hatten gehoft czu behalden. Umbe des willen santen wir unser demutige Brife und empotens ouch nicht alleyne bey den erbaren euwirn Boten, die ir mit Namen in euwirm Brife benumpt, sunder mit allen andern, czu den wir uns Gutes vorsogen, euwir konynclichin Majestat, die mit Andacht dirmanende und bittende, uns czu behalden by Gnaden. Die Schelunge, eyngerley Czweytracht ist an uns ny gewest, das wir dor an beweist haben, wie wol unser armen Gefangen uns vorczogen wurden an irer Freylassunge, Got weis mit gros unserm Schaden, dennoch taten wir vor sie die erste Beczalunge, do die euwirn, die die Beczalunge empfingen, den unsern geloubten, czu der Czit so wol als uff dem Tage Cantate nehest vorgangen, by der Slotorie unser Gefangen solden werden frey gelassen. Der edle Her Sewysch, euwir Getruwer, was by uns vor Iohannis Baptiste und beweiste uns von euwir Grosmechtikeit eynen Machtbriff, vorgebende, wie die Gefangen her von euwirn Gnaden Geheisse welde frey machen, des wir gros by unser Worheit gefrohet woren und hoften des eyn Ende, das doch sich vorczog bis czur ander Beczalungen Iohannis Baptiste, do den unsern abir gros und schone geloubt wart die czu freyen. Nu wolden wirs abir an uns yo nicht gebrechen lassen, wir taten die andere Beczalunge und dorczu goben wir von uns den Briff obir die Vor-

satczunge des Lendichens Zawkrze des Herren Herczogen us der Mazow, und hoften alles Gute und Gnade. Gnediger Herre, wie solden wirs ummer bas beleitet adir was solden wir forder dorby getan haben, yo geschach uns keyne Dirfolgunge der Gefangen und des Brifes obir das Landt czu Saymaiten. Dorczu so geschach unsern armen Luten an vil Dyngen Mutwille und Obirlasts von den euwirn, und ouch uns an unsern Grenitczen, des wir uns nyrne wosten czu dirclagen, went uns euwir Gnade yo czu verre was. Dorumbe so hatte wir Gedolt, hoffende der Gnade euwir Czukompt. Abir uns ist Leit, das euwir Grosmechtikeit so gar ungehoft sich an uns hat vorgessen yn eym sulchen, das ir uns so mancherley swerer, schemelichir Lesterunge czuleget, der ir uns etlichir Masze irczelet yn euwirm Brife und swerlichir beruchtiget habet wedir und vort ken Forsten, Herren und aller Werleit mit euwirn Brifen, der Brife eynir wir euch eyne Copie ouch wedir senden hirynne vorslossen. Herre, ir legt uns czu, das wir mit vil Ergerunge groplichin, als wir vormals solden getan haben, euch hetten bekommert, doran uns doch ungutlich geschuet, das wir czu Gote setczen. Gnediger Herre, werdet ir euwir Brife ansehn und Botschaft, die ir yn den Hoff czu Rome und sost weit und seit yn der Herren, Forsten Hafen (sic) gesant habet, domete ir uns so jermerlichin lestert, ir befyndet wol wer des schuldig ist, und werdet dirkennen, das wir von Not wegen musten dokegen, nich yn bedassunge, sunder yn vorentwerlichir (sic) Weyse heen und her Forsten und Herren unsere Gebrechen weder vorbrengen und schreiben. Welde Got, das wir unser beider Brife vor Forsten und Herren solden brengen, man solde unser Gerechtikeit und Unscholt wol dirkennen, und ist iczczunt nicht Not, das wir die alsam nu dirczelten adir euch wedir senten, die uns seyn vor Ougen komen. Ir beschuldiget uns, wen wir Entwert euwir Brife euch usrichten solden, das wir vorgeben und sprechen, wir hetten die Gebitiger nicht by uns unsers Rathes etc. Groswardiger Forste, ir wisset das wir eyn geordent Man seyn und semeliche Vorentwertunge nicht fulglichin mogen thun alleine von uns selben. Wir getruweten, synt wir byn so kurcz czu der Wordikeit der Homeisterschaft, czu der wir uns doch unwirdig achten, komen seyn, das irs uns gros vor gut soldet haben, das wir Rathes pflegen und gebruchten yn unsern Sachen, und hoffen czu Gote, das wir doran an euch nicht gebrechen. Von allen anderen Stucken und Sachen euwirs Brifes haben wir volkomeliche Entwertunge wedir gesant und usgericht euwirn Gnaden, die der almechtige Got bewaren geruche czu langen Cziten, im czu eym Loube und Beheglichkeit, czu Troste der armen Cristenthum und czu eynir Vortilgunge der Fynde des Crewces Christi. Gegeben czu Marienburg am Sontage noch Epiphanie anno XII°.

Nr. LXXII.

Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Nov. 29, Brynnye; kwituje Zakon z odebrania 12,500 kóp groszy, jako połowy sumy (25,000), którą Zakon wedle wyroku w Budzie wydanego winien był wypłacić Zygmuntowi.

Königsberg. Königl. Staatsarch. Schiebl. 64, Nr. 17. (*Pergam. oryg. z przywieszoną mniejszą pieczęcią króla Zygmunta.*)

Nos Sigismundus Dei gracia Romanorum rex semper augustus ac Hungarie Dalmacie Croacie etc. rex notumfacimus tenore presencium quibus expedit uni-

versis Quod quia ven. et rel. Henricus de Plawen magister ordinis domus Tewtunicorum s. Marie de Prussia generalis, suo et dicti ordinis nominibus, medietatem sumpme vigintiquinque milium sexagenarum grossorum Bohemicalium, quibus occasione satisfaccionis et expedicionis certorum debitorum eorundem magistri et ordinis serenissimo principi domino Wladislao regi Polonie, fratri nostro carissimo, nobis obligari dinoscuntur et teneri pro eisdem magistro et ordine per nos ad evitandum scandala et pericula animarum et corporum liberaliter facte et actualiter impense, nobis realiter persolverunt et eandem medietatem predicte sumpme pagaverunt plenarie cum effectu. Ideo nos de certa nostra sciencia eundem ven. Henricum, magistrum et consequenter totum ordinem de et super medietate predicte sumpme vigintiquinque milium sexagenarum grossorum, utpote de duodecim milibus et quingentis sexagenis grossorum nobis, ut prelibatur, persolutorum et eorum occasione quittamus et absolvimus ac quitos, liberos, expeditosque reddimus pariter et absolutos. Presencium sub regalis nostri sigilli apensione et testimonio literarum datum Brynnye pen. ultimo die Novembris anno domini Millesimo quadringentesimo duodecimo regnorum nostrorum anno Hungarie etc. XXVI° Romanorum vero tercio.

Ad mandatum domini regis
Jo. praepositus s. Stephani vicecancellarius.

Nr. LXXIII.

Nuncii Wladislai regis Polon. et Wythowdi M. duc. Lithwanie 1413 Febr. 21, in castro Marienburg; zdają sprawę z poselstwa swego do Zakonu celem wręczenia temuż dokumentów dotyczących Żmudzi. (Zob. str. 30.)

Warszawa. Arch. Główne. — Perg. oryg. Nr. 561.

In nomine domini Amen. Sub anno Natiuitatis eiusdem millesimo quadringentesimo tredecimo. Indicione sexta die XXI mensis Ffebruarii hora completoris uel quasi Pontificatus Sanctissimi in Christo patris et domini, domini Iohannis suprema prouidencia pape vicesimitercii anno ipsius tercio in castro Marienburg In presencia nostri notariorum publicorum subscriptorum ac testium infrascriptorum Constituti personaliter honorabiles viri domini Benedictus Archidiaconus Lanciciensis et Stanislaus Czolek canonicus Sandomiriensis ecclesiarum collegiatarum Gneznensis et Cracoviensis diocesis nunccii procuratores et ambasiatores Serenissimorum principum dominorum Wladislai Regis Polonie et Alexandri alias Wythowdi magni ducis Lithwanie per prefatos dominos Wladislaum Regem et Allexandrum ducem ad presentandum literas super terra Samagitharum venerabili domino et Religioso fratri Henrico de Plawen magistro generali domus hospitalis ordinis beate Marie virginis in Prussia et ordini suo prout de mandato eorum per literas dictorum dominorum Wladislai Regis et Allexandri ducis necnon substitucionis reuerendissimi in Christo patris domini Nicolai Archiepiscopi Gneznensis procuratoris principalis cum prefato domino Benedicto Archidiacono Lanciciensi per dictos dominos Wladislaum Regem et Alexandrum ducem specialiter deputati constabat euidenter dictas literas super dicta terra Samagitharum dictorum dominorum Regis atque ducis in pargameno scriptas et sigillis eorum appendentes in presulis pargameni sigillatas ex parte et nomine dictorum dominorum Wladislai Regis et Allexandri

ducis prefato domino Henrico de Plawen magistro generali ibidem presenti exhibuerunt presentauerunt et dederunt. Quiquidem dominus Henricus magister protestacione facta quod dictas literas non reciperet ipsas approbando sed examinando et tenorem earum scire volendo de manibus dictorum dominorum Benedicti Archidiaconi et Stanislai Czolkonis recepit et ipsas literas per religiosum fratrem Iohannem prothonotarium suum legi fecit quibus lectis et auditis ipsas literas prefatis dominis Benedicto Archidiacono et Stanislao Czolkoni restituit volens deliberare et consiliarios suos requirere si ipsas literas deberet recipere uel non promittens prefatis dominis super hiis post duas uel tres dies responsum dare. Tandem veniente die mensis predicti XXIIII in dicto castro Mariemburg hora nona uel quasi prefatus dominus Henricus magister generalis in stuba magna domus sue in dicto castro Mariemburg site in presencia consilii sui videlicet reuerendi in Christo patris domini Iohannis Archiepiscopi Rigensis necnon magni comendatoris marschalci thezaurarii et comendatorum de Dansk, Helbing, Kersburg, Thorun et aliorum ac terrigenarum militum nobilium et civium multarum ciuitatum suarum dictas literas dictorum dominorum Wladislai Regis et Allexandri ducis super dicta terra Samagitharum bis legi fecit alta voce. Quibusquidem literis lectis et auditis ipsas literas prefatis dominis Benedicto Archidiacono et Stanislao Czolek Canonico nunciis et procuratoribus suprascriptis restituit et ipsas literas recipere recusauit. Super quarumquidem literarum restitucione et ipsarum non recepcione ac omnibus premissis prefati Benedictus Archidiaconus et Stanislaus Czolek Canonicus a nobis notariis publicis infrascriptis pecierunt sibi fieri et confici hoc presens vnum et plura publicum et publica instrumentum et instrumenta. Acta sunt hec anno indicione die mense hora loco pontificatu quibus supra. Presentibus honorabilibus et strenuis viris dominis .. Apciar decretorum doctore preposito Warmiensi Iohanne prothonotario prefati magistri generalis Iwone de Radzikowo Theodrico Nicolao Litterat Nicolao Sczeczina et aliis pluribus fidedignis testibus ad premissa.

Et ego Nicolaus Ianussii de Somino clericus Plocensis diocesis publicus imperiali auctoritate notarius quia predictarum literarum presentacioni recepcioni et earundem recepcionis recusacioni ac aliis omnibus et singulis premissis dum sic ut premittitur fierent et agerentur vnacum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui. Ideo hoc instrumentum publicum manu mea propria scriptum exinde confeci signo et nomine meis solitis et consuetis consignando rogatus et requisitus in fidem et testimonium omnium premissorum etc.

Et ego Iohannes Radlicza Moysi de Radliczice Clericus Gneznensis diocesis publicus imperiali auctoritate notarius quia predictam literam presentacioni et earundem recepcionis recusacioni ac aliis omnibus et singulis dum sic ut premittitur fierent et agerent vnacum prenominatis testibus presens interfui eaque omnia et singula sic fieri vidi et audiui. Ideo me huic publico instrumento manu socii mei scriptum in fidem et testimonium premissorum subscripsi signo et nomine meis solitis et consuetis rogatus et requisitus.

Nr. LXXIV.

Hochmeister des deutschen Ordens 1413 März 15, zu Neydenburg; uwiadamia króla Polskiego, że z powodów, które później wyłuszczy, usunął się od dalszego prowadzenia sprawy przez Benedykta z Makry i prosi, aby krok ten nie był źle przyjętym. Tymczasem spodziewa się, że obie strony zostaną na stanowisku pokoju Toruńskiego i proponuje zjazd osobisty.

Königsberg. Königl. Staatsarch. Registrant Nr. 6, p. 193—194.

Also schreip man dem Koninge czu Polan von Meister Benedicten Vorwerfunge.

Allirdurchleuchster Furste, grosmechtiger, lieber, gnediger Herre. Euwir Durchleuchtikeit begere wir czu wissen, das wir den edlen, strengen Ritter, Meister Benedictum von Macra etc., des allirdurchleuchsten Fursten und Herren, Hern Sigmunden Romisches und Ungarisches etc. Koninges, unsers allirgnedigsten Herren Beveler und Bothen in den Sachen czwischen euwirn koniglichen Durchleuchtikeit, euwirn Beilegern und Helffern, von eime, uns und unserm Orden etc., vom andern Teile gewand, nicht sundir redliche, merkliche und worhaftige Sache, die uns und unsern Orden mancherley weis dorczu genotiget und beweget haben, haben must vorwerfen vor seime Gerichte nicht czu steen. Und gnediger, lieber Herre, dis habe wir geton euwir Herlichkeit, das Got weis, czu keiner Missehegelichkeit noch Unwillen, sundir alleine durch ettlicher Gebrechen willen, die euwirn Gnaden hirnochmols czu guetir Czeith wol geoffembart sullen werden. Dorumbe geruche euwir Durchleuchtikeit das ouch czu keime Unwillen uffczunemen. Wir hoffen yo czu der Almechtikeit Gotes, das die Sachen wol sundir inn wol czu eime saligen und begertem gueten Ende komen und gebrocht mogen werden, ein iklich Teil bey seiner rechtfertigen alden Besitczunge und allen andern seinen Gerechtikeiten noch Innehaldunge der Eintracht czu Thorun gemacht czu bleiben, wann euwir konigliche Majestad beheglich wirt sein eine personliche Czusampnekomunge mit uns czu thun, dorczu wir mit unserm ganczen Orden stetlich, gutwillig und boreith (sic) wellen sein und helffen, als vil als an uns ist, alle Ding czum besten brengen. Geben uff unserm Huwse Neydemburg an der Mittwochen vor Reminiscere, anno etc. XIII°.

Nr. LXXV.

Hochmeister des deutschen Ordens 1413 März 17, zu Nidenburg; tłómaczy się królowi Rzymskiemu z zrzucenia się z sądu Benedykta z Makry i obiecuje się uniewinnić przez osobne poselstwo. Przyczem prosi o względność w wypłacaniu należnych królowi pieniędzy.

Königsberg. Königl. Staatsarch. Registrant 6, p. 187—189.

Also ist geschreben dem Romisschen und Ungrisschen Konige am Freitage vor Reminiscere von Nydenburg, anno etc. XIII°.

Allerdurchlouchtster Furste etc. Euwir konigliche Majestad geruche gutlich czu vornemen, wie mich Her Benedict de Macra mit grossen, nothaftigen und redlichen Sachen dorczu gebracht hat und betwungen, das ich in czu sulchem Richter vorworffen habe, dorczu in euwir Majestad mir und meyme Wedirparte hatte gesant und gegeben, und habe das gethon mit gemeynem und eyntrechtigem Rathe aller meyner Metgebitiger und aller Ritter und Knechte und der Stete desses ganczen Landes, die alle offenbar us Hern Benedicten vorgeschreben Worten und Werken wol dirkant haben, das is nicht alleyne mir, meyme Orden und dessem armen Lande, sundir der ganczen Cristenheit czu ewigem, grossem und unvorwintlichem Schaden komen were, hette ich in nicht also vorworffen, als das euwir konigliche Majestad clerlich vornemen wirt us den Sachen, dy euwirn Gnaden vorbrengen wirt meyne treffliche Botschaft, dy ich dorumbe also von mir czu euwirn Gnaden usgerichtet habe, das sie sunder allis Sumen czu in sich Tag und Nacht fordern sollen. Hirumbe bitte ich euwir hochwirdige Gute und Gnade mit ganczem Fleisse und gar demutigem Gebete, das sulch ein Vorwerffen wedir sie nicht sey, noch vor eyn Vorsmohen empfohe und uffneme, wen ich, Got weys, das in sulcher Meynunge nicht gethon habe noch ungerne thun welde, sunder geruche sulcher meyner Botschaft gnediglich czu beyten, die sunder Czweyfel euwir Majestad so clerlich von allen Sachen worumbe ich in vorworffen habe wird undirweiszen, das sie, als ich genczlichen hoffe, wol wirt dirkennen, das ich des mit nichte Umbegank haben mochte; und ab Her Benedict addir ymand andirs dovon schreiben worde und euwir konigliche Grosmechtikeit anlegen wedir mich und meynen Orden, dorumbe icht czu thun vor der Czukunft der vorgeschreben meyner Botschaft, doran geruche sich die selbige euwir konigliche Grosmechtikeit von angeborner Gute nicht czu keren, sundir alle Ding bis czu der Czukompft der selbigen Botschaft gnediglich vorschiben. Dorumme ich ouch allirmeist dessen Boten Czuvous czu euwirn Gnaden mit grossem Iagen gesant habe, doran mir und meyme ganczem Orden euwir hochwirdige Mildikeit so merkliche grosse Gunst und Gnade wirt dirczeigen, das ich der mit grosser Danksamikeit ewiglich mus gedenken und deste fleissiger umbe euwir seliges, wolfarendes langes Leben Got den Herren anruffen und bitten mit Ynnykeit meynes Herczen. Ouch so ist alhie Onofrius euwir Diner, den ich sundir Vorczihen entrichten wil von der Gulde, die ich euwire Majestadt uff desse Czeit pflichtig bin czu beczalen, wie wol mich doch das so gar swerlich wirt ankomen, das ich keynen Czweifel habe, wuste is euwir Gnade, sie hette dovon mit mir barmhercziges Mitleyden us Mildikeit ires Herczen. Durch der andern Beczalunge willen habe ich vor langer Czeit eynen us meynen Mitgebitigern ken dutschen Landen an den Gebitiger und dy Brudere meynes Ordens doselbest gesant, der noch aldo ist, und habe czu Gote eyn gancz Getruwen, das er mit in sulche Wege wirt finden, das doselbest in dutschen Landen noch euwirn ersten Begerungen dy selbige Beczalunge wirt gescheen euwirn Gnaden czu Willen und czu Genuge. Und vor allen Dingen so bitte ich yo von Loutirkeit meynes Herczen euwir konigliche Gute, das sie gnediglich geruche czu Herczen nemen und czu betrachten dy grosse, anlegende, unsprechliche Sorgen, Not und Gedrenge, it mit den ich und meyn Orden seyn bevallen; Got weis das die so mancherleye seyn, das ich mich mit der armen, vorterbten Cristenheit desser Lande sundir trefliche Hulffe euwire Majestadt, czu der ich mich allewege sunderliches Trostes und Gnaden vorsehn habe und nu

mee wen y vorsehe und vorhoffe, nicht weis in dessen wunderlichen Louffen wie czu entrichten. Dorumme allirgnedigster, libste Herre, geruchet vor mich, meynen armen Orden und desse arme Cristenheit sundir Vorczihen so gnedlich czu gedenken, wy ich us allen dessen Nothen komen moge, als ir dorumme das Lon von Gote dem almechtigen und Lop von der Werlde begeret czu empfon. Gegeben czu Nidenburg feria VI vor Reminiscere, anno etc. XIII°.

Spis dokumentów zawartych w Dodatku.

Str.

I. **Benedictus Pp. XII 1341 Iun. 22, Avinione**; daje swym komisarzom, biskupom Miśnieńskiemu, Krakowskiemu i Chełmińskiemu, pewne podstawy do rozstrzygnięcia sporu pomiędzy Polską i Zakonem Krzyżaków o Pomorze i Ziemię Chełmińską i Michałowską, oraz o Kujawy i Ziemię Dobrzyńską. 363

II. **Benedictus Pp. XII 1341 Iul. 18, Avinione**; wzbrania się potwierdzić wyrok wydany w r. 1339 przez swych delegatów w sprawie Kazimierza króla Polskiego z Zakonem Krzyżaków o wydanie pewnych zabranych ziem i stanowi nowych komisarzy z poleceniem zbadania na miejscu stanu rzeczy 365

III. **Clemens Pp. VI 1342 Aug. 4, apud Villamnovam**; poleca biskupom Miśnieńskiemu, Krakowskiemu i Chełmińskiemu, aby polecone im przez poprzednika swego rozstrzygnięcie zatargu pomiędzy Kazimierzem królem Polskim a Zakonem Krzyżaków na nowo podjęli i o wyniku mu donieśli . . . 366

IV. **Buggezlaus, Barnym et Warczlaus duces Stetinenses etc. 1343 Febr. 24, Posnanie**; zawierają przymierze z królem Polskim Kazimierzem przeciwko Zakonowi Krzyżackiemu. 367

V. **Clemens Pp. VI 1343 Mai. 5, Avinione**; poleca biskupom Krakowskiemu, Chełmińskiemu i Miśnieńskiemu, komisarzom wyznaczonym przez swego poprzednika Benedykta XII do osądzenia sprawy Polsko-Krzyżackiéj, aby w myśl instrukcji otrzymanéj od tegoż poprzednika sprawę tę zakończyli. 369

VI. **Kazimirus rex Polonie 1343 Iulii 8, in Kalis**; odstępuje Krzyżakom Pomorze, Ziemię Chełmińską i Michałowską 372

VII. **Kazimirus rex Polonie etc. 1343 Iul. 8, Kalis**; zatwierdza pokój zawarty z Krzyżakami w Kaliszu 373

VIII. **Kazimirus rex Polon. 1343 Iul. 8, Kalis**; przyrzeka wysłanie posłów do Papieża w sprawie potwierdzenia ugody Kaliskiéj. 375

IX. **Buggezlaus Stetinensis, Slavie etc. dux 1343 Iul. 11, Kaliz**; zobowiązuje się nikomu nie dopomagać, ktoby chciał zerwać pokój zawarty w Kaliszu pomiędy królem Polskim a Zakonem Krzyżaków w dniu 8 lipca t. r. . 375

X. **Casimirus Gnewcoviensis et Wladislaus Lanciciensis et Dobrinensis duces 1343 Iulii 13, Lancicie**; zrzekają się na wieczne czasy na rzecz Zakonu Krzyżaków Ziem Chełmińskiéj i Michałowskiéj i zobowięzują się na rozkaz

Str.

króla Kazimierza nikomu nie dopomagać,. ktokolwiekby chciał przełamać co dopiero zawarty pokój 376

XI. **Semovitus dominus Wysnensis, Semovitus dom. Cirnensis et Boleslaus dom. Plocensis, duces Mazovie 1343 Iul. 13, in Rawa**; zrzekają się na wieczne czasy jakichkolwiek praw do Ziem Pomorskiéj, Chełmińskiéj i Michałowskiéj na rzecz Zakonu Krzyżaków, a nadto zobowięzują się na żądanie króla Kazimierza nikogo nie wspomagać, ktoby chciał pokój co dopiero zawarty przełamać 378

XII. **Spitimirus castellanus, Imramus palatinus Cracovienses, Mscugius palat., Petrus castell. Sandomirienses, Andreas Wislicensis, Warcius Voynicensis castellani, 1343 Iulii 15, Cracovie**; stwierdzają zawarcie przez Kazimierza króla ugody z Krzyżakami i odstąpienie praw do Pomorza, Ziemi Chełmińskiéj i Michałowskiéj 379

XIII. **Miasta Kraków, Sandomierz i Sącz 1343 lipca 15, w Krakowie**; stwierdzają odstąpienie Krzyżakom przez króla Kazimierza praw do Pomorza, Ziemi Chełmińskiéj i Michałowskiéj 379

XIV. **Otto epus. Culmens. cum suo Capitulo, fr. Eberhardus abbas in Polpelin, Cristina in Thorun, Margaretha in Culmin abbatisse 1343 Iul. 20, in Thorun**; zrzekają się wszystkich pretensyi co do szkód poniesionych w czasie wojen Władysława i Kazimierza królów polskich z Zakonem Krzyżaków. . 380

XV. **Rekapitulacja i dopełnienie oraz ratyfikacja artykułów pokoju Kaliskiego przez osobiste spotkanie króla Polskiego i W. mistrza Krzyżaków 1343 Iul. 23 pod Wierzbiczanami** 381

XVI. **Innocentius Pp. VI 1359 Ian. 27, Avinione**; poleca arcybiskupowi Pragskiemu, aby sprowadził stały pokój pomiędzy Kazimierzem królem Polskim i Zakonem Krzyżaków względem zajętych a do Polski należących Ziem, a gdyby tego nie dokazał, aby zdał sprawozdanie Stolicy apostolskiéj. 383

XVII. **Wartisla und Bugsla Herczogen zcu Stetin etc. 1386 Iul. 10, zcur Lewenburg**; zawierają z Zakonem Krzyżaków przymierze przeciw Polsce . . 384

XVIII. **Bodzantha s. Gnezn. eccles. archiepiscopus et ceteri plenipotentiarii regis Polonie 1388 Ian. 30, in Thorun**; zawierają z pełnomocnikami Zakonu Krzyżaków zawieszenie broni w celu sprowadzenia ostatecznego pokoju. 387

XIX. **Magister generalis Ordinis Theutonicorum 1388 Mai. 7, in curia Eynsedil**; przedstawia Papieżowi przebieg daremnych traktowań z posłami króla Polskiego, odbytych dnia 12 Lutego t. r. w Toruniu 389

XX. **Legati regis Polonie 1389 Mai. 14, in Nepolomicze**; odkładają termin rokowań z pełnomocnikami Zakonu Krzyżaków, które się pierwotnie miały odbyć dnia 19 Marca na wyspie Wiślańskiéj pod m. Solcem, najpierw na dzień 6 Czerwca do Złotorji lub Rypina, a ostatecznie do Niborka . . 390

XXI. **Relacja pełnomocników Zakonu Krzyżaków o przebiegu rokowań z pełnomocnikami króla Polskiego, odbytych r. 1389 dnia 19 Marca na Wiślańskiéj wyspie pod Solcem** 392

XXII. **Relacja W. mistrza Zakonu Krzyżaków o skutku starań legatów Papieża Bonifacego IX względem sprowadzenia pokoju pomiędzy tymże Zakonem a Polską, Litwą i Rusią w roku 1390 dnia 13 Października w Toruniu i Raciążu** 395

Str.

XXIII. **Konrad von Wallenrod Grosskomthur des Deutschen Ordens**; zdaje sprawę królowi Rzymskiemu z wyprawy na Litwę, podjętéj w Sierpniu r. 1390, i prosi go, aby przez wzgląd na niebezpieczeństwo grożące od króla Polskiego wiął Zakon w swą opiekę 397

XXIV. **Hochmeister des Deutschen Ordens 1391 Ian. 10, in Marienburg**; tłomaczy Jadwidze królowéj Polskiéj, dla czego układy toczone pomiędzy Zakonem a Polakami były bezskuteczne, i odpiera zarzut złamania pokoju . . . 398

XXV. **Sandzivogius palatinus Kalis. et ceteri commissarii 1391 Apr. 7, in castro Marienburg**; donoszą o zawarciu zawieszenia broni między Litwą a Zakonem i o wyznaczeniu nowego zjazdu Króla i W. mistrza na dzień 13 Lipca. 401

XXVI. **Relacja Zakonu Krzyżaków o zajęciu Ziemi Dobrzyńskiéj w roku 1391** . 403

XXVII. **Układy Krzyżaków z posłem Zygmunta króla Węgierskiego prowadzone roku 1392 dnia 5 Maja**, dotyczące sprzedaży temuż Zakonowi N. Marchji, Ziemi Dobrzyńskiéj i zamiaru zawarcia pokoju z królem Polskim . . . 406

XXVIII. **Prelati, palatini, castellani etc. nobiles et milites tocius regni Polonie 1392 Mai. 8, Petrcovie**; zapytują Zakon Krzyżaków, jakiem prawem wzięli w zastaw Złotorją i zajęli Bobrowniki podczas trwającego pokoju . . . 410

XXIX. **Ladisla Herczog czu Opul etc. 1392 Iul. 28, czu Marienburg**; zastawia Ziemię Dobrzyńską Zakonowi Krzyżaków i wyłuszcza okoliczności, które go do tego kroku skłoniły 411

XXX. **Prelati, castellani, palatini, barones etc. regni Polonie 1392 Aug. 30, in Stoky**; oznajmiają dostojnikom Zakonu Krzyżaków, że jeżeli nie zwrócą zabranych wśród pokoju Polsce grodów Złotorji i Bobrownik i świeżo zagarnionéj Ziemi Dobrzyńskiéj, to ogłoszą całemu chrześciaństwu bezprawia, jakich się przeciw Polsce dopuszczają 415

XXXI. **Relacyja W. mistrza Zakonu Krzyżaków z r. 1393 dnia 17 Maja, w Toruniu**, o spełźnięciu usiłowań Jana biskupa Messyńskiego, legata papiezkiego, podjętych w celu ustanowienia pokoju między tymże Zakonem a królem Polskim 416

XXXII. **Wladislaus rex Polonie etc. 1393 Apr. 1, Posnanie**; zawiera w celu wolnych traktowań o pokój z Zakonem Krzyżaków, zawieszenie z nim broni, mające trwać od 22 Kwietnia aż do 20 Maja r. b. 417

XXXIII. **Hochmeister des Deutschen Ordens 1395 Aug. 5, czu Marienburg**; odpisuje Wacławowi, królowi Rzymskiemu i Czeskiemu, że się spodziewa pokój z Polską utrzymać, co zaś do zakazu robienia napadów na Litwę i Ruś oświadcza, że mu się z własnéj mocy poddać nie może 418

XXXIV. **Swantoborius et Bucslaus duces Stetinenses etc. 1395 Sept. 10, Sandomirie**; zawierają przymierze z królem Władysławem i przyrzekają mu pomoc w razie zatargów z Krzyżakami 419

XXXV. **Magister general. Ordinis b. Marie Theuton. 1397 Iun. 20**; obiecuje królowéj Polskiéj, która w skutek zawartéj (w Włocławku) umowy żądała, aby Zakon doprowadził Władysława księcia Opolskiego do wykupu Ziemi Dobrzyńskiéj, że się będzie starał do tego go nakłonić, i że natychmiast po otrzymaniu wykupu Ziemią tę wyda 420

XXXVI. **Instrukcja dana posłowi Zakonu Krzyżackiego do książąt Niemieckich r. 1398, dnia 26 Lutego** 421

Str.

XXXVII. **Magister general. Ordinis b. M. Theutonicorum 1398 Mart. 30, Marienburg**; odpowiada królowéj Polskiéj, że wyda Ziemię Dobrzyńską, jeżeli będzie Zakonowi zwróconą pożyczka za nią dana Władysławowi księciu Opolskiemu wraz z innemi kosztami, i komu ją tenże książe wydać pozwoli 423

XXXVIII. **Magister general. Ordinis b. M. Theutonicorum 1400 Dec. 27, in castro Marienburg**; wzywa króla Polskiego, aby na czas i miejsce, które zechce oznaczyć, przysłał pełnomocników w celu porozumienia się co do wiszących pomiędzy Polską a Zakonem zatargów 424

XXXIX. **Magister general. Ordinis Theutonicorum 1401 Sept. 3, in castro Marienburg**; oskarza przed Papieżem (Bonifacem IX) W. księcia Litewskiego Witolda, że wbrew zawartych układów Żmudź przeciw Zakonowi zbuntował, zarazem prosi, aby nie wierzył oszczerstwom przeciwko Zakonowi głoszonym 425

XL. **Sandziwogius de Schubino palatin. Kalisiens. et ceteri commissarii regis Polonie 1402 Febr. 14, Cracovie**; zawierają z pełnomocnikiem Zygmunta króla Węgierskiego Ściborem z Ściborzyc układ o wzięcie w zastaw N. Marchji. 426

XLI. **Ulricus her. de Drezno 1402 Mai. 25, in Raczonsz**; poddaje się z swym zamkiem Drzeniem Władysławowi królowi Polskiemu jako panu lennemu z zastrzeżeniem, że w razie wymarcia jego potomstwa, zamek ten ma przejść na koronę Polską 427

XLII. **Terrigene M. Polonie 1403 Ian. 26, Posnanie, in conventione generali**; uchwalają sposób obrony kraju przeciw napadom nieprzyjaciół 428

XLIII. **Brud. Conrad von Iungingen Homeist. d. D. O. etc. 1404 Mai. 22, by dem Husze Raczans**; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim (dokument w języku niemieckim) 429

XLIV. **Fr. Conradus de Iungingen magist. general 1404 Mai. 22, prope Raczans**; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim (dokument łaciński) . . 431

XLV. **Vladislaus rex Polonie etc. 1404 Mai. 23, in Raczans**; układ Wład. Jagiełły z Krzyżakami w Raciążu w sprawie wykupu Ziemi Dobrzyńskiéj. 433

XLVI. **Vladislaus rex Polonie etc. 1404 Mai. 23, in Raczanz**; zawiera pokoj z Zakonem Krzyżaków 434

XLVII. **Conradus de Iungingen Ordin. b. M. Theuton. Ier. magister general. 1404 Mai. 25, in castro Thorun**; potwierdza pokój zawarty w Raciążu . . . 435

XLVIII. **Wladislaus rex Polon. etc. 1405 Iun. 10, in Thorun**; potwierdza zeszłoroczny pokój zawarty w Raciążu i wykup Ziemi Dobrzyńskiéj 436

XLIX. **Ladislai regis Polonie et Witoldi Magni ducis Lituanie publica querela de Cruciferis a. 1409 Aug. 10, Opatovie** 436

L. **Ladislai Regis et Wytoldi Ducis Epistole ad Cesarem Rupertum, ob Crucigerorum invasiones querula 1409 Decemb.** 439

LI. **Brud. Ulrich v. Iungingen Homeister d. D. Ord. etc. 1409 Oct. 7, off dar Grenicz czwusschen Swecz und Brombreg**; rozejm między Zakonem a Polską za pośrednictwem króla Czeskiego 440

LII. **Wladislaus rex Polon. etc. 1409 Oct. 8, in loco granicierum**; przyjmuje Wacława króla Rzymskiego na sędziego polubowego w sprawie z Zakonem Krzyżaków 442

Str.

LIII. **Sigismundus Hungarie Dalmacie etc. rex 1409 Dec. 20, Bude**; zawiera układ z Zakonem Krzyżaków przeciwko Polsce 443
LIV. **Alexander Pp. V 1410 Ian. 23, Bononie**; upomina W. mistrza do zachowania pokoju z Polską 445
LV. **Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Febr. 15, zu Prage**; wyrok polubowy między Polską a Zakonem 445
LVI. **Wladislaus rex Polon. etc. 1410 Apr. 27, Cracovie**; udziela Zygmuntowi, królowi Węgierskiemu, list żelazny na wolny przejazd przez Polskę do Ziem Krzyżackich 446
LVII. **Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Iun. 4, zu Prage**; potwierdza wyrok polubowy, wydany w Lutym między Polską a Zakonem 447
LVIII. **Wenczlaw Romischer Kunig etc. 1410 Iun. 4, zu Prage**; poświadcza Zakonowi, jako dopełnił warunków wyroku polubowego, gdy tymczasem król Polski ich nie dotrzymał 448
LIX. **Wenceslaus Romanorum rex etc. 1410 Iun. 5, Prage**; na prośbę W. mistrza Krzyżaków transsumuje dokument Władysława króla Polskiego, mianujący go sędzią polubowym w sprawie z Zakonem Krzyżackim . . 449
LX. **Sigmund Kunig czu Ungern etc. 1410 Iun. 16, czu Oven**; robi wyrzuty Władysławowi Jagielle o kroki nieprzyjazne przeciwko Krzyżakom i grozi daniem pomocy Zakonowi 449
LXI. **Bogusiaus Stetinensis etc. dux 1410 Aug. 29, ante castrum Marienburg**; zawiera z Władysławem królem Polskim układ o posiłki wojenne . . . 450
LXII. **Wladislaus rex Polon. etc. 1410 Sept. 1, auf dem Schlosse Stum**; nadaje przywileje Ziemi Pruskiéj 452
LXIII. **Wladislaus rex Polonie etc. 1410 Dec. 9, in Neschava**; potwierdza zawieszenie broni między Polską i Krzyżakami 453
LXIV. **Henricus de Plaen Ordin. s. M. Theuton. magister general. 1410 Dec. 9, in Thorun**; potwierdza zawieszenie broni między Polską a Zakonem . . . 454
LXV. **Wladislaus rex Polonie etc. 1411 Febr. 1, w Toruniu**; zawiera pokój z Krzyżakami. 457
LXVI. **Fr. Heinricus de Plauwen Ord. b. M. Theuton. magister general. 1411 Febr. 1, Thorun**; zawiera pokój z Władysławem królem Polskim i Witoldem W. księciem Litewskim 461
LXVII. **Iohannes Pp. XXIII 1411 Mart. 1, Bononie**; daje biskupowi Placentyjskiemu pełnomocnictwo zakończenia zatargu pomiędzy Polską a Zakonem Krzyżaków 464
LXVIII. **Zjazd w Grabiach i Murzynnie w r. 1411 w mies. Wrześniu. Wladislaus rex Polon. etc. 1411 Oct. 19, in Medica**; rozkazuje władzom sądowym, ażeby Matjasza wojewodę Gniewkowskiego nie pociągały w czasie, w którym tenże był wysłanym na zjazd z Krzyżakami w Grabiach i po odebranie od nich pieniędzy w Toruniu 466
LXIX. **Iohannes Pp. XXIII 1411 Dec. 5, Rome ap. s. P.**; upomina mistrza, aby dotrzymał warunków pokoju Toruńskiego i zachował zgodę z królem Polskim. 467
LXX. **Wladislaus rex Polonie etc. 1411 Dec. 6, Cracovie**; zbija skargi Krzyżaków, którzy mimo tego, iż sami warunków pokoju Toruńskiego nie dotrzymują, jeszcze go przed całym światem oczerniają 468

Str.

LXXI. **Hochmeister des Deutschen Ordens 1412 Ian. 10, czu Marienburg**; pisze do Władysława króla Polskiego zbijając zarzuty czynione mu przez niego i użala się o oczernianie go przed królami i panami Chrześcijańskimi. 469

LXXII. **Sigismundus Romanorum rex etc. 1412 Nov. 29, Brynnye**; kwituje Zakon z odebrania 12,500 kóp groszy, jako połowy sumy (25,000), którą Zakon wedle wyroku w Budzie wydanego winien był wypłacić Zygmuntowi . . 471

LXXIII. **Nuncii Wladislai regis Polon. et Wythowdi M. duc. Lithwanie 1413 Febr. 21, in castro Marienburg**; zdają sprawę z poselstwa swego do Zakonu celem wręczenia temuż dokumentów dotyczących Żmudzi 472

LXXIV. **Hochmeister des deutschen Ordens 1413 März 15, zu Neydenburg**; uwiadomia króla Polskiego, że z powodów, które później wyłuszczy, usunął się od dalszego prowadzenia sprawy przez Benedykta z Makry i prosi, aby krok ten nie był źle przyjętym. Tymczasem spodziewa się, że obie strony zostaną na stanowisku pokoju Toruńskiego i proponuje zjazd osobisty 474

LXXV **Hochmeister des deutschen Ordens 1413 März 17, zu Nidenburg**; tłómaczy się królowi Rymskiemu z zrzucenia się z sądu Benedykta z Makry i obiecuje się uniewinnić przez osobne poselstwo. Przyczem prosi o względność w wypłacaniu należnych królowi pieniędzy 474

KONIEC TOMU DRUGIEGO.

14

BIBLIOTEKA NAUKOWA WDP
1900 A
3421
3